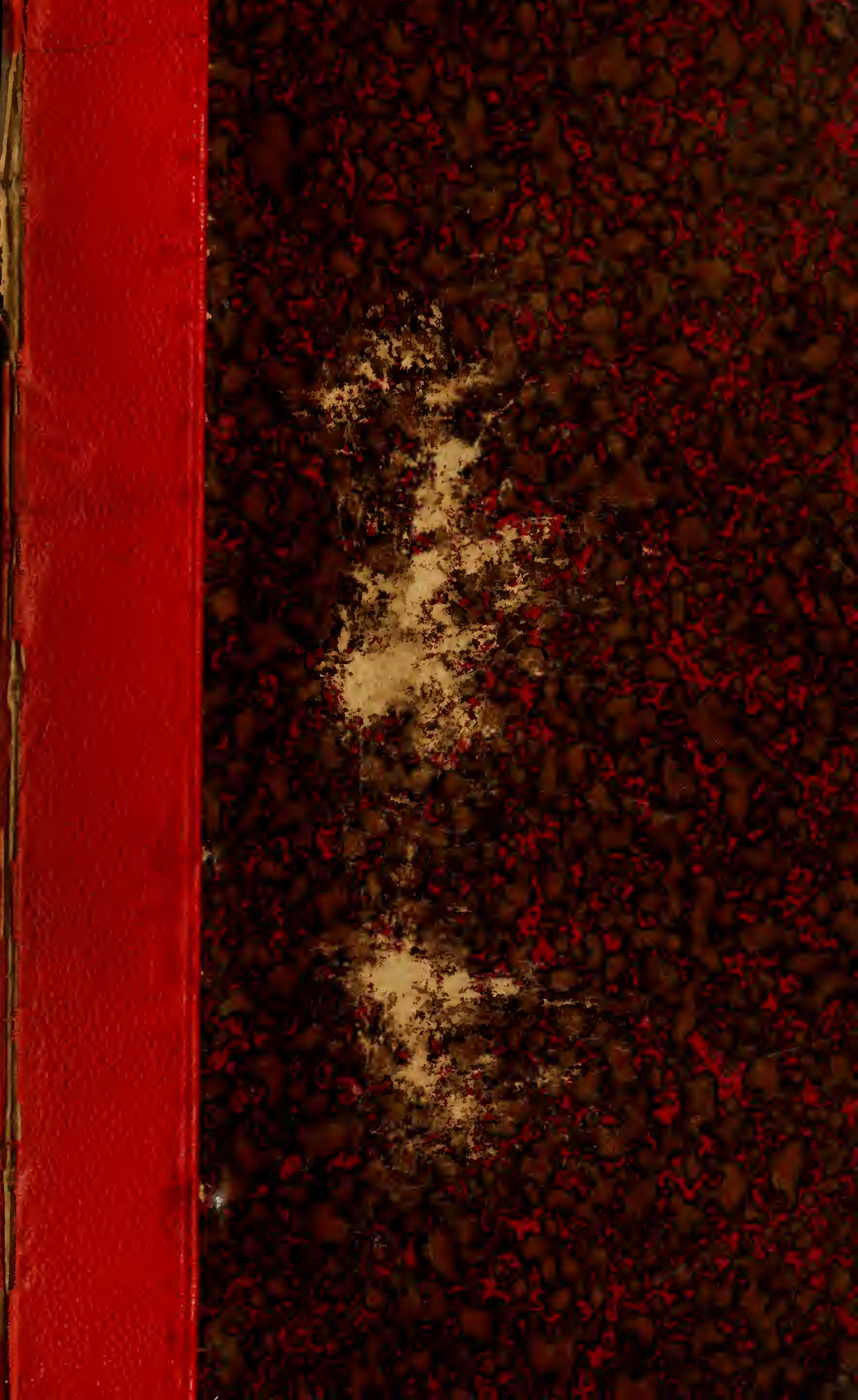

RAAD VAN STATE.

RAAD VAN STATE.

AFDEELING

VOOR DE

GESCHILLEN VAN BESTUUR.

NEGENTIENDE DEEL.

1879.

'S GRAVENHAGE,
GEBROEDERS BELINFANTE.

1880.

Gedrukt bij Gebr. BELINFANTE, voorh.: A. D. SCHINKEL.

ALPHABETISCH REGISTER.

Achterkade. Zie *Ligger.*

Aengwirden. Beroep van de douairière de Blocq van Scheltinga en L. L. F. Mispelblom Beijer te Heerenveen—Aengwirden, tegen een besluit van Burg. en Weth. van —, waarbij aan A. J. de Jong vergunning is verleend tot het oprigten eener slagterij. 278.

— Beschikking. De beschikking van Burg. en Weth. vernietigd; de gevraagde vergunning geweigerd. 368.

Alkmaar. Beroep van G. Stemler Gzn., te —, tegen een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente, waarbij hem het voortzetten der werkzaamheden in zijne gedeeltelijk door brand vernielde sigarenfabriek is verboden. 337.

— Beschikking. Het besluit van Burg. en Weth. vernietigd. 366.

— Beroep van J. G. Stemler Gzn., te —, van een besluit van Burg. en Weth. aldaar, voor zooveel de voorwaarden betreft, waarbij hem vergunning is verleend tot oprigting van eene droogerij van tabak en sigaren. 370.

— Beschikking. Beroep afgewezen; de verleende vergunning onder voorwaarde gehandhaafd. 444.

Alphen. (*Chr. van*). Zie *Ligger.*

Amersfoort. Zie *Ligger.*

Amsterdam. Beschikking omtrent de bezwaren, ingesteld tegen de door het Departement van Oorlog voorgenomene uitbreiding der schietbanen achter de herberg het Vosje aan den Muiderzeedijk te Amsterdam. (Zie jaargang 1878 bl. 499). Verklaard dat er geen grond bestaat om de voorgenomen uitbreiding der schietbanen niet toe te laten. 1.

Antonides (*S. F.*) Zie *Gemeenteraad.*

Arnhem. Beschikking op het beroep ingesteld door 1°. H. Haga, leeraar der Doopsgezinde gemeente te —; 2°. den Kerkeraad dier gemeente; 3°. de Vereeniging tot instandhouding der kweekschool voor onderwijzeressen te —, tegen een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente, waarbij aan A. Pitlo vergunning is verleend voor de oprigting van eene lood-, koper- en zinkgieterij, eene smederij en eene koperslagerij. (Zie Jaargang 1878, blz. 513). Het besluit van Burg. en Weth. vernietigd; verklaard dat de door A. Pitlo gevraagde vergunning niet kan worden verleend. 33.

Arnhem. Beroep van: 1°. de Vereeniging tot instandhouding der kweekschool voor onderwijzeressen te —; 2°. den kerkeraad der Doopsgezinde gemeente aldaar, en 3°. H. Haga, leeraar der Doopsgezinde gemeente aldaar, tegen een besluit van Burg. en Weth. van —, waarbij aan A. Pitlo vergunning is verleend tot oprigting van een lood-, koper-, zink- en tingieterij en eene fijnsmederij. 318.

— Beschikking. De verleende vergunning onder wijziging van de gestelde voorwaarden gehandhaafd. 376.

— Beroep van D. Grütering geb. Bünker, te Dinslaken, en E. Bünker, geb. van der Möhlen, te Amsterdam, tegen een besluit van den Burgemeester van —, waarbij verlof is geweigerd voor het overbrengen van drie lijken. 407.

— Beschikking. Beroep afgewezen. 457.

— Beroep van S. Hubers en M. de Ridder, wed. Rutgers te —, tegen een besluit van den burgemeester dier gemeente, waarbij verlof is geweigerd voor het overbrengen van tien lijken. 401.

— Beschikking. Beroep afgewezen. 455.

— Verzoek van Mr. J. F. L. E. E. Scheidius te —, tot vernietiging van het besluit van Burg. en Weth., waarbij hem vergunning is geweigerd van zerken te laten herstellen op de gesloten begraafplaats tusschen de Koehoornstraat en het nieuwe plein. 515.

Augustijn (*H. J.*). Zie *Lijken.*

Barradeel. Beroep van Burg. en Weth. der gemeente —, tegen een besluit van Ged. Staten van Friesland, wegens niet-goedkeuring der gemeentebegrooting voor 1879, omdat daarop niet voorkomt een post voor de brandweer. 226.

— Beschikking. Beroep afgewezen. 286.

Barwoutswaarder. Beroep van de gemeenteraden van — en Rietveld, tegen een besluit van Ged. Staten van Zuidholland, waarbij de oprigting eener school in de gemeente Rietveld is bevolen. 229.

— Beschikking. Het besluit van Ged. Staten vernietigd; verklaard dat er vooralsnog geen termen zijn om de stichting eener openbare school in

de gemeente Rietveld te bevelen. 288.
Begraafplaats. Beroep van H. A. Fleege, te Enschedé, tegen een besluit van Ged. Staten van Overijssel, waarbij hem vergunning is geweigerd om eene woning te bouwen in de gemeente Lonneker, op den verboden afstand van twee begraafplaatsen. 120.
— Beschikking. Beroep afgewezen. 156.
— Verzoek van Mr. J. F. L. E. E. Scheidius te Arnhem, tot vernietiging van het besluit van Burg. en Weth., waarbij hem vergunning is geweigerd van zerken te laten herstellen op de gesloten —, tusschen de Koehoornstraat en het nieuwe plein. 515.
Begrooting. Beroep van den gemeenteraad van Cromvoirt tegen een besluit van Ged. Staten van Noordbrabant, waarbij zij hunne goedkeuring onthouden aan het raadsbesluit tot verhooging van de — van 1878. 6.
— Beschikking. Het besluit van Ged. Staten vernietigd; de bij het besluit van den raad der gemeente Cromvoirt gevraagde magtiging alsnog verleend. 37.
— Beschikking op het beroep van het hoofdbestuur van het veenschap: de Oostermoersche en Zuidenveldsche veenen van Eext tot Valthe ingesloten, van een besluit van Ged. Staten van Drenthe, tot niet-goedkeuring der — van het veenschap, dienst 1878 (Zie Jaargang 1878, blz. 593). Niet-ontvankelijk verklaard. 2.
— Beroep van G. G. van der Kaaij c. s. van een besluit van Ged. Staten van Gelderland, waarbij is afgewezen hunne reclame tegen een besluit van het gecombineerd college van den Bommelerwaard, tot aanvulling der — van 1878—1879. 71.
— Beschikking. Niet-ontvankelijk verklaard 136.
— Beroep van den gemeenteraad van St. Jansteen, van een besluit van Ged. Staten van Zeeland, waarbij zij hunne goedkeuring hebben onthouden aan de — voor 1879, wegens het daarop voorkomen van eene subsidie aan het algemeen armbestuur. 129.
— Beschikking. Beroep afgewezen. 155.
— Beroep van den gemeenteraad van Culemborg, tegen een besluit van Ged. Staten van Gelderland, houdende nietgoedkeuring van een raadsbesluit tot het doen van eenige uitgaven op de — voorkomende. 146.
— Beschikking. Beroep afgewezen. 184.
— Beroep van Burg. en Weth. van Leusden, tegen een besluit van Ged. Staten van Utrecht, tot vaststelling der ontvangsten en uitgaven dier gemeente over 1877. 225.
— Beschikking. Niet-ontvankelijk verklaard. 277.
— Beroep van Burg. en Weth. van Stoutenburg, tegen een besluit van Ged. Staten van Utrecht, tot vaststelling der ontvangsten en uitgaven dier gemeente over 1877. 224.
Begrooting. Beschikking. Niet-ontvankelijk verklaard. 276.
— Beroep van Burg. en Weth. der gemeente Barradeel, tegen een besluit van Gedep. Staten van Friesland, wegens niet-goedkeuring der — voor 1879, omdat daarop niet voorkomt een post voor de brandweer. 226.
— Beschikking. Beroep afgewezen. 286.
Bergplaats. Beroep van den directeur-Generaal der maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, tegen een besluit van Burg. en Weth. van Eindhoven, waarbij aan L. A. van Kol, handelende onder de firma Hoefnagels, vergunning is verleend voor het oprigten eener — van petroleum nabij het station. 80.
— Beschikking. Niet-ontvankelijk verklaard. 133.
— Beroep van H. C. Lemaire c. s., te Maastricht, tegen een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente, waarbij aan de firma H. Alard fils et Comp., voorwaardelijk vergunning is verleend tot oprigting van eene — van revolver- en flobert-patronen en slaghoedjes. 304.
— Beschikking. Beroep afgewezen; bepaald dat de inrigting zal moeten zijn voltooid en in werking gebragt binnen drie maanden na dagteekening van het besluit. 364.
— Beroep van A. B. A. Quack c. s., te Nijmegen, van een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente, waarbij aan J. P. Dobbelman vergunning is verleend tot het oprigten van eene petroleum —. 307.
Berkel c. a. Zie *Tilburg.*
Bewaarplaats. Beroep van A. A. Engers en S. van Dam, te Winschoten, tegen een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente, waarbij hun vergunning is geweigerd om eene — van lompen op te rigten. 85.
— Beschikking. Beroep afgewezen. 131.
— Beroep van A. J. Cohen, te Groningen, tegen een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente, waarbij hem vergunning is geweigerd voor de oprigting eener — van lompen en beenderen. 375.
— Beschikking. Beroep afgewezen. 424.
Blanken (J. K.) Beroep van — en J. J. Wedeven, te Hoogeveen, van een uitspraak van Ged. Staten van Drenthe, in zake de nationale militie. 161.
— Beschikking. Het besluit van Ged. Staten vernietigd; bevolen dat er een nieuwe loting te Hoogeveen zal plaats hebben, beginnende met no. 3 der lijst, tot en met het slot der lijst. 189.
Blocq van Scheltinga (Douairière de). Zie *Slagterij.*

Bodegraven. Beroep van den gemeenteraad van —, tegen een besluit van Ged. Staten van Zuidholland, houdende aanvulling van den ligger der toegangswegen tot de spoorwegstations in die provincie. 475.
Bommelerwaard. Beroep van R. Visschers Jzn. en andere geërfden in de Maasafdeeling van het polderdistrict — boven den Meidijk, tegen een besluit van de Prov. Staten van Gelderland. waarbij adressanten niet-ontvankelijk zijn verklaard in hun verzoek om vernietiging der besluiten van het gecombineerd collegie, betreffende de oprigting van een tweede stoomgemaal in de Maasafdeeling van genoemd polderdistrict. 540.
— Beroep van A. van de Poll c. s., geerfden in het polderdistrict — boven den Meidijk, van een besluit van Provinciale Staten van Gelderland, betreffende de kosten van buitengewone dijkwerken in 1876. 507.
— Zie *Begrooting* en *Poll c. s.* (*A. van de*).
Boot (*Mr. C. H. B.*) Zie *Raad van State.*
Brievengaarder. Zie *Onderwijzer.*
Buurmalsen. Beroep van het polderbestuur van —, tegen een besluit van Ged. Staten van Gelderland, betreffende de bepoting van de Hoogemaatsteeg. 209.
— Beschikking. Het besluit van Ged. Staten vernietigd. 282.
Clements (*H.*). Zie *Militie* (*Nationale*).
Cohen (*A. J*) Zie *Bewaarplaats.*
Coopman (*C.*). Zie *Fabriek.*
Cornelisse (*P. S.*). Zie *Militie* (*Nationale*).
Cromvoirt. Beroep van den gemeenteraad van —, tegen een besluit van Ged. Staten van Noordbrabant, waarbij zij hunne goedkeuring onthouden aan het raadsbesluit tot verhooging van de begrooting van 1878. 6.
— Beschikking. Het besluit van Ged. Staten vernietigd; de bij het besluit van den raad der gemeente — gevraagde magtiging alsnog verleend. 37.
Cruijs (*E. van der*). Geschil over de woonplaats van —, huisvrouw van H. Eijvers. 194.
— Beschikking. Deurne aangewezen. 255.
Culemborg. Beroep van den gemeenteraad van —, tegen een besluit van Ged. Staten van Gelderland, houdende nietgoedkeuring van een raadsbesluit tot het doen van eenige uitgaven op de gemeentebegrooting voorkomende. 146.
— Beschikking. Beroep afgewezen. 184.
Dantumadeel. Beroep van den gemeenteraad van — en S. F. Antonides, tegen een besluit van Ged. Staten van Friesland, waarbij de toelating van laatstgenoemde als raadslid is verklaard te zijn in strijd met de wet. 415.
— Beschikking. Beroep afgewezen. 453.
Delfland. Beroep van het bestuur van den polder het Nieuwland van eene beschikking van Ged. Staten van Zuidholland, waarbij gemeld bestuur niet-ontvankelijk is verklaard in zijn beroep van eene dispositie der vereenigde vergadering van —, over de bijdragen van dien polder in de kosten der zeeweringen van —. 462.
Delfland. Beschikking. Verklaard dat er geene termen zijn om aan het verzoek van adressant te voldoen. 538.
Delft. Beroep van H. J. Augustijn, te Zoetermeer, tegen een besluit van den burgemeester te —, waarbij hem vergunning is geweigerd tot vervoer van lijken. 414.
— Beschikking. Het besluit van den Burgemeester vernietigd; verlof tot opgraving der lijken onder voorwaarde verleend. 471.
— Beroep van Mevr. de weduwe J. P. L. van Lawick van Pabst, te Maarssen, tegen een besluit van den burgemeester van —, waarbij haar verlof is geweigerd voor het vervoer van een lijk. 546.
Delfzijl. Beroep van den schoolopziener in het 4e district van Groningen, tegen een besluit van Ged. Staten dier provincie, waarbij is vernietigd zijne verklaring, dat het locaal der openbare lagere school te — is onvoldoende en schadelijk voor de gezondheid der leerlingen. 431.
— Beschikking. Beroep afgewezen. 491.
Dijken. Beroep van dijkgraaf en hoogheemraden van den Lekdijk Bovendams, tegen een besluit van Ged. Staten van Utrecht, houdende bevel tot verhooging van —. 446.
— Beschikking. Beroep afgewezen. 536.
Dijkwerken. Beroep van A. van de Poll c. s., geërfden in het polderdistrict Bommelerwaard boven den Meidijk, van een besluit van Prov. Staten van Gelderland, betreffende de kosten van buitengewone — in 1876. 507.
Dingelstadt (*F. J.*). Beschikking op het beroep ingesteld door —, tegen een besluit van Ged. Staten van Limburg, in zake de Nationale Militie (Zie Jaargang 1878, blz. 620). Beroep afgewezen. 164.
Donker (*W.*). Zie *Meppel.*
Dreumel. Beroep van D. Merkx, te —, tegen een besluit van Ged. Staten van Gelderland, waarbij hij is vervallen verklaard van zijn lidmaatschap van den gemeenteraad. 427.
— Beschikking. Beroep afgewezen. 499.
— Beroep van D. Merkx, te —, tegen een besluit van Ged. Staten van Gelderland, waarbij beslist is, dat de uitspraak over zijne geloofsbrieven door den gemeenteraad ontijdig is geschied. 467.
Droogerij. Beroep van J. G. Stemler Gzn., te Alkmaar, van een besluit van Burg. en Weth. aldaar, voor zooveel de voor-

waarden betreft, waarbij hem vergunning is verleend tot oprigting van eene — van tabak en sigaren. 370.
Droogerij. Beschikking. Beroep afgewezen; de verleende vergunning onder voorwaarde gehandhaafd. 444.
Drostendiep. Verzoek van J. Kooiker, te Holslootbrug, om te worden ontheven van de lasten hem door het bestuur van het waterschap — opgelegd. 543.
Dumoulin (*J.*). Geschil over de woonplaats van —. 450.
— Beschikking. Mheer aangewezen. 501.
Eeman (*P. F.*) Zie *Ligger.*
Eext tot Valthe. Beschikking op het beroep van het hoofdbestuur van het veenschap: de Oostermoersche en Zuidenveldsche Veenen van — ingesloten, van een besluit van Ged. Staten van Drenthe, tot niet-goedkeuring der begrooting van het veenschap, dienst 1878. (Zie Jaargang 1878, blz. 593). Niet-ontvankelijk verklaard. 2.
Eindhoven. Beroep van den directeur-generaal der maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, tegen een besluit van Burg. en Weth. van —, waarbij aan L. A. van Kol, handelende onder de firma Hoefnagels aldaar, vergunning is verleend voor het oprigten eener bergplaats van petroleum nabij het spoorwegstation. 80.
— Beschikking. Niet-ontvankelijk verklaard. 133.
Engers (*A. A.*) Zie *Bewaarplaats.*
Eijsden. Beroep van C. Coopman te —, tegen een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente, waarbij hem vergunning is geweigerd voor de oprigting eener zegellakfabriek. 373.
— Beschikking. Het besluit van Burg. en Weth. vernietigd; verklaard, dat omtrent het verzoek van den adressant, zooals het is gedaan, geene beslissing kan worden genomen. 411.
Fabriek. Beroep van G. Stevens c. s., grondbezitters te Meerssen, van een besluit van Burg. en Weth. van Maastricht, waarbij aan A. Degive vergunning is verleend voor de oprigting eener — van zinkwit en zinkoxyde, op een terrein gelegen nabij de spoorwegbrug over de Maas, te Maastricht. 4.
— Beschikking. Niet-ontvankelijk verklaard. 59.
— Beschikking op het beroep van de firma Van Wijk en Co., te Rotterdam, van een besluit van Burg. en Weth. van Hilligersberg, waarbij vergunning is geweigerd voor de oprigting eener lak- en vernis —. (Zie Jaargang 1878, blz. 473). Beroep afgewezen. 8.
— Beroep van J. van Gent, tegen een besluit van Burg. en Weth. te Leiden, waarbij aan de firma Hartrop en Zoon, vergunning is verleend voor de uitbreiding harer —. 20.
Fabriek. Beschikking. Beroep afgewezen 158.
— Beroep van W. A. Scholten, te Groningen, van een besluit van Burg. en Weth. van Wildervank, waarbij zijn gewijzigd de voorwaarden, waaronder de oprigting der — „de Nijverheid" te Stadskanaal, in April 1878 was vergund. 88.
— Beschikking. Het besluit van Burg. en Weth. vernietigd. 166.
— Beroep van P. van Vugt, te Grave, tegen een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente, waarbij aan de firma Vis Corthauts en Janssen vergunning is verleend voor de oprigting eener kunstboter — met stoomwerktuig. 322.
— Beschikking. Beroep afgewezen; de verleende vergunning onder voorwaarden gehandhaafd. 383.
— Beroep van G. Stemler Gzn., te Alkmaar, tegen een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente, waarbij hem het voortzetten der werkzaamheden in zijne gedeeltelijk door brand vernielde sigaren — is verboden. 337.
— Beschikking. Het besluit van Burg. en Weth. vernietigd. 366.
— Beroep van C. Coopman, te Eijsden, tegen een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente, waarbij hem vergunning is geweigerd voor de oprigting eener zegellak —. 373.
— Beschikking. Het besluit van Burg. en Weth. vernietigd; verklaard, dat omtrent het verzoek van den adressant, zooals het is gedaan, geene beslissing kan worden genomen. 411.
— Beroep van C. N. Vlaming, te Schagen, tegen een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente, waarbij zijn verzoek tot oprigting van een stoomwerktuig in zijne — van houtbewerking, slechts is toegestaan voor een proeftijd van zes maanden. 82.
— Beschikking. Het besluit van Burg. en Weth. vernietigd; de gevraagde vergunning onder voorwaarde verleend. 409.
Fleege (*H. A.*) Zie *Begraafplaats.*
Frank. (*B. L.*) Zie *Slagtplaats.*
Gasteren (*G. J. van*). Zie *Slagterij.*
Geldleening. Beroep van den gemeenteraad van 's Gravenhage, van een besluit van Ged. Staten van Zuidholland, houdende niet-goedkeuring van een raadsbesluit tot uitschrijving van eene —. 148.
— Beschikking. Beroep afgewezen. 191.
Gemeenteraad. Beroep van W. A. van Hemert te Lienden, tegen een besluit van Ged. Staten van Gelderland, waarbij is afgewezen zijne reclame tegen de verkiezing van leden van den —. 428.
— Beschikking. Niet-ontvankelijk verklaard. 472.
— Beroep van den — van Dantumadeel en S. F. Antonides, tegen een besluit van Ged. Staten van Friesland, waarbij de toelating van laatstgenoemde als

raadslid is verklaard te zijn in strijd met de wet. 415.
Gemeenteraad. Beschikking. Beroep afgewezen. 453.
— Beroep van den — van Ooststellingwerf, tegen een besluit van Ged. Staten van Friesland, waarbij is verklaard dat C. Prins ten onregte is toegelaten als lid van den —. 440.
— Beschikking. Beroep afgewezen. 490.
— Beroep van den — van Menaldumadeel, van een besluit van Ged. Staten van Friesland, waarbij de toelating van E. P. Pieterszen als raadslid is verklaard te zijn in strijd met de wet. 419.
— Rapport van den Minister van Binnenlandsche zaken. 530.
— Koninklijk besluit. Het besluit van Ged. Staten bekrachtigd. 532.
— Beroep van A. Goossens te Ohé en Laak, tegen een besluit van Ged. Staten van Limburg, waarbij is afgewezen zijne reclame tegen de op 15 Julij 1879 gehouden verkiezing van leden van den —. 438.
— Beschikking. Niet-ontvankelijk verklaard. 488.
— Beroep van D. Merkx te Dreumel, tegen een besluit van Ged. Staten van Gelderland, waarbij beslist is, dat de uitspraak over zijne geloofsbrieven door den — ontijdig is geschied. 467.
— Beroep van D. Merkx te Dreumel, tegen een besluit van Ged. Staten van Gelderland, waarbij hij is vervallen verklaard van zijn lidmaatschap van den —. 427.
— Beschikking. Beroep afgewezen. 499.
Gemeenterekening. Zie *Rekening* (*Gemeente*).
Gent (*J. van*) Zie *Fabriek.*
Goossens (*A.*) Beroep van — te Ohé en Laak, tegen een besluit van Ged. Staten van Limburg, waarbij is afgewezen zijne reclame tegen de op 15 Julij 1879 gehouden verkiezing van leden van den gemeenteraad. 438.
— Beschikking. Niet-ontvankelijk verklaard. 488.
Grave. Beroep van P. van Vugt te —, tegen een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente, waarbij aan de firma Vis Corthauts en Janssen vergunning is verleend voor de oprigting eener kunstboterfabriek met stoomwerktuig. 322.
— Beschikking. Beroep afgewezen; de verleende vergunning van Burg. en Weth. onder voorwaarden gehandhaafd. 383.
Gravenhage ('s). Beroep van den gemeenteraad van —, van een besluit van Ged. Staten van Zuidholland, houdende niet-goedkeuring van een raadsbesluit tot uitschrijving van eene geldleening. 148.
— Beschikking. Beroep afgewezen. 191.
— Beroep van den gemeenteraad van —, tegen een besluit van Ged. Staten van Zuidholland, houdende niet-goedkeuring van een raadsbesluit, waarbij aan den heer C. H. Voorhoeve vergunning was verleend een schoollokaal te Scheveningen te gebruiken tot het houden van eene Zondagschool voor kinderen. 179.
Gravenhage('s Beschikking. Het besluit van Ged. Staten vernietigd; verklaard dat op het besluit van den gemeenteraad van 's Gravenhage geene goedkeuring van Ged. Staten wordt gevorderd. 385.
— Zie *Ligger.*
Groningen. Beroep van A. J. Cohen te —, tegen een besluit van Burg en Weth. dier gemeente, waarbij hem vergunning is geweigerd voor de oprigting eener bewaarplaats van lompen en beenderen. 375.
— Beschikking. Beroep afgewezen. 424.
— Beroep van verschillende belanghebbenden tegen een besluit van Burg. en Weth. van —, waarbij aan O. Lammerts, te Warfhuizen, vergunning is verleend om in de gemeente — op te rigten eene leerlooijerij enz. 485.
Groote Lindt. Zie *Zwijndrecht.*
Grütering (*D.*) geb. Bünker. Zie *Lijken.*
Haarlem. Beroep van T. C. Niephaus te —, van een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente, waarbij aan H. G. J. Sarlet vergunning is verleend voor de oprigting eener kuiperij. 18.
— Beschikking. De vergunning onder voorwaarde verleend. 55.
— Beroep van G. J. van Gasteren te —, van een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente, waarbij hem vergunning is geweigerd voor de oprigting eener slagterij van varkens. 170.
— Beschikking. Beroep afgewezen. 219.
Haga (*H.*). Zie *Smederij.*
Hattum (*W. van*). wed. J. van Zoelen. Zie *Ligger.*
Heemskerk Azn. (*Mr. J.*). Zie *Raad van State.*
Heerewaarden. Beroep van den Raad der gemeente —, tegen een besluit van Ged. Staten van Gelderland, houdende handhaving van de door den schoolopziener in het 9e district van Gelderland gedane uitspraak, waarbij het openbare schoollokaal van genoemde gemeente verklaard is te zijn van onvoldoende ruimte voor het aantal schoolgaande kinderen. 320.
— Beschikking. Beroep afgewezen. 360.
Heeswijk. Beroep van den gemeenteraad van —, tegen een besluit van Ged. Staten van Noordbrabant. waarbij wijzigingen worden gebragt in de Gemeenterekening over 1877. 312.
— Beschikking. Verklaard dat Ged. Staten teregt twee uitgaven in de rekening van de gemeente — over 1877 niet hebben geleden. 398.
Heideman (*W. J. M.*). Geschil over de woonplaats van — wed. J. W. Kunst. 57.
— Rapport van den Minister van Binnenlandsche Zaken. 142.

Heideman (*W. J. M.*) Koninklijk besluit. Amersfoort aangewezen. 144.
Hemert (*W. A. van*). Zie *Gemeenteraad.*
Hennaarderadeel. Beroep van den gemeenraad van —, tegen een besluit van Ged. Staten van Friesland, waarbij de vermeerdering is bevolen van het getal openbare scholen in genoemde gemeente met eene ten behoeve van het dorp Spannum. 434.
— Beschikking. Vernietigd het besluit, waarbij vermeerdering werd bevolen van het getal openbare scholen. 493.
Hillegersberg. Beschikking op het beroep van de firma van Wijk en Co. te Rotterdam, van een besluit van Burg. en Weth. van —, waarbij vergunning is geweigerd voor de oprigting eener laken vernisfabriek (Zie Jaargang 1878, blz. 473). Beroep afgewezen. 8
Hofman (*G.*). Beroep van —, wonende te Dockum, tegen eene uitspraak van Ged. Staten van Friesland, in zake de Nationale Militie. 235.
— Rapport van den Minister van Binnenlandsche Zaken. 330.
— Koninklijk besluit. Beroep afgewezen. 335.
Hollenberg (*C.*) Geschil over de woonplaats van — wed. van der Schaft. 504.
Hoogemaatsteeg. Zie *Buurmalsen.*
Hoogezand. Geschil tusschen de gemeente — en Sappemeer over de overdragt in beheer en onderhoud van den toegangsweg naar het spoorwegstation Hoogezand. 228.
— Beschikking. Verklaard dat de Oostelijke toegangsweg tot het station — aan de gemeente Sappemeer behoort te worden overgedragen. 290.
Hoorn (*P. G. van*). Zie *Zomerpeil.*
Houtzaagmolen. Zie *Molen.*
Hubers (*S.*). Zie *Lijken.*
Hubrecht (*Mr. P. F.*). Zie *Ligger.*
Jansteen (*St.*). Beroep van den gemeenteraad van —, van een besluit van Ged. Staten van Zeeland, waarbij zij hunne goedkeuring hebben onthouden aan de gemeentebegrooting voor 1879, wegens het daarop voorkomen van eene subsidie aan het algemeen armbestuur. 129.
— Beschikking. Beroep afgewezen. 155.
Kaay c. s. (*G. G. van der*). Zie *Begrooting.*
Kerk. Beroep van den kerkeraad der Christelijke Gereformeerde gemeente te Kockengen, tegen eene beslissing van het gemeentebestuur aldaar, voor zooveel de voorwaarde betreft, waarbij aan den kerkeraad vergunning is verleend om eene nieuwe — te stichten op een terrein gelegen aldaar, binnen den afstand van 200 meters van andere kerken. 389.
— Beschikking. Beroep afgewezen. 413.
Kerkeraad der Doopsgezinde gemeente te Arnhem. Zie *Smederij.*
Kleijn (*J. P. de*). Beschikking op het beroep van — te Wijchen, van een besluit van Ged. Staten van Gelderland, waarbij J. F. de Haard verklaard wordt bij besluit van den geërfden dag van den dorpspolder Wijchen wettig tot ontvanger van dien polder te zijn benoemd. (Zie Jaargang 1878, blz. 622). Beroep afgewezen. 35.
Kloostermolenpolder. Beroep van W. G Reddingius c. s., te St. Annen, gemeente Ten Boer, en P. W. Tichelaar c. s., te Loppersum, betrekkelijk een besluit van Ged. Staten van Groningen, waarbij afwijzend beschikt werd op ingediende bezwaren tegen een besluit van ingelanden van het waterschap — tot oprigting van een stoomgemaal. 313.
— Beschikking. Niet-ontvankelijk verklaard. 345.
Kockengen. Beroep van den kerkeraad der Christelijk Gereformeerde gemeente te —, tegen eene beslissing van het gemeentebestuur aldaar, voor zooveel de voorwaarde betreft, waarbij aan den kerkeraad vergunning is verleend om eene nieuwe kerk te stichten op een terrein gelegen aldaar, binnen den afstand van 200 meters van andere kerken. 389.
— Beschikking. Beroep afgewezen. 413.
Kok (*H. S. de*). Geschil over de woonplaats van —. 340.
— Beschikking. De kosten van verpleging enz. gebragt ten laste van het Rijk. 379.
Kooiker (*J.*). Verzoek van — te Holslootbrug, om te worden ontheven van de lasten, hem door het bestuur van het waterschap Drostendiep opgelegd. 543.
Krafft (*G.*). Zie *Tapijtklopperij.*
Kroneman (*H.*). Geschil over de woonplaats van —. 159.
— Beschikking. Appingedam aangewezen. 186.
Kuiperij. Beroep van T. C. Niephaus te Haarlem, van een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente, waarbij aan H. G. J. Sarlet vergunning is verleend voor de oprigting eener —. 18.
— Beschikking. De vergunning onder voorwaarde verleend. 55.
Kunstboterfabriek. Zie *Fabriek.*
Lanschot c.s. (*F. A. J. van*). Zie *Stoommachine.*
Lawick van Pabst (*Mev. de wed. J. P. L. van*). Zie *Lijken.*
Leerlooijerij. Beroep van verschillende belanghebbenden tegen een besluit van Burg. en Weth. van Groningen, waarbij aan O. Lammerts, te Warfhuizen, vergunning is verleend, om in de gemeente Groningen op te rigten eene — enz. 485.
Leeuw (*Mr. J. van der*). Zie *Ligger.*
Leiden. Beroep van J. van Gent, tegen een besluit van Burg. en Weth. van —, waarbij aan de firma Hartrop en Zoon vergunning is verleend voor de uitbreiding harer fabriek. 20.
— Beschikking. Beroep afgewezen. 158.

Leiden. Beroep van B. J. van der Nat, te —, tegen een besluit van Burg. en Weth. aldaar, waarbij hem vergunning is geweigerd om een veestalling op te rigten in de Goegerritsteeg. 208.
— Beschikking. Niet-ontvankelijk verklaard. 251.
Leiderdorp. Beroep van de weduwe J. des Amorie van der Hoeven, geb. H. P. Hubrecht, tegen een besluit van Ged. Staten van Zuidholland, tot wijziging van den ligger der wegen en voetpaden in de gemeente —. 479.
— Zie voorts *Ligger.*
Leistra (D.). Geschil over de woonplaats van —. 197.
— Beschikking. Menaldumadeel aangewezen. 257.
Lekdijk Bovendams. Beroep van dijkgraaf en hoogheemraden van den —, tegen een besluit van Ged. Staten van Utrecht, houdende bevel tot verhooging van dijken. 446.
— Beschikking. Beroep afgewezen. 536.
Lekkerkerk. Beroep van den gemeenteraad van —, van een besluit van Ged. Staten van Zuidholland, waarbij vermeerdering van het getal scholen in die gemeente is bevolen. 325.
— Beschikking. Beroep afgewezen. 380.
Lemaire c. s. (H. C.). Zie *Bergplaats.*
Leusden. Beroep van Burg. en Weth. van —, tegen een besluit van Ged. Staten van Utrecht, tot vaststelling der ontvangsten en uitgaven dier gemeente over 1877. 225.
— Beschikking. Niet-ontvankelijk verklaard. 277.
Lienden. Beroep van W. A. van Hemert te —, tegen een besluit van Ged. Staten van Gelderland, waarbij is afgewezen zijne reclame tegen de verkiezing van leden van den gemeenteraad. 428.
— Beschikking. Niet-ontvankelijk verklaard. 472.
— Zie voorts *Ligger.*
Ligger. Beschikking op het beroep van A. Roza, landbouwer te Giessen, van een besluit van Ged. Staten van Noordbrabant, betreffende den — der wegen en voetpaden in die gemeente (Zie Jaargang 1878, blz. 609). Beroep afgewezen. 10.
— Beroep van W. van Hattum, wed. J. van Zoelen te Ommeren, gemeente Lienden, van een besluit van Ged. Staten van Gelderland, houdende wijziging van den — B der wegen in de gemeente Lienden. 26.
— Beschikking. Het besluit van Ged. Staten vernietigd, voor zooveel betreft de doorhaling en de daarbij vastgestelde wijziging in den — B. der wegen, voetpaden en stegen in de gemeente Lienden. 242.
— Beroep van den directeur-generaal van de maatschappij tot exploitatie der Staatsspoorwegen, tegen een besluit van Ged. Staten van Utrecht, waarbij is vastgesteld de — der toegangswegen tot de spoorwegstations in die provincie. 39.
Ligger. Beschikking. Vernietigd het besluit van Ged. Staten voor zoo ver de onder n°. 1 op den — vermelden weg betreft; bepaald dat die weg niet op den — behoort voor te komen. 126.
— Beschikking op het beroep, ingesteld door C. H. Smorenburg, wed. C. W. van Riet te Linschoten, van het besluit van Ged. Staten van Utrecht, waarbij is afgewezen het verzoek tot wijziging van den door het bestuur van het waterschap Wulverhorst en de beide Vlooswijken vastgestelden — der onderhoudspligtigen van de in dat waterschap gelegen kade, genaamd de Achterkade. (Zie het verslag in Jaargang 1878, blz. 616). Het besluit van Ged. Staten vernietigd; verklaard dat wed. van Riet niet ontvankelijk was in haar bij Ged. Staten ingesteld beroep, tegen het bestuur van het waterschap Wulverhorst en de beide Vlooswijken. 49.
— Beschikking op het beroep van Mr. J. van der Leeuw qq. te Amersfoort, tegen een besluit van Ged. Staten van Utrecht, betreffende den — der toegangswegen tot de spoorwegstations in die gemeente. (Zie het verslag in Jaargang 1878, blz. 605). Beroep afgewezen. 51.
— Beschikking op het beroep van Mr. S. H. Lette van Oostvoorne en op dat van J. J. van Kerkwijk, beiden ingesteld tegen een besluit van Ged. Staten van Zuidholland, waarbij, met handhaving van een besluit van den raad der gemeente 's Gravenhage, besloten is de Laan van Meerdervoort af te voeren van den — der wegen en voetpaden van genoemde gemeente. (Zie het verslag in Jaargang 1878, blz. 541). Rapport van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid. 61.
— Koninklijk besluit. Besluit van Ged. Staten vernietigd; beslist dat er geene termen zijn om de Laan van Meerdervoort van den — der wegen en voetpaden af te nemen. 68.
— Beschikking op het beroep ingesteld door den Raad van administratie der Nederl. Centraal-spoorwegmaatschappij, gevestigd te Utrecht, tegen een besluit van Ged. Staten van Utrecht, betreffende den — der toegangswegen tot de spoorweg-stations in die provincie (Zie Jaargang 1878, blz. 591). Beroep afgewezen. 95.
— Beschikking op het beroep, ingesteld door den gemeenteraad van Amersfoort, tegen een besluit van Ged. Staten van Utrecht, betreffende den — der toegangswegen naar de spoorwegstations in die provincie. (Zie Jaargang 1878, blz.

586). Het besluit van Ged. Staten gedeeltelijk vernietigd. 98.

Ligger. Beschikking op het beroep door de directie der Nederl. Rijnspoorwegmaatschappij ingesteld, van een besluit van Ged. Staten van Utrecht, betreffende den — der toegangswegen naar spoorwegstations in die provincie (Zie Jaargang 1878, blz. 578). Het besluit van Ged. Staten vernietigd, voor zoo veel betreft de beslissing, omtrent de toegangswegen naar het station Loenen-Vreeland. 101.

— Beroep van Mr. P. F. Hubrecht te 's Gravenhage, tegen een besluit van Ged. Staten van Zuidholland, betreffende den — der wegen en voetpaden in de gemeente Leiderdorp. 104.

— Beschikking. Beroep afgewezen. 245.

— Beroep van den directeur-generaal der Maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, tegen een besluit van Ged. Staten van Noordbrabant, houdende vaststelling van den gewijzigden — der toegangswegen tot de spoorwegstations in die provincie. 140.

— Beschikking. Het besluit van Ged. Staten vernietigd; bepaald dat de brug over de Mark op den — zal worden vermeld als in onderhoud bij de gemeente Breda en dat die brug aan de gemeente zal worden overgedragen. 173.

— Beroep van het bestuur van den polder Ruigenhil onder Willemstad, tegen een besluit van Ged. Staten van Noordbrabant, betreffende het opnemen van eenige perceelen op de leggers van het waterschap. 198.

— Beschikking. Gehandhaafd de uitspraak sub I en vernietigd die sub II vervat in het besluit van Ged. Staten. 284.

— Beroep van P. F. Eeman, te Oud- en Nieuw-Gastel, tegen een besluit van Ged. Staten van Noordbrabant, houdende vaststelling van den — der wegen en voetpaden in die gemeente. 225.

— Beschikking. Beroep afgewezen. 315.

— Beroep van Chr. van Alphen, de wed. Roovers en G. Hoppenbrouwers te Rijsbergen, van besluiten van Ged. Staten van Noordbrabant, tot vaststelling der — van de openbare wegen en voetpaden in die gemeente. 347.

— Beschikking. Beroep afgewezen. 518.

— Beroepen van G. Trijters te Rijsbergen, Mr. H. A. D. van der Meer te Breda en C. Rens te Rijsbergen, tegen een besluit van Ged. Staten van Noordbrabant, waarbij is afgewezen hunne reclame tegen den — der openbare wegen en voetpaden in de gemeente Rijsbergen. 347.

— Beschikkingen. Het besluit vernietigd; bepaald dat de betrokken paden van den — moeten worden afgevoerd. 520, 522, 524.

— Beroep van G. Karsten te Kolderveen, gemeente Nijeveen, van een besluit van Ged. Staten van Drenthe, waarbij zijne bezwaren tegen den door den Raad der gemeente Nijeveen voorloopig vastgestelden — van voetpaden in die gemeente zijn afgewezen. 459.

Ligger Beschikking. Het besluit van Ged. Staten gewijzigd; bepaald dat als onderhoudspligtige behoort te worden aangewezen de gemeente Nijeveen. 527.

— Beroep van Burg. en Weth. van Olst, tegen een besluit van Ged. Staten van Overijssel, houdende vaststelling van den — der toegangswegen tot de spoorwegstations in die provincie. 474.

— Beroep van den directeur-generaal der Maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, tegen een besluit van Ged. Staten van Overijssel, tot vaststelling van den — der toegangswegen tot de spoorwegstations 475.

— Beroep van den gemeenteraad van Bodegraven, tegen een besluit van Ged. Staten van Zuidholland, houdende aanvulling van den — der toegangswegen tot de spoorwegstations in die provincie. 475.

— Beroep van den gemeenteraad van Zwammerdam, tegen een besluit van Ged. Staten van Zuidholland, houdende aanvulling van den — der toegangswegen tot de spoorwegstations in die provincie. 477.

— Beroep van de wed. J. des Amorie van der Hoeven, geb. H. P. Hubrecht, tegen een besluit van Ged. Staten van Zuidholland, tot wijziging van den — der wegen en voetpaden in de gemeente Leiderdorp. 479.

Lijken. Beroep van S. Hubers en M. de Ridder, wed. Rutgers te Arnhem, tegen een besluit van den burgemeester dier gemeente, waarbij verlof is geweigerd voor het overbrengen van tien —. 401.

— Beschikking. Beroep afgewezen. 455.

— Beroep van D. Grütering, geb. Bünker, te Dinslaken en E. Bünker, geb. von der Möhlen te Amsterdam, tegen een besluit van den burgemeester van Arnhem, waarbij verlof is geweigerd voor het overbrengen van drie —. 407.

— Beschikking. Beroep afgewezen. 457.

— Beroep van H. J. Augustijn te Zoetermeer, tegen een besluit van den burgemeester te Delft, waarbij hem vergunning is geweigerd tot vervoer van —. 414.

— Beschikking. Het besluit van den burgemeester vernietigd; verlof tot opgraving der — onder voorwaarde verleend. 471.

— Beroep van Mevr. de wed. J. P. L. van Lawick van Pabst te Maarssen, tegen een besluit van den burgemeester van Delft, waarbij haar verlof is geweigerd voor het vervoer van een lijk. 546.

Lijnolie. Zie *Veen* (*R. L. van der*)

Lonneker. Zie *Begraafplaats.*

Luttenberg (H.). Zie *Slagterij.*

Maastricht. Beroep van G. Stevens c. s., grondbezitters te Meerssen, van een besluit van Burg. en Weth. van —. waarbij aan A. Degive vergunning is verleend voor de oprigting eener fabriek van zinkwit en zinkoxyde op een terrein gelegen nabij de spoorwegbrug over de Maas te —. 4.

— Beschikking. Niet-ontvankelijk verklaard. 59.

— Beroep van Mevr. de wed. A. A. van Melsen, geb. Corbisier te —, tegen een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente, waarbij aan J. M. Reupen vergunning is verleend tot de oprigting van een bakoven. 25.

— Beschikking. Beroep afgewezen. 70.

— Beroep van H.C. Lemaire c.s. te —, tegen een besluit van Burg. en Weth. dier gemeeente, waarbij aan de firma H. Alard fils et Comp., voorwaardelijk vergunning is verleend tot oprigting van eene bergplaats van revolver- en flobert-patronen en slaghoedjes. 304.

— Beschikking. Beroep afgewezen; bepaald dat de inrigting zal moeten zijn voltooid en in werking gebragt binnen drie maanden na dagteekening van het besluit. 364.

Meer (Mr. H. A. D. van der) Zie *Ligger.*

Meerdervoort (Laan van). Zie *Ligger.*

Melsen (Mev. de wed. A. A. van). Zie *Oven.*

Menaldumadeel. Beroep van den gemeenteraad van —, van een besluit van Ged. Staten van Friesland, waarbij de toelating van E. P. Pieterszen als raadslid is verklaard te zijn in strijd met de wet. 419.

— Rapport van den Minister van Binnenlandsche zaken. 530.

— Koninklijk besluit. Het besluit van Ged. Staten bekrachtigd. 532.

Meppel. Ingekomen eene missive van W. Donker te —, houdende kennisgeving, dat hij intrekt zijn beroep van een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente, waarbij hem vergunning is geweigerd tot het oprigten eener bewaarplaats van buskruid. 518.

Merkx (D.). Zie *Gemeenteraad.*

Middelburg. Beroep van B. L. Frank te —, tegen een besluit van Burg en Weth. aldaar, waarbij hem vergunning is geweigerd tot oprigting eener slagtplaats. 263.

— Beschikking. Beroep afgewezen. 299.

Militie (Nationale). Beroep van J. K. Blanken en J. J. Wedeven te Hoogeveen, tegen eene uitspraak van Ged. Staten van Drenthe, nopens de Nationale Militie. 161.

— Beschikking. Het besluit van Ged. Staten vernietigd; bevolen dat er een nieuwe loting te Hoogeveen zal plaats hebben, beginnende met n°. 3 der lijst tot en met het slot der lijst. 189.

— Beschikking op het beroep door F. J. Dingelstadt, tegen eene uitspraak van Ged. Staten van Limburg, (Zie Jaargang 1878, blz. 620). Beroep afgewezen. 161.

Militie (Nationale). Beroep van den Minister van Staat, Staatsraad, Commissaris des Konings in Gelderland, van eene uitspraak van Ged. Staten dier provincie tot vrijstelling van den Militiedienst van den loteling H. Clements uit Ophemert. 171.

— Beschikking. Het besluit van Ged. Staten vernietigd, H. Clements alsnog aangewezen voor de dienst bij de —. 189.

— Beroep van A. Ooms, te Poortvliet, tegen eene uitspraak van Ged. Staten van Zeeland. 207.

— Beschikking. Beroep afgewezen. 254.

— Beroep van D. Ruig te Amsterdam, tegen eene uitspraak van Ged. Staten van Noordholland. 217.

— Beschikking. Beroep afgewezen. 271.

— Beroep van J. M. Torchiana te Amsterdam, tegen een besluit van Ged. Staten van Noordholland, 217.

— Beschikking. Beroep afgewezen. 273.

— Beroep van M. G. A. F. Vaalman te Tilburg, tegen een besluit van Ged. Staten van Noordbrabant. 218.

— Beschikking. Beroep afgewezen. 252.

— Beroep van G. Hofman te Dockum, tegen eene uitspraak van Ged. Staten van Friesland. 235.

— Rapport van den Minister van Binnenlandsche Zaken. 330.

— Koninklijk besluit. Beroep afgewezen. 335.

— Beroep van den Commissaris des Konings in Noordholland van eene uitspraak van Ged. Staten dier provincie, tot vrijstelling van de militiedienst van den loteling P. S. Cornelisse, te den Helder. 292.

Mol (P. C.). Geschil over de woonplaats van —. 146.

— Beschikking. De kosten van verpleging enz. gebragt ten laste van het Rijk. 177.

Molen. Beroep van N. A. G. Sinnige, wed. G. Hegge te Veendam, van eene beschikking van het gemeentebestuur aldaar, waarbij aan S. H. Dijkhuizen vergunning is verleend tot oprigting van een windhoutzaagmolen. 353.

— Beschikking. Beroep afgewezen. 422.

— Zie voorts *Zomerpeil.*

Nat (B. J. van der). Zie *Leiden.*

Nationale Militie. Zie *Militie (Nationale).*

Nederhemert. Zie *Stoommachine.*

Niephaus (T. C.). Zie *Kuiperij.*

Nieuwland. Beroep van het bestuur van den polder het — van eene beschikking van Gedep. Staten van Zuidholland, waarbij gemeld bestuur niet-ontvankelijk is verklaard in zijn beroep van eene dispositie der vereenigde vergadering van Delfland, over de bijdrage van dien polder in de kosten der zeeweringen van Delfland. 462.

Nieuwland Beschikking. Verklaard dat er geene termen zijn om aan het verzoek van adressant te voldoen. 538.
Nijeveen. Beroep van G. Karsten te Kolderveen, gemeente —, van een besluit van Ged. Staten van Drenthe, waarbij zijne bezwaren tegen den door den Raad der gemeente — voorloopig vastgestelden ligger van voetpaden in die gemeente zijn afgewezen. 459.
— Beschikking. Het besluit van Ged. Staten gewijzigd; bepaald dat als onderhoudspligtige behoort te worden aangewezen de gemeente —. 527.
Nijeveen en Kolderveen. Beroep van J. Santing en J. Duiven, ingelanden van het waterschap: de vereenigde polders —, van een besluit van Ged. Staten van Drenthe, waarbij is afgewezen hun reclame tegen de verkiezing van bestuursleden van dat waterschap. 425.
— Beschikking. Beroep afgewezen. 497.
Nijmegen. Beroep van A. B. A. Quack c. s. te —, van een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente, waarbij aan J. P. Dobbelman vergunning is verleend tot het oprigten van eene petroleumbergplaats. 307.
Ohé en Laak. Zie *Gemeenteraad.*
Olieslagerij. Beroep van kerkvoogden der Gereformeerde Gemeente te Oudewater, tegen een besluit van Burg en Weth. dier gemeente, waarbij aan L. van Loon Hzn., vergunning is verleend voor de oprigting eener stoom —. 391.
— Beschikking. Niet-ontvankelijk verklaard. 443.
Olst. Beroep van Burg. en Weth van —, tegen een besluit van Ged. Staten van Overijssel, houdende vaststelling van den legger der toegangswegen tot de spoorwegstations in die provincie. 474.
Onderhoud. Geschil tusschen de gemeentebesturen van Tilburg en Berkel c. a., over het — en herstel van verschillende werken. 327.
— Beschikking. Verklaard 1°. dat de kosten van herstel en — der sub 1° tot en met 7° genoemde werken zullen worden gedragen door de gemeenten Tilburg en Berkel c. a gemeenschappelijk; 2°. dat die van sub 8° genoemde werken blijven voor rekening van de gemeente Tilburg. 362.
— Zie voorts *Toegangswegen.*
Onderstand. Geschil over de woonplaats van E. Soorwold. 45.
— Beschikking. De kosten van verpleging enz. gebragt ten laste van het Rijk. 122.
— Geschil over de woonplaats van E. Sluiter, wed. H. J. Fransen. 47.
— Beschikking. Bedum aangewezen. 124.
— Geschil over de woonplaats van W. J. M. Heideman, wed. J. W. Kunst. 57.
— Rapport van den Minister van Binnenlandsche Zaken. 142.
— Koninklijk besluit. Amersfoort aangewezen. 144.
Onderstand. Geschil over de woonplaats van W. A. Tabak of Toebak. 77.
— Beschikking. De kosten van verpleging enz. gebragt ten laste van het Rijk. 138.
— Geschil over de woonplaatsvan P. C. Mol. 146.
— Beschikking. De kosten van verpleging enz. gebragt ten laste van het Rijk. 177.
— Geschil over de woonplaats van H. Kroneman. 159.
— Beschikking. Appingedam aangewezen. 186.
— Geschil over de woonplaats van R. Pronk. 175.
— Beschikking. De kosten van verpleging enz. gebragt ten laste van het Rijk. 274.
— Geschil over de woonplaats van H. A. Swaters. 178.
— Beschikking. De kosten van verpleging enz. gebragt ten laste van het Rijk. 240.
— Geschil over de woonplaats van E. van der Cruijs, huisvrouw van H. Eijvers. 194.
— Beschikking. Deurne aangewezen. 255.
— Geschil over de woonplaats van D. Leistra. 197.
— Beschikking. Menaldumadeel aangewezen. 257.
— Geschil over de woonplaats van E. C. Stoffeijn, huisvrouw van P. Dieleman. 267.
— Beschikking. Neuzen aangewezen. 300.
— Geschil over de woonplaats van H. S. de Kok. 340.
— Beschikking. De kosten van verpleging enz. gebragt ten laste van het Rijk. 379.
— Geschil over de woonplaats van J. Dumoulin. 450.
— Beschikking. Mheer aangewezen. 501.
— Geschil over de woonplaats van C. Hollenberg, wed. van der Schafft. 504.
Onderwijs (*Lager*). Beroep van den gemeenteraad van 's Gravenhage, tegen een besluit van Ged. Staten van Zuidholland, houdende niet-goedkeuring van een Raadsbesluit, waarbij aan den heer C. H. Voorhoeve vergunning was verleend een schoollokaal te Scheveningen te gebruiken tot het houden van een Zondagschool voor kinderen. 179.
— Beschikking. Het besluit van Ged. Staten vernietigd; verklaard dat op het besluit van den gemeenteraad van 's Gravenhage geene goedkeuring van Ged. Staten wordt gevorderd. 385.
— Zie *Scholen.*
Onderwijzer. Beroep van A. van Weel, hoofd — te Ouddorp, van een besluit van Ged. Staten van Zuidholland, waarbij hem vergunning is geweigerd om gelijktijdig met die betrekking te mogen waarnemen die van brievengaarder. 354.
— Beschikking. Beroep afgewezen. 395.
Ooms (*A.*). Beroep van — landbouwer te Poortvliet, tegen eene uitspraak van Ged. Staten van Zeeland, in zake de Nationale Militie. 207.

Ooms (A.). Beschikking. Beroep afgewezen. 254.
Oostermoersche en Zuidenveldsche veenen. Zie *Eext tot Valthe.*
Ooststellingwerf. Beroep van den gemeenteraad van —, tegen een besluit van Ged. Staten van Friesland, waarbij is verklaard dat C. Prins ten onregte is toegelaten als lid van den gemeenteraad. 440.
— Beschikking. Beroep afgewezen. 490.
Opsterland. Beroep van R. L. van der Veen, tegen een besluit van het gemeentebestuur van —, waarbij hem vergunning is geweigerd voor de oprigting van een stookhok tot het koken van lijnolie. 544.
Oudewater. Beroep van kerkvoogden der Gereformeerde Gemeente te —, tegen een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente, waarbij aan L. van Loon Hzn., vergunning is verleend voor de oprigting eener stoomolieslagerij. 391.
— Beschikking. Niet-ontvankelijk verklaard. 443.
Oven. Beroep van Mevr. de wed. A. A. van Melsen, geb. Corbisier te Maastricht, van een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente, waarbij aan J. M. Reupen, vergunning is verleend voor de oprigting van een bak —. 25.
— Beschikking. Beroep afgewezen. 70.
Pensioen. Beroep van F. J. B. Plenk, eervol ontslagen commies der belastingen, die — of wachtgeld verlangt. 181.
— Beschikking. Het verzoek afgewezen. 222.
Petroleum. Zie *Bergplaats.*
Plenck (F. J. B.). Beroep van — eervol ontslagen commies der belastingen, die pensioen of wachtgeld verlangt. 181.
— Beschikking. Het verzoek afgewezen. 222.
Pol c. s. (A. van de). Beroep van — geërfden van het polderdistrict Bommelerwaard boven den Meidijk, tegen een besluit van Prov. Staten van Gelderland, betrekkelijk de kosten van beslagwerk over 1876. 169.
— Beschikking. Het besluit van de Prov. Staten vernietigd met vrijlating aan de adressanten om zich met hunne bezwaren op nieuw tot genoemde Staten te wenden. 221.
— Zie *Bommelerwaard.*
Pronk (R.). Geschil over de woonplaats van —. 175.
— Beschikking. De kosten van verpleging enz. gebragt ten laste van het Rijk. 274.
Quack c. s. (A. B. A.). Zie *Bergplaats.*
Raad van State. Koninklijk besluit, houdende bepaling dat Mr. C. H. B. Boot, tijdelijk in de afdeeling voor de geschillen van bestuur zitting zal nemen. 281.
— Kon. besluit, houdende benoeming van Mr. J. Heemskerk Azn., tot lid van de afdeeling voor de geschillen van bestuur, 393.
Reddingius c. s. (W. G.) Zie *Stoomgemaal.*
Rekening (Gemeente-). Beroep van het gemeentebestuur van Vreeswijk, tegen een besluit van Ged. Staten van Utrecht, tot niet-goedkeuring van de —. 261.
— Beschikking. Het besluit van Ged. Staten vernietigd; bepaald dat de uitgaven, bij de bevelschriften bevolen, alsnog onder het bedrag der uitgaven in de — van Vreeswijk over 1877 zullen worden opgenomen. 297.
— Beroep van den gemeenteraad van Heeswijk, tegen een besluit van Ged. Staten van Noordbrabant, waarbij wijzigingen worden gebragt in de — over 1877. 312.
— Beschikking. Verklaard dat Ged. Staten teregt twee uitgaven in de rekening van de gemeente Heeswijk over 1877 niet hebben geleden. 398.
Rens (C.). Zie *Ligger.*
Revolver- en flobert-patronen. Zie *Bergplaats.*
Riet (wed. C. W. van). Zie *Ligger.*
Rietveld. Zie *School.*
Rijsbergen. Beroep van Chr. van Alphen, de wed. Roovers en G. Hoppenbrouwers te —, van besluiten van Ged. Staten van Noordbrabant, tot vaststelling der liggers van de openbare wegen en voetpaden in die gemeente. 347.
— Beschikking. Beroep afgewezen. 518.
— Beroepen van G. Trijters te —, Mr. H. A. D. van der Meer te Breda, en C. Rens te —, tegen een besluit van Ged. Staten van Noordbrabant, waarbij is afgewezen hunne reclame tegen den ligger der openbare wegen en voetpaden in de gemeente —. 347.
— Beschikking. Het besluit vernietigd, bepaald dat de betrokken paden van den ligger moeten worden afgevoerd. 520, 522, 524.
Roger de Campagnolles (J. W. K.) Beroep van —, eervol ontslagen adjunct commies bij het departement van Binnenlandsche Zaken, tegen eene beschikking van den Ministerraad, waarbij hem de verdere uitbetaling van het hem toegekende wachtgeld wordt geweigerd. 237.
— Beschikking. Verklaard dat de veroordeeling door het K. K. Landesgericht te Weenen, ten laste van den adressant uitgesproken, des adressants regt op het genot van het wachtgeld niet heeft doen ophouden. 295.
Roza (A.). Zie *Ligger.*
Ruig (D.). Beroep van — te Amsterdam, van eene uitspraak van Ged. Staten van Noordholland in zake de Nationale Militie. 217.
— Beschikking. Beroep afgewezen. 271.
Ruigenhil. Beroep van het bestuur van den polder — onder Willemstad, tegen een besluit van Ged. Staten van Noordbrabant, betreffende het opnemen van eenige perceelen op de leggers van het waterschap. 198.
— Beschikking. Gehandhaafd de uit-

spraak sub I en vernietigd die sub II, vervat in het besluit van Ged. Staten. 284.
Santing (*J.*). Beroep van — en J. Duiven, ingelanden van het waterschap: de vereenigde polders Nijeveen en Kolderveen, van een besluit van Ged. Staten van Drenthe, waarbij is afgewezen hun reclame tegen de verkiezing van bestuursleden van dat waterschap. 425.
— Beschikking. Beroep afgewezen. 497.
Sappemeer. Zie *Hoogezand.*
Schagen. Beroep van C. N. Vlaming te —, tegen een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente, waarbij zijn verzoek tot oprigting van een stoomwerktuig in zijn fabriek van houtbewerking, slechts is toegestaan voor een proeftijd van zes maanden. 82.
— Beschikking. Het besluit van Burg. en Weth. vernietigd; de gevraagde vergunning onder voorwaarde verleend. 409.
Scheidius (*Mr. J. F. L. E. E.*). Zie *Begraafplaats.*
Schietbanen. Beslissing omtrent de bezwaren, ingesteld tegen de door het Departement van Oorlog voorgenomene uitbreiding der — achter de herberg het Vosje aan den Muiderzeedijk te Amsterdam (Zie Jaargang 1878, blz. 499). Verklaard dat er geen grond bestaat om de voorgenomen uitbreiding der — niet toe te laten. 1.
School. Beroep van de gemeenteraden van Barwoutswaarder en Rietveld, tegen een besluit van Ged. Staten van Zuidholland, waarbij de oprigting eener — in de gemeente Rietveld is bevolen. 229.
— Beschikking. Het besluit van Ged. Staten vernietigd; verklaard dat er vooralsnog geen termen zijn om de stichting eener openbare — in de gemeente Rietveld te bevelen. 288.
Scholen. Beroep van den gemeenteraad van Wormerveer, tegen een besluit van Ged. Staten van Noordholland, waarbij de vermeerdering is bevolen van het getal — in die gemeente. 13.
— Beschikking. Beroep afgewezen. 53.
— Beroep van den Raad der gemeente Heerewaarden, tegen een besluit van Ged. Staten van Gelderland, houdende handhaving van de door den Schoolopziener in het 9e district van Gelderland gedane uitspraak, waarbij het openbare schoollokaal van genoemde gemeente verklaard is te zijn van onvoldoende ruimte voor het aantal schoolgaande kinderen. 320.
— Beschikking. Beroep afgewezen. 360.
— Beroep van den gemeenteraad van Lekkerkerk van een besluit van Ged. Staten van Zuidholland, waarbij vermeerdering van het getal — in die gemeente is bevolen. 325.
— Beschikking. Beroep afgewezen. 380.
— Beroep van den Raad der gemeente Vlissingen van een besluit van Ged. Staten van Zeeland, waarbij vermeerdering van het getal — in die gemeente is bevolen. 341.
Scholen. Beschikking. Het besluit van Ged. Staten gehandhaafd, voor zoover daarbij vermeerdering is bevolen van het getal openbare lagere — te Vlissingen met een school; vernietigd de daaraan toegevoegde bepaling dat die nieuwe school toegankelijk zal moeten zijn, tegen een schoolgeld zich bewegende tusschen dat voor de burgerdagschool voor min- en onvermogenden enz. 387.
— Beroep van den schoolopziener in het 4e district van Groningen, tegen een besluit van Ged. Staten dier provincie, waarbij is vernietigd zijne verklaring, dat het locaal der openbare lagere school te Delfzijl is onvoldoende en schadelijk voor de gezondheid der leerlingen. 431.
— Beschikking. Beroep afgewezen. 491.
— Beroep van den gemeenteraad van Hennaarderadeel, tegen een besluit van Ged. Staten van Friesland, waarbij de vermeerdering is bevolen van het getal openbare — in genoemde gemeente met eene ten behoeve van het dorp Spannum. 434.
— Beschikking. Vernietigd het besluit, waarbij vermeerdering werd bevolen van het getal openbare — 493.
Scholten (*W. A.*) Zie *Fabriek.*
Sigarenfabriek. Zie *Fabriek.*
Sinnige (*N. A. G.*). Zie *Molen.*
Slagterij. Beroep van G. J. van Gasteren te Haarlem, van een besluit, van Burg. en Weth. dier gemeente, waarbij hem vergunning is geweigerd voor de oprigting eener — van varkens. 170.
— Beschikking. Beroep afgewezen. 219.
— Beroep van de douairière de Rlocq van Scheltinga en L. L. F. Mispelblom Beijer, te Heereveen—Aengwirden, tegen een besluit van Burg. en Weth. van Aengwirden, waarbij aan A. J. de Jong vergunning is verleend tot het oprigten eener —. 278.
— Beschikking. De beschikking van Burg. en Weth. vernietigd; de gevraagde vergunning geweigerd. 368.
— Beroep van H. Luttenberg te Zwolle, van een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente, waarbij aan A. H. Wissink vergunning is verleend voor de oprigting eener —. 542.
Slagtplaats. Beroep van B. L. Frank te Middelburg, tegen een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente, waarbij hem vergunning is geweigerd tot oprigting eener —. 263.
— Beschikking. Beroep afgewezen. 299.
Slothouwer (*P.*). Zie *Spekrookerij.*
Sluiter (*E. wed. H. J. Fransen*). Geschil over de woonplaats van —. 47.
— Beschikking. Bedum aangewezen. 124.

Smederij. Beroep van 1°. de vereeniging tot instandhouding der kweekschool voor onderwijzeressen te Arnhem; 2°. den kerkeraad der Doopsgezinde Gemeente aldaar en 3°. H. Haga, leeraar der Doopsgezinde gemeente aldaar, tegen een besluit van Burg en Weth. van Arnhem, waarbij aan A. Pitlo, vergunning is verleend tot oprigting van een lood-, koper-, zink- en tingieterij en eene fijn —. 318.
— Beschikking. De verleende vergunning onder wijziging van de gestelde voorwaarden gehandhaafd. 376.
Soorwold (*E.*). Geschil over de woonplaats van —. 45.
— Beschikking. De kosten van verpleging enz. gebragt ten laste van het Rijk. 122.
Spekrookerij. Beroep van P. Slothouwer te Tiel, tegen een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente, waarbij aan J. W. Egberts vergunning is verleend voor de oprigting eener —. 465.
— Beschikking. Het besluit van Burg. en Weth. vernietigd; verklaard dat geene vergunning voor de uitoefening der — kan worden verleend. 525.
Spoorwegstation. Zie *Hoogezand* en *Zwijndrecht.*
Spoorwegstations. Zie *Ligger.*
Stemler Gzn. (*J. G.*). Zie *Droogerij.*
Stemler Gzn. (*G.*). Zie *Fabriek.*
Stevens c. s. Zie *Fabriek.*
Stoffeijn (*E. C.*). Geschil over de woonplaats van — huisvrouw van P. Dieleman. 267.
— Beschikking. Neuzen aangewezen. 300.
Stoomgemaal. Beroep van W. G. Reddingius c. s. te St. Annen, gemeente Ten Boer en P. W. Tichelaar c. s. te Loppersum, betrekkelijk een besluit van Ged. Staten van Groningen, waarbij afwijzend beschikt werd op ingediende bezwaren tegen een besluit van ingelanden van het waterschap de Kloostermolenpolder tot oprigting van een — 313.
— Beschikking. Niet-ontvankelijk verklaard. 345.
— Beroep van R. Visschers Jzn., en andere geërfden in de Maas-Afdeeling van het polderdistrict Bommelerwaard, boven den Meidijk, tegen een besluit der Prov. Staten van Gelderland, waarbij adressanten niet-ontvankelijk zijn verklaard in hun verzoek om vernietiging der besluiten van het gecombineerd collegie, betreffende de oprigting van een tweede — in de Maas-afdeeling van genoemd polderdistrict. 540.
Stoommachine. Beroep van F. A. J. van Lanschot c. s., tegen een besluit van Ged. Staten van Gelderland, waarbij is afgewezen hunne reclame tegen een besluit van het gecombineerd collegie van den Bommelerwaard tot oprigting van eene tweede — te Nederhemert. 71.
Stoommachine. Beschikking. Niet-ontvankelijk verklaard. 134.
Stoomolieslagerij. Zie *Olieslagerij.*
Stoomwerktuig. Zie *Fabriek.*
Stoutenburg. Beroep van Burg. en Weth. van —, tegen een besluit van Ged. Staten van Utrecht, tot vaststelling der ontvangsten en uitgaven dier gemeente over 1877. 224.
— Beschikking. Niet-ontvankelijk verklaard. 276.
Swaters (*H. A.*) Geschil over de woonplaats van —. 178.
— Beschikking. De kosten van verpleging enz. gebragt ten laste van het Rijk. 240.
Tabak of Toebak (*W. A.*). Geschil over de woonplaats van —. 77.
- Beschikking. De kosten van verpleging enz. gebragt ten laste van het Rijk. 138.
Tapijtklopperij. Verzoek van G. Krafft te Dordrecht, om de uitoefening van de — door H. Norenburg Azn. te verbieden of te doen verbieden. 449.
— Beschikking. Verzoek afgewezen. 502.
Tiel. Beroep van P. Slothouwer te —, tegen een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente, waarbij aan J. W. Egberts vergunning is verleend voor de oprigting eener spekrookerij. 465.
— Beschikking. Het besluit van Burg. en Weth. vernietigd; verklaard dat geene vergunning voor de uitoefening der spekrookerij kan worden verleend. 525.
Tilburg. Geschil tusschen de gemeentebesturen van — en Berkel c. a., over het onderhoud en herstel van verschillende werken. 327.
— Beschikking. Verklaard: 1°. dat de kosten van herstel en onderhoud der sub 1° tot en met 7° genoemde werken zullen worden gedragen door de gemeenten — en Berkel c. a. gemeenschappelijk; 2°. dat die van sub 8° genoemde werken blijven voor rekening van de gemeente — 362.
Toegangsweg. Zie *Hoogezand*, *Zevenbergen* en *Zwijndrecht.*
Toegangswegen. Geschil over het onderhoud der — tot het Rhijnspoorwegstation te Loenen—Vreeland. 495.
— Zie *Ligger.*
Torchiana (*J. M.*). Beroep van — te Amsterdam, tegen een besluit van Ged. Staten van Noordholland, in zake de Nationale Militie. 217.
— Beschikking. Beroep afgewezen. 273.
Trijters (*G.*). Zie *Ligger.*
Vaalman. (*M. G. A. F.*). Beroep van — te Tilburg, tegen een besluit van Ged. Staten van Noordbrabant, in zake de Nationale Militie. 218.
— Beschikking. Beroep afgewezen. 252.
Veen (*R. L. van der*). Beroep van —, tegen een besluit van het gemeentebestuur van Opsterland, waarbij hem vergunning is geweigerd voor de oprigting

van een stookhok tot het koken van lijnolie. 544.
Veendam. Beroep van N. A. G. Sinnige, wed. G. Hegge te —, van eene beschikking van het gemeentebestuur aldaar, waarbij aan S. H. Dijkhuizen vergunning is verleend tot oprigting van een windhoutzaagmolen —. 353.
— Beschikking. Beroep afgewezen. 422.
Veestalling. Zie *Leiden.*
Vereeniging tot instandhouding der kweekschool voor onderwijzeressen te Arnhem. Zie *Smederij.*
Vlaming (C. N.). Zie *Fabriek.*
Vlietenpolder. Beroep van het bestuur van den calamiteusen polder „Vlieten" van een besluit van Ged. Staten van Zeeland, waarbij is afgewezen het verzoek tot wijziging van het besluit van 19 April 1876, houdende vaststelling der uitkeering van den polder over het tijdvak van 1 Mei 1875 tot 30 April 1882. 358.
— Beschikking. Niet-ontvankelijk verklaard. 397.
Vlissingen. Beroep van den Raad der gemeente — van een besluit van Ged. Staten van Zeeland, waarbij vermeerdering van het getal scholen in die gemeente is bevolen. 341.
— Beschikking. Het besluit van Ged. Staten gehandhaafd, voor zooverre daarbij vermeerdering is bevolen van het getal openbare lagere scholen te — met een school; vernietigd de daaraan toegevoegde bepaling dat die nieuwe school toegankelijk zal moeten zijn tegen een schoolgeld zich bewegende tusschen dat voor de burgerdagschool en de school voor min- of meervermogenden. 387.
Vreeswijk. Beroep van het gemeentebestuur van —, tegen een besluit van Ged. Staten van Utrecht, tot niet-goedkeuring van de gemeente-rekening. 261.
— Beschikking. Het besluit van Ged. Staten vernietigd; bepaald dat de uitgaven, bij de bevelschriften bevolen, alsnog onder het bedrag der uitgaven bij de gemeenterekening van — over 1877 zullen worden opgenomen. 297.
Vugt (P. van). Zie *Fabriek.*
Wachtgeld. Zie *Roger de Campagnolles (J. W. K.).*
Weel (A. van). Zie *Onderwijzer.*
Wegen. Beschikking op het beroep van A. Rosa, landbouwer te Giessen, van een besluit van Ged. Staten van Noordbrabant, betreffende den ligger der — en voetpaden in die gemeente. (Zie Jaargang 1878, blz. 609). Beroep afgewezen. 10.
— Zie *Ligger.*
Wegen en Voetpaden. Zie *Ligger.*
Wijchen. Beschikking op het beroep van J. P. de Kleijn te —, van een besluit van Ged. Staten van Gelderland, waarbij J. F. de Haard verklaard wordt bij besluit van den geërfden dag van den dorpspolder — wettig tot ontvanger van dien polder te zijn benoemd. (Zie Jaargang 1878, blz. 622). Beroep afgewezen. 35.
Wijk en Co. (de Firma van). Zie *Fabriek.*
Wildervank. Beroep van W. A. Scholten te Groningen, van een besluit van Burg. en Weth. van —, waarbij zijn gewijzigd de voorwaarden, waaronder de oprigting der fabriek: „de Nijverheid" te Stadskanaal in April 1878 was vergund. 88.
— Beschikking. Het besluit van Burg. en Weth. vernietigd. 166.
Winschoten. Beroep van A. A. Engers en S. van Dam te —, tegen een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente, waarbij hun vergunning is geweigerd om eene bewaarplaats van lompen op te rigten. 85.
— Beschikking. Beroep afgewezen. 131.
Woonplaats. Zie *Onderstand.*
Wormerveer. Beroep van den gemeenteraad van —, tegen een besluit van Ged. Staten van Noordholland, waarbij de vermeerdering is bevolen van het getal scholen in die gemeente. 13.
— Beschikking. Beroep afgewezen. 53.
Wulverhorst. Zie *Ligger.*
Zegellakfabriek. Zie *Fabriek.*
Zevenbergen. Geschil tusschen de gemeentebesturen van — en de Hooge en Lage Zwaluwe omtrent de overdragt van den toegangsweg naar het station Zwaluwe. 258.
— Beschikking. Verklaart dat de toegansweg naar het station Zwaluwe aan de gemeente Hooge en Lage Zwaluwe behoort te worden overgedragen. 302.
Zomerpeil. Beroep van P. G. van Hoorn, molenaar te Boxtel, van een besluit van Ged. Staten van Noordbrabant, houdende wijziging der bepaling van het — aan adressants molen. 399.
— Beschikking. Beroep afgewezen. 469.
Zondagschool. Zie *Onderwijs.*
Zwaluwe (de Hooge en Lage). Zie *Zevenbergen.*
Zwammerdam. Beroep van den gemeenteraad van —, tegen een besluit van Ged. Staten van Zuidholland, houdende aanvulling van den ligger der toegangswegen tot de spoorwegstations in die provincie. 477.
Zwolle. Beroep van H. Luttenberg te —, van een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente, waarbij aan A. H. Wissink vergunning is verleend voor de oprigting eener slagterij. 542.
Zwijndrecht. Geschil tusschen de gemeentebesturen van — en de Groote Lindt over de overdragt van den toegangsweg tot het spoorwegstation. 306.
— Beschikking. Verklaart dat de toegangsweg strekkende van de Molensteeg, onder de gemeente —, langs de spoorbaan en tot aan het station —, in de gemeente Groote Lindt, aan de gemeente — behoort te worden overgedragen. 394.

KONINKLIJKE BESLUITEN.

				Bladz.
21	November	1878,	n°. 21	1.
17	December	„	„ 32	2.
29	„	„	„ 32	8.
29	„	„	„ 34	10.
15	Januarij	1879,	„ 23	33.
18	„	„	„ 25	35.
27	„	„	„ 12	37.
29	„	„	„ 5	49.
29	„	„	„ 6	51.
1	Februarij	„	„ 8	53.
3	„	„	„ 9	55.
8	„	„	„ 15	59.
12	„	„	*Stbl.* n°. 32	68.
14	„	„	n°. 10	70.
4	Maart	„	„ 9	95.
4	„	„	„ 10	98.
4	„	„	„ 11	101.
13	„	„	„ 2	122.
13	„	„	„ 4	124.
13	„	„	„ 8	125.
21	„	„	*Stbl.* n°. 49	144.
22	„	„	n°. 18	131.
22	„	„	„ 21	133.
24	„	„	„ 2	134.
24	„	„	„ 3	136.
25	„	„	„ 4	138.
5	April	„	„ 7	155.
5	„	„	„ 8	156.
5	„	„	„ 10	158.
19	„	„	„ 8	164.
19	„	„	„ 11	166.
22	„	„	„ 22	173.
2	Mei	„	„ 20	177.
13	„	„	„ 23	184.
13	„	„	„ 24	186.
13	„	„	„ 25	187.
13	„	„	„ 26	189.
24	„	„	„ 53	219.
27	„	„	„ 11	220.
28	„	„	„ 17	222.
8	Junij	„	„ 22	240.
8	„	„	„ 26	242.
10	„	„	„ 19	245.
12	„	„	„ 26	251.
15	„	„	„ 21	252.
15	„	„	„ 22	254.
17	„	„	„ 8	255.
17	„	„	„ 9	257.
23	„	„	„ 28	271.
23	„	„	„ 29	273.
23	„	„	„ 30	274.
23	„	„	„ 31	276.
24	„	„	„ 27	277.
28	„	„	„ 9	282.
29	„	„	„ 19	284.
2	Julij	„	„ 18	286.
6	„	„	„ 11	281.
6	Julij	„	n°. 13	288.
6	„	„	„ 18	290.
13	„	„	„ 18	295.
19	„	„	„ 17	297.
19	„	„	„ 22	299.
20	„	„	„ 16	300.
20	„	„	„ 20	302.
31	„	„	„ 19	315.
3	Augustus	„	*Stbl.* n°. 147	335.
16	„	„	n°. 16	345.
27	„	„	„ 10	360.
27	„	„	„ 13	362.
27	„	„	„ 16	364.
1	September	„	„ 27	366.
3	„	„	„ 14	376.
5	„	„	„ 22	379.
5	„	„	„ 23	380.
5	„	„	„ 39	383.
6	„	„	„ 30	368.
8	„	„	„ 17	385.
8	„	„	„ 18	387.
11	„	„	„ 17	394.
18	„	„	„ 10	395.
18	„	„	„ 14	397.
19	„	„	„ 4	398.
20	„	„	„ 12	408.
25	„	„	„ 13	393.
28	„	„	„ 7	411.
1	October	„	„ 22	421.
5	„	„	„ 21	413.
8	„	„	„ 7	424.
10	„	„	„ 28	443.
10	„	„	„ 29	444.
29	„	„	„ 10	453.
31	„	„	„ 11	455.
31	„	„	„ 12	457.
1	November	„	„ 25	469.
6	„	„	„ 11	471.
10	„	„	„ 14	472.
20	„	„	„ 17	488.
20	„	„	„ 18	490.
22	„	„	„ 15	491.
22	„	„	„ 16	497.
23	„	„	„ 29	493.
24	„	„	„ 20	499.
24	„	„	„ 21	501.
24	„	„	„ 25	502.
29	„	„	*Stbl.* n°. 204	533.
30	„	„	n°. 14	518.
30	„	„	„ 15	520.
30	„	„	„ 16	522.
30	„	„	„ 17	524.
1	December	„	„ 32	525.
3	„	„	„ 21	535.
4	„	„	„ 28	527.
10	„	„	„ 21	538.

VERGADERINGEN IN 1879.

				Bladz.
1.	Donderdag	2	Januarij	1— 7.
2.	Woensdag	15	»	8— 24.
3.	»	22	»	25— 32.
4.	»	5	Februarij	33— 48.
5.	»	12	»	49— 58.
6.	»	26	»	59— 76.
7.	»	5	Maart	77— 87.
8.	»	12	»	88— 94.
9.	»	19	»	95—121.
10.	»	26	»	122—130.
11	»	2	April	131—141.
12.	»	9	»	142—154.
13.	Dingsdag	22	»	155—163.
14.	Woensdag	30	»	164—172.
15.	»	7	Mei	173—176.
16.	»	14	»	177—183.
17.	»	28	»	184—208.
18.	»	4	Junij	209—218.
19.	»	11	»	219—227.
20.	»	18	»	228—239.
21.	»	2	Julij	240—270.
22.	Maandag	7	»	271—280.
23.	Woensdag	23	»	281—294.
24	»	6	Augustus	295—314.
25.	»	13	»	315—329.
26.	»	20	»	330—344.
27.	»	3	September	345—359.
28.	»	17	»	360—375.
29	»	24	»	376—392.
30.	»	1	October	393—408.
31.	»	15	»	409—421.
32.	»	22	»	422 —430.
33	»	29	»	431—442.
34.	»	5	November	443—452.
35.	»	12	»	453—468.
36.	»	19	»	469—474.
37.	»	26	»	475—487.
38.	»	3	December	488—496.
39.	»	10	»	497—517.
40.	»	17	»	518—529.
41.	»	24	»	530—543.
42.	»	31	»	544—546.

Eerste Vergadering.

Vergadering van Donderdag 2 Januarij, 1879.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. C. H. B. Boot,
Mr. C. J. van Vladeracken,
Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff.

Referendarissen: Mr. L. P. Op den Hooff en Mr. G. J. Roijaards.

1. De Voorzitter doet voorlezing van de volgende Koninklijke besluiten:

1°. van 21 November 1878, no. 21, houdende beslissing omtrent de *bezwaren, ingesteld tegen de door het Departement van Oorlog voorgenomene uitbreiding der schietbanen achter de herberg* het Vosje, *aan den Muiderzeedijk te Amsterdam.*
(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1878, bl. 499).

Het besluit luidt aldus:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Gezien de stukken, betreffende het op last van Onzen Minister van Oorlog ingesteld onderzoek naar de mogelijkheid van uitbreiding der schietbanen achter de herberg *het Vosje*, aan den Muiderzeedijk te Amsterdam;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 23 October 1878, n°. 100;

Op de voordragt van Onzen Minister van Marine, tijdelijk belast met het beheer van het Departement van Oorlog, van 15 Nov. 1878, VI Afd., n_o. 65;

Overwegende:

dat het Departement van Oorlog de bovenomschreven schietbanen wenscht uit te breiden, ter verkrijging van meerdere veiligheid voor het omliggend terrein en van eene betere gelegenheid tot behoorlijke oefening voor het garnizoen;

dat hiertegen bezwaren zijn ingebragt, door het kerkbestuur der Nederlandsche Israëlitische hoofdsynagoge te Amsterdam, alsmede door vijf bewoners van den Burgerzeedijk, ontleend aan vrees voor gevaar, door het ontsnappen der kogels;

Overwegende:

dat uit het ingestelde onderzoek gebleken is, dat de schietbanen zoodanig zullen worden ingerigt, dat alle vrees voor gevaar, ook ten opzigte van het omliggend terrein zal zijn weggenomen, en de veiligheid daarvan volkomen zal zijn verzekerd;

Gezien art. 26 der wet van 2 Junij 1875 (*Staatsblad* n°. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te verklaren, dat er geen grond bestaat om de voorgenomen uitbreiding der bovenomschreven schietbanen, volgens de bij dit besluit behoorende beschrijving en teekeningen, niet toe te laten.

Onze Minister van Oorlog is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 21 November 1878.

WILLEM.

De Minister van Marine, tijdelijk belast met het beheer van het Departement van Oorlog,
H. O. Wichers.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Alewijn.

2°. van 17 December 1878, n°. 32, houdende beschikking op het beroep, van *het hoofdbestuur van het veenschap: de Oostermoersche en Zuidenveldsche veenen van Eext tot Valthe ingesloten, van een besluit van Ged. Staten van Drenthe, dd.* 22 *Maart* 1878, *n°*. 21, *tot niet-goedkeuring der begrooting van het veenschap, dienst* 1878.

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1878, bl. 593.)

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van het Hoofdbestuur van het veenschap *de Oostermoersche en Zuidenveldsche veenen van Eext tot Valthe ingesloten* van een besluit van Ged Staten van Drenthe, dd. 22 Maart 1878, n°. 21, tot niet-goedkeuring der begrooting van het veenschap, dienst 1878;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 4 December 1878, n°. 78;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 12 December 1878, n°. 15, afd. Waterstaat A;

Overwegende:

dat Ged. Staten van Drenthe bij besluit van 22 Maart ll. goedkeuring hebben geweigerd aan de begrooting, dienst 1878, van het Hoofdbestuur van het veenschap „de Oostermoersche en Zuidenveldsche veenen van Eext tot Valthe ingesloten, op grond dat op die begrooting niet zijn gebragt de ingevolge het convenant met de stad Groningen van 17 Mei 1817 te betalen passagegelden wegens den in 1877 gegraven turf, met den aankleve van dien;

dat het Hoofdbestuur, tegen die weigering van Ons voorziening vragende, verzoekt, dat met vernietiging der besluiten van Ged. Staten alsnog door Ons goedkeuring aan de begrooting, dienst 1878, zal worden verleend;

Overwegende:

dat noch het provinciaal reglement op de verveeningen, noch het bijzonder reglement voor het veenschap, noch eenige andere verordening, eenige bepaling bevat, krachtens welke tegen besluiten van Ged. Staten, te dezer zaken genomen, beroep op Ons is toegelaten;

dat derhalve het beroep, door het Hoofdbestuur ingesteld, niet-ontvankelijk is;

Gezien het provinciaal reglement op de verveeningen vastgesteld bij besluit der Staten van 8 November 1853, n°. 6, goedgekeurd bij Ons besluit van 26 November 1853, n°. 75, en het reglement voor het veenschap „de Oostermoersche en Zuidenveldsche veenen van Eext tot Valthe ingesloten”, vastgesteld bij besluit der Staten van 19 Julij 1855, goedgekeurd bij Ons besluit van 10 September 1855, n°. 36, gewijzigd bij besluit der Staten van 7 Julij 1871 en 7 Julij 1876, goedgekeurd bij Onze besluiten van 20 September 1871, n°. 10, en 26 September 1876, n°. 2;

Hebben goedgevonden en verstaan:

het door het Hoofdbestuur van het veenschap de Oostermoersche en Zuidenveldsche veenen van Eext tot Valthe ingesloten ingesteld beroep tegen het besluit van Ged. Staten van Drenthe van 22 Maart 1878, n°. 21, te verklaren niet-ontvankelijk.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 17 December 1878.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
TAK VAN POORTVLIET.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Bij afwezen,
A. C. OLTMANS, *Ref.*

Aan de orde is:

II. het beroep van *G. Stevens c. s., grondbezitters te Meerssen, van een besluit van Burgemeester en Wethouders van Maastricht, waarbij aan A. Degive vergunning is verleend voor de oprigting eener fabriek van zinkwit en zinkoxijde, op een terrein gelegen nabij de spoorwegbrug over de Maas, kadastraal bekend sectie C* n°. 346, *te Maastricht.*

De *Staatsraad* DE VRIES brengt het volgende verslag uit:

Bij besluit van 4 September jl. hebben Burgemeester en Wethouders van Maastricht aan Aug. Degive vergunning verleend tot het oprigten eener zinkwit en zinkoxyde fabriek, op een terrein gelegen aan de spoorwegbrug over de Maas langs den spoorweg Grand Central Belge, perceel sectie C. n°. 346.

Tegen het verzoek waren door niemand bezwaren geopperd dan door Mevr. de wed. Wenstenraad, die beducht was dat de fabriek schade zou toebrengen aan den wasdom van hare plantage in de nabijheid gelegen. De stadsingenieur had daaromtrent geadviseerd, dat de zinkwitbereiding plaats heeft volgens een Amerikaansch procedé dat o. a. wordt toegepast in de fabriek te Eisden, welke geen hinder van eenige beteekenis veroorzaakt voor de omgeving, terwijl de schade berokkend aan de omliggende grondstukken ook onbeduidend is en zich binnen zeer geringe grenzen beperkt, zoodat naar zijn oordeel de vergunning kon worden gegeven.

Tegen deze vergunning is bij Z. M. in beroep gekomen Gustave Stevens, wapenfabriekant te Maastricht, als eigenaar van het landgoed Bethleëm en andere voorname ingezetenen en grondbezitters in het dorp Limmel gemeente Meerssen. Zij beweren dat de oprigting dezer fabriek hoogst nadeelig zal zijn voor de geheele streek tusschen Maastricht en Limmel, verwijzende naar hetgeen in de zitting van deze afdeeling van 26 November 1870 over het schadelijke van dergelijke fabriek is gezegd en naar het Kon. besluit van 12 December 1870, waarbij de fabriek te Eisden niet dan onder vele voorwaarden is vergund. Zij voegen daarbij, dat zij van het verzoek aan Burg. en Weth. geen kennis hebben gedragen en verzoeken, dat met vernietiging van het aangevallen besluit de vergunning door Z. M. zal worden geweigerd of anders alleen voor een proeftijd en onder dezelfde of meerdere voorwaarden als de fabriek te Eisden zal worden verleend.

Bij een nader adres aan Z. M. geeft de adressant Stevens te kennen, dat de bij art. 6 van de wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* no. 95) laatste lid voorgeschreven openbare aankondiging binnen de gemeente Meerssen niet heeft plaats gehad, welk verzuim hij meent dat in hooger beroep moet worden hersteld, en dat in allen gevalle daaruit volgt dat hem adressant niet kan worden tegengeworpen een middel van niet-ontvankelijkheid uit hoofde van niet-verschijning in eersten aanleg.

Beide adressen zijn gesteld in handen van Ged. Staten van Limburg, die daarop het berigt van Burgemeester en Wethouders van Maastricht hebben ingewonnen.

B. en W. merken op dat geen der adressanten in eersten aanleg bezwaren heeft ingebragt, dat zij dus niet behooren tot degenen die in het ongelijk zijn gesteld en dus volgens art. 15 der wet geen regt van beroep hebben. Aankondiging in de gemeente Meerssen kwam niet te pas, omdat hier binnen den kring van 200 M. geen ziekenhuizen, kerken of scholen, ja in het geheel geen gebouwen aanwezig zijn

Bij de opzending van dit berigt verklaren Ged. Staten zich met het gevoelen van B. en W. te vereenigen.

Met 's Konings magtiging is deze zaak bij de afdeeling aanhangig gemaakt door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid bij schrijven van 18 November jl. n°. 19.

Bij de afdeeling is ingekomen:

1°. een schrijven van de directie van den Aken-Maastrichtschen spoorweg, dat deze geen reden heeft zich tegen de oprigting der fabriek in geschil te verzetten;

2°. een schrijven van den concessionaris Degive, met overlegging van een kaart van het terrein der fabriek en van de omliggende gronden.

In dit schrijven wordt in de eerste plaats betoogd de niet-ontvankelijkheid van de appellanten, omdat zij in eersten aanleg niet zijn opgekomen. Verder wordt aangevoerd dat geen der appellanten eenig perceel bezit aangrenzende aan het terrein der op te rigten fabriek en binnen de 200 M. van het gebouw der fabriek volstrekt geen huizen gevonden worden. De huizen van het dorp Limmel zijn op meer dan 700 M., het buitenverblijf van den appellant Stevens met aanhoorige gronden op meer dan 1200 M. afstand van de fabriek verwijderd. Binnen een afstand van 100 M. zijn geen perceelen dan alleen de terreinen van de spoorwegmaatschappij Grand Central Belge en van de Domeinen; zonder welke volgens art. 10 der wet geene formaliteiten in acht genomen hadden behoeven te worden. Ten bewijze van de onschadelijkheid der fabriek wijst de concessionaris op de ondervinding bij de fabriek te Eisden verkregen, welke fabriek op slechts eenige meters afstand omringd is van weilanden met fruitboomen, aan welke zij niet het minste nadeel berokkent. Volgens het Amerikaansche stelsel moet de zink-erts, gemengd met steenkolen in zoodanige dicht gesloten ovens, door middel van afgekoeld wordende ijzeren buizen worden overgehaald, dat hoegenaamd niets van het gevolatiliseerde zinkwit en oxyde kan vervliegen; dit procédé verschilt geheel van het gewone volgens 't welk het zink (metaalzink) in open ovens wordt gebrand. Het was met het oog hierop dat men zich aanvankelijk tegen de oprigting der fabriek te Eisden verzette. Toen men er later het Amerikaansche stelsel zag toepassen, hielden de klagten op.

Door de appellanten is blijkens berigt van B. en W. voldaan aan art. 15, al. 2, der

meergemelde wet. B. en W. hebben echter van het ingesteld beroep geene openbare kennisgeving gedaan, omdat zij het beroep op den bovenvermelden grond niet-ontvankelijk oordeelen. Het gedane exploit wordt door hen ingezonden. Tevens zenden zij in een eenigzins verduidelijkt situatieplan, ten blijke dat niet alleen de perceelen, waarvan de appellanten eigenaars of gebruikers zijn, niet onmiddelijk aan het perceel van Degive grenzen, maar dat ook het perceelsgedeelte, waarop de fabriek wordt gevestigd, meer dan 100 M. van het gebied der gemeente Meerssen verwijderd is, zoodat de appellanten volgens B. en W. in geen geval regt hadden op de kennisgeving bedoeld in art. 6 der wet.

De heer Mr. Wintgens Jr., advocaat te 's Gravenhage, treedt op als gemagtigde van den appellant en licht het beroep toe.

De *Staatsraad* de Vries vraagt, of de afkondiging, die volgens pleiter niet heeft plaats gehad, dan ook te Maastricht niet is geschied?

De heer Mr. Wintgens zegt, dat de afkondiging wel te Maastricht maar niet te Meerssen is gedaan.

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff vraagt, of het vonnis, waarop pleiter zich beroept, in eenige regtskundige verzameling of blad is opgenomen?

De heer Mr. Wintgens antwoordt, dat het bedoelde vonnis is van recenten datum en dat het nog in geen blad is opgenomen.

III. het beroep van *den gemeenteraad van Cromvoirt tegen een besluit van Ged. Staten van Noordbrabant, waarbij zij hunne goedkeuring onthouden aan het raadsbesluit tot verhooging van de begrooting van* 1878 *met een post van ƒ* 60.

De *Staatsraad* van Vladeracken brengt het volgend verslag uit:

De raad der gemeente Cromvoirt heeft op 14 Augustus 1878 besloten, ingevolge art. 213 der gemeentewet, de magtiging van Ged. Staten van Noordbrabant te verzoeken om ten laste van den post voor onvoorziene uitgaven der begrooting voor 1878 te brengen eene som van ƒ 60, voor een geschenk aan den hoofdonderwijzer aan de gemeenteschool bij gelegenheid zijner dertigjarige ambtsbekleeding.

Ged. Staten hebben bij besluit van 19 September 1878, met aanhaling van hetzelfde art. 213, hunne goedkeuring aan het raadsbesluit geweigerd, uit overweging dat door hen aan den gemeenteraad in overweging was gegeven om, in plaats van een geschenk te geven, de jaarwedde van den hoofdonderwijzer, die slechts ƒ 500 bedraagt, te verhoogen; dat de gemeenteraad echter bezwaar heeft gemaakt daaraan gevolg te geven; dat het niet op den weg van het gemeentebestuur ligt aan zijne ambtenaren ten koste der gemeente geschenken te geven, maar het gemeentebestuur daarentegen hunne jaarwedde zoo behoort te regelen dat deze kan geacht worden voldoende te wezen, waartegen te minder bezwaar kan bestaan omdat de financien der gemeente Cromvoirt zeer gunstig zijn.

De gemeenteraad heeft tegen dit besluit bij adres van 27 September voorziening

gevraagd bij den Koning. De raad meent dat door dit besluit van Ged. Staten de zelfstandigheid van het gemeentebestuur meer wordt beperkt dan met den geest der gemeentewet is overeen te brengen.

Toen het zich liet aanzien dat door de algemeene belangstelling der ingezetenen in de dertigjarige ambtsvervulling van den openbaren hoofdonderwijzer, de 1e en 2e September, dagen van openlijke feestviering zouden zijn, meende de raad te moeten besluiten de gemeente daaraan officieel te doen deelnemen door aanbieding van een geschenk. Mogt dit niet geschieden? Het antwoord kan naar het oordeel van den raad niet twijfelachtig zijn, wanneer men let op hetgeen in grootere gemeenten van tijd tot tijd plaats heeft bij gelegenheid van feesten welke zelfs het gemeentebestuur als zoodanig niet regtstreeks aangaan.

Ged. Staten verwarren naar het oordeel van den raad met deze zaak de quaestie der tractementsregeling. Intusschen zou hun grond van weigering, het onvoldoende der jaarwedde, veeleer tot het verleenen der gevraagde magtiging hebben moeten leiden, daar de erkende pligtsbetrachting juist meer verdienste had als zij minder werd opgewogen door eene aanzienlijke bezoldiging. Maar in ieder geval meent de raad dat deze zaak op zich zelve moet beschouwd worden en dat daarbij alleen te overwegen valt of de gemeentefinancien de voorgenomen uitgaaf kunnen dragen. En dat Ged. Staten daaraan niet twijfelen blijkt uit de overwegingen van hun besluit zelve.

Nog merkt de raad op dat, terwijl de uitvoering der nieuwe schoolwet aanstaande is, eene regeling van het tractement van den hoofdonderwijzer eenigzins als ontijdig te beschouwen is.

Ged. Staten, omtrent dit adres gehoord, zeggen dat bij hunne vergadering in den laatsten tijd als beginsel is aangenomen niet toe te staan dat aan gemeente-ambtenaren uit de fondsen der gemeente geschenken worden aangeboden, omdat zulks naar hunne meening niet ligt op den weg van het gemeentebestuur.

Van dat beginsel hebben zij gemeend in dit geval niet te moeten afwijken.

Daar de jaarwedde van den onderwijzer te Cromvoirt onvoldoende is, hebben zij den raad in overweging gegeven dien onderwijzer in plaats van een geschenk eene hoogere jaarwedde te geven, waarmede hij beter gediend zou zijn en hetgeen meer tot zijne aanmoediging zou strekken. De raad was echter hiertoe niet te bewegen en liet het liever bij een geschenk. Het bezwaar van het gemeentebestuur, dat het door het aangevallen besluit in zijne zelfstandigheid beperkt wordt, schijnt dus daarin zijne oorzaak te vinden dat aan dat bestuur de gelegenheid benomen wordt op eene gansch onvoldoende wijze te voorzien in de te lage bezoldiging van een verdienstelijk onderwijzer.

Ged. Staten herhalen hier dat de financien der gemeente zeer gunstig zijn en eene voldoende verhooging van jaarwedde zonder bezwaar toelaten.

Deze zaak is krachtens 's Konings magtiging bij den Raad van State, afdeeling voor de geschillen van bestuur, aanhangig gemaakt bij schrijven van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 29 November 1878.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Tweede Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 15 *Januarij* 1879.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. C. H. B. Boot,
Mr. C. J. van Vladeracken,
Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff.

Referendarissen: Mr. L. P. Op den Hooff en Mr. G. J. Roijaards.

I. Door den Voorzitter wordt voorlezing gedaan van de volgende Koninklijke besluiten:

1°. Van 29 Deeember 1878, n°. 32, houdende beschikking op het beroep van *de firma van Wijk en Co., te Rotterdam, van een besluit van Burg. en Weth. van Hillegersberg dd.* 16 *Mei* 1878, *waarbij vergunning is geweigerd voor de oprigting eener lak- en vernisfabriek.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1878, blz. 473.)

Het besluit luidt aldus:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op het beroep van de firma van Wijk en C°., te Rotterdam, van een besluit van Burg. en Weth. van Hillegersberg dd. 16 Mei 1878, waarbij vergunning is geweigerd voor de oprigting eener lak- en vernisfabriek;

Den Raad van State, afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 11 December 1878, n°. 53;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 23 December 1878, Litt. V 3, afd. H. en N.;

Overwegende:

dat de firma van Wijk en Co., gevestigd te Rotterdam, Open Rijstuin no. 23, in Maart 1878 aan het gemeentebestuur van Hillegersberg vergunning heeft gevraagd om in het N. O. gedeelte van het perceel, sectie A no. 2787, aan den Oostblommerdijkcshen straatweg eene lak en vernisfabriek te vestigen;

dat op de ingevolge art. 7 der wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* no. 95) op 19 April 1878 gehouden zitting is ingekomen een bezwaarschrift van 21 personen wonende aan den straatweg op eenigen afstand van de op te rigten fabriek, die aanvoerden, dat de inrigting walgelijke dampen zou doen ontstaan, die de naburige woningen ter bewoning ongeschikt zouden maken en de gezondheid der bewoners benadeelen.

dat voorts ook in eene tweede zitting op 26 April d. a. v. op verzoek van eenige belanghebbenden belegd, bezwaren tegen het toestaan der vergunning zijn ingebragt, voornamelijk hierop neder komende dat de dampen die zich uit de fabriek zullen verspreiden schadelijk zullen zijn voor het gras op de weilanden der reclamanten en de groenten op de door hen verhuurde of gehuurde tuingronden groeijende zoodat deze gewassen onbruikbaar of schadelijk zullen worden, dat voorts de onaangename stank dien de inrigting zal verwekken in de naburige woonhuizen last zal veroorzaken en een der belanghebbenden die borstlijder is daardoor schade zal lijden aan zijne gezondheid;

dat Burg. en Weth. op grond der ingebragte bezwaren de gevraagde vergunning hebben geweigerd;

dat appellanten van dit besluit bij ons in beroep komende beweren dat de ingebragte bezwaren ongegrond of zeer overdreven zijn;

dat de hoofdingenieur van den waterstaat ter zake door Ged. Staten gehoord met dit gevoelen instemmende adviseert de gevraagde vergunning onder bepaalde door hem opgenoemde voorwaarden te verleenen;

dat de Inspecteur van het geneeskundig staatstoezigt vooral uithoofde van den afstand der naastbij staande woningen van oordeel is dat de vergunning, mits daarbij zekere voorwaarden worden gesteld, niet behoeft geweigerd te worden op grond van onvermijdelijk nadeel voor de openbare gezondheid ook al erkent hij dat de dampen eener vernisstokerij voor de omgeving hinderlijk zijn en ook ongetwijfeld nadeelig zouden kunnen zijn voor de gezondheid van nabij wonenden.

Overwegende:

dat de inrigting zal worden gevestigd aan den straatweg van Rotterdam naar Hillegersberg;

dat in de nabuurschap van het voor de fabriek bestemde terrein verscheidene woningen staan; dat die wel is waar 160 M. verwijderd zijn, doch dat de dampen eener vernisstokerij indien zij zich in den omtrek der fabriek kunnen verspreiden tot op grooteren afstand doordringen;

dat het bekend is dat de dampen in hooge mate hinderlijk zijn;

dat dus de omgeving ten gevolge van de vestiging der verlangde fabriek, tenzij de verspreiding harer dampen kon worden belet, hinder van ernstigen aard zou onder-

vinden door de verspreiding van walgelijke uitdampingen en welligt ook de gezondheid aldaar zou worden benadeeld;

dat in de onmiddellijke nabijheid van het terrein waar de fabriek zou gevestigd worden eenige warmoezerijen gelegen zijn;

dat uit verschillende overgelegde verklaringen mag worden afgeleid dat de dampen der vernisstokerij tenzij die belet worden zich te verspreiden op de teelt der in de warmoezerijen gekweekte gewassen eenen schadelijken invloed zouden uitoefenen en de warmoezeniers dus schade aan hun bedrijf zouden ondervinden;

dat ofschoon het optrekken van de dampen uit de fabriek door zekere voorschriften omtrent de inrigting der fabriek zou kunnen worden bevorderd daardoor toch waarschijnlijk de verspreiding dier dampen in de omgeving niet genoegzaam zou kunnen worden tegengegaan en dus de hierboven aangewezen hinderlijke en schadelijke invloed dier dampen niet zou worden afgewend;

dat onder deze omstandigheden geen termen aanwezig zijn om van de beslissing van het Gemeentebestuur af te wijken.

Gezien de wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* n°. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van het besluit van Burg. en Weth. van Hillegersberg van 16 Mei 1878 het daartegen ingestelde beroep ongegrond te verklaren.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 29 December 1878.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
TAK VAN POORTVLIET.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Bij afwezen,
A. C. OLTMANS,
Referendaris.

2°. van 29 December 1878, n°. 34, houdende beschikking op het beroep van *A. Roza, landbouwer te Giessen, van een besluit van Ged. Staten van Noordbrabant van* 14 *Augustus* 1878, *betreffende den ligger der wegen en voetpaden in die gemeente.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1878, bl. 609).

Het besluit luidt aldus:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz. enz., enz.

Beschikkende op het beroep van A. Roza, landbouwer te Giessen, van een besluit van Ged. Staten van Noordbrabant van 14 Aug. 1878, betreffende den ligger der wegen en voetpaden in die gemeente;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 11 December 1878, n°. 80;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 24 December 1878, Litt. W. afd. Waterstaat A;

Overwegende:

dat in 1870 in de gemeente Giessen ter uitvoering van de gemeentelijke verordening op de openbare wegen en voetpaden, vastgesteld door den gemeenteraad den 4 Febr. 1870, is opgemaakt een ligger der openbare wegen in die gemeente;

dat op dien ligger gebragt is onder n°. 14, de Kersboomgaardsche en Engsche weg;

dat tegen die plaatsing door A. Roza bezwaren zijn ingebragt bij Ged. Staten;

dat deze, na het gemeentebestuur te hebben gehoord den adressant te kennen gaven dat die weg als ten algemeenen dienste bestemd teregt op den ligger gebragt was;

dat Burg. en Weth. ter voldoening aan het inmiddels in werking getreden Prov. reglement op de wegen en voetpaden, vastgesteld door de Staten den 8 Julij 1874 en goedgekeurd bij Ons besluit van 25 Julij 1872 n°. 23, in den aanvang van dit jaar eenen nieuwen ligger ontwierpen waarop de genoemde weg niet voorkwam;

dat tegen die weglating door verschillende belanghebbenden bezwaren zijn ingebragt;

dat de gemeenteraad dien nieuwen ligger vaststellende den weg daarop heeft gebragt;

dat de weg onder n°. 19 volgenderwijs is omschreven: de Kersboomgaardsche en Engsche weg strekkende van de Almsteeg bij het perceel sectie A. n°. 278 tot de vereeniging der wegen de Heulsteeg en het Giessendijkje ter lengte van 1211 M. en ter breedte van 2.50 à 3.70 M.;

dat tegen die beslissing Roza zijne bezwaren heeft medegedeeld aan Ged Staten,

dat deze na in eene openbare vergadering partijen ter zake te hebben gehoord en na ingewonnen advies van den hoofdingenier van den Prov. waterstaat, bij hun besluit van 14 Aug. ll. aan adressant te kennen gaven dat zijne bezwaren ongegrond bevonden waren en er geene termen bestonden om den weg van den ligger te doen vervallen;

dat Roza, van deze beschikking bij Ons in beroep komende, aanvoert dat die weg is zijn bijzonder eigendom dat het gebruik van dien weg slechts bij gedoogen plaats had en mitsdien verzoekt dat met vernietiging van voornoemd besluit van Ged. Staten de Kersboomgaardsche en Engsche weg alsnog van den ligger zal worden afgevoerd;

Overwegende:

dat aan dien weg die tot verbinding dient van het gehucht Uitwijk met Giessen

verscheidene woningen waaronder ééne reeds van 1651 dagteekenende gelegen zijn die aan verschillende eigenaren toebehooren;

dat de bewoners dier huizen en de eigenaars of huurders van aan dien weg gelegen landerijen hunne woningen of bouwvelden niet zouden kunnen bereiken wanneer zij over dien weg den vrijen uitweg misten;

dat echter de openbaarheid van den weg zoo weinig in twijfel wordt getrokken dat gelijk uit overgelegde koopacten blijkt de koopers van perceelen aan den weg gelegen zich nimmer eenen dergelijken vrijen uitweg bedongen en dat integendeel voor perceelen niet aan den weg gelegen maar door eigendommen van anderen daarvan gescheiden blijkens eene overgelegde koopacte van 1827 werd bedongen, vrijen uit- en overweg over die laatste perceelen *tot aan den Engschen weg*;

dat uit overgelegde notariële boedelscheidingen blijkt dat als grens van perceelen steeds werd opgegeven "belendende aan den weg", maar die weg zelf nimmer werd toebedeeld en deze dan ook deels door sloten deels door ploegvoren van de aangrenzende perceelen is afgescheiden;

dat die weg reeds op de gemeentekaart van 1822 voorkwam als openbare weg en bij het kadaster geen nummer heeft;

dat het ongestoord gebruik dat steeds van den weg is gemaakt ook wordt erkend door de Arrond.-Regtbank te 's Hertogenbosch die, regtsprekende ter zake van verbreking van een door Roza op bewusten weg geplaatst hek op 16 Mei ll. overwoog, dat bij zamenvatting der verschillende verklaringen van de gehoorde getuigen daaruit als ten processe vaststaande kan worden aangenomen dat de strook in geschil sinds onheugelijke tijden is gebruikt als uitweg voor een aantal aangrenzende perceelen in één kring of klamp gelegen en wel voor eenige perceelen als eenig bestaande uitweg;

dat wel uit verschillende onder eede afgelegde verklaringen volgt dat sinds geruimen tijd door Roza het gras van de bermen wordt gemaaid en de vruchten van de aan den weg staande boomen worden geplukt maar dat die omstandigheid, daargelaten nog dat zijn regt tot die handelingen door niets wordt gelegitimeerd, niets afdoet tot de beoordeeling der vraag, die hier alleen te pas komt, of de weg tot gemeene dienst van allen bestemd is.

Overwegende:

dat op grond der opgegeven feiten en omstandigheden aan dat openbaar karakter van den weg niet valt te twijfelen en derhalve de weg teregt op den ligger is gehandhaafd;

Gezien het prov. reglement op de openbare wegen en voetpaden in Noordbrabant, vastgesteld door de Staten den 8 Julij 1874 en goedgekeurd bij Ons besluit van 25 Julij 1874 n°. 23;

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van het bestreden besluit van Ged. Staten van Noordbrabant het daartegen ingesteld beroep te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 29 December 1878.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
TAK VAN POORTVLIET.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Bij afwezen,
A. C. OLTMANS,
Referendaris.

Aan de orde is:

II. het beroep van *den Gemeenteraad van Wormerveer, tegen een besluit van Ged. Staten van Noord Holland van* 20 *Februarij* 1878 *n°.* 10, *waarbij de vermeerdering is bevolen van het getal scholen in die gemeente.*

De *Staatsraad* BOOT brengt het volgend verslag uit:

In den noordelijken uithoek der gemeente Worwerveer ligt de buurtschap West Knollendam, waar de kinderen te verre verwijderd wonen van de naastbij gelegen gemeenteschool, genaamd de Noorderschool, om daar geregeld te kunnen gaan. Er is daarom in 't laatst van 1862 eene regeling tot stand gebragt tusschen het gemeentebestuur van Wormerveer en dat van Wormer, ten gevolge waarvan de kinderen van West-Knollendam toegelaten werden op de aan Wormer toebehoorende lagere school te Oost-Knollendam. Doch het gemeentebestuur van Wormer zegde die overeenkomst op in Junij 1876 tegen 1°. Jan. 1877. Wel poogde het bestuur der gemeente Wormerveer (door bemiddeling van Ged. Staten van Noord-Holland) dat der gemeente Wormer te bewegen om nog op de gedane opzegging terug te komen, doch vruchteloos, waarna de Raad der gemeente Wormerveer op 4 Oct. 1876 besloot om in die opzegging te berusten en de scholen zijner eigene gemeente opengesteld te verklaren voor de kinderen uit West-Knollendam.

G. A. Hulshoff en 33 andere ingezetenen uit deze buurtschap, ouders en voogden van schoolgaande kinderen, vroegen daarop bij request aan den gemeenteraad om oprigting eener openbare lagere school te West-Knollendam, onder eenen hoofdonderwijzer, of des noods, onder eenen hulponderwijzer ingevolge art. 20 der wet op het lager onderwijs, omdat de afstand hunner buurt naar de digst bij gelegen school van Wormerveer voor hunne kinderen, (een vijftigtal, dat in de termen viel om zulk eene school te bezoeken) een uur gaans en dus al te groot was, en voor de kleineren eene onmogelijkheid tot schoolgaan opleverde, te meer, daar de weg gevaarlijk was, als

aan weerszijden door sloten begrensd, terwijl ze dan tusschen den ochtend- en namiddagschooltijd moesten overblijven en aan het ouderlijk toezigt onttrokken waren.

'tBestuur van Wormerveer deed toen nog eene poging om met dat van Uitgeest eene schikking te maken, om de kinderen uit West-Knollendam te kunnen laten gebruik maken van de te Marken binnen bestaande school; maar, toen ook dat mislukte, besloot het, in de raadsvergadering van 2 Mei 1877, om afwijzend te beschikken op het request van Hulshoff c. s., op grond, dat er in de gemeente Wormerveer voldoende gelegenheid bestond tot het bekomen van openbaar lager onderwijs. De leden erkenden het gewigt der bezwaren, in het adres ontwikkeld, doch oordeelden dat de kosten tot oprigting en inrigting eener nieuwe school te hoog zouden zijn.

Hulshoff en 21 anderen hebben zich toen met een adres van dezelfde strekking gewend tot het collegie van Ged. Staten van Noord-Holland. Dit collegie won het berigt in van den Inspecteur van 't lager onderwijs in die provincie, hetwelk, gegeven bij brief van 6 Julij 1877, hierop nederkwam, dat de raad van Wormerveer zelf overtuigd is van de noodzakelijkheid eener regeling en van de dringende behoefte voor betere gelegenheid tot onderwijs voor die buurt, doch ten onregte wil stil zitten, nu men niet slaagde om met eene andere gemeente schikking te treffen; en dat zoowel de schoolopziener van 't district, die van alles was onkundig gelaten door 't gemeentebestuur, als hij zelf, van oordeel is, dat de gemeente moet worden verpligt om voor een nieuwe school op de aangewezen plaats te zorgen.

Ged. Staten vaardigden eene commissie uit hun midden af tot een onderzoek *in loco*. Die commissie, op 31 Julij 1877 hare taak volbrengende, bevond, dat toen, dus in 't midden van den zomer, van een 55 tal kinderen, voor welke men het lager onderwijs verlangde, een 40 tal de noorderschool te Wormerveer bezocht, doch tevens, dat, vermits de weg open ligt en alleen des zomers eenigzins kan bekort worden door 't gebruik van een eind voetpad, dat 's winters in zeer slechten staat verkeert, het te voorzien was, dat in den winter alle die kinderen van het schoolonderrigt zouden moeten verstoken blijven. Ged. Staten drongen dus bij 't gemeentebestuur er op aan, vermits de raad enkel om financiële redenen niet tot stichting eener nieuwe school wilde overgaan, dat men van gedachte zoude veranderen, daar het belang van een ruim vijftigtal kinderen zwaarder moest wegen dan die consideratie, er tevens op wijzende, dat er welligt termen zouden kunnen gevonden worden, ter vermindering van dat financieel bezwaar, om art. 36 der wet op het lager onderwijs toe te passen.

Doch de raad besloot, op 1 Nov. 1877, op praeadvies van Burg. en Weth., om op zijn besluit van 2 Mei niet terug te komen.

Daarop hebben Ged. Staten, bij resolutie van 20 Febr. 1878, wegens den hierboven reeds gemelden toestand verklaard, dat het getal scholen te Wormerveer onvoldoende wordt geacht wegens het ontbreken eener school in de buurtschap West-Knollendam en bevolen vermeerdering van dat getal door oprigting eener school in die buurtschap.

Op 29 Aug. 1878 besloot de gemeenteraad van Wormerveer tegen dat besluit van Ged. Staten in beroep te komen bij den Koning, waartoe hij 't collegie van Burg. en Weth. tevens magtigde. Dit zond dan ook op 24 Sept. ll. een adres aan Z. M. Na opgave van al het over deze zaak reeds voorgevallene, waarover hier kan ge-

zwegen worden na het reeds in dit verslag vermelde, wijzen Burg. en Weth. op de groote offers, door de gemeente reeds gebragt voor voldoend lager onderwijs, en op den nu reeds zwaren druk der gemeentebelastingen. Zij wijzen op het verschijnsel, dat in vele plattelandsgemeenten de kinderen somtijds ¾ uur of een uur moeten loopen om eene school te bereiken, en halen een paar plaatsen in Friesland aan, waarop betrekking hadden 's Konings besluiten vau 18 Dec. 1870 n°. 5 en van 1 Sept. 1874, n°. 9. De verre afstand was, toen de commissie onderzoek deed, voor slechts 15 van 55 kinderen een reden om niet naar school te gaan. Het niet toegeven aan den wensch tot oprigting eener nieuwe school is voornamelijk gemotiveerd door de groote kosten die, behalve de kosten van bouwen, voor onderwijzers, materieel, vuur, licht en onderhoud op ƒ2400 's jaars zullen komen. Door overlegging van een staat, toonen zij aan dat, onder een 13 tal gemeenten van Noord-Holland, Wormerveer, met eene bevolking van 3600 zielen, gezegd kan worden door hare 4 scholen ruim te voorzien in de behoeften tot lager onderwijs en dat de daarvoor besteede kosten, vergeleken met die van deze andere gemeenten, inderdaad hoog te noemen zijn. De druk der belastingen wordt onrustbarend; bij verzwaring daarvan is het te voorzien, dat men zich naar elders zal verplaatsen met er woon en slechts dáár de zetelplaats der fabrieken zal laten. Zij verwachten van Z. M. eene erkenning der regtmatigheid hunner bezwaren tegen 't bevel van Ged. Staten, overtuigd dat hunne gemeente een voor de bevolking en de behoefte voldoend getal scholen bezit.

Ged. Staten, door den Minister van Binn. Zaken op dat adres gehoord, wenschen, ofschoon het gedaan verzoek in den vorm onjuist is, het toch te beschouwen als een beroep tegen hunne resolutie. Zij achten het onjuist, dat 't gemeentebestuur er op wijst, dat in meerdere plattelands gemeenten kinderen een groot eind moeten loopen om naar school te gaan, omdat het hier niet geldt enkele, waarmede dit het geval is, maar een aantal van 55 kinderen. Eene digt bijeen wonende bevolking van een buurtschap, verre van de kom der gemeente verwijderd, heeft wel aanspraak op eene school in de buurt. Wat de finantieële quaestie betreft, als de gemeente werkelijk door de kosten te zwaar gedrukt zoude worden, kan zij de hulp van het rijk en van de provincie inroepen. Zij wijzen er op, dat het gemeentebestuur zelf den slechten toestand, waarin West-Knollendam ten aanzien van het Lager onderwijs verkeert, niet slechts ten volle erkent, maar dien ook betreurt. Zij adviseren alzoo tot ongegrondverklaring van het ingesteld beroep.

Door G. A. Hulshoff is eene memorie aan deze afdeeling ingezonden, waarin hij hoofdzakelijk te kennen geeft, dat hij niet betwist, dat het gemeentebestuur goed zorgt voor het lager onderwijs in het dorp Wormerveer, doch dat hij klaagt over gemis daarvan te West-Knollendam. Met verwijzing naar het gedrukt verslag van het verhandelde in de raadszitting van 2 Mei 1877, doet hij uitkomen, dat de Wethouder Doorn en de raadsleden Boekenoogen en Laan de hardheid erkend hebben, dat een groot aantal kinderen dier buurtschap om den verren afstand van eene school verstoken moeten blijven van onderwijs, en dat de Burgemeester namens het dagelijksch bestuur dat ten volle heeft toegegeven. Die toestand duurt voort. Na October bezoeken nog slechts 3 kinderen dier buurt de school te Wormerveer. De meesten kunnen dat niet doen, als de avond vroeg invalt en zij op een hoogen dijkweg, met breede

slooten aan beide zijden, aan de guurheid van het weer zijn blootgesteld. Wat wordt er van de huisselijke opvoeding, wanneer jonge kinderen noodwendig tusschen 12 en 2 uur niet kunnen te huis komen en dus van 8 ure 's morgens tot 6 ure 's avonds uithuizig zijn? Wat betreft het beroep van Burg. en Weth. op plaatsen in Friesland, daarvan kent hij enkel het Oranjewoud, en dat is slechts op hoogstens drie kwartier afstands van eene school gelegen en vormt in allen gevalle geen kom, zooals wel 't geval is te West-Knollendam, dat tot in het begin dezer eeuw eene eigene dorpschool gehad heeft. Onjuist is de voorstelling, als zoude de toestand van eenige kinderen die de armenschool bezoeken, even ongunstig zijn als die der kinderen uit zijne buurtschap; wel moeten eenigen hunner 36 minuten loopen om die armenschool te bereiken, doch langs een klinkerweg, aan éene zijde door huizen beschut en 's avonds door gaslantaarnen verlicht. De afstand maakt het voor een 15 tal kleine of zwakke kinderen geheel onmogelijk en voor 40 anderen althans in het najaar en den winter ondoenlijk om de school te bezoeken. Men overdrijft ook de raming der kosten eener nieuwe school; niet *f* 2400, maar slechts *f* 1500 zouden daarvoor noodig zijn. De gemeente bloeit. Gaan er sommigen uit Wormerveer weg, om 's zomers te Bloemendaal of elders te wonen, dat is niet om den druk der belastingen te ontloopen, maar voor hun genoegen, omdat zij rijk geworden zijn. Ook de handwerksman verdient er voldoende voor zijn gezin. En is werkelijk de oprigting eener nieuwe school te duur, welnu, provincie en rijk kunnen bijdragen in de kosten, en dat is verre verkieslijk boven eene afwijzing dier hulp en het niet voldoen aan eene door allen erkende behoefte.

Ook door Burg. en Weth. van Wormerveer is, onder dagteekening van 30 Nov. ll., eene memorie aan deze afdeeling ingediend, in substantie inhoudende: dat in de gemeente in ruime mate voldaan wordt aan art. 16 der wet op het lager onderwijs; dat de bezwaren omtrent den toestand te West-Knollendam niet zoo overwegend zijn, als Ged. Staten en adressant beweren, en dat de oprigting eener school in die buurt zoude zijn tegen het algemeen gemeentebelang. Al betreurden sommige raadsleden het bestaan van den tegenwoordigen toestand aldaar, toch werd 't besluit tot afwijzing der aanvrage om eene school eenparig genomen. Men moet de adviezen der leden die spraken, in hun verband lezen. Ook de beschuldiging van den inspecteur van 't lager onderwijs, dat Wormerveer op andere gemeenten zou willen steunen in dit opzigt, is onjuist, en onverdiend door 't bestuur. Er gaan nu nog enkele kinderen uit West-Knollendam ter schole te Marken binnen, waar, al kwam er geene gewenschte schikking met Uitgeest tot stand, de onderwijzer hen toch met liefde ontvangt. Niet 3, zooals de adressant Hulshoff zegt, maar 11 kinderen gaan nog (op 't eind van November) uit die buurt naar Wormerveer ter schole. Wie dus niet al te jong of te zwak zijn, kunnen nog dagelijks onderrigt genieten. De weg naar die buurtschap is goed. De schooltijd te Wormerveer eindigt voor de groote kinderen ten 5 ure, maar voor de kleineren ten 4 ure, zoodat zij vóór 't donker naar huis kunnen gaan. Sprekende over de kosten eener nieuwe school, vergat adressant de kosten van oprigting en lettede hij niet op den finantielen toestand der gemeente. De plaatselijke belastingen zijn er reeds hoog opgevoerd. Is 't dan niet waarschijnlijk, dat worden ze nog verzwaard, aanzienlijke fabriekanten er uit verhuizen zullen? Al heerscht

te Wormerveer over 't algemeen welvaart, toch is daarom de gemeentekas nog niet in welvarenden staat. Dit wordt verder aangetoond door eene redenering, geput uit de kohieren van den hoofdelijken omslag over 1877, volgens welke van de 625 aangeslagenen, die zamen ruim *f* 15000 opbrengen, waarvan ontvangen is *f* 14322, de inwoners van West-Knollendam slechts *f* 250 bijdroegen. Voorts wordt aangetoond dat de raming van *f* 2400 voor kosten van onderhoud eener nieuwe school eer te laag is dan te hoog, gelijk de adressant beweerd had. Op bijdragen in die kosten door te heffen schoolgelden mag bij de bewoners van die buurtschap niet worden gerekend, zij zijn meerendeels behoeftig. Burg. en Weth. vertrouwen, dat deze afdeeling niet enkel op 't belang van enkele kinderen, maar ook op het algemeen belang der gemeente het oog zal slaan.

Door den heer Hulshoff is op 8 Dec. nog eene beantwoording der Memorie van het gemeentebestuur geleverd. Hij erkent bij nader onderzoek te hebben ontwaard, dat er uit West-Knollendam nog *elf* kinderen te Wormerveer op scholen gaan, doch eigenlijk slechts *acht*, omdat *drie* eene school van meer uitgebreid lager onderwijs bezoeken, en *vijf* te Marken binnen; dus zamen 13 kinderen van de 55; zoodat er 42 van alle onderwijs verstoken blijven. Toen ze nog te Oost-Knollendam ter school gingen, moesten ze 's winters, uit het warm schoollokaal komende, bij guur weder in een open veerschuit de breede Zaan worden overgezet. Eene verwijzing naar Marken-binnen ware nog bezwarender, daargelaten dat, als allen er kwamen, die school te klein zoude wezen. Hij verwijst naar 't verslag zelf der raadszitting van 2 Mei 1877, ten bewijze, dat hij het daar gesprokene niet uit zijn verband rukte. Op de raming der kosten valt veel af te dingen, o. a. ook omdat er vooreerst wel geen hulponderwijzer, voor wien men *f* 600 bezoldiging stelt, zoude noodig wezen. IJdel is de vrees, dat Wormerveer in bloei zou afnemen, al gingen eenige rijk gewordene ingezetenen van daar weg. Hij blijft strijden voor het verkrijgen eener nieuwe school, omdat het hier geldt het hoogste belang van een aantal kinderen, die nu alle onderwijs derven.

De heer Doorn, wethouder van de gemeente Wormerveer, treedt als gemagtigde voor den gemeenteraad op, licht het beroep toe en geeft eenige ophelderingen. Het is vooral met het oog op de finantiële omstandigheden van genoemde gemeente, dat hij de vernietiging vraagt van het besluit van Ged. Staten.

De heer Hulshoff bestrijdt het beroep. Het valt niet te ontkennen, dat er thans kinderen zijn die van het onderwijs zijn verstoken. Het is in het belang van die kinderen, dat hij op de oprigting eener nieuwe school blijft aandringen. Dat dit geld zal kosten spreekt van zelf, maar hoeveel dat kosten zal en of men een hoofdonderwijzer voor *f* 400 of voor *f* 1000 zal kunnen verkrijgen, dat gaat de ouders niet aan. In de bestaande behoefte moet worden voorzien.

De heer Laan, lid van den raad der gemeente Wormerveer, zegt dat die raad steeds getoond heeft, veel belang te stellen in de zaken van het onderwijs, maar dat de Raad van State ook het oog moet vestigen op den finantiëlen toestand der gemeente Wor-

merveer. Hij vreest dat, wanneer het besluit van Ged. Staten mogt worden gehandhaafd, er bij de beperkte middelen der gemeente altijd gebrekkig onderwijs zal worden gegeven. Het belang van de gemeente belet dus het gemeentebestuur om de nieuwe school op te rigten.

III. Het beroep van *T. C. Niephaus, te Haarlem, van een besluit van Burg. en Weth. van Haarlem, waarbij aan H. G. J. Sarlet vergunning is verleend voor de oprigting eener kuiperij.*

De *Staatsraad* DE VRIES brengt het volgende verslag uit:

H. G. J. Sarlet heeft aan Burg. en Weth. van Haarlem vergunning verzocht om in het perceel kadaster sectie C, n°. 2740, aan de Gedempte Kraaienhorstergracht aldaar n°. 25, eene kuiperij op te rigten.

Bij het verhoor der belanghebbenden zijn alleen door den appellant Niephaus bezwaren tegen dat verzoek ingebragt, en wel als eigenaar en gebruiker van het perceel naast dat van Sarlet gelegen en van het daarachter gelegen schoollocaal, uitkomende in de Witte Heerensteeg.

Die bezwaren zijn:

1°. dat, aangezien de kuiperij zich in de onmiddellijke nabijheid bevindt van de werkplaats van Sarlet, het gevaar voor brand van woonhuis zoowel als van school aanzienlijk vermeerderd is, daar niet zelden de vonken tot zelfs achter zijne woning zigtbaar zijn; 2o. dat de reeds eenige maanden in werking zijnde kuiperij een ondragelijken stank en rook verspreidt, hetwelk niet alleen voor zijn woonhuis hoogst onaangenaam is, doch in de hoogste mate hinderlijk voor zijne school, en 3o. dat het uitoefenen der kuiperij, door het slaan op het ijzer, alsmede op de holle bodems der vaten en tonnen, zulk een geraas veroorzaakt, dat het hem onmogelijk is, zijn werk naar behooren in de school voort te zetten.

Tegen deze bezwaren is toen door den aanvrager der vergunning aangevoerd, dat het vliegen van vonken veroorzaakt is door nooddwang, dat hij voortaan met cokes zou gaan werken, terwijl alleen bij het aanmaken van vuur eenige krullen zullen worden gebruikt; en wat het geraas betreft, dat hij daar reeds gedurende 16 à 17 jaar een timmermansaffaire uitoefent, terwijl Niephaus slechts een gedeelte van den dag school houdt.

Burg. en Weth. hebben de vergunning verleend onder voorwaarden: dat niet worde gekuipt op werkdagen des voormiddags tusschen 9 en 12 uren, noch des Maandags, Dingsdags, Donderdags en Vrijdags des namiddags tusschen 1 en 4 uren; dat de vloer onder en op 2 M. rondom de stookplaats, alsmede de schoorsteen, van steen of metaal worden gemaakt, geheel op zich zelf staande en op minstens 5 c.M. afstand vrij van hout of andere ligt brandbare stoffen; dat de hoogte van den schoorsteen voorloopig wordt bepaald op minstens 5 M. boven de vuurplaats, terwijl die later zoo noodig verhoogd zal moeten worden; dat de schoorsteen van een metalen

vonkenvanger voorzien zij; dat voor de kuiperij uitsluitend cokes gebezigd worden; dat de inrigting niet in gebruik worde genomen, voor dat zij door den opzigter over de stedelijke werken en gebouwen zal zijn gezien en goedgekeurd, en dat van de vergunning binnen 3 maanden na hare dagteekening gebruik zij gemaakt.

Tegen deze beschikking is het beroep van den hoofdonderwijzer Niephaus gerigt. Onder herinnering aan zijne bij het gemeentebestuur ingediende bezwaren, merkt app. op, dat deze door de gestelde voorwaarden slechts voor een gedeelte zijn weggenomen, en dat Sarlet zich daaraan niet houdt, maar den ganschen dag doorkuipt, ten bewijze waarvan app. eene verklaring van onderscheidene getuigen overlegt; hij dringt voorts zijne bezwaren nader aan door er op te wijzen, dat de wet een schoolhouder toelaat nog zijne bezwaren te doen gelden, al is zijne school op 200 M. afstand verwijderd, terwijl appellants school slechts weinige meters van de kuiperij af is.

Aan het voorschrift van art. 15, al. 2, is voldaan.

Ged. Staten, in wier handen dit adres is gesteld geworden, hebben daarop Burg. en Weth. gehoord. Onder opmerking dat de voorwaarde, omtrent het niet kuipen op bepaalde uren, de strekking heeft om te waken, dat het onderwijs, hetwelk op die uren gegeven wordt, niet worde bemoeijelijkt, schrijven Burg. en Weth. dat het beweren van adressant, dat die voorwaarde door Sarlet overtreden wordt, geen grond is om in beroep te komen, maar hem aanleiding kan geven zich daarover bij hun collegie of bij den commissaris van politie te beklagen. Ged. Staten vereenigen zich met dit advies, maar voegen er bij, dat, vermits app. zich ook beklaagt, dat door de gestelde voorwaarden slechts gedeeltelijk aan zijne bezwaren is tegemoet gekomen, zij een onderzoek op de plaats zelve door twee leden van hun collegie hebben doen instellen, waarbij gebleken is, dat de kuiperij nog niet was ingerigt overeenkomstig de gestelde voorwaarden en niettemin reeds sedert eenigen tijd werd gekuipt; dat de wijze, waarop dit geschiedde, zonder aan de belendenden overmatigen last van rook of stank te veroorzaken, echter werkelijk veel gevaar voor brand opleverde, vermits de stookplaats was besloten in een van losse planken en oude deuren saamgesteld snuivertje, aan alle zijden waarvan timmerhout was opgestapeld. Een emmer, met water gevuld, naast de stookplaats gesteld, om een begin van brand onmiddellijk te kunnen blusschen, bewees dat de eigenaar zelf de vrees voor brandgevaar niet denkbeeldig achtte en mogt geen voldoende voorzorgsmaatregel heeten. De commissie uit Ged. Staten was van oordeel, dat aan het bezwaar van den app. zou kunnen worden tegemoet gekomen, wanneer nog werd voorgeschreven, dat het kuipen niet mogt plaats hebben, dan binnen eene aan de zuidzijde van het bedoelde open terrein door een steenen muurtje ter hoogte van 2 à $2^1/_2$ M. af te sluiten ruimte of binnen een daar ter plaatse van steen op te trekken loods met schoorsteen. Burg. en Weth., in de gelegenheid gesteld zich hieromtrent te verklaren, hebben tegen de toevoeging van deze voorwaarde geene bedenking ingebragt. Ged. Staten adviseren alzoo tot handhaving der vergunning, onder aanvulling der voorwaarden met de zooeven omschrevene.

De overweging van dit hooger beroep is bij den Raad van State, krachtens 's Konings magtiging, aanhangig gemaakt bij schrijven van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 26 Nov. jl.

Bij de afdeeling is nog ingekomen een schrijven van den app., waarin hij zijne klagt, dat het oorverdoovend geraas der kuiperij hem in het geven van onderwijs aanmerkelijk hindert, nader aandringt.

De heer Sarlet bestrijdt het ingestelde beroep.

De *Staatsraad* de Vries vraagt, of er reeds een begin met het kuipen gemaakt is?

De heer Sarlet antwoordt, dat eene leverantie van tonnetjes, die hem was opgedragen, is afgeloopen, en dat de kuiperij sedert 3 à 4 maanden stilstaat.

De *Staatsraad* de Vries vraagt of de heer Sarlet goed heeft begrepen hoe Ged. Staten de fabriek enz. wenschen opgerigt te zien?

De heer Sarlet geeft daarop een toestemmend antwoord. Hij heeft daartegen volstrekt geen bezwaar.

De *Staatsraad* Boot merkt op, dat de heer Niephaus zich beklaagt, dat de heer Sarlet zich niet houdt aan de voorwaarden door Ged. Staten gesteld. Als er nu nieuwe voorwaarden aan de gevraagde vergunning worden gesteld, dan moet Sarlet zich daaraan houden, want anders zou hij gevaar loopen, dat de vergunning werd ingetrokken.

De heer Sarlet zegt, dat door de gestelde voorwaarden de tijd om te werken voor hem zoo zeer is beperkt, dat het mogelijk is, dat hij den bepaalden tijd wel eens heeft overschreden.

De *Staatsraad* de Vries doet opmerken, dat Sarlet de gestelde voorwaarden heeft aangenomen, en dat hij zich daaraan houden moet.

De heer Sarlet zegt ten slotte, dat het maken van tonnetjes ook onder timmermanswerk kan worden begrepen en dat hij daarvoor dus eigenlijk geene vergunning noodig had.

IV. het beroep van *J. van Gent, tegen een besluit van Burg. en Weth. te Leiden, waarbij aan de firma Hartrop en Zoon, vergunning is verleend voor de uitbreiding harer fabriek.*

De *Staatsraad* van Vladeracken brengt het volgend verslag uit:

In de maand Julij 1878 is door de firma van Hartrop en Zoon aan Burg. en Weth.

van Leiden vergunning gevraagd om hare fabriek op het Galgewater aldaar uit te breiden door er aan toe te voegen een nieuw gebouw, bestemd tot het kammen, spinnen en weven van wollen, waarvoor eene beweegkracht zou noodig wezen van ongeveer zes paardenkracht. In de zitting, naar aanleiding van art. 7 der wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* n°. 95), op 8 Aug. 1878 gehouden, is tegen dit verzoek een bezwaarschrift ingediend door J. van Gent, koopman in brandstoffen, eigenaar en bewoner van een perceel in de Weddesteeg, waaraan het nieuwe fabrieksgebouw onmiddellijk zou grenzen, zóó dat dit gebouw gedeeltelijk zou komen te staan langs een onbebouwd gedeelte van het perceel van van Gent en gedeeltelijk tegen diens huis. De reclamant vreesde brandgevaar, schade aan zijn eigendom, daar de muur zijner tegen de fabriek aanliggende binnenkamer en de reeds gedeeltelijk gezakte schoorsteen, welke daarop geplaatst is, niet bestand zouden zijn tegen de dreuning veroorzaakt door de werking der stoommachine; voorts schade aan zijne gezondheid en die van zijn gezin, ten gevolge van het voortdurende onaangename geluid, door de werking der machine te weeg gebragt, welk geluid reeds tijdens het indienen der reclame in de achterkamer van reclamants woning hooren en zien deed vergaan. Eindelijk had hij bezwaar tegen het plaatsen van ramen in den opgetrokken muur langs zijn onbebouwd erf, waardoor dat erf onvrij zou worden.

Bij dit bezwaarschrift werd door van Gent overgelegd eene verklaring van een agent eener verzekeringsmaatschappij, dat zijne assurantiepremie, ten gevolge van den bouw van het nieuwe fabrieksgebouw, aanmerkelijk zou verhoogd worden. Als reden daarvoor wordt in die verklaring in het bijzonder opgegeven, dat de lichtramen in den fabrieksmuur langs het erf van van Gent, in geval van brand, voor hem gevaar zullen opleveren.

Mondeling voerde van Gent nog aan, dat die ramen werden geplaatst in strijd met de wettelijke bepalingen.

Het aanwezige lid der firma, F. W. van Hartrop, verklaarde dat het bouwen had plaats gehad onder toezigt en overeenkomstig het plan van een bekwaam architect, die zeker wel bekend zou wezen met de betrekkelijke bepalingen, en dat wat het gevaar van brand betrof, van Gent zelf brandstoffen (turf) bewaarde in de poort, onmiddellijk grenzende aan het fabrieksgebouw. Hij meende ook, dat uit de teekening bleek, dat de aangevoerde bezwaren wegens brandgevaar en dreuning niet van overwegend belang waren.

Burg. en Weth. hebben, bij beschikking van 5 Sept. 1878, de vergunning verleend, onder voorwaarde, dat de assen der werktuigen, zoowel in de beneden- als op de bovenverdiepingen, geheel vrij van de bindlagen en muren gesteld en in werking gebragt zouden worden.

Van deze beschikking is J. van Gent in beroep gekomen bij den Koning. In zijn adres worden de bekende bezwaren herhaald. Tot nadere uiteenzetting dier bezwaren wordt nog aangevoerd:

dat het hooge nieuwe fabrieksgebouw aan de zijde van appellants erf is opgetrokken op een gemeenschappelijken muur, die slecht en zeer zwak is en die reeds nu, terwijl er in het nieuwe gebouw nog niet gewerkt wordt, dreunt wanneer in het andere fabrieksgebouw gewerkt wordt;

dat het nieuwe gebouw reeds scheuren veroorzaakt heeft in den muur van eene aan appellant toebehoorende poort, op het Galgewarer uitkomende;

dat bij het bouwen van het nieuwe gebouw een aan hem toebehoorende halfsteens-muur is weggenomen en een andere muur met inneming van ruimte is gebouwd tegen zijn vrij staanden schoorsteen en zijn zolder;

dat door het geraas, gedreun en onaangenaam geluid zijn huis ongeschikt zal worden ter bewoning en de waarde er van aanmerkelijk zal verminderd worden;

dat de lichtramen in den fabrieksmuur langs zijn open erf daardoor in strijd met de wet zijn, dat zij veel lager dan 2 meters boven den vloer geplaatst zijn.

Gedep. Staten van Zuid-Holland, op dit adres gehoord, hebben berigten ingewonnen van Burg. en Weth. van Leiden en van den hoofdingenieur van den provincialen waterstaat.

Burg. en Weth. zeggen, dat de meeste der aangevoerde bezwaren betreffen geschillen omtrent burgerlijk regt, die eventueel aan de beslissing van den burgerlijken regter zouden moeten worden onderworpen en die dan ook bij het verleenen der vergunning niet in aanmerking genomen zijn, terwijl de bezwaren wegens gevaar, hinder en schade ten gevolge van de dreuning, kennelijk overdreven zijn voorgesteld en zullen worden voorkomen door de voorwaarde bij de vergunning gesteld.

In het berigt van den hoofdingenieur wordt het volgende gezegd:

„Het perceel n°. 21 op den bij de stukken behoorenden platten grond voorkomende is de bestaande fabriek.

„In dat gebouw is de stoommachine geplaatst, die ook, bij de uitbreiding in perceel n°. 22, tot beweegkracht voor de daar te plaatsen weefgetouwen zal dienen.

„De dreuning, die van het aanwenden der beweegkracht het gevolg zou kunnen zijn, zal, volgens de voorwaarde door Burg. en Weth. aan de vergunning verbonden, niet rechtstreeks op de muren of op de in die muren rustende bindlagen kunnen worden overgebragt, en de muur welke de scheiding uitmaakt tusschen die fabriek en het perceel n°. 13, toebehoorende aan den klager J. van Gent, zal daarvan dus ook geen direct nadeel kunnen ondervinden.

„Het behoeft na het bovenstaande nauwelijks gezegd, dat zoo er gevaar mogt bestaan voor den schoorsteen in des klagers binnenkamer, dit aan gebrekkig onderhoud van den adressant zelven, maar niet aan de dreuning, veroorzaakt door de fabriek van de firma Hartrop en Zoon, kon worden toegeschreven.

„Dat adressant hoogere assurantie-premie zal moeten betalen, schijnt uit de bij de stukken gevoegde verklaring te blijken. Duidelijk is het mij echter niet dat het brand-gevaar werkelijk door de voorgenomen uitbreiding zoo zeer zal toenemen.

„De vrees, dat daardoor de gezondheid van den appellant of zijn gezin schade zal lijden, is naar het mij voorkomt ten eenenmale ongegrond en wordt ook door hem niet nader toegelicht.

„Uit het vorenstaande blijkt, dat geen der redenen, die volgens art. 11 der wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* n°. 95) tot weigering kunnen leiden, hier aanwezig zijn.

„Er is geen vrees voor gevaar; er wordt geene schade aan eigendommen, bedrijven of gezondheid veroorzaakt en geene woonhuizen of gedeelten van woonhuizen worden ter bewoning ongeschikt.

„De adressant heeft nog andere grieven, die betrekking op de verhooging van den scheidingsmuur en de daarin geplaatste ramen hebben.

„Deze staan echter met de gevraagde vergunning in geen dadelijk verband en kunnen, des verkiezende, aan de uitspraak van den burgerlijken rechter worden onderworpen.”

Ged. Staten, zich met de beschouwingen van den hoofdingenieur vereenigende, zijn van oordeel, dat het ingestelde beroep ongegrond behoort verklaard te worden.

Deze zaak is krachtens 's Konings magtiging bij den Raad van State, afdeeling voor de geschillen van bestuur, aanhangig gemaakt bij schrijven van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 7 December 1878.

De heer Mr. J. van Gigch, advocaat te 's Gravenhage, treedt als gemagtigde van den appellant op en licht het beroep toe. Het zou hem aangenaam geweest zijn, zoo de belanghebbenden het met den appellant eens hadden kunnen worden, daar ook hij het belang van de nijverheid op het oog heeft, maar hij mag niet ontkennen, dat hij zelf den grooten hinder heeft waargenomen, dien de werking van de fabriek van de heeren Hartrop en Zoon veroorzaakt.

De heer Hartrop bestrijdt het beroep.

De heer Mr. J. van Gigch repliceert.

De *architect* der firma Hartrop en Zoon geeft eenige inlichtingen omtrent de inrigting der fabriek en legt eenige teekeningen over.

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff vraagt, of er reeds eenige verandering in de fabriek is aangebragt?

De *architect* verklaart, dat er nog niets is veranderd in de inrigting der fabriek.

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff vraagt nog, of door de voorgenomene verandering de hinder, dien de fabriek tot hiertoe veroorzaakte, zal verminderen?

De *architect* antwoordt, dat de fabriek zal worden overdekt en dat daardoor de hinder van zelf zal verminderen.

De heer Hartrop geeft te kennen, dat de aangevraagde uitbreiding onmogelijk meer dreuning kan veroorzaken.

De heer Mr. J. van Gigch vraagt: als de tegenwoordige werktuigen reeds groote beweging, zwaren hinder veroorzaken, hoe zal het dan zijn als er nog meer werktuigen worden aangeschaft?

De *Staatsraad* van Vladeracken zegt, dat men uit de verklaringen der fabrikanten zou kunnen opmaken, dat, als de gevraagde vergunning werd toegestaan, er 6 paardenkrachten meer zouden worden gevorderd.

De *architect* antwoordt, dat er nu 16 paardenkracht worden gevorderd, en dat er nu 6 p.k. meer zullen worden vereischt.

De heer HARTROP geeft te kennen, dat er niet meer kracht kan worden uitgeoefend dan de bestaande werktuigen nu geven.

De *Voorzitter*: Hoe veel paardenkrachten zult ge meer noodig hebben als de gedane aanvraag wordt ingewilligd?

De heer HARTROP. Wij hebben nu 16 p.k. noodig en meer kan tegelijkertijd niet worden aangewend. Van den beginne af zijn er 16 p.k. gebruikt. Er zal dus eigenlijk geen vermeerdering van kracht plaats vinden.

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF. Zijt gij wel in den laatsten tijd in de woning van van Gent geweest en hebt gij daar den hinder waargenomen?

De heer HARTROP. Ja, maar ik moet de beweringen van den appellant ontkennen. Het gedruisch, de hinder, was zoo zwaar niet.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Derde Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 22 *Januarij* 1879

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. C. H. B. Boot,
Mr. C. J. van Vladeracken,
Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff.

Referendarissen, Mr. L. P. Op den Hooff en Mr. G. J. Roijaards.

Aan de orde is:

I. het beroep van *mevrouw de weduwe A. A. van Melsen, geboren Corbisier, te Maastricht, van een besluit van Burg. en Weth., waarbij aan J. M. Reupen, vergunning is verleend voor de oprigting van een bakoven.*

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff brengt het volgend verslag uit:

Bij beschikking van 27 September ll. is door Burg. en Weth. te Maastricht, aan J. M. Reupen aldaar, onder zekere voorwaarden, vergunning verleend tot het oprigten van een bakoven in een pand aan de Statenstraat, kadastraal bekend onder sectie A, no. 592.

Tegen die vergunning heeft zich bij adres dd. 1 Oct. ll. in beroep op den Koning voorzien Vrouwe M. T. S. Corbisier, weduwe van wijlen Mr. A. B. N. van Melsen, op grond dat de te maken inrigting voor haar onmiddellijk aangrenzend woonhuis gevaar van brand zal doen ontstaan.

De stads-ingenieur, door Burg. en Weth. van Maastricht, toen bedoeld adres ten fine van consideratiën en advies in hunne handen gesteld was, gehoord, rapporteerde dat de oven geplaatst zal worden tegen twee vrijstaande muren, en op zoodanige diepte in een kelder, dat er geen brandgevaar bestaat voor de balklaag, welke ten overvloede met een ijzeren plaat bekleed wordt. Genoemde ambtenaar achtte mitsdien de ingebragte klagt geheel ongegrond.

Even als het Gemeentebestuur, vereenigen ook Ged. Staten van Limburg zich met dat oordeel.

Van de zijde der verdere belanghebbenden zijn geene bezwaren ingebragt.

Krachtens magtiging des Konings van 24 Nov. ll., n°. 9, is de overweging van dit geschil bij deze afdeeling aanhangig gemaakt.

Memorien zijn er niet ingediend.

II. het beroep van *de weduwe van Zoelen te Ommeren, gemeente Lienden, van een besluit van Ged. Staten van Gelderland, houdende wijziging van den ligger B der wegen in de gemeente Lienden.*

De *Staatsraad* Boot brengt het volgend verslag uit:

Op den ligger B der wegen en voetpaden in de gemeente Lienden, vastgesteld bij besluit van Ged. Staten van Gelderland van 4 Dec. 1860, kwam onder n°. 40 voor: de Spilbergsche straat, loopende van de Ommerenveldsche straat naar de bouwhoeve den Ham, met aanwijzing van den polder Ommeren als onderhoudspligtige.

Bij besluit van 6 Aug. 1878 hebben Ged. Staten dat nummer doorgehaald en daarvoor in de plaats gebragt op den legger onder n°. 67: de Spilbergsche straat, loopende van de Harensche straat naar den zandweg van Tiel op Eck en Wiel, met aanduiding van den polder Ommeren als onderhoudspligtige (voor het grootste gedeelte) en, wat betreft het gedeelte, dat langs de perceelen C, n°. 85 en 86, loopt, van het gemeentebestuur van Lienden als onderhoudspligtige.

De poldermeester van den polder Ommeren, J. van Zoelen. die in 1854 de hofstede den Ham kocht, had op dat laatstgemeld gedeelte een hek geplaatst. Dat had in 1875 aan twee belanghebbenden, J. J. Verbrugh te Tiel en G. J. van Ommeren te Echteld, aanleiding gegeven tot een beklag bij adres aan Ged. Staten over die afsluiting; zij hadden, als vele anderen, belang bij het vrije gebruik van den weg. Zij gaven in dat adres te kennen, dat de weg, bekend onder den naam van Spilbergsche straat, op den legger voorkomende en kadastraal bekend als n°. 79 bis, aan den polder toebehoort en niet aan van Zoelen, die in October 1854 de hofstede gekocht had met de bijbehoorende landerijen, bekend onder sectie C, n°. 82, 83, 84, 85 en 86, doch niet 79 bis. Zij verzochten de medewerking van Ged. Staten, om de onregtmatige afsluiting te doen ophouden. Ged. Staten stelden dat adres ten fine van berigt in handen van den dijkstoel van het district Nederbetuwe, hetwelk, na ingewonnen informatien en na ook van Zoelen er over te hebben gehoord, adviseerde, dat het gemeentebe-

stuur van Lienden door Ged. Staten zou worden belast met de handhaving van het openbaar gebruik van dien weg. Tot dat advies werd de dijkstoel geleid door de volgende overwegingen: dat, zooveel hij heeft kunnen nagaan, dadelijk met den aanleg van den Zandweg van Tiel op Amerongen (Tiel op Eck en Wiel en verder door) de Spilbergsche straat daarmede is verbonden, onder het oog en over den grond van den toenmaligen eigenaar der bouwhoeve den Ham, die door kosteloozen afstand van grond zulks heeft bevorderd; dat die tot openbaar gebruik afgestane kleine strook gronds geen bezwaar opleverde voor den eigenaar, omdat het toch reeds als uitweg gebruikt werd voor de westwaarts liggende perceelen tot bereiking der Spilbergsche straat; dat de toenmalige eigenaar dien toestand meer dan 30 jaren had gedoogd, toen hij in 1854 de hofstede in het openbaar verkocht, zonder het kadastraal nummer 79 bis, waardoor hij den polder Ommeren als eigenaar daarvan bleef erkennen; dat wel langer of korteren tijd een hek op den weg schijnt te hebben gestaan, doch altijd ongesloten, zoodat het publiek er niet door belet werd om van den weg gebruik te maken; dat het onzeker is of het stukje weg, waarvan van Zoelen beweert eigenaar te zijn, door dezen is onderhouden, en zoo ja, of hij, die het meest er gebruik van maakte en die tevens poldermeester was, het onderhoud deed in de eerste of in deze laatste qualiteit, welk punt ook niet beslissend wordt geacht.

Na correspondentie over de zaak gevoerd, naar aanleiding van de vermelde stukken is door het gemeentebestuur van Lienden, na te hebben ontvangen een bezwaarschrift van de wed. van J. van Zoelen, aan Ged. Staten verklaard, dat die gemeente bereid is het eind wegs, loopende langs de perceelen 85 en 86, voor hare rekening te onderhouden, en is voorloopig de ligger gewijzigd, gelijk die door Ged. Staten bij hun besluit van 6 Augustus 1878 definitief is vastgesteld. Dat besluit van Ged. Staten rust op de volgende overwegingen:

dat het gemeentebestuur van Lienden met de voorgestelde wijziging slechts eene verbeterde omschrijving beoogt, daar de weg niet begint aan de Ommerenveldsche straat en niet doorloopt tot het kadastrale perceel sectie C, n°. 81, doch aanvangt aan de Harensche straat (tegenover perceel sectie B, no. 213) en doorloopt tot aan den Zandweg van Tiel op Eck en Wiel (en Amerongen), zooals o. m. kan blijken uit de lengte van den weg onder no. 40 vermeld, als bedragende 737.5 meters, en uit de vermelding daarvan bij het kadaster als afzonderlijk nummer (79 bis);

dat de aanvang van de Spilbergsche straat teregt gesteld wordt bij de Harensche straat en niet bij de Ommerenveldsche straat, daar anders de Harensche- als een zijtak van de Spilbergsche straat ware te beschouwen, hetgeen niet aannemelijk is, en zoowel door de kadastrale omschrijving en door die van de Harensche straat onder n°. 39 van den ligger B als door de plaatselijke toestanden wordt weerlegd;

dat ook de vermelding van het einde van meergemelde straat, bij de bouwhoeve den Ham, sectie C n°. 81, in geen geval juist is, daar gemelde hoeve kadastraal bekend is als sectie C, no. 84, en dat derhalve de omschrijving van de Spilbergsche straat, onder n°. 40 van den legger, wat betreft het begin en het einde van dien weg, onjuist is te achten;

dat de bovenomschreven adressen, voor zooveel zij betrekking hebben op de Spilbergsche straat, geene bezwaren inhouden tegen het behoud van genoemden weg op

den legger, zooals die onder n°, 40 voorkomt, en zelfs, voor zooveel ze sub II zijn vermeld, uitdrukkelijk strekken tot behoud van den weg;

dat integendeel die adressen strekken om de bestemming ter openbare dienst te betoogen of te ondersteunen van meergemelde straat tot aan het hek aan den oostelijken hoek van perceel sectie C n°. 84, doch voor het meerendeel bezwaren inhouden tegen de gewijzigde omschrijving, voor zooveel daarbij de weg wordt verklaard door te loopen tot aan den zandweg van Tiel op Eck en Wiel, dus ook langs de perceelen sectie C no. 84, 85 en 86;

dat deze bezwaren in hoofdzaak gegrond zijn op de bewering, dat laatstbedoeld gedeelte van de Spilbergsche straat steeds bijzónder eigendom is geweest van de eigenaars van den Ham en nooit door eenig openbaar gezag is onderhouden en beheerd en dan ook bij den aanvang van perceel n°. 84 altijd door palen of door een hek is afgesloten geweest;

dat echter het afsluiten van een openbaren weg geenszins wijziging kan brengen in de bestemming van dien weg, en dat adressanten in gebreke blijven deugdelijke gronden bij te brengen voor hunne bewering dat het grootste gedeelte van de Spilbergsche straat wel voor de publieke dienst zou zijn bestemd, doch dat het zeer kleine gedeelte weg, dat daarmede onmiskenbaar een geheel uitmaakt en langs de perceelen sectie C n°. 84, 85 en 86 loopt, niet ten dienste van het algemeen bestemd zou wezen;

dat dit beweren bovendien volkomen in strijd is met de omschrijving van den weg, zooals die jaren lang onbetwist onder n°. 40 op den ligger is voorgekomen, vooreerst daar de vermelding der lengte van den weg van 737.5 meters, wel past op den weg, indien die gerekend wordt te loopen van de Harensche straat tot aan den Zandweg van Tiel op Eck en Wiel, doch geenszins op den weg, indien die reeds eindigde aan den oostelijken hoek van perceel n°. 84, en ten andere daar onder no. 40 op den legger o. m. de breedte van den weg tegenover meergemeld perceel no. 84 is opgegeven als 6 meters bedragende, waaruit volgt dat de weg in ieder geval doorloopt tot voorbij den oostelijken hoek van gemeld perceel, alwaar steeds de bedoelde afsluiting heeft bestaan, aangezien aldaar de breedte, blijkens de kadastrale kaarten, aanmerkelijk meer dan 6 meters bedraagt;

dat alzoo de bewering, als zoude de Spilbergsche straat eindigen bij den aanvang van perceel sectie C n°. 84, geenszins aannemelijk, veel minder bewezen is, en dat met dit beweren alle grond vervalt, om te vermoeden dat deze weg niet insgelijks zou doorloopen over de weinige meters, die gelegen zijn langs de perceelen sectie C n°. 85 en n°. 86, ook al is de breedte daar ter plaatse niet bepaald opgegeven in meergemelde omschrijving onder n°. 40;

dat bovendien, indien het aannemelijk was dat het gedeelte van de Spilbergsche straat gelegen langs voorschreven perceelen n°. 84, 85 en 86, niet tot de openbare dienst bestemd was, ook het verdere gedeelte van dien weg tot aan de Harensche straat van geenerlei nut voor het publiek zou zijn, als geene gemeenschap tusschen openbare wegen of voor eenige woningen met wegen daarstellende, en dus gewis niet ter openbare dienst bestemd, noch ook door eenig openbaar gezag beheerd en onderhouden zou zijn, gelijk thans o. m. blijkens de verklaring van het polderbestuur van Ommeren,

steeds heeft plaats gehad, doch dat dit gedeelte alsdan als een uitweg ten behoeve van aangelande perceelen onder de wegen bedoeld in art. 7 lett. C, van het provinciaal reglement op de wegen enz., zou vallen, en dus niet op den ligger zou gebragt zijn, noch daarop behoorde voor te komen;

dat echter zoowel het gemeentebestuur van Lienden als adressanten o. m., blijkens hun sub II bedoelde adressen, ten stelligste ontkennen dat bedoelde weg van zoodanigen aard zou zijn, en dat de boven-aangehaalde verklaring van poldermeesters van Ommeren, ten duidelijkste aantoont, dat de Spilbergsche straat, zooals die onder n°. 40 voorkomt op den ligger, ten allen tijde door een openbaar gezag is beheerd en onderhouden, alsmede dat het behoorlijke beheer en onderhoud van dien weg, zooals die door het gemeentebestuur thans onder n°. 67 op den ligger is voorgesteld, blijkens evenbedoelde verklaring en het besluit van het gemeentebestuur van Lienden van 15 Mei ll., ook voor het vervolg voldoende is verzekerd;

dat alzoo de Spilbergsche straat, zooals die door het gemeentebestuur van Lienden bij den sub I bedoelden staat van wijzigingen, met het doen vervallen van n°. 40 van dien ligger, onder n°. 67 is omschreven, op den legger B behoort voor te komen.

Daartegen is nu gerigt het beroep van de wed. J. van Zoelen, geb. W. van Hattum, op den Koning, ingesteld bij adres van 15 Sept. 1878. Daarin wordt te kennen gegeven, dat zij geen bezwaar heeft tegen de veranderde beschrijving van het punt waar de Spilbergsche straat begint, t, w. de Harensche straat, in plaats der Ommerenveldsche straat, maar alleen wel bezwaar heeft tegen de aanduiding, dat de Spilbergsche straat loopt tot aan den Zandweg van Tiel op Eck en Wiel, in plaats van „tot de bouwhoeve den Ham, waar perceel sectie C n°. 84 aanvangt.” Door de aangebragte wijziging zal dus nu de weg loopen over de bouwhoeve tot den gemelden zandweg. Daardoor is zij benadeeld en komt daarom in appel; want de bouwhoeve is door haar en hare auteuren altijd bezeten zonder bezwaard te zijn met dien publieken last. Elk eigendom wordt vermeld daarvan vrij te zijn; de bezwaardheid van haren eigendom met zulk een last had dus moeten zijn bewezen; dat is door Ged. Staten niet gedaan; zij behoeft niet te bewijzen de onbezwaardheid van haren eigendom. Ged. Staten zeggen, dat het niet aannemelijk zou zijn, dat de Spilbergsche traat op korten afstand van den weg van Tiel op Eck en Wiel zou ophouden; maar dat vindt wel eene natuurlijke verklaring daarin, dat die straat reeds lang bestond vóór dat die zandweg in 1822 en 1823 geheel nieuw werd aangelegd, midden door de gronden, behoorende tot de bouwhoeve den Ham, waarom zoude de Spilbergsche straat reeds toen zich over een deel der gronden dier bouwhoeve hebben uitgestrekt, om dan in het midden van eenig bouw- of weiland dood te loopen.

Het argument door Ged. Staten geput uit de lengte van die straat, 737.5 meters, en uit de opgegeven breedte er van tegenover perceel 84, gaat niet op, want zij zeggen, dat de lengte overeenkomt met den afstand van de Harensche straat tot den zandweg, maar de legger wijst niet de Harensche straat, doch de Ommerenveldsche straat als aanvangspunt aan, die opgegeven lengte pleit dus tegen niet vóór het beweren van Ged. Staten. Wat het tweede punt betreft, geeft zij toe, dat de straat tegenover den hoek van perceel 84 iets breeder is, dan de op den ligger opgegeven

6 meters, doch de daaruit gemaakte conclusie, „dat de weg derhalve in ieder geval doorloopt tot voorbij den hoek van dat perceel," is onjuist, dewijl de weg verderop weer veel smaller wordt; dat de aanduiding op den ligger van 1860 loopende naar de bouwhoeve den Ham, sectie C n°. 81, (kennelijk bij vergissing gezet voor n°. 84) en de opgave der breedte van dien weg tot bij n°. 84, in verband beschouwd, het boven twijfel stellen dat men den weg niet over de bouwhoeve tot aan den zandweg heeft willen doen doorloopen; dat wèl de kadastrale kaart de straat tot dien zandweg laat doorloopen, en ze ten name van den polder stelt, maar dat het geen betoog behoeft dat kadastrale opgaven geen bewijs van eigendom opleveren. De gronden voor haar regt resumerende, wijst zij nog op eene verklaring van het polderbestuur van Ommeren, van 18 Maart 1878, dat dit het onderhoud van den weg nimmer verder heeft uitgestrekt dan tot aan het hek aan den oostelijken hoek van den boomgaard der bouwhoeve, n°. 84, en op de koopacte van haar nu overleden man, van 20 Oct. 1854, waarin voor verschillende perceelen uitweg bedongen wordt langs den boomgaard naar den zandweg, wat geen zin zoude hebben, als daar reeds een publieke weg lag. Zij legt bij het request die aangehaalde stukken over, benevens het kaartje van Lienden uit Kuijpers gemeente-atlas, volgens hetwelk de Spilbergsche straat eindigt bij den Ham, op eenigen afstand van den zandweg van Tiel naar Amerongen.

Ged. Staten, op dat adres gehoord, leggen bij hun berigt van 13 Nov. ll. het advies van den dijkstoel over, waarvan ik melding maakte in 't begin van dit verslag, en geven voorts te kennen, dat er in hun besluit geen sprake is van belasting van den eigendom der appellante met een publieken last, want daarin is bevolen, niet het op den legger brengen van een gedeelte der Spilbergsche straat over de perceelen 84, 85 en 86, maar langs die perceelen, en een deel uitmakende van het afzonderlijk kadastraal perceel C 79 bis. De door haar overgelegde koopacte toont, dat haar man dat perceel niet gekocht heeft; alle redenering over den bewijslast, rustende op hem die beweert dat eenig goed bezwaard is, is dus niet ter zake dienende. Wat bedoeld is met den in die acte bedongen uitweg over de bouwhoeve, doet ook niets ter zake want daarmede kan niet bedoeld zijn de weg in geschil, die niet over die hoeve loopt De weg 79 bis staat op den kadastralen gemeentelegger van Ommeren, ten name van den polder Ommeren. Ook de voorstelling, dat de Spilbergsche straat vóór 1822, toen de zandweg van Tiel op Eck en Wiel werd aangelegd, niet verder liep dan tot nabij den Ham, is onjuist; die straat was destijds de eenige gemeenschap voor een deel der werken in het Ommerensche veld met de Harensche straat, en liep tot voorbij n°. 92, bij de grens der gemeente Maurik; dat gedeelte werd echter doelloos nà den aanleg van den Tielschen zandweg, en werd toen de ligger van 1860 werd vastgesteld, niet meer beschouwd als tot openbare dienst bestemd. Al was de vroegere omschrijving van 't begin en het einde van den bedoelden weg minder juist, toch kan uit de opgegeven lengte en breedte worden opgemaakt, dat in 1860 geen andere weg onder n°. 40 bedoeld is, dan de Spilbergsche straat, van de Harensche straat tot den in 1822 aangelegden zandweg. De opgave der breedte des wegs bij perceel n°. 84 zou geene reden hebben als de weg langs dat perceel niet doorliep. Daden van eigendom, door van Zoelen gepleegd, en verzuim van het polderbestuur van Ommeren, kunnen geene verandering brengen in de bestemming ter openbare dienste van

een gedeelte van dien weg. Wèl blijkt uit het berigt van den dijkstoel van 9 Sept. 1875, dat van Zoelen het stuk weg onderhield, maar tevens, dat het niet blijkt, of hij zulks deed in privé, dan wel als poldermeester. Ged. Staten adviseren op deze gronden, dat de appellante moge worde ongegrond verklaard in haar verzoek tot gedeeltelijke vernietiging van hun besluit van 6 Aug. 1878.

Mr. P. Rink, als gemagtigde van de appellante, heeft nog ingezonden drie stukken, door hem onlangs gevonden in het archief van den dorpspolder Ommeren. Uit het 1e, een extract uit het verhandelde in den geërfden dag van dien dorpspolder op 4 Nov. 1848, blijkt, dat de toenmalige eigenaar van den Ham, de heer van der Steen van Wadensteijn, reeds toen het eind wegs in geschil door een hek had afgesloten; uit het 2e, een extract rakende de vergadering van dienzelfden geërfden dag op 11 Maart 1852, blijkt, dat beraadslaagd is over het bezanden van de Harensche straat, met inbegrip van den zijtak, tot aan den boomgaard van den Ham. In het derde stuk, een brief van 18 Maart 1878 aan den dijkstoel, verklaren poldermeesters van Ommeren, dat het polderbestuur de Spilbergsche straat heeft onderhouden tot aan het hek aan den oostelijken hoek van den boomgaard van de bouwhoeve den Ham, sectie C n°. 84.

Ook door het polderbestuur zelf is eene verklaring aan deze afdeeling ingezonden, dat het stukje weg, dat loopt tusschen het hek aan den oostelijken hoek der bouwhoeve, waar n°. 84 begint, en den Tielschen zandweg, 't stuk waarover dit geschil loopt, niet anders is dan een particuliere uitweg, behoorende bij en deel uitmakende van de bouwhoeve; dat het nooit door 't bestuur is onderhouden of beheerd; maar dat de geërfdedag het eigendomsregt der eigenaren van den Ham daarop steeds heeft geëerbiedigd.

De heer Mr. P. Rink, advocaat te Tiel, treedt als gemagtigde voor de weduwe van Zoelen op.

Hij licht het beroep toe en vertrouwt dat het Z. M. moge behagen het besluit van Ged. Staten te vernietigen.

De *Staatsraad* Boot vraagt eenige inlichtingen nopens de plaatselijke gesteldheid, de ligging van straten enz.

De *Staatsraad* de Vries vraagt of het eerste gedeelte van den weg is bestraat?

De heer Mr. P. Rink antwoordt, dat de geheele weg niet is bestraat, dat het een zandweg is. Eigenlijk is het een grindweg.

De Voorzitter merkt op, dat, wanneer een weg met grind of puin wordt aangelegd, het geen zandweg kan worden genoemd, maar het als een bestraten weg wordt beschouwd.

De heer Mr. P. Rink geeft te kennen dat op de kadastrale kaart de weg is doorgetrokken.

De *Staatsraad* BOOT meent, dat het belang van de appellante voor het gedeelte weg, dat zij van den ligger wenscht afgeschreven te zien, toch zoo groot niet is, daar zij in dat geval met het onderhoud van dat gedeelte weg zou worden belast.

De heer Mr. P. RINK geeft toe, dat het belang van de appellante zoo groot niet is, maar voegt daarbij dat er ook hier persoonlijke questien in aanmerking komen.

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF doet opmerken, dat de appellante perceel n°. 44 heeft gekocht. Zij is daarvan in onverdeeld bezit, maar zij heeft, althans bij het overgelegde contract, perceel 79 bis *niet* verkregen. Nu meent hij te moeten vragen, hoe de appellante den eigendom van perceel 79 bis heeft verkregen?

De heer Mr. P. RINK zegt, dat er dan eene vergissing moet hebben plaats gehad.

De *Staatsraad* DE VRIES. Er is geene acte overgelegd van koop of anderzins, waaruit zou blijken dat de appellante sedert 1824 in het bezit van de beide perceelen is geweest.

De heer Mr. P. RINK geeft nog onderscheidene inlichtingen omtrent het gebruik van het bovengedeelte van den weg, en hij blijft gelooven dat het eene vergissing was dat men het bovengedeelte van den weg als openbaren weg op den ligger heeft geplaatst.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Vierde Vergadering.

Vergadering van Woensdag 5 Februarij, 1879

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. C. H. B. Boot,
Mr. C. J. van Vladeracken,
Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff.

Referendarissen: Mr. L. P. Op den Hooff en Mr. G. J. Roijaards.

1. De Voorzitter doet voorlezing van de volgende Koninklijke besluiten:

1°. van 15 Januarij 1879, n°. 23, houdende beschikking op het beroep ingesteld *door* 1°. *H. Haga, leeraar der Doopsgezinde gemeente te Arnhem;* 2°. *den kerkeraad dier gemeente;* 3°. *de Vereeniging tot instandhouding der kweekschool voor onderwijzeressen te Arnhem, tegen een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente van* 9 *Julij* 1878, n°. 1053, *waarbij aan A. Pitlo vergunning is verleend voor de oprigting van eene lood-, koper- en zinkgieterij, eene smederij en eene koperslagerij in het perceel kadastraal bekend litt. O*, n°. 1948.
(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1878, bl. 513).

Het besluit luidt aldus:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op het beroep ingesteld 1o. door H. Haga, leeraar der Doopsgezinde

gemeente te Arnhem, 2°. door den Kerkeraad dier gemeente, 3°. door de Vereeniging tot instandhouding der kweekschool voor onderwijzeressen te Arnhem, tegen een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente van 9 Julij 1878 n_o, 1053, waarbij aan A. Pitlo vergunning is verleend voor de oprigting van eene lood-, koper- en zinkgieterij, eene smederij en eene koperslagerij in het perceel kadastraal bekend la. O, n°. 1948.

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 2 Jan. 1879, n_o. 64;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 10 Jan. 1879, Litt. F, afd. Handel en Nijverheid;

Overwegende:

dat de adressanten bij Burg. en Weth. bezwaren hebben ingebragt tegen het verleenen der boven omschreven vergunning, op grond dat het geraas, door de inrigting te weeg gebragt, hinder van ernstigen aard zou veroorzaken voor de godsdienstoefeningen, die somtijds op werkdagen in het kerkgebouw gehouden worden, alsmede voor het godsdienstonderwijs; dat brandgevaar zou ontstaan voor de aangrenzende pastorie; dat de studeerkamer in de pastorie als zoodanig en evenzoo voor het geven van onderwijs onbruikbaar zou worden; dat het onderwijs in de lokalen der kweekschool door het onophoudelijk geraas, getik en gehamer in de smederij zeer zou belemmerd worden;

dat Burg. en Weth., van oordeel zijnde dat door het stellen van voorwaarden aan de ingebragte bezwaren kon worden tegemoet gekomen, de vergunning voorwaardelijk hebben verleend;

dat adressanten alsnu de vernietiging van dat besluit van Ons hebben gevraagd;

dat de ingenieur van den Prov. Waterstaat, over hunne adressen gehoord, heeft berigt, dat zijns inziens geen hinder van ernstigen aard van de inrigting zou worden ondervonden, wanneer kon voorgeschreven worden, dat geraasmakende werkzaamheden niet mogen geschieden aan de westzijde van het erf van Pitlo, en dat hij geen bezwaar zou zien dat de vergunning, ook voor het smeden, voor eenen proeftijd werd verleend, welke proeftijd echter niet korter zou kunnen zijn dan 2 jaren, omdat de zaak eerst over twee jaren in zijnen gewonen gang zal kunnen geraakt zijn;

dat de inspecteur van het lager onderwijs heeft verklaard, dat hij na een persoonlijk locaal onderzoek de overtuiging heeft verkregen, dat intrekking der verleende vergunning in het belang van het onderwijs raadzaam is;

Overwegende:

dat de ééne werkplaats op eenen afstand van slechts 8 M., de andere op eenen afstand van 20 M. van het schoollokaal der kweekschool gelegen zou zijn; dat dus het geraas der smederij en koperslagerij ernstigen hinder bij het onderwijs dreigt te veroorzaken;

dat daaraan door de gestelde voorwaarden niet wordt tegemoet gekomen;

dat toch, al wordt de westelijke werkplaats in den tuin niet benuttigd voor koperslagerij, de werkplaats op 20 M. afstand van de school, wèl daartoe zal gebruikt worden en het geraas van dáár storend zal zijn voor het onderwijs;

dat dus de vereeniging tot instandhouding der kweekschool voor onderwijzeressen

teregt bezwaar heeft gemaakt, en dat ook door het stellen van eenen proeftijd niet kan worden tegemoet gekomen, daar die proeftijd volgens het advies van den Prov. Inspecteur niet korter dan van twee jaren zou kunnen zijn, en de tijd van twee jaren, indien de vrees voor hinder zich verwezenlijkt, te lang zou zijn om het onderwijs gedurende dien tijd aan dien hinder bloot te stellen;

Gezien de wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* n_o. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te vernietigen het bovenvermeld besluit van Burg. en Weth. van Arnhem van 9 Julij 1878, en te verklaren, dat de door A. Pitlo gevraagde vergunning niet kan worden verleend.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 15 Januarij 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
TAK VAN POORTVLIET.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

2°. van 18 Januarij 1879, n°. 25, houdende beschikking op het beroep van *J. P. de Kleijn, te Wijchen, van een besluit van Ged. Staten van Gelderland van* 6 *Augustus* 1878 n_o. 85, *waarbij J. F. de Haard verklaard wordt bij besluit van den geërfden dag van den dorpspolder Wijchen van* 5 *Junij* 1878 *wettig tot ontvanger van dien polder te zijn benoemd.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1878, bl. 622.)

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van J. P. de Kleijn te Wijchen van een besluit van Ged. Staten van Gelderland van 6 Augustus 1878 n°. 85, waarbij J. F. de Haard verklaard wordt, bij besluit van den geërfden dag van den dorpspolder Wijchen van 5 Junij 1878, wettig tot ontvanger van dien polder te zijn benoemd.

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 2 Januarij 1879, n°. 82;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 12 Jan. 1879, l_a. C, Afd. Waterstaat A;

Overwegende:

dat in den geërfden dag van den dorpspolder Wijchen van 5 Junij 1878 is gestemd tot benoeming van een ontvanger van dien polder;

dat 96 geërfden tegenwoordig waren, die zoo voor zich als voor hunne lastgevers 258 stemmen konden uitbrengen;

dat bij de eerste stemming zijn uitgebragt op J. F. de Haard 127, op J. P. de Kleijn 103, op W. Arnoldussen 28 stemmen;

dat aangezien geene volstrekte meerderheid verkregen was, tot eene tweede stemming is overgegaan, waaraan geen deel werd genomen door J. van Bruggen, daar deze stemgeregtigde, die ééne stem kon uitbrengen, reeds vertrokken was, en dat bij die tweede stemming de Haard 141 en de Kleijn 126 stemmen verkreeg, terwijl één blanco-briefje was ingeleverd;

dat nadat gebleken was dat er stemmen te veel waren uitgebragt, de voorzitter verklaarde, dat deze omstandigheid op den uitslag der stemming van invloed had kunnen zijn, en derhalve in eene volgende vergadering tot eene nieuwe stemming zou worden overgegaan;

dat tegen deze beslissing door de Haard bezwaren zijn ingebragt bij Gedeputeerde Staten;

dat deze bij besluit van 6 Aug. 1878 verklaard hebben, dat de Haard wettig tot ontvanger was benoemd;

dat de Kleijn van dit besluit bij Ons in beroep is gekomen, verzoekende dat met vernietiging van het genoemd besluit van Ged. Staten moge worden gelast, dat eene nieuwe verkiezing worde uitgeschreven;

Overwegende:

dat de omstandigheid dat bij de tweede stemming 10 stemmen te veel zijn uitgebragt, namelijk 267 in plaats van 257, die na het vertrek van van Bruggen door de aanwezige stemgeregtigden konden worden uitgebragt, van geen invloed heeft kunnen zijn op den uitslag der stemming, daar al worden van de 141 op de Haard uitgebragte stemmen 10 stemmen afgetrokken, er nog overblijven 131, terwijl de volstrekte meerderheid van 257 is 129;

dat wel door appellant is beweerd dat het getal stemmen, dat uitgebragt kon worden, kleiner was dan 257, daar zes stemgeregtigden, die aan de eerste stemming hadden deelgenomen, zich verwijderd hadden voordat tot de tweede werd overgegaan, maar dat uit de inlichtingen door het polderbestuur verstrekt is gebleken, dat, behalve genoemde J. van Bruggen, allen die aan de eerste stemming deel namen, ook bij de tweede hunne stemmen uitbragten, en de personen die zich verwijderd hadden niet tot de stemgeregtigden behoorden;

dat hiermede, behalve wat het vertrek van van Bruggen betreft, overeenstemt de opgave van appellant zelven, dat bij eene oproeping na de tweede stemming van de namen dergenen die aan de eerste hadden deelgenomen, allen aanwezig bleken te zijn;

dat derhalve geene gronden aanwezig zijn om adressants verzoek in te willigen;

Gezien het reglement op het beheer der rivierpolders in de provincie Gelderland, goedgekeurd bij Ons besluit van 3 Sept. 1856 n°. 11; (Prov. Blad n°. 89);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van het bestreden besluit van Ged. Staten van Gelderland het daartegen door de Kleijn ingesteld beroep ongegrond te verklaren.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 18 Januarij 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
TAK VAN POORTVLIET.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

3°. van 27 Januarij 1879, n°. 12, houdende beschikking op het beroep *door den raad der gemeente Cromvoirt ingesteld van een besluit van Ged. Staten van Noord-brabant, van* 19 *Sept.* 1878, *waarbij goedkeuring is onthouden aan een besluit van den raad van* 14 *Augustus* 1878, *tot het doen eener uitgaaf uit den post van onvoorziene uitgaven der begrooting voor* 1878.

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 6).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep door den raad der gemeente Cromvoirt bij Ons ingesteld van een besluit van Ged. Staten van Noord-Brabant van 19 Sept. 1878, waarbij goedkeuring is onthouden aan een besluit van den raad van 14 Aug. 1878, tot het doen eener uitgaaf uit den post voor onvoorziene uitgaven der begrooting voor 1878,

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van den 15 Jan. 1879, nº. 85;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 24 dezer L^a A, Afd. Binnenlandsch bestuur;

Overwegende:

dat de raad van Cromvoirt op 14 Aug. 1878 heeft besloten de magtiging van Ged. Staten van Noord-Brabant te verzoeken om ten laste van den post voor onvoorziene uitgaven der begrooting voor 1878 te brengen eene som van *f* 60, voor een geschenk van zilver, als blijk van tevredenheid en tot aanmoediging aan te bieden aan den hoofdonderwijzer aan de openbare school te Cromvoirt, bij zijne dertigjarige ambtsvervulling op 1 September;

dat Ged. Staten van Noord-Brabant, bij besluit van 19 Sept., geweigerd hebben dat raadsbesluit goed te keuren, op grond, dat het niet op den weg ligt van het gemeentebestuur aan zijne ambtenaren, ten koste der gemeente, geschenken te geven, maar het gemeentebestuur daartegen hunne jaarwedde zóó behoort te regelen, dat deze kan geacht worden voldoende te wezen; dat het gemeentebestuur van Cromvoirt bezwaar heeft gemaakt de jaarwedde van den hoofdonderwijzer, die slechts *f* 500 bedraagt, te verhoogen, ofschoon de financiën der gemeente zeer gunstig zijn;

dat de raad van Cromvoirt van dit besluit bij Ons in beroep gekomen is, aanvoerende dat deze zaak afgescheiden moet beschouwd worden van de regeling der bezoldiging van den hoofdonderwijzer; dat de raad gemeend heeft te moeten besluiten, de gemeente, door het aanbieden van een geschenk, officieel te doen deelnemen aan eene feestviering, waarin door de ingezetenen algemeen veel belangstelling betoond werd; dat in grootere gemeenten meermalen geld uit de gemeentekas wordt uitgegeven bij feesten, welke zelfs het gemeentebestuur als zoodanig niet regtstreeks aangaan;

Overwegende:

dat de uitgave, waartoe in dit geval besloten is, ten doel heeft het geven van een blijvend aandenken, als bewijs van erkentelijkheid der gemeente, voor langdurige diensten ten haren behoeve bewezen;

dat het geven van een geschenk op deze wijze, en onder zoodanige omstandigheden, niet is eene onwettige handeling, noch eene handeling, waardoor een gemeentebestuur wegens den aard der zaak, buiten zijne bevoegdheid zou treden;

dat ook het bedrag der uitgave niet kan geacht worden bezwaar op te leveren voor eene gemeente, wier financiën in gunstigen toestand verkeeren;

Gezien de wet van 29 Junij 1851 (*Stbl.* nº. 85);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met vernietiging van het beklaagde besluit van Ged. Staten van Noord-Brabant,

de bij het bovenbedoelde besluit van den raad der gemeente Cromvoirt van 14 Aug. 1878 gevraagde magtiging alsnog te verleenen.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

's Gravenhage, den 27 Januarij 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
KAPPEYNE.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

Aan de orde is:

II. het beroep van *den directeur-generaal van de maatschappij tot exploitatie der Staatsspoorwegen, tegen een besluit van Ged. Staten van Utrecht, waarbij is vastgesteld de ligger der toegangswegen tot de spoorwegstations in die provincie.*

De *Staatsraad* VAN VLADERACKEN brengt het volgende verslag uit:

Op den, ter voldoening aan art. 1 van het Kon. besluit van 23 Maart 1876, *Stbl.* no. 55, door Ged. Staten van Utrecht ontworpen ligger van toegangswegen naar spoorwegstations in die provincie, werd onder no. 1 gebragt de 235 M. lange doorgang onder den Rhijnspoorweg en den Staatsspoorweg te Utrecht, van de laan van Puntenburg tot het stationsplein, met de daartoe behoorende werken. Als onderhoudspligtige werd aangewezen de Maatschappij tot exploitatie van staatsspoorwegen; als titel voor den onderhoudspligt werd vermeld art. 8 der bij de wet van 15 Nov. 1876 *Stbl.* no. 210, bekrachtigde overeenkomst met de Maatschappij tot exploitatie van staatspoorwegen, in verband met de verpligting tot onderhoud van dezen toegangsweg, uit het vonnis tusschen den Staat der Nederlanden en de gemeente Utrecht, den 25 Oct. 1867 door de arrondissements-regtbank te Utrecht gewezen, voor den Staat jegens gemelde gemeente voortvloeijende. De voorlaatste kolom van den ligger, houdende aanwijzing of de wegen nog aan de gemeenten in onderhoud moeten worden overgedragen, werd ten aanzien van dezen weg met Neen ingevuld.

Bij een aan Ged. Staten gerigt bezwaarschrift van 29 April 1878, opperde de directeur-generaal der Exploitatiemaatschappij tegen den ontworpen ligger twee bezwaren.

Het eerste bestond hierin, dat bij den weg no. 1, de voorlaatste kolom was ingevuld

met Neen, hoewel die weg krachtens art 70 der wet van 9 April 1875, *Stbl.* n°. 67, nog aan de gemeente Utrecht in onderhoud moest worden overgegeven. Tevens werd eene aanmerking gemaakt op de vermelding der tot dezen weg behoorende werken.

Het tweede bezwaar bestond hierin, dat niet was opgenomen, als aan de gemeente Utrecht in onderhoud over te geven, de tweede toegangsweg naar het station Utrecht, leidende van de vaste brug over de Dwarsvaart naar het stationsplein, welke weg nog in den ligger moet bijgevoegd worden, ter lengte van 326 M. enz.

Ged. Staten hebben bij hun besluit van 1 Aug. overwogen, dat de weg onder n°. 1 vermeld, bij den aanleg van den spoorweg van Utrecht naar Kuilenburg, door den Staat gedeeltelijk op eigen grond, gedeeltelijk op grond van de gemeente Utrecht, is aangelegd, om te dienen tot toegang van het voor dien spoorweg op te rigten station, en zulks nadat van rijkswege, in het met de gemeente Utrecht gevoerde onteigeningsgeding, dat bij vonnis der regtbank aldaar van 25 Oct. 1867 werd beëindigd, was aangeboden, om bij de berekening der schadeloosstelling in aanmerking te komen, dat de Staat den bedoelden weg zou aanleggen en onderhouden;

dat bij gemeld vonnis dan ook verschillende uitgestrektheden grond van de genoemde gemeente, ten behoeve van den Staat onteigend zijn verklaard, met bepaling van het bedrag der schadeloosstelling door den Staat, daarvoor aan de gemeente te betalen, en zulks onder gehoudenheid jegens de gezegde gemeente, tot het ten zijnen koste aanleggen van de bij dagvaarding aangeboden werken met het onderhoud daarvan, voor zoover dit bij dagvaarding of eindconclusie is aangeboden;

dat de Staat alzoo niet alleen als aanlegger van den weg en der zich daarin bevindende kunstwerken geroepen was, dien weg en die werken te onderhouden, maar ten gevolge van het gezegd, bij dagvaarding gedaan aanbod, en het daarop regterlijk gewijsde, de civielregtelijke verpligting jegens de gemeente Utrecht op zich genomen heeft en gehouden is verklaard, voortdurend in het onderhoud van den weg te blijven voorzien, en mitsdien ook in dat der zich in dien weg bevindende belangrijke kunstwerken, welke deels bij den aanleg, deels later tot de bruikbaarheid en goede afwatering daarvan, noodzakelijk zijn geoordeeld:

dat nu wel art. 70 der wet van 9 April 1875 *Stbl.* n°. 67 bepaalt dat alle wegen door het Rijk of door eene spoorwegonderneming tijdens het in werking treden dier wet aangelegd tot toegang naar een station, door de gemeenten op wier grondgebied zij liggen, zullen worden onderhouden, en de bepaling van art. 69 dier wet niet kan geacht worden eene uitzondering op eerstgemeld artikel bedoeld te hebben; doch dat hoe algemeen de bepaling van art. 70 vermeld ook moge luiden, de wetgever bij ontstentenis van eene bepaald daartoe strekkende wilsverklaring, niet geacht kan worden aan dat wetsartikel eene zoodanige terugwerkende kracht te hebben willen toekennen, dat daardoor vroeger verkregen civielregtelijke regten zonder eenige schadeloosstelling zouden vernietigd worden;

dat alzoo de bepalingen van art. 70 niet kunnen geacht worden eenige wijziging te hebben aangebragt in de wederzijdsche regten en verpligtingen tusschen den Staat en de gemeente Utrecht, uit het aangehaald regterlijk gewijsde en het daaraan voorafgaand van Rijkswege in regten gedaan aanbod tot onderhoud van den besproken weg en werken ontsproten;

dat dus dat gewijsde alsnog de titel is, welken het administratief gezag bij aanwijzing van den onderhoudspligtige in deze behoort in acht te nemen en te volgen;

dat, terwijl bij dat gewijsde de Staat jegens de gemeente Utrecht belast is met het onderhoud van den besproken weg, welke met de daarin van wege den Staat aangebragte kunstwerken in een onafscheidelijk verband met den staatsspoorweg zelven staat, de Maatschappij tot exploitatie van staatsspoorwegen, die volgens art. 8 der bij de wet van 15 Nov. 1876, *Stbl.* no. 210, bekrachtigde overeenkomst gehouden is alle verpligtingen jegens derden, het onderhoud van werken betreffende, na te komen, die de Staat bij den aanleg der staatsspoorwegen op zich genomen heeft, alzoo betrekkelijk dezen toegangsweg als onderhoudspligtige in den onderhavigen ligger, gelijk geschied is, behoorde te worden aangewezen, terwijl in de voorlaatste kolom van dien ligger teregt het woord Neen is ingevuld, omdat die weg, ingevolge het hiervoren overwogene, niet krachtens art. 70 der wet, aan de gemeente Utrecht in onderhoud behoort te worden overgedragen.

Overigens hebben Ged. Staten nog overwogen, dat eenige wijziging noodig was in de omschrijving der kunstwerken van dezen weg.

Ten aanzien van het tweede bezwaar hebben zij overwogen, dat het daarbij bedoelde gedeelte weg, leidende van de vaste brug over de Dwarsvaart naar het stationsplein, niet voert naar eenigen openbaren weg, daar die loopende van gezegde brug langs Damlust naar den Rijksstraatweg der 1e klasse n°. 5, niet op den ligger der openbare wegen in de gemeente Utrecht voorkomt, terwijl ook van elders niet is gebleken, dat op de bedoelde, aan genoemde gemeente in eigendom toebehoorende strook grond, de publiekregtelijke last van weg zoude kleven;

dat onder die omstandigheden, de bij het tweede bezwaar van den directeur-generaal bedoelde weg, niet als toegangsweg naar het spoorwegstation in den zin der wet is aan te merken, en mitsdien in den onderhavigen ligger niet behoorde vermeld te worden;

Ged. Staten hebben derhalve beslist dat, behoudens eenige wijziging in de omschrijving der tot den weg n°. 1 behoorende kunstwerken, de ligger ten opzigte van dien weg ongewijzigd zou blijven, en dat daarin geen tweede toegangsweg tot het station van den staatsspoorweg te Utrecht behoorde te worden opgenomen.

De directeur-generaal is bij adres van 28 Aug. van deze beslissing in beroep gekomen bij Z. M. den Koning.

Hij voert in hoofdzaak aan, dat de duidelijke, algemeene en uitdrukkelijke bepaling van het 1e lid van art. 70 der spoorwegwet op den weg onder n°. 1 genoemd, van toepassing is;

dat, al mogt uit het door Ged. Staten aangehaalde vonnis, zoodanige verpligting voor den Staat voortvloeijen als Ged. Staten er uit afleiden, hij dan nog het gevoelen van Ged. Staten, ten aanzien van het blijven voortduren van die verpligting alleen dan zou kunnen beamen, indien art. 70 der wet eene uitdrukkelijke bepaling daaromtrent inhield, en bij dat artikel in het algemeen verkregen regten waren voorbehouden; dat echter het artikel algemeen luidt en slechts in de derde alinea ééne uitzondering bevat ten aanzien van wegen, vóór den aanleg van een spoorweg aangelegd; dat het dus klaarblijkelijk de bedoeling van den wetgever is geweest, ten aanzien van toe-

gangswegen tijdens het in werking treden der wet van 9 April 1875 aangelegd, een algemeenen, gelijken regel te stellen, onverschillig of daaromtrent vroeger andere beginsels hebben gegolden of regelingen zijn getroffen;

dat voorts in elk geval de beweerde verpligting van den Staat niet kan zijn overgegaan op de Exploitatiemaatschappij, krachtens art. 8 der overeenkomst bekrachtigd bij de wet van 15 Nov. 1876; dat toch vermeld art. 8 die Maatschappij alleen verpligt tot het onderhoud van de staatsspoorwegen met hunne gebouwen, kunstwerken, en al hetgeen tot een en ander behoort, maar niet tot het onderhoud van toegangswegen, welke niet kunnen gerekend worden te behooren noch bij de staatsspoorwegen, noch bij hunne gebouwen of kunstwerken; dat op denzelfden grond op de Maatschappij niet kunnen overgaan de verpligtingen, welke de Staat bij den aanleg der Staatsspoorwegen op zich genomen zou hebben ten aanzien van het onderhoud van toegangswegen.

Ten aanzien van den weg welke Ged. Staten beslist hebben, dat niet op den ligger moest gebragt worden, voert de directeur-generaal aan, dat deze gelegen is buiten de afrastering van het station en eensdeels als eene verlenging is te beschouwen van den onder n°. 1 op den ligger genoemden weg, en als zoodanig toegang verleent tot de goedereninrigting van het stationsemplacement, en anderdeels dient tot toegang voor ingezetenen der gemeente, die van den rijksstraatweg gelegen langs den Ouden Rijn, over den weg gelegen langs de terreinen van den Nederlandschen Rijnspoorweg, zich naar het station van den staatsspoorweg begeven;

dat deze weg, als zijnde, zooals gezegd is, het verlengde van den weg sub no. 1 vermeld, wel degelijk naar een openbaren weg voert, terwijl het voor de toepassing van art. 70 der wet van 9 April 1875 onverschillig is, of de weg gelegen tusschen den rijksstraatweg der 1e klasse n°. 5 en den toegangsweg tot het station al of niet op den ligger der openbare wegen in de gemeente Utrecht voorkomt; dat deze toegangsweg door het Rijk is aangelegd, tijdens het in werking treden der wet van 9 April 1875 en dus krachtens art. 70 dier wet aan de gemeente moet worden overgedragen.

De directeur-generaal verzocht derhalve:

1°. dat de vermelding der Maatschappij als onderhoudspligtige van den weg onder n°. 1 op den ligger vermeld, vervalle, en de voorlaatste kolom van den ligger ten aanzien van dien weg bevestigend worde ingevuld;

2°. dat op den ligger worde vermeld de door adressant aangewezen tweede toegangsweg, en overdragt aan de gemeente Utrecht als onderhoudspligtige van dien toegangsweg op dien ligger worde bevolen.

Ged. Staten van Utrecht, omtrent dit adres gehoord, hebben hunne beschikking verdedigd.

Tegenover de bewering van appellant, omtrent de bedoeling van art. 70 1e lid, der wet van 9 April 1875, beroepen zij zich op hetgeen bij de behandeling dier wet, in de Eerste Kamer der Staten-Generaal op 5 April 1875 gezegd is (Bijblad bl. 236), in hoofdzaak hierop nederkomende, dat het artikel niet te kort doet aan aangegane overeenkomsten, maar alleen bedoelt de zaak te regelen, vóór zoover ze niet bij overeenkomst geregeld is.

Verder bestrijden zij de bewering, dat de onderhoudspligt niet krachtens art. 8 der bij de wet van 15 Nov. 1876, *Stbl.* n°. 210, bekrachtigde overeenkomst op de Maatschappij zou zijn overgegaan; zij wijzen er op, dat de omschrijving in het 1e lid van dat artikel geheel gelijk is aan die van het 1e lid van art. 7 der overeenkomst, bekrachtigd bij de wet van 3 Julij 1863, *Stbl.* n°. 101, onder vigueur van welke bepaling de quaestie bij Kon. besluit van 2 Julij 1876 n°. 9 is uitgemaakt in den zin door Ged. Staten aangenomen.

Ten aanzien van den door appellant aangewezen tweeden toegangsweg, voeren zij aan, dat deze geen deel kan zijn van den weg sub n°. 1 vermeld, daar deze laatste genomen is van de kom der gemeente tot aan het stationsplein, maar dat hij is een afzonderlijke weg, voerende van het stationsplein naar de brug over de Dwarsvaart; dat hij even als deze brug is aangelegd om te dienen tot toegang naar het station van den Leidschen straatweg; dat die weg en brug evenwel die bestemming in publiekregtelijken zin niet verkregen hebben, daar, hoewel men thans nog feitelijk van bedoeld station langs dien weg en over die brug naar gezegden straatweg kan gaan, langs het thans met kazernen bebouwde terrein Damlust genaamd — op de strook gronds tusschen meergemelde brug en den straatweg gelegen, voor zoover aan Ged Staten bekend is, geen publiekregtelijke last van openbare weg rust;

dat voorts de bestaande mogelijkheid om langs dezen weg naar de goederenloodsen te komen, dien weg niet als een toegangsweg in den zin der wet kan doen aanmerken; dat hij toch geheel is aangelegd op gronden door den Staat, tot daarstelling van het station aangekocht of bij onteigening verkregen, en geacht moet worden tot het station zelf te behooren, niettegenstaande hij buiten de algemeene omrastering van het station is gelegen, omdat die weg, welke ook niet op den ligger der openbare wegen in de gemeente Utrecht voorkomt, zijne oorspronkelijke bestemming tot toegang naar het station van den Leidschen straatweg niet verkregen heeft, en dus bij het eventueel vervallen van de tegenwoordig nog bestaande passage langs Damlust door het Rijk of de Exploitatiemaatschappij desverkiezende — naar de meening van Ged. Staten, zonder eenig publiek- of privaatregt te schenden — afgesloten en voor het publiek ontoegankelijk gemaakt zou kunnen worden.

Deze zaak is krachtens 's Konings magtiging bij den Raad van State, afdeeling voor de geschillen van bestuur, aanhangig gemaakt bij schrijven van den Min. van Waterstaat enz. van 11 Oct. 1878.

Sedert is bij de Afdeeling ingekomen eene memorie van Burg. en Weth. van Utrecht.

Deze zeggen in de eerste plaats, dat hun de beslissing van Ged. Staten omtrent het bezwaar van den appellant ten aanzien van den sub n°. 1 vermelden weg rationeel voorkomt, daar de overdragt van den weg in onderhoud aan de gemeente, in strijd zou zijn met de eenmaal verkregen regten der gemeente en met den in allen geval in kolom 16 van den ligger te vermelden titel, het vonnis van 25 Oct. 1867; dat die overdragt ook doelloos zou zijn, daar natuurlijk de verpligting van den Staat toch zou blijven bestaan.

Burg. en Weth. hebben echter een gewigtig bezwaar tegen de opneming in den ligger van den weg sub. n°. 1 vermeld, en van den weg door appellant aangeduid

als tweede toegangsweg. Aannemende dat die wegen moeten zijn gedeelten van de kadastrale perceelen nº. 1393, 1384, 1385, 1387 en 1737, merken zij op, dat al deze perceelen te zamen het station van den staatsspoorweg uitmaken; dat de gedeelten dier perceelen als weg gebezigd, geen toegangswegen zijn naar het station, maar wegen tot verbinding van de stationsinrigtingen onderling, en van de stationsinrigtingen van den Rijnspoorweg met die van den Staatsspoorweg; dat het perceel 1738, tusschen de brug over de Dwarsvaart en den Leidschen straatweg, zooals door Ged. Staten teregt is verklaard, geen openbare weg is, nimmer op den ligger heeft gestaan, maar privaatregtelijk eigendom is van de gemeente, die meermalen over den verkoop er van heeft onderhandeld en slechts tijdelijk en tot wederopzeggens toe vergunt daarover te gaan.

Burg. en Weth. voeren nog aan, dat de tunnel na iedere regenbui, wanneer de waterbak vol loopt, door stoom moet worden droog gepompt; dat daartoe een stoommachine geplaatst is op perceel 1394, naast den tunnel. Zij vragen hoe men op de gedachte is gekomen om, zooals in kolom 12 van den ligger geschiedt, zulk een pomphuisje met trap en verdere toebehooren, op een ander kadastraal perceel geplaatst, op een ligger van wegen te willen overdragen.

Burg. en Weth. wijzen voorts op een antwoord van den Min. van Binnenl. Zaken, (Bijlagen van de Staatscourant 1871/72 bladz. 125) betreffende het ontwerp van wet op de dienst en het gebruik der spoorwegen. Daar wordt gezegd dat stationspleinen niet onder toegangswegen te begrijpen zijn; dat de spoorwegondernemingen met het beheer der pleinen belast behooren te blijven; dat in den regel op de plaats zelve de toegangswegen zeer goed van de pleinen te onderscheiden zijn; waarop dan volgt: „In een bijzonder geval als te Utrecht, waar een tunnel onder den spoorweg moest gemaakt worden, is zulk een tunnel, geheel op en in het gebied van den spoorweg gelegen, niet als een gewone toegangsweg te beschouwen, en zal de onderneming voor de instandhouding en verlichting hebben te zorgen.”

Burg. en Weth. zeggen dat bij de verdere behandeling van het wetsontwerp hunne aandacht steeds op dit punt is gevestigd geweest, en dat, indien later de minste twijfel geopperd was omtrent de juistheid der verklaringen in 1871/72 gegeven, zij niet zouden geaarzeld hebben er tegen op te komen, maar dat op die verklaringen nooit is terug gekomen.

Burg. en Weth. wijzen nog op de verschillende voorwerpen, welke met het onderhoud er van aan de gemeente zouden overgaan, indien aan het verlangen van den directeur-generaal werd voldaan, voorwerpen welke bij het beheer der openbare wegen, zooals de gemeente dat voert, niet te pas komen.

Mogt er bedenking tegen bestaan, zeggen Burg. en Weth. ten slotte, het besluit van Ged. Staten te handhaven, dan zou het naar onze bescheiden meening alleen kunnen worden vernietigd op grond dat op den ligger van toegangswegen zijn gebragt stations en andere werken, die niet behooren onder hetgeen men onder toegangswegen in gewonen zin verstaan kan.

Namens deze afdeeling van den Raad van State is nog aan den Min. van Waterstaat, Handel en Nijverheid de vraag gedaan, of door het Rijk steeds worden erkend de verpligtingen, die het gemeentebestuur van Utrecht uit het vonnis der arrondissements-regtbank te Utrecht van 25 Oct. 1867 afleidt.

De Minister heeft daarop aan de Afdeeling toegezonden het vonnis der regtbank, het arrest van den Hoogen Raad, waarbij het tegen dat vonnis ingestelde beroep in cassatie is verworpen, en afschrift der dagvaarding, waarnaar in het vonnis wordt verwezen. De Minister heeft daarbij gevoegd dat er naar zijne meening geen reden is om aan te nemen, dat de door het vonnis op den Staat gelegde verpligtingen zouden zijn opgeheven.

De heer Mr. G. H. VAN BOLHUIS, advocaat te Utrecht, treedt als gemagtigde op voor het gemeentebestuur van Utrecht, en bestrijdt het beroep. Hij dringt aan op de bevestiging van het besluit van Ged. Staten van Utrecht.

De VOORZITTER vraagt eenige inlichtingen omtrent de plaatselijke gesteldheid, die door den heer VAN BOLHUIS, met overlegging van kaarten, worden gegeven.

III.° het geschil *over de woonplaats van den behoeftigen krankzinnige E. Soorwold.*

De *Staatraad* BOOT brengt het volgend verslag uit:

Enno Soorwold, thans 47 jaren oud, geboren te Obergum (gemeente Winsum, provincie Groningen), is op 3 Augustus 1878, uit het Academisch Ziekenhuis te Groningen, waarin hij tijdelijk was opgenomen, op bevelschrift van den president der regtbank aldaar, verleend op requisitoir van den officier van Justitie, overgebragt naar en thans verpleegd in het gesticht voor krankzinnigen te Utrecht, voorloopig voor rekening der gemeente Groningen, in afwachting dat blijken zal, op welke gemeente (of wèl, of op het rijk) die kosten verhaald zullen kunnen worden en de verdere kosten zullen drukken.

Door 's Konings Commissaris in Groningen, is onderzoek ingesteld bij verscheidene gemeentebesturen ter opsporing der plaats, welke voor zijn domicilie gehouden moet worden. Uit de gevoerde briefwisseling blijkt, dat Soorwold in de maand Julij ll. te Groningen is gekomen uit Winsum, waar hij, volgens Burg. en Weth. van Groningen, woonplaats had. Burg. en Weth. van Winsum erkennen, dat hij kort vóór zijn laatst vertrek naar Groningen, in Julij, nu en dan verblijf hield te Winsum, doch ontkennen dat hij er woonde. Wel gaf het burgerlijk armbestuur hem wel eens huisvesting en voeding, doch deed dit uit politiezorg, niet als doorgaande ondersteuning. Telkens hervatte hij zijne zwerftochten, en werd dan in andere gemeenten gezien, als te Baflo, Eenrum, Ezinge enz.

De besturen dier gemeenten ontkennen, dat hij er ooit woonplaats had. Te Eenrum heeft men hem wel eens gezien, en is hem geweigerd zijn verzoek om op straat kunsten te mogen maken. De besturen van Leens, Warffum en Baflo gaven te kennen, dat men vernomen had, dat Soorwold na zijn laatste ontslag uit Veenhuizen in het armhuis te Winsum was opgenomen geworden. Burg. en Weth. van Ezinge meldden, dat hij in Julij ll. drie dagen zich had opgehouden bij zijnen zwager de Weerd aldaar, dat hij een zwervend leven leidde, en volgens informatiën, tehuis behoorde te Win-

sum; voorts dat hij aan eenige personen in hunne gemeente eene kaart had vertoond, als bedoeld is bij art. 8 van het Kon. besluit van 23 Sept. 1877 (*Stbl.* no. 185).

Het is dan ook gebleken, dat toen hij uit Veenhuizen was ontslagen, hem te Norg is afgegeven een bevolkingskaart, volgens model B. behoorende bij art. 8 van gezegd Kon. besluit, — dat hij die kaart heeft ingeleverd te Winsum, — en dat hem daarvoor gegeven is een bewijs van ontvang, ingevolge model C. Volgens nadere inlichtingen van 't gemeentebestuur van Winsum, is Soorwold op 21 Maart 1832 geboren te Obergum, dat tot die gemeente behoort, en, volgens mededeeling zijner halfzuster, die daar nog woont, had hij reeds op 14 of 15jarigen leeftijd die plaats verlaten en vrijwillig dienst genomen; na 10 jaren als tamboer te hebben gediend, kwam hij er terug, doch was spoedig daarna weder vertrokken, en was hij vervolgens getrouwd met eene vrouw te Apeldoorn, waar zij zamen vier jaren gewoond hebben, tot aan het overlijden dier vrouw; daarna is hij gaan zwerven. Burg. en Weth. van Winsum geven te kennen dat de inlevering der kaart model B, bij hunne secretarie en het daarvoor afgeven van een reçu, model C, niets afdoet ter oplossing der vraag, of hij woonplaats had te Winsum, in den zin der Armenwet.

Bij 't gemeentebestuur van Apeldoorn was niets bekend van zijne vroegere inwoning aldaar.

't Gemeentebestuur van Norg legde een staat over, afgegeven door den Directeur der Rijksgestichten Ommerschans en Veenhuizen, waaruit blijkt dat de man in 1855, 1858, 1860, 1864, 1867, 1873 en nu laatstelijk in 1877, dus 7 malen, derwaarts is overgebragt, Burg. en Weth. van Norg leiden uit de inlevering der kaart B te Winsum af, dat hij daar zijn hoofdverblijf had; hij werd er ondersteund, en 't doet niets af, of dat geschiedde doorgaans of enkel als politiemaatregel.

Waartegen van zijde van Winsum wordt aangevoerd, dat men hem er slechts nachtverblijf en een stuk brood in het armhuis had gegeven, als politiezorg, om zijn zonderlinge en verdachte houding, welke deed vermoeden, dat zijn zielstoestand te wenschen overliet. Zijne overbrenging tot 7 malen toe naar Veenhuizen toont, dat hij een zwerver is, een man zonder woonplaats. Hij heeft aan Winsum al heel wat moeite en geld gekost, toen, onder de vorige Armenwet, die gemeente als zijne geboorteplaats, zijn domicilie van onderstand was, dat voor hem betalen moest. Dat hij er nu laatstelijk woonde, wordt stellig ontkend.

Ook 's Konings Commissaris in Groningen is van oordeel dat, onder de gebleken omstandigheden, Soorwold niet gezegd kan worden te Winsum woonplaats te hebben.

Door Burg. en Weth. van Ezinge en van Leens zijn nog brieven aan deze afd. ingezonden, waarin geene nieuwe beschouwingen voorkomen. Die van Winsum geven bij eene memorie nog te kennen, hoe vaak en veel die gemeente voor onderstand van dezen zwerver heeft moeten betalen, als geboorteplaats, onder de vorige armenwet maar dat hij er nooit woonde, en zelfs als zijne overkomst, ingevolge die wet gevorderd werd, daaraan geen gevolg gaf. Na zijn jongst ontslag uit de kolonie vertrok hij eerst naar Groningen, maar toen hij daar geene ondersteuning kreeg, kwam hij met de Pinksterdagen te Winsum, zeggende werk te zoeken, doch verzoekende onder dak te mogen komen en voedsel te krijgen gedurende de feestdagen. Men deed dit

behoorlijk, maar toen de Pinksterdagen voorbij waren, en er wèl werk te vinden was, gaf hij zich uit voor waterspringer en kunstrijder en ging van de eene gemeente naar de andere om zijne kunsten te vertoonen. Te Winsum sprong hij eens te water, ging zich aan sterken drank te buiten, sloeg ergens glazen in en trok verder op. Vier dagen later werd hij, wegens diezelfde kunsten, als krankzinnige opgenomen. Vele personen in hunne gemeente kunnen getuigen, hoe hij zich te Winsum laatstelijk aanstelde, en daaruit zal, worden zij door den kantonregter gehoord, aan deze afd. overtuigend blijken, dat in zijnen verstandstoestand van Pinksteren tot 12 Julij, toen men te Groningen uit zijne daden tot het bestaan zijner krankzinnigheid besloot, geene verandering was gekomen.

IV. het geschil *over de woonplaats van de arme krankzinnige E. Sluiter, weduwe W. J. Fransen.*

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF brengt het volgend verslag uit:

Op den 11 Junij 1878 is zekere Eltje Sluiter wed. H. J. Fransen als krankzinnig door de politie te Groningen, van de publieke straat opgenomen.

Voorloopig in het Doorgaanshuis verpleegd, is zij in het begin der maand Julij d. a. v., op tusschenkomst van den heer Commissaris des Konings in Groningen, overgebragt naar het geneeskundig gesticht voor krankzinnigen te 's Hertogenbosch. Daar die overbrenging geen uitstel kon lijden, heeft het gemeentebestuur van Groningen, behoudens zijn regt tot verhaal, de verplegingskosten voor zijne rekening gegemen. De vraag echter ten wiens laste die kosten definitief behooren gebragt te worden, heeft aanleiding gegeven tot een geschil, dat ook door Ged. Staten van Groningen niet in der minne is kunnen worden bijgelegd, en dat alzoo thans, krachtens 's Konings magtiging van 6 Januarij ll. n°. 75, bij deze afdeeling ter overweging is aanhangig gemaakt, om daarna overeenkomstig art. 70 der Armenwet door Z. M. te worden beslist.

De brieven die te dezer zake, zoo van de gemeentebesturen der gemeenten Groningen, Adorp, Winsum en Bedum als van den Commissaris des Konings en van de Ged. Staten in Groningen, zijn uitgegaan, alsmede het proces-verbaal van een getuigenverhoor door den kantonregter te Onderdendam op 16 Nov. ll., krachtens art. 70 al. 2 der Armenwet gehouden, geven grond om als feitelijk vaststaande aan te nemen:

dat de voornoemde weduwe in Dec. 1874, met een éénjarig kind de gemeente Groningen verlaten, en zich gevestigd heeft te Adorp, waar zij op het bevolkingsregister ingeschreven werd en tot nu toe ingeschreven bleef, en dat zij daar onderstand heeft genoten tot 1°. Junij 1876, toen die onderstand is ingetrokken, waarop zij uit die gemeente is vertrokken, zonder er later terug te komen;

dat zij van Junij 1877 tot 22 Feb. 1878 in dienst is geweest bij K. A. Veltman te Zuidwolde, gemeente Bedum;

dat zij zich van het einde van Febr. tot in Mei 1878 heeft opgehouden in de gemeente Winsum bij hare daar woonachtige zuster;

dat zij van 23 Mei tot in den vroegen ochtend van 11 Junij 1878 geweest is ten huize en in dienst van de wed. Oudman te Ellerhuizen, gemeente Bedum, bij wie zij hare werkzaamheden behoorlijk heeft verrigt, en die wel iets vreemds, maar van eigenlijke krankzinnigheid niets in haar bespeurd heeft;

en dat zij in gezegden vroegen ochtend van 11 Junij 1878, naar de meening harer onder eede gehoorde meesteres, wel wetende wat ze deed en met bewustheid handelende, met zich nemende wat het hare was, dienst en gemeente heeft verlaten, en zich naar Groningen heeft begeven, waar zij toen ten zelfden dage, gelijk boven gerelateerd is, door de politie, voor hare eigene veiligheid en in het belang der openbare orde, van de straat is opgenomen.

De beweringen nu, die van de zijde der onderscheidene, bij het geschil betrokkene gemeentebesturen op die feiten worden gebouwd, komen in substantie neer op het volgende:

Adorp erkennende dat de wed. Fransen nog steeds van Dec. 1874 af, ingeschreven staat op het bevolkingsregister in die gemeente, beroept zich op het onbetwiste feit, dat de vrouw na Junij 1876 in de gemeente niet meer verbleven heeft; en op art. 19a van het Kon. besluit van 3 Mei 1870, *Stbl.* n_0. 73, waaruit zou volgen, dat de inschrijving virtualiter als vervallen moet worden beschouwd.

Bedum wijst er op, dat de vrouw op 11 Junij 1878, met al wat ze had de woning en dienst harer meesteres even als de gemeente zelve, verlaten heeft, voortzettende het zwervende leven, dat zij leidende was, en zonder ooit in het bevolkingsregister dier gemeente te zijn ingeschreven. Ware dit wel het geval geweest, ware het bewijs te leveren, dat zij zich door overlegging van een getuigschrift van woonplaatsverandering in zijne gemeente had gevestigd, dan, zoo schrijft de Burgemeester van Bedum in zijn brief aan den Comm. des Konings dd. 7 Sept. 1878, dan zou Bedum als woonplaats kunnen erkend worden. Bij de ontstentenis echter van dusdanig bewijs blijft men die woonplaats ontkennen.

Groningen eindelijk onthoudt zich van alle onderzoek der vraag, of de verpleegde in Adorp, Winsum of Bedum woonplaats zou hebben gehad, doch protesteert tegen de bewering, dat er van een gevestigd domicilie te Groningen schijn zelfs van bewijs zou bestaan.

Ten slotte zij nog vermeld, dat heeren Ged. Staten van Groningen, voorop stellende hoe ex art. 79 B. W., de wed. Fransen tot op 11 Junij 1878 gedomicilieerd was te Bedum, verder uitsluitend gewigt hechten aan de vraag, of de vrouw op of na dien dag haar domicilie naar elders kan hebben overgebragt, en dat naar hun oordeel, aangezien die vraag op grond der zich onmiddellijk daarop geopenbaard hebbende krankzinnigheid voor geene bevestigende beantwoording vatbaar is, de gemeente Bedum moet worden aangewezen, als het bij art. 62 der Armenwet bedoelde domicilie.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Vijfde Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 12 *Februarij* 1879.

(Geopend ten half 12 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. C. H. B. Boot,
Mr. C. J. van Vladeracken,
Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff.

Referendarissen: Mr. L. P. Op den Hooff en Mr. G. J. Roijaards.

I. Door den Voorzitter wordt voorlezing gedaan van de volgende Koninklijke besluiten:

1°. Van 29 Januarij 1879, n°. 5, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *C. H. Smorenburg, wed. C. W. van Riet, te Linschoten, van het besluit van Ged. Staten van Utrecht van* 18 *Julij* 1878, *waarbij is afgewezen het verzoek tot wijziging van den door het bestuur van het waterschap Wulverhorst en de beide Vlooswijken vastgestelden ligger der onderhoudspligtigen van de in dat waterschap gelegen kade, genaamd de Achterkade.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1878, blz. 616.)

Het besluit luidt aldus:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op het beroep door C. H. Smorenburg, wed. C. W. van Riet, te Linschoten, bij Ons ingesteld van het besluit van Ged. Staten van Utrecht van 18 Julij 1878, waarbij is afgewezen haar verzoek tot wijziging van den door het bestuur van het waterschap Wulverhorst en de beide Vlooswijken vastgestelden ligger der onderhoudspligtigen van de in dat waterschap gelegen kade, genaamd de Achterkade;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 2 Januarij 1879, n°. 79;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 25 Januarij 1879, n°. 15, afd. Waterstaat A;

Overwegende:

dat het bestuur van het waterschap Wulverhorst en de beide Vlooswijken, bij besluit van 23 Julij 1877, na ongegrond verklaard te hebben de bezwaren door de wed. C. W. van Riet ingebragt tegen den door het genoemde bestuur opgemaakten ligger der onderhoudspligtigen van de in dat waterschap gelegen kade, genaamd de Achterkade, dien ligger in dien zin heeft vastgesteld, dat de wed. van Riet daarop als eigenaresse van het perceel sectie E, n°. 81, der gemeente Linschoten, werd aangewezen als onderhoudspligtige van een gedeelte dier kade, lang 392 meters;

dat de wed. van Riet in beroep gekomen is bij Ged. Staten van Utrecht, doch dat deze bij besluit van 18 Julij 1878 dat beroep ongegrond verklaard hebben;

dat de wed. van Riet van deze beslissing van Ged. Staten bij Ons in hooger beroep gekomen is, verzoekende vernietiging van die beslissing en verbetering van den ligger der onderhoudspligtigen van de Achterkade in dien zin, dat zij daarop niet voorkome als onderhoudspligtige van een gedeelte dier kade;

Overwegende:

dat het onderwerp, hier in geschil, het al of niet bestaan der verpligting tot onderhoud van de bedoelde lengte-kade, zijne regeling vindt in de voor de provincie Utrecht bestaande verordeningen, in verband met de Rijkswetten op het stuk der waterschappen;

dat na de vaststelling van den ligger, bij besluit van het waterschapsbestuur van 23 Julij 1877, dit onderwerp voor geen verder onderzoek bij het administratief gezag meer vatbaar was, maar sedert overeenkomstig art. 15 der wet van 9 Oct. 1841 (*Stbl.* n°. 42), betrekkelijk de magt der hooge en andere heemraadschappen, dijks- en polderbesturen bij den burgerlijken regter behoort;

dat de Provinciale Wetgever bij het vaststellen van het Reglemet voor de waterschappen in de provincie Utrecht, kennelijk ook geene andere bedoeling gehad heeft dan om, in verband met de wet van 1841, geschillen over het daarstellen of onderhouden van werken alléén dan en in zóóverre aan de beslissing van Ged. Staten voor te behouden, als die niet krachtens meergemelde wet aan de regterlijke magt ter beslissing zijn opgedragen;

Gelet op de artt. 78, 88, 111, 116, 134 en 136 van het Reglement voor de waterschappen in de provincie Utrecht, goedgekeurd bij Ons besluit van 28 Januarij 1858 (*Provinciaal blad* n°. 19);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met vernietiging van het besluit van Ged. Staten van Utrecht van 18 Julij 1878, no. 29, te verklaren, dat de wed. van Riet niet-ontvankelijk was in haar bij Ged. Staten ingesteld beroep tegen het besluit van het bestuur van het waterschap Wulverhorst en de beide Vlooswijken, waarbij de ligger der onderhoudspligtigen van de

Achterkade in dier voege is vastgesteld, dat zij daarop voorkwam als onderhoudspligtige van een gedeelte dier kade.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, (Afdeeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 29 Januarij 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
TAK VAN POORTVLIET.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

2°. van 29 Januarij 1879, n°. 6, houdende beschikking op het beroep van *Mr. J. van der Leeuw qq., te Amersfoort, van een besluit van Ged. Staten van Utrecht, dd.* 1 *Augustus* 1878, n°. 18, *betreffende den ligger der toegangswegen tot de spoorwegstations in die gemeente.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1878, bl. 605).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van Mr. J. van der Leeuw qq., te Amersfoort, van een besluit van Ged. Staten van Utrecht, dd. 1 Augustus 1878, n°. 18, betreffende den ligger der toegangswegen tot de spoorwegstations in die gemeente;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van den 2 Januarij 1879, n°. 76;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 25 Januarij 1879, n°. 17, Afd. Waterstaat B;

Overwegende:

dat Ged. Staten van Utrecht, ter voldoening van Ons besluit van 23 Maart 1876 (*Stbl.* n°. 55), eenen ligger hebben ontworpen van de wegen, die tot toegang dienen naar elk in hunne provincie gelegen spoorwegstation of naar het plein van dat station;

dat op den ontworpen ligger, onder n°. 25*b* en 26*a*, als toegangsweg naar het station van den Nederlandschen Centraal Spoorweg Soest—Soestdijk—Baarn is opgenomen „de straatweg van Soest naar Soesterberg", waarvan als onderhoudspligtigen zijn aangewezen: de concessionarissen van den straatweg;

dat adressant, als administrateur voor de erven van wijlen den heer Mr. A. Laan, concessionaris van voormelden weg, tegen die plaatsing bezwaren heeft ingebragt bij Ged. Staten;

dat deze, die bezwaren ongegrond achtende, den ligger in dit opzigt onveranderd hebben vastgesteld;

dat adressant, van deze beschikking bij Ons in beroep komende, aanvoert, dat die weg, aangelegd lang vóór dat de Centraal Spoorweg tot stand kwam, niet als toegangsweg kan beschouwd worden, daar art. 70 3e alinea slechts het oog heeft op zoodanige bestaande wegen, waaraan een station gebouwd is; dat zulks hier niet het geval is, daar de straatweg met het station door eenen toegangsweg verbonden is, lang 107 meters, op den ligger gebragt onder n°. 25*c* en 26*b*; dat echter, ook al werd aan art. 70 al. 3 eene ruimere beteekenis gegeven, dan nog niet op den ligger zou kunnen gehandhaafd blijven het onder 26*a* daarop gebragte gedeelte van den straatweg van Soesterberg naar Soest, van den grooten rijksweg der 1e klasse n°. 5 tot den spoorweg, lang 2974 meters, daar die weg niet de kom eener gemeente, maar slechts eene buurtschap, op verren afstand van de kom der gemeente gelegen, met het station verbindt;

Overwegende:

wat adressants eerste grief betreft, dat uit de geschiedenis der wet blijkt, dat aanvankelijk slechts de bedoeling is geweest onwillige Gemeentebesturen te dwingen tot het onderhoud van wegen bij gelegenheid van den spoorwegbouw ten behoeve der gemeenten aangelegd tot verbinding van het station met den naastbijgelegen weg, en daarmede in overeenstemming, blijkens de memorie van beantwoording van 11 Febr. 1872, met toegangswegen slechts werden bedoeld gedeelten of communicatien, gelijktijdig met den spoorwegaanleg gemaakt tot verbinding van de stations met bestaande wegen;

dat echter in het 3e gewijzigd ontwerp een nieuw denkbeeld daarvoor in de plaats is getreden, blijkende uit de derde zinsnede, waarin ook wegen, reeds vóór den aanleg van den spoorweg aangelegd, onder de toegangswegen worden begrepen;

dat de meening, als zou de wetgever alleen die vroeger aangelegde wegen onder de toegangswegen hebben willen begrijpen, waar het station onmiddellijk tegen aan is gebouwd, in de woorden der wet geenen steun vindt en ook niet voortvloeit uit het begrip, gemeenlijk aan de uitdrukking „toegangsweg" gehecht;

dat uit dat begrip van toegangsweg veeleer mag afgeleid worden de bedoeling om daaronder te verstaan den toegang naar het station voor diegenen ten wier behoeve het station hoofdzakelijk is gevestigd, dat is voor de bewoners van de bebouwde kom der nabij zijnde gemeente;

dat deze bedoeling wordt bevestigd door de wijze, waarop de Minister van Binnenlandsche Zaken de nieuwe redactie bij de openbare beraadslaging toelichtte, waaruit onmiskenbaar volgt, dat een bestaande weg, voor zooveel hij van de kom der gemeente tot een station toegang geeft, in den zin der wet als toegangsweg moet worden beschouwd;

dat dus het middel van gemeenschap, dat het station verbindt met de kom eener naastbijgelegen gemeente, ook al bestaat het uit verschillende wegen, als toegangsweg is te beschouwen;

dat hieruit volgt, dat het stuk weg, op den ligger voorkomende onder 25*b*, als uitmakende een gedeelte van den weg, die uit de kom der gemeente Soest naar het station voert, als toegangsweg moet beschouwd worden en teregt op den ligger gebragt is;

Overwegende:

wat adressants tweede grief betreft: dat de afdeeling Soesterberg der gemeente Soest inderdaad een kom vormt, daar het eene buurtschap is, waarin verscheidene woningen zeer kort nabij elkander gelegen zijn;

dat dus ook het stuk weg, op den ligger voorkomende onder 26*a*, als uitmakende een gedeelte van den weg die van Soesterberg naar het station voert, als toegangsweg is te beschouwen en uit dien hoofde teregt op den ligger is gebragt;

Gezien de wet van 9 April 1875 (*Stbl.* n°. 67) en Ons besluit van 23 Maart 1876 (*Stbl.* n . 55);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van het besluit van Ged. Staten van Utrecht van 1 Augustus 1878 n°. 18, het daartegen door adressant qq. ingesteld beroep te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

's Gravenhage, den 29 Januarij 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
TAK VAN POORTVLIET.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

3°. van 1 Februarij 1879, n°. 8, houdende beschikking op het beroep van *den Gemeenteraad van Wormerveer, van een besluit van Ged. Staten van Noord-Holland van* 20 *Februarij* 1878 *n°.* 10, *waarbij de vermeerdering is bevolen van het getal scholen in die gemeente, door oprigting eener school in de buurtschap West-Knollendam.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 13).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van den gemeenteraad van Wormerveer, van een besluit van Ged. Staten van Noord-Holland van 20 Februarij 1878 n°. 10, waarbij de vermeerdering is bevolen van het getal scholen in die gemeente, door oprigting eener school in de buurtschap West-Knollendam;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 22 Januarij 1879, n°. 84;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 30 Januarij 1879, la. B. afd. Onderwijs;

Overwegende:

dat op 8 December 1862 tusschen de gemeentebesturen van Wormer en Wormermeer eene overeenkomst is aangegaan, krachtens welke de kinderen uit West-Knollendam, eene buurtschap der gemeente Wormerveer, toegelaten werden op de gemeenteschool van Wormer, gevestigd te Oost-Knollendam;

dat de gemeenteraad van Wormer op 17 Junij 1876 besloot in het belang van het onderwijs der leerlingen van Oost-Knollendam deze overeenkomst op te zeggen en haar met 1 Januarij 1877 te doen eindigen;

dat het gemeentebestuur van Wormerveer zich alsnu wendde tot Ged. Staten met verzoek de gedane opzegging niet goed te keuren, maar deze als hun gevoelen te kennen gaven, dat de opzegging geene goedkeuring behoefde en de gemeente Wormer daartoe ten allen tijde bevoegd was;

dat, nadat de gemeenteraad van Wormerveer alstoen besloten had dat de kinderen uit West-Knollendam op de te Wormerveer bestaande scholen zouden worden opgenomen, G. A. Hulshof en 33 andere adressanten, bewoners van West-Knollendam en ouders of voogden van schoolgaande kinderen, zich wendden tot den gemeenteraad, met verzoek in hunne buurtschap eene school op te rigten;

dat daarop door het gemeentebestuur van Wormerveer vergeefsche pogingen zijn aangewend om van het gemeentebestuur van Wormer de intrekking der opzegging te verkrijgen;

dat het gemeentebestuur van Uitgeest, door dat van Wormerveer uitgenoodigd toestemming te verleenen om de kinderen uit West-Knollendam toe te laten op de gemeenteschool te Marken-Binnen, bezwaar maakte dienaangaande eene overeenkomst aan te gaan uit hoofde de laatstgenoemde school te klein was voor het aantal kinderen dat alsdan die school zou bezoeken;

dat de gemeenteraad van Wormerveer alsnu besloot afwijzend te beschikken op bovengenoemd adres, op grond der groote kosten, die de oprigting en instandhouding der school zouden vorderen;

dat daarop Hulshof en zijne mede-adressanten zich wendden tot Ged. Staten met verzoek, ingevolge art. 17 al. 2 der wet op het lager onderwijs, de oprigting eener school te West-Knollendam en het aanstellen van een hoofd- of hulponderwijzer volgens art. 20 der wet te bevelen;

dat Ged. Staten, na door eene commissie uit hun midden een plaatselijk onderzoek te hebben doen instellen, bij besluit van 20 Februarij 1878 de oprigting eener school in genoemde buurtschap hebben bevolen en de gemeenteraad zich daarop bij adres van 24 September 1878 in hooger beroep tot Ons gewend heeft;

Overwegende:

dat de buurtschap West-Knollendam, waarin 55 kinderen wonen, die in de termen vallen om schoolonderwijs te genieten, gelegen is in den noordelijken uithoek der gemeente Wormerveer;

dat volgens verklaring van de commissie uit Ged. Staten, die een plaatselijk onder-

zoek instelde, de kinderen om uit die buurtschap naar de bestaande gemeenteschool te komen, een vol uur noodig hebben;

dat de weg loopende over eenen dijk, voor alle weer en wind geheel openstaat en door breede slooten aan beide zijden begrensd wordt; dat het tweemaal daags afleggen van een uur gaans over eenen aldus gelegen weg, voor kinderen niet wel doenlijk is, en bij winter, wanneer de duisternis vroeg invalt, voor jeugdige kinderen zelfs gevaarlijk kan geacht worden, zoodat dan ook in November ll. van de 55 kinderen, slechts 8 de gemeenteschool van Wormerveer bezochten;

dat de gemeenteraad die bezwaren geenszins heeft ontkend, dat een zoo aanzienlijk getal kinderen als te West-Knollendam wonen, niet van onderwijs mag verstoken blijven, en aangezien het niet mogelijk is, voor hen toegang te verkrijgen op de naburige scholen in andere gemeenten, en een geregeld bezoek der school te Wormerveer niet wel doenlijk is, de oprigting derhalve van een school te West-Knollendam noodzakelijk is;

Gezien de wet van 13 Augustus 1857 (*Stbl.* no. 103);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van het besluit van Ged. Staten van Noord-Holland het daartegen ingesteld beroep te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

's Gravenhage, den 1 Februarij 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
KAPPEIJNE.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

4o. van 3 Februarij 1879, no. 9, houdende beschikking op het beroep van *T. C. Niephaus te Haarlem, van een besluit van Burg. en Weth. van* 12 *September* 1878, *no.* 113, *waarbij aan H. G.J. Sarlet vergunning is verleend tot oprigting eener kuiperij.* (Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 18).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van T. C. Niephaus te Haarlem, van een besluit van

Burg. en Weth. van 12 September 1878 n°. 113, waarbij aan H. G. J. Sarlet vergunning is verleend voor de oprigting eener kuiperij.

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 22 Januarij 1879, no. 86;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 30 Januarij 1879, Litt. E, Afd. Handel en Nijverheid;

Overwegende:

dat H. G. J. Sarlet aan Burg. en Weth. van Haarlem vergunning heeft verzocht, om in het perceel kadastraal sectie C. n°. 2740, aan de Gedempte Kraaienhorstergracht aldaar n°. 25, eene kuiperij op te rigten;

dat op de ingevolge art. 7 der wet belegde vergadering, alleen door T. C. Niephaus, eigenaar en gebruiker van het naastbij gelegen perceel, tegen het toestaan der vergunning bezwaren zijn ingebragt, voornamelijk hierin bestaande, dat de kuiperij brandgevaar, stank en rook zal veroorzaken, en het kuipen zelf een hinderlijk geraas zal veroorzaken, waardoor hij vreest dat het schoolonderwijs, door hem in 't achtergedeelte van zijn perceel gegeven, bemoeijelijkt zal worden;

dat Burg. en Weth. daarop de gevraagde vergunning aan Sarlet hebben verleend, onder voorwaarde dat niet worde gekuipt op werkdagen des voormiddags tusschen 9 en 12 uur, noch des Maandags, Dingsdags, Donderdags des namiddags tusschen 1—4 uur; dat de vloer onder en op 2 M. rondom de stookplaats, alsmede de schoorsteen, van steen of metaal worde gemaakt, geheel op zich zelf staande en op minstens 5 centimeters afstand, vrij van hout of andere ligt brandbare stoffen;

dat de hoogte van den schoorsteen worde bepaald op 5 M. boven de vuurplaats en de schoorsteen van een metalen vonkenvanger voorzien zij; dat voor de kuiperij uitsluitend cokes gebezigd worden, dat de inrigting niet in gebruik worde genomen voor zij door den opzigter der stedelijke werken en gebouwen zal zijn goedgekeurd;

dat Niephaus van deze beschikking bij Ons in beroep komende, dezelfde bezwaren aanvoert, die reeds door hem waren ontwikkeld, daarbij verklarende dat door de gestelde voorwaarden die bezwaren niet zijn opgeheven en tevens zich beklagende, dat Sarlet de inrigting reeds heeft in werking gebragt, de hem opgelegde voorwaarden niet nakomt, maar ook op de uren waarin onderwijs gegeven wordt in strijd met de verkregen vergunning voortgaat met kuipen;

Overwegende:

wat betreft de klagt dat de inrigting reeds in werking is gebragt en dat de opgelegde voorwaarden niet worden nageleefd, adressant zijn bezwaren dienaangaande behoort in te dienen bij het gemeentebestuur, hetwelk door de wet is aangewezen om toezigt te houden, dat aan de gestelde voorwaarden worde voldaan;

dat het gevaar voor brand, stank en rook kan geacht worden weggenomen te zijn, door de aan de vergunning verbonden en nader bij dit besluit te verbinden voorwaarden;

dat het bezwaar van hinder, ten gevolge van het geraas dat de kuiperij zal veroorzaken, reeds grootendeels is weggenomen door het verbod om gedurende de schooluren te kuipen en aan dit bezwaar nog nader kan worden te gemoet gekomen door

te bepalen, dat de opening der loods waar gekuipt wordt zal moeten gerigt zijn naar de zijde van de Kraaienhorstergracht;

dat wanneer aan deze voorwaarde wordt voldaan, aan de bezwaren van adressant geacht kan worden voldoende te zijn te gemoet gekomen;

Gezien de wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* n°. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te bevestigen de vergunning door het gemeentebestuur van Haarlem aan Sarlet gegeven, onder voorwaarde dat hij, boven en behalve de nakoming der door het gemeentebestuur gegeven voorschriften, zijne kuiperij slechts uitoefene binnen eene aan de zuidzijde van het bedoelde open terrein van steen op te trekken loods met schoorsteen; dat de eenige deur of opening van die loods geplaatst zij aan de zijde naar de Kraaienhorstergracht gekeerd, en aan de andere zijden geen andere dan vaststaande vensters worden aangebragt;

en voorts te bepalen, dat de vergunning geacht zal worden vervallen te zijn, wanneer de inrigting niet binnen zes maanden na de dagteekening van dit besluit, op de voorschrevene wijze zal zijn in orde gebragt.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

's Gravenhage, den 3 Februarij 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
TAK VAN POORTVLIET.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

Aan de orde is:

II. het geschil *over de woonplaats van de arme krankzinnige W. J. M. Heideman, weduwe J. W. Kunst.*

De *Staatsraad* DE VRIES brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Z. M. magtiging heeft de Minister van Binnenlandsche Zaken bij schrijven van 2 Jan. jl. (Afd. Binnenl. Bestuur n°. 11) de overweging aanhangig gemaakt van het geschil over de woonplaats van de krankzinnige W. J. M. Heideman, weduwe J. W. Kunst.

Genoemde vrouw, geboren te 's Gravenhage 8 Febr. 1833, is op 16 Febr. 1878 met een bewijs van woonplaats-verandering van Amsterdam vertrokken naar Amersfoort, waar zij in het Roomsch Katholiek Liefdehuis ter verpleging is opgenomen. Op 14 Mei dat gesticht verlaten hebbende, is zij den 20n dier maand door tusschenkomst der politie te Amsterdam in het Buiten-gasthuis aldaar opgenomen, naar aan-

leiding van eene poging die zij deed, om zich van het leven te berooven. Tijdens hare verpleging aldaar heeft zij die poging herhaald en is haar toestand zoo verergerd, dat blijkens verklaring van den geneesheer van het Buiten-gasthuis hare plaatsing in een krankzinnigengesticht noodzakelijk was. Die verklaring is afgegeven 17 September 1878.

Het gemeentebestuur van Amersfoort beweert, dat het verblijf der weduwe in die gemeente van tijdelijken aard is geweest en zij daar geen woonplaats heeft gevestigd dat het niet blijkt dat haar poging tot zelfmoord op 20 Mei jl. een gevolg van krankzinnigheid is geweest; dat thans alleen de vraag is, waar hare woonplaats was gevestigd op het tijdstip, dat hare opname in een krankzinnigengesticht noodzakelijk werd geacht, zijnde volgens verklaring van den geneesheer den 17 Sept. jl.; dat zij dus, na nog geen drie maanden te Amersfoort verbleven te zijn, naar Amsterdam teruggekeerd, aldaar ruim vier maanden gevestigd was toen hare opname in een krankzinnigengesticht noodzakelijk werd geoordeeld, en Amersfoort alzoo op dat tijdstip niet als hare woonplaats kon worden aangemerkt. Het gemeentebestuur verwijst daarbij naar het Kon. besluit van 2 Dec. 1877, n°. 5.

Burg. en Weth. van Amsterdam voeren aan, dat een persoon die in zwervenden toestand verkeert, wegens poging tot zelfmoord in een gasthuis opgenomen en daar verpleegd wordt, in den zin der wet niet gezegd kan worden hare woonplaats gevestigd te hebben in de gemeente, waar die verpleging geschiedt; dat dus, indien Amersfoort niet als de woonplaats dezer weduwe is aan te merken, de kosten der verpleging ten laste van het Rijk zullen behooren te komen, daarbij mede verwijzende naar het aangehaalde Kon. besluit.

De pastoor bij de R. Kath. gemeente te Amersfoort, directeur van het Liefdehuis, onder eede gehoord, heeft opgegeven, dat de wed. Kunst 21 Febr. 1878 in het gesticht is opgenomen om aldaar als behoeftige kost, inwoning en verzorging te genieten; dat de verplegingskosten wekelijks voldaan werden door hare familie, op wier verzoek zij was opgenomen; dat zij onderhevig was aan toevallen, doch niet geregeld onder geneeskundige behandeling is geweest; dat hij van verstandsverbijstering bij haar nooit iets gehoord had, en evenmin gehoord had, dat zij zich zou hebben uitgelaten zich van het leven te willen berooven; dat zij 14 Mei jl. het gesticht heimelijk heeft verlaten, zonder haar voornemen daartoe aan iemand te hebben kenbaar gemaakt; dat zij haar goed in het gesticht heeft achtergelaten, hetwelk later aan hare familie te Amsterdam is toegezonden.

Ged. Staten van Noordholland meenen, dat vermits de wed. 16 Febr. 1878 met verhuisbiljet uit Amsterdam naar Amersfoort is vertrokken en in meergenoemd gesticht voor rekening van hare familie was besteed, zij toen te Amersfoort woonplaats had; dat zij 14 Mei die woonplaats heimelijk heeft verlaten en zes dagen daarna te Amsterdam als zwervelinge werd opgenomen; dat uit die omstandigheden niet kan worden opgemaakt, dat hare woonplaats te Amersfoort is afgebroken; dat alzoo Amersfoort zal behooren te worden aangewezen als de gemeente die verpligt is de kosten harer verpleging te dragen.

Niets meer aan de orde zijnde wordt de vergadering gesloten.

Zesde Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 26 *Februarij* 1879.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. VAN REENEN.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. C. H. B. Boot,
Mr. C. J. van Vladeracken,
Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff.

Referendarissen, Mr. L. P. Op den Hooff en Mr. G. J. Roijaards.

I. De VOORZITTER doet voorlezing van de volgende Koninklijke besluiten:

1°. van 8 Februarij 1879, n°. 15, houdende beschikking op het beroep, ingesteld *door G. Stevens, eigenaar van het landgoed Bethleëm en andere ingezetenen en grondbezitters in het dorp Limmel, gemeente Meerssen, tegen een besluit van Burgemeester en Wethouders* van *Maastricht van* 4 *September* 1878, *waarbij aan A. Degive vergunning is verleend tot het oprigten van eene zinkwit- en zinkoxijde-fabriek in de gemeente Maastricht.* (Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 4).

Het besluit luidt als volgt:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door Gustave Stevens, eigenaar van het landgoed Bethleëm en andere ingezetenen en grondbezitters in het dorp Limmel, gemeente Meerssen, tegen een besluit van Burg. en Weth. van Maastricht, van 4 September 1878, waarbij aan A. Degive vergunning is verleend tot het oprigten

van eene zinkwit- en zinkoxijde fabriek, op het perceel, kadastraal bekend Sectie C, n°. 346, in de gemeente Maastricht;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 28 Jan. 1879, n°. 83;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 5 Februarij 1879, Litt. A, afd. Handel en Nijverheid;

Overwegende:

dat geen der adressanten bezwaren heeft ingebragt bij het gemeentebestuur van Maastricht, tegen het verleenen der genoemde vergunning;

dat zij hun stilzwijgen in eersten aanleg trachten te verklaren, door de omstandigheid, dat het verzoek van Degive binnen de gemeente Meerssen onbekend is gebleven, daar Burg. en Weth. van Maastricht zouden hebben verzuimd de, bij art. 6, al. 4 der wet, voorgeschreven openbare aankondiging binnen de aangrenzende gemeente Meerssen te doen;

dat Burg. en Weth. van Maastricht daartegen hebben aangevoerd, dat aankondiging in de gemeente Meerssen in dit geval niet te pas kwam, omdat hier binnen den kring van 200 M. geen ziekenhuizen, kerken of scholen, ja in het geheel geen gebouwen aanwezig zijn;

dat de concessionaris daarbij heeft beweerd, dat de appellanten niet als belanghebbenden kunnen worden aangemerkt, aangezien geen hunner eenig perceel bezit, grenzende aan het terrein der op te rigten fabriek;

Overwegende:

dat, wat er ook moge zijn van het beweren, dat openbare aankondiging in de gemeente Meerssen had moeten geschieden, in elk geval deze appellanten aan het verzuim daarvan geen regt van beroep kunnen ontleenen, dat art. 15, al. 1, der wet, behalve aan den verzoeker, alléén toekent aan de belanghebbenden, die in het ongelijk zijn gesteld, en de appellanten daaronder niet kunnen gerangschikt worden;

Gezien art. 15, al. 1, der wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* n°. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

de adressanten niet-ontvankelijk te verklaren in hun ingesteld beroep.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

's Gravenhage, den 8 Februarij 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
TAK VAN POORTVLIET.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

2o. van 12 Februarij 1879 (*Stbl.* n°. 32), *waarbij, met vernietiging van het besluit van Ged. Staten van Zuidholland, van 16/24 Julij* 1878, *G. S.* n°. 75, *en van het daarbij gehandhaafd besluit van den raad der gemeente 's Gravenhage, van* 2 *April* 1878, *wordt beslist, dat er geene termen zijn om de Laan van Meerdervoort aldaar van den legger der wegen en voetpaden af te nemen.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1878, bl. 541.)

De *Staatscourant* van 14 Februarij 1879, n°. 37, beslist het volgend rapport:

Aan den Koning.

Bij Kabinetsbeschikking van 23 November 1878, n°. 26, werd mij van wege Uwe Majesteit om consideratien en advies toegezonden een advies van den Raad van State, afdeeling voor de geschillen van bestuur, van 20 November 1878, n°. 67, met bijbehoorend ontwerp-besluit, ter beschikking op het beroep van mr. S. H. Lette van Oostvoorne c. s., en van J. J. van Kerkwijk, tegen een besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland, van 16/24 Julij 1878, G, S., n°. 75.

Het geschil, waarvan de beslissing aan Uwe Majesteit bij dat ontwerp-besluit is voorgedragen, betreft eenen openbaren weg. Nabij het westelijk gedeelte der gemeente 's Gravenhage loopt namelijk achter langs het park van Zorgvliet naar de Beeklaan een gemacadamiseerde rijweg, waarvan de grond aan de eigenaren der belendende landerijen toebehoort, en waarvan het onderhoud ten laste komt dier eigenaren, die er ook het beheer over voeren. Deze weg, de Meerdervoortsche laan geheeten, die sedert tal van jaren zonder iemands tegenzeggen ten publieken dienste wordt gebruikt, is in der tijd, ter voldoening aan de artt. 1 en 3 van het reglement op de wegen en voetpaden in de provincie Zuidholland, van 3 November 1870, goedgekeurd bij Uwer Majesteits besluit van 21 November 1870, n°. 16, door het gemeentebestuur van 's Gravenhage gebragt op den legger der wegen en voetpaden in die gemeente. Ten gevolge van daaromtrent met den intendant van H. K. H. de Groot-Hertogin van Saksen-Weimar, op dit oogenblik eigenares van den weg en de daaromhenen liggende gronden, gevoerde onderhandelingen, kwam het gemeentebestuur van 's Gravenhage met dezen overeen, dat, ter uitvoering van een ontworpen bouwplan, eene nieuwe straat over de zoogenaamde Klaverweide, in de rigting der Beeklaan, zoude worden aangelegd, en dat, wanneer deze straat tot aan de Beeklaan geheel zoude zijn in orde gebragt, voorstellen gedaan zouden worden om de Laan van Meerdervoort tusschen de Witte brug en de Beeklaan van den legger der wegen en voetpaden af te nemen. In Februarij 1878 gaven Burg. en Weth. van 's Gravenhage aan deze toezegging gevolg, en de gemeenteraad stelde, na afwijzende beschikking op daartegen door de tegenwoordige appellanten ingebragte bezwaren, den legger, waarvan de Laan van Meerdervoort was afgenomen, aldus gewijzigd vast. Ged. Staten van Zuidholland handhaafden het besluit van den gemeenteraad op het daartegen door de tegenwoordige appellanten ingestelde beroep. Deze laatsten hebben zich thans tot Uwe Majesteit gewend, met het verzoek, dat het besluit van Ged. Staten moge worden vernietigd, en de vermelding der Meerdervoortsche Laan op den

legger der wegen en voetpaden moge worden gehandhaafd. De Raad van State, afdeeling voor de geschillen van bestuur, raadt Uwe Majesteit aan, hieromtrent de volgende beslissing te nemen:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op het beroep dd. 13 Augustus 1878 van Mr. S. H. Lette van Oostvoorne c. s., en op dat dd. 16 Augustus 1878 van J. J. van Kerkwijk, beiden ingesteld tegen een besluit van Ged. Staten van Zuidholland dd. 16/24 Julij bevorens G. S., n°. 75, waarbij, met handhaving van een besluit van den raad der gemeente 's Gravenhage, dd. 2 April bevorens, besloten is de Laan van Meerdervoort af te nemen van den ligger der wegen en voetpaden van genoemde gemeente;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 20 November 1878, n°. 67;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van

Overwegende:

dat bij den raad der gemeente 's Gravenhage in zijne zitting van 8 Augustus 1876 is ingekomen een praedvies van Burg. en Weth. op "een bouwplan", door Mr. D. M. M. Baron d'Yvoy van Mijdrecht, als intendant der domeinen bij 's Gravenhage van Mevrouw de Groot-Hertogin van Saxen, in Maart bevorens ingediend, bij welk praeadvies Burg. en Weth. verklaarden, dat zij, naardien dat bouwplan, eenigermate gewijzigd zijnde door den aanvrager, thans ruimte genoeg aanbood voor doorsnijding door den eventueel aan te leggen spoorweg 's Gravenhage—Scheveningen, thans geene noodzakelijkheid zagen om langer te onthouden de verzochte goedkeuring voor bedoeld bouwplan, waarin dan zou voorkomen eene straat, ter breedte van 12 meter, loopende van af het Dekkerslaantje bij de Witte Brug in de lengte over de zoogenaamde Klaverweide, met eene brug over het afzanderij-kanaal, en verder een macadamweg ter gelijke breedte van 12 meter, in eenigzins gebogen rigting naar de Beeklaan;

dat Burg. en Weth., onder opmerking nog dat bedoeld bouwplan aan de algemeene uitbreiding der gemeente aan die zijde niet in den weg zou staan, mitsdien de goedkeuring daarvan hebben aangeraden, onder toezegging tevens aan den requestrant, dat, zoodra de bedoelde straat tot aan de Beeklaan geheel in orde zou zijn gebragt, voorstellen zouden gedaan worden om den weg tusschen de Witte brug en de Beeklaan, onder den naam van Laan van Meerdervoort op den ligger der wegen en voetpaden in 's Gravenhage voorkomende, van dien ligger af te nemen;

dat de gemeenteraad van 's Gravenhage in zijne zitting van 24 Augustus 1876 zich met dat voorstel van Burg. en Weth. heeft vereenigd;

dat vervolgens Burg. en Weth. in Februarij 1878, toen de tot bedoeld bouwplan behoorende nieuwe straat afgewerkt was, in het hiervoor vermelde aanleiding hebben gezien om, zich gedragende naar art. 3 van het reglement op de wegen en voetpaden in Zuidholland, de Laan van Meerdervoort voorloopig van den ligger af te nemen, dezen, aldus gewijzigd, voorloopig vast te stellen en ter secretarie ter lezing te

leggen, gedurende ééne maand na openbare kennisgeving, en aan den raad voor te stellen om, met afwijzende beschikking op de inmiddels ingekomen bezwaarschriften van de tegenwoordige appellanten en anderen, den aldus gewijzigden ligger vast te stellen;

dat de gemeenteraad zich bij beslult van 2 April 1878 met dat voorstel heeft vereenigd;

dat de adressanten tegen dat besluit bij Ged. Staten in beroep zijn gekomen;

dat Ged. Staten, hoezeer betwijfelende of het besluit van den raad, strekkende om door de afneming van eenen weg den bestaanden ligger te wijzigen, wel krachtens art. 3 alinea 10 van het reglement op de wegen en voetpaden genomen had kunnen worden, en of niet veeleer overeenkomstig alinea 7 van dat artikel de wijziging door hun collegie in den ligger had moeten zijn gebragt, echter, nu de zaak toch aan hun oordeel was onderworpen, dit punt ter zijde hebben gelaten en, overwegende dat de Laan van Meerdervoort door eenen breederen en bruikbaarderen weg zal worden vervangen, die dezelfde punten verbindt, met handhaving van het besluit van den gemeenteraad, besloten hebben de Laan van Meerdervoort van den ligger af te nemen;

dat adressanten tegen dat besluit in beroep zijn gekomen, hoofdzakelijk og grond dat door de afvoering der Meerdervoortsche Laan van den ligger, den ingezetenen van 's Gravenhage eene aangename en zeer gewaardeerde wandeling ontnomen wordt, en wel zonder voldoende reden; verder aanvoerende, dat de nieuw gemaakte weg niet aan de gemeente is overgedragen noch op den ligger gebragt, zoodat, daar de nieuwe weg bij de Beeklaan door eene schutting is afgesloten, door het genomen raadsbesluit het verkeer geheel gestremd zal zijn;

dat door andere belanghebbenden daarentegen de handhaving van het besluit van Ged. Staten is verzocht op grond van het meerder belang van den nieuw aangelegden weg boven de Meerdervoortsche Laan;

Overwegende:

dat het aangevallen besluit van Ged. Staten de strekking heeft om de Laan van Meerdervoort van den ligger der wegen en voetpaden der gemeente 's Gravenhage af te nemen, op grond dat het algemeen belang der communicatie, ten gevolge van den aanleg van eenen nieuwen weg, niet meer bij het behoud van die Laan is betrokken;

dat evenwel die beschouwing van Ged. Staten is onjuist — verward als daarbij is het bloote *feit* van den aanleg met een behoorlijk verzekerd *regt* tot algemeen gebruik;

dat, wel is waar, blijkens de overgelegde stukken, de onderhandelingen van bovengenoemden intendant met het gemeentebestuur zijn gevoerd in de bedoeling om de Laan van Meerdervoort door den nieuwen weg te doen vervangen, maar dat niet eens blijkt, dat die vervanging onder eenigerlei deugdelijken vorm zou zijn tot stand gebragt;

dat dan ook de nieuwe weg over de Klaverweide (tijdens de behandeling van dit geschil afgesloten) noch door de gemeente in eigendom of onderhoud aanvaard is, noch als openbare, ten dienste van het algemeen liggende, weg erkend of op den ligger gebragt is, en alzoo noch wat pnbliek gebruik, noch wat onderhoud betreft, onder eenig openbaar gezag is gesteld;

dat dus door de afvoering der Meerdervoortsche Laan van den ligger, de bestaande en ook als wandelweg bij het publiek op prijs gestelde gemeenschap tusschen de bebouwde kom van 's Gravenhage en de Beeklaan met al wat daar achter ligt, zou worden verbroken, zonder dat eenige reden, aan het algemeen belang ontleend, die verbreking regtvaardigt;

dat mitsdien de aangevallen besluiten, strekkende om de Meerdervoortsche Laan aan de publieke dienst te onttrekken, niet kunnen worden gehandhaafd;

dat bij die beslissing thans overbodig is eene beoordeeling van de andere bezwaren der appellanten, die alzoo blijven buiten onderzoek, even als de vraag, of de aangevallen besluiten wel formeel met de bepalingen van het provinciaal reglement bestaanbaar te achten zijn;

Gelet op art. 3 van het reglement op de wegen en voetpaden in de provincie Zuidholland, opgenomen in het *Prov. Blad* van 1870, n°. 103;

Hebben goedgevonden en verstaan:

met vernietiging van het besluit van Ged. Staten van Zuidholland van 16/24 Julij 1878, G. S., no. 75, en van het daarbij gehandhaafde besluit van den raad der gemeente 's Gravenhage van 2 April 1878, te beslissen, dat er geene termen zijn om de Laan van Meerdervoort van den ligger der wegen en voetpaden af te nemen.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling veor de geschillen van bestuur.

Met de overweging waarop deze beslissing door den Raad aan Uwe Majesteit wordt voorgedragen, kan ik mij, na herhaald en nauwgezet onderzoek, niet vereenigen.

Door een der appellanten was, nevens de door hem ingebragte bezwaren tegen het door Ged. Staten genomen besluit, ook de bevoegdheid van dit collegie, tot beslissing op het daarbij aanhangig gemaakte beroep, betwist. Naar de regelen eener goede procedure, welke ook in administrative geschillen niet mogen worden ter zijde gesteld, zal door Uwe Majesteit, alvorens zij over het fond der zaak kan beslissen, deze kwestie van bevoegdheid, welke in het ontwerp-besluit wordt ter zijde geschoven, opzettelijk behooren te worden uitgemaakt. Eerst wanneer de bevoegdheid van Ged. Staten tot het geven der aangevallen beslissing vaststaat, zal omtrent de juistheid van het bevoegdelijk genomen besluit zijn te onderzoeken.

Volgens het beweren van den bedoelden appellant dan, zoude door den gemeenteraad van 's Gravenhage verkeerdelijk zijn aangenomen, dat in het onderwerpelijk geval van „aanleg of verandering van wegen en voetpaden" sprake, en alzoo de voorlaatste alinea van art. 3 van het reglement van 3 November 1870 toepasselijk is. Integendeel zouden de redenen, welke tot eene wijziging van den bestaanden legger der wegen en voetpaden door afvoering der Meerdervoortsche Laan aanleiding gaven, te beschouwen zijn als „bezwaren tegen dien legger na de vaststelling ingebragt", welke volgens de 7de alinea van art. 3 aan Ged. Staten moesten zijn medegedeeld, en

waaromtrent door dezen volgens de 8ste alinea van dat artikel moest zijn beslist. Ware deze opvatting juist, Ged. Staten zouden tot "handhaving" van een onbevoegdelijk door den gemeenteraad genomen besluit niet geregtigd zijn, en de beslissing van Ged. Staten zoude reeds daarom, even als die van den gemeenteraad, moeten worden vernietigd.

Het bezwaar schijnt mij echter in geenen deele gegrond. Wanneer men de bepalingen van art. 3 van het reglement van 3 November 1870 naleest, en in haar onderling verband beschouwt, blijkt het duidelijk, dat de provinciale wetgever, na in de tweede zinsnede den inhoud der leggers van wegen en voetpaden te hebben omschreven, in de zeven volgende zinsneden de regelen heeft gegeven, waarnaar bij de vaststelling dezer leggers voor de behartiging der daarbij betrokken belangen zal worden gewaakt; om eindelijk in de voorlaatste zinsnede te bepalen, dat alle deze waarborgen ook voor het geval van "aanleg of verandering van wegen en voetpaden", alzoo daar, waar wijziging van den reeds eenmaal definitief vastgestelden legger noodig wordt, zullen gelden.

De 7de zinsnede van het artikel alzoo regelt de wijze waarop bezwaren, na de in de 5de zinsnede bedoelde vaststelling door den gemeenteraad, hetzij van eenen oorspronkelijken, hetzij van eenen gewijzigden legger ingebragt, ter kennis van Ged. Staten zullen komen, en geeft slechts voorschriften omtrent een onderdeel der steeds te volgen procedure. Te regt is daarentegen de bepaling der voorlaatste zinsnede voor het onderwerpelijk geval toepasselijk geacht, en de zoowel voor de eerste vaststelling, als voor wijziging van den legger voorgeschreven procedure, door den gemeenteraad en Ged. Staten gevolgd. Het besluit van laatstgenoemd collegie, dat door de appellanten is aangevallen, werd derhalve bevoegdelijk genomen.

De Raad van State, afdeeling voor de geschillen van bestuur, acht de daarin gegeven beslissing onjuist. Ged. Staten, zegt hij, grondden haar op de overweging, dat de Laan van Meerdervoort door eenen breederen en meer bruikbaren weg zal worden vervangen. Maar door hen wordt dit feit van den aanleg dezer nieuwe en meer bruikbare verbinding verward met een in geenen deele behoorlijk verzekerd regt tot algemeen gebruik, De nieuwe verbinding was, wel verre van als ten publieken dienste liggende, te zijn erkend of op den legger gebragt, tijdens de behandeling van het geschil nog afgesloten. De ook als wandelweg zoozeer op prijs gestelde gemeenschap tusschen de bebouwde kom van 's Gravenhage en de Beeklaan zoude dus niet door eene andere worden vervangen, maar integendeel verbroken, zonder dat het publiek belang deze verbreking regtvaardigt. En hierom kunnen de aangevallen besluiten, die strekken om de Laan van Meerdervoort aan de publieke dienst te onttrekken, niet worden gehandhaafd.

Deze gronden komen mij inderdaad weinig afdoende voor. Waar eene beslissing moet worden genomen, of een weg al dan niet op den legger der wegen en voetpaden behoort te zijn geplaatst, schijnt de vraag, of hij als wandelweg wordt op prijs gesteld, daartoe evenmin als die, of een weg, die hem zoude kunnen vervangen, reeds al dan niet voltooid en onder eenig openbaar gezag gesteld is, eenen grondlag e kunnen geven. Wat het criterium der beslissing moet wezen, is daarentegen in art. 1 van het reglement op de wegen en voetpaden in Zuidholland, van 3

November 1870, duidelijk aangewezen. Aan de bepalingen van dat reglement zijn onderworpen „de wegen en voetpaden, liggende ten dienste van het algemeen". Behoort daartoe de Laan van Meerdervoort? Zoo ja, zij zal op den legger eene plaats moeten vinden. Wanneer niet, zal zij daarvan behooren te worden afgenomen. Want op den legger der wegen en voetpaden, in art. 3 van het reglement omschreven, komen wel de wegen voor, die ten dienste van het algemeen liggen, maar door plaatsing op of weglating van den legger kan de bestemming ten dienste van het algemeen niet aan eenen weg worden geschonken, noch daaraan worden ontnomen.

Hierin ligt het hoofdbezwaar tegen het voorgedragen ontwerp-besluit, dat de beteekenis van den legger der wegen en voetpaden daarin wordt miskend. In eene der laatste overwegingen wordt zelfs gezegd, dat de besluiten, die de Meerdervoortsche Laan van den legger verwijderden, de strekking hebben om haar „aan de publieke dienst te onttrekken"; en het ontwerp-besluit bedoelt kennelijk dezen weg, door handhaving zijner vermelding op den legger, blijvend voor de publieke dienst te bestemmen. Die opvatting is echter niet slechts, met het oog op de voorschriften van het provinciaal reglement, dat den legger beheerscht, onaannemelijk, zij is bovendien met de regtsbeginselen, in onze organieke wetten nedergelegd, in strijd.

Wie omtrent de al of niet bestemming van de wegen, die in de verschillende gemeenten hier te lande worden aangetroffen, beslissen moet, is niet twijfelachtig. In art. 179*h* der gemeentewet is aan het bestuur der gemeente opgedragen, om voor de instandhouding der publieke wegen, voor zooveel van hem afhangt, zorg te dragen. En in art 230 der gemeentewet is voorgeschreven, dat de aan de gemeente behoorende wegen niet mogen worden vervreemd, bezwaard of verpand, dan nadat zij door een besluit van den gemeenteraad verklaard zijn ten openbaren dienste niet meer bestemd te wezen. Over de beteekenis der bewoordingen, in laatstgenoemd artikel voorkomende, „aan de gemeente behoorende wegen", zijn sedert de vaststelling der gemeentewet meermalen uiteenloopende gevoelens verdedigd. Naar mijne meening kan, in verband met het geheele stelsel van onze gemeentewetgeving, aan die aangehaalde wetsbepaling geene andere beteekenis worden toegekend, dan dat daardoor aan de gemeentebesturen de bevoegdheid is geschonken, om te beslissen, in hoeverre de openbare wegen, binnen hunne gemeenten gelegen, bij voortduring al dan niet ten publieke dienste bestemd zullen blijven. Deze bevoegdheid is kennelijk daarom aan den gemeenteraad gegeven, zonder dat tegen zijne uitspraken beroep wordt toegelaten, wijl de wetgever meende, dat het hier een zuiver plaatselijk belang geldt, dat door de hoogere besturen minder goed dan door de naaste belanghebbenden kan worden beoordeeld.

Dat deze laatsten van de hun geschonken bevoegdheid geen misbruik zullen maken, noch door toepassing van art. 230 der gemeentewet de communicatie tusschen verschillende gemeenten verbreken, is daarentegen voldoende gewaarborgd door 's Konings regt, om een gemeenteraadsbesluit, dat zoodanige strekking zoude hebben, te vernietigen wegens strijd met het algemeen belang.

Ten einde tot staving van de juistheid dezer opvatting, Uwe Majesteit niet met een breedvoerig betoog en de aanhaling van vele schrijvers te vermoeijen, zij het

mij vergund, hier alleenlijk te wijzen op het feit, dat de door mij voorgestane opvatting ook door den ontwerper der gemeentewet, door Thorbecke, is gehuldigd. In de aan Uwe Majesteit gedane voordragt van 4 Februarij 1862, nº. 157, 3de afdeeling, en de krachtens Uwer Majesteits daarop verleende magtiging, door hem als Minister van Binnenlandsche Zaken gegeven beschikking van 14 Februarij 1862, nº. 138, 3de afdeeling, op een adres van ingezetenen van Wageningen, omtrent de plaatsing van een voetpad op den legger B dier gemeente, is hieromtrent op de meest duidelijke wijze gebleken.

Door deze adressanten was beroep gedaan op hun eigendomsregt, en tevens de vraag geopperd, in hoeverre het gebruik van dit voetpad ten publieken dienste nuttig was. Omtrent dit laatste nu wordt in de voordragt en in de beschikking overwogen met woorden, die als het ware voor het thans aanhangige geschil geschreven zijn: „dat het ook voor de te nemen beslissing weinig afdoet, of het gebruik van den weg nuttig en wenschelijk is te achten, vermits het bij art. 230 der gemeentewet aan den gemeenteraad is overgelaten, om uit te maken, of een weg voor de openbare dienst bestemd zal blijven."

Wordt deze regtsleer toegepast op het onderwerpelijk geval, op de vraag, of de Meerdervoortsche Laan van den legger der wegen en voetpaden zal worden genomen, dan blijkt het, dat aan zoodanige handeling in geenen deele de beteekenis mag worden toegekend, als zoude daardoor de weg „aan de publieke dienst worden onttrokken." Om dit doel te bereiken, zoude het in art. 230 der gemeentewet omschreven gemeenteraadsbesluit noodzakelijk wezen. Zoodanig besluit nu is ten aanzien der Laan van Meerdervoort niet genomen. Zoolang het niet genomen is, blijft de Laan van Meerdervoort liggen ten dienste van het algemeen. Maar dan zal ook, ter nakoming van het provinciaal reglement op de wegen en voetpaden in Zuidholland, de vermelding van dezen, nog steede openbaren, weg niet op den legger mogen worden gemist. Wil de gemeenteraad van 's Gravenhage aan het in der tijd met den intendant van H. K. H. de Groot-Hertogin van Saksen-Weimar overeengekomene uitvoering geven, dan zal hij ten aanzien der Laan van Meerdervoort het besluit van art. 230 der gemeentewet behooren te nemen, tegen welk besluit alleen bezwaren aan de wet of het algemeen belang ontleend, zouden kunnen gelden. Wanneer dat is geschied, zal de vermelding dezer Laan op den legger der wegen en voetpaden allen regtsgrond missen, en zal zij kunnen vervallen. Thans daarentegen behoort de vermelding van de Meerdervoortsche Laan op dien legger te worden gehandhaafd, en mitsdien het besluit van Ged. Staten van Zuidholland, van 16/24 Julij 1870, G. S. nº. 75, te worden vernietigd.

Een daartoe strekkend ontwerp-besluit wordt Uwer Majesteit hiernevens eerbiedig ter bekrachtiging aangeboden.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
TAK VAN POORTVLIET.

(Staatsblad n°. 32). Besluit van 12 Februarij 1879, waarbij, met vernietiging van het besluit van Ged. Staten van Zuidholland, van 16/24 Julij 1878, G. S. no. 75, en van het daarbij gehandhaafd besluit van den raad der gemeente 's Gravenhage, van 2 April 1878, wordt beslist dat er geene termen zijn om de Laan van Meerdervoort aldaar van den legger der wegen en voetpaden af te nemen.

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, dd. 13 Augustus 1878, van mr. S. H. Lette van Oostvoorne c. s., en op dat, dd. 16 Augustus 1878, van J. J. van Kerkwijk, beiden ingesteld tegen een besluit van Ged. Staten van Zuidholland, dd. 16/24 Julij bevorens, G. S. n°. 75, waarbij, met handhaving van een besluit van den raad der gemeente 's Gravenhage, dd. 2 April bevorens, besloten is de Laan van Meerdervoort af te nemen van den legger der wegen en voetpaden van genoemde gemeente;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 20 November 1878, n°. 67;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, van 30 Januarij 1879, litt. L, Afd. Waterstaat A;

Overwegende:

dat Burg. en Weth. van 's Gravenhage in Februarij 1878 voorloopig hebben vastgesteld en, overeenkomstig art. 3 van het reglement op de wegen en voetpaden in Zuidholland, na openbare kennisgeving ter gemeente-secretarie hebben ter lezing gelegd eenen gewijzigden legger der wegen en voetpaden in die gemeente, waarop de Laan van Meerdervoort, die tot dusverre op den legger geplaatst was, niet meer voorkwam;

dat de gemeenteraad van 's Gravenhage, op daartegen ingebragte bezwaarschriften afwijzend beschikkende, den aldus gewijzigden legger bij besluit van 2 April 1878 heeft vastgesteld;

dat adressanten tegen dit besluit in beroep zijn gekomen bij Ged. Staten van Zuidholland;

dat dit collegie, overwegende dat de Laan van Meerdervoort door eenen breederen en meer bruikbaren weg zal worden vervangen, die dezelfde punten verbindt, met handhaving van het besluit van den gemeenteraad, besloten hebben de Laan van Meerdervoort van den legger af te voeren, en dat adressanten tegen dit beslnit bij Ons zijn gekomen in hooger beroep;

Overwegende:

dat door een der adressanten wordt beweerd, dat de bepalingen van art. 3 van het provinciaal reglement op de wegen en voetpaden in de provincie Zuidholland van 3 November 1870, goedgekeurd bij Ons besluit van 21 November 1870 no 16, in

de aangevallen besluiten verkeerdelijk zouden zijn toegepast, en het besluit der Ged. Staten van 16 Julij ll. mitsdien onbevoegdelijk zoude zijn genomen;

dat de voorlaatste alinea van art. 3 van het aangehaalde reglement de daaraan voorafgaande bepalingen toepasselijk verklaart voor het geval van aanleg of verandering van wegen en voetpaden, nadat de in de eerste alinea van het art. omschreven legger zal zijn opgemaakt, en omtrent zijn inhoud eene eindbeslissing zal zijn genomen;

dat derhalve teregt door het gemeentebestuur van 's Gravenhage en door Ged. Staten van Zuidholland in het onderwerpelijk geval alle de aan de voorlaatste alinea voorafgaande bepalingen van art. 3 zijn toegepast, en Ged. Staten allezins bevoegd waren het besluit van den gemeenteraad op het daarbij ingesteld beroep te bevestigen;

Overwegende:

wat de plaatsing van de Laan van Meerdervoort op den legger der wegen en voetpaden betreft:

dat volgens artt. 1 en 3 van het hierboven aangehaald provinciaal reglement de wegen en voetpaden, liggende ten dienste van het algemeen, op den in elke gemeente op te maken legger moeten worden vermeld;

dat de Laan van Meerdervoort sedert geruimen tijd heeft gelegen en alsnog ligt ten dienste van het algemeen, en daarom in der tijd te regt op den legger werd geplaatst;

dat art. 230 der gemeentewet aan den gemeenteraad overlaat, om uit te maken, of een publieke weg — onverschillig of de grond, waarop hij is aangelegd, aan de gemeente, of wel aan een derden toebehoort — voor de openbare dienst bestemd zal blijven;

dat de gemeenteraad van 's Gravenhage geen besluit heeft genomen, waarbij verklaard wordt, dat de Laan van Meerdervoort niet meer ter openbare dienst bestemd zal wezen;

dat deze Laan mitsdien zijne bestemming voor de openbare dienst niet heeft verloren:

dat de afneming der vermelding van de ter openbare dienst bestemde Laan van Meerdervoort van den legger der wegen en voetpaden in de gemeente 's Gravenhage derhalve in strijd zoude wezen met de bepalingen van artt. 1 en 3 van het hierboven aangehaalde provinciaal reglement;

Hebben goedgevonden en verstaan:

met vernietiging van het besluit van Ged. Staten van Zuidholland, van 16/24 Julij 1878, G. S. n_o. 75, en van het daarbij gehandhaafde besluit van den raad der gemeente 's Gravenhage, van 2 April 1878, te beslissen, dat er geene termen zijn om de Laan van Meerdervoort van den legger der wegen en voetpaden af te nemen.

Onze Minister van Waterstraat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering

van dit besluit, dat in het Staatsblad en tegelijk met het besluit van Onzen genoemden Minister, in de Staatscourant geplaatst en in afschrift aan den Raad van State, afdeeling voor de geschillen van bestuur, medegedeeld zal worden.

's Gravenhage, den 12 Februarij 1879

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
TAK VAN POORTVLIET.

Uitgegeven den *veertienden* Februarij 1879.
De Minister van Justitie,
H. J. SMIDT.

3⁰. van 14 Februarij 1879, n°. 10, *houdende beschikking op het beroep van M. T. S. van Melsen, geboren Corbesier, te Maastricht, van een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente van* 27 *September* 1878, *waarbij aan J. M. Reupers vergunning is verleend om eenen bakoven op te rigten.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in jaargang 1879, blz. 25.)

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van de weduwe M. T. S. van Melsen, geboren Corbesier, te Maastricht, van een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente van 27 September 1878, waarbij aan J. M. Reupers vergunning is verleend om in het perceel kadaster sectie A, n°. 592, eenen bakoven op te rigten;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van den 5 Febr. 1879, n°. 87;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 11 Februarij 1879, l^a. O., afd. Handel en Nijverheid;

Overwegende:

dat door J. M. Reupers aan het gemeentebestuur van Maastricht vergunning is verzocht tot oprigting van eenen bakoven in bovengenoemd perceel;

dat op de ingevolge art. 7 der wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* n°. 95) belegde vergadering niemand is verschenen en slechts schriftelijke bezwaren waren ingediend door de weduwe van Melsen, die brandgevaar duchtte;

dat Burg. en Weth. de gevraagde vergunning hebben verleend, onder voorwaarde dat de bakoven zoodanig worde ingerigt, dat eene tusschenruimte van minstens 0.60 M. blijve tusschen het bovenvlak van den bakoven en den onderkant der balklaag; dat de balklaag van onderen bekleed worde met een ijzeren plaat; dat de schoorsteen worde ingerigt overeenkomstig de aanwijzingen, tijdens de uitvoering van de ambte-

naren der gemeentewerken, en dat in het lokaal, bestemd tot bakkerij, geen hout of ander brandmateriaal mag nedergelegd worden;

dat van dit besluit adressante bij Ons in beroep is gekomen onder mededeeling van dezelfde bezwaren, als reeds door haar bij het gemeentebestuur waren ingebragt;

Overwegende:

dat de bakoven zal worden opgerigt in eenen kelder tegen twee vrijstaande en dus niet gemeenschappelijke muren, zoodat wanneer overigens de door het gemeentebestuur opgelegde voorwaarden zullen zijn in acht genomen, er in redelijkheid geen vrees voor brandgevaar kan geacht worden te bestaan;

dat er onder deze omstandigheden geene termen zijn om op adressantes verzoek gunstig te beschikken;

Gezien de Wet van 2 Julij 1875 (*Stbl.* n°. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

het ingesteld beroep ongegrond te verklaren en, met handhaving van het bestreden, besluit van Burg. en Weth. van Maastricht, te bepalen dat de inrigting zal moeten zijn voltooid en in werking gebragt binnen drie maanden nà dagteekening van dit besluit.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

's Gravenhage, 14 Februarij 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
TAK VAN POORTVLIET.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

Aan de orde is:

II. het beroep van *F. A. J. van Lanschot c. s., tegen een besluit van Ged. Staten van Gelderland, waarbij is afgewezen hunne reclame tegen een besluit van het gecombineerd collegie van den Bommelerwaard tot oprigting van eene stoommachine te Nederhemert*, en

III. het beroep van *G. G. van der Kaaij c. s., van een besluit van Ged. Staten van Gelderland, waarbij is afgewezen hunne reclame tegen een besluit van het gecombineerd college van den Bommelerwaard, tot aanvulling der begrooting van* 1878—1879.

Op voorstel van den Voorzitter wordt, met toestemming van de gemagtigden, besloten deze beide zaken te gelijkertijd te behandelen.

De *Staatsraad* DE VRIES brengt het volgend verslag uit:

Het beroep van van Lanschot c. s., eigenaren van gronden in den Bommelerwaard, is gericht tegen een besluit van het gecombineerd collegie van den Bommelerwaard boven den Meidijk, genomen op 31 Julij 1878, en tegen een besluit van Gedep. Staten van Gelderland van 27 Aug. jl. n°. 76.

Bij eerstgemeld besluit is door het gecombineerd collegie besloten: 1°. de begrooting van het stoomgemaal Maasafdeeling dienst 1878/79 aan te vullen in uitgaaf met een post van *ƒ* 15,700 ter voldoening der kosten vallende op de stichting van een tweede stoomgemaal voor de Maasafdeeling met daarmede in verband staande werken, en in ontvang met eene gelijke som als opbrengst eener geldleening aantegaan tegen eene rente van hoogstens 4½ pCt. 's jaars; 2°. om die leening ten laste der Maasafdeeling aan te gaan, de renten en aflossing te vinden door omslag over de landen in de afdeeling gelegen.

Tegen dit besluit zijn door een groot aantal geërfden in het polderdistrict bezwaren bij Gedep. Staten ingediend. Het eerste bezwaar bestond hierin, dat het gecombineerd collegie begrepen had de kosten te moeten doen dragen niet naar gelang van de meerdere of mindere behoefte der landerijen aan kunstmiddelen tot waterlossing, gegrond op hare lagere of hoogere ligging, maar door alle gronden der Maasafdeeling zonder onderscheid bunder bundersgelijk; dat dit ten hoogste onbillijk zou zijn, omdat de bovenpolders juist door hunne hoogere ligging van de verbeterde waterontlasting weinig voordeel zouden trekken. Een ander bezwaar was, dat door de voorgenomen plaatsing en bestemming der te maken werken ten koste der geheele afdeeling uitsluitend het nut van den polder Nederhemert en van de twee daaraan onmiddellijk grenzende polders werd beöogd. Volgens het bestaande plan toch zal het nieuwe stoomgemaal geplaatst worden te Nederhemert en zal het water van de andere polders door de te maken schuiven in den Jochemsdam, eerst dan in den polder Nederhemert worden binnengelaten als deze bij winterbemaling tot winter- en bij zomerbemaling tot aan zomerpeil drooggemalen is, en alleen, behoudens eene geringe uitzondering, in zoover als dat peil niet wordt overschreden. Alzoo zou volgens de reclamanten de allerlaagste polder het eerst worden drooggemalen en de overige polders, alleen wanneer hij droog is, eenig nut van de zoo kostbare werken, die men maken wil, kunnen hebben, hoezeer zij gelijkelijk daartoe moeten betalen. De reclamanten verzochten daarom dat Gedep. Staten hunne goedkeuring mochten onthouden aan de aanvulling der begrooting en aan de voorgenomen geldleening en tevens mochten schorsen en ter vernietiging aan de Staten voordragen de besluiten van het gecombineerd college, strekkende tot oprigting van het nieuwe stoomgemaal met bijbehoorende werken op den voet van bunder bundersgelijken omslag der kosten over alle de polders der Maasafdeeling boven den Meidijk.

Gedep. Staten hebben aan dat verzoek niet voldaan, maar bij hun besluit van 27 Aug. jl., n°. 76, zoowel de aanvulling der begrooting als het besluit tot het aangaan eener geldleening goedgekeurd, daarbij aan de adressanten te kennen gevende dat er

na gedaan onderzoek geen termen waren gevonden om aan hun verzoek gevolg te geven; en voorts ter beantwoording van eene andere bedenking door adr. ingebracht, dat nl. de suppletoire begrooting niet had mogen zijn vastgesteld zonder vooraf ter visie te hebben gelegen, hetgeen niet had plaats gehad, verklaarden Gedep Staten, dat hier van toepassing was art. 208 van het polderreglement, in welk artikel geen spraak is van ter visielegging.

In hun adres aan den Koning voeren adr. aan dat de kosten van het nieuwe stoomgemaal zullen komen voor geheel de Maasafdeeling, terwijl het voordeel uitsluitend ten bate van Nederhemert zal zijn, en dat het niet ter visie leggen der suppl. begrooting in strijd is met art. 221 j°. 444 en art. 200 van het algemeen polderreglement; om deze redenen meenen adr. dat de aangehaalde besluiten tevens strijdig zijn met het algemeen belang, en verzoeken zij dat de Koning, krachtens art. 133 der Grondwet en 166 der prov. wet, die besluiten van het gecombineerd college en van Gedep. Staten zal vernietigen. Adr. geven daarbij op wat er naar hun oordeel bepaald zou moeten worden, zoo men het nieuwe stoomgemaal ook voor de Maasafdeeling wilde doen dienen.

Gedep. Staten, in wier handen dit adres is gesteld geweest, hebben daarop het gecombineerd college gehoord. Dit college merkt in zijn berigt op, dat art. 200 van het polderreglement hier niet van toepassing was, omdat er slechts besloten is tot eene aanvulling der begrooting krachtens art. 208; dat voorts het nieuwe stoomgemaal niet gesticht wordt uitsluitend ten behoeve van Nederhemert, maar dat blijkens alle schrifturen het plan is een tweede stoomgemaal te bouwen voor de Maasafdeeling, van zoodanig vermogen als door deskundigen noodig zal geacht worden om te voorzien in eene afdoende bemaling dier afdeeling. Vervolgens wederlegt het bericht de denkbeelden door adr. geopperd omtrent de middelen waardoor het nieuwe stoomgemaal voor de geheele afdeeling dienstbaar zou kunnen worden gemaakt.

Gedep. Staten, dit bericht inzendende, schrijven daarbij dat adr. wel de aangevallen besluiten noemen strijdig met het reglement op de rivierpolders en mitsdien ook met het algemeen belang, maar dat strijd met het reglement daardoor nog niet is strijd met het algemeen belang, en strijd met het reglement niet valt onder de bepalingen der Grondwet en der prov. wet, waarop adr. zich beroepen, in welke artikelen alleen spraak is van strijd met de wetten. Is met het polderreglement een besluit van een polderbestuur in strijd, dan kan de vernietiging daarvan volgens dat reglement door de Prov. Staten worden uitgesproken, terwijl door den Koning eerst in hooger beroep van zoodanig besluit van Prov. Staten uitspraak kan worden gedaan. Van een besluit van Gedep. Staten, waarbij is afgewezen een verzoek om een besluit van een polderbestuur als strijdig met het polderreglement aan de Staten ter vernietiging voor te dragen, is geen beroep op den Koning. Gedep. Staten wijzen ten aanzien dezer punten op Z. M^{s}. besluiten van 16 Febr. 1872 n°. 19 en 20 en 16 Dec. 1873 n°. 8. Wijders schrijven zij dat wel het gecomb. college bij den Koning voorziening kan vragen, wanneer Gedep. Staten de goedkeuring eener begrooting weigeren, maar dat overigens geen beroep is opengesteld tegen hunne beslissingen omtrent de begrooting zooals verstaan is bij K. B. van 2 Junij 1874 n°. 15. Gedep. Staten adviseren daarom tot niet-ontvankelijk-verklaring van de adressanten.

Later hebben Gedep. Staten nog medegedeeld, dat andere geërfden in hetzelfde polderdistrict zich met een verzoek tot vernietiging van het besluit van het gecombineerd college van 31 Julij 1878 tot de Prov. Staten hebben gewend, maar dat deze besloten hebben zich vooralsnog van eene beslissing te onthouden en de behandeling van het adres nader voor te nemen, als de Koning in deze zaak zal hebben beslist.

Bij den Raad van State zijn ingekomen adressen van F. A. J. van Lanschot en van J. W. Dingemans.

In het eerstgenoemde adres wordt ten aanzien van de ontvankelijkheid van het beroep beweerd, dat hier is een geschil tusschen een polderbestuur (nl. het districtsbestuur) en particulieren over zaken het beheer betreffende, en dat dus art. 5 lett. c van het polderreglement j°. art. 12 toepasselijk is; dat zoowel Gedep. Staten als Prov. Staten van Gelderland blijkens het voorgevallene in de zitting der Staten van 8 Nov. 1878 van dezelfde meening zijn; dat intusschen de klagers als belanghebbenden noch mondeling noch schriftelijk zijn gehoord, zooals art. 5 vordert.

Wat de zaak zelve aangaat, verwijst het adres in de eerste plaats naar de beschrijving van de inwendige constitutie van den Bommelerwaard van den ingenieur J. van der Toorn, waarvan een exemplaar wordt overgelegd. Vervolgens wordt opgemerkt dat in het gecombineerd college zes leden uit de Maasafdeeling tegen het plan hebben gestemd; de noodzakelijkheid van een tweede stoomgemaal wordt erkend, maar betoogd dat dit òf voor de geheele Maasafdeeling òf alleen voor Nederhemert zal moeten werken, en in het eerste geval door de geheele afdeeling, in het laatste door Nederhemert alleen moet worden betaald; terwijl volgens het genomen besluit wel de geheele afdeeling betalen zal, maar Nederhemert alleen zal worden gebaat. Het bezwaar van adr. is volgens hem, dat er geen behoorlijke toegang is voor de uitwateringen der verschillende polders van de Maasafdeeling naar het nieuwe stoomgemaal, niet alleen niet voor Driel, Rossum en Hedel, maar evenmin voor Ammersoden en Aalst. Daartoe wordt gevorderd: 1°. het behoorlijk in staat brengen en houden der bestaande Drielsche Wetering, die thans, hier te weinig diepte, elders te weinig breedte heeft; 2°. dat die wetering, zonder eenige belemmering, dus ook zonder sluizen, door de te maken opening in den Jochemdam kunne afwateren naar het nieuwe stoomgemaal of wel 3°. dat de sluizen in dien dam minstens de capaciteit hebben van de Drielsche en Welsche wetering vereenigd. Dan zou kunnen worden voorgeschreven, zooals in een rapport van den ingenieur Reuvens van 30 April 1876 werd voorgesteld, door toelatingschuiven eerst den polder Nederhemert te bemalen en daarna direct den boezem der omkade Nederhemertsche wetering, die zonder eenige belemmering met de Drielsche moet correspondeeren. Eindelijk meent ook adr. dat art. 200 van het reglement niet is nageleefd, en het geval, waarover art. 208 handelt, hier niet aanwezig is. Bij het adres zijn overgelegd behalve het werk van den ingenieur van der Toorn, extracten uit de notulen van het gecombineerd college met berichten en voorstellen; het aangehaald bericht van den ingenieur Reuvens; een bericht van den districts-opzichter Leemhuis van 10 Nov. 1877 en afschrift van het besluit van Gedep. Staten van Gelderland van 27 Aug. jl.

Ook in het adres van J. W. Dingemans wordt betoogd dat door het ontworpen

plan niet behoorlijk voorzien wordt in de behoefte der Maasafdeeling aan uitwatering; dat de toestand die geboren zal worden, uitsluitend ten bate van Nederhemert, in strijd is met art. 9 van het reglement op de waterleidingen van 1864, en dat het besluit tot het stichten van een stoomgemaal zooals het genomen is, is in strijd met de wet en het algemeen belang en dus het verzoek om vernietiging is gegrond. Adr. verlangt daarbij dat de Raad van State, aanvankelijk als jury optredende, een nader omstandig onderzoek zal bevelen.

Tegen het besluit van het gecombineerd collegie van het polderdistrict Bommelerwaard boven den Meidijk van 31 Julij 1878, tot aanvulling der begrooting van het stoomgemaal der Maasafdeeling, dienst 1878/79, zijn ook vijf leden van dat college bij Gedep, Staten opgekomen; zij vroegen daarbij dat Gedep. Staten het besluit om die begrooting niet ter visie te leggen, maar dadelijk in behandeling te nemen, zouden schorsen en aan de Prov. Staten ter vernietiging voordragen. Na afwijzing van dat verzoek hebben zij zich tot den Koning gewend, op grond van het regt van beroep bij art. 12 van het rivierpolderreglement gegeven, en verzoekende dat Z. M. het besluit van Gedep. Staten, voor zoover daarbij de suppl. begrooting en de geldleening zijn goedgekeurd en art. 208 van het reglement in deze toepasselijk is verklaard, zal vernietigen en daarbij beslissen, dat die suppletoire begrooting niet kon worden vastgesteld vóór zij ter inzage had gelegen voor de geërfden, en alzoo thans voor geene uitvoering vatbaar is.

Reeds in de vergadering van het gecombineerd collegie had de heemraad van der Kaaij, een der mede-adressanten, de opmerking gemaakt, dat de suppletoire begrooting niet ter visie had gelegen en had hij op dien grond voorgesteld de behandeling uit te stellen totdat dit zou zijn geschied; maar dit voorstel was verworpen. Adressanten erkennen, dat wel in art. 200, waarbij het ter inzage leggen der ontwerpbegrooting wordt voorgeschreven, alleen van de gewone begrooting gesproken wordt, maar voeren aan, dat het geheele reglement ook van suppletoire begrooting zwijgt en, behalve in spoed vereischende gevallen, slechts ééne begrooting kent; dat van spoed vereischende gevallen gehandeld wordt in art 208, maar dat de stichting van een tweede stoomgemaal daartoe niet gerekend kan worden; dat daarenboven in dat artikel behalve van dijkwerken alleen spraak is van herstelling van werken, die tot uitmaling en waterlossing dienen, en dat artikel ook daarom hier niet kon worden ingeroepen; eindelijk dat, zoo men niettegenstaande het reglement van suppl. begrooting niet gewaagt, toch meent die te kunnen vaststellen, daarbij hetzelfde moet worden in acht genomen, wat ten aanzien der oorspronkelijke begrooting is voorgeschreven; terwijl bij verzuim der ter visie legging de regten der ingelanden, om hunne bezwaren in te brengen, aanmerkelijk zouden worden benadeeld en verkort.

Het gecombineerd college, op dit adres gehoord, beweert dat art. 208 als enunciatief, niet als limitatief moet worden opgevat, dat art. 6, ook volgens de slotwoorden niet kan worden toepasselijk geacht op besluiten, die om tot stand te komen de goedkeuring van Ged. Staten behoeven, te wier aanzien dus Ged. Staten niet tot schorsing behoeven over te gaan, dewijl zij door weigering hunner goedkeuring ze krachteloos kunnen maken. Het college meent tevens dat, als Ged. Staten geen termen vinden tot schorsing, er geen besluit is krachtens art. 6 door hen genomen, en dus geen beroep krachtens

art. 12 open staat. Ged. Staten, zich met dit advies vereenigende, adviseeren tot niet-ontvankelijkverklaring van het ingesteld beroep.

De adressant v. d. Kaaij heeft nog eene memorie aan den Raad van State ingediend, ook namens zijne mede-adressanten, waarin hij op de beweringen van het gecombineerd college antwoordt.

In de eerste plaats schrijft hij, dat de algemeene regel voor elke begrooting is: voorafgaande ter visie legging; dat art. 208 als een uitzondering op dien regel is te beschouwen, en elke uitzondering limitatief moet worden opgevat; voorts dat, al mocht het geoorloofd zijn art. 208 uit te breiden, dit toch alleen tot gelijksoortige en even zeer spoedvereischende gevallen zou mogen geschieden; niet tot werken van gansch anderen aard als dat, waar thans toe besloten is, en dat sedert jaren een punt van overweging en onderzoek heeft uitgemaakt. In de tweede plaats betoogt adressant, dat art. 6 van het reglement algemeen is, en dus voor alle besluiten van polderbesturen, ook die aan goedkeuring van Ged. Staten onderworpen zijn, geldt, en ten derde dat een besluit van Ged. Staten, waarbij verklaard wordt, dat er geen termen tot eene gevraagde schorsing aanwezig zijn, evenzeer een besluit is krachtens art. 6 genomen, als een besluit tot schorsing, en dus evenzeer als dit, krachtens art. 12, in hooger beroep bij den Koning kan worden bestreden.

De heer Mr. G. M. van der Linden, advocaat te 's Gravenhage, treedt als gemagtigde voor den appellant op, en Mr. A. P. Th. Eijssell, advocaat te Gravenhage, als gemagtigde voor den dijkstoel. Beiden hebben breedvoerig het woord gevoerd.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Zevende Vergadering.

Vergadering van Woensdag 5 *Maart*, 1879

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden*:

Mr. C. H. B. Boot,
Mr. C. J. van Vladeracken,
Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff.

Referendarissen: Mr. L. P. Op den Hooff en Mr. G. J. Roijaards.

Aan de orde is:

1°. het *geschil over de woonplaats van den armen krankzinnige Wouter Antonie Tabak of Toebak.*

De *Staatsraad* van Vladeracken brengt het volgende verslag uit:

Wouter Antonie (gewoonlijk genaamd Toon) Tabak of Toebak is volgens eene opgave door den ambtenaar van den burgerlijken stand te Hooge en Lage Zwaluwe aan het gemeentebestuur van Schoten gedaan, in eerstgenoemde gemeente geboren den 16 December 1844. In verschillende getuigschriften van woonplaatsverandering wordt hij opgegeven, als geboren op 23 October 1840. Dit verschil doet echter niet ter zake.

Zijne ouders hebben op 15 December 1856 hunne woonplaats gevestigd in de gemeente Haarlemmermeer, waar zijne moeder op 12 November 1857 en zijn vader op 8 Januarij 1872 overleden is. Hij is er daarna nog blijven wonen tot in April 1874, toen hij met het gezin van zijn broeder Willem is vertrokken naar Ouder-Amstel. Later is hij met datzelfde gezin verhuisd naar Nieuwer-Amstel, in November 1874, en naar Beverwijk, in September 1875.

Op 6 Mei 1878 werd voor hetzelfde gezin te Beverwijk een getuigschrift van woonplaatsverandering afgegeven, waarin dat gezin gezegd werd zich te zullen vestigen in de gemeente Schoten, hetgeen dan ook geschied is. In dit getuigschrift kwamen voor het hoofd van het gezin, Willem Tabak, zijne vrouw en zijne dochter en nog een vierde persoon. Ten aanzien van dezen laatste was in de kolommen betreffende de betrekking tot het hoofd van het huisgezin, het jaar en den dag der geboorte en de geboorteplaats, gesteld: broeder, 23 October 1840. H. en L. Zwaluwe; welke opgaven pasten op Toon Tabak en achter zijn naam gevonden worden in het in November 1874 te Ouder-Amstel afgegeven getuigschrift. Maar in de kolommen, aanwijzende de namen, stond niet Anton Tabak, maar Hendrik Everhard Sauerman. Deze namen nu zijn, volgens het zoo even bedoelde te Ouder-Amstel afgegeven getuigschrift, de namen van een in 1869 geboren stiefzoon van Willem Tabak.

Volgens opgave van den officier van Justitie te Haarlem, is Toon Tabak, die reeds vroeger herhaaldelijk wegens bedelarij veroordeeld was, op 12 Junij 1878 in de gemeente Haarlemmermeer wegens bedelarij en landlooperij aangehouden, doch, daar deskundigen verklaarden dat hij voor krankzinnig te houden was, niet vervolgd, maar op 11 Julij 1878 aan zijn te Schoten wonenden broeder ter verzorging toevertrouwd. Het schijnt dat hij op dien dag door een rijksveldwachter aan de vrouw van zijn broeder is medegegeven.

Op 8 Augustus 1878 is hij weder bedelende bevonden en aangehouden te Haarlem. Het bleek den officier van Justitie aldaar, dat hij sedert 11 Julij bijna dagelijks bedelende langs den weg geloopen had, en dat hij nog steeds in denzelfden toestand van geesteskrenking verkeerde. De officier vroeg en verkreeg nu eene regterlijke magtiging, om hem in het krankzinnigengesticht Meerenberg te doen opnemen. Nadat gebleken was, dat het bestuur van Schoten die gemeente niet als woonplaats van den krankzinnige erkende, heeft het gemeentebestuur van Haarlem zich op uitnoodiging van den Commissaris des Konings in Noordhalland verbonden, de kosten van verpleging tijdelijk voor te schieten

Er is toen een onderzoek ingesteld, waaruit is gebleken hetgeen hiervoren is opgegeven, omtrent de verschillende woonplaatsen van Toon Tabak tot op 6 Mei 1878, toen het gezin van zijn broeder van Beverwijk naar Schoten verhuisde. Wat nu den volgenden tijd betreft, meenden Burg. en Weth. van Beverwijk, dat Toon Tabak moest ingeschreven zijn in het bevolkingsregister te Schoten, daar hij met het gezin van zijn broeder Willem, waartoe hij behoorde, op 6 Mei met der woon was vertrokken naar Schoten, van waar het berigt der vestiging van het gezin op 23 Mei was ingekomen.

Schoten toonde hierop door overlegging van een afschrift van het op 6 Mei te Beverwijk afgegeven getuigschrift aan, dat Toon Tabak daarin niet genoemd werd; waarop Beverwijk antwoordde, dat dit aan eene vergissing was toe te schrijven; dat hij in het getuigschrift had moeten vermeld worden, daar zijn broeder Willem Tabak een getuigschrift van verandering van werkelijke woonplaats had aangevraagd voor zich en zijn gezin, waartoe Toon Tabak behoorde. Er werd een getuigschrift overgelegd zooals het had moeten zijn; daarin kwamen voor zoowel Hendrik Everhard Sauerman als Anton Tabak.

Burg. en Weth. van Schoten, ofschoon aannemende dat in het op 6 Mei afgegeven getuigschrift onjuistheden voorkwamen, merkten op, dat het eigenlijk geene vergissing kon genoemd worden dat Toon Tabak daarin niet voorkwam, daar er voor het bestuur van Beverwijk geen termen waren genoemden persoon, die van zijn broeder geheel onafhankelijk was, naar eene andere gemeente af te schrijven, wanneer hij niet zelf daartoe aanvraag deed. Dit nu was niet geschied ; volgens zijn broeder, was Toon Tabak op 6 Mei zwervende en zijne verblijfplaats toen aan zijn broeder onbekend.

Overigens gaven B. en W. van Schoten omtrent Toon Tabak op, dat hij in verschillende gemeenten bedelende rondzwierf en wel somtijds, maar toch slechts zelden bij zijn broeder kwam. Zekere Bulters, wonende te Schoten in hetzelfde perceel als Willem Tabak, had verklaard diens broeder niet te hebben gezien als inwonende of als nachtverblijf houdende in die woning, doch wel dat hij er eenige oogenblikken had vertoefd op den dag van zijne arrestatie door de politie te Haarlem.

Ged. Staten van Noordholland zijn van oordeel, dat de kosten der verpleging van Toon Tabak in het gesticht Meerenberg, ten laste van het Rijk behooren te komen. Uit het feit dat hij reeds vroeger meermalen wegens bedelarij was veroordeeld geweest, gepaard met de verklaring van zijn broeder Willem Tabak, dat hem het verblijf zijns broeders op 6 Mei 1878 onbekend was, valt huns inziens op te maken dat de krankzinnige reeds geruimen tijd bedelende bij den weg heeft gezworven en dat hij op gezegden dag niet met het gezin van zijn broeder naar Schoten is vertrokken. Voorts merken zij op dat hij van 11 Julij tot 8 Augustus, volgens de door den Officier van Justitie bekomen inlichtingen, bijna dagelijks bedelende langs den weg heeft geloopen, en dat tegenover het een en ander niets is aangevoerd, waaruit zou zijn af te leiden, dat hij zich ooit te Schoten gevestigd had.

Wat Beverwijk betreft, daargelaten of hij er tot 6 Mei gewoond heeft, kan hij naar het oordeel van Gedep Staten niet gezegd worden er na dien dag gewoond te hebben. Immers, hetzij er al of niet bij de afschrijving van de beide broeders Tabak uit het bevolkingsregister aldaar abuizen of onregelmatigheden hebben plaats gehad, en al moge Toon Tabak vroeger werkelijk bij zijn broeder gewoond hebben in elk geval is hij althans in den laatsten tijd zwervende geweest, en heeft hij te Beverwijk geen ander onderkomen gehad dan bij zijn broeder, zoodat, toen deze Beverwijk verliet, daar voor hem geene woning bleef bestaan.

Eindelijk voeren Ged. Staten aan dat Toon Tabak op 12 Junij werd aangehouden als landlooper, dus als iemand zonder woonplaats, en dat hij van dien tijd tot aan zijne opneming in het gesticht Meerenberg geene woonplaats heeft verkregen.

Deze zaak is krachtens 's Konings magtiging bij den Raad van State, afdeeling voor de geschillen van bestuur, aanhangig gemaakt bij schrijven van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 2 Januarij 1879.

Sedert is bij deze afdeeling ingekomen eene memorie van B. en W. van Nieuwer-Amstel, waarin worden opgegeven de dagen van inschrijving en afschrijving in het bevolkingsregister dier gemeente, van het gezin van Willem Toebak, waartoe Antonie, zijn broeder, behoorde; met mededeeling voorts dat het berigt van vestiging van het gezin te Beverwijk bij hen is ontvangen en dat sedert geene inschrijving van Antonie Toebak in het bevolkingsregister hunner gemeente heeft plaats gehad.

Op verzoek dezer afdeeling zijn Willem Tabak, de bovenvermelde Bulters en diens vrouw, welke twee laatsten van 1 Mei tot September 1878 een kamer hebben bewoond in het door Willem Tabak te Schoten betrokken huis, door den kantonregter te Haarlem onder eede gehoord. Allen hebben verklaard dat in dien tijd Toon Tabak twee à drie weken bij zijn broeder geweest is; dat hij in diens woning alleen sliep en over dag uit was; de derde genoemde getuige voegde er bij dat hij uitging om te bedelen. Zoowel deze getuige als haar echtgenoot deelden nog mede dat zij hem vroeger meermalen langs den weg loopende gezien hadden; de derde getuige zeide dat hij dan liep te bedelen. Het verblijf van Toon Tabak bij zijn broeder, is, volgens zijn broeder, aangevangen nadat deze twee maanden te Schoten gewoond had; volgens de vrouw van Bulters in het laatst van Julij.

De Burgemeester en een der Wethouders van Schoten zijn als gemagtigden tegenwoordig. De Burgemeester verklaart, dat W. A. Tabak niet in het bevolkingsregister van Schoten is ingeschreven; dat hij daar slechts korten tijd heeft gelogeerd; dat de man volkomen vrij was zich te begeven waarheen hij verkoos; en dat hij van die vrijheid ook een ruim gebruik maakte, daar hij in geheel Noordholland bedelde.

II. het beroep van *den directeur-generaal der maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen tegen een besluit van Burg. en Weth. van Eindhoven, waarbij aan de firma Hoefnagels vergunning is verleend voor het oprigten eener bergplaats van petroleum.*

De *Staatsraad* Boot brengt het volgend verslag uit:

Door L. A. van Kol, koopman te Eindhoven, handelende onder de firma Wed. L. Hoefnagels, is op 18 Sept. 1878 aan Burg. en Weth. van Eindhoven vergunning verzocht tot oprigting eener bergplaats van *petroleum* op het perceel gronds, kadastraal bekend sectie B, no. 169. Nadat dit verzoek ter algemeene kennis was gebragt, heeft de heer Sasse, ingenieur bij de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, als gemagtigde van den directeur-generaal 's Jacob, bij adres van 3 Oct. bezwaren daartegen ingebragt, bestaande: 1°. in *brandgevaar* voor de belendende spoorweggebouwen op korten afstand gelegen, daar in vuur staande locomotieven zich onophoudelijk daar langs bewegen; — 2°. vrees voor daardoor te weeg te brengen *schade* voor het materieel der maatschappij, vermits de sloot die het gezegd perceel, waar petroleumvaten gelegd zullen worden, van den spoorweg scheidt, met petroleum zal worden doortrokken en voor gebruik in de locomotieven onbruikbaar gemaakt; — 3°. *hinder*, omdat de maatschappij, die den Staat in de exploitatie der spoorwegen vervangt, belet zal worden in het later oprigten op het stations-emplacement van welligt noodige nieuwe gebouwen, waarin met vuur moet worden omgegaan.

Bij beschikking van 28 Oct. ll. hebben Burg. en Weth. van Eindhoven de vergunning verleend, na overweging, dat zij de juistheid der geopperde bezwaren niet konden toegeven, vermits de bergplaats, niet zullende bestaan in een gebouw, tot den spoorweg behoorende, maar in een afgepaald open vak, 38 M. verwijderd is van het

naastbijgelegen gebouw tot den spoorweg behoorende, en petroleum niet kan worden beschouwd als een ligt ontvlambare stof; — dat de bergplaats van het spoorwegterrein gescheiden is door eene gracht, 4 M. breed, zoodat de in vuur staande locomotieven, die zich tusschen de twee machine-loodsen en over de draaischijf op het stationsterrein bewegen, geen gevaar van brand aanbieden; — dat de vrees voor schade ongegrond voorkomt, daar de scheidingssloot met het water uit de rivier *de Dommel* op- en afloopt, en de petroleum, zoo die al tot in de sloot doordrong (wat niet waarschijnlijk is), even spoedig zou wegspoelen; — dat eindelijk aan den *hinder* dien de bergplaats in de toekomst zou kunnen veroorzaken, als er nieuwe spoorweggebouwen worden opgerigt, waarin met vuur werd omgegaan, altijd kan worden te gemoet gekomen door toepassing van art. 17 der wet, wat voor den concessionaris te minder bezwarend zoude worden, omdat hij geen *gebouw* sticht; dat de eigenaar van het terrein, waarop de bergplaats komen zal, denkelijk dien grond wel spoedig voor bouwterrein zal verkoopen, en er geen bezwaar tegen is, om de vergunning slechts voor een bepaalden proeftijd te verleenen, terwijl de quantiteit van den te bergen petroleum ingevolge art. 12 al. 1 der wet kan worden beperkt. Na onderzoek der localiteit en op de gemelde overwegingen, hebben Burg. en Weth. de vergunning verleend tot wederopzeggens toe, doch ten langste voor *twee* jaren, onder voorwaarde, dat de bergplaats binnen zes maanden worde in gebruik gesteld, en dat zij nooit meer dan 100 vaten petroleum tegelijk mag bevatten.

Tegen die beslissing is de heer 's Jacob qq. in beroep gekomen bij den Koning bij adres van 9 November ll. Met overlegging eener situatieteekening voert hij als gronden, waarop hij de vernietiging van 't besluit van B. en W. van Eindhoven verzoekt, dezelfde aan, welke zijn gemagtigde Sasse vroeger had doen gelden. Bij het derde punt (den *hinder*, gelegen in de voor de maatschappij ontstaande belemmering in het doen verrijzen van nieuwe gebouwen, waarin met vuur moet worden omgegaan, op het stationsemplacement) wordt gewezen op de bepalingen der art. 38 en 40 der spoorwegwet van 9 April 1875.

Gedep. Staten van N.-Brabant, op dat adres gehoord, vereenigen zich met de beschouwingen, vervat in de door hen ingewonnen en overgelegde berigten van B. en Weth. van 30 Nov. ll. en van den provincialen Hoofdingenieur van den Waterstaat. Eerstgenoemden doen opmerken, dat er niet zal worden *gebouwd*, maar dat de bergplaats zal zijn op het open veld, — en voegen er bij, „dat de appellant niet heeft „voldaan aan het bepaalde in art. 15 al. 2 der wet van 2 Junij 1875."

De Hoofdingenieur geeft in zijn rapport van 9 Dec. ll. eene beschrijving van het terrein. Het perceel in quaestie ligt op 24 M. afstand uit den teen van den spoorwegdijk, en de afpaling der bergplaats is nog 4 M. van de sloot, zoodat er geen sprake van kan zijn, als ware de verleende vergunning in strijd met de art. 38 en 40 der wet van 9 April 1875. Hij acht dat de bezwaren, ontleend aan brandgevaar en hinder van ernstigen aard, in het geheel niet kunnen gelden, doch dat er enkel sprake zou kunnen zijn van vrees voor schade, daarin bestaande, dat het water in de scheidingsloot door het doorzijpelen van petroleum ongeschikt zou kunnen worden ten gebruike als voeding der locomotieven, daar die sloot niet in open gemeenschap staat met den *Dommel*, maar er in uitwatert door een duiker met schuif, — dat

evenwel dit bezwaar zich in de eerste twee jaren niet kan doen gevoelen, want eerst zou de grond, waarop de vaten liggen, geheel met petroleum doortrokken moeten zijn, vóór dat men er last van kon hebben in de op 4 M. afstand liggende sloot.

De Hoofdingenieur laat zich verder uit over den door B. en W. aangevoerden grond van niet-ontvankelijkheid des appellants, waarmede hij niet instemt. Dan, zegt hij, zoude even goed de verleende vergunning kunnen worden nietig verklaard, omdat er geen proces-verbaal is opgemaakt van het gehouden onderzoek de commodo et incommodo. Te dezen aanzien zij opgemerkt, dat B. en W. aan Ged. Staten op 17 Dec. omtrent dit punt gemeld hebben, dat zij geen eigenlijk *proces-verbaal* van het door den gemagtigde alléén aangevoerde hebben opgemaakt, doch van het verhandelde *aanteekening in de notulen* hebben gemaakt. Het overgelegd extract der notulen van de vergadering van B. en W. op 3 Oct. 1878 bevat eene volledige opgave van het door de heeren Sasse en van Kol aangevoerde.

Gedep. Staten, zich refererende aan die berigten, achten het beroep ongegrond, daarlatende de quaestie der al- of niet ontvankelijkheid van het appel.

In eene door L. A. van Kol ingezonden memorie, welke overigens geene nieuwe gezichtspunten aangeeft, wordt bepaaldelijk gewezen op het door den appellant niet voldoen aan het voorgeschrevene in art. 15 al. 2 der wet van 2 Junij 1875, en tevens er op gewezen, dat art. 38 der wet van 9 April 1875 hier buiten toepassing is, omdat art. 44, 11, n°. 17, van het Kon. besluit van 9 Jan. 1876 (*Stbl.* n°. 7), aangevende wat onder *ligt ontvlambare* stoffen wordt verstaan, niet opnoemt *petroleum*, wat er ook geenszins mede is gelijk te stellen.

III. het beroep van *C. N. Vlaming, te Schagen, tegen een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente, waarbij zijn verzoek tot oprigting van een stoomwerktuig in zijne fabriek van houtbewerking slechts is toegestaan voor een proeftijd van zes maanden.*

De *Staatsraad* Boot brengt het volgend verslag uit:

In November van het vorig jaar heeft C. N. Vlaming, timmerman te Schagen, in Noord-Holland, aan Burg. en Weth. dier gemeente vergunning verzocht tot het in zijn perceel, kad. sectie G n°. 324, plaatsen van een stoomwerktuig van 4 paardenkracht tot het drijven van machines voor houtbewerking. Na oproeping van belanghebbenden zijn er bezwaren ingediend bij adressen: 1°. door kerkvoogden der Hervormde kerk, welke binnen 200 M. van het genoemd perceel ligt, en die er op aandrongen, dat, ter voorkoming van brandgevaar, bevolen zou worden de optrekking van den schoorsteen tot eene bekwame hoogte, 2°. door den buurman J. Govers, die hinder van ernstigen aard vreesde te zullen ondervinden van den neêrslaanden rook en van het vuilnis, zoo voor zijne belendende grutterij, als voor zijn regenwater, dat daardoor zou worden verontreinigd, en ook voor zijn winkel, waarin hij nu reeds last heeft van eene door Vlaming gebezigde luchtdrukmachine.

Burg. en Weth. hebben, bij hun besluit van 2 Dec. 1878, uit overweging, dat door het stellen eener voorwaarde het gevreesd brandgevaar kan worden weggenomen, en dat de al of niet gegrondheid der andere bezwaren eerst na en door de werking

der verlangde inrichting zelve kan blijken, de vergunning verleend voor een proeftijd van zes maanden, aanvangende 1 Maart en eindigende ult°. Augustus 1879, onder bepaling, dat de schoorsteen moet worden opgetrokken *elf* M. boven den beganen grond, en dat de inrigting op 1 Maart 1879 moet zijn in werking gebracht.

De concessionaris, den bij de vergunning gestelden proeftijd onaannemelijk achtende, is daartegen in beroep gekomen bij den Koning, bij adres van 16 Dec. ll. Hij voert daarin aan, dat over den vermoedelijken hinder van de stoommachine, welke hij wenscht te plaatsen, door het gemeentebestuur even goed kan worden geoordeeld, als over den hinder van een gasfabriek of van met stoom werkende grutterijen, welke te Alkmaar aanwezig zijn. Hij legt eene verklaring over van den te Schagen gevestigden arts Timmers, die van oordeel is, dat de door Govers ingebragte bezwaren te hoog zijn geschat. Hij verklaart bereid te zijn, den schoorsteen tot de bepaalde hoogte te laten bouwen, doch niet de tijdelijke vergunning te kunnen aannemen, omdat, werd hem na afloop van den proeftijd de definitieve vergunning geweigerd, hij dan eenige duizende guldens zou hebben verspild. Hij verzoekt dus, dat hem de vergunning, behoudens het daarin bepaalde omirent de hoogte van den schoorsteen, onvoorwaardelijk worde verleend.

Ged. Staten, op dat adres gehoord, stemmen geheel in met het door hen ingewonnen berigt van Burg. en Weth. van Schagen. Deze laatstgemelden gaven te kennen dat zij met het stellen van een proeftijd alleen beoogd hebben de gevolgen te leeren kennen van eene in hunne gemeente geheel nieuwe inrigting, om daarna, zoo noodig de dan noodig bevondene voorwaarden te stellen. Ongegrond noemen zij des appellants vrees voor eene eventuele geheele weigering. Zij kennen te goed den geest der wet van 1875, om zooveel mogelijk de industrie te helpen, zonder krenking der regten van anderen. Zij hebben de bezwaren van Govers geenszins overschat, maar gemeend een billijk gebruik te maken van de bevoegdheid, hun toegekend bij het laatste lid van art. 12 der wet op de fabrieken. Er was nog eene reden daarvoor, hoewel deze in de beschikking niet werd vermeld, t. w., dat binnen den bij de wet bepaalden kring van de woning des appellants de gemeenteschool ligt, en het nog onzeker is, of die school geen hinder van ernstigen aard zal ondervinden van het stoomwerktuig, met den aankleve van dien. Daarin zou dan altijd nog na den proeftijd door het stellen van voorwaarden kunnen worden voorzien.

Door den appellant is aan deze Afd. nog eene memorie ingediend, waarin hij zegt, dat, hoewel de woning van Govers vlak naast zijne fabriek ligt, toch het naastbijgelegen deel daarvan nog 23 M. verwijderd is van zijn te maken schoorsteen; — dat de woning van Govers geene bovenverdieping heeft, en de 11 M. hooge schoorsteen den rook vrij kan optrekken, als verre boven des buurmans dak uitstekende; — dat hij, geene oppositie kunnende veronderstellen, de locomobile al had besteld en in ontvangst moest nemen, en die, in overleg met den Burgemeester, geplaatst heeft in afwachting van 's Konings beslissing. Hij verklaart voorts, dat op zekeren dag in de afgeloopen maand Januari, toen de wind was in de rigting van 't huis van Govers en toen er sneeuw op den grond lag, de machine van 9 uur 's morgens tot 's avonds 5 ure gewerkt heeft, en dat hij 's anderen daags van Govers vernam, dat hem de hinder van den rook nog al was medegevallen, en geen sporen van vuil, zelfs op de

sneeuw, door hem waren ontdekt. Hij stookt dan ook geene Engelsche, maar Rhoerkolen en spaanders, wat hij bereid is steeds te blijven doen.

De heer Vlaming is zelf tegenwoordig en geeft eenige inlichtingen.

De *Staatsraad* Boot vraagt eenige opheldering omtrent hetgeen in het adres van appellant voorkomt.

De heer Vlaming antwoordt, dat Burg. en Weth. bij hem geweest zijn en gedurende geruimen tijd zijne werkplaats hebben bezocht, zij gaven te kennen, dat het gedruisch huns inziens niets beteekende. Nu is er een stoomwerktuig geplaatst en nu is het gedruisch nog veel minder. Al de moeijelijkheden zijn daaraan toe te schrijven, dat Govers niet voor vooruitgang gestemd is.

De Voorzitter vraagt, hoe appellant het stoomwerktuig in beweging heeft kunnen brengen, zonder dat door den Koning eene beslissing is genomen omtrent het ingesteld beroep.

De heer Vlaming. De locomobiel was besteld en werd geplaatst, omdat het mij niet bekend was, dat Burg. en Weth. het regt hadden een proeftijd van zes maanden op te leggen.

De *Staatsraad* Boot merkt op, dat appellant uit het door hem uitgebragt rapport heeft gehoord, welke de bedoeling van Burg. en Weth. was. Men kan niet aannemen, dat B. en W. den proeftijd van zes maanden hebben vastgesteld, met het oogmerk om dan de vergunning zonder gegronde redenen te doen vervallen. Die proeftijd werd alleen vastgesteld, om tegemoet te komen aan de bezwaren, tegen de oprigting van het stoomwerktuig ingebragt. Welligt zullen na den proeftijd nog eenige voorwaarden worden opgelegd, die de ondervinding mogt bewijzen noodzakelijk te zijn.

De heer Vlaming. Dan ben ik gaarne bereid mij aan die voorwaarden te onderwerpen.

De *Staatsraad* de Vries zegt, dat men bijv. zou kunnen vaststellen dat de schoorsteen van steen moet zijn en eene zekere hoogte zou moeten hebben.

De heer Vlaming. Daartoe ben ik allezins bereid.

De *Staatsraad* de Vries. Als ge toch reeds aan het werken zijt, komt het mij voor, dat het voor U beter ware, dat ge den proeftijd van zes maanden aannaamt. Dan kunnen Burg. en Weth. U welligt voorwaarden opleggen, maar als ge daarmede geen genoegen mogt willen nemen, dan kunt ge daartegen in beroep bij den Koning komen. Gij zijt tegen een proeftijd van zes maanden, maar ge hebt dien proeftijd als het ware reeds aangevangen. Het zou dus voor u zelf welligt beter zijn, dat ge den proeftijd liet doorgaan.

De heer Vlaming. Ik heb niets tegen een proeftijd, en ik wil mij ook gaarne

aan billijke voorwaarden onderwerpen, maar ik zou niet wenschen, dat men na zes maanden de vergunning introk, want dan zouden er noodelooze uitgaven door mij worden gedaan.

IV. het beroep van *A. A. Engers en S. van Dam, te Winschoten, tegen een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente, waarbij hun vergunning is geweigerd om eene bewaarplaats van lompen op te rigten.*

De *Staatsraad* van Vladeracken brengt het volgend verslag uit:

Door A. A. Engers en S. van Dam, kooplieden, wonende aan de Binnenvenue te Winschoten, ten huize van A. Engers, vader van eerstgenoemden, in het perceel kadastraal bekend sectie F n°. 582, is bij adres van 2 Oct. 1878 aan Burg. en Weth. van Winschoten, vergunning gevraagd om eene inrigting tot bewaring van lompen te vestigen op de zolderruimte, die zich uitstrekt over drie woningen, kadastraal bekend als sectie F n°. 579, 580 en 581, welke, behalve aan de zijde van een op de Binnenvenue uitkomenden gang, door het bovengenoemde perceel zijn ingesloten en daarmede als het ware een geheel uitmaken. Een ladder gesteld in een tot bergplaats en doorloop dienend gedeelte van perceel 582 zou tot den bedoelden zolder toegang geven.

In de zitting, naar aanleiding van art. 7 der wet van 2 Junij 1875, *Stbl.* no. 95, op 18 Oct. gehouden, werden door verschillende personen bezwaren ingebragt; men vreesde voor grooten last voor de omwonenden en gevaar voor hunne gezondheid. Dr. J. Bosman Tresling, wonende aan de Binnenvenue, voerde aan, dat door A. Engers (den vader) niettegenstaande dat hem geweigerd was in het perceel 582 eene huidenzouterij te hebben, — een beroep van die weigering is bij K. B. van 30 Sept. 1877, n°. 8, Belinfante XVII bl 513, niet ontvankelijk verklaard — steeds huiden werden geborgen en ook gezouten; dat reeds sedert geruimen tijd lompen en ook beenderen in het genoemd perceel werden bewaard, en dat, wanneer de aanhangige aanvrage werd ingewilligd, alles te zamen zou blijven voortduren en een ondragelijken stank veroorzaken. Hij verzoekt dus afwijzing van het verzoek en handhaving van de vroeger genomen beschikking.

Ook S. Meijer, naast het perceel van Engers wonende, voerde aan dat reeds sedert lang dat gebouw werd gebezigd tot het bergen van voorwerpen, die eene speciale vergunning vereischen.

Door R. Teddema, eigenaar van woningen welke aan het perceel van Engers grenzen, werd gezegd dat hij die, indien het verzoek werd ingewilligd, minder goed zou kunnen verhuren.

Burg. en Weth. hoorden den geneeskundigen inspecteur, die berigtte dat hij andermaal de localiteit had bezocht en die, evenals vroeger, niet geeigend had bevonden voor de uitoefening van bedrijven, waarbij ontwikkeling van stinkende gassen plaats heeft. Ofschoon hier alleen vergunning gevraagd werd voor een lompenmagazijn, bestond er zijns inziens, uit hoofde van hetgeen tot nu toe scheen geschied te zijn, wel

grond om te verwachten dat bij inwilliging van het verzoek overschrijding van bevoegdheid zou plaats hebben, terwijl eene voortdurende contrôle om die tegen te gaan, onuitvoerbaar zou zijn.

Wat bepaaldelijk betreft het houden van een magazijn van lompen op de bedoelde plaats, daartegen zouden volgens den inspecteur ten deele dezelfde bezwaren gelden, als tegen de vroegere aanvrage van Engers. Wel zou het vervoeren der lompen naar de zolders door de woning van den handelaar (in plaats van door den mandeeligen gang) voor de buren eene verbetering zijn, maar toch geene afdoende verbetering. Ook zou het voorschrijven van zekere voorwaarden, b.v. het maken van ventilatie-inrigtingen op de zolders, de zaak allezins verbeteren, maar ook daarmede zou alle te duchten kwaad naar het oordeel van den inspecteur niet zijn voorkomen.

Over het geheel behooren z. i. ook de lompenmagazijnen tot die verzamelingen van organischen afval enz., die niet moeten toegelaten worden in de bebouwde en sterk bevolkte buurten. Dat de hier bedoelde plaats aan de Binnenvenue onder die buurten behoort, schijnt naar zijn gevoelen reeds niet twijfelachtig, wanneer men let op het feit dat binnen 200 M. zich bevinden 3 kerken en 3 schoolgebouwen. De inspecteur wijst op de koninklijke besluiten van 4 Julij 1874 en 4 Aug. 1875 (Belinfante XIV 314 en XV 423), waarbij besluiten tot weigering van lompenmagazijnen, in het eene geval tot bescherming der volksgezondheid, in het andere geval tot afwering van brandgevaar, zijn gehandhaafd.

Ook de gezondheids-commissie te Winschoten is door Burg. en Weth. gehoord. Deze stelt als haar beginsel voorop, dat men uit de bevolkte kom van iedere gemeente en te meer van eene zoodanige die, als Winschoten, zich van jaar tot jaar uitbreidt, zorgvuldig moet weren verzamelingen van organisch vuil, waarvan de herkomst, tamelijk verdacht, niet onder de controle der politie kan staan.

Tot zulke verzamelingen nu behoort, volgens de commissie, een magazijn van lompen, die lompen immers zijn niet anders dan oude stukken wol of katoen, uit aschbak, riool of drekgat te voorschijn gehaald, waarvan een deel diende tot verband voor zieke of zwerende lichaamsdeelen. De stank die in een zoodanig magazijn heerscht, is dan ook het beste bewijs van het onreine der stoffaadjes en van het feit, dat er gisting onder die onreinheden plaats heeft.

Wanneer nu de commissie in het bijzonder het oog vestigt op deze aanvrage, wanneer zij er op let dat de woning, waarboven dit magazijn zou komen, behalve door de familien der aanvragers, door drie andere gezinnen bewoond wordt en tevens in aanmerking neemt de talrijke bewoners aan de andere zijde van den gang, en de groote drekgaten, waarmede die eindigt, dan kan zij niet anders dan tot weigering der vergunning adviseren.

Burg. en Weth. hebben bij beschikking van 14 Nov. het verzoek van de hand gewezen op grond, dat er bezwaren zijn ingebragt; dat het bestaan van magazijnen of bergplaatsen van lompen in den bebouwden kring der gemeente of in volkrijke buurten geacht moet worden voor de volksgezondheid schadelijk te zijn en dat die inrigtingen bovendien aanleiding geven tot vermeerdering van brandgevaar; dat het oprigten van bedoelde inrigting de in de onmiddellijke nabijheid van het betrokken perceel gelegen gebouwde eigendommen, voor de bewoning minder geschikt zou

maken en derhalve de vrees dat inwilliging van het verzoek, behalve voor den openbaren gezondheidstoestand, nadeelige gevolgen zal veroorzaken aan eigendommen of bedrijven, als gegrond moet worden beschouwd.

De aanvragers zijn van deze beschikking in beroep gekomen bij den Koning. Zij achten de gronden van weigering onvoldoende. Het komt hun toch onverklaarbaar voor hoe eene verzameling van lompen, geborgen in een behoorlijk gesloten steenen gebouw, ooit schade zou kunnen toebrengen aan de volksgezondheid. En wat het brandgevaar betreft, voeren zij aan dat dit overal ontstaat waar brandbare stoffen worden zamengebragt, maar dat dit niet meer het geval is bij eene bewaarplaats van lompen, dan bij eene bewaarplaats van turf, een magazijn van manufacturen, een papierwinkel en dergelijke. Eindelijk wordt huns inziens de vrees, dat de naburige perceelen minder geschikt zouden worden voor bewoning, door niets gemotiveerd. Het kan naar hun oordeel niet in de bedoeling van den wetgever gelegen hebben, op zoo vage gronden als hier zijn aangevoerd, den eigenaar te beperken in de uitoefening van zijn eigendomsregt.

Ged. Staten van Groningen, op dit adres gehoord, hebben een berigt ingewonnen van Burg. en Weth. van Winschoten. Deze verwijzen naar den inhoud van de door hen ingewonnen adviezen en van hunne beschikking. Zoo ooit dan zijn naar hun oordeel in deze zaak aanwezig de gronden, die volgens art. 11 der wet van 2 Junij 1875 alleen tot eene afwijzende beschikking kunnen leiden.

Burg. en Weth. voegen er bij dat bovendien van deze verzoekers niet mogt worden verwacht, dat zij bij eventuele inwilliging van hunne aanvrage de daaraan te verbinden voorwaarden zouden nakomen. Als redenen hiervoor worden aangevoerd de onwettige handelingen volgens de hierboven vermelde en nu door Burg. en Weth. bevestigde opgaven van reclamanten gepleegd door de aanvragers en door A. Engers den vader, tegen wien eene vervolging is ingesteld.

Werden de aanvragers in de gelegenheid gesteld in en achter hunne woning een lompenhandel voort te zetten, dan zou het bewaren van huiden, vellen enz. des te moeijelijker te weren zijn en de gevolgen zouden des te schadelijker worden voor de bewoners der digt bevolkte buurt, te midden waarvan het perceel gelegen is.

Ged. Staten vereenigen zich in allen deele met de zienswijze van Burg. en Weth. van Winschoten.

Deze zaak is krachtens 's Konings magtiging bij den Raad van State, afdeeling voor de geschillen van bestuur, aanhangig gemaakt bij schrijven van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 30 Jan. 1879.

Bij eene aan de afdeeling ingezonden memorie hebben de drie reclamanten, die bij het gemeentebestuur waren opgekomen, hunne bekende bezwaren herhaald.

In die memorie wordt medegedeeld, dat wegens het zouten en bewerken van huiden in het bedoelde perceel drie processen-verbaal zijn opgemaakt, waarvan het eerste door een veroordeelend vonnis is gevolgd, terwijl de beide andere zaken nog niet bij de regtbank hebben gediend.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Achtste Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 12 *Maart* 1879.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. C. H. B. Boot,
Mr. C. J. van Vladeracken,
Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff.

Referendarissen: Mr. L. P. Op den Hooff en Mr. G. J. Roijaards.

Aan de orde is:

I. het beroep van *W. A. Scholten, te Groningen, van een besluit van Burg. en Weth. van Wildervank, waarbij zijn gewijzigd de voorwaarden, waaronder de oprigting der fabriek:* „de Nijverheid" *te Stadskanaal, in April* 1878, *was vergund.*

De *Staatsaad* van Vladeracken brengt het volgende verslag uit:

Bij besluit van 25 April 1878 hebben B. en W. van Wildervank aan J. B. C. Dreesman, fabrikant te Groningen, vergunning verleend tot oprigting van een door stoom gedreven fabriek ter vervaardiging van aardappelmeel, siroop en aanverwante artikelen op de perceelen sectie E, n°. 1597, 1598, 1070 en 1071, gelegen te Stadskanaal aan den mond van Gasselternieveen. Aan de vergunning werden o. a. deze voorwaarden verbonden: 2°. dat het afvalwater der fabriek op de aan den concessionaris of diens regtverkrijgenden behoorende gronden worde verzameld en bewaard; 3°. dat van deze gronden geen vuil of verontreinigend water in een der wateren, gemeenschap hebbende met het hoofd- of scheepvaartkanaal, worde afgevoerd.

Bij adres van 12 October 1878 verzocht Dreesman wijziging van deze voorwaarden. Hij voerde aan dat, ofschoon ongetwijfeld door de uitwerpselen van schippers en langs het kanaal wonende personen het water in het kanaal verontreinigd werd, toch alle reuk van het water en alle daarop drijvend vuil aan de fabriek werd toegeschreven;

dat het ook op rekening van de fabriek zou geschreven worden, wanneer stoffen waardoor de visschen gedood werden of vuil afvalwater door kwaadwilligen nabij den Gasselternieveenschen mond in het water werden uitgestort; dat hij dus bij de bestaande redactie der voorwaarden steeds gevaar liep van geacht te worden die voorwaarden niet na te komen. Hij verzocht derhalve dat zij mogten vervangen worden door andere bepalingen, de strekking hebbende om hem te verpligten het afvalwater der fabriek op te pompen in bassins door dammen omgeven, door welke dammen heen het water zou gezuiverd worden alvorens in het kanaal te komen.

In de zitting, volgens art. 7 der wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* n°. 95) gehouden op 31 October 1878, werd door Degenhart, bierbrouwer te Stadskanaal, verzocht dat de wijziging niet mogt worden toegestaan, wanneer het gevolg daarvan zou zijn dat het water in het Stadskanaal voor zijne fabricage onbruikbaar zou worden. In drie bezwaarschriften van de fabrikanten W. A. Scholten, Wilkens en Pauman, en Smit, Vos, Zeven en Cie. werd beweerd dat bij inwilliging van het verzoek het water in de kanalen waaruit zij zuiver water voor hunne fabrieken moeten trekken, zoo zou worden verontreinigd dat hen dit zou belemmeren in de uitoefening hunner bedrijven. De aanvrager beweerde dat het water na door de dammen der bassins te zijn gefiltreerd, voldoende zal zijn gezuiverd om geen nadeel aan andere fabrikatien te berokkenen, en dat wanneer het mogt blijken dat deze bassins niet meer voor filtratie geschikt zijn, door het bezet raken met eiwitstof, zij dan daarvan zullen worden ontdaan en op nieuw voor filtratie geschikt gemaakt.

B. en W. hebben een advies ingewonnen van den geneeskundigen inspecteur. Deze is van gevoelen dat inderdaad de eerste der twee hierboven medegedeelde in April opgelegde voorwaarden onhoudbaar is, zooals hij reeds vóór het verleenen der vergunning zou gezegd hebben indien toen zijn advies gevraagd was. Hij is echter ook tegen de nieuwe voorwaarde door den fabrikant verlangd. Zonder bewijs kan zijns inziens niet worden aangenomen dat de dammen, die waarschijnlijk van aarde zullen zijn, het water voldoende zullen zuiveren. Door voldoende zuivering zal in elk geval te verstaan zijn dat het water na de zuivering geen eiwit meer zal bevatten, en nu acht hij het onwaarschijnlijk dat de dammen in dit opzigt anders dan zeer onvoldoende zullen werken.

„Als zij” zegt de inspecteur, „het eiwit uit het afvalwater, dat met dat water uit „de bassins in haar binnenste zal dringen, geheel of gedeeltelijk in vastgeworden „staat zullen bevatten (en dat aarde uit zoodanig water althans gedurende eenigen „tijd het opgeloste eiwit vastmaakt en terughoudt, is ook mij proefondervindelijk „gebleken), dan zal zich (blijkens mijne ervaring) in die aarde een slijmige massa „vormen, die verdere filtratie *in* en de nuttige werking *van* de dammen belet. En „dan zal de zaak nogmaals in gelijksoortigen, onhoudbaren toestand verkeeren als „thans het geval is.”

B. en W. hebben bij besluit van 7 November 1878 voor de twee vermelde voorwaarden der vergunning de volgende in de plaats gesteld:

2°. al het afvalwater der fabriek, van af het vermalen der aardappelen tot het geheel gereed zijn van het fabrikaat gebruikt wordende, moet op bassins worden opgepompt. Deze bassins zullen aan alle zijden omringd moeten zijn door een dam,

breed in den voet ongeveer zes meter en aan de kruin ongeveer drie en een halve meter;

3o. van uit het terrein der fabriek zal niet anders dan voldoende gezuiverd en onschadelijk water in het Stadskanaal of daarmede gemeenschap hebbende wateren mogen vloeijen, onverschillig of dit direct of langs een omweg geschiedt en nooit anders dan langs niet lekke goten, zullende de uitlozingsmond altijd open en zigtbaar moeten zijn en het water steeds boven het winterwaterpeil van het kanaal uitvloeijen, terwijl de vaste afval welke na de bezinking op de bodems der bassins overblijft, daaruit geregeld en met den meesten spoed en volledigheid verwijderd zal moeten worden en na die verwijdering behandeld als andere mestspeciën.

Van deze beschikking is bij den Koning in beroep gekomen W. A. Scholten, hiervoren als opposant tegen het verzoek van Dreesman vermeld.

Hij deelt mede, dat hij ook in April tegen het oorspronkelijk verzoek van Dreesman is opgekomen, daar zijne verkregen regten, om voor zijne twee aardappelmeel- en siroopfabrieken te Stadskanaal en te Zuidwending zuiver water te trekken uit het Stadskanaalsterhoofddiep, en uit de Omlanderwijk, wegens het verband dier wateren met den Gasselternieveenschen mond, niet ongeschonden konden blijven, wanneer het water in dien mond werd verontreinigd, hetgeen naar zijn oordeel door de fabriek waarvoor vergunning gevraagd werd, noodzakelijk moest plaats hebben.

Intusschen bij de beschikking door B. en W. genomen, indien zij stipt werd opgevolgd, kon hij zich neêrleggen. Maar de fabriek had waterbederf veroorzaakt, en terwijl appellant daardoor verpligt was geworden de aandacht van den officier van Justitie en van B. en W. op den in strijd met de gestelde voorwaarden bestaanden toestand te vestigen, en den concessionaris, bij deurwaardersexploit, verantwoordelijk te stellen voor alle schade aan appellants fabrieken door dat waterbederf veroorzaakt, vroeg de concessionaris verandering van de voorwaarden.

Tegen dit verzoek bragt appellant zijne bezwaren in. Hij voerde aan dat al mogt men door de aangegeven wijze zan filtreren een groot gedeelte der zich in het afvalwater bevindende eiwitstoffen afscheiden, niettemin de looi- en andere in dat water aanwezige stoffen daardoor niet zouden worden weggenomen, omdat die geheel in het afvalwater opgelost zijn, en dat het juist deze stoffen waren die het zuivere water zwart en dientengevolge voor zijne fabrieken onbruikbaar maakten.

Burg. en Weth. hebben evenwel nieuwe voorwaarden gesteld, waartegen appellant bezwaren heeft. De daarin voorkomende woorden *voldoende gezuiverd* en *onschadelijk* zijn vaag en onbestemd. Intusschen had appellant gemeend, nu de concessionaris in afwijking van vroeger gestelde voorwaarden vergunning kreeg om in het hoofddiep te mogen lozen, ondubbelzinnige en gepreciseerde voorschriften tegen de onzuiverheid van het afvalwater te mogen verwachten. Om dit water tot zuiver water te maken is er volgens appellant geen ander middel dan verhitting tot het kookpunt, waardoor de in het water opgeloste schadelijke eiwit-, looi- en andere stoffen tot vaste stof worden en van het water kunnen worden gescheiden.

Appellant verzoekt dat het verzoek van Dreesman alsnog worde afgewezen, tenzij hem de verpligting mogt worden opgelegd om geen afvalwater in het Stadskanaalsterhoofddiep of den Gasselternieveenschen mond te laten vloeijen tenzij geheel ontdaan van looi-, eiwit- en andere schadelijke stoffen.

Gedeputeerde Staten van Groningen, omtrent dit verzoek gehoord, hebben een berigt ingewonnen van Burg. en Weth. van Wildervank.

Deze berigten dat zij de oorspronkelijke voorwaarden gesteld hebben omdat de aanvrager er genoegen mede nam, doch dat zij het verzamelen en bewaren van al het afvalwater op het terrein van den aanvrager op den duur niet houdbaar achten; dat er dan ook door den aandrang van het water een dijk op dat terrein is doorgebroken en eene zekere hoeveelheid ongezuiverd water in het stadskanaal gevloeid; dat de reclamant Scholten dit feit heeft opgemerkt en ter hunner kennis gebragt, waarop zij een onderzoek ingesteld, doch bevonden hebben dat de dijk reeds hersteld en het kanaalwater bij de fabriek weer zuiver was. Burg. en Weth. meenen dat dit feit welligt aanleiding gegeven heeft tot het verzoek om wijziging der voorwaarden.

Wat nu dit verzoek en de ten gevolge daarvan gestelde voorwaarden betreft, in het advies van den geneeskundigen inspecteur is niet het minste gevaar voor de volksgezondheid aangewezen en B. en W. oordeelen de door appellant te onbestemd geachte bepaling een voldoende waarborg voor de belangen van het publiek en de andere industrieelen: eene gelijke bepaling komt voor in de concessie op 5 October 1866 door Ged. Staten voor eene dergelijke fabriek te Stadskanaal aan Scholten verleend.

Burg. en Weth. betwijfelen of appellant het regt heeft om voor zijne fabriek zuiver water uit het stadskanaal te trekken. In de concessie althans wordt er niets van vermeld; en wie zou het kunnen geven? Want het zou dan noodig zijn op het Stadskanaal de scheepvaart te verbieden en langs dat kanaal, ongeveer 5 uren lang geene fabriek of andere onderneming toe te laten waardoor het water eenigzins zou kunnen verontreinigd worden.

Burg. en Weth. zeggen geinformeerd te zijn dat de appellant het benoodigde zuivere water niet direct uit het Stadskanaal maar langs een omweg uit een der Drenthsche monden trekt; maar ook aangenomen, dat het anders is, dan achten zij toch zijn bezwaar ongegrond, daar de fabriek van Dreesman niet dan voldoende gezuiverd water mag afvoeren en op een uur afstand staat van die van appellant.

Ged. Staten merken omtrent den bestaanden toestand in het algemeen op, dat de voorwaarden bij de oprigting van aardappelmeelfabieken gesteld, meestal niet van dien aard zijn dat zij het waterbederf kunnen keeren; dat echter bezwaarlijk andere voorwaarden kunnen gesteld worden, daar min kostbare middelen om dat waterbederf op afdoende wijze te keeren nog niet bekend zijn en het voorschrijven van zeer kostbare middelen eene industrie zou vernietigen die de veenkolonien doet bloeijen; dat ook het waterbederf niet belet dat er jaarlijks nieuwe fabrieken gevestigd worden.

Ged. Staten achten het niet onmogelijk dat elke nieuwe fabriek het bestaande kwaad eenigermate zal vermeerderen en dus de belangen van reeds bestaande fabrieken zal kunnen schaden. Zij betwijfelen echter of dit het opleggen van hoogst bezwarende voorwaarden aan eene nieuwe inrigting kan billijken, zoolang het kwaad zich algemeen voordoet en de andere fabrieken van de opvolging van zoodanige voorwaarden verschoond blijven.

In allen gevalle is naar hun oordeel niet a priori als vaststaande aan te nemen dat de wijziging der voorwaarden van de concessie aan Dreesman verleend, nieuw

waterbedert zal veroorzaken. Mogt de noodzakelijkheid van nieuwe voorwaarden blijken, dan geeft art. 17 der wet gelegenheid ze op te leggen.

Het is aan Ged. Staten onbekend of de fabrikant Scholten zelf het door hem aangewezen middel van verhitting van het afvalwater tot het kookpunt toepast; maar te oordeelen naar de kostbaarheid daarvan zouden zij vreezen dat hij zich niet weinig in zijne industrieele belangen gekrenkt zou achten, indien het hem werd voorgeschreven.

Ged. Staten merken op dat niet blijkt waarop appellants bewering steunt dat hij het regt zou hebben zuiver water te trekken uit de kanalen waaraan zijne fabrieken liggen, doch wel dat niet het gemeentebestuur van Wildervank dat regt heeft verleend, zoodat het tegen dat bestuur bezwaarlijk kan worden ingeroepen.

Het advies van den inspecteur achten Ged. Staten meer afbrekend dan opbouwend; het bepaalt er zich toe de wijziging der voorwaarden af te keuren, ofschoon toch den inspecteur proefondervindelijk is gebleken dat aarden dammen een tijdlang het opgeloste eiwit kunnen terughouden.

Ged. Staten merken nog op dat de appellant niet alleen spreekt van eiwit, maar ook van looi- en andere stoffen. Wat hiervan overigens moge zijn, zij achten het niet billijk, nu de wetenschap zelve nog geen afdoende en in de praktijk bruikbare middelen heeft aan de hand gedaan, van den industrieel te eischen dat van hem het licht kome.

Ged. Staten adviseren tot handhaving der gewijzigde vergunning. Zij wijzen op het Kon. Besluit van 19 Oct. 1877 n°. 6 (Belinfante XVII 541) dat geheel met hunne denkbeelden overeenstemt.

Deze zaak is krachtens 's Konings magtiging bij den Raad van State, afdeeling voor de geschillen van bestuur, aanhangig gemaakt bij schrijven van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 9 Januarij 1879.

Bij de afdeeling zijn memorien ingekomen van den appellant en van den gemagtigde van den heer Dreesman, Mr. H. Goeman Borgesius.

Enkele hoofdpunten uit deze zeer uitvoerige stukken mogen nog hier vermeld worden.

Bij de beschouwingen van Ged. Staten wordt naar het oordeel van den appellant gedurig uit het oog verloren dat niet alle fabrieken in gelijke mate door de overige gehinderd worden, daar de meeste haar zuiver water trekken uit polders, terwijl de zijne haar water trekt uit kanalen, die met het Stadskanaalsterhoofddiep in directe verbinding zijn. Overigens volgt zijns inziens uit die beschouwingen dat eene voldoende zuivering van het afvalwater van de fabriek van Dreesman door de gestelde voorwaarden niet zal verkregen worden; dat die fabriek dus bestaande fabrieken zal benadeelen, terwijl toch van deze niet behoorde gevergd te worden voor eene nieuwe te wijken.

Appellant beweert wel degelijk voor zijne fabrieken de vergunning te hebben om het zuivere water uit de hoofddiepen te trekken, en wel voor zijne fabriek te Stadskanaal blijkens concessie van 5 October 1866 en voor die te Ommelanderwijk, blijkens vergunning van dijkregters van October 1869. Deze laatste wordt overgelegd. Eene fabriek kan volgens appellant zeer wel gezegd worden zuiver water te trekken

wanneer zij water trekt dat door de scheepvaart als anderzins op de gewone wijze, maar niet door het afvalwater eener fabriek wordt verontreinigd.

Dat de fabriek van Dreesman een uur van de zijne verwijderd is, doet zijns inziens niets af, daar het waterbederf zich nog te Delfzijl, ongeveer tien uren van het middenpunt der veenkolonien, doet gevoelen. Ten bewijze hiervan wordt overgelegd eene Groninger Courant van 3 October 1878.

Ten slotte dringt appellant er op aan dat, indien van de primitief gestelde voorwaarden *moet* worden afgeweken, aan den fabrikant Dreesman worde opgelegd het afvalwater door een buis te doen afvoeren tot beneden de sluis bij appellants fabriek te Stadskanaal, d.. i. tot voorbij deze fabriek. Reeds meermalen, zegt hij, is aan andere fabrikanten dergelijke verpligting opgelegd, o. a. aan de heeren Janssens, van Weel, Smits en Cie. bij de oprigting hunner beetwortelsuikerfabriek te Rosendaal, zoals blijkt uit een overgelegd besluit van Ged. Staten van Noordbrabant van 1 October 1869.

In de memorie van Mr. Goeman Borgesius wordt op den voorgrond gesteld dat de heer Dreesman getoond heeft al het mogelijke te willen doen om te voorkomen dat door de exploitatie zijner fabriek schade aan anderen werd toegebragt. Hij heeft zich daartoe bereid verklaard, te voldoen aan voorwaarden die aan andere concurrerende fabrieken niet zijn opgelegd. Hij heeft het initiatief genomen van zuivering van het water door filtratie. Verder in de memorie wordt aangevoerd dat de geneeskundige inspecteur moet erkennen dat door de voorgenomen wijze van filtreren het eiwit tegengehouden kan worden. Dezelfde inspecteur, zoo wordt nog opgemerkt, heeft vroeger herhaaldelijk gezegd dat het afvalwater van aardappelmeel- en siroopfabrieken gebleken is niet schadelijk te zijn voor de volksgezondheid. Nu wordt door den appellant aangevoerd dat het water na het filtreren toch niet volkomen zuiver zal zijn, en verlangd dat alle schadelijke stoffen geheel zullen worden verwijderd. Die eisch kan echter niet gesteld worden. Zoodra er een praktisch uitvoerbaar middel zal gevonden zijn om het afvalwater geheel te zuiveren, zal het waarschijnlijk aan alle fabrikanten worden voorgeschreven, en dan zal zeker de heer Dreesman de laatste zijn om er zich tegen te verzetten; maar zoolang dat middel nog niet gevonden is, gaat het niet aan alleen aan deze fabriek eene verpligting op te leggen die onmogelijk is na te komen en dus tot opruiming der fabriek zou leiden.

De memorie behandelt nog verschillende andere punten; hare beschouwingen stemmen echter grootendeels overeen met die van Ged. Staten en van het gemeentebestuur.

Nog is een korte memorie ingekomen van den bierbrouwer Degenhart, die verzoekt dat de gevraagde wijziging niet worde toegestaan, dan onder verpligting om hem schadeloos te stellen voor eene verplaatsing zijner bierbrouwerij.

Eindelijk zijn door Burg. en Weth. van Wildervank twee besluiten ingezonden van Ged. Staten van Groningen, van 24 Febr. 1871 en 13 Febr. 1873, ten bewijze dat dergelijke voorwaarden als thans zijn gesteld, ook vroeger door Ged. Staten aan vergunningen voor aardappelmeelfabrieken zijn verbonden.

De heer Mr. S. van Houten, advocaat te 's Gravenhage treedt als gemagtigde op voor den appellant W. A. Scholten en licht het beroep breedvoerig toe.

De heer Mr. H. Goeman Borgesius treedt als gemagtigde op voor J. B. Dreesman en bestrijdt het beroep.

De heer Mr. S. van Houten repliceert.

De heer Smid beantwoordt den heer Borgesius. Hij heeft wel gevreesd dat het water zou bederven. Om éêne fabriek van nijverheid te bevorderen, zal men er vier bestaande ten gronde rigten. De aanleg van goede kokers of buizen, tot verzuivering van het water, zal *f* 9500 kosten, maar dan is de zaak zeker voor 25 jaren goed en het onderhoud zal ook niet veel kosten.

De *Staatsraad* de Vries vraagt: waar wilt ge dat de koker zou gelegd worden?

De heer Scholten: In den weg.

De *Staatsraad* de Vries: Aan wien behoort die weg?

De heer Scholten: Ik meen aan de gemeente Groningen.

De heer Mr. H. Goemans Borgesius dupliceert.

De *Staatsraad* van Vladeracken. Hoe is de verhouding tusschen de oude en nieuwe voorwaarden. Volgens de oude voorwaarden toch moest die afval worden verzameld en bewaard. Nu zal het water door de bassins worden gefiltreerd.

De heer Borgesius antwoordt, dat de filtreer-dammen reeds aanwezig zijn.

De heer Smid zegt, dat de bedoeling van Dreesman zeer goed kan zijn, maar dat de oogenblikkelijke toestand niet voldoende te achten is, waarvoor hij dan ook vroeger bevreesd was.

De heer Borgesius geeft op hoe de heer Dreesman voornemens is de zaak in te rigten en een uitweg aan het vuile water te bezorgen,

De *Staatsraad* van Vladeracken vraagt, of er nieuwe dammen zullen worden aangelegd? zal het water daardoor beter worden dan het nu is? Er zullen, zegt men, verbeteringen worden aangebragt, maar waarin zullen die verbeteringen bestaan?

De heer Smid. Op dit oogenblik wordt het water tot eigen gebruik aangewend en gebezigd tot bemesting van landerijen. Maar hoe zal het nu in het vervolg gaan?

De heer Borgesius. Dreesman wenscht wijziging der concessie, ten einde voldoend gezuiverd water te leveren.

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff vraagt, of de client van den vorigen spreker, de heer Dreesman, bereid zou zijn zich aan de voorwaarde te onderwerpen dat het afvoerwater zoodanig worde gezuiverd, dat het niet schadelijk meer is voor andere fabrieken.

De heer Borgesius antwoordt: De bedoeling is om voor voldoend zuiver water te zorgen, zoodat de fabrikanten even goed kunnen doorgaan als tot hiertoe. Verder kunnen wij echter niet gaan.

De Voorzitter vraagt eenige inlichtingen ten opzigte van de kaarten, die door de beide gemagtigden zijn overgelegd.

Die inlichtingen worden door de belanghebbenden gegeven.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Negende Vergadering.

Vergadering van Woensdag 19 *Maart*, 1879

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden*:

Mr. C. H. B. Boot,
Mr. C. J. van Vladeracken,
Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff,

Referendarissen: Mr. L. P. Op den Hooff en Mr. G. J. Roijaards.

I. Door den Voorzitter wordt voorlezing gedaan van de volgende Koninklijke besluiten:

1o. van 4 Maart 1879, no. 9, houdende beschikking op het beroep ingesteld door *den Raad van administratie der Nederlandsche Centraal-Spoorwegmaatschappij, gevestigd te Utrecht, tegen een besluit van Ged. Staten van Utrecht, van* 1 *Augustus ll., betreffende den ligger der toegangswegen tot de spoorwegstations in die provincie.*
(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1878, blz. 591.)

Het besluit luidt aldus:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door den raad van administratie der Nederlandsche Centraal-Spoorwegmaatschappij, gevestigd te Utrecht, tegen een besluit van Ged. Staten van Utrecht van 1 Aug. ll., betreffende den ligger der toegangswegen tot de spoorwegstations in die provincie.

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van den 12 Februarij 1879, n°. 77;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 28 Februarij 1879, Litt. A, afd. Waterstaat B;

Overwegende:

dat door Ged. Staten van Utrecht, ter voldoening aan Ons besluit van 23 Maart 1876 (*Stbl.* n°. 55), een ligger is ontworpen van de wegen, die tot toegang dienen naar elk in hunne provincie gelegen spoorwegstation; dat tegen den ontworpen ligger door appellante een bezwaarschrift is ingediend, op grond 1°. dat de weg sub *a* aangeduid bij n°. 24, station de Bilt, geen eigenlijke toegangsweg zoude zijn, en dus niet op den ligger behoort; 2°. dat de aldaar onder *b* aangeduide weg niet 122 maar 111 meters lang zoude zijn; 3°. dat die weg niet gezegd moet worden te loopen tot het stationsplein maar tot het station; 4°. dat, als de gemeente de Bilt reeds onderhoudspligtig is, de voorlaatste kolom niet met *ja* moest zijn ingevuld; 5°. dat de wegen sub *a* en *b* van n°. 25 en sub *a* van n°. 26 voormeld, geene toegangswegen zijn; 6°. dat, als de gemeente Soest de onderhoudspligtige is van den toegangsweg vermeld sub *c* van n°. 25, de voorlaatste kolom niet met *ja* moest zijn ingevuld; en dat die weg verkeerdelijk twee malen op den ligger voorkomt; 7°. dat de wegen vermeld onder *a*, *b* en *c* van n°. 27 en onder *a* van n°. 28, geene toegangswegen zijn; 8°. dat de onder n°. 27 la. *d* aldaar genoemde stationsweg niet moet gezegd worden te liggen ten oosten maar ten westen van den spoorweg en 9°. dat hier even als bij den weg onder n°. 28 *b* het woord stationsplein moet worden veranderd in station;

dat Gedep. Staten, na op nieuw ingesteld onderzoek door den hoofdingenieur van den Waterstaat, de 122 meters, in no. 24 kolom 5, hebben veranderd in 118, en te dier plaatse het woord stationsplein in het woord station, doch overigens den ligger onveranderd hebben vastgesteld;

dat de te beslissen geschilpunten zich derhalve thans bepalen tot de drie volgende 1°. welke wegen moeten als toegangswegen tot een station op den ligger worden gebragt? 2°. moeten in kolom 11 als onderhoudspligtigen worden gesteld zij, die dit in het vervolg zijn zullen? 3°. Is bij het station Amersfoort (n°. 27 *d* en 28 *b*) te regt melding gemaakt van een stationsplein?

Overwegende:

wat het eerste punt betreft, dat uit de geschiedenis der wet van 9 April 1875 blijkt, dat aanvankelijk slechts de bedoeling is geweest, onwillige gemeentebesturen te dwingen tot het onderhoud van wegen, bij gelegenheid van den spoorwegbouw ten behoeve der gemeenten aangelegd tot verbinding van het station met den naastbij gelegen weg, en daarmede in overeenstemming, blijkens de Memorie van Beantwoording van 11 Febr. 1872, met toegangswegen slechts werden bedoeld gedeelten of communicatien, gelijktijdig met den spoorwegaanleg gemaakt tot verbinding van de stations met bestaande wegen;

dat echter in het derde gewijzigd ontwerp een ruimer denkbeeld daarvoor in de plaats is getreden, blijkende uit de derde zinsnede, waarin ook wegen vóór den aanleg van den spoorweg aangelegd, onder de toegangswegen worden begrepen;

dat de meening, als zou de wetgever alleen die vroeger aangelegde wegen onder de toegangswegen hebben willen begrijpen, waar het station onmiddellijk tegen aan is gebouwd, in de woorden der wet geenen steun vindt en ook niet voortvloeit uit het begrip, gemeenlijk aan de uitdrukking toegangsweg gehecht;

dat uit dat begrip van toegangsweg veeleer mag afgeleid worden de bedoeling om daaronder te verstaan den toegang naar het station voor diegenen, ten wier behoeve het station hoofdzakelijk is gevestigd, dat is, voor de bewoners van de bebouwde kom der nabij zijnde gemeente;

dat deze bedoeling wordt bevestigd door de wijze waarop de Min. van Binnenl. Zaken de nieuwe redactie bij de openbare beraadslaging toelichtte, waaruit onmiskenbaar volgt, dat een bestaande weg, voor zooveel hij van de kom der gemeente tot een station toegang geeft, in den zin der wet als toegangsweg moet worden beschouwd;

dat derhalve de wegen, op den ligger aangeduid onder no. 24 *a*, no. 25 *a* en *b*, no. 26 *a*, n°. 27 *c* en n°. 28 *a*, als toegangswegen moeten beschouwd worden en teregt op den ligger gebragt zijn, en dat omtrent de wegen, sub 27 *a* en *b* op den ligger voorkomende, door Ons bij Ons besluit op het beroep van den gemeenteraad van Amersfoort wordt beslist;

Overwegende:

ten aanzien van het tweede punt, dat uit de geschiedenis der wet van 9 April 1875 duidelijk is af te leiden, dat de bepaling van art. 70 daarin is opgenomen, om alle onzekerheid ten aanzien der verpligting tot onderhoud der toegangswegen tot spoorwegstations, voor het vervolg weg te nemen; dat dus de kennelijke bedoeling der wet is, dat vermeld zullen worden niet degenen die tot dusverre in het onderhoud voorzagen of beschouwd konden worden daarmede belast te zijn, maar bepaaldelijk diegenen, die volgens de voorschriften van het wetsartikel zelf daartoe verpligt zijn;

dat het voorschrift van art. 2 van het Kon. besluit van 23 Maart 1876, houdende dat de ligger (11°) de aanwijzing van den onderhoudspligtige zal vermelden, strekt om uitvoering te geven aan het voorschrift der wet, en alzoo bedoelt die onderhoudspligtigen, die in het vervolg krachtens de bepalingen van art. 70 tot het onderhoud zullen zijn verpligt;

Overwegende:

wat betreft het derde punt, dat Ged. Staten te regt als stationsplein hebben aangemerkt de ruimte langs het stationsgebouw en het bestelgoederenbureau, dat voor het publiek toegankelijk is, en van welks zuidzijde af de breedte van het open terrein zuidwaarts geleidelijk vermindert; dat derhalve het woord stationsplein op n°. 27 la. *d* en 28 la. *b* van den ligger te regt voorkomt;

Gezien de wet van 9 April 1875 (*Stbl.* n°. 67) en Ons besluit van 23 Maart 1876 (*Stbl.* n°. 55);

Hebben goedgevonden en verstaan:

behoudens de wijziging door Ged. Staten van Utrecht te brengen in den ligger der toegangswegen naar de stations in die provincie, zooals die door hen is vastgesteld op 1 Augustus 1878, door onder no. 24 *b*, in kolom 5, de woorden: tot het

stationsplein lang 122 Meters, te vervangen door: tot het station, lang 118 Meters, en behoudens Onze beslissing op het beroep van den gemeenteraad van Amersfoort tegen denzelfden ligger, overigens met handhaving van gezegd besluit van 1 Augustus 1878 n°. 18, het daartegen door den raad van administratie der Nederlandsche Centraal-spoorwegmaatschappij ingesteld beroep ongegrond te verklaren.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

's Gravenhage, den 4 Maart 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
TAK VAN POORTVLIET.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

2°. Van 4 Maart 1879, n°. 10, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *den gemeenteraad van Amersfoort tegen een besluit van Ged. Staten van Utrecht van* 1 *Augustus* 1878, *n°.* 18, *betreffende den ligger der toegangswegen naar de spoorwegstations in die provincie.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1878, bl. 586).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door den gemeenteraad van Amersfoort tegen een besluit van Ged. Staten van Utrecht van 1 Aug. 1878, no. 18, betreffende den ligger der toegangswegen naar de spoorwegstations in die provincie;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 12 Februarij 1879, n°. 73;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 28 Febr. 1879, la. B, Afd. Waterstaat B;

Overwegende:

dat Gedep. Staten van Utrecht, ter voldoening aan Ons besluit van 23 Maart 1876 (*Stbl* n°. 55), hebben opgemaakt een ligger van de wegen, die tot toegang dienen naar elk in hunne provincie gelegen spoorwegstation, of naar het plein van dat station; dat zij op dien ligger als toegangswegen tot het station Amersfoort van den Centraalspoorweg onder anderen hebben gebragt, onder n°. 27 *a*, den Rijks grooten

weg der 1e klasse, n° 5 van den Cingel tot den Rijks grooten weg der 1e klasse n°. 1, lang 60 meters, onder n°. 27 *b* den Rijks grooten weg der 1e klasse n°. 1 van den Rijks grooten weg, n°. 5 tot den Ouden Soesterweg lang 180 meters; onder n°. 27 *c* den Ouden Soesterweg van den weg sub *b*, tot den stationsweg lang 150 meters; onder n°. 27 *d* den stationsweg ten Oosten van den spoorweg, van den weg sub *c* tot het stationsplein lang 72 meters, breed 10.20 meters tot 15.70 meters; onder n°. 28 *b* den stationsweg ten Oosten van den spoorweg, van den sub n°. 28 *a* genoemden weg tot het stationsplein lang 164 meters, breed 5,60 meters tot 6.30 meters;

dat de gemeenteraad van Amersfoort daartegen een bezwaarschrift heeft ingediend, maar dat Ged. Staten behoudens éene wijziging, den ligger hebben vastgesteld zooals die was ontworpen;

dat de gemeenteraad nu van Ons heeft gevraagd: 1°. verwijdering van den ligger van de gedeelten Rijksweg 1e klasse, vermeld onder n°. 27 *a* en *b*; 2°. aanduiding in den ligger, dat de weg vermeld onder n°. 27 *c* thans is in onderhoud bij de centraal spoorwegmaatschappij en in onderhoud moet worden overgedragen aan de gemeente Amersfoort, en zulks op grond dat de spoorwegmaatschappij door het afsluiten van den Ouden Soesterweg, waar die den spoorweg snijdt, dit eerste gedeelte van den weg uitsluitend tot toegangsweg heeft gemaakt; 3°. aanduiding in den ligger, dat de weg vermeld onder n°. 27 *d* en n°. 28 *b* als één doorloopenden weg ligt langs de bierbrouwerij ter breedte van 3 meters rijweg en 1 meter voetpad, en niet ter breedte zooals die in den ligger is opgegeven, waarmede weg en stationsplein bedoeld moeten zijn;

Overwegende:

wat adressants eerste grief betreft: dat uit de geschiedenis der wet van 9 April 1875 (*Stbl.* n°. 67) kan worden afgeleid dat met de uitdrukking „toegangswegen” bedoeld zijn de wegen die het station verbinden met de kom eener naastbij gelegen gemeente; dat langs de wegen, vermeld onder n°. 27 *a* en *b*, onderscheidene gebouwen staan, die wel niet alle zelve aan elkander gebouwd zijn, maar toch, voor zoover zij niet aaneengebouwd zijn, omgeven zijn elk door zijn eigen erf, grenzende ter weerszijden aan het erf van de naastbij gelegen villa, zonder dat er eenige perceelen als opene geheel onbebouwde erven tusschen liggen; dat dit het geval is tot aan den Ouden Soesterweg, vermeld onder n°. 27 *c*; dat deze weg alzoo van de bebouwde kom aanvangt, en de gedeelten bedoeld onder n°. 27 *a* en *b* als liggende binnen de bebouwde kom op dezen ligger der toegangswegen niet behooren voor te komen;

wat betreft adressants tweede grief: dat de weg vermeld onder n°. 27 *c* bestond vóór den aanleg van den centraalspoorweg, zoodat hij valt onder alinea 3 van art. 70 der wet; dat deze weg door de gemeente Amersfoort is bepuind; dat de gemeente daardoor het onderhoud op zich heeft genomen en ook op den ligger der openbare wegen als onderhoudspligtige is aangewezen: dat overdragt aan de gemeente niet te pas komt, omdat de gemeente den weg reeds lang vóór den aanleg van den spoorweg in onderhoud had en sedert gehouden heeft; dat de gemeente verantwoordelijk was en is voor het onderhoud van den weg en dat het in allen geval niet zou aangaan de

spoorwegmaatschappij te verpligten om te herstellen wat de onderhondspligtige gemeente heeft laten vervallen;

wat betreft adressants derde grief: dat het niet de vraag is welke regten of verpligtingen voor partijen kunnen worden afgeleid uit de overeenkomst van 16 Julij 1866, omdat de verpligting dier gemeente tot onderhoud van publiekregtelijken aard is, opgelegd bij al. 1 van art. 70 der wet; dat dan ook in de kolom tot aanwijzing van den titel, waarbij het onderhoud is gevestigd, die overeenkomst niet behoort te worden vermeld; dat voorts met het oog op de wet het niet kan aangaan den geheelen weg van den Ouden Soesterweg langs en voorbij het station tot aan den overweg, als één doorloopenden weg op den ligger te brengen, zooals adressant zou verlangen; dat deze ligger toch moet vermelden de toegangswegen en iedere toegangsweg natuurlijk zijn uiteinde vindt, hetzij bij het stationsgebouw, hetzij bij het stationsplein, wáár een zoodanig plein bestaat; dat de beide gedeelten wegs, die van weêrszijden aan het stationsplein aansluiten, dus elk op zich zelve op den ligger moeten blijven, en wel tot hunne volle breedte daar er geen reden is om niet de geheele breedte, die als weg voor het gebruik open ligt, op den ligger te plaatsen, behoudens de beperking van de breedte der hardmaking overeenkomstig den bestaanden toestand, zooals die op den ligger staat aangeteekend; dat alléén de omschrijving der lengte van die wegen eene kleine wijziging zal moeten ondergaan, omdat de toestand van het stationsplein tijdens de vaststelling van den ligger nader gebleken is anders te zijn geweest dan Ged. Staten op grond van vroegere berigten hadden aangenomen;

dat de gemeenteraad ook nog subsidiair heeft verzocht dat het geheele terrein, van den Soesterweg af tot aan de hoogte voor de veelading, als stationsplein moge worden beschouwd, maar dat ook dit verzoek niet vatbaar is voor inwilliging, en dat Ged. Staten in dit geval teregt als stationsplein alleen hebben aangemerkt de ruimte langs het stationsgebouw en het bestelgoederenbureau, dat voor het publiek toegankelijk is en van welks zuidzijde af de breedte van het open terrein zuidwaarts geleidelijk vermindert;

Gezien de wet van 9 April 1875 (*Stbl.* no. 67) en Ons besluit van 23 Maart 1876 (*Stbl.* no. 55).

Hebben goedgevonden en verstaan:

met gedeeltelijke vernietiging van het besluit van Ged. Staten van Utrecht van 1 Augustus 1878 no. 18 te bevelen dat de twee gedeelten weg, onder no. 27*a* en *b* op den ligger gebragt, daarvan worden afgenomen; voorts dat de lengte van het gedeelte toegangsweg vermeld onder no. 27 *d* worde opgegeven als bedragende 62 meters; en de lengte van het gedeelte toegangsweg vermeld onder no. 28 *b* worde opgegeven als bedragende 215.5 meters, de breedte 4 meters tot 6.30 meters; eindelijk dat uit de kolom aanwijzende "den titel waarbij het onderhoud is gevestigd" worde weggelaten de vermelding van de akte van overeenkomst van 16 Julij 1866, bij de wegen onder no. 27 *d* en 28 *b* voorkomende.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering

van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

's Gravenhage, den 4 Maart 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
TAK VAN POORTVLIET.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

3°) van 4 Maart 1879, n°. 11, houdende beschikking op het beroep door *de directie der Nederlandsche Rijnspoorwegmaatschappij ingesteld, van een besluit van Ged. Staten van Utrecht, betreffende den ligger der toegangswegen naar spoorwegstations in die provincie.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1878, bl. 578.)

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, door de directie der Nederlandsche Rijnspoorwegmaatschappij bij Ons ingesteld van een besluit van Ged. Staten van Utrecht van 1 Aug. 1878, betreffende den ligger der toegangswegen naar spoorwegstations in die provincie;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 12 Februarij 1879 no. 74;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 1 Maart 1879, La. B, afd. Waterstaat B;

Overwegende:

dat op den door Ged. Staten van Utrecht ontworpen ligger der toegangswegen naar spoorwegstations in hunne provincie der Nederlandsche Rijnspoorwegmaatschappij, vermeld is als onderhoudspligtige van den toegangsweg naar het station Maarssen n°. 7 van den ligger, en van de toegangswegen naar het station Loenen-Vreeland, voorkomende onder no. 11 *b* en *c* en onder n,. 12 *d*, *e* en *f* van den ligger, terwijl de voorlaatste kolom van den ligger niet vermeldde, dat die wegen aan de gemeenten, waarin zij gelegen zijn, moesten worden overgedragen.

dat als titel van onderhoudspligt vermeld werd voor den toegangsweg naar het station Maarssen eene overeenkomst van 2 Dec. 1851, gesloten tusschen G. W.

van Winsheym, te Maarssen, en de Rijnspoorwegmaatschappij, waarbij de laatste zich verbonden heeft te voldoen aan de verpligting tot onderhoud van den weg, aan eerstgenoemden en drie andere ingezetenen van Maarssen, met verpligting om den weg aan te leggen, opgelegd bij eene beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 19 April 1845, waarbij op hun verzoek het haltpunt der treinen in de gemeente Maarssen werd verplaatst; en voor de toegangswegen naar het station Loenen-Vreeland eene overeenkomst van 12 Aug. 1846 tusschen de gemeente Loenen en de Rijnspoorwegmaatschappij, waarbij de laatste zich verbonden heeft de wegen aan te leggen en te onderhouden;

dat de Rijnspoorwegmaatschappij tegen de genoemde nummers van den ontworpen ligger bezwaren heeft ingebragt, bewerende dat de daar vermelde wegen volgens art. 70 1e lid der wet van 9 April 1875 (*Stbl.* n°. 67) aan de gemeente waarin zij liggen, in onderhoud moeten overgaan;

dat Ged. Staten bij hun besluit van 1 Aug. 1878 de bezwaren ongegrond verklaard hebben, uit overweging:

wat den toegangsweg naar het station Maarssen betreft, dat het 1e lid van art. 70 der bovenaangehaalde wet, alleen ten laste der gemeente brengt de wegen, tot toegang naar stations aangelegd door het Rijk of door eene spoorwegonderneming, maar niet die, welke, zooals de hier bedoelde weg, door anderen zijn aangelegd; dat die bepaling niet ten nadeele eener gemeente door uitlegging mag worden uitgebreid, en wat de toegangswegen naar het station Loenen-Vreeland betreft, dat hoe algemeen de bepaling van het eerste lid van art. 70 ook moge luiden, de wetgever zonder eene bepaaldelijk daartoe strekkende verklaring niet kan geacht worden aan die bepaling eene zoodanige kracht te hebben willen geven, dat verkregen civiele regten daardoor zonder schadeloosstelling zouden vernietigd worden;

dat de Rijnspoorwegmaatschappij van deze beslissing van Ged. Staten bij Ons in beroep gekomen is;

dat door haar in hoofdzaak is aangevoerd, dat, ook blijkens het gezegde door den Min. van Binnenl. Zaken in de zitting van de Tweede Kamer van de Staten-Generaal van 6 Maart 1875, de woorden van al. 1 van art. 70 der wet op de spoorwegen, "door het Rijk of door eene spoorwegonderneming aangelegd, moeten geacht worden alleen te zijn gebezigd ter aanduiding van de meest gewone gevallen, daar het er niet op aankomt wie den weg heeft aangelegd, maar alleen of hij is aangelegd om te dienen tot toegang naar een spoorwegstation, voorts dat de bepaling van art. 70 der wet tot uitgesproken doel had den bestaanden regtstoestand door eene nieuwe te vervangen, en dat regeling van onderhoudspligt van wegen in het algemeen en van toegangswegen naar spoorwegstations in het bijzonder, niet is regeling van een civiel regt.

Overwegende:

wat betreft den toegangsweg naar het station Maarssen, dat de wetgever, bij het 1e lid van art. 70 der wet van 9 April 1875 (*Stbl.* n°. 67), de gemeenten aanwijzende als moetende in het vervolg belast worden met het onderhoud van wegen door anderen

tot toegang naar spoorwegstations aangelegd, zijn voorschrift heeft beperkt tot die wegen, die door het Rijk of door spoorwegondernemingen zijn aangelegd;

dat er dan ook onder de wegen, door particulieren aangelegd, zouden kunnen zijn, waarbij het algemeen belang der ingezetenen van de gemeente niet in die mate betrokken was, dat er termen zouden zijn om het onderhoud aan de gemeente op te leggen;

dat nu de hier bedoelde weg is aangelegd door particulieren en derhalve niet behoort onder die, welke volgens de wet op de gemeenten, waarin zij liggen, moeten overgaan;

Overwegende:

wat betreft de bovenvermelde toegangswegen naar het station Loenen-Vreeland, dat deze zijn aangelegd door de Rijnspoorwegmaatschappij tot toegang naar een station en dus vallen in de termen van het 1e lid van art. 70 der wet;

dat in deze omstandigheden, daargelaten welke civielregtelijke verbindtenissen er ten aanzien van deze wegen mogen bestaan, waarover in geval van geschil de burgerlijke regter zal hebben te beslissen, de volstrekt algemeene bepaling van het 1e lid van art. 70 vordert, dat bij de publiekregtelijke regeling, waarvan sprake is bij het opmaken van den ligger, in het laatste lid van art. 70 bedoeld, de betrokken gemeenten worden aangewezen als verpligt om voor het onderhoud der genoemde wegen te zorgen;

Overwegende:

dat elk dezer beide wegen ligt gedeeltelijk op het grondgebied der gemeente Loenen en gedeeltelijk op dat der gemeente Loenersloot en dat derhalve volgens art. 70 2e alinea der wet voor elk dier wegen door Ons, den Raad van State gehoord, moet worden beslist, aan welke gemeente hij zal worden overgedragen;

Gelet op art. 70 der wet van 9 April 1875 (*Stbl.* n°. 67) en op Ons besluit van 23 Maart 1876 (*Stbl.* n°. 55);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met vernietiging van het beklaagde besluit van Ged. Staten van Utrecht, voor zoo veel betreft de beslissing omtrent de bovengenoemde toegangswegen naar het station Loenen-Vreeland, te bepalen, dat op den ligger van toegangswegen naar spoorwegstations in de provincie Utrecht voor elk der twee genoemde wegen ééne der gemeenten, waarin de weg ligt, nader door Ons volgens de 2e alinea van het aangehaalde art. 70 aan te wijzen, als onderhoudspligtige zal worden opgegeven, en dat in de voorlaatste kolom van den ligger bij elk der twee genoemde wegen zal worden vermeld, dat hij aan de als onderhoudspligtige opgegeven gemeente zal worden overgedragen.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering

van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

's Gravenhage, den 4 Maart 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
TAK VAN POORTVLIET.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

Aan de orde is:

II. het beroep van *Mr. P. F. Hubrecht, te 's Gravenhage, tegen een besluit van Ged. Staten van Zuidholland, betreffende den legger der wegen en voetpaden in de gemeente Leiderdorp.*

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF brengt het volgend verslag uit:

De heer Mr. P. F. Hubrecht, secretaris-generaal bij het Departement van Binnenlandsche Zaken, heeft zich ingevolge art. 3 al. 8 van het Prov. Reglement op de wegen en voetpaden in Zuidholland van 1870 (*Prov. Blad* n°. 103), bij adres van 18 Febr. ll. gewend tot Ged. Staten van Zuidholland, met verzoek tot verbetering der invulling van de kolommen 7, 8 en 9 van den laatstelijk in Mei 1874 vastgestelden legger van wegen en voetpaden in de gemeente Leiderdorp, waar sprake is van den lagen Rijndijk, volgens welke thans wijlen Mr. P. G. Hubrecht, des adressants vader, was aangewezen als eigenaar, onderhoudspligtige en beheerder van een steenen brug, genaamd Achtbovenerbrug. Hij beweerde, dat aan wijlen zijnen vader de qualificatie van eigenaar, onderhoudspligtige en beheerder niet kon zijn toegekend; dat deze nooit eenig beheer had uitgeoefend; nooit onderhoud had verrigt, noch een onderhoudspligt, waarvoor geen enkele regtsgrond bijgebragt werd, had aanvaard; terwijl van eigendom teeken noch titel aanwezig was; hij wees er op, dat die brug door alle gebruikers van het jaagpad gebruikt wordt, dat de leuning der brug aan de Rijnzijde, welker toestand strijdt met art. 12 van 't reglement, ook aantoont, dat die brug in de eerste plaats strekt ten behoeve van het jaagpad; dat uit eene "verclaring van Burg. en Regierders der stadt Leyden" te vinden in "Burgemeesters Dachboec van 1664" zoude blijken, dat het onderhoud van bruggen, in het jaagpad van Leiden op Utrecht, ten laste is van hen, die met het onderhoud van het jaagpad belast zijn; en hij verklaarde ten slotte dat hij niet dadelijk na den dood zijns vaders met deze reclame is opgekomen, omdat hij eerst onlangs van de omschrijving op den legger kennis had bekomen, toen bij bemerkte, dat de brug weldra belangrijke herstelling zou behoeven.

De gemeenteraad van Leiderdorp, aan wien dat adres door Ged. Staten ten fine

van advies was gezonden, adviseerde, bij een uitvoerig berigt van 28 Febr. jl., tot afwijzing der reclame. De gemeenteraad gaf in hoofdzaak te kennen: „dat een regtstitel, waaruit de eigendom van wijlen Mr. P. G. Hubrecht zou kunnen worden bewezen, te Leiderdorp niet berust en wel nergens zal te vinden zijn, doch dat Mr. P. G. Hubrecht, van 1829—1867 Burgemeester van Leiderdorp en vele jaren eigenaar der bezittingen aldaar, die in 1876 op zijn zoon zijn overgegaan, zelf dien legger heeft doen opmaken, en zooals aan meer dan één raadslid nog wel bekend is, zelf destijds met den landmeter is rondgegaan om aanwijzingen te doen, noodig voor de goede inrigting van den legger; dat die belanghebbende dus zelf, als burgemeester, de aangevallene omschrijving op den legger heeft gemaakt, of althans den door den raad alzoo vastgestelden legger zonder eenig protest heeft geteekend en de dubbelen daarvan aan Ged. Staten toegezonden; dat die brug reeds in de 15e of 16e eeuw gemaakt is, enkel omdat er eene doorgraving in den dijk was gemaakt om aan de achtergelegen landerijen gelegenheid te bezorgen tot afvoer van producten en tot het verkrijgen van zuiver water uit den Rijn; dat de legger, na van tijd tot tijd te zijn herzien, ter visie is gelegd, nu laatstelijk in 1874, zonder dat iemand er bezwaren tegen ingebragt heeft; dat de door den reclamant aangehaalde plaats uit het „Burgemeesters Dachboec" alleen doelt op houten bruggen, die in het jaagpad moesten gelegd worden om toegang te geven tot de steenen bruggen die er bestonden; dat uit een stuk, in 't archief der gemeente berustende, rakende den aanleg van het jaagpad van Leiden op Utrecht (waarvan een gedeelte wordt aangehaald), blijkt, dat die gemeente steeds zou onderhouden al de bruggen, *in het jaagpad te steken*, dus niet de reeds bestaande steenen bruggen; dat die leden van den raad weten, dat de steenen bruggen, die niet liggen tot gemak van hen, die ze passeren, maar tot hun last en alleen ten nutte der achterliggende eigendommen, altijd door de eigenaren der landen, of der wouingen, waarbij zij liggen, zijn onderhouden; dat op de brug in quaestie wel is gelegd een houten plating op de leuning, welke door de directie van het jaagpad is en wordt onderhouden, omdat het er op is gemaakt, met goedvinden der eigenaren van de brug, enkel in het belang der jagerij, om het schuren der lijnen; dat, als de requestrant dat wil, hij de leuning mag inrigten volgens art. 12 van het reglement, in welk geval de paarden dan even van de lijn zullen moeten worden gespannen; en dat, als de requestrant meent, dat Leiden en Utrecht de onderhoudspligtigen zijn, hij dan maar de besturen dier gemeenten moet aanspreken, doch dat vóór dat de onderhoudspligt dier gemeenten zal zijn uitgemaakt, geen grond bestaat tot verandering in den legger."

Ingevolge het reglement, is de reclamant door Ged. Staten in de gelegenheid gesteld om, vóór dat zij uitspraak deden, kennis te nemen van 't advies van den gemeenteraad van Leiderdorp. Hij heeft daarop in d°. 27 April eene breedvoerige Memorie aan Ged. Staten ingezonden, waarin hij in substantie aanvoert: „dat nu het gemeentebestuur geen titel van eigendom der brug kent, het tusschen partijen vaststaat, dat hij geen eigenaar er van is; dat, de op den legger als eigenaar en onderhoudspligtige aangeduide heer Mr. P. G. Hubrecht overleden zijnde, de legger niet meer voldoet aan art. 3 al. 2 van 't reglement, en diens naam zou moeten worden vervangen door de namen der erfgenamen, *indien* namelijk publiekregtelijke verpligtingen op

erfgenamen *ex jure civili* overgaan, waarover hij zich niet behoeft te verklaren. Na deze voorloopige opmerkingen, brengt hij de beweringen van den gemeenteraad, die hij achtereenvolgens poogt te wederleggen, tot 16 punten. Als rapporteur zal ik trachten bij de reproductie dier punten zoo beknopt mogelijk te zijn:

1o. Niet de Burgemeester alleen stelt den legger voorloopig vast, maar Burg. en Weth., daarna de Raad. Liet de raad dat over aan den Burgemeester alleen, dan had dat collegie zijn pligt niet gedaan. De voorstelling van dat punt in 's raads advies komt hem *odieus* voor. Wijlen zijn vader was wel Burgemeester van Leiderdorp maar geen lid van den raad dier gemeente. Hij was een man des vredes en zou zich liever alles hebben getroost dan over zijne particuliere belangen in een conflict met zijn raad te komen.

2o. Dat hij, persoonlijk op den legger met onderhoudslast bezwaard, niet protesteerde, bewijst niets en kan niet prejudicieren het goed regt van hen, die thans van dat regt gebruik maken. Het gaat niet aan den reclamant de vindicatie van goed regt te ontzeggen op grond, dat anderen, en nog wel in qualiteit, om welke reden dan ook, onregt verdragen hebben.

3o. dat een brug in een weg gelegd zou zijn niet ten dienste der passanten, maar tot wateraanvoer voor de achter den dijk liggende landen, kan niet ernstig gemeend zijn, en is een nieuwe leer, die elken feitelijken grondslag mist.

4o. al. 7 van art. 3 van 't reglement is juist geschreven, opdat men later tegen een vastgestelden ligger zou kunnen opkomen. Uit het niet opkomen bij de ter visieligging kan dus geen praejudicie geboren worden.

5o. Het is onjuist om uit de omstandigheid, dat hij thans is eigenaar der landerijen van zijn vader, af te leiden, dat hij nu ook is onderhoudspligtige van de quaestieuse brug. Drukt die pligt op de landerijen? Hij is bovendien maar voor een deel eigenaar daarvan. Dat de brug zou loopen over een hoefslag, wordt door hem ontkend. Hij heeft nooit iets aan den weg ten koste gelegd. Bovendien, het reglement onderscheidt niet tusschen de wegen en de daarin gelegen kunstwerken. Hij reserveert zich om later, als 't noodig is, ook te betwisten zijn pligt tot onderhoud van den weg, thans is er alleen van het kunstwerk, d. i. de brug, sprake.

6o. Dat alle voorgaande eigenaren, lang vóór 1664, de brug hebben onderhouden, wordt door den raad wel beweerd maar niet bewezen; die bewering, tot vergoeding van het gemis van elken regtstitel, is uit den aard der zaak zelfs onbewijsbaar, en al ware 't bewezen, niets afdoende tegenover hem, die juist beweert geen eigenaar der brug te zijn. Hij begrijpt ook niet 's raads bewering, dat hier verjaring van bezit kan worden aangenomen. Is er in jure publico ooit sprake van verjaring? Dacht de raad welligt aan een servituut? wáár is dan hier het lijdend erf, wáár het heerschend? Tegenover hem kan men nooit verjaring doen gelden, omdat hij die nooit heeft kunnen stuiten.

7o. Door niets wordt gestaafd, dat de aangehaalde plaats uit het "Dachboec" enkel zou slaan op houten bruggen; er staat niet "te steken," maar "gesteeken op de tegenwoordige wijte en hoogte," en 't slaat dus op bestaande bruggen. Daarvan kwam het onderhoud aan de betrokken gemeenten. In eene bijlage bij 't gedrukt rapport, der Utrechtsche raadscommissie over dat jaagpad in Febr. 1871 uitgebragt, komt voor eene acte van 20 Sept. 1663, waaruit blijkt, dat het onderhoud "van 't padt

„bruggens en 't geen verder daaraan dependeert„ voortaan zou worden bekostigd door Utrecht en Leiden. Waaruit leidt de raad af, dat er alleen daar sprake is van 't onderhoud der houten bruggen? Wat bedoelt hij met houten bruggen, om toegang te geven tot de steenen bruggen?

8°. Het is onlogisch, om uit het reeds vermelde ten archieve te Leiderdorp berustende stuk af te leiden, dat omdat daaruit niet blijkt, dat steenen bruggen voor het jaagpad zouden zijn overgenomen, dus de reclamant de onderhoudspligtige van die steenen brug is.

9°. De gestelde, niet enkel de te stellen, bruggen kwamen ten laste van Utrecht en Leiden, gelijk sub 7 betoogd is; de uitzondering voor steenen bruggen is nergens te vinden.

10°. Uit de omstandigheid, dat de lage rijndijk en de daarin gelegen bruggen openbare weg zijn en, met de daarin voorkomende bruggen, van zelve tot jaagpad konden worden gebruikt, volgt niets hoegenaamd ten bewijze voor een onderhoudspligt van den reclamant.

11°. Hij wil niet, dat alle gebruikers van de brug met het onderhoud worden belast. Iets diergelijks is nooit in eenig stuk door hem beweerd. Maar wat hij wèl verlangt, is dat niet *hij* als onderhoudspligtige op den legger voorkome. Wie dan met dat onderhoud belast moet worden, behoeft *hij* niet aan te toonen. Dat zijn eigendommen nut hebben van de brug, kan geen argument zijn voor zijn onderhoudspligt. De nuttigheid is nooit grond van beslissing over onderhoudspligt.

12°. Tegenover de herinnering van leden van den raad stelt hij de zijne, dat wel degelijk door anderen in onderhoud aan de brug is gearbeid, zonder dat hij meer weet door wie of wanneer dat gedaan is. Hij hecht niet aan de herinnering van leden van een collegie, tegen welks beslissing hij opkomt; en, al ware zij juist, toch zou daaruit niets volgen voor de juistheid der bestredene aanwijzing op den legger.

13°. Uit het door de directie van het jaagpad stellen en onderhouden van de houten plating op de leuning der brug, valt, in strijd met hetgeen de raad er uit afleidde, veeleer af te leiden, dat de eigenaars, tijdens het jaagpad gelegd werd, van het onderhoud der geheele brug zijn gelibereerd.

14°. De gemeenteraad zegt, dat hij, reclamant, vrij is de leuning der brug te brengen ter hoogte, bepaald in art. 12 van het reglement; maar dan ware het jaagpad als zoo danig niet bruikbaar! Daarom is aan geen der bruggen in dat pad eene leuning ter reglementaire hoogte; een bewijs dat de brug er is ten behoeve van het jaagpad. Omdat in 1667 de brug tot dat pad overging, werd in de verclaring van 1667 de vrije uitvaart gegarandeerd, wat anders niet noodig ware geweest. Deed hij wat de raad geoorloofd verklaarde, en werd dat ook bij de overige bruggen opgevolgd, dan zouden de paarden telken 5 minuten van de lijn moeten gespannen worden.

15°. 's Raads bewering, dat hij Leiden en Woerden (of Utrecht) in regten kan aanspreken, noemt hij een gemakkelijk en naïf expedient. De raad, die iemand als onderhoudspligtig op den legger stelt, moet daarvoor afdoende gronden hebben. Het gaat niet aan, zonder deugdelijk onderzoek en nasporing, iemand maar te belasten en het aan dezen dan over te laten om daarover te gaan procederen met zoodanige anderen als hij meenen mogt de onderhoudspligtigen te zijn, alles ter gemakkelijke

voorlichting van den gemeenteraad! Wie op den ligger moet komen, als de naam van reclamants auteur naar regt en billijkheid er van zal zijn afgenomen, moet de raad zelf weten.

16°. Tegen de opmerking, dat hij de brug sloopen mag, voert hij aan, dat, waar over eenig object geschil bestaat, tot beslechting van dusdanig geschil algeheele vernietiging van dat object in het algemeen zeer practisch en eenvoudig moge zijn, doch dat hij niet geregtigd is een brug, die hem niet aangaat, te amoveren, en bovendien dat hij zelf de vrije vaart onder de brug naar den Rijn wel wil behouden.

Resumeerende, komt de reclamant tot deze conclusiën: *a.* de legger werd bonâ fide vastgesteld, doch zonder behoorlijk onderzoek omtrent de onderhoudspligtigheid; *b.* de bewijzen ontbreken aangaande de juistheid der vermelding van Mr. P. G. Hubrecht bij dit kunstwerk in 't jaagpad; *c.* wie dan de onderhoudspligtige wèl is, moet de raad aantoonen en bewijzen, niet hij; *d.* in elk geval moet de naam van Mr. P. G. Hubrecht, nu overleden, van dien legger worden afgevoerd.

Ged. Staten namen alsnu op 8/13 Julij ll. de volgende beslissing:

"Overwegende dat uit eene locale opneming ten duidelijkste is gebleken, dat gezegde brug, die gelegen is in den lagen- of linker Rijndijk en den over dien dijk loopenden weg, en welker stichting van zeer oude, thans onbekende dagteekening is, uitsluitend strekt om aan de achter gezegden dijk gelegen werf en bijbehoorende gronden der hofstede Achthoven de gelegenheid tot uit- en invaart of communicatie te water naar en uit den Rijn te verschaffen, en daardoor mogelijk te maken het gebruik eener vergunning welke in der tijd tot het maken en houden eener doorvaart daar ter plaatse onder door den weg ten behoeve dier hofstede van het dijks- en wegsgezag moet zijn verkregen;

dat zulks ook uit eene door den Hoofdingenieur van den provincialen waterstaat ingezonden situatieteekening ten duidelijkste blijkt, daar het buitenwater onder door de brug alleen door de hofstede Achthoven vloeit en de vergunning tot het hebben eener brug alzoo eenig en alleen ten gerieve of ten nutte van genoemde hofstede strekt

Overwegende dat die uitsluitende strekking der brug nog nader bevestigd wordt door den steen van kennelijk overoude dagteekening, welke zich in den voorgevel der brug aan de Rijnzijde bevindt en waarop met groote letters de naam Achthoven is gebeiteld als aanduiding van den aard dezer brug om, als de invaart der hofstede, tot die hofstede te behooren;

Overwegende, dat deze zoo gebleken uitsluitende strekking van dit kunstwerk in den dijk en weg, dan ook door den adressant bij zijne memorie van den 27 April 1878 wordt erkend, waar hij zegt (bl. 26) "het leggen van dat werk ten nutte zijner eigendommen niet te weerspreken" en (bl. 35) "het regt van vrije vaart tot in den Rijn te bezitten en bij het behoud van dat regt belang te hebben;"

Overwegende, dat ten aanzien van de in wegen voorkomende kunstwerken, als bruggen, heulen, sluizen, duikers, door het woord "eigenaar" in het reglement op de wegen en voetpaden wordt bedoeld degeen, ten wiens behoeve, d. i. ten wiens uitoefening van het regt of de vergunning tot doorvaart of doorlating van water dat kunstwerk bestaat en die mitsdien geregtigd is, dit in den tot openbaren dienst bestemden dijk en weg te hebben en te houden;

Overwegende, dat hij die dat regt van hebben en houden van een kunstwerk in den dijk en weg bezit, uit den aard der zaak zich de kosten aan dat regt verbonden moet getroosten en mitsdien zoolang hij daarvan niet afziet jegens het dijks- of wegsgezag, ten aanzien van het betrokken kunstwerk, de onderhoudspligtige is, tenzij bewezen worde dat het dijks- en wegsgezag òf zelf de verpligting tot onderhoud op zich heeft genomen, òf met een ander als onderhoudspligtige, ter vervanging van den geregtigde tot het hebben en houden van dat kunstwerk daar ter plaatse genoegen heeft genomen

Overwegende, dat deze leer, wel verre van eene nieuwe te zijn, ten aanzien der privaatregtelijke erfdienstbaarheden, in de wetgeving van alle landen is gehuldigd en ten aanzien van het regt van erven en waterschappen tot doorvaart of waterdoorlating door een tot openbaren dienst bestemden dijk of weg, zoowel langs beide zijden van den Rijn als in alle andere deelen des lands, ten allen tijde heeft gegolden en heden ten dage nog geldt;

Overwegende nu, dat wel door den adressant wordt beweerd, dat ten tijde van het bruikbaar maken of inrigten van den Rijn tot trekvaart door de steden Leiden, Woerden en Utrecht in 1663 en 1664 door aanleg van een jaagpad en verdere werken, de verpligting tot onderhoud van gezegde brug van den eigenaar van Achthoven zou zijn overgegaan op gezegde steden, doch dat hij tot staving dier bewering zich op niets anders beroept dan op de overeenkomst op 24 September 1663 tusschen de regeerders van Leiden, Woerden en Utrecht over de bruikbaarmaking en voortdurende bruikbaarhouding van den Rijn tot trekvaart gesloten en eene verklaring dd. 3 Julij 1664 van Burg. en Weth. van Leiden, te vinden in Burgemeesters dagboek Letter L, folio 4, verso 1 en 2, en anderen gelijken, te vinden bij van Mieris, Beschrijving van Leiden blz. 470 en volgende;

Overwegende, wat alles afdoet, dat bij geene dier stukken, hetzij het toenmalig dijks- en wegsgezag, hetwelk ter plaatse waar deze brug is gelegen, bij het Ambachtsbestuur van Leiderdorp onder toezigt van Rijnland berustte, hetzij de eigenaar van Achthoven, partij is geweest en mitsdien, wat ook die stukken mogten inhouden, zij nimmer tusschen het wegsgezag en den eigenaar van Achthoven tot bewijs kunnen strekken van des laatsten ontslag van zijne verpligting tot onderhoud van gezegde brug, terwijl bovendien de aangehaalde verklaringen door de regeerders van Leiden afgelegd, niet waren gerigt tot de gelanden van Leiderdorp, maar alleen tot die van Aarlanderveen, Oudshoorn, Koudekerk en Hazerswoude;

Overwegende verder, hoewel geheel ten overvloede, dat het bruikbaar maken of inrigten van den Rijn tusschen Leiden en Utrecht tot trekvaart medebragt, dat door de dit werk ondernemende gemeenten, alleen daar in de schepping van een jaagpad en het steeken van bruggen in dat jaagpad ten behoeve der door dijk en weg bestaande in- en uitvaarten werd voorzien, waar niet reeds door het afzijn van voorland (uiterdijken) tusschen den dijk en den Rijn, gelijk vóor de hofstede Achthoven het geval was, gelegenheid tot trekken op den tot gemeenen rijweg ingerigten kruin des dijks bestond, terwijl bij gezegde verklaringen der regeerders van Leiden geen sprake hoegenaamd is:

1°. hetzij van onderhoud door hen van andere bruggen dan die gestoken (d. i. houten) bruggen in het jaagpad;

en 2°. hetzij van overname door die regeerders van eenigen onderhoudspligt der gelanden ten aanzien van den dijk, den daarover loopenden weg of de daarin gelegen steenen bruggen of andere werken, maar die regeerders blijkens het slot dier verklaringen integendeel, ten aanzien van dien dijk of weg, waar hij door het jaagpaard zal worden beloopen, zich uitdrukkelijk hebben bepaald tot verzekering der gelanden tegen verargering of verzwaring van hun banwerk (d. i. verpligt onderhoud) ten gevolge van hetgeen aan dien dijk of weg ten dienste van het jaagpad, d. i. van het gebruik van dien rijweg tot jaagpad, nieuwlings mogt worden gemaakt;

Overwegende mitsdien dat bij de overeenkomsten van 1663 en 1664 bij de regeerders der drie betrokken steden heeft voorgezeten het beginsel om in den regel ten aanzien van den bestaanden dijk en rijweg en daarin bestaande werken geen onderhoudspligt van de gelanden over te nemen, maar alleen:

1e hunne regten van in- of doorvaart te ontzien daar ter plaatse, waardoor hen over voorland (uiterdijken) een jaagpad werd aangelegd, daarin met de bestaande bruggen in den dijk corresponderende houten bruggen te steeken en die te blijven onderhouden; en

2°. hen te vrijwaren tegen zulke vermeerdering van hun onderhoud, als het gevolg mogt zijn van het gebruik van den bestaanden rijweg tot jaagpad;

Overwegende dat daarmede volkomen strookt zoowel de Nota Bene bij van Mieris blz. 473, onder de verklaring ten behoeve der gelanden onder Koudekerke te vinden, waarin wordt herinnerd, dat de leuningen der bruggen in den Rijndijk aan de zijde van den Rijn, d. i. de leuningen welke met de lijn in aanraking komen en dientengevolge eene veranderde inrigting behoefden, door de steden worden onderhouden, als het feit dat de houten plating, welke kennelijk ter wederkeerige beveiliging van de lijn en de gemetselde leuning der Achthovenerbrug, ten koste der trekvaartonderneming werd aangebragt, door die onderneming wordt onderhouden, maar daarentegen de bewering des adressants, dat, in afwijking van het bovenvermeld door de regeerders der drie steden als regel gestelde beginsel, zij zich tot het onderhoud van de brug zelve jegens den eigenaar van Achthoven hebben verbonden, van alle bewijs is ontbloot, terwijl, al ware dat bewijs geleverd, gelijk boven werd opgemerkt, dit niets ter zake zou kunnen doen, zoolang niet tevens werd bewezen, dat, ten gevolge dier verbindtenis, het wegsgezag den eigenaar van Achthoven zijn onderhoudspligt had ontslagen;

Overwegende mitsdien dat de eigenaar der gronden ten wier behoeve die brug in den weg bestaat als onderhoudspligtige van dat kunstwerk op den ligger voorkomen moet;

Overwegende, dat dan ook bij de vaststelling des liggers de heer Mr. P. G. Hubrecht als den toenmaligen eigenaar dier gronden als eigenaar en onderhoudspligtige van dat werk op den ligger werd vermeld, doch uit hoofde het regt op het hebben en houden van dat werk in den weg niet is een persoonlijk, maar een zakelijk regt, verbonden aan den eigendom der gronden ten wier in- en uitvaart het bestaat, het ordelijker is den ligger in dier voege te wijzigen, dat daarop als eigenaar en onderhoudspligtige worde vermeld de eigenaar van gezegde gronden, met name de kadastrale percelen Gemeente Leiderdorp, Sectie C, n°. 185, 478, 479, 480, 481, 482, 485, 486. 782 en 783;

Overwegende nu wat het beheer betreft dat door beheerder in den zin van het

reglement op de wegen en voetpaden, wordt verstaan degeen, die jure publico te zorgen heeft voor de instandhouding, de bruikbaarheid, vrijheid en veiligheid van den weg, waarin dat kunstwerk is gelegen, en mitsdien te waken dat de onderhoudspligtige zich van zijn onderhoud kwijte;

Overwegende dat dit toezigt volgens de gemeentewet is bij het gemeentebestuur van Leiderdorp en mitsdien de ligger in zooverre wijziging behoeft, dat daarop het gemeentebestuur wijlen den heer Mr. P. G. Hubrecht kome te vervangen:

Beslissen op de bezwaren des adressants:

dat de legger der wegen en voetpaden voor de gemeente Leiderdorp in dier voege moet worden gewijzigd dat daarop ten aanzien van de in den weg sub X voorkomende steenen brug (Achthovenerbrug) in stede van P. G. Hubrecht als eigenaar en onderhoudspligtige worde vermeld: de eigenaar der kadastrale percelen, gemeente Leiderdorp, sectie C, nos. 185, 478, 479, 480, 481, 482, 485, 486, 782 en 783 en als beheerder het gemeentebestuur van Leiderdorp;

Gelasten Burg. en Weth. van Leiderdorp, zoodra deze beslissing, hetzij door verloop van den termijn van art. 3 al. 8 van het reglement op de wegen en voetpaden in de provincie Zuidholland, hetzij door bevestiging in hooger beroep, in kracht van gewijsde zal zijn gegaan, aanteekening van deze beslissing op den legger te doen en van die aanteekening afschrift aan hun collegie te zenden."

Tegen die resolutie is gerigt het beroep op den Koning, op 31 Julij ll. ingesteld door den reclamant bij een eenvoudig request: strekkende tot vernietiging der gevallen beslissing, voor zooveel de eigenaars der opgegeven percelen daarbij bezwaard zijn "met "eigendomsregt en onderhoudslast."

Maar de gronden waarop het beroep steunt, zijn vervat in eene bij 't request gevoegde zeer uitgewerkte memorie. Daarin wordt vooropgezet een formeel bezwaar tegen het besluit van Ged. Staten, hierin bestaande, dat, toen appellant volgens art. 3 al. 8 van 't reglement door eene commissie uit dat collegie werd gehoord, onder de leden der commissie was 't lid der Ged. Staten, Mr. C. W. Hubrecht, die hem in den derden graad van bloedverwantschap bestaat. Waarschijnlijk zal deze dus wel tot de beslissing hebben medegewerkt; hetgeen in strijd is met art. 73 j°. 85 der provinciale wet. Reeds daarom moet de beslissing worden vernietigd.

Vervolgens worden de principiëele bezwaren uiteengezet. Daarbij erkent de appellant voor het oogenblik de eigenaar te zijn der daarin opgenoemde kadastrale perceelen. De beslissing echter is uitsluitend gegrond op de situatie, door lokale opneming aan Ged. Staten gebleken. Dat is, bij gebrek van titels, en zonder eenig ander bewijsmiddel hoegenaamd, niet voldoende. Situatie kan subsidiair confirmeeren, wat bereids van elders door titels, getuigen enz. aanvankelijk bewezen is: alléén echter kan zij nooit bewijzen wat regt is. Wat op den considerans over de situatie volgt, steunt enkel op conjecturen. Er blijkt nergens van eene vergunning tot het maken eener doorvaart voor die landerijen naar den Rijn. De beslissing steunt op het gratis aannemen eener in der tijd gegevene vergunning, wat echter geheel imaginair is; van het vragen of verleenen van zoodanige vergunning toch blijkt niets hoegenaamd. Zij bestaat slechts in de verbeelding van heeren Ged. Staten. Men zou, wilde men op onderstellingen bouwen, met meer regt kunnen be-

weren, dat het land er eerder is geweest dan de dijk, en dat, toen de dijk werd gemaakt, de eigenaars van het land vrije doorvaart zullen bedongen hebben, en dus veeleer eene voorwaardelijke concessie *gaven*, dan eene vergunning *verkregen*. Die hypothese steunt ten minste op den feitelijken en onbetwistbaar waren grondslag, dat de dijk van jongeren datum is dan het land, hetwelk er achter ligt. Door eene ingelaschte teekening poogt verder de appellant aan te toonen, dat de brug eigenlijk niet twee einden van den dijk, maar van een weg verbindt. De redenering dat de eigenaar van een kunstwerk in een dijk of weg tot onderhoud verpligt is, doet niets ter zake, hier, waar adressant ontkent eigenaar van het kunstwerk te zijn. Bij de doorvaart hebben niet slechts ook anderen belang, die geen landerijen achter den dijk bezitten, maar ook zij er op gelet, dat de kadastrale percelen wel is waar nu toevallig in ééne hand zijn, doch wàt, als de perceelen in verschillende handen komen, waarvan eenige bij de doorvaart hoegenaamd geen belang hebben? Voorts worden dan nog uitgewerkt in die memorie de volgende punten: A. Uit het door hem gevindiceerd regt tot vrije doorvaart kan niet worden besloten tot zijn onderhoudspligt van de over het water liggende brug. Van een regt op het hebben en houden van dit kunstwerk wil reclamant niets weten. Daarop maakt hij geen aanspraak. Wèl en alleen op een regt tot vrije vaart, een regt van dat op de brug ten eenenmale onderscheiden. B. Uit den steen waarin gebeiteld is de naam Achthoven, kan geenerlei gevolg ten zijnen nadeele worden getrokken. Men zou dan naast een steenen beitelschrift lezen wat er niet staat. Wegwijzers voor de gaanden en komenden, of toevallige inscriptien, of het gebruik van vroeger elders reeds gebezigde geinscribeerde steenen, bewijzen geen onderhoudspligt. C. Door het vroeger door hem aangevoerde over het jaagpad heeft hij niet willen beweren, dat de directie daarover de brug moet onderhouden; dàt laat hij over aan de bevoegde magt om te beslissen. D. Wie eigenaar van iets is, leert het Burgerlijk Wetboek, doch de leer van Ged. Staten, dat ook hij eigenaar is, te wiens behoeve een kunstwerk bestaat, is nieuw, werd zelfs nooit in eenige Staten-Vergadering bij behandeling van reglementen op wegen en voetpaden ter sprake gebragt. Reclamant staat dan ook bij 't kadaster niet bekend als eigenaar der brug; hij mist het regt om ze te doen afbreken. E. Ged. Staten hebben het gemeentebestuur van Leiderdorp tot beheerder op den legger aangewezen. Dat is goed, als en voor zooveel de brug een deel uitmaakt van den openbaren weg en dus, bij gebreke van andere onderhoudspligtigen, geheel komt voor rekening van genoemde gemeente; maar als men, in het systeem van Ged. Staten, hem, appellant, als eigenaar beschouwt, dan moest hij zelf, geen derde, als beheerder zijn aangewezen. F. De onjuistheid der uitdrukking door Ged. Staten gebezigd, dat de brug in den weg bestaan zou ten behoeve van ter zijde gelegene gronden, kenschetst de onjuistheid der beslissing. Een brug kan nooit liggen ten behoeve van gronden, maar ligt ten behoeve van hen, die over de brug gaan.〃

Ged. Staten, door den Minister op het adres van appèl en bijbehoorende memorie gehoord, berigten op 27 Aug. het volgende: *a.* ten aanzien van het geopperd formeel bezwaar, dat art. 73 der prov. wet aan Ged. Staten wegens bloedverwantschap met een der partijen, niet verbiedt aan het onderzoek en de beraadslaging over eene zaak deel te nemen, maar enkel bij de beslissing stem uit te brengen. Er was over deze zaak geheele eenstemmigheid bij hun collegie; eene opzettelijke onthouding

van één der leden bij de stemming zou dus van geen invloed op de beslissing hebben kunnen zijn. Dat in zoodanig geval geen grond is tot vernietiging van een met zulk eene medewerking genomen besluit, is meermalen uitgemaakt (zie *Gemeentestem* n_o. 640 en 641). Daarenboven is het stemmen van iemand, die aan een der partijen in den verboden graad van bloedverwantschap bestaat, bij de wet verboden, niet in 't belang van die partij, maar van haar tegenpartij. Eindelijk, — dit punt kan nooit leiden tot cassatie van eene uitspraak, waartegen hooger beroep open staat. — *b.* ten aanzien der zaak zelve, slechts drie opmerkingen: 1_o. bij hunne beslissing is geen nieuwe last op des appellants eigendommen gelegd, doch op den legger een last gehandhaafd, die er altijd op heeft gerust, als betreffende een werk, noodig voor de uitoefening van het regt van doorvaart, dat de adressant zegt te willen behouden. 2°. de scheiding, welke de adressant maakt tusschen dit zijn regt en den pligt tot onderhoud van een kunstwerk, dat juist alleen om en ter zake van dat doorvaartsregt bestaat, is in strijd met het regt, dat ten allen tijde heeft gegolden bij alle zulke werken ten behoeve van waterschappen of particulieren. 3o. de roode lijn, op adressants teekening voorkomende, duidt kennelijk slechts eene kade aan, die bij de stichting der doorvaart door den Rijndijk, ten behoeve der landerijen is aangelegd, om de achterliggende landen te beschermen, en er wordt veeleer door bevestigd het feit, dat de in- en uitvaart destijds uitsluitend is gemaakt ten behoeve der bezittingen van den tegenwoordigen appellant.

Bij 's Raads afd. is door Burgem. en Weth. van Leiderdorp in dato 13 Sept. 1878, te kennen gegeven dat zij geen nadere stukken zullen inleveren. Door Mr. Hubrecht daarentegen is in d_o. 22 Oct. 1878 eene nadere uitgebreide memorie ingediend, waarbij hij zegt: 1_o. aan den administratieven regter over te laten de beantwoording der vraag, of eenstemmigheid in het nemen van een besluit eene handeling kan wettigen, die in strijd is met de wet; eene eenstemmigheid, die immers juist kan zijn geboren door den invloed van dengeen, wiens medewerking was buitengesloten 2o. Ged. Staten geven toe dat de legger gewijzigd moet worden en dat de onderhoudslast moet drukken op den eigenaar van bepaalde percelen, waarvan tot dusver op den legger geen sprake was. Hoe kunnen zij dan zeggen geen nieuwen last op die eigendommen te leggen? Het is juist de vraag of die last ten allen tijde op zijne eigendommen gerust heeft. Bevestigende beantwoording dier vraag tot punt van uitgang te nemen is een zuivere petitio principii. 3o. Scheiding van zijn regt als bezitter van de vrije vaart door de brug van ieder ander regt of verpligting is juridisch zeer wel denkbaar. Ten onregte beroepen Ged. Staten zich op een regtsbegrip, dat „aan beide zijden van den Rijn altijd zou hebben gegolden", vooreerst omdat een regtsbegrip alléén dan grond voor eene beslissing mag opleveren, als daaruit eene geschreven wet wordt geinterpreteerd (doch zoodanige wet ontbreekt hier), ten anderen, omdat het bestaan van dat regtsbegrip niet blijkt, en door hem wordt ontkend. In door hem aangehaalde koopacten van anderen, worden lasten van onderhoud van bruggen opgenomen, iets dat onnoodig ware, als hier een algemeen regtsbegrip gold; 4o. Ged. Staten spreken niet tegen, dat de roode lijn, op de teekening in zijne memorie getrokken, niet zoude zijn de eigenlijke dijk, maar deze zou dan zijn de sequele van het leggen van de brug, iets dat geheel onbewezen is; en 5_o. bij vergiste

zich, toen hij op die plaats zijner vorige memorie stelde, dat alle kadastrale percelen, in de beslissing genoemd, aan het buitenwater liggen. Nu toch heeft hij ontdekt, dat onder de kadastrale percelen, door Ged. Staten op den legger te brengen, als wier eigenaar zoude zijn de onderhoudspligtige der brug, voorkomt n°. 482, dat midden in den polder, niet aan het water ligt. Ging dat perceel aan een anderen eigenaar over, dan zou deze, wilde hij genot van de doorvaart hebben, de schuit over het drooge moeten heentrekken. Wat te denken van een uitspraak, die zoo weinig naauwkeurig blijkt te zijn?"

Na onderzoek van alle deze stukken, heeft 's Raads Afdeeling gemeend, dat alsnog welligt in het archief van Rijnland omtrent de bewuste doorgraving en brug, blijkens oude kaarten in 1650 nog niet aanwezig, nadere gegevens zouden kunnen gevonden worden. Zij verzocht mitsdien bij brief van 6 Nov. ll. Ged. Staten van Zuidholland, Dijkgraaf en Hoogheemraden van Rijnland tot dusdanig onderzoek uit te noodigen, en ontving daarop langs dien weg op 6 Dec. ll.: 1o. een copie van een gedeelte eener kaart van den Rijn, door J. Dou in 1650 geteekend, waaruit mede blijkt, dat de Achthovensche brug toen nog niet bestond; en 2o. copie van een door D. en H.H van Rijnland op 28 Maart 1678 aan Abraham Foreest, inwonend burger der stad Leiden, gegeven consent" tot het doorsnijden van den lagen Rijndijk en het leggen eener brug in dien dijk, recht over de sloot bewesten de huizinge op zijne landen in Achthoven staande, naast de woning en landen genaamd Hoogkraan."

D. en H.H. van Rijnland gaven in den brief, die deze stukken begeleidde, te kennen dat er in hun archief wel eenige lijsten voorhanden zijn van gehouden naschouwen over den lagen Rijndijk, maar dat deze lijsten geen licht over deze quaestie verspreiden; en wijders dat, naar hun, D. en HH., waarschijnlijk voorkomt, de in zoo evenvermeld consent bedoelde brug de tegenwoordige Achthovensche brug is. In een kort daarop van wege D. en H.H. nagezonden schrijven werd meêgedeeld, dat als datum van het bewuste consent, door een schrijffout onjuist aangegeven, gelezen behoorde te worden 28 Maart 1676.

Mr. Hubrecht, in de gelegenheid gesteld tot kennisneming van die stukken, heeft daarop in dato 27 Dec. 1878 zijnerzijds eene memorie ingeleverd. De zakelijke inhoud van dat stuk komt neer op het volgende:

I*a* de appellant wijst er andermaal op, dat het perceel no. 482 met de brug in geschil in hoegenaamd geenerlei aanraking staat, liggende dat perceel geheel binnen den polder.

b. Er schijnen allezins termen te bestaan voor bevestigende beantwoording der vraag, of de brug tusschen 1650 en 1663 is gelegd, nu de steden Leiden en Utrecht wel de leuning aan de Rijnzijde onderhouden, 't geen zij, ware de brug na 1663 gelegd, toch voorwaar niet zouden doen.

II*a*. De geproduceerde resolutie van D. en HH. van Rijnland van 1678 [lees 1676] is welligt niet eenmaal door den requestrant geligt, ets wat nl. afgeleid zou mogen worden uit het feit, dat het request met het in margine geschrevene consent fiat quod petitur, nog heden ten dage ten archieve van Rijnland aanwezig is. Maar

bovendien die resolutie bewijst geenszins, dat du Forest van de verleende vergunning gebruik heeft gemaakt, veelmin wáár ter plaatse hij dat zou hebben gedaan, en in geen geval, dat de brug, bij de welligt slechts tijdelijke nuttigheid der doorsnijding, tot afvoer namelijk van aarde, niet weer zou zijn opgeruimd.

b. Bij het bewuste consent zelf — de appellant wijst hier met nadruk op — wordt een onderhoud van de brug met geen enkel woord aan du Forest opgelegd, iets dat te opmerkelijker is, omdat het onderhoud van de dammen ter verzekering van den polder expressis verbis er in tot zijn last wordt gebragt.

c. Appellants eigendommen hebben niets gemeen met die waarover gehandeld werd 200 jaar geleden, in het request en consent du Forest.

Het zijn geenszins dezelfde gronden.

Ten bewijze daarvan diene:

1°. een door appellant overgelegd uittreksel uit het jongste proces-verbaal van openbare veiling zijner nu met onderhoudspligt bedreigde landen, sub dd. 31 Dec. 1705, een stuk waarbij die landen omschreven worden als strekkende „tot achter aan 't Woudambacht" terwijl het land van du Forest in Rijnlands resolutie van 1678 [lees 1676] omschreven wordt als strekkende „tot achter aan de Ruygekaede."

en 2°. een Schepenbrief, verleden voor schout en schepenen van Leiderdorp op 2 Mei 1676, waarbij Boudewijn Joosten, de Rijk en Corn. Jacobzoon van der Werf qq. het thans den appellant toebehoorende land verkoopen aan Dr. Jacobus Hoogemaade, belend, blijkens dien schepenbrief, „ten N. W. Abraham du Forest," buiten op welken brief dan ook, blijkbaar uit ouden tijd, staat aangeteekend. „Brief van 't land naas du Forest."

Gaat het aan thans den appellant een onderhoudspligt op te leggen op grond van handelingen van den buurman zijner predecesseuren voor 200 jaren?

d. En zelfs, indien, quod negatur, een oud consent van Rijnland, als thans geproduceerd, werkelijk aan een van appellants predecesseuren ware verleend, dan nog ware daarmee ten praejudice van appellant geen onderhoudspligt gefundeerd. Appellant is noch titulo universali, noch titulo particulari, opvolger of regtverkrijgende van Abraham du Forest, den verwer a°. 1676 te Leiden woonachtig, en om een zakelijken last te vestigen, als waarvan hier dan de rede zou wezen, was, blijkens Schorer's aanteekening op Hugo de Groot's Inleiding B. II, deel 36, meer noodig dan een consent van Rijnlands bestuur; een dergelijk servituut kon uitsluitend bij schepensacte gevestigd zijn.

Op alle die gronden, bij gezegde memorie in den breede uitgewerkt, verklaarde de appellant te persisteren bij zijn op 31 Julij ll. tot den Koning gerigt verzoek.

De afd. heeft het dienstig geoordeeld, ter nadere instructie dezer zaak, daarop alsnog nasporingen te doen plaats hebben in het register van scabinale transporten binnen Leiderdorp en in de Leenregisters der Domproosdij te Utrecht.

Dientengevolge zijn haar door tusschenkomst van de Ged. Staten in Zuidholland en in Utrecht en door de zorg van den heer Hingman, commies-chartermeester bij het rijksarchief, en van den heer S. Muller, rijksarchivaris in de provincie Utrecht, geworden:

A. een extract uit het protocol van schepenen van Leiderdorp, waaruit blijkt. dat op 14 April 1675 ontvangen is uit handen van Abraham Forest een som van ƒ 512.10 voor den 40 penning van „eene partij lands, groot omtrent 30 morgen, gelegen in Achthoven binnen den Ambacht van Leiderdorp, wordende ter leen gehouden van de domproosdye tot Uytrecht gecocht van de erfgenamen van den heer Edmond Pieck„;

en B. Zestien extracten uit het Leenregister der Domproosdij te Utrecht.

De zakelijke inhoud van alle deze stukken in hun onderling verband en zamenhang komt hierop neer:

1°. dat op 3 April 1682 van wege den Domproost en Archidiacon der metropolitane kercke ten Dom 't Utrecht Vrouwe Adriana Fabritius, destijds huisvrouw van Pieter van Assendelft Claaszoon, Raadt in de vroedschap der stad Leiden, (en, zooals blijkt, eerder weduwe van Abraham du Forest of d' Foreest) als regt verkregen hebbende bij testament, door gezegden du Forest op 19 Julij 1680 te Leiden gepasseerd, verlijt en verleend is met een hofstede c. a. in Agthoven, groot omtrent sijnde 29 morgen lants, belend ten oosten Willem van Caecken van der Laan, ten westen Bouwen Meesen en Gerrit Willemszoon Wijnverlaaten, strekkende voor uit den Rijn tot aan 't Woudsambacht;

2°. dat haar tenzelfden dage te 8 ure ante meridiem van wege den Domproost als gezegd, uit sonderlinge gratie oorlof en consent is geoctroyeerd en gegund om over alle goederen, die zij van de Domproosdije ter leen houdende was, bij forme van testament te mogen disponeeren;

3°. dat zij echter, het recht tot zoodanige beschikking, althans wat de hofstede Achthoven c. a. betrof, daarlatende, op 5 April 1696 bij notarieele acte te Leiden gepasseerd, waarbij zij alleenlijk Adriana Fabritius, wed. van Abraham du Forest, genoemd wordt, zonder vermelding van hare latere verhuwelijking met Pieter van Assendelft, aan Henrich Beerninc Boode des Capitells ten Dom 't Utregt magtiging heeft verleend om van de Hofstede genaamd Achthoven c. a. groot 28 morgen, 206 roeden, belend aan de eene zijde den heer van Dijkvelt en aan de andere den heer Dr. Jacobus van Hoogmade, strekkende voor van den Lagen Rijndijk tot achter aan 't Woudsambacht, zooals zij deselve hofstede in leen houdende was volgens laatste verlijbrieven van d°. 3 April 1682 (zoo even gerelateerd) gifte en verlij te doen ten behoeve van den heer Hieronius van der Marck, schout van Leiderdorp;

4°. dat die magtiging in dezelfde maand April 1696 is uitgevoerd en het verlij aan gezegden heer van der Marck van wege den Domproost is geschied;

5°. dat, na overlijden van gezegden nieuwen verkrijger, zijne weduwe Agatha Maria Arckenbout, op 17 Mei 1698 bij te Leiden gepasseerde notarieele acte magtiging heeft verleend om deselve Hofstede c. a., groot 28 morgen 206 roeden, door haren man zaliger in April 1696 gekocht van jufvrouw Fabritius, weduwe Abraham du Forest, in leen te doen verheffen op haar 3jarig zoontje Jan van der Marck;

6°. dat zulks op 3 Junij 1698 te Utrecht voor den Canonick ten Dom 't Utrecht is geschied;

7°. dat gezegde Agatha Maria Arckenbout in tweede huwelijk met Gerrit Meerman Franszoon, te Leiden, overleden zijnde en nadat de voogden des minderjarigen Jan van der Marck daartoe bij notarieele acte dd. 29 Maart 1706 een gemagtigde had-

den gesteld, op 8 April 1706 meergenoemde Hofstede voor de Heeren Stadhouder en Leenmannen van de domproosdij van de Kerck ten Dom tot Uyttregt op nieuw op naam van dien minderjarigen Jan van der Marck te leen verheven en ontvangen is;

en 8°. dat tenzelfden dage van wege den Domprcost als gezegd op comparitie van den ad hoc gemagtigde der voogden van denzelven Jan van der Marck meervermelde hofstede genaamt Agthoven c. a., groot volgens de metinge en carteringe van Jan Douw, in der tijd landmeter van Rijnland, 28 morgen 206 roeden, staande en gelegen aan den lagen Rijndijk en belent aan de eene zijde de erfgenamen van wijlen den heer van Dijkvelt en aan de andere sijde de erfgenamen van zaliger den heer Doctor Jacobus van Hogemade, strekkende voor van den lagen Rijndijk tot achter aan 't Woudambagt — verlijd en verleend is aan Paulus van Lelyveldt, den erkenden predecesseur van den appellant.

Ook alle deze acten ter kennisse gebragt zijnde van den appellant, heeft deze nog laatstelijk in d°. 12 Maart ll. eene vierde memorie te dezer zake geformeerd, waarvan des appellants belang hier grootendeels woordelijke mededeeling schijnt te vorderen.

Appellant dan begint in dit stuk met te releveren de bewuste schrijffout in het jaartal der resolutie van D. en HH. van Rijnland en vervolgt dan verder aldus:

Appellant noemt deze schrijffout van niet geringe beteekenis, omdat de oude door hem overgelegde koopbrief, waaruit blijkt, dat Abraham du Forest buurman was zijner predecesseuren, evenzeer het jaartal 1676 draagt.

Volledig is dus door appellant uit de door hem geproduceerde stukken bewezen, dat in 1676, toen Abraham du Forest de vergunning van Rijnland verkreeg, besproken in appellants laatst ingeleverde memorie van 26 Dec. 1878, deze Abraham du Forest de buurman was zijner voorgangers. Hij was dit in Mei van hetzelfde jaar waarin hij drie maanden vroeger, namelijk in Maart, het consent van een brug verkreeg.

Is nu evenzeer bewezen dat deze Abraham du Forest, ook eigenaar was van het thans aan appellant toebehoorend, door Ged. Staten met onderhoudspligt bedreigd onroerend goed?

Appellant stelt die vraag naar aanleiding van de stukken bedoeld bij den brief dien hij namens den heer vice-president van den Raad van State in dato 5 Maart 1879 n°. 60 mogt ontvangen.

Uit die stukken, extracten uit de leenregisters der domproostdij te Utrecht, blijkt omtrent de vraag wie in 1676 eigenaar was der thans met onderhoudspligt bedreigde gronden, hoegenaamd niets omtrent het eigendom dier gronden in 1676, en dit is het eenig jaar waarmede men in casu te maken heeft, omdat in Maart van dat jaar de meerbesproken vergunning van Rijnland gegeven werd, blijkt in de leenregisters niets.

Al de thans ter tafel gebragte akten zijn van latere dagteekening. Geen dezer akten toont aan wie van 1676—1682 eigenaar was dier gronden. En juist dit zou allereerst moeten vaststaan. Bovendien betreffen die akten niet hetzelfde object.

De eerste acte van 3 April 1682 des morgens te 8 ure, bewijst dat zekere Adriana

Fabricius, huisvrouw van P. van Assendelft Claaszoon, van den stadhouder van de leenen en thinsen der domproosdije te Utrecht, „uit sonderlinge gratie" verkreeg het regt om bij uitersten wil te beschikken over alle goederen die zij van dien leenheer „te thinse is houdende."

De andere acte van 3 April 1682, dat diezelfde huisvrouw van P. van Assendelft als regt verkregen hebbende bij testament van Abraham d'Foreest „op 19 Julij 1680 gepasseert" verlijt en verleend is met huis, twee bergen en omtrent 29 mergen lant gelegen IN Achthoven.

Abraham d'Foreest heeft dus in 1680 bij testament over zijne goederen beschikt.

Zijn dit dezelfde goederen die thans appellants eigendom zijn?

Dit zou kunnen blijken uit hetgeen mevrouw Adriana van Assendelft geboren Fabricius met hetgeen zij in 1682 krachtens testament van 1680 verkreeg, heeft gedaan.

En ook dit blijkt wederom uit de bovenbedoelde leenregisters *niet*.

Wel vinden we veertien jaar later op 5 April 1696, in die registers weder Adriana Fabricius, doch niet als mevrouw van Assendelft, noch als weduwe van P. van Assendelft.

Op 5 April 1696 is Adriana Fabricius, weduwe van Abraham du Forest. Deze A. du Forest nu was gestorven vóór 1682, omdat in dat jaar Adriana Fabricius als zijne erfgenaam ex testamento handelde, gelijk we hierboven hebben gezien.

Alzoo handelde Adriana Fabricius, in 1682 huisvrouw van Pieter van Assendelft, in dat jaar ex testamento Foresti.

Maar toen zij 14 jaar later — in 1696 — handelt als weduwe van Forest, wordt dat testament van haren man *niet* aangehaald om hare qualiteit te bewijzen.

In 1682 was voor de handeling toen geschied, hare qualiteit van erfgenaam onmisbaar. In 1696 niet. Voegt men dit verschil bij de bewijzen dat de in 1682 en 1696 overgedragen objecten, blijkens de aanschrijvingen, niet hebben denzelfden naam, noch dezelfde belendingen, noch dezelfde grootte (waarover hieronder nog nader), dan blijkt duidelijk dat de acte van 1682 en 1696 op twee differente objecten betrekking hebben; wordt nu al in acte 1696 de acte 1682 aangehaald, dan moet dit eene andere acte zijn dan die welke door Ged. Staten van Utrecht is ingezonden, omdat het object acte 1696 met dat der thans voorhanden acte 1682 niet overeenkomt.

Nog verdient het aandacht dat in acte 1696 gesproken wordt van het leen door Adriana Fabricius en hare voorsaten gehouden, tot welke laatste toch wel nooit haar overleden man A. du Forest kan behoord hebben. In 1696 handelde zij ook niet uit diens testament. Wel in 1682, uit welke acte in geenen deele iets van de belendingen, waarvan in verlij-acten gewoonlijk gesproken wordt, voor 1676 blijkt, zoodat zekerheid omtrent 1676 ontbreekt.

Het object in de beide acten van 1682 en 1696 is *niet* hetzelfde.

Vooreerst zijn de belendingen geheel verschillend. En deze zouden dezelfde moeten zijn eer men thans aan identiteit der objecten zou mogen denken. De hofstede (acte 1682) heeft twee bergen; de hofstede (acte 1696) heeft slechts één kaeckberg." De goederen in acte 1682 liggen IN ACHTHOVEN en worden in acte 1696 gezegd te zijn: „GENOEMT Agthoven."

Een zeer beduidend verschil als men nagaat dat nog heden ten dage appellants gronden genaamd zijn: Agthoven; terwijl nog dagelijks te Leijderdorp bij de omschrijving, waar dit of dat huis of land is gelegen, de aanduiding gebruikt wordt: *in* Achthoven, omdat dit woord eene zeer uitgebreide gebuurte aanduidt. Dit blijkt ook zeer duidelijk uit het door appellant overgelegd proces-verbaal van veiling van 31 Dec. 1705 alinea *a*, alwaar gesproken wordt van de hofstede, genaamt Agthoven gelegen aan den laagen Rijndijk: „op Agthoven,” eene omschrijving geheel afwijkende van die in de verlijacte van 1682, alwaar gesproken wordt van: „gelegen in Achthoven.”

Eindelijk een kenmerkend verschil in de objecten van 1682 en 1696 is dit, dat de grootte niet overeenstemt.

Zij die met oude schepen-acten van transport eenigermate bekend zijn, verzekeren allen uit één mond, dat de grootte van onroerend goed, de maat, steeds bij elk transport letterlijk wordt overgenomen. De reden ligt voor de hand; de nieuwe acte nam de maat over uit de vorige. Hoeveel te meer zal dit in casu geschied zijn, waar de maten, behalve in de transportacten, bovendien nog bekend waren in de leenregisters te Utrecht, alwaar voorzeker de maten van hetzelfde object steeds werden overgenomen uit de laatstvoorgaande acte van verlij.

Waar naam en situatie, noch belending, noch maat overeenkomen, daar is omtrent identiteit van het object niets bewezen, Waar in 1682 door een erfgename beschikt wordt over eenig bepaald onroerend goed, daar is niet bewezen dat de erflater in 1676 van datzelfde onroerend goed eigenaar was.

Nog meer moeijelijk verklaarbare onregelmatigheden treft men in de leenregisters aan. Waar Paulus van Lelyveld op 8 April 1706, wordt verlijt en verleent met de goederen in de acte van 5 April 1696 genoemd, dan ligt tusschen die beide datums nog de acte van 29 Maart 1706, waarbij de voogden van Jan van der Marck gifte en verlij doen ten behoeve van Lelyveld c. s., terwijl zij tien dagen later, nadat zij op 8 April 1706 eerst nog hult en manschap hebben gedaan, met de ledige hand het leen teruggeven.

Hoe konden die voogden op 8 April hult en manschap doen en aan leenheeren teruggeven hetzelfde waarvan zij gifte en overlij hadden gedaan aan Lelyveld c.s. tien dagen vroeger?

Appellant zal bij nog menige andere tegenstrijdigheden in data en acten, thans ter tafel gekomen, niet langer stilstaan.

De Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, zal op grond van deze stukken wel niet kunnen aannemen dat Abraham de Forest in 1676 eigenaar is geweest van de thans aan appellant toebehoorende en thans met onderhoudspligt bedreigde gronden.

Dat dit zou volgen uit de mededeeling, dat A. du Forest in 1675 op 14 April 512 gulden en tien stuivers voor den veertigsten penning over dertig morgen land gelegen IN Agthoven (niet genaamd Agthoven) heeft betaald, is te ongerijmd, om ook maar een oogenblik verder bij stil te staan.

Appellants overtuiging dat niet als bewezen kan worden aangenomen, dat A. du Forest ooit tot zijne voorgangers heeft behoord, is door geen tegenbewijs ontzenuwd.

Appellants eigenlijke tegenpartij, Burg, en Weth. van Leijderdorp, schijnen het leveren daarvan zelfs niet beproefd te hebben.

En dit bewijs toch zou voor het jaar 1676 als tegenbewijs tegen de door appellant geproduceerde stukken moeten gegeven zijn.

Maar ook dan nog, wat zou daaruit volgen voor de ten deze te nemen beslissing?

Immers werd — appellant heeft het in zijne laatst voorgaande memorie met het gezag van Hugo de Groot gestaafd — in het Oud-Hollandsche regt voor de vestiging van eenigerlei last op vrije en onbezwaarde goederen vereischt dat dit geschiedde bij schepen-acte. Een simpel consent van een waterschaps-bestuur was daartoe niet voldoende.

En neemt men het tegendeel aan, dan nog zou uit het consent van het waterschapsbestuur moeten blijken op welke gronden dat bestuur zulk een servituut heeft gelegd.

Daarvan blijkt in casu niets hoegenaamd. En daarom worden vrije en onbezwaarde stukken grond bij het besluit van Ged. Staten van Zuidholland a quo, ten onregte met een last bezwaard, dien zij niet verschuldigd zijn.

Meent men dat hier van geen eigenlijk servituut jure civili sprake kan zijn, omdat het hier een onderzoek geldt naar onderhoudspligt, dan wijst appellant op art. 720 B. W., en roept de bescherming in van die bepaling, welke uitdrukkelijk zegt dat bijzondere wetten en verordeningen de regten en verpligtingen regelen als waarvan hier sprake is. Appellant vraagt dan waar deze wetten en verordeningen te vinden zijn, die aanleiding kunnen geven om verpligtingen op te leggen aan tot dusver geheel onbezwaarde eigenaars van onroerend goed, gelijk appellant tot op dit oogenblik is, ten bate van werken ten openbare nutte daargesteld, en bij de gemeentewet verklaard als in onderhoud bij de gemeente, ten ware het tegendeel uitdrukkelijk blijken mogt, hetgeen, na al wat te dezer zake door appellant in het midden is gebragt, inderdaad niet kan gezegd worden het geval te zijn.

Met al het bovenstaande meen ik voor dit Verslag te kunnen volstaan.

III. het beroep van *H. A. Fleege, te Enschedé, tegen een besluit van Ged. Staten van Overijssel, waarbij hem vergunning is geweigerd om eene woning te bouwen in de gemeente Lonneker, op den verboden afstand van twee begraafplaatsen.*

De *Staatsraad* DE VRIES brengt het volgende verslag uit:

H. A. Fleege, timmerman, wonende te Enschedé, heeft van Ged. Staten van Overijssel verlof gevraagd om op het perceel, bij het kadaster bekend onder sectie O der gemeente Lonneker n°. 3329, eene woning te bouwen binnen den verboden afstand van twee begraafplaatsen aldaar.

Volgens ingewonnen berigt van Burg. en Weth. zou de woning gelegen zijn op een afstand van 16 M. van de R. C. en van 33 M. van de algemeene begraafplaats, welke beide reeds vóór het in werking treden der wet van 1869 (*Stbl.* 65) bestonden.

Burg. en Weth. hebben tegen de inwilliging van het verzoek geen bezwaar, daar

toch reeds verscheidene gebouwen in de onmiddellijke nabijheid van het kerkhof staan, waarvan sommige op nog geringer afstand; terwijl het terrein van den verzoeker voldoende ruimte aanbiedt om de woning luchtig en vrij daar te stellen. De geneeskundige Inspecteur ziet in de aanwezigheid van meerdere gebouwen in den verboden kring een reden om het verzoek niet toe te staan. Immers geeft men verlof daar nog meer te bouwen, dan bestaat er alle kans dat zich daar een bebouwde kom zal vormen, in welk geval de begraafplaats zou moeten worden afgekeurd en gesloten.

Ged. Staten, zich met die zienswijze van den inspecteur vereenigende, hebben des adressants verzoek afgewezen.

Adressant vraagt nu dat Z. M. hem alsnog de verlangde vergunning verleene op grond dat zijn terrein het eenige binnen den verboden kring der begraafplaatsen is, waarop geen gebouw staat.

In hun berigt op dit verzoek verklaren Ged. Staten bij hun gevoelen te blijven zonder nadere beschouwingen mede te deelen.

Niets meer aan de orde zijnde wordt de vergadering gesloten.

Tiende Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 26 *Maart* 1879.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. C. H. B. Boot,
Mr. C. J. van Vladeracken,
Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff.

Referendarissen, Mr. L. P. Op den Hooff en Mr. G. J. Roijaards.

I. De Voorzitter doet voorlezing van de volgende Koninklijke besluiten:

1°. van 13 Maart 1879, n°. 2, houdende beslissing omtrent het *geschil over de woonplaats van den armen krankzinnige Enno Soorwold.*
(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 45).

Het besluit luidt als volgt:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beslissende het geschil over de woonplaats van den armen krankzinnige Enno Soorwold;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 1 Maart 1879, n_o. 92;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 11 Maart 1879 n°. 7, afd. Binnenl. bestuur;

Overwegende

dat Enno Soorwold, geboren te Obergum, gemeente Winsum, na vroeger een

tiental jaren als tamboer bij het leger te hebben gediend en tusschen de jaren 1855 tot 1878 tot 7 malen in de gestichten te Veenhuizen te zijn opgenomen, op 7 Junij 1878 van daar is ontslagen en vertrokken naar Groningen;

dat hij aldaar geen onderstand kunnende bekomen, naar Winsum is vertrokken, alwaar hij de Pinksterdagen doorbragt;

dat hij in die gemeente heeft afgegeven de bevolkingskaart, model B, bedoeld bij art. 8 van Ons besluit van 23 Sept. 1877 (*Stbl.* n°. 185), en daarvoor heeft verkregen een bewijs van ontvangst volgens model C, bedoeld in art. 8 van genoemd besluit;

dat hij na afloop der Pinksterdagen, weigerende te arbeiden en zich uitgevende voor waterspringer en kunstrijder, vertrokken is naar naburige gemeenten, onder anderen naar Eenrum, waar hij verzocht kunsten te mogen maken;

dat hij, aldus zwervende, in de eerste dagen van Julij te Ezinge drie dagen zich heeft opgehouden om zijnen zwager, den schoenmaker de Weerd, te bezoeken en van daar vertrok naar Oldehoven;

dat hij, op een dier togten andermaal door Winsum komende, te water sprong, van een gebouw de glasruiten insloeg, en eindelijk op 12 Julij te Groningen wegens krankzinnigheid ter voorloopige verpleging is opgenomen in het academisch ziekenhuis aldaar;

dat hij op 3 Aug., na verkregen regterlijke magtiging, is overgebragt naar het gesticht voor krankzinnigen te Utrecht;

Overwegende:

dat de gemeenten, waar de behoeftige achtereenvolgens vertoefde, sedert zijn ontslag uit het gesticht te Veenhuizen tot aan zijne opneming in het academisch ziekenhuis te Groningen, ontkennen de woonplaats van den behoeftige geweest te zijn op het tijdstip dat regterlijke magtiging werd aangevraagd tot zijne overbrenging naar een krankzinnigen-gesticht;

dat uit de medegedeelde feiten blijkt, dat hij al dien tijd een zwervend leven leidde, nu eens hier dan dáár zich ophield en door kunsten en vertooningen trachtte in zijn dagelijksch onderhoud te voorzien;

dat hij wel in Winsum heeft afgegeven de kaart model B, en daarvoor het bewijs model C van Ons bovengenoemd besluit, heeft ontvangen; maar daaruit niet kan worden afgeleid, dat hij in die gemeente zijne woonplaats heeft gevestigd, terwijl hij daarenboven die kaart had ingeleverd vóór den zevenden dag van zijn verblijf in die gemeente; dat hij dan ook in die gemeente slechts de Pinksterdagen heeft doorgebragt en daarop zijn zwervend leven heeft voortgezet;

dat hij in dien toestand verkeerde, toen hij op 12 Julij 1878 te Groningen als krankzinnige werd opgenomen ter voorloopige verpleging in het academisch ziekenhuis;

dat onder deze omstandigheden geene gemeente binnen het Rijk als de woonplaats van den behoeftige, op het oogenblik dat regterlijke magtiging tot opneming werd verleend, kan worden aangewezen:

Gezien de wet van 28 Junij 1854 (*Stbl.* n°. 100), zooals zij is gewijzigd bij de wet van 1 Junij 1870 (*Stbl.* n°. 85);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te verklaren, dat de kosten van overbrenging en verpleging van Enno Soorwold in een geneeskundig gesticht voor krankzinnigen, zullen worden gekweten uit 's Rijks kas.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, en aan de Algemeene Rekenkamer tot informatie.

's Gravenhage, den 13 Maart 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
KAPPEYNE.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

2°) van 13 Maart 1879, n°. 4, houdende beslissing omtrent het *geschil over de woonplaats van de behoeftige krankzinnige Elsje Sluiter weduwe H. J. Fransen.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 47).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beslissende het geschil over de woonplaats van de behoeftige krankzinnige Elsje Sluiter, weduwe H. J. Fransen;

Den Raad van State, afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van den 1 Maart 1879, n°. 3;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 11 Maart 1879, n°. 8, Afd. Binnenlandsch bestuur;

Overwegende:

dat de genoemde behoeftige op 23 Mei 1878 als dienstbode is komen wonen bij Trijntje Klaassens Eisinga, weduwe Hendrik Oudman, wonende te Ellerhuizen, gemeente Bedum;

dat zij in den vroegen morgen van den 11 Junij daaraanvolgende van daar naar Groningen is gegaan, zonder van een voornemen om te vertrekken aan iemand kennis te geven, en met zich dragende wat haar toebehoorde, om 8 uur des ochtends van dienzelfden dag in volslagen staat van krankzinnigheid op de openbare straat te Groningen door de politie is opgenomen, en een tijdelijk onderkomen heeft verkregen in eene instelling van bijzondere liefdadigheid aldaar;

en dat haar toestand verergerende, opneming in een gesticht voor krankzinnigen noodzakelijk werd;

dat zij dan ook in den aanvang van Julij jl. naar het krankzinnigengesticht te 's Hertogenbosch is overgebragt;

Overwegende:

dat de behoeftige den 23 Mei 1878, tot op den dag waarop zij als krankzinnig door de politie in bewaring is gesteld, als inwonende dienstbode volgens art. 79 van het Burgerlijk Wetboek hare woonplaats had te Bedum;

dat het gemeentebestuur van Bedum wel beweert, dat op het oogenblik van hare aanhouding die dienstbetrekking reeds was verbroken, omdat zij, dien morgen naar Groningen gaande, haar goed had medegenomen;

dat echter, met het oog op den toestand, waarin zij dien morgen verkeerde, aan dat enkele feit niet die kracht kan worden toegekend, te minder omdat zij is heengegaan zonder dienstopzegging en zonder over een voornemen om hare dienst te verlaten, tegen iemand te hebben gesproken, zoodat het niet is bewezen, dat zij is heengegaan om niet terug te keeren;

dat zij alzoo moet geacht worden op het oogenblik van hare aanhouding nog hare woonplaats *te Bedum* gehad te hebben;

Gezien de wet van 28 Junij 1854 (*Stbl.* n°. 100), zooals zij is gewijzigd bij de wet van 1 Junij 1870 (*Stbl.* n°. 85);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te verklaren dat Bedum de woonplaats was van Elsje Sluiter, weduwe H. J. Fransen, tijdens het ontstaan der krankzinnigheid, die hare aanhouding en verpleging noodzakelijk maakte.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

's Gravenhage, den 13 Maart 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
KAPPEYNE.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

3°. van 13 Maart 1879, n°. 8, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *den directeur-generaal der Maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen van een besluit van Ged. Staten van Utrecht, van* 1 *Augustus* 1878, *betreffende den ligger van toegangswegen naar spoorwegstations in die provincie.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, blz. 39).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, door den directeur-generaal der Maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen bij Ons ingesteld, van een besluit van Ged. Staten van Utrecht, van 1 Augustus 1878, betreffende den ligger van toegangswegen naar spoorwegstations in die provincie;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van den 1 Maart 1879, nº. 72;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 10 Maart 1879, Litt. E, Afd. Waterstaat B;

Overwegende:

dat op den, ter voldoening aan art. 1 van Ons besluit van 23 Maart 1876 (*Stbl.* nº. 55), door Ged. Staten van Utrecht ontworpen ligger van toegangswegen naar spoorwegstations in die provincie, gebragt is, de „doorgang onder den Rijn en Staatsspoorweg van de laan van Puntenburg tot het stationsplein, lang 235 meters" met de daartoe behoorende werken, terwijl als onderhoudspligtige werd aangewezen de Maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen; als titel van den onderhoudspligt werd vermeld art. 8 der bij de wet van 15 Nov. 1876 (*Stbl.* nº. 210) bekrachtigde overeenkomst met de Maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, in verband met de verpligting tot onderhoud van dezen toegangsweg voor den Staat jegens de gemeente Utrecht, voortvloeijende uit het vonnis tusschen den Staat en de gemeente den 25 Oct. 1867 door de Arrond.-Regtbank te Utrecht gewezen, en de vóórlaatste kolom van den ligger, houdende aanwijzing of de wegen nog aan de gemeente in onderhoud moeten worden overgedragen, met „neen" werd ingevuld;

dat door den directeur-generaal der Maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen tegen den ontworpen ligger twee bezwaren zijn ingebragt, namelijk;

dat bij den hierboven bedoelden weg de vóórlaatste kolom met neen was ingevuld hoewel die weg krachtens art. 70 der wet van 9 April 1875 (*Stbl.* nº. 67) nog aan de gemeente Utrecht in onderhoud moest worden overgegeven, waarbij tevens eene aanmerking werd gemaakt op de vermelding der tot dezen weg behoorende werken;

dat in den ligger niet was opgenomen als aan de gemeente Utrecht in onderhoud over te geven de tweede toegangsweg naar het station Utrecht, leidende van de vaste brug over de Dwarsvaart naar het stationsplein, welke weg, ter lengte van 326 meters, nog in den ligger moest bijgevoegd worden;

dat Ged. Staten beslist hebben dat, behoudens eenige wijziging in de vermelding der werken tot den op den ligger gebragten weg behoorende, de ligger ten aanzien van dien weg onveranderd moet blijven, en dat de tweede weg, waarvan de opneming in den ligger verlangd was, er niet in moest worden opgenomen, als verbindende het stationsplein met eenen openbaren weg, daar noch de ligger der openbare wegen in de gemeente Utrecht aanwijst, noch van elders blijkt, dat die, loopende van de brug

over de Dwarsvaart naar den Rijksstraatweg der 1e klasse no. 5, een openbare weg zou zijn;

dat de directeur-generaal van deze beslissing bij Ons in beroep gekomen is, ten aanzien van den op den ligger gebragten weg, zich beroepende op al. 1 van art. 70 der wet van 9 April 1875 (*Stbl.* no. 67) en ontkennende in elk geval, dat door art. 8 der bij de wet van 15 Nov. 1876 (*Stbl.* no. 210) bekrachtigde overeenkomst de maatschappij tot het onderhoud van toegangswegen verpligt zou zijn, en ten aanzien van den niet op den ligger gebragten weg aanvoerende, dat deze gelegen is buiten de afrastering van het station en eensdeels als eene verlenging is te beschouwen van den op den ligger vermelden weg, en als zoodanig toegang verleent tot de goederen-inrigting en van het stationsemplacement, en anderzins dient tot toegang voor ingezetenen der gemeente die van den Rijksstraatweg, gelegen langs den Ouden Rijn, over den weg gelegen langs de terreinen van den Nederlandschen Rijnspoorweg, zich naar het station van den Staatspoorweg begeven; dat het voor de toepassing van art. 70 der wet van 9 April 1875 (*Stbl.* nº. 67) onverschillig is, of deze laatste weg al of niet op den ligger der openbare wegen in de gemeente Utrecht voorkomt;

dat het bestuur der gemeente Utrecht, in dit geschil als belanghebbende opgekomen, heeft aangevoerd, dat de beslissing van Ged. Staten juist is tegenover de beweringen der maatschappij, maar dat ook de op den ligger gebragte weg er niet op behoort voor te komen, als niet zijnde een gewone toegangsweg, maar deel uitmakende van de stationsinrigtingen;

Overwegende:

dat op het punt waar de doorgang onder den Rijnspoorweg gemaakt is, en ook verder zuidwaarts onmiddellijk langs de westzijde der baan van dien spoorweg gelegen, is het terrein, waarop zich bevinden de verschillende stationsinrigtingen van den Staatsspoorweg te Utrecht;

dat dus wie van den doorgang gebruik maakt om zich naar het stationsgebouw van den Staatsspoorweg te begeven, onmiddellijk na onder den Rijnspoorweg te zijn doorgegaan zich bevindt binnen den omtrek van het stationsterrein van den Staatsspoorweg en daar binnen blijft totdat hij het stationsgebouw bereikt;

dat hier derhalve gegaan wordt over grond, die wel ten behoeve van de passage van reizigers is vrijgehouden van daarvoor belemmerde werken en gedeeltelijk door lagere ligging en door hekwerk van den aangrenzenden grond is afgezonderd, maar die toch behoort tot het stationsterrein, dat ter beschikking is van den eigenaar van den spoorweg;

dat de bedoelde grond hierdoor evenmin wordt toegangsweg in den gewonen zin als die gedeelten van sommige andere stationsterreinen, waarvan de reizigers gebruik maken om zich naar het niet vooraan maar meer achterwaarts op het terrein geplaatste stationsgebouw te begeven;

dat het alleen de vraag zou kunnen zijn of het gedeelte van den toegang, liggende buiten de lijn die hier overigens de grens van het stationsterrein uitmaakt, nl. de doorgang onder den Rijnspoorweg en het hellende terrein van dáár tot de laan van Puntenburg, als een gewonen weg moet worden aangemerkt;

dat echter ook dit gedeelte met de daartoe behoorende werken, o. a. een daarnaast

staand huisje, bevattende een pompwerktuig tot drooghouding van den doorgang, als een geheel uitmakende met het onmiddellijk aansluitend deel van het stationsterrein waarover reeds gehandeld is, beschouwd moet worden als een kunstwerk van bijzonderen aard, te naauw verbonden met de stationsinrigting, dan dat het gerekend zou kunnen worden te vallen onder die toegangswegen, die, ofschoon vroeger tot de spoorwegen of de stations behoorende, bij art. 70 der wet van 9 April 1875 behandeld werden als vatbaar om daarvan afgescheiden en onder de gewone gemeentewegen opgenomen te worden;

dat dan ook reeds bij de memorie van antwoord, betreffende het in de zitting 1870/71 bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal aanhangig gemaakte ontwerp van wet op het gebruik der spoorwegen, door den toenmaligen Min. van Binn. Zaken het volgende werd gezegd: »In een bijzonder geval als te Utrecht, waar een tunnel onder den spoorweg moest gemaakt worden, is zulk een tunnel, geheel op en in het gebouw van den spoorweg gelegen, niet als een gewone toegangsweg te beschouwen en zal de onderneming voor de instandhouding en verlichting hebben te zorgen";

dat hier door den tunnel wel zal te verstaan zijn de geheele toegang voor zoover die beneden het vlak van het omliggende terrein ligt, en dat terwijl deze tunnel geacht werd tot het gebied van den spoorweg te behooren, daartoe zeker des te meer gerekend werd al wat verderop in de rigting van het stationsgebouw gelegen is;

Overwegende:

wat betreft den weg die door Ged. Staten niet op den ligger gebragt is, dat hier alleen te onderzoeken valt of hij als toegangsweg tot het station op den ligger behoort te staan en dat hij als zoodanig nooit kan zijn het verlengde van den hiervoren besproken op den ligger voorkomenden weg;

dat nu de bedoelde weg ligt binnen de grenzen van het stationsterrein; dat hij voorts uitkomt aan de brug over de Dwarsvaart, en dat ten aanzien van de laan, welke van daar naar den Leidschen straatweg voert, niet is weerlegd wat door het gemeentebestuur en door Ged. Staten is aangevoerd, dat namelijk dit aan de gemeente toebehoorende terrein niet op den ligger der openbare wegen voorkomt, en ook van elders niet is gebleken met den publiekregtelijken last van weg bezwaard te zijn, maar alleen door de gemeente, die er op andere wijze over zou kunnen beschikken, zoolang het haar goeddunkt, voor de passage wordt open gelaten;

dat dus de bedoelde weg over het stationsterrrein het station niet met eenen openbaren weg in verbinding brengt en derhalve niet als toegangsweg op den ligger behoort voor te komen;

Gelet op art. 70 der wet van 9 April 1875 (*Stbl.* n°. 67) en Ons besluit van 23 Maart 1876 (*Stbl.* n°. 55);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te handhaven het beklaagde besluit van Ged. Staten van Utrecht, voor zoover het betreft den hierboven in de laatste plaats besproken, op den ligger niet voorkomenden weg en voorts, met vernietiging van het besluit van Ged. Staten, voor zoover het betreft den hierboven in de eerste plaats besproken onder n°. 1 op den ligger vermelden weg, te bepalen dat die weg niet op den ligger behoort voor te komen.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden .gezonden aan den Raad van State, (Afdeeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 13 Maart 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
TAK VAN POORTVLIET.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

Aan de orde is:

II. het beroep van *den gemeenteraad van St. Jansteen, van een besluit van Ged. Staten van Zeeland, van* 29 *November* 1878, *waarbij zij hunne goedkeuring ebben onthouden aan de gemeentebegrooting voor* 1879, *wegens het daarop voorkomen van eene subsidie aan het algemeen armbestuur.*

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF brengt het volgend verslag uit:

Bij besluit van 29 Nov. 1878 hebben Ged. Staten van Zeeland hunne goedkeuring onthouden aan de begrooting der gemeente St. Jansteen. De grond daarvoor was, dat op die begrooting voor subsidie aan het Algemeen Armbestuur was uitgetrokken een som van *f* 150.

Bij adres van 27 Dec. 1878 heeft de Raad van genoemde gemeente daarop bij den Koning voorziening gevraagd. Nadat Ged. Staten van Zeeland bij brief van 10 Jan. ll. aan den heer Min. van Binn. Zaken hunne beschouwingen over dat adres hadden medegedeeld, — is deze zaak krachtens 's Konings magtiging van 27 Jan. ll. n°. 7 bij deze Afdeeling ter overweging aanhangig gemaakt.

Uit de vermelde stukken, uit de zich daarbij bevindende briefwisseling tusschen Ged. Staten en Gemeentebestuur, en uit een bij den Raad van State in dato 26 Feb. ll. ingekomen schrijven van Burg. en Weth. van St. Jansteen, blijkt eenerzijds dat de redenen waarom het provinciaal bestuur gemeend heeft in de bewuste subsidie niet te mogen berusten, hoofdzakelijk zijn deze: dat er voor besteding- en bedeelingkosten over 1879 *f* 250 meer wordt geraamd dan over het vorige jaar, zoodat de burgerlijke armenverzorging uitgebreid, in stede van ingekrompen zou worden; dat de kerkelijke collecten, slechts *f* 233 bedragende, geenszins opleveren wat van de kerkelijke liefdadigheid eener bevolking van ongeveer 1900 zielen mag worden verwacht en gevorderd; en eindelijk dat het R. C. armbestuur (schier de geheele bevolking behoort tot die gezindte) regelmatig de armen verwijst naar het burgerlijke,

hetwelk in strijd met de bedoeling der armenwet den onderstand van nagenoeg alle armen voor zijn rekening pleegt te nemen.

En anderzijds blijkt uit de gezegde stukken, dat het gemeentebestuur, erkennende dat het burgerlijk armbestuur over 1878 zonder gemeentelijk subsidie zijne uitgaven heeft weten te bestrijden, nogtans blijvende onthouding van die hulp kwalijk verdedigbaar acht. Het R. C. Armbestuur heeft nu eenmaal geen andere inkomsten dan de schaalcollecten en kan deze kwalijk bij dwang productiever maken, en 't gaat daarom, naar de meening van het gemeentebestuur, niet aan om, zooals Ged. Staten verlangen, den minder gewenschten toestand van het armwezen geheel ter verantwoording van het kerkelijk armbestuur te laten. De gemeente hier in quaestie verkeert, zoo zeggen Burg. en Weth., in een exceptionneel ongunstigen toestand, doordien ze, grensgemeente zijnde, belast wordt met velerlei uit den vreemde uitgezette Nederlanders — en ook daardoor zijn de inkomsten van land, huizen en nationale schuld, te zamen ruim *f* 1000 p. a. beloopende, onvoldoende.

Ik meen hiermede voor het verslag in deze te kunnen volstaan.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Elfde Vergadering.

Vergadering van Woensdag 2 *April* 1879

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. VAN REENEN.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. C. H. B. Boot,
Mr. C. J. van Vladeracken,
Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff.

Referendarissen: Mr. L. P. Op den Hooff en Mr. G. J. Roijaards.

I. Door den VOORZITTER wordt voorlezing gedaan van de volgende Koninklijke besluiten:

1°. van 22 Maart 1879, n°. 18, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *A. A. Engers en S. van Dam, te Winschoten, tegen een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente van* 14 *November* 1878, *no.* 10, *waarbij hun de vergunning is geweigerd om eene bewaarplaats van lompen op te rigten in het perceel, kadastraal bekend gemeente Winschoten, sectie F, n°.* 582.
(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, blz. 85.)

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door A. A. Engers en S. van Dam, te Winschoten, tegen een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente van 14 Nov. 1878, n°. 10, waarbij hun de vergunning is geweigerd om eene bewaarplaats van lompen op te rigten in het perceel, kadastraal bekend gemeente Winschoten, sectie F, n°. 582;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 12 Maart 1879, n°. 8;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 18 Maart 1879, afd. Handel en Nijverheid, n°. 27;

Overwegende:

dat Burg. en Weth. van Winschoten de boven-omschreven vergunning hebben geweigerd, op grond dat verschillende bezwaren tegen de inwilliging van het verzoek zijn ingebragt; dat het bestaan van magazijnen of bergplaatsen van lompen in den bebouwden kring der gemeente of in volkrijke buurten geacht moet worden voor de volksgezondheid schadelijk te zijn, en dat die inrigtingen bovendien aanleiding geven tot vermeerdering van brandgevaar; dat de inrigting ook de in de onmiddellijke nabijheid gelegen huizen voor de bewoning minder geschikt zou maken;

dat de adressanten de vernietiging van dat besluit van Ons hebben verzocht, bewerende dat de verzameling lompen geborgen zal worden in een behoorlijk gesloten steenen gebouw, zoodat schade voor de volksgezondheid daarvan niet te vreezen zal zijn;

dat vermeerdering van brandgevaar overal ontstaat, waar brandbare stoffen worden zamen gebragt, maar dat dit niet meer het geval zal zijn bij eene bewaarplaats van lompen dan bij eene bewaarplaats van turf, een magazijn van manufacturen, eenen papierwinkel en dergelijken; dat eindelijk de vrees, dat de naburige perceelen minder geschikt zouden worden voor bewoning, door niets gemotiveerd wordt;

Overwegende:

dat het in het algemeen onraadzaam moet geacht worden magazijnen van lompen, die door de groote hoeveelheid onreine voorwerpen, welke er bijeen gebragt en gedurig verplaatst worden, de lucht in den omtrek onzuiver maken, in volkrijke buurten toe te laten;

dat bovendien in dit geval de localiteit, tot lompenmagazijn bestemd, is eene zolderruimte, die zich uitstrekt over de woningen van drie andere gezinnen, welke woningen, behalve aan de zijde van eenen op de Binnenvenne uitkomenden gang, door het perceel van adressanten zijn ingesloten, en daarmede als het ware één geheel uitmaken;

dat de inspecteur van het Geneeskundig Staatstoezigt en de gezondheidscommissie te Winschoten van oordeel zijn, dat de localiteit voor de oprigting van een magazijn van lompen geheel ongeschikt is;

dat in dit geval door het stellen van voorwaarden aan den te duchten hinder van ernstigen aard voor de naaste buren en schade aan de volksgezondheid niet voldoende kan worden tegemoet gekomen;

Gezien de wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* n°. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te handhaven het bovenvermeld besluit van het Gemeentebestuur van Winschoten van 14 November 1878, en het daartegen ingesteld beroep ongegrond te verklaren.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

's Gravenhage, den 22 Maart 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
TAK VAN POORTVLIET.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

2°. Van 22 Maart 1879, n°. 21, houdende beschikking op het beroep van *den directeur-generaal der maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen van een besluit van Burg. en Weth. van Eindhoven, van* 28 *October* 1878, *waarbij aan L. A. van Kol, handelende onder de firma wed. L. Hoefnagels aldaar, vergunning is verleend tot het oprigten eener bergplaats van petroleum nabij het spoorwegstation.*
(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 80).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van den directeur-generaal der Maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen van een besluit van Burg. en Weth. van Eindhoven van 28 Oct. 1878, waarbij aan Lambertus Antonius van Kol, handelende onder de firma van wed. L. Hoefnagels aldaar, vergunning is verleend tot het oprigten eener bergplaats van petroleum nabij het spoorwegstation;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 12 Maart 1879, n°. 5;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 19 Maart 1879, n°. 37, afd. Handel en Nijverheid;

Overwegende:

dat door L. A. van Kol, handelende onder de firma wed. L. Hoefnagels te Eindhoven, op 18 Sept. 1878 aan Burg. en Weth. dier gemeente vergunning is gevraagd op het perceel, kadastraal bekend sectie C, n°. 169, eene bergplaats van petroleum te mogen oprigten;

dat in de, ingevolge art. 7 der wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* n°. 95) belegde, vergadering door een gemagtigde van den directeur-generaal der Maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, tegen die oprigting bezwaren zijn ingebragt, ontleend

aan brandgevaar, schade voor het materieel der maatschappij en hinder bij eventuele latere oprigting van nieuwe gebouwen;

dat Burg. en Weth. bij beschikking van 28 Oct. de gevraagde vergunning tot wederopzeggens, doch ten hoogste voor 2 jaren, hebben verleend;

dat adressant, van dit besluit bij Ons in beroep komende, verzoekt dat de gevraagde vergunning alsnog door Ons zal worden geweigerd;

Overwegende:

dat appellant verzuimd heeft de formaliteit, bij de tweede zinsnede van art. 15 der wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* n°. 95), voorgeschreven, na te komen;

Gezien de wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* n°. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

den adressant in zijn, bij Ons ingesteld beroep te verklaren niet-ontvankelijk.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

's Gravenhage, den 22 Maart 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
TAK VAN POORTVLIET.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

3°. van 24 Maart 1879, n°. 2, houdende beschikking op het beroep van Mr. *F. A. J. van Lanschot c. s., eigenaren van gronden in den Bommelerwaard, van een besluit van Ged. Staten van Gelderland, van* 27 *Aug.* 1878, *n°.* 76, *op hun verzoek tot niet-goedkeuring van het besluit van het gecombineerd collegie van den Bommelerwaard tot oprigting van eene tweede stoommachine te Nederhemert.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 71).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van Mr. F. A. J. van Lanschot c. s., eigenaren van gronden in den Bommelerwaard, van een besluit van Ged. Staten van Gelderland, van 27 Aug, 1878, n°. 76, op hun verzoek tot niet-goedkeuring van het besluit van het gecombineerd collegie van den Bommelerwaard tot oprigting van eene tweede stoommachine te Nederhemert;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 5 Maart 1879, n°. 90;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 20 Maart 1879, n°. 74, Afd. Waterstaat A;

Overwegende:

dat door het gecombineerd collegie van het polderdistrict Bommelerwaard boven den Meidijk in zijne vergadering van 31 Julij besloten is, onder nadere goedkeuring van Ged. Staten, de begrooting van het stoomgemaal Maas-afdeeling dienst 1878/79 aan te vullen als volgt: in ontvang: Hoofdstuk I art. 6, Opbrengst der geldleening ten bedrage van *f* 157000; in uitgaaf: Hoofdstuk IV art. 16, kosten vallende op de stichting van een tweede stoomgemaal voor de Maasafdeeling met daarmede in verband staande werken *f* 157000 en voorts ten laste der Maasafdeeling eene geldleening aan te gaan ad *f* 157000;

dat de appellanten zich tot Ged. Staten hebben gewend met verzoek dit besluit zooals het daar lag, niet goed te keuren, op grond dat het ontworpen stoomgemaal, waarvan de kosten gebragt worden ten laste van al de polders der afdeeling, schier uitsluitend zal strekken ten bate van Nederhemert en het Hamblok;

dat Ged. Staten bij besluit van 27 Aug. jl. de gevraagde goedkeuring hebben verleend;

dat adressanten, van dit besluit in beroep komende, verzoeken dat door Ons zal worden vernietigd het bovengenoemd besluit van het gecombineerd collegie en het besluit van Ged. Staten;

Overwegende:

dat vernietiging van het besluit van het gecombineerd collegie, in de gevallen waarin daartoe termen zijn, bij art. 6 van het rivierpolderreglement is opgedragen aan de Prov. Staten, terwijl van hunne beslissing daaromtrent volgens art. 12 bij Ons kan worden gekomen in beroep;

dat alzoo bij Ons geen ander beroep in zake de vernietiging van besluiten van het gecombineerd collegie kan worden ingesteld dan tegen beslissingen door de Prov. Staten hieromtrent genomen;

dat bij dezen een verzoek om vernietiging van voormeld besluit thans aanhangig is en de door die Staten te nemen beslissing alzoo moet worden afgewacht alvorens Onze beslissing kan worden ingeroepen;

dat het besluit van Ged. Staten behelst eene goedkeuring der suppletoire begrooting en van het besluit tot het aangaan eener geldleening;

dat krachtens art. 207 van het Geldersch rivierpolderreglement, goedgekeurd bij Ons besluit van 3 Sept. 1856 n°. 11, bij Ons slechts voorziening kan worden gevraagd door het gecombineerd collegie, wanneer Ged. Staten de goedkeuring der begrooting geheel of gedeeltelijk hebben geweigerd en derhalve van een besluit van Ged. Staten tot goedkeuring eener begrooting geen beroep op Ons is toegelaten;

dat het reglement evenmin beroep toekent van een besluit van Ged. Staten, waarbij aan gecombineerde collegiën toestemming is verleend tot het aangaan eener geldleening

dat derhalve appellanten in hun beroep niet-ontvankelijk behooren te worden verklaard;

Gezien het Reglement op het beheer der rivierpolders in Gelderland, goedgekeurd bij Ons besluit van 3 Sept. 1856, n°. 111;

Hebben goedgevonden en verstaan:

adressanten niet-ontvankelijk te verklaren in hun ingesteld beroep.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

's Gravenhage, 24 Maart 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
TAK VAN POORTVLIET.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

4. van 24 Maart 1879, n_0. 3, houdende beschikking op het beroep van *G. G van der Kaaij en vier andere leden van het gecombineerd collegie van het polderdistrict Bommelerwaard boven den Meidijk van een besluit van Ged. Staten van Gelderland, dd.* 27 *Aug.* 1878, *n°.* 76, *omtrent eene suppletoire begrooting van het stoomgemaal Maas-afdeeling, dienst* 1878/79.

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in jaargang 1879, blz. 71.)

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van G. G. van der Kaaij en vier andere leden van het gecombineerd collegie van het polderdistrict Bommelerwaard boven den Meidijk van een besluit van Ged. Staten van Gelderland dd. 27 Aug. 1878 n°. 76, omtrent eene suppletoire begrooting van het stoomgemaal Maas-afdeeling, dienst 1878/79;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van den 5 Maart 1879, n°. 91;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 20 Maart 1879, n°. 48, Afd. Waterstaat A;

Overwegende:

dat toen in de vergadering van het gecombineerd collegie van 31 Julij ll. de Voorzitter een voorstel inbragt tot aanvulling der begrooting van het stoomgemaal

der Maas-afdeeling dienst 1878/79, de heemraad van der Kaaij, op grond dat volgens art. 200 van het Geldersch rivierpolderreglement, goedgekeurd bij Ons besluit van 3 Sept. 1856 n°. 111, die suppletoire begrooting niet kon worden vastgesteld, indien niet vooraf een afschrift daarvan gedurende 8 dagen ter visie had gelegen, voorstelde de behandeling van het aanvullingsbesluit te schorsen en inmiddels het afschrift ter visie te leggen;

dat, nadat dit voorstel was verworpen en de suppletoire begrooting was aangenomen, van der Kaaij en andere adressanten zich hebben gewend tot Ged. Staten met verzoek het besluit van het gecombineerd collegie, waarbij het voorstel van der Kaaij verworpen en tot dadelijke behandeling der begrooting besloten werd, te schorsen en aan de Prov. Staten ter vernietiging voor te dragen;

dat Ged. Staten bij hun besluit van 27 Aug., waarbij zij de gevraagde goedkeuring aan de begrooting en de toestemming tot het aangaan eener geldleening verleenden, aan adressanten te kennen gaven, dat met het oog op art. 208 van voormeld polderreglement ter visielegging in dit geval onnoodig was;

dat adressanten, van dit besluit bij Ons in beroep komende en beweerende dat art. 208 in casu niet van toepassing is, verzoeken vernietiging van het besluit van Ged. Staten, waarbij goedkeuring werd verleend aan de suppletoire begrooting en toestemming tot het aangaan eener geldleening en beslissing dat de suppletoire begrooting door het gecombineerd collegie niet kon worden vastgesteld, vóór zij ter inzage had gelegen;

Overwegende:

dat krachtens art. 207 van het bovengenoemd reglement, bij Ons slechts voorziening kan worden gevraagd door het gecombineerd collegie, wanneer Ged. Staten de goedkeuring eener begrooting geheel of gedeeltelijk hebben geweigerd en derhalve van een besluit van Ged. Staten tot goedkeuring eener begrooting geen beroep op Ons is toegelaten;

dat het reglement evenmin beroep toestaat van een besluit van Ged. Staten, waarbij goedkeuring is verleend op het besluit van een gecombineerd collegie tot het aangaan eener geldleening;

dat ook tegen de afwijzende beschikking van Ged. Staten der adressanten verzoek om het besluit van het gecombineerd collegie, waarbij het voorstel van der Kaaij verworpen en tot dadelijke behandeling der begrooting besloten werd, te schorsen en ter vernietiging aan Prov. Staten voor te dragen, geene voorziening mogelijk is; dat toch een bevel aan Ged. Staten, om ter vernietiging aan de Prov. Staten voor te dragen een besluit, dat naar het oordeel van eerstgenoemden niet valt in de termen van art. 6, uit den aard der zaak niet kan worden gegeven;

dat ook het reglement op de rivierpolders geenen grond geeft om Ged. Staten tot zulk eene voordragt in strijd met hunne overtuiging, te verpligten;

dat vernietiging van het besluit van het gecombineerd collegie zooals adressanten verlangen, in de gevallen waarin daartoe termen zijn, bij art. 6 van het rivierpolderreglement is opgedragen aan de Prov. Staten, terwijl van hunne beslissingen daaromtrent volgens art. 12 bij Ons kan worden gekomen in beroep;

dat alzoo bij Ons geen ander beroep in zake de vernietiging van besluiten van

het gecombineerd collegie kan worden ingesteld dan tegen beslissingen door de Prov. Staten hieromtrent genomen;

dat bij dat collegie een verzoek om vernietiging van voormeld besluit thans aanhangig is en de beslissing van dat collegie alzoo moet worden afgewacht alvorens Onze beslissing kan worden ingeroepen;

dat derhalve adressanten niet-ontvankelijk zijn in hun ingesteld beroep;

Gezien het reglement op het beheer der rivierpolders in Gelderland, goedgekeurd bij Ons besluit van 3 Sept. 1856 n°. 111;

Hebben goedgevonden en verstaan:

adressanten niet-ontvankelijk te verklaren in hun ingesteld beroep.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

's Gravenhage, den 24 Maart 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
TAK VAN POORTVLIET.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

5°.) van 25 Maart 1879, n°. 4, houdende beslissing omtrent het *geschil over de woonplaats van den armen krankzinnige Antonie of Toon Tabak of Toebak.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 77.)

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beslissende het geschil over de woonplaats van Antonie of Toon Tabak of Toebak

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 12 Maart 1879, n°. 1;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 22 Maart 1879, n°. 20, afd. Binnenl. bestuur;

Overwegende:

dat Toon Tabak, volgens opgave van den ambtenaar van den Burgerlijken Stand

te Hooge en Lage Zwaluwe den 16 Dec, 1844 aldaar geboren, van 15 Dec. 1856 tot 9 April 1874 woonplaats heeft gehad te Haarlemmermeer, waar hij aanvankelijk bij zijn vader, later bij zijn broeder Willem, inwoonde; dat hij op 9 April 1874 met zijn broeder en als lid van diens gezin zich te Ouderamstel heeft gevestigd en aldaar is gebleven tot Nov. van dat jaar; dat hij met dat gezin toen is verhuisd naar Nieuweramstel en aldaar tot 6 Sept. 1875 woonplaats heeft gehad; dat hetzelfde gezin waartoe hij steeds geacht werd te behooren, toen naar Beverwijk is gegaan en daar is gevestigd gebleven tot Mei 1878:

dat Willem Tabak op 6 Mei 1878 aan het gemeentebestuur van Beverwijk heeft kennis gegeven, dat hij met zijn gezin de gemeente verliet, en zich ging vestigen te Schoten; dat in het daarvan opgemaakte getuigschrift van woonplaatsverandering zijn vermeld Willem Tabak, zijne vrouw en zijne dochter, en voorts zijn stiefzoon Hendrik Everhard Souerman, achter wiens naam de aanteekeningen gevoegd zijn die betrekking hadden op Antonie Tabak ;

dat deze destijds zwervende was en zijn broeder toen niet wist waar hij zich ophield;

dat hij op 12 Junij 1878 als bedelaar te Haarlemmermeer is aangehouden, dat hij echter niet vervolgd maar op 11 Julij 1878 in vrijheid gesteld is, omdat hij geoordeeld werd niet wel bij het hoofd te zijn;

dat hij tusschen 11 Julij en 8 Augustus gedurende twee à drie weken bij zijn broeder Willem te Schoten de nachten heeft doorgebragt, doch over dag steeds bedelende in verschillende gemeenten rondliep ;

dat hij in dien toestand op 8 Aug. te Haarlem op nieuw is aangehouden, en dat op 14 Aug. regterlijke magtiging is verleend tot zijne opneming in het gesticht Meerenberg;

dat èn Schoten èn Beverwijk ontkennen destijds zijne woonplaats geweest te zijn;

Overwegende:

dat Toon Tabak woonplaats heeft gehad te Beverwijk, maar die woonplaats verloren heeft toen hij, na het vertrek van zijn broeder van daar, zelf geen tehuis in die gemeente behield;

dat hij geen woonplaats heeft gevestigd te Schoten, waarheen hij zich niet ter verhuizing heeft opgegeven, waarheen hij zich niet heeft begeven toen zijn broeder en diens gezin daar heen vertrokken en waar hij enkel in het laatst van Julij en het begin van Aug. twee à drie weken achtereen ten huize van zijn broeder de nachten heeft doorgebragt, terwijl hij overigens gedurende den tijd verloopen tusschen 6 Mei en 8 Aug., behalve van 12 Junij tot 11 Julij, toen hij te Haarlem in hechtenis was, bedelende heeft rondgezworven;

dat hij derhalve moet geacht worden geene woonplaats binnen het Rijk te hebben gehad, toen op 14 Aug. regterlijke magtiging verleend werd tot zijne opneming in een geneeskundig gesticht voor krankzinnigen;

Gezien de wet van 28 Junij 1854 (*Stbl.* n°. 100), zooals zij is gewijzigd bij de wet van 1 Junij 1870 (*Stbl.* n°. 85);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te verklaren dat geene gemeente binnen het Rijk als de woonplaats van Antonie Tabak of Toebak kan worden aangewezen op het tijdstip toen regterlijke magtiging tot zijne opneming in een geneeskundig gesticht voor krankzinnigen verleend werd en derhalve de kosten van zijne overbrenging naar een geneeskundig gesticht voor krankzinnigen, en van zijne verpleging aldaar, zullen worden gekweten uit 's Rijks kas, uit de fondsen daartoe bestemd.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, en aan de Algemeene Rekenkamer, tot informatie.

's Gravenhage, den 25 Maart 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
KAPPEIJNE.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

Aan de orde is:

II. het beroep van *den directeur-generaal der Maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, tegen een besluit van Ged. Staten van Noord-Brabant, houdende vaststelling van den gewijzigden ligger der toegangswegen tot de spoorwegstations in die provincie.*

De *Staatraad* DE VRIES brengt het volgende verslag uit:

Ged. Staten van Noord-Brabant hebben bij besluit van 30 Oct./23 Nov. 1878 den ligger der toegangswegen naar spoorwegstations in hunne provincie vastgesteld, gewijzigd naar aanleiding van de bezwaren door den adressant daartegen ingebragt, ten aanzien van de lengte van den toegangsweg naar het station Breda.

De directeur-generaal der exploitatie-maatschappij is nu bij Z. M. in beroep gekomen op grond dat op dien ligger de Staat der Nederlanden en in parenthesi de Maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, is gebragt als onderhoudspligtige van de in dien toegangsweg zich bevindende ophaalbrug over de Mark, in strijd met de duidelijke algemeene en uitdrukkelijke bepaling van art. 70 der wet van 9 April 1875 (*Stbl.* no. 67), volgens welke alle wegen door het Rijk of door eenige spoorwegonderneming tijdens het in werking treden der wet aangelegd tot toegang naar een station aan de gemeente, op wier grondgebied zij liggen, zullen worden overgedragen; dat wel in eene overeenkomst tusschen den Staat en de gemeente

Breda, waarbij de toegangsweg aan de gemeente in eigendom en onderhoud is overgegeven, volgens Ged. Staten bepaald is, dat die ophaalbrug niet aan de gemeente overgaat, maar dat het artikel der wet geene uitzondering maakt ook niet voor verkregen regten; dat voorts, al mogt ten gevolge van vermelde overeenkomst eene uitzondering ten aanzien dier ophaalbrug worden gemaakt, het onderhoud van deze nooit ten laste van de exploitatie-maatschappij zou kunnen worden gebragt, daar er geen termen zijn om de beweerde verpligting van den Staat tot onderhoud van een werk dat niet tot den spoorweg behoort, op die Maatschappij te doen overgaan.

Adressant verzoekt mitsdien dat met vernietiging van het besluit van Ged. Staten zal worden bevolen, dat de vermelding van de voornoemde Maatschappij als onderhoudspligtige van de in den toegangsweg naar het station Breda zich bevindende ophaalbrug vervalle en de voorlaatste kolom van den ligger bevestigend worde ingevuld.

Ged. Staten geven in hun ambtsberigt op dit adres te kennen, dat zij het onderhoud van bedoelde brug ten laste van den Staat (Maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen) gebragt hebben op grond van art. 1 sub 3 der door den Staat en het gemeentebestuur gesloten overeenkomst van 9 Junij 1874. Zij waren daarbij van gevoelen dat de bepalingen der wet van 9 April 1875 (*Stbl.* n°. 67) geen inbreuk kunnen maken op die overeenkomst, welk gevoelen gedeeld werd door den voormaligen Minister van Binnenl. Zaken blijkens schrijven van 9 Oct. 1877, waarvan afschrift bij de stukken.

Bij den Raad van State is door Burg. en Weth. van Breda ingezonden een afschrift van meergemelde overeenkomst met eene memorie, waarbij zij er op aandringen, dat in den ligger blijve opgenomen, dat de bedoelde brug in eigendom en onderhoud blijve bij den Staat, zooals bij overeenkomst van 9 Junij 1874 is bepaald.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Twaalfde Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 9 *April* 1879.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. C. J. van Vladeracken,
Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff.
. . . . (1)

Referendarissen: Mr. L. P. Op den Hooff en Mr. G. J. Roijaards.

I. De Voorzitter zegt, dat ingekomen is het Koninklijk besluit van 21 Maart 1879, n°. 49, houdende verklaring *dat de gemeente Amersfoort de woonplaats was van W. J. M. Heideman, weduwe J. W. Kunst, tijdens het ontstaan der krankzinnigheid, die hare plaatsing in een krankzinnigengesticht noodzakelijk maakte.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 57).

De *Staatscourant* van 2 April 1879, n°. 77, behelst dienaangaande het volgende Rapport:

's Gravenhage, 19 Maart 1879.

Aan den Koning.

Bij het hiernevens terugkeerend advies van den Raad van State, afdeeling voor de geschillen van bestuur, werd Uwer Majesteit het ontwerp eener uitspraak aangeboden, luidende als volgt:

---

(1) Bij Zr. Maj. besluit van 3 April 1879, n°. 1, is Mr. C. H. B. Boot, lid van den Raad van State, op zijn verzoek, op de meest eervolle wijze ontheven van het lidmaatschap van 's Raads afdeeling voor de geschillen van bestuur.

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beslissende het geschil over de woonplaats van de arme krankzinnige W. J. M. Heideman, weduwe J. W. Kunst;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van den 5 Maart 1879, nº. 2;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van

Overwegende, dat bovengenoemde behoeftige, te 's Gravenhage 8 Februarij 1833 geboren, op 16 Februarij 1878 de gemeente Amsterdam, waar zij met der woon gevestigd was, met een bewijs van woonplaatsverandering heeft verlaten en op 21 Februarij daaraanvolgende te Amersfoort in het Roomsch-katholieke liefdehuis is opgenomen;

dat zij aldaar is verbleven tot 14 Mei, toen zij die inrigting heeft verlaten, zonder van haar vertrek vooraf kennis te geven;

dat zij, den 20sten Mei te Amsterdam getracht hebbende zich van het leven te berooven, door de zorgen der politie is overgebragt naar het buiten-gasthuis;

dat alsnu bleek, dat zij niet in het volle bezit was harer verstandelijke vermogens, en dat, daar haar toestand sedert is verergerd, thans, volgens verklaring van den geneesheer van dit gesticht, opneming in een krankzinnigengesticht noodzakelijk is geworden;

Overwegende, dat zij vrijwillig uit Amsterdam naar Amersfoort vertrokken schijnt te zijn en aldaar in het liefdehuis haar intrek heeft genomen;

dat, zoolang zij dáár verpleegd werd, zij dus woonplaats had te Amersfoort;

dat zij van daar is vertrokken, zonder dat het blijkt, dat zij van plan was terug te keeren; dat men in het liefdehuis haar vertrek dan ook als definitief heeft opgevat en hare achtergelaten goederen aan de familie zijn gezonden;

dat hare woonplaats te Amersfoort ophield met het ophouden harer verpleging in het liefdehuis;

dat van een voornemen om hare woonplaats te Amsterdam te vestigen niets is gebleken, en die vestiging feitelijk zekerlijk niet heeft plaats gehad;

dat zij toch reeds zes dagen na haar vertrek uit Amersfoort, te Amsterdam zwervende gevonden, door de politie is gebragt naar het buiten-gasthuis;

dat zij daarna geene nieuwe woonplaats heeft kunnen vestigen, daar gedurende hare verpleging in dat gasthuis hare krankzinnigheid is geconstateerd;

dat derhalve geene gemeente binnen het Rijk kan worden aangewezen als de woonplaats dezer behoeftige tijdens het ontstaan der krankzinnigheid, die hare opneming in een gesticht noodzakelijk maakt;

Gezien de wet van 28 Junij 1854 (*Staatsblad* nº. 100), zoo als zij is gewijzigd bij de wet van 1 Junij 1870 (*Staatsblad* nº. 85);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te verklaren, dat de kosten van overbrenging van Wilhelmina Josepha Maria

Heideman, weduwe Johannes Wilhelmus Kunst, naar en hare verpleging in een geneeskundig gesticht voor krankzinnigen, zullen worden gekweten uit 's Rijks kas uit de fondsen tot dat einde bestemd.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, en aan de Algemeene Rekenkamer, tot informatie.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

De afdeeling is van oordeel, dat de krankzinnige, wier woonplaats het onderwerp uitmaakt van dit geschil van bestuur, haar domicilie te Amersfoort door haar heimelijk vertrek uit het Liefdehuis heeft verloren, omdat het niet blijkt, dat zij het voornemen koesterde derwaarts terug te keeren.

Ik kan mij met die meening niet vereenigen. Uit de omstandigheid dat bij vertrek niet blijkt van den wil om terug te keeren volgt niet dat het domicilie is opgeheven. Naar mijn inzien zou hier alleen van verlies van het te Amersfoort gevestigd domicilie sprake kunnen zijn, indien bleek van het voornemen der weduwe Kunst om niet derwaarts terug te keeren. Dit nu is niet gebleken. Genoemde vrouw heeft het Liefdehuis heimelijk verlaten, en zes dagen na haar vertrek verkeerde zij reeds in een toestand, die het noodig maakte haar in een gasthuis op te nemen. Met Gedeputeerde Staten van Noordholland ben ik dus van oordeel dat hare woonplaats te Amersfoort niet is verloren gegaan, en dat die gemeente derhalve de kosten van hare overbrenging naar en hare verpleging in een krankzinnigengesticht behoort te voldoen. In gelijken zin werd beslist bij Uwer Majesteits besluit van 6 Maart 1877, (1) n°. 11, betreffende de woonplaats van den krankzinnige H. P. Mossai.

Het zou Uwer Majesteit derhalve kunnen behagen het besluit te nemen, waarvan een ontwerp hierbij eerbiedig wordt overgelegd.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
KAPPEYNE.

Staatsblad n°. 49.) *BESLUIT van den 21sten Maart* 1879, *houdende verklaring dat de gemeente* Amersfoort *de woonplaats was van* W. J. M. HEIDEMAN, *weduwe* J. W. KUNST, *tijdens het ontstaan der krankzinnigheid, die hare plaatsing in een krankzinnigengesticht noodzakelijk maakt.*

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beslissende het geschil over de woonplaats van de arme krankzinnige W. J. M. HEIDEMAN, weduwe J. W. KUNST;

Den Raad van State, Afd. voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 5 Maart 1879, n°. 2;

(1) Zie Verslag, Jaargang 1877, blz. 122.

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 19 Maart 1879, n°. 11, afdeeling Binnenlandsch bestuur;

Overwegende:

dat bovengenoemde behoeftige, te *'s Gravenhage* op 8 Februarij 1833 geboren, op 16 Februarij 1878 de gemeente *Amsterdam*, waar zij met der woon gevestigd was, met een bewijs van woonplaats-verandering heeft verlaten, en op 21 Februarij daaraanvolgende te *Amersfoort* in het Roomsch-katholijke Liefdehuis is opgenomen;

dat zij aldaar is verbleven tot 14 Mei, toen zij die inrigting heeft verlaten, zonder van haar vertrek vooraf kennis te geven;

dat zij op 20 Mei te *Amsterdam* getracht hebbende zich van het leven te berooven, is overgebragt naar het Buiten-gasthuis;

dat toen bleek, dat zij niet in het volle bezit was harer verstandelijke vermogens en dat, nu haar toestand sedert is verergerd, thans, volgens verklaring van den geneesheer van dit gesticht, opneming in een krankzinnigengesticht noodzakelijk is geworden;

Overwegende:

dat zij vrijwillig uit *Amsterdam* naar *Amersfoort* vertrokken is en aldaar in het Liefdehuis haar intrek heeft genomen;

dat zij, zoolang zij daar verpleegd werd, woonplaats had te *Amersfoort*;

dat zij die woonplaats niet verloren heeft, aangezien niet gebleken is, dat haar vertrek uit het Liefdehuis geschiedde met het voornemen om niet terug te keeren;

dat toch dit vertrek op heimelijke wijze heeft plaats gevonden en zij zes dagen later in een gasthuis moest worden opgenomen;

Gezien de wet van 28 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 100), zoo als zij is gewijzigd bij de wet van 1 Junij 1870 (*Staatsblad* n°. 85);

Hebben goedgevonden en verstaan te verklaren, dat *Amersfoort* de woonplaats was van W. J. M. Heideman, weduwe J. W. Kunst, tijdens het ontstaan der krankzinnigheid, die hare plaatsing in een krankzinnigengesticht noodzakelijk maakt.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, dat in het *Staatsblad* en te gelijk met het rapport van Onzen genoemden Minister, in de *Staatscourant* zal worden geplaatst, en waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

's Gravenhage, den 21sten Maart 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
Kappeyne.

Uitgegeven den *tweeden* April 1879.
De Minister van Justitie,
H. J. Smidt.

Aan de orde is:

II. het geschil *over de woonplaats van den armen krankzinnige P. C. Mol.*

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF brengt, ter vervanging van den heer BOOT, die als lid der afdeeling is afgetreden, het volgend verslag uit:

Op Zr. Majs. magtiging heeft de Minister van Binnenlandsche Zaken, bij brief van 28 Febr. ll., la. B, afdeeling Binnenlandsch bestuur, bij den Raad van State (afd. voor de geschillen van bestuur) ter behandeling aangebragt de zaak betreffende de woonplaats van P. C. Mol, tijdens zijne opneming in een krankzinnigengesticht. Uit de stukken moet worden opgemaakt, dat deze persoon, genaamd Petrus Christianus Mol, geboren in 1842 te Utrecht, op 24 November 1864 is afgeschreven van het bevolkingsregister te Utrecht, omdat hij zich ging vestigen te Mijdrecht. In Mei 1867 kwam hij uit Mijdrecht metterwoon te Utrecht terug en bleef hij daar tot in April 1871. Op 22 April 1871 werd hij ingeschreven in het bevolkingsregister te Vleuten, als aldaar wonende. Hij heeft, ofschoon de juiste tijd van zijn vertrek niet bekend is, die gemeente verlaten, en is er ambtshalve op het bevolkingsregister afgeschreven Zooveel is zeker, dat hij in de jaren 1875, 1876 en 1877 door de Regtbank te Utrecht veroordeeeld is wegens landlooperij; de beide laatste keeren is hij veroordeeld geworden om, na expiratie zijner gevangenisstraf, naar een bedelaarsgesticht te worden overgebragt, en bragt hij dan ook eenige maanden in de Rijksgestichten Ommerschans en Veenhuizen door, en wèl van 11 Sept. 1875 tot 11 Sept. 1876, en van 10 Febr. 1877 tot 3 Mei 1878. Na dit laatstgenoemde ontslag werd hij, vijf dagen later, op 8 Mei 1878 reeds weder te Utrecht wegens landlooperij aangehouden, en op 27 Mei veroordeeld tot 5 maanden gevangenzetting, om daarna overgebragt te worden naar een bedelaarsgesticht. Gedurende zijne gevangenisstraf werd hij krankzinnig en voor rekening van 't Departement van Justitie geplaatst in het krankzinnigengesticht „Coudewater" te Rosmalen, en zulks, voor die rekening, tot 24 Oct. 1878, datum van expiratie der gevangenisstraf. De vraag is: voor wiens rekening moeten de verplegingskosten komen voor den tijd, loopende nà 24 Oct. ll., zoolang zijne verpleging zal duren? De gemeentebesturen van Utrecht en Vleuten ontkennen, dat hij in eene dier gemeenten, in Mei 1878, geacht kon worden woonplaats te hebben.

III. het beroep van *den Gemeenteraad van Culemborg tegen een besluit van Ged. Staten van Gelderland, houdende niet-goedkeuring van een raadsbesluit tot het doen van eenige uitgaven, op de gemeentebegrooting voorkomende.*

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF brengt, ter vervanging van den heer BOOT, die als lid der afdeeling is afgetreden, het volgende verslag uit:

Op 24 Junij 1878 heeft de gemeenteraad van Culemborg aan Ged. Staten van Gelderland magtiging gevraagd, om op den post voor onvoorziene uitgaven der begrooting voor 1877 aan te wijzen *f* 113, als *f* 13 voor aanschaffing van 1 bronzen en

2 zilveren medailles voor de internationale tentoonstelling te Amsterdam, en *f* 100 voor eene bijdrage ter oprigting van het Ned. Schoolmuseum te Amsterdam.

Toen Ged. Staten bij besluit van 1 Julij daaraanvolgende zwarigheid hebben gemaakt, die magtiging te verleenen, omdat zij oordeelden, dat die uitgaven niet geacht konden worden gemeentebelangen van Culemborg te betreffen, heeft de gemeenteraad bij besluit van 15 Julij gepoogd Ged. Staten tot andere gedachten te brengen en de regtmatigheid dier gedane uitgaven te verdedigen, doch vruchteloos. Ged. Staten gaven op 24 Julij te kennen, dat zij bij hun weigerend besluit van 1 Julij bleven volharden. Op het daartegen door den gemeenteraad op 8 Aug. ingediend adres aan den Koning om voorziening, ingevolge art. 200 der gemeentewet, is die Raad verklaard niet-ontvankelijk in zijn beroep, als te laat ingesteld. Dat Kon. besluit van 15 Nov. 1878 is opgenomen in Belinfante's Verzameling, dl. XVIII, bl. 585, en het verslag dier zaak aldaar bladz. 521 sqq.

De gemeenteraad heeft nu, bij besluit van 21 Dec. 1878, magtiging gevraagd aan Ged. Staten van Gelderland, tot aanwijzing op den post van *Onvoorziene uitgaven* der begrooting over 1878, van de volgende uitgaven:

a. voor het aanschaffen van 1 bronzen en 2 zilveren medailles voor de amsterdamsche internationale tentoonstelling in 1877 *f* 13; *b.* bijdrage tot oprigting van een Nederl. schoolmuseum te Amsterdam *f* 100; *c.* gratificatie aan een hulponderwijzer aan de openbare burgerschool *f* 50.

Ged. Staten hebben bij hun besluit van 9 Jan. 1879 de gevraagde magtiging verleend, voor zooveel betreft de laatstbedoelde betaling, doch, met verwijzing naar hunne besluiten van Julij 1878, zwarigheid gemaakt om magtiging te verleenen tot het voldoen der uitgaven, sub *a* en *b* genoemd.

Daartegen nu is de gemeenteraad opgekomen bij een adres aan den Koning van 29 Januarij jl., waarin hij te kennen geeft, dat bij Zr. Ms. besluit tot niet-ontvankelijkverklaring de vraag is in het midden gelaten, of het gemeentebestuur de bedoeld uitgaven heeft mogen doen;

dat de raad bij zijn vroeger breeder ontwikkeld gevoelen blijft, dat hij die uitgaven van *algemeen* nut wel mogt doen; dat het billijk is die *gedane* uitgaven uit de gemeentekas te kwijten; dat hij dus verzoekt, dat Z. Maj. moge bevorderen dat alsnog magtiging verleend worde om die uitgaven te doen uit den post voor Onvoorziene Uitgaven over 1878.

Ged. Staten, op dat adres door den Minister gehoord, gaven in hun ambtsberigt van 18 Febr. ll. te kennen „dat zij meenen, dat de zaak als geëindigd moet worden beschouwd. Het beroep van den raad tegen het besluit van Ged. Staten van 1 Julij 1878 is niet-ontvankelijk verklaard, als te laat ingesteld. De wijze waarop de raad alsnog 's Konings beslissing over de zaak zelve tracht uit te lokken, schijnt hun toe te zijn strijdig met letter en geest der wet. De bepaling van een termijn van 30 dagen voor een appel van besluiten van Ged. Staten van dezen aard zou illusoir kunnen gemaakt worden, wanneer gemeentebesturen door het nemen van een nieuw besluit over dezelfde zaak het onderwerp van 't geschil in 't leven konden herroepen.

De termijn van appel zou op die manier ophouden een fatale termijn te zijn. Zij adviseren alzoo, dat aan den gemeenteraad worde te kennen gegeven, dat deze

zaak niet voor eene nadere behandeling vatbaar is". Voor het geval echter de Minister mogt oordeelen, dat de zaak nader behoort te worden behandeld, verwijzen Ged. Staten naar hun vroeger rapport van 27 Aug. 1878 (vermeld in het voorz. verslag, bij BELINFANTE, dl. XVIII, bl. 523).

IV. het beroep van *den Gemeenteraad van 's Gravenhage, van een besluit van Ged. Staten van Zuidholland, houdende niet-goedkeuring van een raadsbesluit tot uitschrijving van eene geldleening, groot f* 440,000, *tegen* 4½ *pct.*

De *Staatsraad* VAN VLADERACKEN brengt het volgend verslag uit:

De raad der gemeente 's Gravenhage heeft op 31 December 1878 besloten, tot dekking der kosten van eenige buitengewone werken waarvoor uitgaven op de begrootingen voor 1878 en 1879 waren uitgetrokken, eene leening aan te gaan van *f* 440,000, tegen eene jaarlijksche rente van 4½ pct., en met bepaling dat jaarlijks minstens zooveel schuldbrieven à pari worden afgelost als een half ten honderd van het nominale bedrag der aangenomen inschrijvingen ronde sommen van *f* 1000 oplevert, nadat dit een half ten honderd zal zijn verhoogd met het bedrag der door aflossing bespaarde renten.

De uitgaven door de opbrengst der leening te dekken, waren de volgende:

Op de begrooting voor 1878:

1°.	voor het maken van riolen in nieuwe straten	*f* 25,000	
2°.	" " rioolstelsel te Scheveningen	" 25,000	
3°.	" " " " 's Gravenhage	" 5,000	
4°.	" " dempen van particuliere slooten	" 15,000	
5°.	" " vernieuwen der brug aan de Veenlaan	" 25,000	
6°.	" den bouw van twee openbare scholen	" 29,000	
7°.	" de uitbreiding van de werken der duinwaterleiding	" 52,500	
8°.	" bestrijding van het restant der kosten van den in 1877 aangevangen bouw eener school voor meer uitgebreid lager onderwijs te Scheveningen aan de Renbaan	" 10,000	
9°.	" kosten van inrigting van het brandwezen	" 26,765	
			f 213,265

Op de begrooting voor 1879:

1°.	voor het maken van riolen in nieuwe straten	*f* 36,400
2°.	" " rioolstelsel te Scheveningen	" 25,000
3°.	" " dempen van partieuliere slooten	" 25,000
4°.	" den bouw eener openbare school voor meer uitgebreid lager onderw. te 's Gravenhage	" 40,000
5°.	" den bouw eener openbare school voor meer uitgebreid lager onderwijs voor meisjes	" 45,000
	Transportere	*f* 171,400

	Transport	*f* 171,400	*f* 213,265
6°. voor den bouw of aanschaffing van een locaal voor hoogere burgerschool voor meisjes (verandering van het aangekochte perceel, schoolmeubelen en schoolbehoeften)	〃	16,000	
7°. 〃 uitbreiding van de werken der duinwaterleiding	〃	39,600	
			〃 227,000
			f 440,265

Ged. Staten van Zuidholland, aan wie dit besluit ter goedkeuring werd ingezonden, hebben bij schrijven van 13 Januarij 1879 aangedrongen op eene wijziging van het besluit in dien zin, dat de aflossing binnen een korteren tijd zou afloopen, b. v. door voor aflossing aan te wijzen 1 percent van het opgenomen kapitaal en de bespaarde renten, zooals dit bij vroegere leeningen geschied was. Ged. Staten waren van oordeel dat door de regeling der aflossing, zooals die bij het besluit van 31 December gemaakt was, de leening het toekomstig geslacht meer zou drukken dan de aard der werken waarvoor zij moet strekken toelaat, en tevens dat de gemeente-financiën eene aflossing in korteren tijd allezins gedoogden.

Het raadsbesluit was genomen in overeenstemming met het advies van de commissie tot voorbereiding van finantiële onderwerpen. Deze toch had het minder raadzaam geacht de naaste toekomst zwaarder te belasten dan volstrekt noodzakelijk was, hetgeen intusschen naar hare meening het geval zou worden wanneer men voortdurend de aflossingen op 1 percent, ja zelfs (zooals een enkele maal en toen welligt teregt geschied was) op $1^1/_2$ pct. bepaalde. Met het oog op de werken, waarvoor de te sluiten geldleening moest strekken, kwam het de commissie voor, dat de verdeeling der aflossing over een langeren termijn dan van 38 jaren (zooals bij eene aflossing van 1 pct. 's jaars) volkomen geregtvaardigd was.

In handen van deze commissie werd nu gesteld het schrijven van Ged. Staten.

De commissie zegt, dat nu de raad na zeer ernstige overweging tot aflossing van $^1/_2$ pct. 's jaars besloten had, zij zich met de goedkeuring van Ged. Staten had gevleid, zoowel omdat datzelfde collegie in 1868 eene leening van de gemeente Rotterdam had goedgekeurd, aflosbaar in 68 jaren, als omdat, naar het de commissie voorkwam, Ged. Staten vroeger minder, althans niet zoo genoegzaam uitsluitend, op den aard en duur der werken, waarvoor men leende, hadden gelet, getuige de in 1872, 1873 en 1874 goedgekeurde leeningen voor de werken der duinwaterleiding, om van die voor de gasfabriek niet eens te spreken, welke werken toch onbetwistbaar langer stand zullen houden dan 34, 39 en 32 jaren, zijnde de duur dier leeningen.

Ware aan deze leeningen goedkeuring onthouden op grond dat zij, door de betrekkelijk snelle aflossing in verhouding tot den langen duur en het blijvend nut der werken, het tegenwoordige geslacht meer drukten dan noodig was, dan zou men hoogst waarschijnlijk thans niet in de noodzakelijkheid gebragt zijn om een correctief te zoeken, zooals de gemeenteraad nu, en naar de overtuiging der commissie teregt, gedaan heeft.

De commissie wijst voorts op de behoefte aan de werken. Door de begrootingen

voor 1878 en 1879 goed te keuren, hebben Ged. Staten naar haar oordeel erkend, dat die werken noodzakelijk waren en dat er geen beter middel was om de kosten er van te bestrijden, dan het middel van geldleening. Maar dan moest ook naar het oordeel der commissie aan den raad meer vrijheid gelaten worden in zijn streven om zoo goedkoop mogelijk het noodige geld te verkrijgen, althans wanneer dit kan geschieden zonder het nageslacht onnoodig ten bate van het tegenwoordige geslacht te belasten.

De commissie heeft zich nu nogmaals ernstig afgevraagd of Ged. Staten, daargelaten de quaestie van hunne bevoegdheid en van de wenschelijkheid hunner inmenging waar het détails geldt, hier regt hebben te spreken van eene leening welke het toekomstige geslacht meer zou drukken dan de aard der werken waarvoor zij moet strekken toelaat. De commissie acht deze vraag reeds voldoende beantwoord door de opmerking, dat de beide laatste leeningen, gesloten voor soortgelijke werken als deze, zijn aangegaan tegen 4 pct. met bepaling dat 1 pct. en de bespaarde rente jaarlijks zouden worden afgelost, waarvan het gevolg is dat de aflossing geschiedt in 42 jaren, terwijl de aflossing van deze leening zoo is geregeld, dat zij in 53 jaren zal geschieden, zoodat er in den tijd van aflossing slechts een verschil is van elf jaren.

De commissie adviseerde bij het genomen besluit te volharden, zoowel om den betrekkelijk langen duur der werken, als om de volgende redenen:

1°. de zeer belangrijke obligo's die de gemeente door zeer snelle aflossing harer thans loopende leeningen op zich nam, obligo's, welke de gemeente zal kunnen vervullen, ook zelfs wanneer, gelijk b. v. in het jaar 1900, eene som van *f* 199,000 alleen voor aflossing uit de gewone middelen zal worden vereischt, maar welke niet dan met groote omzigtigheid mogen worden vermeerderd, wil men de draagkracht der burgerij in de naaste toekomst niet op een te zware proef stellen;

2°. de volstrekte onmogelijkheid waarin de gemeente zou gebragt worden om ooit tot conversie harer leeningen of tot het sluiten eener premieleening, gelijk Rotterdam en Amsterdam deden, over te gaan, wanneer haar werd verboden om op langeren termijn dan van ongeveer 40 jaren te contracteren;

3°. de volstrekte onmogelijkheid ook, om de zoo hoog noodige en zeer belangrijke openbare werken (o. a. de riolering der gemeente) in de naaste toekomst te volvoeren, wanneer voor de aflossing der daarvoor te leenen gelden zelfs geen termijn van 53 jaren zal worden toegestaan.

De commissie wees op het Kon. besluit van 16 Augustus 1877, n°. 8 (Belinfante, XVII, 433) waaruit haars inziens is af te leiden, dat naar het gevoelen der Hooge Regering om gewigtige redenen leeningen met lange termijnen van aflossing mogen worden aangegaan en te overwegen valt of de meerdere uitgaaf verbonden aan een korteren tijd van aflossing niet te bezwarend is voor de gemeentefinancien.

Burg. en Weth. waren van een ander gevoelen; zij adviseerden dat aan het bezwaar van Ged. Staten zou worden te gemoet gekomen. Het cijfer der leening en de jaarlijksche besparing van *f* 2200, waartegenover dan nog stond de grootere som die in het geheel zou betaald worden, kwamen hun niet belangrijk genoeg voor om te trachten de gemaakte bepaling tegen het gevoelen van Ged. Staten te handhaven.

Bovendien volgde naar het oordeel van Burg. en Weth. uit den brief van Ged. Staten niet, dat nooit aan eene over langeren tijd verdeelde aflossing goedkeuring

zou worden verleend; immers Ged. Staten grondden hun bezwaar op den aard der werken.

Op 28 Januarij 1879 besloot de raad bij zijn besluit van 31 December 1878 te volharden.

Aan dit besluit onthielden nu Ged. Staten bij besluit van 3/4 Februarij hunne goedkeuring op dezelfde overwegingen welke zij vroeger aan het gemeentebestuur hadden medegedeeld.

De gemeenteraad heeft daarop, met overlegging van de op deze zaak betrekking hebbende stukken en van de gemeentebegrooting voor 1879, voorziening gevraagd bij den Koning. Hij voert aan, dat de financiëele toestand der gemeente, in verband met hetgeen in de naaste toekomst nog gedaan zal moeten worden, zoodanig is, dat het cijfer der aflossing van de verschillende geldleeningen niet onnoodig door de bepaling eener snellere aflossing bij deze en volgende leeningen mag worden verzwaard en dat in dit geval inderdaad onnoodige verzwaring zou plaats hebben, omdat de werken, waarvoor geleend wordt, ongetwijfeld tot die behooren welke langer dan 53 jaren (den verlangden aflossingstermijn) zullen in stand blijven en ook voor het dan levend geslacht nog voldoende waarde zullen behouden;

dat het bovendien voor de gemeente van belang wordt geoordeeld de zekerheid te hebben, dat het haar bij het aangaan van geldleeningen voor buitengewone werken van gelijken aard als die waarvoor thans geleend wordt, vergund is de aflossing over een langeren termijn, althans minstens over een termijn van 53 jaren, te verdeelen, omdat alleen met die bepaling de mogelijkheid bestaat om dergelijke werken, waaraan de gemeente behoefte heeft, tot stand te brengen.

Ged. Staten van Zuidholland, op dit beroep gehoord, wijzen in de eerste plaats op het ruime gebruik, door de gemeentebesturen in Zuidholland in den laatsten tijd gemaakt van de bevoegdheid tot het aangaan van leeningen.

Op 1 Januarij 1866 bedroeg hare gezamenlijke schuld nog niet ten volle *f* 3,000,000 en op 1 Januarij 1877, dus elf jaren later, ruim *f* 18,000,000. De schuld van 's Gravenhage bedroeg op eerstgenoemd tijdstip *f* 217,800 en op 1 Januarij 1878 *f* 5,963,200.

Ook in andere landen, zeggen Ged. Staten verder, schijnt het aangaan van leeningen door gemeenten eene groote uitgebreidheid te hebben verkregen, zoodat er zelfs in Noord-Amerika quaestie is geweest om aan de gemeentebesturen de bevoegdheid te ontnemen tot het aangaan van schulden, voor welker aflossing meer dan 25 jaren zouden zijn vereischt, terwijl in Pruissen de gemeentebesturen verpligt zijn om voor amortisatie minstens anderhalf percent van de hoofdsom der schuld, vermeerderd met de bespaarde renten, te bestemmen, zoodat op die wijze eene leening van 4½ percent in 31 jaren wordt gedelgd. Aan enkele gemeenten, welke daardoor te zeer zijn gedrukt, wordt bij wijze van uitzonderingsmaatregel een termijn van 38 jaren toegestaan (Verslag van den toestand der gemeente Maastricht voor 1877).

Hoewel het nut van het sluiten van leeningen door gemeenten erkennende, meenen Ged. Staten dat er vooral tegenwoordig bij het sluiten daarvan een naauwkeurig toezigt moet worden gehouden, en ofschoon bij de wet geen termijn is bepaald binnen welken de leeningen moeten geamortiseerd zijn, kan het huns inziens niet in de bedoeling van den wetgever gelegen hebben de delging eener schuld over een te lang tijdvak te laten loopen.

Ged. Staten zijn in die meening versterkt door de Kon. besluiten van 28 Februarij 1871, n°. 15, 16 en 17 (Belinfante, XI, 84) en verscheidene latere, waarbij in denzelfden zin en meestal op dezelfde overwegingen beslist is.

Die beslissingen zijn geheel in tegenspraak met den twijfel, geopperd door de commissie tot voorbereiding van financiëele onderwerpen, of Ged. Staten hier tot inmenging bevoegd zijn en of hunne inmenging wenschelijk is waar het details betreft. Op grond van de aangehaalde beslissingen meenen Ged. Staten dat het hier volstrekt geene details betreft, maar juist het beginsel waaraan elk soortgelijk besluit moet getoetst worden, namelijk of het toekomstig geslacht meer gedrukt wordt dan de aard der werken, waarvoor de leening moet strekken, medebrengt.

Ged. Staten treden vervolgens in eene beschouwing van den aard der werken, waarvoor hier geleend wordt.

Wat betreft den bouw van scholen, aanschaffing van schoolmeubelen en schoolbehoeften, verwijzen zij naar hetgeen bij de discussiën in den raad gezegd is door een der leden, die vroeger schoolopziener geweest is, dat de voor 30 jaren gebouwde scholen thans niet meer aan de eischen voldoen, weshalve men veilig kan aannemen, dat bij de wisseling van inzigten op dit gebied, ook de nu te bouwen scholen over 40 jaren zullen gerekend worden belangrijk bij hetgeen men dan zal wenschen achter te staan. Ged. Staten vereenigen zich volkomen met deze zienswijze en voegen er bij dat na dien tijd bovendien weinig meer over zal zijn van de schoolmeubelen en schoolbehoeften.

De uitgave voor vernieuwing van een brug behoort huns inziens in eene gemeente als 's Gravenhage, waar zoodanige uitgave bijna jaarlijks voorkomt, eerder onder de gewone dan onder de buitengewone uitgaven.

Hetzelfde is huns inziens van toepassing op de uitgaven voor het maken van riolen in nieuwe straten en het dempen van particuliere sloten, vooral daar de riolen grootendeels moeten dienen voor de tegenwoordige behoefte, zoodat het meer dan twijfelachtig is, of men van deze, evenals van die te Scheveningen, nog gebruik zal kunnen maken, wanneer het algemeen plan van riolering zal zijn vastgesteld.

Onder de uitgaven voor de inrigting van het brandwezen zijn er, naar het oordeel van Ged. Staten, verscheidene voor werken, die na 53 jaren niet meer zullen bestaan, zij wijzen slechts op die voor gummislangen en voor verbetering der bestaande wachthuizen.

De uitgaven voor uitbreiding van de werken der waterleiding, nl. voor de aanschaffing van ijzeren buizen enz. tot uitbreiding der waterleiding in nieuwe buurten, die nog bij voortduring aan de bebouwde kom worden toegevoegd, beschouwen Ged. Staten als jaarlijks terugkeerende uitgaven. Mogt hieromtrent hun gevoelen niet worden gedeeld, dan merken zij toch op, dat hiervoor slechts een betrekkelijk gering gedeelte, nl. ongeveer $^1/_5$ der leening, moet strekken.

Zeer juist is dan ook, naar het oordeel van Ged. Staten, bij de discussiën in den raad door een der leden gezegd, dat van de nu gestichte werken over 53 jaren vele verouderd, onbruikbaar of versleten zullen zijn en de gemeente dan nagenoeg in het geval zal verkeeren van iemand, die de rekening van zijn kleermaker nog betalen moet als de kleederen reeds zijn afgedragen; en verder, dat als er leeningen gesloten

worden op zoo lange termijnen als de voorgestelde, de gemeente weldra zoozeer onder den druk van aflossingen en rentebetalingen zal gebukt gaan, dat het voor degenen die na ons komen onmogelijk zal zijn om de kosten van nieuwe belangrijke en nuttige werken te dragen.

Ged. Staten deelen mede, dat in vroegere jaren en wel tot 1873 soortgelijke uitgaven te 's Gravenhage uit de gewone middelen bestreden werden; dat bij de indiening der begrooting voor 1873 bleek, dat de belastingen vrij aanzienlijk moesten verhoogd worden en dat toen, ter vermijding daarvan, het principe is aangenomen, dat later is gehandhaafd, om alles wat onder buitengewone uitgaven kon gerangschikt worden, door buitengewone middelen te bestrijden.

Vreezende dat anders de uitvoering van noodige en nuttige werken mogelijk achterwege zou blijven, hebben Ged. Staten zich toen en later niet tegen de toepassing van dat beginsel verzet, behalve toen het gold den aanleg van trottoirs in bestaande straten. Uitbreiding mag echter, naar het oordeel van Ged. Staten, aan het genoemde beginsel niet gegeven worden, zoodat de steeds vroeger bepaalde en door hen goedgekeurde aflossing van 1 of $1^1/_2$ pct., met bijvoeging der bespaarde rente van de leeningen voor dergelijke werken bestemd, geene verdere vermindering toelaat.

Wat de finantiëele quaestie aangaat, merken Ged. Staten op, dat de aflossing van 1 pct. tegenover aflossing van $^1/_2$ pct. in het eerste jaar eene uitgaaf veroorzaakt van *f* 2000 meer, in 1882 van *f* 1910, in 1883 van *f* 2820 en zoo vervolgens, een verschil dat bij eene begrooting van ruim twee en een half millioen geen druk kan te weeg brengen.

In het jaar 1900, waarop in den raad gewezen is, zal het verschil slechts zijn *f* 2120. In dat jaar zal wel voor verschillende aflossingen *f* 106,400 meer moeten worden uitgegeven dan in 1879, maar voor rente en aflossing te zamen *f* 28,315 minder.

Ged. Staten achten het verschil tusschen de termijnen van delging der schuld bij aflossing van 1 pct. of van $^1/_2$ pct. niet gering, maar zeer aanzienlijk; door een dergelijke schrede bij eene volgende leening zou reeds de 68jarige termijn bereikt zijn, die in de aangehaalde Kon. besluiten als veel te lang is veroordeeld. (Ged. Staten stellen hier het tijdvak der schulddelging bij aflossing van 1 pct. op 40, bij aflossing van $^1/_2$ pct. op 54 jaren).

De Raad schijnt dan ook naar het oordeel van Ged. Staten vooral in de goedkeuring van zijn leeningsplan belang te stellen, omdat hij anders niet zou kunnen overgaan tot eene conversie der gemeenteschulden, noch tot volvoering der belangrijke werken voor de riolering der gemeente. Wat het eerste betreft zeggen Ged. Staten, dat het juist een motief tot onthouding hunner goedkeuring geweest is, dat zij het niet wenschelijk achten dat de aflossingstermijnen door middel van conversie verlengd worden, welke zienswijze bekrachtigd is bij het Kon. besluit van 27 Jan. 1874, n°. 15 (BELINFANTE XIV, 60). En voor de vrees dat nooit een aflossingstermijn van 53 jaren zou worden toegestaan, bestaat huns inziens geen grond. Zij wijzen hier op het Kon. besluit van 16 Nov. 1872, n°. 29 (BELINFANTE, XII, 372).

Ged. Staten bestrijden ten slotte nog op eenige punten het advies van de commissie tot voorbereiding van finantiële onderwerpen.

Op de premieleening waartoe in 1868 door de gemeente Rotterdam besloten werd, is naar het oordeel van Ged. Staten geheel van toepassing het beginsel gehuldigd in het aangehaalde Kon. besluit van 16 Nov. 1872.

Voorts zou naar hun oordeel nooit een grond tot onthouding van goedkeuring kunnen gelegen zijn in te snelle aflossing. Het doel toch waarmede bij art. 194 der gemeentewet, in verband met art. 141 der Grondwet, sommige beschikkingen der gemeentebesturen aan de goedkeuring van Ged. Staten worden onderworpen, is bescherming van het nageslacht, dat niet zelf voor zijne belangen kan zorgen. De behartiging der belangen van het tegenwoordige geslacht kan in den regel aan de door dit geslacht gekozen gemeenteraden worden overgelaten.

De goedkeuring eindelijk der begrootingen voor 1878 en voor 1879, waarbij eene leening tot dekking der hier bedoelde uitgaven in ontvangst werd gebragt, sloot, naar het oordeel van Ged. Staten, niets anders in, dan dat die uitgaven door hen vatbaar geacht werden om door eene leening bestreden te worden, maar liet hen geheel vrij in de beoordeeling van het leeningsplan.

Bij het berigt van Ged. Staten zijn overgelegd verschillende tabellen, betreffende de financiële huishouding der gemeente 's Gravenhage in het algemeen en de uitkomsten van het door den raad vastgestelde en het door Ged. Staten aanbevolen plan van aflossing der thans voorgenomen leening in het bijzonder.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Dertiende Vergadering.

Vergadering van Dingsdag, 22 *April* 1879.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff.

Referendarissen, Mr. L. P. Op den Hooff en Mr. G. J. Roijaards.

I. De Voorzitter doet voorlezing van de volgende Koninklijke besluiten:

1°. van 5 April 1879, n°. 7, houdende beschikking op het beroep van *den Raad der gemeente St. Jansteen, van een besluit van Ged. Staten in Zeeland, dd.* 29 *November* 1878, *n°.* 3, *waarbij aan de begrooting dier gemeente voor* 1879 *goedkeuring onthouden is.*
(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 129).

Het besluit luidt als volgt:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op het beroep van den Raad der gemeente St. Jansteen, van een besluit van Ged. Staten in Zeeland, dd. 29 November 1878, n°. 3, waarbij aan de begrooting dier gemeente voor 1879 goedkeuring onthouden is;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 26 Maart 1879, n°. 10;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 3 April 1879, n°. 9, afd. Binnenl. bestuur;

Overwegende:

dat de gemeenteraad van St. Jansteen op de begrooting dier gemeente voor 1879

onder hoofdstuk VIII, afdeeling II, art. 1 der uitgaven, heeft uitgetrokken eene som van *f* 150 als subsidie aan het burgerlijk armbestuur;

dat Ged. Staten van Zeeland wegens dien post, die op de begrooting van 1878 niet voorkomt, hunne goedkeuring aan de begrooting hebben onthouden bij bovenaangehaald besluit;

Overwegende:

dat krachtens de bepalingen der Armenwet onderstand aan armen door een burgerlijk bestuur niet mag worden verleend dan bij volstrekte onvermijdelijkheid en Ged. Staten er op hebben toe te zien, dat niet dan bij gelijke onvermijdelijkheid uit de fondsen van gemeenten subsidiën aan besturen van instellingen van weldadigheid worden verleend;

Overwegende:

dat dusdanige onvermijdelijkheid van een subsidie van *f* 150 aan het burgerlijk armbestuur door het Gemeentebestuur van St. Jansteen niet is aangetoond en uit de begrooting van dat armbestuur voor 1879 geenszins de bedoeling blijkt om het bedrag der bedeeling zijnerzijds in te krimpen en daardoor, overeenkomstig de beginselen der wet, de armenverzorging aan de kerkelijke en bijzondere liefdadigheid zooveel doenlijk over te laten;

Gezien art. 209 der Gemeentewet en artt. 60 en 61 der Armenwet;

Hebben goedgevonden en verstaan:

het besluit van Ged. Staten van Zeeland van 29 November 1878, no. 3, te bekrachtigen en het daartegen ingesteld beroep van den raad der gemeente St. Jansteen ongegrond te verklaren.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

's Gravenhage, den 5 April 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
KAPPEIJNE.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

2o. van 5 April 1879, no. 8, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *H. A. Fleege, te Enschedé, van een besluit van Ged. Staten van Overijssel, dd.* 19 *Dec.* 1878, 3*e afd., n*o. 4738/326, *waarbij hem vergunning is geweigerd om eene woning te bouwen in de gemeente Lonneker, binnen den verboden afstand van twee begraafplaatsen.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 120).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van H. A. Fleege, te Enschedé, van een besluit van Ged. Staten van Overijssel, dd. 19 Dec. 1878, 3e afd., n°. 4738/326, waarbij hem vergunning is geweigerd om eene woning te bouwen in de gemeente Lonneker, binnen den verboden afstand van twee begraafplaatsen;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 26 Maart 1879, n°. 11;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 3 April 1879, n°. 10, Afd. Binnenl. bestuur;

Overwegende:

dat H. A. Fleege, timmerman, te Enschedé, aan Ged. Staten verlof heeft verzocht om op het perceel, kadastraal bekend in de gemeente Lonneker, sectie O, n°. 3329, eene woning te bouwen binnen den verboden afstand van twee begraafplaatsen aldaar;

dat Ged. Staten dat verzoek hebben afgewezen, nadat de geneeskundige inspecteur, ter zake gehoord, het toestaan der gevraagde vergunning had ontraden;

dat adressant, van dit besluit bij Ons in beroep komende, verzoekt, dat hem alsnog worde vergund op bedoeld terrein eene woning te stichten;

Overwegende:

dat de op te rigten woning zou gelegen zijn op een afstand van 16 M. van de Roomsch Katholieke en van 33 M. van de algemeene begraafplaats;

dat de wet als regel het oprigten van gebouwen binnen zekeren afstand van begraafplaatsen, in het belang der volksgezondheid heeft verboden, en dat er dus overwegende redenen moeten aanwezig zijn, om, zooals de wet dit toelaat, in bijzondere gevallen verlof te verleenen tot afwijking van den wettelijken regel;

dat zoodanige overwegende redenen hier niet bestaan;

dat daarenboven, indien nog meerdere woningen werden gebouwd rondom die beide begraafplaatsen, er gevaar zou bestaan, dat die geheel werden gesloten, hetgeen door den wetgever schadelijk voor de gezondheid is geoordeeld;

Gezien de wet van 10 April 1869 (*Stbl.* n°. 65);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te bekrachtigen het bovengemeld besluit van Ged. Staten van Overijssel van 19 Dec. 1878 en het daartegen ingesteld beroep ongegrond te verklaren.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

's Gravenhage, den 5 April 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
KAPPEYNE.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

3o. van 5 April 1879, no. 10, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *J. van Gent, te Leiden, tegen een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente van* 5 *September* 1878, *waarbij aan de firma van Hartrop en Zoon en hare regtverkrijgenden, vergunning is verleend om hare fabriek aan het Galgewater, wijk* 1 *no.* 102, *uit te breiden.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in jaargang 1879, blz. 20.)

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door J. van Gent, te Leiden, tegen een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente van 5 September 1878, waarbij aan de firma van Hartrop en Zoon en hare regtverkrijgenden vergunning is verleend om hare fabriek aan het Galgewater, wijk 1 no. 102, uit te breiden;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 26 Maart 1879, no. 89;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 2 April 1879, no. 48, afd. Handel en Nijverheid;

Overwegende:

dat de firma van Hartrop en Zoon in Julij 1878 aan het gemeentebestuur van Leiden vergunning heeft verzocht om hare door stoom gedreven fabriek, tot het kammen, spinnen en weven van wollen, staande aan het Galgewater in de genoemde gemeente, uit te breiden, door vergrooting der fabriekslocalen met een aan de fabriek aansluitend gebouw;

dat J. van Gent, koopman in brandstoffen, eigenaar en bewoner van een huis naast het laatstbedoelde gebouw, tegen de inwilliging van dat verzoek bezwaren heeft ingebragt, bestaande in vrees voor brandgevaar, vrees voor schade aan zijne woning, ten gevolge van dreuning, en vrees voor schade aan zijne gezondheid en die van zijn gezin, ten gevolge van het voortdurende onaangename geluid, door de werking der stoommachine teweeggebragt;

dat Burg. en Weth. niettemin de verlangde vergunning hebben verleend, onder voorwaarde, dat de assen der werktuigen, zoowel in de beneden- als op de bovenverdiepingen, geheel vrij van de bintlagen en muren gesteld en in werking gebragt worden;

dat van Gent nu de vernietiging van dat besluit van Ons heeft gevraagd;

Overwegende:

dat de uitbreiding, waarvoor vergunning is gegeven, alleen daarin zal bestaan, dat een tweede locaal zal worden ingerigt voor het plaatsen van werktuigen, terwijl die werktuigen in werking zullen worden gebragt door de bestaande stoommachine, die onveranderd zal blijven;

dat het niet aannemelijk is, dat de enkele uitbreiding van de fabriekslocalen en van de werktuigen, welke in beweging gebragt worden zonder vermeerdering van de stoom-

kracht, het brandgevaar zoozeer zou vermeerderen, dat daarin eene reden tot weigering der vergunning zou kunnen gelegen zijn;

dat de voorwaarde, aan de vergunning verbonden, genoegzamen waarborg oplevert tegen schade of hinder door dreuning, voor zoover die overigens van de werking der werktuigen in het nieuwe fabrieksgebouw mogten te vreezen zijn;

Gezien de Wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* n°. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

1°. met handhaving van het bestreden besluit van Burg. en Weth. van Leiden, den adressant te verklaren ongegrond in zijne daartegen ingebragte bezwaren;

2°. te bepalen, dat de nieuwe inrigting gereed en in werking gebragt moet zijn binnen drie maanden na dagteekening van dit besluit.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

's Gravenhage, den 5 April 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
TAK VAN POORTVLIET.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

Aan de orde is:

II. het geschil over *de woonplaats van den armen krankzinnige H. Kroneman.*

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF brengt het volgend verslag uit:

Hendrik Kroneman werd op 17 Oct., als krankzinnig geplaatst in het voor zulke lijders bestaand geneeskundig gesticht te 's Hertogenbosch, voorloopig voor rekening van de gemeente Groningen, in afwachting van den uitslag van een in te stellen onderzoek naar de gemeente, voor welker rekening zijne verpleging behoort te komen. Uit zijne eigene opgave en uit een briefje van zijne vrouw, geschreven in antwoord op een schrijven van den controleur van het gesticht, kon worden opgemaakt, dat hij te huis behoorde òf te Appingedam òf te Delfzijl. De Commissaris des Konings in Groningen hield er een briefwisseling over met de besturen dier beide gemeenten. Reeds op 7 Oct. 1878 had de Burgemeester van Appingedam aan den Officier van Justitie te Groningen, die hem verzocht had de plaatsing van Kroneman in een krankzinnigengesticht voor rekening van Appingedam te provoceren, geschreven, dat die man tot voor ruim 2 maanden beurtschipper was geweest, zoowel van Delfzijl als van Appingedam op Amsterdam en Rotterdam; dat hij in het bevolkingregister van

Appingedam was ingeschreven, maar dat zijn gezin in den laatsten tijd, toen hij nog beurtschipper was, niet meer bij hem aan boord gewoond had en zich had opgehouden te Delfzijl bij zijn schoonmoeder, de wed. Jager; dat hij zelf na verkoop van zijn vaartuig niet meer te Appingedam had gewoond, en dat dus ontkend werd, dat die gemeente voor zijn onderhoud moest zorgen. Onder referte tot dat schrijven, gaven Burg. en Weth. van Appingedam aan den Commissaris des Konings, bij brief van 20 Oct., te kennen, dat zij meenden dat Kroneman tijdens zijne overbrenging naar het gesticht te 's Bosch domicilie had te Delfzijl, althans, dat hij het niet had in hunne gemeente, en dat het niets afdeed, dat hij nog in hun bevolkingsregister stond ingeschreven, daar het een verzuim van hem zelven was, dat hij niet de verklaringen had afgelegd, bedoeld bij het eerste lid van art. 76 B. W. en bij de artt. 5 en 6 van het Kon. besluit van 3 Nov. 1861 (*Stbl.* n_o. 95). Burg. en Weth. van Delfzijl gaven in hunnen brief van 26 Nov. ll. te kennen, dat Kroneman in hunne gemeente niet gewoond had; dat hij tot Julij 1878 was een door het gemeentebestuur van Appingedam aangesteld beurtschipper, toen te dien tijde zijn vaartuig werd in beslag genomen; dat dan ook, toen zijn kind Antje, oud 2 maanden, geboren te Appingedam, op 24 April 1878 te Delfzijl overleden was, van dat overlijden is kennis gegeven aan den ambtenaar van den burgerlijken stand te Appingedam, ingevolge art. 50, 2e lid, van het B. W. en dat Kroneman op 20 Aug. 1878 zich ophield bij L. Oosting, onder Uitwierde, gem. Delfzijl, toen hij daar door eene beroerte werd overvallen, en, daar Oosting hem niet in zijn huis kon of wilde houden, naar eene slaapstede te Delfzijl is overgebragt, van waar hij, nadat zijne vrouw per telegram uit de Lemmer was ontboden, op raad van een geneesheer, vervoerd is naar het gasthuis te Groningen.

Burg. en Weth. van Appingedam, met dat schrijven van hunne ambtgenooten van Delfzijl bekend gemaakt, gaven nader te kennen, dat Kroneman nà verkoop van zijn schip, nergens een plaats van intrek had en dus als zwerver moest worden beschouwd.

's Konings Commissaris in Groningen, die brieven toezendende aan zijnen ambgenoot in Noord-Brabant, leidde uit het verband dier berigten af, dat Kroneman geacht moest worden te Appingedam woonplaats te hebben gehad ten tijde zijner overbrenging uit Groningen naar het gesticht te 's Hertogenbosch.

Nadat 's Konings Commissaris in Noord-Brabant de zaak aan den Minister van Binnenl. Zaken had onderworpen, met voorstel om Z. M. beslissing in te roepen, heeft die Minister een nader onderzoek doen instellen door Ged. Staten van Groningen, en zijn, op aanvrage van dat collegie, door den Kantonregter van Appingedam als getuigen onder eede gehoord de vrouw van Kroneman, hare moeder en Folgert Hayo Bos te Tjamsweer, zwager van de vrouw van Kroneman. Hunne verklaringen, gegeven in antwoord op gedane vragen, komen in substantie op het volgende neder:

De getuige Bos, in de eerste plaats gehoord, verklaarde, dat Kroneman, wiens schip (zoo hij meent) in Julij 1878 verkocht is, hem gezegd heeft, dat hij het met alles wat er aan mobilair was, had verkocht aan zijn zwager Prins, doch dat hij meent, dat deze later een deel dier meubelen heeft afgestaan aan Kroneman's vrouw; dat de man na dien tijd 17 dagen nachtverblijf heeft gehad bij hem getuige te Tjamsweer, waarna hij is ziek geworden. Hij gelooft dan ook, dat er na zijn verlaten van het schip geene 7 à 8 weken, maar slechts een twintigtal dagen vóór zijne ziekte ver-

loopen zijn, want hij was nog op het schip gebleven, nadat het al aan den ketting lag. Getuige nam hem enkel uit medelijden op; één dag is hij naar Groningen geweest om zich als schippersknecht te verhuren, doch keerde 's anderen daags bij getuige terug. De verklaringen der getuigen Etje Husemann en Antje Vos, wed. Jager, bevestigden de opgaven van den eersten getuige.

Ged. Staten van Groningen, het proces-verbaal van dat getuigenverhoor inzendende aan den Minister, geven als hun gevoelen te kennen, dat er uit volgt, dat Appingedam te achten is te zijn geweest het domicilie van Kroneman ten tijde zijner overbrenging naar het krankzinnigengesticht.

III. het beroep van *J. K. Blanken en J. J. Wedeven, te Hoogeveen, van een uitspraak van Ged. Staten van Drenthe, in zake de nationale militie.*

De *Staatsraad* DE VRIES brengt het volgend verslag uit:

Tegen de loting voor de nationale militie in de gemeente Hoogeveen, voor de ligting 1879, zijn bezwaren ingebragt door J. K. Blanken en J. J. Wedeven, wier zoons aan die loting hebben deelgenomen. De reclamanten beweerden in hunne adressen aan Ged. Staten van Drenthe, dat bij die loting zou zijn gehandeld in strijd met art. 33 der wet op de nationale militie, doordien een loteling, wiens familienaam met O begon, zou hebben getrokken in de plaats van iemand, wiens familienaam aanving met de letter B;

De militie-commissaris berichtte aan den Commissaris des Konings, dat, toen de loting gevorderd was tot n°. 15 of 16 der alphabetische lijst, een der beambten van de gemeente-secretarie zich vervoegde bij den Burgemeester, die bij de loting adsisteerde, te kennen gevende, dat de loteling Arend van Oosten n°. 73 der alphabetische lijst zou hebben getrokken in plaats van n°. 3 dier lijst, Arend Bennink. Bij het oproepen van dit nommer, dat volgens vooraf gedane opgaaf van den Burgemeester afwezig zou zijn, was er een persoon bij de bus verschenen, die juist om die omstandigheid speciaal was gevraagd of hij was Arend Bennink. Op zijn bevestigend antwoord tot de bus toegelaten, had hij n°. 82 getrokken en was bij dat nommer met de namen van Arend Bennink ingeschreven, terwijl tegelijk zijn signalement was opgenomen en geboekt. De geloot hebbende persoon had de zaal verlaten en voor Arend van Oosten, die, toen zijn naam werd afgeroepen, niet verscheen, werd door den Burgemeester het n°. 121 getrokken.

Dit bericht van den militie-commissaris werd door den Burgemeester in zijn ambtsberigt bevestigd. Deze voegde daarbij:

„Na de loting verzocht de vader van Arend Bennink toegelaten te worden en vroeg of zijn zoon, die niet geloot had, maar voor wien hem was gezegd dat n°. 82 was getrokken, niet moest gemeten en gesignaleerd worden. Natuurlijk werd die vraag ontkennend beantwoord, daar in het register achter n°. 82 de naam Arend Bennink was ingevuld, evenals diens lengte en signalement. Inmiddels schijnt Bennink de waarheid gezegd te hebben, ofschoon ik dat niet officiëel kan constateeren.

„Evenwel komt het mij voor, dat degenen, die na den trekker van n°. 82 — hij

was de derde der alphabetische lijst — hebben geloot, niet in hunne rechten zijn benadeeld, wanneer althans, zooals waarschijnlijk is, n°. 82 een dienstpligtig nommer is. Alleen blijft, als de zaak waar is, deze informaliteit over, dat voor Arend Bennink niet is geloot door mij Burgemeester, maar door een vreemde. Ware nu Bennink tegen de wijze, waarop geloot is, in verzet gekomen, dan zou deze nietig verklaard moeten worden, ofschoon hij in zekeren zin zelf schuld heeft, daar hij noch zijn vader bij het oproepen van zijn naam is tegenwoordig geweest. Nu echter dit niet is geschied, zou deze informaliteit niet het bedoelde gevolg moeten hebben. Natuurlijk kan, althans bij moedwil, wat hier voorgevallen is, bij elke loting voorkomen".

Ged. Staten hebben, met afwijzing der bezwaren, de loting gehandhaafd. Zij overwogen dat, vermits den persoon, die bij de oproeping van Arend Bennink voortrad, bepaaldelijk is afgevraagd, of hij Arend Bennink was, en hij eerst na toestemmende beantwoording van die vraag tot de loting is toegelaten, het begaan van beweerde onregelmatigheid niet waarschijnlijk, ja bijna ondenkbaar was; dat die onregelmatigheid dan ook niet is bewezen; en al ware zij dit, alleen Arend Bennink, aan wien het getrokken nommer ten deel viel, daarbij belang had, maar die beweerde, doch niet bewezen onregelmatigheid ten aanzien der lotelingen Blanken en Wedeven niet van invloed op den uitslag der loting zou hebben kunnen zijn, en de reclamanten daarbij dus geen belang hebben.

Die reclamanten vragen nu in hooger beroep dat Z. M. de loting vernietige voor zoover de bedoelde onregelmatigheid daarop van invloed heeft kunnen zijn. Zij voeren aan, dat tegenover de meening van Ged. Staten omtrent de onwaarschijnlijkheid der beweerde onregelmatigheid staat de mededeeling, dat een beambte der secretarie haar aan den Burgemeester tijdens de loting heeft gezegd, en voorts het feit, dat Arend Bennink eerst in de zaal, waar de loting is gehouden, kwam, toen de zoon van den reclamant Blanken reeds zijn nommer getrokken had, hetgeen door getuigen is te bewijzen. Zij merken voorts op, dat Arend Bennink, meenende dat voor hem een niet dienstpligtig nommer getrokken was, er belang bij had, geen bezwaar tegen de loting in te brengen, maar dat, naar hunne meening, alle lotelingen, die na Arend Bennink hun nommer moesten trekken, er belang bij hebben, dat de onregelmatigheid hersteld worde, omdat deze wel degelijk van invloed heeft moeten zijn op den uitslag der loting van alle lotelingen na n°. 3.

Ook de Commissaris des Konings in Drenthe, op dit appèl gehoord, is van oordeel, dat alleen de loteling Arend Bennink bij de beweerde onregelmatigheid betrokken is, en dat zij dus door zijne berusting zou zijn gedekt. Hij noemt het beweren, dat het voor Arend Bennink getrokken nommer niet dienstpligtig zou zijn, ofschoon niets ter zake doende, voor 't minst zeer gewaagd. Juist dat nommer ligt aan de beurt om te worden opgeroepen, als van de 40 voorgaande, tot den dienst aangewezene lotelingen slechts een in appèl of na herkeuring, ingevolge art. 116, uitvalt, hetgeen meestal gebeurt. De Commissaris des Konings wijst er verder op, dat naar de bedoeling des wetgevers niet dan om gewichtige redenen eene loting behoort te worden vernietigd; en eindigt met de verklaring dat in dezen in gezonden zin niet is aan te nemen, dat de beweerde onregelmatigheid in opzicht tot de reclamanten op den uitslag der loting van invloed zou hebben kunnen zijn.

Bij Z. M. is nog ingekomen een adres van vaders van lotelingen derzelfde ligting en gemeente, verzoekende dat Z. M. de uitspraak van Ged. Staten moge bevestigen, waartegen slechts een enkel adres is ingediend, terwijl alle overige belanghebbenden berusten. Zij meenen dat door de beweerde informaliteit, al moge die werkelijk hebben plaats gehad, niemands regten kunnen zijn verkort.

De heer J. B. LEVIE, uit Hoogeveen, treedt als belanghebbende op en voert eenige gronden aan, die naar zijne meening voor eene bekrachtiging van het besluit van Ged. Staten kunnen in aanmerking worden genomen.

Op de vraag van den *Staatsraad* DE VRIES, of gemagtigde de menschen, in deze bedoeld, ook kent, en van den *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF, of hij bij de loting is tegenwoordig geweest en of hij ook weet hoe het zich daar heeft toegedragen, antwoordt hij ontkennend.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de Vergadering gesloten.

Veertiende Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 30 *April* 1879.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. VAN REENEN.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff.

Referendarissen: Mr. L. P. Op den Hooff en Mr. G. J. Roijaards.

I. De VOORZITTER doet voorlezing van de volgende Koninklijke besluiten:

1°. van 19 April 1879, n°. 8, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *F. J. Dingelstadt, tegen een besluit van Ged. Staten van Limburg, van* 6 *September* 1878, *waarbij hij tot de dienst bij de Nationale Militie is aangewezen, met bevel tot inlijving voor den tijd van vijf jaren.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1878, bl. 620).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door Frans Joseph Dingelstadt, tegen een besluit van Ged. Staten van Limburg van 6 September 1878, waarbij hij tot de dienst bij de nationale militie is aangewezen, met bevel tot inlijving voor den tijd van vijf jaren;

Den Raad van State, Afd. voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 9 April 1879, n°. 81;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 17 April 1879, n°. 15, afd. Militie en Schutterijen;

Overwegende:

dat 's adressants beroep steunt op de beweringen, dat ten tijde waarop hij den dienstpligtigen leeftijd bereikt had, zijn vader de Duitsche nationaliteit niet had verloren en mogt dat geoordeeld worden niet het geval te zijn geweest, dat hij door een livret, afgegeven door het gemeentebestuur van Maastricht, omtrent het jaar zijner geboorte in dwaling was gebragt;

Overwegende:

wat het eerste punt betreft, dat uit het ingesteld onderzoek is gebleken, dat des appellants vader Frans Dingelstadt, Pruissisch onderdaan, in het jaar 1857, terwijl hij zelf als machinist (zugführer) bij de Aken—Maastrichtsche spoorwegmaatschappij bij afwisseling in verschillende plaatsen in Pruissen, België of Nederland overnachtte, zijn gezin, bestaande uit vrouw en kinderen, in eene woning te Maastricht heeft gevestigd;

dat hij bij die vestiging heeft overgelegd eene hem te Aken afgegevene legitimations-acte, geldende voor hem zelven en voor zijn gezin, welke acte daarna door de Akensche politie is verlengd tot 13 October 1860 en na dien tijd niet meer is vernieuwd, zoodat het er voor gehouden moet worden dat des appellants vader tien jaren daarna en dus zeker op 1 Januarij 1871 zijne Pruissische nationaliteit had verloren en daardoor ook zijn zoon, de tegenwoordige appellant, destijds reeds had opgehouden Pruissisch onderdaan te zijn;

dat toch, volgens eene verklaring der Duitsche Regering in Pruissen, ook onder de werking der toen geldende wet van 31 December 1842 op het verkrijgen en verliezen der Pruissische nationaliteit was aangenomen (wat uitdrukkelijk bepaald is in de latere wet op dat onderwerp van 1 Junij 1870) »dat een tienjarig verblijf in het buitenland niet alleen den vader, maar ook de bij hem inwonende minderjarige kinderen de Pruissische nationaliteit deed verliezen«;

dat de appellant, geboren op 14 Mei 1852, zich derhalve in Januarij 1871 ter inschrijving voor de nationale militie hier te lande en wel te Maastricht had behooren aan te melden, ingevolge art. 15 1° der wet van 19 Augustus 1861 (*Stbl.* n°. 72), omdat zijn vader op dat tijdstip was ingezeten volgens de wet van 28 Julij 1850 (*Stbl.* n°. 44) en het laatste lid van gezegd art. 15 der militiewet hier niet van toepassing was;

dat echter die aanmelding destijds door den appellant is verzuimd;

Overwegende wat het tweede punt betreft:

dat als geldende reden voor dat verzuim niet kan in aanmerking komen de door hem opgegevene, dat hij op een door het gemeentebestuur van Maastricht afgegeven boekje houdende extract uit het bevolkingsregister dier gemeente verkeerdelijk vermeld was als te zijn geboren in 1853, vermits niet uit zulk een aanteekening, maar uit de geboorteregisters behoort te blijken van den juisten tijd van geboorte;

dat derhalve de uitspraak van Ged. Staten van Limburg van 6 September 1878 steunt op de wet;

Gezien artt. 161 en 165 der wet van 19 Augustus 1861 (*Stbl.* no. 72);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van gemelde uitspraak van Ged. Staten van Limburg, het daartegen ingesteld beroep ongegrond te verklaren.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

's Gravenhage, den 19 April 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
KAPPEYNE.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Bij afwezen,
A. C. OLTMANS,
Referendaris.

2o. van 19 April 1879, no. 11, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *W. A. Scholten, te Groningen, van een besluit van Burg. en Weth. van Wildervank van 7 November* 1878, *waarbij een verzoek van J. B. C. Dreesman, directeur der aardappelmeel- en siroopfabriek* "Nijverheid" *te Stadskanaal, om wijziging van de voorwaarden, bij de vergunning tot oprigting dier fabriek gesteld, is ingewilligd.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 88).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep door W. A. Scholten te Groningen bij Ons ingesteld van een besluit van Burg. en Weth. van Wildervank van 7 November 1878, waarbij een verzoek van J. B. C. Dreesman, directeur der aardappelmeel- en siroopfabriek "Nijverheid" te Stadskanaal, om wijziging van de voorwaarden, bij de vergunning tot oprigting dier fabriek gesteld, is ingewilligd;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 9 April 1879, no. 6;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 16 April 1879, litt. E, Afd. Handel en Nijverheid;

Overwegende:

dat tot oprigting der genoemde fabriek door Burg. en Weth. van Wildervank, bij beschikking van 25 April 1878, vergunning is verleend onder eenige voorwaarden, waarvan de tweede en de derde aldus luiden:

2o. dat het afvalwater der fabriek op de aan den concessionaris of diens regtverkrijgenden behoorende gronden worde verzameld en bewaard;

3o. dat van deze gronden geen vuil of verontreinigd water in een der wateren gemeenschap hebbende met het hoofd- of scheepvaartkanaal worde afgevoerd;

dat J. B. C. Dreesman, bewerende dat door deze voorwaarden, welke zoo werden uitgelegd dat niet dat volkomen zuiver water van zijne gronden in de publieke wateren mogt komen, onredelijke eischen gesteld worden en zijne fabriek gevaar liep voor de oorzaak gehouden te worden van aan andere oorzaken toe te schrijven verontreiniging van het water in de kanalen, in October 1878 verzocht heeft eene wijziging dezer voorwaarden in dien zin dat hij verpligt zou worden het afvalwater op te pompen in bassins door dammen omringd en het door die dammen te doen filtreren alvorens het in de kanalen werd afgevoerd;

dat hiertegen bezwaren hebben ingebragt W. A. Scholten, als eigenaar van twee aardappelmeelfabrieken, eene aan het Stadskanaal omstreeks 3500 meters beneden die van Dreesman en eene nabij de Ommelanderwijk, de eigenaren van twee andere aardappelmeelfabrieken nabij de Ommelanderwijk en de eigenaar eener bierbrouwerij aan het Stadskanaal even beneden de fabriek van Dreesman, welke reclamanten aanvoerden, dat zij het water voor hunne fabrieken benoodigd, alleen uit het Stadskanaal en de Ommelanderwijk konden trekken en dat daaruit geen voor hunne fabrieken geschikt water meer zou kunnen getrokken worden indien het verzoek van Dreesman werd ingewilligd;

dat Burg. en Weth., bij beschikking van 7 November 1878, voor de twee vermelde voorwaarden de twee volgende in de plaats gesteld hebben:

2o. al het afvalwater der fabriek, van af het vermalen der aardappelen tot het geheel gereed zijn van het fabrikaat gebruikt wordende, moet in bassins worden opgepompt. Deze bassins zullen aan alle zijden omringd moeten zijn door een dam, breed in den voet ongeveer zes meter en aan de kruin ongeveer drie en een halve meter;

3o. dat van uit het terrein der fabriek niet anders dan voldoende gezuiverd en onschadelijk water in het Stadskanaal of daarmede gemeenschap hebbende wateren mag vloeijen, onverschillig of dit direct of langs een omweg geschiedt en nooit anders dan langs niet lekke goten, zullende de uitlozingsmond altijd open en zigtbaar moeten zijn en het water steeds boven het winterwaterpeil van het kanaal uitvloeijen en dat de vaste afval, welke na de bezinking op de bodems der bassins overblijft, daaruit geregeld en met den meesten spoed en volledigheid verwijderd zal moeten worden en na die verwijdering behandeld als andere mestspeciën;

dat W. A. Scholten van deze beschikking bij Ons in beroep gekomen is;

Overwegende:

dat het erkend is, dat ten gevolge der gewijzigde voorwaarden het afvalwater uit de fabriek van Dreesman geene andere zuivering zou ondergaan dan eene verwijdering der eiwitstoffen, voor zoover die kan plaats hebben door middel van filtratie door de dammen, welke de voorgeschreven bassins zouden omringen; dat die gewijzigde voorwaarden zouden toelaten het aldus gefiltreerde afvalwater van de genoemde fabriek in het Stadskanaal te lozen, nabij het punt waar de fabriek gevestigd is;

dat van het een en ander het gevolg zou zijn, dat niet alleen de eiwitstoffen, voor zoover zij door de gezegde dammen niet mogten teruggehouden zijn, maar ook andere in het afvalwater voorhanden stoffen, in het bijzonder de daarin aanwezige looistoffen, welke het water waarin zij voorkomen voor fabricatie van aardappelmeel en van bier ongeschikt maken, zouden gebragt worden in het Stadskanaal beneden de fabriek van Dreesman in de Pekel-A en in de Ommelanderwijk, op welke wateren tot nu toe geene aardappelmeelfabrieken invloed hebben;

dat niet is tegengesproken dat de twee fabrieken van W. A. Scholten en de drie andere fabrieken, welker eigenaars bij Burg. en Weth. gereclameerd hebben, haar water niet kunnen trekken uit polders — zooals de lager gelegene fabrieken doen — maar alleen uit het Stadskanaal en de Ommelanderwijk;

dat derhalve de eigenaars van deze vijf fabrieken, ten gevolge van de door Burg. en Weth. toegestane wijziging der voorwaarden van de vergunning voor de fabriek van Dreesman, schade aan hun bedrijf zouden ondervinden;

dat er geen termen zijn om toe te staan dat de voorwaarden, in April 1878 aan de vergunning voor de fabriek van Dreesman tot bescherming van de belangen van andere fabrikanten verbonden, met welke voorwaarden de aanvrager destijds genoegen heeft genomen, thans in dien zin zouden worden gewijzigd, dat daardoor schade aan andere fabrieken zou veroorzaakt worden;

dat derhalve de beschikking van Burg. en Weth. van Wildervank van 7 November 1878, waardoor de fabriekant Dreesman niet zou verhinderd worden min of meer verontreinigd afvalwater uit zijne fabriek in het Stadskanaal te lozen, onmiddellijk bij de plaats waar die fabriek gevestigd is, zoodat het gedeelte van het Stadskanaal van daar tot aan het verlaat bij de fabriek van Scholten en de daarmede in verband staande wateren, waaruit verschillende fabrieken haar water trekken, zouden verontreinigd worden, niet kan gehandhaafd worden;

Gezien de wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* n°. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te vernietigen het beklaagde besluit van Burg. en Weth. van Wildervank van 7 November 1878.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

's Gravenhage, 19 April 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
TAK VAN POORTVLIET.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Bij afwezen,
A. C. OLTMANS,
Referendaris.

Aan de orde is:

II. het beroep van *A. van de Poll c. s., geërfden van het polderdistrict Bommelerwaard boven den Meidijk, tegen een besluit van Prov. Staten van Gelderland, betrekkelijk de kosten van beslagwerk over* 1876.

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF brengt het volgend verslag uit:

Op den 12 Junij 1878 is door het Gecombineerd collegie van het Polderdistrict Bommelerwaard boven den Meidijk besloten, dat de kosten der door het district bij de stormen in het voorjaar van 1876 gemaakte werken zouden genomen worden voor rekening van de kas van het district.

A. van de Poll c. s., geërfden in dat district, hebben zich met dat besluit bezwaard gevoeld. Het was, zoo oordeelden zij, in strijd met den aard van de werken, met de omstandigheden waaronder ze waren gemaakt, en met de vroeger geblekene opvattingen, zoo van den Dijkstoel als van het Gecombineerd collegie zelf. Op dien grond dus hebben zij — onder beroep op de artt. 267, 280 en 292 van het Provinciaal Reglement op het beheer der Rivierpolders in Gelderland — zich gewend tot Ged. Staten in dat Gewest, met het verzoek, dat dezen vermeld Besluit van het Gecombineerd collegie voornoemd zouden schorsen en aan de Provinciale Staten ter vernietiging voordragen.

Na het berigt van het Gecombineerd collegie te hebben ingewonnen, hebben Ged. Staten — met dat collegie van oordeel, dat de bedoelde, in Maart 1876 aangelegde, werken niet konden gemaakt zijn langs den gewonen, bij art. 267 van het Rivierpolderreglement beschreven weg, op kosten der dijkgeslaagden, maar dat ze buitengewone voorzieningen waren, ten laste van het district vallende — op 1 Oct. 1878 verklaard, geen termen te vinden om in het verzoek der adressanten te treden.

Bij adres van 24 October d. a. v. hebben de adressanten alstoen aan de Provinciale Staten van Gelderland verzocht de vernietiging van het meerbedoelde besluit van het Gecombineerd collegie, dd. 12 Junij bevorens.

Doch die Staten — geheel ter zijde latende al wat bij dat breedvoerig adres beweerd en betoogd was, zoo omtrent den feitelijken grondslag der quaestie als omtrent de interpretatie en toepassing van de straks vermelde artikelen van het Rivierpolderreglement — hebben in hunne vergadering van 8 November 1878 besloten de adressanten te verklaren niet-ontvankelijk in hun beroep, „op grond dat het gezegde Reglement geen aanleiding geeft om van besluiten van Gecombineerde collegiën, die niet door Ged. Staten zijn geschorst, in beroep te komen bij de Prov. Staten".

Het is tegen dat besluit, dat de adressanten dd. 24 Januarij ll. in hooger beroep zijn gekomen bij den Koning.

De appellanten vermeenen, dat de bevoegdheid tot vernietiging van de besluiten van Polderbesturen, zoo als die bij art. 6 van het Rivierpolderreglement aan de Prov. Staten van Gelderland is toegekend, geenszins afhankelijk is van — en ondergeschikt aan een voorafgaande schorsing door de Ged. Staten.

Huns oordeels zijn de Prov. Staten allezins bevoegd tot vernietiging, ook dáár waar schorsing door Ged. Staten niet is uitgesproken, hetzij dan omdat ze, als causa data nutteloos, niet gevraagd, òf wel omdat ze geweigerd is.

De appellanten verzoeken mitsdien dat Z. M. vernietigen zal het besluit der Prov. Staten van Gelderland dd. 8 November 1878, n°. 8, en hen, appellanten, alsnog ontvankelijk zal verklaren in hun bij die Staten gedaan verzoek.

De Ged. Staten van Gelderland, op dat adres gehoord, bepalen zich in hunne missive dd. 11 Februarij 1879, n°. 75/6, tot eene affirmatie van de juistheid van het aangevallen besluit.

Nadat daarop, krachtens 's Konings magtiging van 24 Febr. ll., n°. 12, de overweging van dit geschil bij deze Afdeeling aanhangig was gemaakt, zijn geene verdere stukken ingekomen.

Voor de appellanten treedt als gemagtigde op de heer Mr. P. Rink, advocaat te Tiel, en voor den Dijkstoel de heer Mr. A. P. Th. Eyssell, advocaat te 's Gravenhage. Er werd voornamelijk over het vraagstuk der niet-ontvankelijkheid gedebatteerd.

III. het beroep van *G. J. van Gasteren, te Haarlem, van een besluit van Burg. en Weth., waarbij hem vergunning is geweigerd voor de oprigting eener slagterij van varkens.*

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff brengt het volgend verslag uit:

G. J. van Gasteren, te Haarlem, heeft het bestuur dier gemeente vergunning verzocht tot het oprigten van een slagterij van varkens en een rookerij van spek en ham in het perceel, kadastraal bekend als gemeente Haarlem, sectie C, n°. 1984.

Na vervulling der bij de wet bevolen formaliteiten is het laatste deel van het verzoek, onder zekere voorwaarden, toegestaan; doch het eerste van de hand gewezen — en zulks op grond van vrees voor schade aan de openbare gezondheid.

Tegen die weigering heeft de verzoeker zich in beroep voorzien bij den Koning. Bij zijn betrekkelijk adres voert de verzoeker als eenigen grond van adstructie aan, „dat hij een vergunning om ook in genoemd perceel te slagten met het oog op zijn levensonderhoud noode kan missen — en dat het perceel naar zijne meening voldoende gelegenheid om te slagten aanbiedt.”

Ged. Staten van Noord-Holland, ten fine van berigt en raad, gehoord, hebben overgelegd o. a.:

a. eene missive van den Hoofd-Ingenieur van den Waterstaat in Noord-Holland, waaruit blijkt, dat het tot slagterij bestemde open plaatsje een „vrije ruimte heeft van 2.03 bij 1.9 M.”, en dat de afvoer geschiedt door een open gootje, gemeenschap hebbende met een zinkput, wijd inwendig 0.23 bij 0.30 M.;

en *b.* eene missive van den Geneeskundigen Inspecteur voor Noord-Holland, die het oprigten van eene slagterij in een digt bewoonde buurt en in een bekrompen ruimte tegen het belang der volksgezondheid acht en daarom ongunstig adviseert.

Ged. Staten zelven adviseeren mede tot handhaving der afwijzende beschikking van Burg. en Weth. van Haarlem, en zulks op grond dier overgelegde berigten, gesterkt door een rapport van twee hunner leden, die, na locale inspectie, hadden gerapporteerd, „dat het hun bij die gelegenheid was gebleken:

dat het plaatsje, waarop het slagten zou geschieden, van zeer geringen omvang is en slechts door gebouwen van geringe hoogte en breedte gescheiden is van de plaatsjes der naastaangelegen perceelen, en dat het hun, met het oog op die omstandigheden, voorkomt, dat de vrees voor benadeeling van de gezondheid, door de bewoners dier naastaangelegen perceelen bij het door Burg. en Weth. van Haarlem gehouden verhoor geuit en die, zooals aan onze bedoelde leden bleek, nog altijd bij die geburen bestaat, niet ongegrond is, daar de damp van het kokende water, opstijgende van het pas gedoode varken, dat er mede overgoten moet worden, en die zeer onaangenaam is, even als de stank van allerlei afval, onvermijdelijk in die naastaangelegen huizen moet dringen."

Bij deze Afdeeling zijn, nadat de overweging van dit geschil op 's Konings magtiging van 18 Maart ll. bij haar was aanhangig gemaakt, nog ingekomen een paar adressen van buren van den appellant, tot bestrijding van diens verzoek en een schrijven zijnerzijds tot adstructie, waarbij overgelegd is een verklaring van andere naburige eigenaars en bruikers, die tegen inwilliging van 's mans verzoek geen bezwaren hebben.

IV. het beroep van *den Minister van Staat, Staatsraad, Commissaris des Konings in Gelderland, van een uitspraak van Ged. Staten dier provincie, dd.* 26 *Maart* 1879, n°. 39, *tot vrijstelling van den militiedienst van den loteling Hendrik Clements uit Ophemert.*

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff brengt het volgend verslag uit:

Uit het huwelijk van Peter Clements te Ophemert zijn geboren en in leven vijf zonen, waarvan de jongste nog slechts 9 jaren oud is, doch de oudste, Jacob Dirk, in 1873 met paspoort wegens geëindigden militiedienst is ontslagen; de tweede, Aalbert Hendrikus, den 11 Mei 1875 als plaatsvervanger bij de militie is opgetreden en den 13 December 1876 vrijwillig voor zes jaren geëngageerd is; en de derde, Gerrit Marinus, het bij de loting van 1875 door hem getrokken nommer 12, dat aanvankelijk buiten oproeping bleef, verwisseld heeft met het dienstpligtige van J. M. Elsen, en alzoo voor dezen als nommerverwisselaar den 11 Mei 1875 is ingedeeld.

De vierde zoon, Hendrik Clements, bij de loting van 1879 een dienstpligtig nommer getrokken hebbende, is alstoen door den militieraad op 17 Maart ll. vrijgesteld, op grond, zooals de uitspraak luidde, "van een broeder gepasporteerd en een broeder plaatsvervanger in dienst". Daartegen zijn in dato 23 Maart d. a. v. door den betrokken militie-commissaris bezwaren ingebragt bij Ged. Staten van Gelderland, die in dato 26 Maart daarop hebben beschikt bij eene resolutie, waarbij zij, na aanvoering van het feit, dat het door den derden zoon, Gerrit Marinus, getrokken nommer 12, aanvankelijk, zoo als boven gerelateerd werd, buiten oproeping gebleven, later echter, door aan anderen verleend ontslag uit den dienst wegens ligchaamsgebreken, dienstpligtig geworden is, en dat alstoen op 5 Julij 1875 door den ter inlijving opgeroepen houder van dat nommer een plaatsvervanger is gesteld, verder

overwogen "dat bedoelde Gerrit Marinus Clements thans alzoo nog dient tot vervulling van eigen militiepligten;

"dat een beroep op Zr. Mjs. besluit van 10 Julij 1875, n°. 85, ten deze niet te pas komt, vermits de omstandigheden geenszins gelijk staan; in het daar bedoelde geval beriep de loteling zich niet op werkelijk bestaande broederdienst, maar op een broeder gepasporteerd, van wien op dat oogenblik met zekerheid kon gezegd worden, dat aan de 5 jaren dienst, die volgens art. 50 2°. werden vereischt om een broeder vrij te maken, eenige tijd, zij het dan ook slechts enkele weken, ontbraken, die hij als nummerverwisselaar gediend had;

"dat in casu echter sprake is van een broeder, die, voor zich zelven dienende, alsnog in dienst is en dus volgens n°. 1 van hetzelfde artikel onvoorwaardelijk regt op vrijstelling geeft, en van wien het nog niet te zeggen is, of hij, hetzij door zich, zooals zijn andere broeder deed, vrijwillig te verbinden, hetzij door het zich voordoen van de gevallen sub 4, 5 en 6, niet ten volle aan zijn militiepligt zal voldoen;

"dat bovendien, waar de wet zoo duidelijk spreekt als in art. 50, n°. 1, geen administratieve maatregel, als hoedanig moet worden beschouwd het voorgeschrevene bij de missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken, dd. 5 Augustus 1875, n°. 43, 4e afd., daarin eenige verandering kan brengen, noch de belanghebbende lotelingen in hunne regten kan verkorten."

Op welke gronden Ged. Staten "den loteling Hendrik Clements, uit hoofde van: een broeder gepasporteerd en een broeder in dienst, van de dienst der Nationale Militie hebben vrijgesteld."

Van die uitspraak is de Commissaris des Konings in Gelderland in dato 28 Maart in beroep gekomen, als zijnde zij in strijd met het beginsel der wet op de Nationale Militie, dat dienst als nommerverwisselaar bij de beoordeeling van een aanspraak op vrijstelling niet als broederdienst in aanmerking kan komen.

Nadat dit geschil op 's Konings magtiging door den Minister van Binnenlandsche Zaken bij missive van 8 April ll. bij deze Afdeeling ter overweging was aanhangig gemaakt, is bij haar alleenlijk nog ingekomen een schriftuur van den betrokken loteling, waarbij deze de boven kortelijk gerelateerde feiten en sustenuen meer in den breede ontwikkelt en toelicht.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Vijftiende Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 7 *Mei* 1879

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff.

Referendarissen: Mr. L. P. Op den Hooff en Mr. G. J. Roijaards.

I. Door den Voorzitter wordt voorlezing gedaan van het volgend Koninklijk besluit:

van 22 April 1879, n°. 22, houdende beschikking op het beroep van *den directeur-generaal der Maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen van een besluit van Ged. Staten van Noord-Brabant van* 30 *October* 1878, *G*, *n°.* 125, *tot vaststelling van den ligger der toegangswegen tot de spoorwegstations in die provincie.*
(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, blz. 140.)

Het besluit luidt aldus:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op het beroep van den directeur-generaal der Maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, van een besluit van Ged. Staten van Noordbrabant van 30 October 1878, G, n°. 125, tot vaststelling van een ligger der toegangswegen tot de spoorwegstations in die provincie;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van den 9 April 1879, n°. 9;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 17 April 1879, La. B, Afd. Waterstaat B;

Overwegende:

dat Ged. Staten van Noord-Brabant bij hun voormeld besluit den ligger der toegangswegen naar spoorwegstations in hunne provincie hebben vastgesteld, waarbij als onderhoudspligtige van de in den toegangsweg naar het station Breda, zich bevindende ophaalbrug over de Mark, gebragt is de Staat der Nederlanden en in parenthesi de Maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen;

dat Ged. Staten tot die beslissing geleid werden door de overweging dat bij de overeenkomst op 9 Junij 1874 tusschen den Staat en het gemeentebestuur van Breda gesloten, in art. 1, sub 3, bepaald is, dat de Staat aan de gemeente overdraagt den stationsweg, doch zonder de brug over de Mark;

Overwegende:

dat evenals de stationsweg, ook de in dien weg gelegen ijzeren ophaalbrug over de Mark is aangelegd door het Rijk, om te dienen als toegang naar het nieuw te bouwen station van de lijn Breda—Tilburg en derhalve valt in de termen van art. 70, eerste lid, der wet van 9 April 1875 (*Stbl.* n°. 67);

dat in deze omstandigheden, daargelaten welke civielregtelijke verbindtenissen er ten aanzien van deze brug mogen bestaan, waarover in geval van geschil de burgerlijke regter zal hebben te beslissen, de volstrekt algemeene bepaling van het eerste lid van art. 70 vordert, dat bij de publiekregtelijke regeling, waarvan sprake is bij het opmaken van den ligger, in het laatste lid van art. 70 bedoeld, de betrokkene gemeente worde aangewezen als verpligt om voor het onderhoud der genoemde brug te zorgen;

Gelet op art. 70 der wet van 9 April 1878 (*Stbl.* n°. 67) en op Ons besluit van 23 Maart 1876 (*Stbl.* n°. 55);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met vernietiging van het bestreden besluit van Ged. Staten van Noord-Brabant, voor zoover daarbij de brug over de Mark in den toegangsweg naar het station Breda is gebragt in onderhoud ten laste van den Staat der Nederlanden (Maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen), te bepalen dat bovengenoemde brug op den ligger zal worden vermeld als in onderhoud bij de gemeente Breda, en verder zal worden vermeld, dat bedoelde brug alsnog aan de gemeente zal worden overgedragen.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Amsterdam, den 22 April 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
TAK VAN POORTVLIET.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

Aan de orde is:

II. het geschil over *de woonplaats van de arme krankzinnige Rolfina Pronk.*

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff brengt het volgende verslag uit:

Krachtens vonnis, door de Arrond.-Regtbank te Assen op 18 October 1876 gewezen, is Rolfina Pronk, na de haar wegens bedelarij opgelegde gevangenisstraf van één dag te hebben ondergaan, den 20 Oct. d. a. v. in het bedelaarsgesticht te Veenhuizen opgenomen. Wegens krankzinnigheid is zij den 13 Mei 1877 van daar overgebragt naar het geneeskundig gesticht voor krankzinnigen te 's Hertogenbosch, om daar, zoo noodig, tot 19 October 1877, dag waarop zij op ontslag uit het bedelaarsgesticht aanspraak kon maken, voor Rijksrekening te worden verpleegd. Hare verpleging heeft langer moeten duren. En dientengevolge is de vraag gerezen, voor wiens rekening de kosten behooren te worden gebragt van de verpleging nà genoemden datum, 19 October 1877.

Uit het omvangrijke dossier dezer zaak blijkt dat in casu de rede is van drie gemeenten, Wildervank, Groningen en Assen.

Burg. en Weth. van Wildervank erkennen bij hunnen brief aan den Commissaris des Konings in Groningen, dd. 24 Jan. 1878, n°. 57, dat Rolfina Pronk van af hare geboorte, 22 Julij 1852, in Wildervank gedomicilieerd is geweest. Zij voegen er echter bij, dat haar stiefvader, Jan Pekelder, schipper van beroep, haar in 1876 in Groningen en later in Assen voor kost en inwoning zou hebben uitbesteed.

Wat Groningen betreft, het verblijf aldaar blijkt uit een beëedigde verklaring door vrouwe M. W. de Ranitz, voor den Kantonregter van Groningen op 21 November 1878 afgelegd, hierop neêr te komen, dat Rolfina Pronk in September 1875 door hare moeder, die in deze de handelende persoon was, terwijl Rolfina zelve een bloot lijdelijke rol had, gebragt is in de door genoemde vrouwe comparante bestuurde Inrigting van toevlugt voor jeugdige meisjes; doch dat zij, op dringend verzoek van genoemde Directrice, naardien ze aan deze voorkwam eenigermate in hare geestvermogens gekrenkt te zijn, en ze dikwijls uit de Inrigting wegliep om het schip harer ouders te zoeken, na weinige weken door deze is weggehaald.

Eindelijk, wat Assen aangaat, mag uit de voorhandene verklaringen, voor de kantonregters te Assen en te Groningen onder eede afgelegd, als vaststaande worden aangenomen, dat Jan Pekelder, de reeds genoemde stiefvader, op 16 October 1876 Rolfina gebragt heeft ten huize van den hem van vroeger bekenden, destijds te Assen gestationneerden rijksveldwachter G. van der Wolk; dat hij over hare eventueele opname in een bedelaarsgesticht met dezen heeft gehandeld; en dat tenzelfden dage, eenige uren later, door genoemden veldwachter proces-verbaal is opgemaakt tegen Rolfina ter zake van bedelarij, voor welk feit zij twee dagen later door de Arrond.-Regtbank te Assen veroordeeld is, als in den aanvang van dit verslag werd medegedeeld.

Van verdere betrekking van Rolfina Pronk tot Assen blijkt niets. In het bevolkingsregister dier gemeente komt zij niet voor, en Burg. en Weth. aldaar vermeenen

dan ook, dat zij behoord heeft „tot de klasse van zwervers, die gewoon zijn zich door de Regtbank aldaar voor de bedelaarskolonie te laten veroordeelen."

Ten slotte vermeld ik nog, dat, naar uit de berigten van het besturend personeel van het gesticht te Veenhuizen mag worden opgemaakt, Rolfina reeds van den aanvang van haar verblijf aldaar af, zoo zij al niet gekrenkt van zinnen was, toch zeker allezins aanleiding gaf om voor dusdanige krenking de vrees op te wekken.

Behalve de onderscheidene ambtsberigten bevindt zich bij de stukken eene ampele memorie van Mr. Goeman Borgesius, ten betooge van de stelling, dat Wildervank in deze niet als bezwaarde woonplaats kan worden aangewezen.

Voor het gemeentebestuur van Wildervank treedt als gemagtigde op de heer Mr. Goeman Borgesius, te 's Gravenhage. Hij betoogt nader dat Wildervank niet als de woonplaats van R. Pronk kan worden aangewezen.

De *Staatsraad* de Vries vraagt, op welk Koninklijk besluit de gemagtigde zich heeft beroepen.

De Voorzitter zegt, dat de gemagtigde zich heeft beroepen op een besluit van 24 Februarij 1877. (Zie Verslag, Jaargang 1877, bl. 107.)

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff merkt op, dat uit de officieele stukken niet blijkt dat R. Pronk reeds is overleden, zooals de gemagtigde heeft te kennen gegeven.

De heer Mr. Goeman Borgesius antwoordt, dat de directeur van het geneeskundig gesticht hem heeft geschreven, dat zij reeds in Maart 1878 is overleden.

Niets meer aan de orde zijnde wordt de vergadering gesloten.

Zestiende Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 14 *Mei* 1879.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff.

Referendarissen, Mr. L. P. Op den Hooff en Mr. G. J. Roijaards.

I. De Voorzitter doet voorlezing van het volgend Koninklijk besluit:

van 2 Mei 1879, nº. 20, houdende beslissing van het *geschil over de woonplaats van P. C. Mol.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 146).

Het besluit luidt als volgt:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beslissende het geschil over de woonplaats van Petrus Cristianus Mol;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 22 April 1879, nº. 13;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 30 April 1879, nº. 14, afd. Binnenl. bestuur;

Overwegende:

dat Petrus Christianus Mol, op 15 Jan. 1842 te Utrecht geboren, den 25 Nov. 1864 van de bevolkingsregisters dier gemeente is afgevoerd en naar Mydrecht vertrokken is, waar hij tot Mei 1867 verbleef;

dat hij daarna naar Utrecht teruggekeerd, aldaar is verbleven tot in April 1871;

dat hij op 22 April van dat jaar te Vleuten is ingeschreven als aldaar wonende;

dat hij die gemeente zonder kennisgeving heeft verlaten en ambtshalve van het bevolkingsregister is afgeschreven;

dat hij in 1875, 1876 en 1877 door de regtbank te Utrecht is veroordeeld wegens

landlooperij en de beide laatste keeren is veroordeeld om na expiratie zijner gevangenisstraf naar een bedelaarsgesticht te worden overgebragt;

dat hij dientengevolge in een zoodanig gesticht is verpleegd van 11 Sept. 1875 tot 11 Sept. 1876 en van 10 Febr. 1877 tot 3 Mei 1878;

dat het niet bekend is waar hij de eerste dagen na zijn laatste ontslag heeft doorgebragt, maar dat hij reeds op den 8 Mei, dus na 5 dagen, zwervende te Utrecht is aangehouden, alwaar hij den vorigen nacht onder den blooten hemel had doorgebragt;

dat hij op 27 Mei 1878 bij vonnis der Arrond.-Regtbank te Utrecht wegens landlooperij is veroordeeld tot eene gevangenzetting voor den tijd van 5 maanden;

dat hij daarna in de gevangenis krankzinnig is geworden en dientengevolge overgebragt naar het gesticht Coudewater, alwaar hij voor rekening van het Depart. van Justitie is verpleegd tot 27 Oct., den dag waarop de termijn zijner gevangenisstraf eindigde;

dat het bestuur van bovengenoemde inrigting verzocht heeft, dat alsnu zou worden uitgemaakt, wie voortaan de verplegingskosten zal betalen;

Overwegende:

dat uit de opgegeven feiten blijkt, dat de behoeftige een zwervend leven leidde en geene woonplaats had, zoodat geene gemeente tot betaling der verplegingskosten kan worden aangewezen;

Gezien de wet van 28 Junij 1854 (*Stbl.* no. 100), zooals zij is gewijzigd bij de wet van 1 Junij 1870 (*Stbl.* no. 85);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te verklaren dat de kosten der verpleging sedert 27 Oct. 1878 van P. C. Mol in een geneeskundig gesticht voor krankzinnigen zullen worden gekweten uit 's Rijks kas uit de fondsen voor dergelijke uitgaven bestemd.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bstuur, en aan de Algemeene Rekenkamer ter informatie.

's Gravenhage, den 2 Mei 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
KAPPEYNE.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

Aan de orde is:

II. het *geschil over de woonplaats van H. A. Swaters.*

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF brengt het volgend verslag uit:

Hendricus Adolf Swaters, in 1841 te Lochem geboren, heeft zich, toen hij in Junij

1876 uit Indië, waar hij eenige jaren achtereen in militaire dienst was geweest, herwaarts terugkeerde, in zijn geboorteplaats trachten te vestigen. Hoezeer in het bezit van eenig pensioen (ad *f* 168) is hem dat echter niet gelukt. En wel volgens de mededeeling van den Burgem. van Lochem wegens zijne ongeschiktheid voor verkeer in een gezin, vermoedelijk het gevolg van een krenking zijner geestvermogens door een zonnesteek in Indië. Wat er van zij, zijn oponthoud in Lochem, waar hij niet in het bevolkingsregister werd ingeschreven, was van korten duur; hij werd in Aug. 1876 te Bronbeek opgenomen, verbleef daar echter slechts een paar dagen, — werd er op zijn verzoek ontslagen, — zwierf in Lochem en omliggende gemeenten rond, — werd in Febr. 1877 andermaal te Bronbeek opgenomen, — verliet dat gesticht andermaal na een verblijf van een viertal dagen, — werd kort daarop door de Regtbank te Arnhem als landlooper veroordeeld, — trok wederom naar Lochem bij zijn broeder en daarna bij andere personen, en werd eindelijk in Junij 1877 door de Regtbank te Zutphen op nieuw wegens landlooperij veroordeeld — en voor den tijd van een jaar naar het gesticht te Ommerschans opgezonden.

Op 23 Junij 1878 aldaar ontslagen, keerde hij naar Lochem terug — aan den Burgem. van welke gemeente op zijn verzoek een bedrag van *f* 60 hem bij afrekening toekomende was overgemaakt. — doch slaagde er ook nu wederom niet in ergens blijvende huisvesting te bekomen. In Julij d. a. v. bleek zijn toestand opneming in een krankzinnigengesticht noodzakelijk te maken. De gemeente Lochem verbond zich om voorloopig de kosten van die verpleging voor te schieten, doch ontkent hare verpligting om ze voor hare rekening te nemen. Dientengevolge is 's Konings beslissing omtrent die betwiste verpligting noodzakelijk geworden.

Ged. Staten en zoo ook 's Konings Commissaris in Gelderland, ter zake gehoord, zijn beiden van oordeel, dat de bewuste kosten dienen gebragt te worden ten laste van het Rijk, naardien 's mans woonplaats niet te vinden is.

De overweging van het geschil is bij deze afd. aanhangig gemaakt krachtens 's Konings magtiging van 3 April ll. no. 23.

III. het beroep van *den Gemeenteraad van 's Gravenhage tegen een besluit van Gedep. Staten van Zuidholland, houdende niet-goedkeuring van een Raadsbesluit, waarbij aan den heer C. H. Voorhoeve vergunning was verleend een schoollokaal te Scheveningen te gebruiken tot het houden van eene Zondagschool voor kinderen.*

De *Staatsraad* DE VRIES brengt het volgend verslag uit:

Door den heer C. H. Voorhoeve is het verzoek gedaan, dat hem het lokaal van de Gemeenteschool aan de Badhuisstraat te Scheveningen ten gebruike mocht worden afgestaan tot het houden eener Zondagschool voor kinderen en wel des Zondags-middags van half drie tot half vijf.

De Kerkeraad der Ned. Herv. gemeente te Scheveningen diende daarop aan den gemeenteraad een tegenverzoek in, verlangende dat het verzoek van den heer Voorhoeve niet mocht worden ingewilligd, om redenen de Kerkeraad: 1o. den Derbistischen geest, die genoemden heer bezielt, niet wenschelijk acht in zijne gemeente en ongaarne

zou zien, dat de gemeenteraad aan dergelijke particulieren, tot niet een Kerkgenootschap behoorende, de lokalen der gemeente afstond; 2o. wist, dat binnen zekeren tijd, de onlangs opgerichte Jongelingsvereeniging eene Zondagschool wenschte te openen, welk plan des Kerkeraads goedkeuring wegdroeg.

De Raad besloot daarop 5 Nov. jl. op voorstel van Burg. en Weth. het genoemde lokaal aan den heer Voorhoeve ten gebruike aftestaan tot het houden eener Zondagschool voor kinderen en wel des Zondags-namiddags van half drie tot half vijf, onder bepaling: *a.* dat het lokaal na afloop der Zondagschool in gereinigden en behoorlijken toestand worde opgeleverd en *b.* dat voor verwarming van het locaal gezorgd worde door den adressant.

De Raad besloot tevens zijn besluit ter goedkeuring in te zenden aan Ged. Staten van Zuidholland.

Aan dit college werd op hunne vraag door Burg. en Weth. geantwoord, dat, volgens mededeeling van den heer Voorhoeve, de door hem te houden Zondagschool toegankelijk zou zijn voor alle kinderen, wier ouders te Scheveningen wonen.

Ged. Staten hebben hunne goedkeuring bij resol. van 17 Febr. 1879 aan het raadsbesluit onthouden, op grond dat art. 23 laatste lid der wet op het lager onderwijs bepaalt, dat voor het geven van onderwijs in de godsdienst door de Kerkgenootschappen de schoollokalen ten behoeve der leerlingen, die er ter school gaan, beschikbaar kunnen worden gesteld; dat deze bepaling geene andere beteekenis kan hebben dan eene beperking der bevoegdheid bij art. 138 der Gemeentewet aan den Raad toegekend; dat mitsdien het in gebruik geven van schoollokalen voor Godsdienstonderwijs uitsluitend kan geschieden aan Kerkgenootschappen en ten behoeve der leerlingen, die er ter school gaan.

De Gemeenteraad vraagt nu aan Z. M. voorziening tegen deze resolutie van Ged. Staten. In zijn adres merkt hij op, dat in de bedoelde Zondagschool geen onderwijs in de Godsdienst gegeven wordt, d. i. geen onderwijs in leerstellingen, die het eene Kerkgenootschap van het andere onderscheiden, maar enkel de bijbelsche geschiedenissen aan kinderen worden verhaald en uitgelegd, zonder eenige dogmatische strekking; voorts dat het laatste lid van art. 23 voormeld is enunciatief en niet limitatief en niet uitsluit dat ook aan anderen dan Kerkgenootschappen de schoollokalen kunnen worden in gebruik gegeven tot onderwijs in den Godsdienst of in de bijbelsche geschiedenis; dat toch niet aannemelijk is, dat de wetgever, die het neutraal onderwijs wilde bevorderen, aan Kerkgenootschappen een voorregt boven anderen zou hebben willen verleenen; dat aan de bedoelde bepaling alleen de strekking is toe te kennen om de vrees weg te nemen, die bij de Kerkgenootschappen mogt ontstaan, als zoude uit die bepaling zijn afteleiden, dat aan Kerkgenootschappen het gebruik van schoollokalen moest geweigerd worden; dat die bepaling alzoo is geweest eene concessie ter bevrediging van de tegenstanders van het openbaar onderwijs; dat art. 23 ll. art. 138 der gemeentewet niet beperkt, maar ten aanzien der Kerkgenootschappen bevestigt, en dat art. 138 het onderwerp geheel beheerscht; en dat ook de bepaling van art. 23 ten behoeve der kinderen, die er ter school gaan, evenmin in dien zin kan worden opgevat als zoude de gemeenteraad onbevoegd zijn om te veroorloven, dat ook anderen in zijne schoollokalen onderwijs in den Godsdienst

ontvangen. Ten slotte wijst de Raad op zijn in 1872 genomen besluit, waarbij aan de Bijbelvereeniging is toegestaan twee malen 's weeks hare Bijbelsche leerschool te mogen houden in het lokaal der gemeente-armenschool in de Keizerstraat te Scheveningen, welk besluit door Ged. Staten van Zuidholland werd goedgekeurd bij resol. van 17 Junij 1872 n°. 22.

Ged. Staten, op dit adres gehoord, voeren in hun adres aan: 1_o. wat het beweren betreft dat door den heer Voorhoeve in de Zondagschool geen onderwijs in den Godsdienst gegeven zou worden, dat dit beweren weersproken wordt door het feit dat de Kerkeraad zich tegen de inwilliging van het verzoek verzet op grond van den Derbistischen geest die dien heer bezielt; 2°. tegen de opvatting als zou het laatste lid van meergemeld art. 23 enunciatief niet limitatief zijn, dat de raison d'être dezer wetsbepaling is, dat Godsdienstonderwijs, door wie en aan wie ook, op een neutrale school het neutrale karakter der school gevaar doet loopen, en dus zonder die alinea nooit zoodanig onderwijs op de neutrale school ware te geven; die alinea staat dit bij uitzondering toe, maar men ga dan ook niet verder dan de uitzonderiug toelaat; 3°. wat de goedkeuring van het raadsbesluit van 1872 aangaat; sedert dien tijd is in het personeel van het college van Ged. Staten verandering gekomen.

Bij den Raad van State is ingekomen een schrijven van den Kerkeraad voornoemd, die, zonder nadere uiteenzetting van gronden, verklaart de zaak met volkomen vertrouwen aan den Raad van State over te laten; en voorts een adres van den heer Voorhoeve, waarin ook geen nieuwe gronden worden bijgebragt.

De heer Voorhoeve is ter vergadering verschenen, maar heeft bij het uitgebragte verslag niets te voegen.

IV. het beroep van *F. J. B. Plenck, eervol ontslagen commies der belastingen, die pensioen of wachtgeld verlangt.*

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff brengt het volgende verslag uit:

Daartoe door den Koning gemagtigd, heeft de Minister van Finantiën bij missive van 16 April ll. bij deze Afdeeling de overweging aanhangig gemaakt van een verzoek van F. J. B. Plenck, eervol ontslagen commies der 3_e klasse bij 's Rijks Belastingen, thans te Rotterdam woonachtig, tot het bekomen van pensioen of wachtgeld.

De reclamant, geboren 29 April 1835, is, na op 15 Mei 1859 met paspoort, wegens werkelijk volbragte dienst bij de militie bij personeele optreding, ontslagen te zijn, met ingang van 1 September 1861 benoemd tot commies 4e klasse bij 's Rijks belastingen: en, na tot commies 3e klasse bevorderd te zijn, is hem bij ministeriële beschikking van 7 November 1866 n°. 16, „met den laatsten dag dier maand wegens voortdurende ongesteldheid eervol ontslag uit 's Rijks dienst verleend, met toezegging," zoo als de beschikking luidt, „dat hij na volkomen herstel op nieuw in zijn rang zou worden geplaatst, als hij zich alsdan daarvoor aanmeldde."

Als dispositie op een in de maand December d. a. v. ingediend verzoekschrift, is aan den adressant bij resolutie van den Minister van Finantiën dd. 4 Januarij 1867 te kennen gegeven, dat er bij zijn voortdurend lijdenden toestand en blijvende ongeschiktheid voor de dienst, zonder dat het tijdstip zijner genezing met eenige zeker-

heid kon worden bepaald,— geen termen waren om op het verleend ontslag terug te komen.

Later, en wel in den loop van 1868 en 1869, blijkt de adressant herhaaldelijk, steeds met ongunstig gevolg, aanzoeken om *gratificatiën* te hebben gedaan. Van een verzoek daarentegen van andere strekking, hetzij om pensioen, hetzij om herplaatsing, blijkt niets — vóór 3 October 1878, op welken datum de adressant zich gewend heeft tot den Minister van Financiën met verzoek om pensioen of wachtgeld. Nog voor er eene beschikking was gegeven op dat request, volgde een ander dd. 16 November ll., waarbij de adressant verzocht te mogen worden onderworpen aan een geneeskundig onderzoek tot het constateeren zijner ligchamelijke ongeschiktheid voor de dienst; en eindelijk in d°. 17 Januarij ll. een derde adres tot den Koning gerigt, herhalende zijne reeds ingebragte reclame om pensioen en verder houdende verzoek tot het aanhangig maken van de reclame bij deze Afdeeling.

Nadat nu bij 's Ministers resolutie dd. 22 Januarij ll. de beide eerstvermelde adressen waren afgewezen — onder bereidverklaring nogtans van 's Ministers zijde om van het laatstvermelde, des nader verlangd, de uitvoering te bevorderen — heeft de reclamant in dd. 28 Januarij ll. verklaard daarbij inderdaad te willen persisteren, even als bij zijn verzoek ten principale. Daarop heeft de Minister den Koning magtiging, om de zaak bij deze Afdeeling aan te brengen, gevraagd en verkregen en is hare overweging bij missive van 16 April ll. aanhangig gemaakt.

De vragen, waaromtrent in deze tusschen den reclamant en de Regeering geschil bestaat, kunnen volgenderwijze worden teruggegeven:

1°. Heeft in 1866, de aanleiding tot het ontslag bestaan in een der redenen, vermeld in art. 3 *b* der wet betreffende de Burgerlijke Pensioenen?

Volgens het adres van 3 October ll. zou zulks het geval geweest zijn; en zou de aanleiding hebben bestaan in *„eene in bevolen dienst ontvangene verwonding."*

Die bewering echter, zoo merkt de Regeering op „wordt gelogenstraft door een vóór zijn ontslag in dd. 16 Augustus 1866 ingediend eigenhandig adres" van den reclamant. En tot staving van die opmerking produceert de Regering dat stuk, geschreven toen reeds bij herhaling verlof verleend was en ontslag gevreesd werd — en waarbij de adressant totidem verbis verklaart te vermeenen, dat de verlamming van het regterbeen (het blijkens een adres van Dr. Broes van Heekeren te Rotterdam, dd. 2 October 1878 ook thans nog bestaand gebrek) haar „oorsprong heeft in de vele ongemakken en blootstelling aan koude en vochtigheid door hem gedurende zijn vierjarig stationnement op de grenzen ondervonden".

2°. Was het in 1866 verleende ontslag een definitief ontslag?

De reclamant ontkent zulks, want, zegt hij, „het hem (alstoen) toegekende regt om zich bij eventuëel herstel, tot herplaatsing in zijnen rang aan te melden, sluit alle denkbeelden van definitief ontslag volstrekt uit."

Die bewering, van belangrijke beteekenis met het oog op art. 22 der wet betreffende de burgerlijke pensioenen, waarbij aan verzuim van aanvrage om pensioen binnen vijf jaren na het ontslag verbeurte van regt op pensioen verbonden is, — wordt door den Minister gerescontreerd met eene verwijzing naar den woordelijken inhoud boven teruggegeven van de beschikking van 7 November 1866, n°. 16.

De reclamant meent die tegenwerping te kunnen ter zijde stellen door zijnerzijds

te doen opmerken, dat een definitief ontslag, in geval het, als in casu, eervol is, in den regel de bepaling inhoudt, dat de ontslagene zijne aanspraak op pensioen zal kunnen doen gelden, — en dat dusdanige bepaling in de resolutie van 7 November 1866 niet werd gelezen.

3o. Had de reclamant, gesteld het ontslag, in 1866 verleend, ware als een definitief te beschouwen, destijds krachtens art. 5 der wet betreffende de burgerlijke pensioenen aanspraak op pensioen kunnen doen gelden? een vraag, die zich splitst in twee andere vragen: *a.* had de reclamant een *tienjarige* dienst gepraesteerd als bij dat artikel wordt bedoeld? en *b.* had hij dusdanige ligchaamsgebreken als voor de waarneming der dienst ongeschikt maken?

Wat het eerste punt aangaat, bepaalt de reclamant zich in zijne schrifturen tot eene eenvoudige affirmatie, terwijl de Regering het volbragt zijn van 10 jarige, op burgerlijk pensioen aanspraak gevende dienst betwist, omdat bij 's reclamants dienst als ambtenaar van 1 September 1861 tot ult. November 1866, d. i. gedurende 5 jaar en 3 maanden, slechts gewezen kan worden op zijn als milicien gepraesteerde diensten in het overgelegde paspoort gerelateerd.

Wat het tweede punt aangaat, de reclamant verlangt alsnog te worden onderworpen aan een geneeskundig onderzoek De Regering echter ziet geen termen om daartoe mede te werken, omdat, wat ook de uitslag zijn mogt, toch per se krachtens art. 22 der wet alle aanspraak op pensioen, gesteld al zij had bestaan, zou zijn verbeurd.

Eindelijk 4o. heeft de reclamant regt op wachtgeld?

De reclamant betwist niet, dat het Kon. Besluit op het stuk der wachtgelden, onder vigeur waarvan zijn ontslag is verleend, dd. 2 Julij 1849 no. 55, zoodanig wachtgeld in art. 1 alleen toekent aan die ambtenaren, die ten gevolge van maatregelen van bestuur buiten betrekking zijn geraakt — onder welke categorie de reclamant niet begrepen is. Doch naar hij beweert zou nogtans dusdanig wachtgeld om redenen van billijkheid aan tallooze eervol ontslagen ambtenaren zijn toegekend, wier bedieningen niet ten gevolge van bestuursmaatregelen waren opgeheven en hij vermeent dus ook voor zich op dusdanige beschikking regt te hebben, — een regt dat hij indirect nog gestaafd acht door art. 16 van de burgerlijke pensioenwet, zoo als dat vóór de wetswijziging van 1873 luidde.

De Minister, opmerkende dat afwijkingen, zoo zij mogten hebben plaats gehad, hare bijzondere redenen zullen gehad hebben en in geen geval regt op verdere afwijkingen kunnen gevestigd hebben, wijst er verder nog op, dat het thans vigerende Kon. besluit, dat van 24 Julij 1869 (*Stbl* no. 142), bij ontslag, niet veroorzaakt door opheffing van bediening, alleen dan wachtgeld toekent, als de belanghebbende tien jaren als *burgerlijk* ambtenaar gediend heeft, een vereischte dat in casu ontbreekt.

De Raad van Toezigt op het pensioenfonds voor burgerlijke ambtenaren heeft ongunstig op 's reclamants requesten geadviseerd en wel op grond van het boven reeds vermelde art. 22 van de wet op de burgerlijke pensioenen.

De heer Ph. Roessgen van Floss, van Rotterdam, treedt als gemagtigde op en licht het beroep toe.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Zeventiende Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 28 *Mei* 1879.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. VAN REENEN.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff.

Referendarissen: Mr. L. P. Op den Hooff en Mr. G. J. Roijaards.

I. Door den VOORZITTER wordt voorlezing gedaan van de volgende Koninklijke besluiten:

1o. van 13 Mei 1879, no. 23, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *den Gemeenteraad van Culemborg tegen een besluit van Gedep. Staten van Gelderland, betreffende de begrooting dier gemeente over* 1878:
(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, blz. 146.)

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door den gemeenteraad van Culemborg tegen een besluit van Ged. Staten van Gelderland betreffende de begrooting dier gemeente voor 1878;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van den 30 April 1879, no. 14;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 9 Mei 1879, no. 17, Afd. Binnenlandsch bestuur;

Overwegende:

dat de gemeenteraad van Culemborg, bij besluit van 24 Junij 1878, aan Ged. Staten

van Gelderland magtiging heeft verzocht tot aanwijzing op den post voor onvoorziene uitgaven der begrooting voor 1877 o. a. van twee posten van uitgaaf, de een betrekkelijk de oprigting van een Nederlandsch Schoolmuseum te Amsterdam, de andere betrekkelijk eene Internationale tentoonstelling te Amsterdam in 1877, welke posten Ged. Staten voornoemd, geoordeeld hebben geen belangen der gemeente te betreffen — met dit gevolg, dat zij, bij besluit van 1 Julij 1878, de gevraagde magtiging hebben geweigerd;

dat de gemeenteraad tegen die beslissing bij een adres, gedagteekend 8 Augustus 1878, bij Ons is gekomen in hooger beroep doch daarin, als tardief ingesteld, bij Ons besluit van 15 Nov. 1878 n°. 21, is verklaard niet ontvankelijk;

Overwegende:

dat gezegde gemeenteraad in die niet-ontvankelijk verklaring aanleiding heeft meenen te mogen zien om bij een op 21 Dec. 1878 genomen besluit voor dezelfde twee posten, waarvoor Ged. Staten om de aangevoerde reden hunne magtiging op 1 Julij 1878 bereids hadden geweigerd, andermaal magtiging aan te vragen, thans dan tot aanwijzing op het artikel voor onvoorziene uitgaven der begrooting voor 1878;

dat Ged. Staten met verwijzing naar de reeds gevallene beslissingen op 9 Jan. 1879 die magtiging hebben geweigerd, en dat de gemeenteraad voornoemd daartegen, bij adres van 29 Jan. 1879, bij Ons is gekomen in beroep;

Overwegende:

dat art. 200 der gemeentewet de uitoefening van het regt der gemeentebesturen om zich tegen de betrekkelijke besluiten van Ged. Staten in hooger beroep te voorzien, heeft beperkt binnen een fatalen termijn;

dat alzoo waar dusdanige voorziening niet binnen dien termijn is ingesteld, naar 's wetgevers bedoeling aan de beslissing van Ged. Staten de kracht van eindbeslissing behoort te worden verzekerd;

dat die bedoeling miskend en het wettelijke voorschrift verijdeld zou worden, bijaldien langs den weg, door het gemeentebestuur van Culemborg ten deze ingeslagen, alsnog Onzerzijds getreden werd in een onderzoek van dezelfde uitgaven, die door Ged. Staten bij hunne met eindbesluit æquivalerende beslissing bereids zijn afgekeurd;

Gezien de wet van 29 Junij 1851 (*Stbl.* n°. 85):

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van het besluit van Ged. Staten van Gelderland van 9 Januarij 1879 no. 82, aftewijzen het verzoek door den raad der gemeente Culemborg in dd. 29 Jan. 1879 tot Ons gerigt.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 13 Mei 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
KAPPEYNE.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

2o. van 13 Mei 1879, houdende beslissing omtrent het *geschil over de woonplaats van H. Kroneman tijdens zijne opneming in een geneeskundig gesticht voor krankzinnigen.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 159).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beslissende het geschil over de woonplaats van H. Kroneman tijdens zijne opneming in een geneeskundig gesticht voor krankzinnigen;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 30 April 1879, no. 19;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 9 Mei 1879, no. 19, Afd. Binnenl. bestuur;

Overwegende:

dat Hendrik Kroneman, geboren 22 Febr. 1839, tot voor eenige maanden het beroep van beurtschipper uitoefenende, zoowel van Delfzijl als van Appingedam op Amsterdam en Rotterdam, destijds ook volgens verklaring van het gemeentebestuur van Appingedam woonplaats had in die gemeente, waar hij op het bevolkingsregister ingeschreven en op het kohier voor den hoofdelijken omslag over 1878 aangeslagen was;

dat in den zomer van 1878 op zijn schip beslag is gelegd en het daarna, in het einde van Julij of in den aanvang van Aug., is verkocht;

dat hij na dien verkoop bijna onafgebroken nachtverblijf heeft gehad bij zijn zwager Bos te Tjamsweer, eene buurtschap in de gemeente Appingedam;

dat hij in dien tijd één dag naar Groningen is geweest om zich als schippersknecht te verhuren, maar 's anderen daags bij Bos terugkeerde;

dat hij op 20 Aug., zich toevallig ophoudende in de herberg van Lammert Oosting te Uitwierde onder Delfzijl, door eene beroerte is overvallen;

dat, daar Oosting hem niet bij zich wilde houden, hij aanvankelijk is overgebragt naar een slaapstede te Delfzijl en daarna naar het gasthuis te Groningen;

dat, daar bleek dat hij krankzinnig was, na verkregen regterlijke magtiging zijne overbrenging heeft plaats gehad naar het geneeskundig gesticht voor krankzinnigen te 's Hertogenbosch;

dat derhalve moet worden aangenomen, dat hij, op het oogenblik waarop hij door eene beroerte werd overvallen en daardoor buiten staat geraakte voor zich zelven te handelen, nog woonplaats had te Appingedam;

Gezien de wet van 28 Junij 1854 (*Stbl.* no. 100) zooals zij is gewijzigd bij de wet van 1 Junij 1870 (*Stbl.* no. 85);

Hebben goedgevonden en verstaan:

Appingedam aantewijzen als de woonplaats van Hendrik Kroneman, tijdens het ontstaan der krankzinnigheid.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 13 Mei 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
KAPPEIJNE.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

3o. van 13 Mei 1879, n°. 25, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *J. H. Blanken en J. J. Wedeven, ouders der lotelingen Klaas Blanken en Jacob Wedeven, te Hoogeveen, tegen eene uitspraak van Ged. Staten van Drenthe van* 28 *Februarij* 1879, *n°.* 22, *waarbij is afgewezen hunne reclame tegen de wijze waarop de loting voer de ligting der Nationale Militie van* 1879 *in de gemeente Hoogeveen is geschied.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 161).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door J. K. Blanken en J. J. Wedeven, ouders der lotelingen Klaas Blanken en Jacob Wedeven, te Hoogeveen, tegen eene uitspraak van Ged. Staten van Drenthe van 28 Febrarij 1879, no. 22, waarbij is afgewezen hunne reclame tegen de wijze waarop de loting voor de ligting der Nationale Militie van 1879 in de gemeente Hoogeveen is geschied;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van den 2 Mei 1879, no. 21;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 9 Mei 1879, n°. 23, afdeeling Mil. en Schutt.;

Overwegende:

dat de adressanten, in hunne adressen aan Ged. Staten van Drenthe, hadden beweerd dat bij de bedoelde loting zou zijn gehandeld in strijd met art. 33 der wet op de Nationale Militie, doordien een loteling, wiens familienaam met de letter O begon, zou hebben getrokken in de plaats van iemand, wiens familienaam aanving met de letter B;

dat de militie-commissaris dienaangaande heeft berigt dat een der beambten van de gemeente-secretarie, toen de loting gevorderd was tot n_o. 15 of 16 der alphabe-

tische lijst, aan den Burgemeester heeft medegedeeld, dat de loteling Arend van Oosten, ingeschreven onder n°. 73 der alphatische lijst, had geloot in plaats van den loteling Arend Bennink, ingeschreven onder n°. 3 dier lijst;

dat Ged. Staten, met afwijzing der ingebragte bezwaren, de loting hebben gehandhaafd op grond dat de beweerde onregelmatigheid niet waarschijnlijk, bijna ondenkbaar, zeker niet bewezen is; dat toch aan den loteling, die in de derde plaats is voorgetreden, bepaaldelijk is afgevraagd of hij Arend Bennink was, en dat hij eerst na toestemmende beantwoording dier vraag, tot de loting is toegelaten; en dat bovendien die onregelmatigheid, zoo zij bewezen ware, alleen invloed had kunnen uitoefenen op het nummer dat Arend Bennink heeft getrokken, geenszins op den uitslag der loting van de lotelingen Blanken en Wedeven;

Overwegende:

dat het signalement, dat in het lotings-register is ingeschreven achter den naam van den loteling, die in de plaats had geloot, op vier punten verschilt van het signalement dat later, bij gelegenheid van de behandeling dezer zaak bij den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, van Arend Bennink is opgemaakt, namelijk wat aangaat de lengte, den vorm van het voorhoofd, en van de kin, en de kleur der oogen;

dat men dus als voldoende bewezen kan aannemen, dat de onregelmatigheid heeft plaats gehad, en dat, toen de naam van Arend Bennink is afgeroepen, niet hij zelf heeft geloot maar een ander die daartoe geheel onbevoegd was;

dat het niet reclameren van Arend Bennink zich laat verklaren door de omstandigheid dat hem een hoog nummer is toegekend dat veel kans had van niet dienstpligtig te zijn: en dat, in allen geval, zijn stilzwijgen niet zou kunnen goedmaken eene loting die niet overeenkomstig de voorschriften der wet gehouden is;

dat de Militiewet duidelijke en stellige voorschriften bevat omtrent de wijze, waarop de loting der ingeschrevenen voor de Nationale Militie moet plaats hebben; dat de wetgever daarbij kennelijk heeft willen eerbiedigen het, bij sommigen teregt of ten onregte heerschende denkbeeld, dat de hand die trekt invloed kan uitoefenen op het te trekken nummer; dat hij daarom niet alleen heeft bepaald dat de ingeschrevenen in alphabetische orde moeten worden opgeroepen, maar tevens dat de lotelingen, indien zij tegenwoordig zijn, zelven hunne nummers moeten trekken, wat anders bij loting niet algemeen als regel geldt, en verder heeft aangewezen door wien het nummer getrokken moet worden voor den ingeschrevene die niet is opgekomen;

dat de appellanten teregt beweren, dat bij de loting, met name bij het trekken voor n°. 3 der lijst, niet is gehandeld overeenkomstig deze voorschriften der wet, en dat de plaats gehad hebbende onregelmatigheid van invloed heeft kunnen zijn op den uitslag der loting ook voor alle lotelingen na n°. 3; dat toch het geval denkbaar is dat Arend Bennink zelf op andere wijze zou hebben getrokken en een laag nummer uit de bus zou hebben genomen in plaats van het hooge n°. 82, dat nu uit de bus is verwijderd door dengenen die voor hem een nommer heeft getrokken zonder daartoe bevoegd te zijn;

Gezien de wet van 19 Augustus 1861 (*Stbl.* n°. 72);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met vernietiging van het bestreden besluit van Ged. Staten van Drenthe van 28 Febr. 1879, te handhaven dat gedeelte der loting van de gemeente Hoogeveen, waaraan de twee eerste lotelingen deelnamen, te vernietigen dat gedeelte dier loting, waarbij aan de lotelingen, die onder no. 3 en volgende nummers, op de alphabetische lijst zijn vermeld, lotingsnummers te beurt gevallen of toegekend zijn en voorts te bevelen dat er een nieuwe loting te Hoogeveen zal plaats hebben, beginnende met no. 3 der lijst, Arend Bennink, tot en met het slot der lijst.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 13 Mei 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
KAPPEYNE.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

4o. van 13 Mei 1879, no. 26, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *den Commissaris des Konings in de provincie Gelderland, tegen eene uitspraak van Ged. Staten in dat gewest, dd.* 26 *Maart* 1879, *waarbij de loteling Hendrik Clements uit Ophemert van de dienst der Nationale Militie is vrijgesteld.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, blz. 171).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, door Onzen Commissaris in de provincie Gelderland op 28 Maart 1879 ingesteld tegen eene uitspraak van Ged. Staten in dat gewest, dd. 26 Maart 1879, waarbij de loteling Hendrik Clements uit Ophemert van de dienst der Nationale Militie is vrijgesteld;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van den 30 April 1879, no. 23;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 9 Mei 1879, no. 24, afd. Mil. en Schutt.;

Overwegende:

dat Hendrik Clements is de vierde uit een gezin van vijf zonen, waarvan de oudste in 1873 met paspoort wegens geëindigde militiedienst is ontslagen, de tweede in 1875 als plaatsvervanger bij de militie opgetreden en in Dec. 1876 als vrijwilliger voor 6 jaren geëngageerd is, de derde in 1875 als nommerverwisselaar is opgetreden, en

de vijfde den militiepligtigen leeftijd nog niet heeft bereikt en ook niet als vrijwilliger dient;

dat de Militieraad genoemden Hendrik Clements wegens broederdienst van de Nationale Militie heeft vrijgesteld en Ged. Staten, bij wie de Militie-Commissaris bezwaren tegen die uitspraak heeft ingebragt, die vrijstelling hebben gehandhaafd;

dat Onze Commissaris voornoemd van die beslissing bij Ons in beroep is gekomen, als kunnende de dienstpraestatie des derden broeders, die als nummerverwisselaar was opgetreden, aan den loteling Hendrik Clements geene aanspraak op vrijstelling geven; — waartegen gezegde loteling aanvoert, dat genoemde zijn derde broeder, wel is waar als nommerverwisselaar is in dienst getreden, doch dat, nadat hij nog geene twee maanden als zoodanig had gediend, het door hem verwisselde hoogere nummer ten gevolge van afkeuring van andere reeds in dienst gestelde lotelingen aan de beurt van oproeping is gekomen en de persoon, voor wien hij diende, zich toen door een ander heeft laten vervangen, zoodat bedoelde derde broeder geacht zou moeten worden bij eigen optreding te dienen en alzoo aan den op hem volgenden broeder regt op vrijstelling te geven;

Overwegende:

dat naar de beginselen der wet op de Nationale Militie van 19 Aug. 1861 (*Stbl.* nº. 72) hij, die als nummerverwisselaar in dienst treedt, voortdurend als zoodanig moet worden beschouwd, onverschillig of het hooger door hem zelven getrokken nummer later dienstpligtig wordt, dan wel niet aan de beurt van oproeping komt;

dat krachtens art. 51, 6, van genoemde wet de dienst als nommerverwisselaar niet als broederdienst in aanmerking komt;

dat derhalve in deze door Ged. Staten ten onregte vrijstelling verleend is;

Gezien de genoemde wet;

Hebben goedgevonden en verstaan:

met vernietiging van het besluit van Ged. Staten van Gelderland van 26 Maart 1879, nº. 39, den loteling van dit jaar voor de gemeente Ophemert, Hendrik Clements, alsnog aantewijzen voor de dienst bij de Nationale Militie.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 13 Mei 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
KAPPEYNE.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

5°. van 15 Mei 1879, n°. 30, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *den Gemeenteraad van 's Gravenhage, tegen een besluit van Ged. Staten van Zuidholland, houdende niet-goedkeuring van een besluit van dien Raad tot het uitschrijven van eene geldleening van ƒ* 440,000.

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 148.)

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep door den raad der gemeente 's Gravenhage bij Ons ingesteld van het besluit van Ged. Staten van Zuidholland van 3/4 Februarij 1879, G. S. n°. 21, waarbij goedkeuring onthouden is aan het besluit van den raad van 31 December 1878 tot het aangaan eener geldleening;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van den 30 April 1879, n°. 15;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 12 Mei 1879, n°. 8, afd. Binnenl. bestuur;

Overwegende:

dat de raad van 's Gravenhage op 31 December 1878 besloten heeft, tot dekking der uitgaven voor eenige werken op de begrootingen voor 1878 en voor 1879 uitgetrokken, eene leening aan te gaan van ƒ 440,000 tegen eene jaarlijksche rente van 4½ pct., en met bepaling dat jaarlijks minstens zooveel schuldbrieven à pari worden afgelost als een half ten honderd van het nominaal bedrag der aangenomen inschrijvingen ronde sommen van ƒ 1000 oplevert, nadat dit een half ten honderd zal zijn verhoogd met het bedrag der door aflossing bespaarde renten;

dat de uitgaven, door de opbrengst der leening te dekken, waren de volgende:

Op de begrooting voor 1878:

1°.	voor het maken van riolen in nieuwe straten	ƒ 25,000	
2°.	〃 〃 rioolstelsel te Scheveningen	〃 25,000	
3°.	〃 〃 〃 〃 's Gravenhage	〃 5,000	
4°.	〃 〃 dempen van particuliere slooten	〃 15,000	
5°.	〃 〃 vernieuwen der brug aan de Veenlaan	〃 25,000	
6°.	〃 den bouw van twee openbare scholen	〃 29,000	
7°.	〃 de uitbreiding van de werken der duinwaterleiding	〃 52,500	
8°.	〃 bestrijding van het restant der kosten van den in 1877 aangevangen bouw eener school voor meer uitgebreid lager onderwijs te Scheveningen aan de Renbaan	〃 10,000	
9°.	〃 kosten van inrigting van het brandwezen	〃 26,765	
			ƒ 213,26

Transport ƒ 213,265

Op de begrooting voor 1879:

1o. voor het maken van riolen in nieuwe straten	ƒ 36,400		
2o. 〃 〃 rioolstelsel te Scheveningen	〃 25,000		
3o. 〃 〃 dempen van particuliere slooten	〃 25,000		
4o. 〃 den bouw eener openbare school voor meer uitgebreid lager onderw. te 's Gravenhage	〃 40,000		
5o. 〃 den bouw eener openbare school voor meer uitgebreid lager onderwijs voor meisjes	〃 45,000		
6o. voor den bouw of aanschaffing van een locaal voor hoogere burgerschool voor meisjes (verandering van het aangekochte perceel, schoolmeubelen en schoolbehoeften)	〃 16,000		
7o. 〃 uitbreiding van de werken der duinwaterleiding	〃 39,600		
		〃 227,000	
		ƒ 440,265	

dat Ged. Staten van Znidholland, na vruchteloos te hebben aangedrongen op eene andere regeling der aflossing, waardoor deze in korteren tijd zou afloopen, bij besluit van 3/4 Febr. 1879 hunne goedkeuring aan het raadsbesluit hebben onthouden, op grond dat door de bepaling van het besluit dat jaarlijks, aan te vangen met 1 Febr. 1881, een half ten honderd van het nominaal bedrag der aangenomen inschrijvingen wordt afgelost, verhoogd met de door de aflossing bespaarde renten, deze leening over een langeren termijn zal loopen en mitsdien het toekomstig geslacht meer drukken dan de aard der werken, waarvoor zij moet strekken, toelaat; alsmede op grond dat eene aflossing binnen een korter tijdsverloop dan thans is voorgesteld, door de financiën der gemeente allezins gedoogd wordt;

dat de gemeenteraad hiertegen bij Ons voorziening heeft gevraagd, aanvoerende:

dat ook blijkens de gemeentebegrooting de finantiële toestand der gemeente, in verband met hetgeen in de naaste toekomst nog zal gedaan moeten worden, zoodanig is, dat het cijfer der aflossing van de verschillende geldleeningen niet onnoodig door de bepaling eener snellere aflossing bij deze en volgende leeningen mag worden verzwaard, terwijl die verzwaring in dit geval inderdaad onnoodig mag worden geacht, omdat de werken, waarvoor deze geldleening aangegaan wordt, ongetwijfeld tot die behooren, welke langer dan den verlangden aflossingstermijn (53 jaren) zullen in stand blijven en ook voor het dan levend geslacht nog voldoende waarde zullen behouden; en

dat het bovendien voor de gemeente van belang wordt geoordeeld, de zekerheid te hebben dat het haar, bij het aangaan van geldleeningen voor buitengewone werken van gelijken aard als die waarvoor thans geleend wordt, vergund is de aflossing over een langeren termijn, althans minstens over een van ongeveer 53 jaren, te bepalen, omdat met die bepaling alleen de mogelijkheid bestaat om dergelijke werken, waaraan de gemeente behoefte heeft, tot stand te brengen;

Overwegende:

dat de Gemeentewet, die de zelfregering der gemeenten, wat het geldelijk beheer betreft, heeft beperkt, is uitgegaan van het beginsel dat waar het handelingen geldt die de toekomst der gemeente kunnen benadeelen, het hooger gezag de gemeente, als blijvend ligchaam, tegen het besturend personeel van het oogenblik zoo noodig behoort te beschermen;

dat door weinig handelingeu de toekomst eener gemeente meer gevaar loopt te worden benadeeld dan door het aangaan van geldleeningen met lange termijnen van aflossing, waartoe alzoo niet dan om gewigtige redenen mag worden overgegaan;

dat de meeste, zoo niet alle werken, waarvoor de raad van 's Gravenhage de hierbedoelde leening wenscht aan te gaan, strekken tot vervulling van behoeften zooals er zich, zoo al niet telken jare, dan toch zeker met korte tusschenpoozen telkens op nieuw voordoen, waarom zoodanige werken zeker niet geacht kunnen worden van exceptionelen aard te zijn;

dat dan ook deze leening op ééne lijn te stellen is met de leeningen voor zoogenaamde buitengewone werken, waarvoor de gemeente 's Gravenhage (behalve hetgeen zij voor grootere werken als de duinwaterleiding en de gasfabriek heeft geleend), sedert het jaar 1873 bijna jaarlijks gelden heeft opgenomen, onder anderen voor bruggen, bestratingen, riolen, welke vóór het genoemde jaar uit de gewone middelen bekostigd werden;

dat deze leeningen, waarbij, behalve de bespaarde renten, in den regel 1 pct. van het kapitaal voor aflossing is bestemd (waardoor bij eene rente van 4½ pct., de aflossing in 39 jaar afloopt), reeds de strekking hebben de Gemeente tot in eene vrij verre toekomst te belasten, en dat Ged. Staten van Zuidholland te regt geoordeeld hebben, dat althans niet, door voor aflossing slechts ½ pct. van het kapitaal en de bespaarde rente aan te wijzen, een nog grooter gedeelte der uitgaven voor jaarlijks voorkomende werken op de toekomst mogt worden overgebragt;

dat ook de meerdere uitgaaf voor eene spoediger aflossing van de op te nemen som benoodigd, voor eene gemeente als 's Gravenhage en met het oog op haren geldelijken toestand, in geenen deele te bezwarend kan worden geacht;

dat een en ander te meer klemt bij het feit, dat uit de geldopnemingen der gemeente 's Gravenhage, door welke haar schuldencijfer van *f* 217,800, op 1 Januarij 1866, tot *f* 5,963,200" op 1 Januarij 1878 is geklommen, sedert 1873 eene som van *f* 991,272.14 voor jaarlijks voorkomende buitengewone uitgaven is besteed;

dat derhalve Ged. Staten teregt hunne goedkeuring aan het raadsbesluit hebben onthouden;

Gezien de wet van 29 Junij 1851 (*Stbl.* nº. 85);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van het besluit van Ged. Staten van Zuidholland van 3/4 Februarij 1879, het daartegen door den gemeenteraad van 's Gravenhage ingesteld beroep te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 15 Mei 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
KAPPEYNE.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

Aan de orde is:

II. het *geschil over de woonplaats van de arme krankzinnige Elisabeth van der Cruijs, huisvrouw van Hermanus Eijvers.*

De *Staatsraad* DE VRIES brengt het volgend verslag uit:

Elisabeth van der Cruijs, huisvrouw van Hermanus Eijvers, is den 28 Maart 1876 als krankzinnig opgenomen in het gesticht Coudewater te Rosmalen en aanvankelijk aldaar voor eigen rekening verpleegd. De daartoe bestemde fondsen zijn echter sedert Aug. des vorigen jaars uitgeput, weshalve het bestuur dier inrichting wenscht dat hare woonplaats moge worden aangewezen, opdat met het gemeentebestuur van deze over de verdere verpleging kunne worden onderhandeld.

De lijderes is 5 Jan. 1814 geboren in de gemeente Bakel en Milheeze, zij is gehuwd met Herm. Eijvers, landbouwer te Bakel, met wien zij tot in 1875 aldaar heeft gewoond en vervolgens naar Deurne is vertrokken.

Tusschen de beide gemeenten Bakel c. a. en Deurne is nu geschil over de vraag, welke gemeente als woonplaats der verpleegde met de kosten harer verdere verpleging moet worden belast.

Omtrent de toedracht der feiten zijn drie personen door den Kantonregter te Helmond onder eede gehoord, te weten:

1°. Herm. Eijvers zelf, oud 70 jaren verklarende dat zijne vrouw tijdens zij te zamen te Bakel woonden, reeds krankzinnig was en wel gedurende ten minste $1^1/_2$ jaar vóór haar vertrek naar Deurne; zij toonde dit door dikwijls onzin te spreken, hem soms aan te pakken en voor schelm uit te schelden; dat hij zijn beroep van landbouwer verlaten had wegens haren krankzinnigen toestand, nu vier jaar geleden; dat zijn plan toen was, zijn vrouw in het Liefdehuis te Deurne te besteden en zelf te Milheeze bij de kinderen van zijn zuster te gaan wonen; dat hij zijne vrouw voor een dag of vier bij zijn zwager Wetten te Deurne heeft gedaan, doch dat men haar

daar niet langer kon hebben, daar zij volstrekt weder bij haar man wilde zijn; dat zij toen bij hem te Milheeze is gebleven tot een week vóór Deurnsche kermis. Toen wilde men haar daar niet langer hebben eveneens wegens hare krankzinnigheid. Ik was toen, gaat de getuige voort, weder van plan haar in het Liefdehuis te Deurne te besteden en met haar daar te gaan wonen, doch wilde eerst nog eens beproeven of wij te zamen bij mijnen zwager van Wetten voornoemd konden blijven. Tijdens mijn verblijf bij dezen ben ik naar Bakel geweest en heb daar den Burgemeester om verandering van woonplaats gevraagd, daar ik toen stellig van plan was te Deurne te blijven wonen, wijl niemand te Bakel mijne vrouw wilde huisvesten. Wij verbleven bij van Wetten tot in October en toen wegens den toestand mijner vrouw ons verblijf aldaar niet langer kon duren, heb ik mij met haar in het Liefdehuis te Deurne besteed. In Maart 1876 is mijne vrouw naar Rosmalen gebragt. Toen mijne vrouw naar Rosmalen vertrok, was mijn plan weder naar Milheeze bij mijne familie te gaan wonen, wijl ik daar liever was dan te Deurne. Ik ben toen bij den Burgemeester te Bakel geweest en heb hem gevraagd of ik weder te Bakel d. i. te Milheeze bij mijne familie kon komen, doch de Burgemeester zeide mij, dat ik maar te Deurne moest blijven. Daar ik merkte dat de Burgemeester er op tegen was, dat ik naar Bakel kwam en ik bang was dat het Gemeentebestuur van Bakel, zoo mijne vrouw en ik tot armoede kwamen te vervallen, niet in ons onderhoud zou voorzien, ben ik te Deurne gebleven.

2o. Francis van Wetten, te Deurne, zwager van Eijvers, heeft dikwijls ondervonden, dat de vrouw van dezen, toen zij nog te Bakel woonden, onzin en wartaal sprak, uitsluitend om dien toestand zijner vrouw heeft Eijvers Bakel verlaten. De vrouw is toen 4 dagen bij hem geweest, zeer krankzinnig zijnde, zooals bleek omdat zij alles verkeerd deed. Daarna naar haar man gegaan zijnde, is zij met hem na eenige maanden bij getuige teruggekomen, ongeveer $1/2$ jaar daarna met haar man naar het Liefdehuis vertrokken. Get. verklaart, dat zij bij hem zijnde steeds krankzinnig was; dat Eijvers hem meermalen gezegd had, dat hij liever te Bakel dan te Deurne woonde, doch dat hij te Deurne bleef, wijl zijne vrouw daar wilde zijn en hij dacht, dat zij misschien daar beter zou worden; ook wel dat de Burgem. van Bakel liever had, dat hij te Deurne bleef.

3o. Joh. van Kessel, te Deurne, zwager van de lijderes, weet ook dat zij nog te Bakel zijnde, dikwijls onzin sprak als een krankzinnig mensch; dat zij dit ook deed, toen zij bij van Wetten woonde; dat haar man alleen om haar toestand Bakel verlaten heeft, ten minste zijne boerderij. Eijvers heeft aan get. verteld, dat hij tijdens zijn verblijf bij van Wetten naar Bakel geweest is om eene woonplaats voor hem en zijne vrouw, doch dat hij daarin niet kon slagen en later, toen zijne vrouw naar Rosmalen vervoerd was, had Eijvers aan get. gezegd dat hij weder naar Bakel was geweest om daar te gaan wonen, doch dat de Burgem. van Bakel hem toen zeide dat hij maar te Deurne moest blijven.

Bij de opzending van het proces-verbaal van dit getuigenverhoor schreef de Kantonrechter, dat naar zijne meening de krankzinnigheid der lijderes de aanleidende oorzaak is, dat H. Eijvers zijne woonplaats, althans zijn verblijf, van Bakel naar Deurne heeft overgebragt, en dat hij, zoolang zijne vrouw te Deurne met hem in het gesticht

van Liefdadigheid vertoefde, niet van plan was deze laatste woonplaats te verlaten, wijl hij ondervonden had, dat zijne vrouw te Bakel geene huisvesting kon bekomen; dat na haar vertrek naar Coudewater het gezegde van den Burgem. te Bakel, dat Eijvers maar te Deurne moest blijven, alsmede de vrees voor weigering van bedeeling, indien zijne vrouw die mogt behoeven, de eenige reden geweest schijnen te zijn, waarom Eijvers niet naar Bakel is teruggekeerd. Burg. en Weth. van Bakel houden, na kennis genomen te hebben van deze verklaringen, vol, dat Eijvers in 1875 zijne boerderij met inboedel en veestapel heeft verkocht met het voornemen om Bakel te verlaten en zich te Deurne te vestigen, waaraan hij ook gevolg heeft gegeven door met zijne vrouw bij zijn zwager te gaan inwonen; dat er dus eene werkelijke verandering van woonplaats heeft stand gegrepen, met het voornemen om zich elders te vestigen, zoodat art. 75 B. W. moet worden toegepast.

Burgem. en Weth. van Deurne verklaren er nooit aan getwijfeld te hebben of Eijvers is steeds voornemens geweest zijne woonplaats in de gemeente Bakel c. a. te blijven behouden, wat hem echter door zamenloopende omstandigheden onmogelijk is gemaakt. Telkens als hij zijne vrouw bezorgd en zijne tegenwoordigheid bij haar misbaar achtte, herhaalde hij zijne pogingen om naar Bakel terug te keeren. Dat hij zijn voornemen niet ten uitvoer heeft kunnen brengen kan niet als reden gelden om aan het overbrengen van zijn wettig domicilie te doen denken, daar toch de verklaringen in het 1e lid van art. 76 B. W. bedoeld, althans wat Deurne betreft, ontbreken en de omstandigheden zeker niet voor de overbrenging van het domicilie in kwestie pleiten. Doch, hoe dit zij, in allen geval was de gemeente Bakel c. a. de woonplaats der lijderes tijdens het ontstaan der krankzinnigheid, die haar opneming in een geneeskundig gesticht noodzakelijk maakte.

Ged. Staten van Noordbrabant zijn van oordeel, dat Eijvers, toen hij in 1875 van zijn landbouwers-bedrijf afzag en zich te Deurne ging vestigen, het vaste voornemen moet hebben gehad om niet naar Bakel terug te keeren en dat alzoo de gemeente Deurne moet worden geacht de woonplaats der krankzinnige te zijn.

Bij den Raad van State zijn geene nadere memorie's ingediend.

De heer Mr. D. VAN ECK, advocaat te 's Gravenhage, treedt als gemagtigde voor het Gemeentebestuur van Deurne op. Hij betoogt, dat Elisabeth van der Cruijs haar geheel leven heeft gewoond te Bakel. Nu beweert Brakel wel, dat zij haar woonplaats heeft overgebragt naar Deurne, maar het bewijs daarvoor ontbreekt. Toonen dan de omstandigheden aan, dat zij van woonplaats wilde veranderen? Ook dit is het geval niet. Deurne was in den zin der wet geen *domicile*, maar *résidence*. In juridischen zin is Bakel hare woonplaats. Tot staving van zijne meening beroept pleiter zich op een vonnis, voorkomende in *Weekblad van het Regt* n°. 3056. Wijders beroept hij zich op een Kon. besluit van 1878, te vinden in *Raad van State*, 1878, blz. 6, waarbij beslist wordt, dat niet Valkenburg, maar Maastricht als woonplaats moet worden aangewezen, daar dit de plaats was waar de krankzinnigheid was ontstaan. Ook in de zaak van Heijdeman, wed. Kunst, is bij Kon. besluit van 21 Maart 1879 (zie *Staats-Courant* van 2 April jl.) dergelijke beslissing genomen (zie *Raad van State* 1879 blz. 142). Daarbij werd Amersfoort als domicilie van onderstand aangewezen

omdat zij aldaar woonde tijdens het ontstaan der krankzinnigheid. Mitsdien concludeert hij dat Rakel zal worden aangewezen als de woonplaats van de arme krankzinnige Elisabeth van der Cruijs.

III. het *geschil over de woonplaats van de arme krankzinnige Doetje Leistra.*

De *Staatsraad* DE VRIES brengt het volgend verslag uit:

Over de woonplaats van deze krankzinnige is briefwisseling gevoerd met de gemeentebesturen van Menaldumadeel, Oostdongeradeel en Ferwerderadeel.

Zij is geboren 26 Dec. 1853 te Jislum, gemeente Ferwerderadeel.

Van Dec. 1876 tot Mei 1877 werd zij verpleegd in het armhuis te Anjum, van Mei 1877 tot Nov. van dat jaar diende zij bij Lolke, slager te Anjum, gemeente Oostdongeradeel.

Omstreeks half Nov. 1877 is zij aangekomen bij haren zwager P. Weiland, te Deinum (Menaldumadeel). Na eenige dagen daar vertoefd te hebben, is zij vertrokken naar Roelof de Jong, veehouder onder Marsum (Menaldumadeel); na een verblijf van hoogstens vier weken bij dezen, is zij wederom gegaan naar haar zwager Weiland; van daar heeft zij zich begeven naar Foeke Dokte, veehouder te Marsum, bij wien zij tot 12 Mei 1878 als dienstmeid gewoond heeft. Daarna is zij verhuisd naar Hedzer de Jong, veehouder onder Deinum, bij wien zij heeft gediend van 16 Mei tot 14 Aug. en wel bij wijze van proef. Daarna heeft zij, mede bij wijze van proef, als dienstbode verblijf gehouden bij Pieter Ringnalda te Blessum (Menaldumadeel), van 15 Aug. tot 2 Sept. 1878. Van dezen is zij in krankzinnigentoestand aangekomen bij haar voornoemden zwager te Deinum, en vervolgens in het gesticht van krankzinnigen te Franeker opgenomen. Hedzer de Jong en P. Ringnalda verklaren beide dat zij Doetje uit hun dienst hadden laten gaan, omdat zij werkzaamheden verrichtte, die het bewijs opleverden van geringe verstandelijke ontwikkeling en verwarde geestvermogens.

In het bevolkingsregister van Menaldumadeel is zij nooit opgenomen. Ged. Staten zijn van gevoelen, dat Doetje Leistra sedert Nov. 1877 geacht moet worden in de gemeente Menaldumadeel een zwervend leven te hebben geleid, in geen bevolkingsregister is zij na hare meerderjarigwording ingeschreven.

Wel helt dat collegie het meest over tot de meening, dat zij moet geacht worden den zin te hebben gehad in Menaldumadeel zich te vestigen, toch acht het haar verblijf daartoe te afwisselend om te durven aannemen, dat aan dien zin gezet gevolg is gegeven. Ged. Staten zijn daarom van oordeel dat niet blijkt waar ter plaatse de krankzinnige Doetje Leistra domicilie heeft, zoodat de kosten harer verpleging ten laste des Rijks moeten komen.

Van datzelfde gevoelen is ook de Commissaris des Konings in Friesland.

Door den Burgemeester van Oostdongeradeel wordt in een schrijven aan den Raad van State ingezonden de opmerking gemaakt, dat Doetje gedurende het laatste jaar als meerderjarige zoowel wettelijk als feitelijk haar woonplaats gehad heeft in Menaldumadeel.

Op de gedane vragen van deze Afdeeling is wijders door Burg. en Weth. van Menaldumadeel geantwoord, dat de bakker Weiland te Deinum heeft verklaard dat Doetje Leistra, na op 2 Sept. uit den dienst van den landbouwer Ringnalda te Blessum te zijn weggestuurd, zich dienzelfden dag naar hem die met hare zuster gehuwd is, had begeven en hij toen voor het eerst bespeurde, dat zijne behuwdzuster, die altijd zeer bekrompen van geest was, zich toen in een hoogst opgewonden toestand bevond, grenzende aan krankzinnigheid, als niets anders doende dan psalmen zingen, huilen, dansen en springen, en zich zoodanig aanstelde, dat het hem onmogelijk was haar langer te huisvesten en te bewaken, daar zij van dag tot dag kwaadaardiger werd en gevaarvol voor zijne huisgenooten; dat hij later van voornoemden Ringnalda had vernomen, dat zij zich op eene gelijksoortige krankzinnige wijze bij hem had gedragen en handelingen verrichtte, waardoor brand in de woning kon ontstaan, als het bedekken van een brandende lamp met een linnen doek; zoodat hij haar onverwijld heeft moeten wegzenden. Volgens verklaring van Weiland heeft zij van 2 tot 6 September jl. in zijn gezin doorgebragt, waarna zij in bewaking en verpleging is gesteld bij het burg. armbestuur tot aan hare opneming in het krankzinnigengesticht te Franeker.

Door genoemde Burg. en Weth. is overgelegd afschrift van eene geneeskundige verklaring constateerende den toestand der patiente op 14 September jl.

IV. het beroep van *het bestuur van den polder Ruigenhil, tegen een besluit van Ged. Staten van Noordbrabant, betreffende het opnemen van eenige perceelen op de leggers van het waterschap.*

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff brengt het volgende verslag uit:

Vrouwe C. M. D. Cau, weduwe Mr. J. D. W. Pape, te 's Gravenhage, heeft in September 1878 het bestuur van het waterschap de Ruigenhil onder Willemstad doen verzoeken om "in de registers zijner administratie ten haren name over te brengen" de door haar bij koop in eigendom verkregene pereeelen, kadastraal bekend als gemeente Willemstad, sectie C nos. 104, 482, 523 en 547, te zamen groot H. 4,18,95.

Het waterschapsbestuur heeft geweigerd zulks te doen: de bedoelde perceelen waren, zoo schreef het terug, in de registers zijner administratie niet bekend.

De gemagtigde van de genoemde eigenaresse heeft daarop de zaak aangebragt bij de Ged. Staten van Noordbrabant. De bewuste eigendommen, zoo voerde hij in zijn adres van 20 Nov. 1878 aan, "liggen in den Ruigenhilschen polder, "gelijk zij dan ook, van den aanleg des polders af, daarvan een deel hebben uitgemaakt en onder het gezag van het polderbestuur hebben gestaan". Op dien grond verlangde hij, dat door Ged. Staten, krachtens de artt. 96 en 98 junctis artt. 34 en 83 van het Reglement voor de waterschappen in Noordbrabant dd. 9 Nov. 1861 (goedgekeurd bij het Kon. besluit van 4 Jan. 1862 no. 101) verordend zou worden, "dat de vermelde eigendommen op den legger van het waterschap werden ingeschreven en zijne lastgeefster

met het aantal stemmen waartoe zij geregtigd is, op de lijst van stemgeregtigde ingelanden zou vermeld worden″.

Het waterschapsbestuur te dier zake gehoord heeft daarop aan Ged. Staten in dd. 10 Dec. 1878 berigt: ″dat het bewuste eigendom ter grootte van H. A. 4,18,95, uitmaakt een gedeelte van den Ruigenhilschen droogendijk, welke dijk nimmer tot het waterschap heeft behoord, ja zelfs bij de indijking des polders en sedert immer is beschouwd geworden, zooals uit de uitgiftbrieven en vroeger bestaande reglementen voldoende blijkt, buiten het bedijkte gedeelte van het waterschap te liggen;

dat op den legger van het waterschap den Ruigenhil, vermeld in art. 83 Algemeen Reglement, nimmer die dijk is kunnen geplaatst worden als zijnde bij de uitgifte des polders door den eigenaar gereserveerd en dus een eigendom met geheel bijzondere, andere regten en verpligtingen dan de gronden door den dijk ingesloten;

dat bij den verkoop in 1802 die dijk is verkocht zooals hij bestond, met alle lusten en lasten, en sedert altijd onveranderd in denzelfden staat en toestand is overgedragen zoo als de uitgever hem heeft bezeten;

dat die dijk nimmer in de lasten is aangeslagen en heeft betaald, evenmin als tot den huidigen dag alle dijken in deze environs gelegen, zoo als die van den ouden Heiningschen polder, ouden Fijnaartschen en Slobberjorschen polder en verscheidene polders onder Kruisland, Steenbergen, Dinteloord, Oud- en Nieuw-Gastel en onder Standdaarbuiten, terwijl ook in geen dezer polders de eigenaars der dijken als ingelanden op den legger voorkomen of stemrecht uitoefenen; geheel conform een vonnis der Arrondissements-Regtbank te Breda van 21 Maart 1865, *Weekblad van het Regt* no. 2751″;

en nader nog, in dd. 18 Febr. 1879, het volgende: ″Het onderwerpelijk verzoek mag bestempeld worden met den naam van hoogst zonderling, daar het toch uit de vergelijking van de artikelen 2, 3, 80 en 81 van het algemeen Reglement voor de waterschappen in deze provincie van 9 Nov. 1861, boven bedenking is, dat als de lastgeefster van den adressant voor de bewuste gronden op de lijst van stemgeregtigde ingelanden wordt gebragt, zij ook daarvoor zoude moeten dragen in de polderlasten; en voorzeker zullen elders zij die men vrij van lasten laat, het voorregt van stemmen niet verlangen, tegen de verpligting om te dragen in de omslagen, wanneer die van eenige beteekenis zijn.

″Het geldt hier de vraag: of een gedeelte van eenen dijk, zooals toch zijn de gronden waarvan sprake, regt geeft tot stemming als ingeland, en mitsdien ook aan den eventueelen polderomslag zal zijn onderworpen, eene vraag, waarvan de beslissing door Ged. Staten te nemen niet alleen voor het onderhavig geval van belang is, maar terugwerken zal op alle waterschappen binnen deze provincie.

″Boven tegenspraak is dat in deze provincie tot den huidigen dag de dijken niet zijn schuldpligtig en de eigendom daarvan geen regt tot stem geeft in de waterschappen, en de vraag moet dus wel rijzen welke de reden is van het tegenwoordig verzoek om van dien algemeen geldenden regel af te wijken. Die reden nu ligt voor de hand, zij is: dat in het waterschap van den Ruigenhil sinds jaren geene omslagen geheven worden, maar integendeel uit de revenuën van de buitenbezittingen van dat waterschap sinds jaren uitkeeringen hebben plaats gehad, — en de adressant zich

vleit, dat door inwilliging van zijn verzoek zijne lastgeefster ook voor de bewuste ronden in die uitkeering zal kunnen deelen.

„Daargelaten of deze zijne beschouwing en verwachting gegrond is, vertouwt het waterschapsbestuur, dat dit van geen invloed op de beslissing van Ged. Staten zijn zal, maar heeft het niettemin uwe aandacht willen vestigen op het waarschijnlijk motief van het tegenwoordig verzoek, en op het hoogst gewigtige van de door U te nemen beslissing niet alleen voor dit geval, maar voor alle eigenaren van dijken binnen deze provincie.

„Wat nu het te beslissen punt aangaat, of eigendom van dijk regt geeft tot stem, — et waterschapsbestuur herhaalt, dat naar zijn oordeel, wanneer zulks zijn zoude, de dijken ook in de omslagen zullen moeten deelen.

„Volgens de artikelen 2 en 3 toch van het vooraangehaald reglement zijn stemgeregtigde ingelanden eigenaars van perceelen onroerend goed in het waterschap gelegen, en volgens artikel 80 worden de omslagen gedragen door alle perceelen binnen het waterschap. Regt tot stem en schatpligtigheid gaan dus hand aan hand.

„Om nu te betoogen dat de dijken binnen deze provincie niet aan den omslag zijn onderworpen, en dus ook geen regt tot stem geven. weet het waterschapsbestuur niet beter te doen, dan afschrift te zenden van een vonnis der Regtbank te Breda van 21 Maart 1865, waarvan het bestuur de gronden gaarne tot de zijne maakt.

„Feitelijk historisch staat vast, dat de dijken binnen deze provincie nimmer zijn schatpligtig geweest, en geen wonder, omdat toch de dijken dienen tot beveiliging van de gronden daar binnen gelegen, en de vruchten daarvan getrokken worden, gewaarborgd door den dijk in eigendom op zich zelf zoo weinig vruchtgevend en aan zoovele gevaren onderhevig.

„Duidelijk stond dan ook in het reglement op het beheer der dijken en polders in deze provincie van 24 Febr. 1846, in artt. 10: „om stemgeregtigde in den polder te wezen, moet men daarin geërfd zijn", — en in art. 36: „de dijk- en polderlasten worden omgeslagen over de landerijen die in den polder gelegen zijn, of door eene dijksdefensie tegen het water beveiligd worden".

„In het reglement van (1861) 9 Nov. zijn stemgeregtigde ingelanden zij die in het waterschap perceelen bezitten, en worden volgens artikel 80 de omslagen gedragen door alle perceelen binnen het waterschap.

„Wordt nu door de bepaling van het laatste reglement de geheele toestand der dijken ten aanzien van stemregt en polderlasten, zooals die van ouds bestaan heeft, veranderd?

„Men heeft dit in het algemeen tot den huidigen dag aldus, niet begrepen, want feitelijk is de toestand overal dezelfde gebleven en voor het beweren nu, dat de oude historische toestand door het reglement van 1861 geheel zoude zijn geïntervertеerd, is geen gegrond motief aan te voeren, want al mogen om dien te bevestigen de woorden van het reglement van 9 Nov. 1861 niet even duidelijk zijn als het voorafgaand algemeen reglement van beheer van 24 Febr. 1846, die woorden toch vereischen dezelfde interpretatie. — eene interpretatie die geheel is in den geest van den provincialen wetgever, die toch bij zoo eene geheele wijziging van zaken duidelijk

van zijnen wil zoude hebben doen blijken; terwijl bij de indiening van het laatste reglement, noch in de daarover gevoerde beraadslagingen, evenmin als in de memorie en de daarop gevolgde rapporten, bij Prov. Staten iets van het voornemen van wijziging is gebleken.

„Het is waar dat in het bijzonder reglement voor dit waterschap van 4 Junij 1877, Prov. blad n°. 19, de grenzen daarvan zoodanig worden omschreven, dat ook de dijk tot het waterschap behoort.

„Daaruit echter zal wel niet te besluiten zijn, dat eigendom van den dijk die vroeger geen regt tot stem gaf, door die grensbepaling regt tot stem zou doen verkrijgen.

„De bedoeling toch van dat bijzonder reglement strekt zooverre niet, want de provinciale wetgever heeft door de bijzondere reglementen voor de waterschappen wel uitvoering gegeven aan het algemeen Reglement, maar heeft dit reglement geenszin willen wijzigen, en de grensbepaling dan ook bij het bijzonder reglement heeft geene andere strekking, dan om te bepalen hoever de politiemagt van het bestuur gaan zoude, alles behoudens instandhouding van de bepalingen van het algemeen reglement, en de bepalingen nu van dit laatste, brengen naar het oordeel van het waterschapsbestuur mede, dat aan het verzoek van den adressant niet zal kunnen worden voldaan.”

Bij besluit van 6 Maart 1879 n°. 205 gaven Ged. Staten hunne beslissing geheel conform het namens de eigenaresse gedane verzoek; en wel op dit eenig in verband met art. 83 van het reeds vermelde Algemeene Provinciale Reglement voor de waterschappen als ter zake afdoend aangenomen motief „dat de bij adres bedoelde gronden, blijkens de bij besluit der Staten van Noordbrabant in dd. 4 Julij 1877 vastgestelde grensregeling van het waterschap de Ruigenhil, gelegen zijn binnen de grenzen van het waterschap.”

Tegen dat besluit nu heeft het bestuur van het waterschap zich in dd. 26 Maart 1879 in hooger beroep voorzien bij den Koning.

Het bestuur voert in zijn adres aan, „dat het een niet te ontkennen feit is, dat nimmer in de provincie Noordbrabant het eigendomsregt van eenen dijk regt gegeven heeft tot het uitbrengen van stem voor de belangen van eenen polder of waterschap, en de aard der zaak dit dan ook medebrengt, daar toch de belangen van eigenaren van gronden binnen den polder en van eigenaren van dijken niet gelijksoortig zijn, ja zelfs meermalen in strijd met elkander, bij voorbeeld in geval van onderhoud, dat de een voor zich dienstig, de ander voor zich nadeelig zou kunnen achten.

„Dat dan ook het vroeger reglement op het beheer der dijken en polders in deze provincie van 24 Febr. 1846, goedgekeurd bij Kon. besluit van 19 Maart daaraanvolgende n°. 67 (*Provinciaal blad* 1846 n°. 60), in artikel 10 bepaalt, dat om stemgeregtigde in den polder te wezen, men daarin moet geërfd zijn, evenals ook in het nog vigerend provinciaal reglement van 9 Nov. 1861, goedgekeurd bij Kon. besluit van 4 Jan. 1862, n°. 101 (*Prov. blad* 1862 n°. 1), geschreven staat, in artikel 2: „Ingelanden zijn alle personen die als eigenaars een of meer perceelen onroerend goed in het waterschap gelegen, bezitten.”

„Dat de rede medebrengt, dat, zooals historisch vaststaat, dat steeds is geschied,

de landerijen binnen den polder of het waterschap, bekostigen het onderhoud van den dijk en de dijk die tot het behoud van den polder aan zoovele rampen blootstaat, niet in de kosten daarvan drage, — en geheel in overeenstemming met dit gezond beginsel ook volgens het vroeger Reglement van 24 Febr. 1846, bij art. 36, de dijk- en polderlasten omgeslagen worden over de landerijen die in den polder gelegen zijn of door eene dijksdefensie tegen het water beveiligd worden, en volgens art. 80 van het thans vigerend reglement van 9 Nov. 1861, de omslagen gedragen worden door alle binnen het waterschap gelegen perceelen.

„Dat Ged. Staten bij hun vooraangehaald besluit het correlatieve tusschen stemgeregtigdheid en omslag geheel ter zijde stellen, doch naar het oordeel van den adressant ten onregte, omdat toch, zooals de woorden van de geciteerde Provinciale Reglementen duidelijk te kennen geven, het stemregt toekomt aan ingelanden alleen en de omslagen gedragen worden door de binnen het waterschap gelegen perceelen alleen, en het niet aangaat stemregt toe te kennen aan hem die niet in den omslag deelt, noch omslag te doen dragen door hem die van het stemregt is verstoken.

„Dat het enkel motief voor Ged. Staten, waarom zij, met afwijking van het al ouds bestaande, en van het in vroeger en thans nog geldende Provinciaal Algemeen Reglement voor de waterschappen, aan eenen eigenaar van perceelen buiten den polder, hier aan de douairière van den heer Mr. J. D. W. Pape, het stemregt toekennen, voor perceelen dijk, hierin is gelegen, dat bij een bijzonder reglement voor het onderhavig waterschap, vastgesteld door Prov. Staten van Noordbrabant 4 Julij 1877, goedgekeurd bij Kon. besluit van 31 Julij daaraanvolgende no. 23 (*Prov. blad* 1877 no. 18) de grenzen van het waterschap zijn bepaald en binnen de omschrijving van die grenzen zijn begrepen de dijken.

„Dat echter naar des adressants meening door die omschrijving van grenzen niet geinfirmeerd worden de bepalingen van het Algemeen Reglement voor de waterschappen in de provincie Noordbrabant van 9 Nov. 1861, volgens welke, zooals hiervoor is aangetoond, de dijken geen stemregt geven, maar alleen door dit bijzonder reglement wordt vastgesteld, hoeverre, behoudens de wettig geldende en elders geregelde bepalingen, de magt en het toezigt van politie voor het waterschapsbestuur gaat."

Om die redenen verzoekt het bestuur den Koning vernietiging van het gerelateerde besluit van Ged. Staten.

Nadat de overweging van het geschil bij deze Afd. aanhangig is gemaakt krachtens 's Konings magtiging van 27 April ll. no. 22, zijn geene andere stukken desbetreffende ontvangen, dan waarvan bereids hierboven melding is gemaakt.

De heer Mr. H. M. van Andel, advocaat te 's Gravenhage, treedt als gemagtigde voor het bestuur van den polder Ruigenhil op. Hij herinnert, dat het verzoek van Mevrouw Pape, eigenaresse van dijkgrond (ruim 4 bunders) strekt om op den legger te worden geplaatst en dat zij wenscht vermelding op de lijst der stemgeregtigde ingelanden. Dit verzoek werd door het polderbestuur geweigerd, maar door Ged. Staten toegestaan. Hiervan appèl bij den Koning.

Wat door Mevr. Pape wordt gevraagd is iets geheel nieuws. Vorige eigenaars van dezen zelfden dijkgrond hebben het nooit gevraagd, en andere eigenaren van andere

dijkgronden hebben het ook nu nog niet gevraagd. Het is zelfs tot dusverre onbekend bij alle dijkregt in Noordbrabant. Deze dijkgronden hebben nooit op den legger van stemgeregtigden gestaan. Aan dijkgronden is nooit stemregt gegeven. Dit is onbetwist en in confesso. En toch is de polder al vrij oud, als zijnde uitgegeven in 1564.

Een grondbeginsel van dijkregt in Noordbrabant is, dat dijken geen omslag betalen. De reden daarvan ligt voor de hand. Zij beschermen de gronden binnen de dijken. Die gronden alleen betalen. De dijkgronden zijn reeds genoeg belast door het enkele feit dat zij dijk zijn. Zij dragen geen verdere lasten. Zij worden niet beschermd, maar zij beschermen.

Het onafscheidelijk gevolg daarvan is, dat de eigenaars van dijken geen stemregt hebben. Betalen en stemmen gaan hand aan hand. Dat is ook volkomen rationeel. Immers die zelf niet betaalt, moet ook niet te beslissen hebben wat een ander betalen zal.

Dat zijn de grondbeginselen van polderregt, die misschien wel overal geldend zijn, maar zeer zeker in Noordbrabant.

Pleiter gaat nu na, of het geschreven regt, met die beginselen overeenstemt? Hij wijst op het vroeger Provinciaal Reglement, op het besluit van 24 Febr. 1846, (goedgekeurd bij Kon. besluit van 19 Maart 1846, n . 67). Inzonderheid vestigt hij de aandacht op art. 36 en in verband daarmede op art. 10. Hij legt die artt. uit. Zij komen hem zoo duidelijk mogelijk voor. Er blijkt uit, dat de dijken uitgesloten zijn, zoowel van omslag als van stemregt.

En nu het latere, thans vigerend reglement, vastgesteld bij besluit van 9 Nov. 1861, goedgekeurd bij Kon. besluit van 4 Jan. 1862, no. 100. Men zie art. 80 en in verband daarmede art. 2. Het staat hier niet zoo positief, als in het vorige reglement. Er wordt niet gesproken van beveiliging door dijksdefensie (art. 36 oud), maar er staat toch: binnen het waterschap. En daar behooren dijken niet toe. Er was dus alleen wijziging van redactie, geene wijziging van beginsel.

Tot staving van zijn gevoelen beroept pleiter zich op een vonnis van de Regtbank te Breda, van 21 Maart 1865 (voorkomende in het *Weekblad van het Regt* n°. 2751). Er was eene poging aangewend om omslag te vorderen van dijksgronden. Daartegen werd oppositie gevoerd, die gegrond verklaart werd. Pl. haalt de daartoe betrekkelijke overwegingen uit evengenoemd vonnis aan en is bereid het aan den Raad over te leggen. Daaruit leidt pleiter af, dat dus het grondbeginsel van het oude reglement niet is gewijzigd door het nieuwe.

Door het polderbestuur zijn overgelegd twee oude akten, als: 1°. Uitgiftbrief van 1564, en 2°. Cijns-contract van 1571. Uit die stukken blijkt, dat de oorspronkelijke uitgever van den polder (de Marquis van Bergen op Zoom, 1562) de dijken aan zich heeft gereserveerd, en dat de dijken nooit tot den polder hebben behoord.

Pleiter gaat daarop na de argumenten van den provincialen ingenieur, wiens gevoelen door Ged. Staten werd gevolgd. Men zie het rapport van 18 Januarij 1879.

Het verband tusschen het een en het ander (tusschen omslagpligtigheid en stemgeregtigdheid) wordt daar geheel uit het oog verloren.

En wat nu het nader rapport van 10 April 1879 betreft, de hoofdingenieur zegt daar, dat hij het vroegere Provinciale Reglement ter zijde zal laten. Maar dat oude

reglement is juist voor de geschiedenis onmisbaar. De ingenieur miskent derhalve geheel de beginselen in Noordbrabant vigerende.

Volgens pleiter duidt het woord ingelanden de bedoeling, de strekking duidelijk aan. Men moet land hebben in den polder. De eigenaars der dijken zijn geen ingelanden. Men vergelijke het Woordenboek van WEILAND, *in voce*.

Nu zijn wel de grenzen van dit waterschap bij bijzonder reglement van 1877 vastgesteld en wel zoodanig dat de dijken binnen de grenzen vallen. Maar de bedoeling daarvan was alleen aan te geven, hoever het politie-toezigt zich uitstrekt, en niet om in de omslagpligtigheid verandering te brengen.

Vervolgens onderzoekt pleiter wat vermoedelijk aanleiding heeft gegeven tot dit verzoek, wat den gemagtigde van Mevr. Pape daartoe bewogen heeft? Hij kan hieromtrent slechts een vermoeden uiten, want in het verzoekschrlft wordt daar niets van gezegd. Waarschijnlijk is het toe te schrijven aan den bijzonderen toestand van den polder Ruigenhil. Er heeft daar eene jaarlijksche uitkeering aan ingelanden plaats. Die jaarlijksche uitdeelingen spruiten voort uit de voordeelen, die de door den polder aangekochte buitengronden opwerpen. Daar nu die buitengronden in der tijd werden betaald door ingelanden van den oorspronkelijken polder, zoo zou het hoogst onbillijk zijn in die voordeelen te doen deelen door anderen, die tot dien aankoop in geene betrekking staan. Maar bovendien, de bijzondere toestand van den polder Ruigenhil mag geen verandering brengen in het beginsel, dat tot dusverre in Noordbrabant vigeerde.

Eindelijk wijst pleiter op de gevolgen als het besluit van Ged. Staten wordt gehandhaafd. Dan zullen de dijken in Noordbrabant schatpligtig worden, en zal hetgeen daaromtrent tot heden regtens was geheel en al worden omver geworpen, Dan zal de eerste stap gezet worden op een weg, die leiden zal tot eene onafzienbare reeks van moeijelijkheden.

Op deze gronden vraagt pleiter, dat het besluit van Ged. Staten van Noordbrabant van 6 Maart 1879 n°. 205 zal worden vernietigd.

De heer Mr. C. P. D. PAPE, advocaat te 's Gravenhage, treedt als gemagtigde voor Mevr. Pape op en zegt hoofdzakelijk:

Kort nadat Mevr. Pape van de bewuste dijkgronden eigenares was geworden, vernam zij van haren kundigen rentmeester, den heer W. A. Laurense, secretaris der gemeente Fijnaart, dat die gronden niet in de liggers van het waterschap den Ruigenhil waren opgenomen en haar alzoo het stemregt voor die perceelen werd onthouden: een en ander z. i. ten onregte, eene nadere overweging van die opmerking leidde haar tot de overtuiging dat werkelijk haar regten daardoor werden verkort: hetgeen dan ook door Ged. Staten van Noordbrabant, blijkens hun besluit van 6 Maart 1879, werd erkend.

Alvorens nu tot de wederlegging der bezwaren door het bestuur van genoemd waterschap tegen dat besluit ingebragt over te gaan, meen ik te moeten opmerken dat het bestuur in zijn beroep zal behooren te worden verklaard niet ontvankelijk; en wel naar aanleiding van een Kon. besluit van 12 Dec. 1868, o. a. te vinden in het achtste deel der *Handelingen van den Raad van State,* uitgegeven door de heeren Belinfante, blz. 400 (zie aldaar); bij welk besluit werd overwogen dat art. 35 van het algemeen

reglement voor de waterschappen in de provincie Noordbrabant de mogelijkheid uitsluit om bij Kon. besluit wijziging in de lijst der stemgeregtigde ingelanden te bevelen.

Wat nu de zaak zelve betreft deze is hoogst eenvoudig, zoo eenvoudig dat Ged. Staten het overbodig achtten hun besluit breed te motiveren; en dat niettegenstaande het polderbestuur hem met zooveel ernst wees op de vermoedelijke aanleiding tot het verzoek om stemregt te verkrijgen, namelijk het uitzigt om later nog (als uitvloeisel van dat regt) in de uitkeeringen te kunnen deelen. Hoewel het m. i. niet op den weg lag van het polderbestuur om zich in dergelijke bespiegelingen te verdiepen, heeft dit zoowel mijne lastgeefster als hare rentmeester door die mededeeling ten zeerste aan zich verpligt; beiden verblijden zich bij voorraad in dat buitenkansje waaraan zij niet hadden gedacht.

Ged. Staten houden zich aan de bepalingen van het algemeen reglement en aan de bij besluit der Staten van 4 Julij 1877 vastgestelde grensregeling, blijkens welke de bewuste dijkgronden gelegen zijn binnen de grenzen van het waterschap den Ruigenhil.

De hoofdingenieur zegt in zijne missive aan genoemd collegie, dd. 18 Januarij 1879: „de bewuste gronden maken deel uit van den Ruigenhilschen droogendijk, en zijn dus gelegen binnen de grenzen van den polder den Ruigenhil, zoo als deze zijn opgenomen in het bijzonder reglement van den polder.

Het polderbestuur daarentegen, geen rekening houdende met de door de bevoegde magt vastgestelde grensregeling en met de uitdrukkelijke bepalingen van het algemeen reglement, maakt bezwaar die dijkgronden op de liggers te plaatsen;

In de eerste plaats, omdat het bijzondere reglement geene andere strekking heeft dan om te bepalen, hoever de politiemagt van het waterschapsbestuur gaat; en dus in deze niets afdoet; deze bewering is echter lijnregt in strijd met de uitdrukkelijke woorden van art. 1 van het algemeen reglement, dat, ook met het oog op de vraag wie ingelanden en stemgeregtigd zijn, het gebied van het waterschap behoorlijk wil zien bepaald.

In de tweede plaats, omdat die dijk, blijkens oude stukken, nooit tot het waterschap heeft behoord.

Met die oude stukken hebben wij echter ten deze niets te maken; art. 109 van het algemeen reglement der waterschappen in Noordbrabant bepaalt uitdrukkelijk, dat alle met dit reglement (en dus ook met het bijzonder reglement dat daarmede een geheel uitmaakt) strijdige bepalingen in bestaande reglementen, *octrooijen* enz. zijn vervallen.

Die oude stukken zal ik dan ook met stilzwijgen voorbijgaan, evenzeer de liefelijke opmerking van het polderbestuur, dat hetgeen onzerzijds dienaangaande bereids werd aangevoerd „grootendeels bezijden de waarheid is". Minder juist is overigens de bewering van het polderbestuur, dat bij vonnis van het Kantongeregt te Zevenbergen, dd. 6 October 1876, is beslist, dat het waterschapsbestuur zonder eenig regt politietoezigt op den dijk uitoefende: — de Kantonregter overwoog slechts dat geen wet of verordening den eigenaar van zekeren dijk verpligtte de wagensporen op den dijk te onderhouden, dit is heel iets anders. Dit stip ik slechts even aan, omdat, ook waar het gelijk thans eene eenvoudige zaak geldt, goed lezen een eerste vereischte is.

In de derde plaats, omdat die dijk nooit in de lasten aangeslagen is of daarin betaald heeft.

Deze reden tot weigering wordt door Ged. Staten reeds ontzenuwd door de allezins juiste opmerking dat, ingevolge art. 29 van het algemeen reglement, de stemgeregtigdheid der ingelanden afhangt van het bundertal dat zij bezitten, en niet van het bedrag dat door hen in de lasten wordt bijgedragen. Wat de verpligting om in de lasten bij te dragen betreft (dit zij ter loops opgemerkt) deze berust blijkens art. 80 van het reglement van 1861 wel degelijk op de dijkgronden: de omslagen worden, zegt dat artikel, gedragen door alle binnen het waterschap gelegen perceelen, en, blijkens de memorie van toelichting voor het ontwerp-reglement van Ged. Staten, omvat een waterschap niet alleen de eigenlijk gezegde polders, maar ook de dijken, die een zeker gebied tegen het water beschermen. Dit legt ten deze meer gewigt in de schaal dan het vonnis der Regtbank te Breda, van 21 Maart 1865, waarvan het bestuur de gronden gaarne tot de zijne maakt.

Dit vonnis kan hier trouwens niet worden ingeroepen, daar het toen een polder betrof waarover nog geen bijzonder reglement was vastgesteld, en daar sprake was van belasting betalen.

Een laatsten grond tot weigering vindt het polderbestuur in het niet te ontkennen feit, dat nooit in de provincie Noordbrabant het eigendomsregt van een dijk regt heeft gegeven tot het uitbrengen van stem voor de belangen van een polder of waterschap.

Dat niet te ontkennen feit ontken ik ten sterkste.

Het algemeen reglement voor de waterschappen in Noordbrabant, ten deze niet gewijzigd door het bijzonder reglement, bepaalt dit uitdrukkelijk voor den polder den Ruigenhil.

In het Heemraadschap van Mark en Dintel geeft het eigendomsregt van een dijk evenzeer stemregt. Omdat niemand tot heden zijn regt deed gelden bestond het niettemin.

Zonderling klinkt bovendien de bewering van het bestuur, dat de aard der zaak medebrengt, dat de eigenaren van dijken geen stemregt wordt toegekend, daar hunne belangen en die der eigenaren binnen den polder niet gelijksoortig zijn, ja zelfs meermalen met elkander in strijd, b. v. in geval van onderhoud, dat de een voor zich dienstig, de ander voor zich nadeelig zou kunnen achten.

Nu vraag ik, zijn dan de belangen van eigenaren van hooger gelegen landen en die van de eigenaren der lager gelegene, gelijksoortig en nooit in strijd met elkander?

Toch kent het bestuur aan alle de overige ingelanden het stemregt toe.

Aan de eigenaren der dijken wordt dit regt door het bestuur betwist, omdat het niet vasthoudt aan het hoofdbeginsel, waarvan de wetgeving op de inrigting der waterschappen en ook het Noordbrabantsch reglement, uitgaat, namelijk dat een ieder die in een polder grond bezit en dus bij diens waterstaat belang heeft, aanspraak heeft op den gang der zaken invloed uit te oefenen.

Het verwondert mij dan ook niet, dat het polderbestuur van den Ruigenhil, blijkens zijn schrijven aan Ged. Staten van 18 Febr. jl., te vergeefs gezocht heeft in de geschiedenis van het reglement naar bewoordingen waaruit blijken kan, dat men

aan eigenaren der dijken het stemregt wilde verzekeren; dit sprak van zelf om de zoo even genoemde reden. Men zal evenzeer te vergeefs waken voor bepalingen betreffende het stemregt der eigenaren van hooger gelegen landen.

Stemgeregtigd zijn, volgens het algemeen reglement, zonder onderscheid zij die in het waterschap één bunder of meer land bezitten, die dus belang hebben bij den gang van zaken, derhalve ook de eigenaren der dijken. Niemand zal toch in ernst durven beweren, dat het dijkbewoners onverschillig moet zijn wat er in de poldervergaderingen alzoo besloten wordt.

Op grond van een en ander heb ik de eer te concluderen dat het den Raad van State moge behagen te adviseren

tot niet-ontvankelijkverklaring van het ingesteld beroep.

Subsidiair tot ongegrondverklaring van dit beroep.

De heer Mr. VAN ANDEL repliceert en de heer Mr. PAPE dupliceert.

Zoowel de president als de secretaris van het polderbestuur voeren het woord en geven eenige inlichtingen.

V. het beroep van *A. Ooms, landbouwer te Poortvliet, tegen eene uitspraak van Ged. Staten van Zeeland, in zake de Nationale Militie.*

De *Staatsraad* DE VRIES brengt het volgend verslag uit:

Cornelis Petrus Ooms, loteling van 1879, voor de gemeente Poortvliet, is de vierde van vijf zoons, waarvan de oudste, in 1874 een dienstpligtig nommer getrokken hebbende, een plaatsvervanger heeft gesteld, die nog dient; de tweede in 1876 op grond van broederdienst is vrijgesteld en de derde in 1877 een dienstpligtig nommer getrokken hebbende, bij het 3e reg. infanterie is ingedeeld, doch bij 's Konings besluiten van 24 April 1877 n°. 27 en 27 April 1878 no. 15 telkens voor een jaar ontheffing van den werkelijken dienst heeft gekregen als student in de R. K. theologie te Warmond.

Nadat gemelde Corn. Petrus Ooms door den militieraad voor den dienst was aangewezen, is zijn vader daartegen in beroep gekomen, aanspraak makende op vrijstelling wegens den dienst van den derden broeder. Ged. Staten hebben echter op 4 April jl. de uitspraak van den Militieraad bevestigd, op grond, dat op het oogenblik, dat de Militieraad die uitspraak deed, die derde broeder in het genot was van de krachtens art. 127 der wet aan hem verleende ontheffing van den werkelijken dienst en daarom de dienst diens broeders overeenkomstig art. 51 n°. 8 der wet niet als broederdienst in aanmerking komt.

Een uittreksel uit deze beslissing is volgens bericht van den Burgemeester van Poortvliet op 12 April jl. aan den belanghebbende uitgereikt.

Tegen deze uitspraak is de vader van den loteling bij Z. M. in beroep gekomen, op grond dat aan zijn derden zoon nog geen twee jaar ontheffing van werkelijken dienst is verleend. In zijn adres wordt die derde zoon als loteling van 1878 voorgesteld, hetgeen de Commissaris des Konings in Zeeland op grond der stukken voor eene misstelling verklaart. Genoemde Commissaris verklaart zich met de gronden in het besluit van Ged. Staten vermeld volkomen te vereenigen

VI. het beroep van *B. J. van der Nat, te Leiden, tegen een besluit van Burg. en Weth. aldaar, waarbij hem vergunning is geweigerd om een veestalling op te rigten in de Goegerritsteeg.*

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF brengt het volgend verslag uit:

B. J. van der Nat te Leiden heeft aan B. en W. aldaar vergunning verzocht om het perceel in de Goegerritsteeg, wijk 6 n_o. 303_b in gezegde gemeente in te rigten tot slagtplaats en veestalling.

Op 16 Jan. 1879 is het eerste toegestaan, het laatste geweigerd, en wel wegens vrees voor hinder en overlast voor de buren.

Bij adres dd. 5 Febr. 1879 heeft de belanghebbende zich te dezer zake tot Z. M. gewend, met het verzoek, dat Z. M. hem zal verleenen de vergunning, die hem geweigerd is en die, naar s'adressants beweren, niemand schade of last zal veroorzaken.

B. en W. van Leiden, op dat verzoek gehoord, hebben medegedeeld, dat hunne afwijzende beschikking steunde op art. 207 der Algemeene Politieverordening voor de gemeente Leiden dd. 24 October 1867, luidens welk artikel geen paarden- of koestallen mogen worden daargesteld zonder vergunning van B. en W. — hoedanige vergunning zij *in casu* vermeend hadden te moeten onthouden.

Van de wet van 2 Junij 1875 S. 95 kan in deze — naar zij meenen — de rede niet zijn, aangezien veestallingen niet onder die wet begrepen zijn.

En daarom dan ook oordeelen zij den verzoeker — die in zijn adres van genoemde wet melding maakt — niet-ontvankelijk in het beroep, dat hij bij den Koning instelt.

De juistheid van dat oordeel wordt door Ged. Staten van Zuidholland niet betwist — maar — en volledigheidshalve mag dit hier gerelateerd worden, zij betwijfelen de bevoegdheid van een gemeentebestuur, om, nu de straks genoemde wet het toezigt op de inrigtingen, die gevaar, schade of hinder kunnen veroorzaken, heeft geregeld, bij plaatselijke verordening de oprigting van niet bij de wet genoemde inrigtingen afhankelijk te maken van de vergunning van het plaatselijk bestuur. En in verband daarmede opperen zij de vraag, of de *in casu* bedoelde politie-bepaling, vastgesteld voor de invoering der wet van 1875, eenvoudig geacht kan worden ingevolge art. 151 der Gemeentewet van regtswege te hebben opgehouden te gelden, dan wel of zij, als strijdig met eerstgenoemde wet, aan Z. M. ter vernietiging behoort te worden voorgedragen.

Nadat krachtens 's Konings magtiging dd. 3 Mei 1879, no. 20, de overweging dezer zaak bij deze Afd. aanhangig was gemaakt, zijn nog ingekomen twee schrifturen, de eene van den verzoeker, de andere van belanghebbende buren — waarbij het te duchten gevaar voor brand en de te vreezen hinder in pro en contra worden behandeld, — doch over de ontvankelijkheid van het hooger beroep of de regtsgeldigheid der bewuste politiebepaling niet wordt gesproken.

Zoowel de appellant als twee belanghebbenden hebben nog het woord gevoerd tot verdediging en tot bestrijding van het hooger beroep.

Daarna wordt de vergadering gesloten.

Achttiende Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 4 *Junij* 1879.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff.

Referendarissen: Mr. L. P. Op den Hooff en Mr. G. J. Roijaards.

Aan de orde is:

I. het beroep van *het polderbestuur van Buurmalsen tegen een besluit van Ged. Staten van Gelderland, betreffende de bepoting van de Hoogemaatsteeg.*

De *Staatsraad* de Vries brengt het volgende verslag uit:

Het geschil dat thans aan de overweging van den Raad van State is onderworpen, is een gevolg van de zaak, waarover verslag is uitgebracht in de openbare zitting dezer Afdeeling van 23 Oct. jl. en waarin door Z. M. bij besluit van 19 Nov. 1878 no. 19 is beslist.

Nadat die beslissing aan het polderbestuur van Buurmalsen was medegedeeld, maar dit bestuur bleef volharden in zijne meening, dat door de bedoelde bepoting van de Hoogemaatsteeg niet was gehandeld in strijd met het polderreglement, heeft de dijkgraaf van het polderdistrict Buren aan Ged. Staten van Gelderland in bedenking gegeven 1°. tegen poldermeesters proces-verbaal te doen opmaken en hen persoonlijk verantwoordelijk te stellen voor de gevolgen, die uit hunne handelingen kunnen voortvloeijen, en 2°. indien zij bleven weigeren de bepoting op te ruimen en dus nalaten de bevelen op te volgen ter uitvoering eener wettige verordening gegeven, alsdan art. 108 van het polderreglement op hen toe te passen.

Hierop hebben Ged. Staten — bij besluit van 4 Febr. 1879 n°. 46, — Overwegende dat genoemd polderbestuur met de bedoelde bepoting gehandeld heeft in strijd met

art. 321 al. 4 van het reglement, zoodat die bepoting moet worden opgeruimd, — gelet op artt. 11, 1e lid, 108 3e lid en 321 4e lid van dat reglement, goedgevonden poldermeesters van den dorpspolder Buurmalsen te bevelen voormeldė bepoting vóór den 1en April toen e. k. te doen opruimen en van de genoemde steeg te verwijderen.

Tegen dit bevel is het hooger beroep gerigt.

Adr. wijst er in zijn adres op, dat Ged. Staten, die eerst uitgenoodigd hadden met bedreiging dat anders de toepassing van eene strafbepaling van den regter zou worden gevraagd, thans zich zelve tot regters opwerpen en eene opruiming bevelen, waartoe zij niet het regt hebben; dat dit zeker daaraan is toe te schrijven, dat de betrokken Kantonregter ook nog na het Kon. besluit van 19 Nov. jl. eene andere uitlegging heeft gegeven aan art. 321 al. 4 dan Ged. Staten en de meerderheid in den Dijkstoel van Buren, en Ged. Staten nu door dwang en schrik willen gedaan krijgen wat de regter geweigerd heeft te doen, dat daarom ook gedreigd wordt met ontslag, indien aan het bevel niet wordt voldaan; dat art. 11 van het reglement hier niet van toepassing is, daar het poten van boomen langs wegen niet geschiedt ingevolge cieringen, daar daartoe geen goedkeuring van hoogere besturen noodig is, zoodat van handelen in strijd met of zonder goedgekeurde cieringen geen spraak kan zijn; dat de polder poot langs een weg, evenals een particulier krachtens privaatregt; dat vermits tegen de overtreding van art. 321 al. 4 straf bedreigd wordt, alleen de strafregter, niet Ged. Staten, mag oordeelen of dat voorschrift al of niet overtreden is.

Appellant verzoekt op deze gronden vernietiging van het aangevallen besluit van Ged. Staten.

Op dit adres gehoord deelen Ged. Staten in hun ambtsberigt mede, dat na Z. M. beslissing der strafvervolging niet is ingesteld, omdat door het verloop van tijd de toepassing de strafbepaling volgens art. 459 Sv., was verjaard; dat echter art. 321 in al. 5 gewaagt van opruiming van bestaande bepoting en deze bepaling ook toepasselijk is, wanneer reeds de strafvervolging wegens het verboden poten is verjaard; dat het polderbestuur de bestaande bepoting als schadelijk heeft voorgesteld en Ged. Staten ook van oordeel zijnde, dat dergelijke bepotingen niets anders dan ten nadeele der afwatering kunnen blijven bestaan, daarom de weigerachtige poldermeesters van Buurmalsen gedreigd hebben hen wegens pligtverzuim te zullen ontslaan, en thans de opruiming der boomen hebben bevolen. Mochten zij, voegen Ged. Staten er bij, „ook hieraan geen gevolg geven, dan zal ons niet anders overschieten dan, met toepassing van art. 108 van het rivierpolderreglement, de poldermeesters wegens pligtverzuim en op grond van het niet-nakomen der bevelen, hun uit kracht van dat reglement gegeven, te ontslaan, en aan poldermeesters van Asch, als met het toezicht over de waterleiding in kwestie belast, de opruiming der bestaande, door hen schadelijk geoordeelde bepoting op te dragen.”

De heer Mr. G. Kolff, advocaat te Zaltbommel, treedt als gemagtigde voor het polderbestuur op en zegt:

Mijnheer de Voorzitter en leden dezer Afdeeling van den Raad van State!

Een kort woord slechts ter adstructie van ons hooger beroep in deze. Een kort woord omdat ik vermeen dat na al wat reeds is voorgevallen met betrekking tot de

bepoting der Hoogemaatsteeg, een uitvoerig betoog overbodig is. Na het Kon. besluit toch van 19 Nov. 1878 no. 19 in deze, genomen conform het advies dezer afdeeling, waarin met zoovele woorden wordt te kennen gegeven, dat in deze niet de administratieve, maar wel de regterlijke magt te beslissen had, hadden we een besluit, als waartegen we thans in hooger beroep zijn gekomen, niet verwacht. We konden niet verwachten dat een collegie als Ged. Staten van Gelderland, zoo een Kon. besluit en een advies dezer Afd., zou negeeren als ware het niet genomen, en dat nog wel onder aanhaling van dat besluit. In het dagelijks leven zou men dergelijke handelwijze zeer waarschijnlijk een naam geven, dien ik hier liever niet zou gebruiken.

Hoewel ik thans geene niet-ontvankelijkverklaring vrees, zij het mij toch vergund in de allereerste plaats de ontvankelijkheid van ons hooger beroep te verdedigen.

Het aangevallen besluit van Ged. Staten van Gelderland van 4 Febr. 1879 no. 46 is, blijkens de overwegingen, genomen o. a. op grond van art. 11 van het Geldersche polderreglement. Er staat „Gelet op de artikelen 11 1e lid enz.” Bij art. 12, wordt bepaald dat wanneer de belanghebbenden niet berusten in de beslissingen en besluiten der Ged. Staten krachtens art. 11 genomen hun hooger beroep op den Koning vrijstaat.

Krachtens dat artikel zijn wij in hooger beroep gekomen van eene beslissing door Ged. Staten genomen op grond van art. 11, zoodat we in dat ons hooger beroep ontvankelijk zijn.

Eene andere vraag, die ik niet bevestigend zou durven beantwoorden, is, is art. 11 hier wel toepasselijk of is het artikel slechts aangehaald pour besoin de la cause.

Dat artikel toch zegt dat wanneer de polderbesturen werken laten verrigten of verrigten in strijd met of zonder goedgekeurde cieringen, Ged. Staten kunnen gelasten dat het werk dadelijk worde gestaakt en voor zooveel noodig weder opgeruimd.

Gedurende tien jaren ben ik secretaris geweest van den Tielerwaard, een der grootste Geldersche polder-districten. In dat district hebben verschillende polders eigendommen en regt van bepoting. Op en langs de polderwegen staan boomen, er zijn er dien tijd door de polderbesturen boomen gepoot, doch nimmer is daarvan eene ciering opgemaakt, nimmer is het aan den dijkstoel in de gedachte gekomen dat voor dat pooten van boomen eene ciering zou moeten worden opgemaakt en door hoogere besturen goedgekeurd, evenmin als eene ciering wordt gevorderd wanneer een sloot langs poldereigendom loopende moest worden gegraven, eene weide gegroepd, of een perceel bouwland bemest.

Het woord werken verrigten of laten verrigten duidt genoegzaam aan waarop het artikel ziet. Wanneer een polderbestuur, in het algemeen polderbelang, aan de waterleidingen, aan de waterkeerende kaden of aan den dijk iets laat doen, dan moet daarvan eene ciering worden opgemaakt en deze aan de goedkeuring van hoogere besturen worden onderworpen. Waarvoor dient de ciering? Opdat de belanghebbenden en de hoogere besturen het werk kunnen beoordeelen; opdat ze kunnen nagaan of het werk tot nut strekt van en in het belang des polders is.

Het pooten echter van eenige boomen is niet wat art. 11 van het Geldersche polderreglement bedoelt met het woord „werken verrigten of laten verrigten”. Wanneer de polderbesturen van dergelijke zaken, cieringen opmaakten en ze ter goedkeuring

opzonden aan Ged. Staten, dan zou dat collegie zeer zeker het stuk terugzenden met berigt dat daarop geene goedkeuring noodig was, dat daarvan geene ciering moest worden opgemaakt.

Ik kan mij dan ook geen begrip vormen hoe dergelijke ciering zou moeten zijn ingerigt. Ik heb er misschien meer dan 100 opgemaakt, maar in het opmaken van eene dergelijke ciering zou ik geen gat zien. Zou er in moeten staan, de lengte der boomen, de dikte, de diepte waarop ze gepoot moesten worden, de afstand, het soort van boomen dat men wilde pooten. Ik begrijp het niet. Wanneer de polder een bosch bezit met griendhout bepoot, en er moet nieuw stek in gepoot worden, dan zou volgens Ged. Staten ook daarvan eene ciering moeten worden opgemaakt. Hoe zou zoo'n ciering moeten zijn? Ik begrijp het niet.

Neen, mijnheer de Voorzitter, het art. 11 is alleen aangehaald pour besoin de la cause. De Dijkgraaf van Buren heeft Ged. Staten van Gelderland in een moeijelijk parket gebragt; alleen afgaande op zijn advies, heeft dat collegie een besluit genomen, dat, het zij met eerbied gezegd, kant noch wal raakt. Nu het besluit eenmaal genomen is moet het gehandhaafd worden; art. 11 van het polderreglement moet dienst doen; er wordt niet gevraagd is het toepasselijk, het moet toepasselijk zijn, en om de poldermeesters van Buurmalsen den schrik op het lijf te jagen wordt art. 108 van het polderreglement mede aangehaald, worden zij gedreigd met ontslag. Dat artikel moest dienst doen, om hen bang te maken, opdat zij spoedig zouden voldoen aan het voorschrift van Ged. Staten. Men wordt toch niet gaarne ontslagen, omdat dit een vlek geeft op eer en goeden naam. Poldermeesters van Buurmalsen overtuigd van hun goed regt meenden echter voor die bangmakerij niet te mogen zwichten. Het was hun bewust, dat zij eerst dan schuldig konden zijn aan het niet nakomen der bevelen van Ged. Staten, wanneer de wettigheid van dat bevel in het hoogste ressort was uitgemaakt. Van daar hun beroep op Z. M. den Koning, wiens beslissing zij met gerustheid afwachten, en aan wiens beslissing zij zich volgaarne onderwerpen. Mogt die beslissing in hun nadeel uitvallen, wat zij meenen dat het geval niet zijn kan, dan hebben zij alles gedaan wat in hun vermogen was, om het goed regt van hun polder te verdedigen, dan hebben zij gehandeld volgens den eed door hen bij den aanvang hunner bediening afgelegd, dat zij de belangen van den polder zooveel mogelijk zullen behartigen en mogten zij desniettemin worden ontslagen, of bij aftreding, wat zeer waarschijnlijk is, niet worden herbenoemd door Ged. Staten, dan kan hun de schande niet treffen, dan kan er geen smet of vlek op hen rusten, omdat zij hun pligt hebben gedaan, omdat zij gehandeld hebben volgens den eed door hen afgelegd, omdat ze slechts gebruik hebben gemaakt van het regt dat hun bij het polderreglement is toegekend om in hooger beroep te komen, al valt dat hooger beroep niet in den geest van Ged. Staten, wat ten duidelijkste blijkt uit hun advies op dit ons hooger beroep.

Art. 11 van het Geldersche polderreglement is pour besoin de la cause toepasselijk verklaard, doch geheel erroneus. Hadden Ged. Staten de zaak aan zich willen trekken, dan had, hetzij met bescheidenheid gezegd, art. 6 veel beter dienst kunnen doen. Het polderbestuur van Buurmalsen toch heeft besloten de Hoogemaatsteeg wederom te bepoten. Ged. Staten vermeenen, o. i. ten onregte, dat daardoor art. 321 van het polderreglement wordt overtreden, dat dat bepoten in strijd is met voornoemd artikel.

Dat besluit nu van het polderbestuur van Buurmalsen, hadden zij dan moeten schorsen en ter vernietiging aan de Prov. Staten voordragen. Dit is niet geschied, hoewel dit de eenige weg was die open stond om alles legaal te behandelen; nu dit niet geschied is, moet het er voor gehouden worden, dat er geen strijd is met voorzegd artikel.

De provinciale wetgever heeft voorgeschreven hoe te handelen met besluiten die in strijd zijn met het provinciaal reglement. Aan die voorschriften zijn zoowel Ged. Staten als wij gebonden. Wij mogen daarvan niet afwijken, doch evenmin Ged. Staten, door te ver gedreven centralisatie-zucht. We zullen hierover niet verder uitweiden, overtuigd als we zijn, dat gij mijne heeren, onze zaak met die onpartijdigheid zult onderzoeken, die in Nederland reeds spreekwoordelijk is geworden.

Voor ik de vrijheid zal nemen, de zaak au fond te behandelen, een paar opmerkingen vooraf.

In hun advies van 15 April 1879, geven Ged. Staten aan Z. E. den Minister van Waterstaat te kennen, dat wij de zaak slepende gehouden hebben, om de bepaling van art. 459 van het Wetboek van Strafvordering te kunnen inroepen. Dit argument wordt gebezigd, om de niet-inroeping van den strafregter in deze te verdedigen.

Aan wien echter is dit slepende houden te wijten? Zeer zeker niet aan ons, doch aan Ged. Staten, die den strafregter niet wilden doen beslissen, overtuigd als ze waren, dat deze moest vrijspreken en die liever zelven bevelen wilden. Maar om nu de schuld daarvan op ons te schuiven gaat wat ver. Uit de stukken blijkt het tegendeel. Steeds hebben wij er op aangedrongen, reeds dadelijk bij het eerste berigt van Ged. Staten, dat er tegen ons proces-verbaal zou worden opgemaakt. Steeds hebben we in onze stukken gesteld dat we 's regters tusschenkomst wenschten, maar aan onzen wensch is geen gevolg gegeven.

De boomen stellen Ged. Staten dat gepoot zijn in Dec. 1877; dat is abuis, ze zijn gepoot in Febr. 1878, de gaten zijn in Dec. 1877 gemaakt, maar gesteld dat de eerste datum de juiste was, dan toch nog, al had men 's Konings beslissing in de eerste zaak willen afwachten, wat volstrekt geen vereischte was, dan toch nog, had er tempore utili eene vervolging knnnen worden ingesteld zonder dat art. 459 Strafvordering had kunnen worden ingeroepen. 's Konings besluit toch is van 19 Nov. 1878. Op 26 Nov. is dit besluit door den Minister van Waterstaat aan Ged. Staten medegedeeld. Eerst op 3 Dec. daarna deelen Ged. Staten die beslissing mede aan den dijkgraaf van Buren, en eerst op 11 Dec. daarna, geeft deze er van kennis aan het polderbestunr van Buurmalsen, met uitnoodiging om voor het einde der maand te berigten, of de bepoting al dan niet zal worden opgeruimd. In dat besluit van Ged. Staten van 3 Dec. is van vervolging voor den strafregter al geen sprake meer, hoewel toen zeer zeker nog tempore utili eene vervolging had kunnen worden ingesteld. Men wenschte geene vervolging. Ged. Staten en de dijkgraaf van Buren, niet wij, hebben de zaak slepende gehouden; Zij, niet wij, zijn de schuld dat we thans art. 459 Strafv. kunnen inroepen; had de dijkgraaf van Buren zijn pligt gedaan, dan had hij proces-verbaal tempore utili moeten laten opmaken. Hij heeft dit niet gedaan. Maar om nu op ons de schuld te schuiven gaat wat ver. Het argument aan art. 459 Strafv. ontleend, is ook nieuw, want tallooze proces-verbalen zijn er opgemaakt tegen personen in het district Buren, die gepoot hadden als wij, 10 à 15 jaar geleden. Geene

enkele vervolging had succes. En de Kantonregter te Geldermalsen èn de Regtbank te Tiel spraken vrij. De Hooge Raad verwierp de cassatie, zoodat naar een nieuw middel moest worden omgezien.

Dat de zaak zoolang getraineerd heeft, is niet onze schuld doch die van Ged. Staten en den dijkgraaf van Buren. Had deze laatste zijn pligt gedaan en tempore utili proces-verbaal opgemaakt, dan zouden we reeds lang zijn vrijgesproken geweest. Eene tweede opmerking betreft het advies van Ged. Staten op dit ons hooger beroep.

Onder referte aan ons vroeger advies en aan de vroeger ingediende memorie, hebben we in ons adres aan Z. M. de gronden van ons hooger beroep, in het breede opgegeven. In hun advies op dat hooger beroep, wordt geen enkel onzer argumenten weerlegd, ja zelfs geen enkele tegenspraak van onze argumenten komt er in voor. Het behelst niets anders dan eene historia facti: een in herinnering brengen van hetgeen is voorgevallen, met een berigt dat als er aan het bevel geen gevolg wordt gegeven, poldermeesters zullen worden ontslagen, en aan het polderbestuur van Asch, als met het beheer der waterleiding belast, zal worden opgedragen de gepootte bomen die N.B. staan in een anderen polder opteruimen.

Summier regt voorwaar, maar het polderbestuur van Asch zou zich eerst nog wel eens bedenken, voor het aan dat bevel gevolg gaf; om in een anderen polder opruimingen te doen. De poldermeesters van Asch toch weten zeer goed, wat Ged. Staten vergeten, dat de Strafwet ook voor hen geschreven is en dat zij zonder regterlijk vonnis, in Nederland geene opruiming in een anderen polder mogen doen.

Ged. Staten hebben geen enkel onzer argumenten trachten te weerleggen. Wanneer we nu het spreekwoord mogen toepassen „die zwijgt, stemt toe”, dan zeer zeker zou onze zaak reeds dadelijk gewonnen zijn. Hoewel we mogen aannemen dat zoo Ged. Staten, zoo ze onze argumenten hadden kunnen weerleggen, dit zeker zouden hebben gedaan, zullen we toch die argumenten nog eenigzins nader toelichten.

Eene opmerking nog vooraf.

In de overwegingen van het Kon. besluit van 19 Nov. 1878 n°. 19, komt voor dat het besluit van Ged. Staten van 5 Febr. 1878, is genomen zonder dat het polderbestuur van Buurmalsen is gehoord, zoodat van een geschil geen sprake kon zijn. Nog zijn we niet gehoord, het audi et alteram partem schijnt voor Ged. Staten van Gelderland niet te bestaan; dat collegie schijnt zich den raad, bij voormeld Kon. besluit op uw advies gegeven, niet te willen ten nutte maken. Zonder dat we gehoord zijn, zonder dat eenige opname in loco hetzij door Ged. Staten hetzij op hun last heeft plaats gehad, zijn we veroordeeld, alleen op het advies van den dijkgraaf van Buren, en dat niettegenstaande Ged. Staten met personen, toestanden en familie-relatiën volkomen bekend zijn. Vroeger stonden er ter zelfder plaatse boomen, die gerooid zijn. Nimmer is er eene klagt over ingekomen. Onder den vorigen dijkgraaf was alles in het district Buren, vrede en eensgezindheid. Diens bevelen werden steeds met graagte door een ieder opgevolgd. Maar thans? We zullen er niet verder over uitweiden; het doet niets ter zake; we hebben het aangeroerd alleen met het oog op het advies van Ged. Staten, die alle schuld op ons werpen, en dat konden mijne lastgevers niet hebben. Wanneer Ged. Staten onderzoeken, zelf, met den wil om de waarheid in alles, de beweegreden der klagt van het polderbestuur van Asch te

hooren, wanneer ze den regtsregel, et audi et alteram partem, toepassen, en dan later weer eens moesten adviseren, hun advies zou geheel anders zijn.

Thans ter zake. De quaestie in deze hangt af van twee vragen, door ons in ons hooger beroep gesteld:

1°. Zijn Ged. Staten in deze bevoegd om te bevelen?

2°. Zoo ja, is dan hunne beslissing de juiste?

Beiden vragen meenen we ontkennend te mogen beantwoorden.

Ad 1°. zijn Ged. Staten in deze bevoegd om te bevelen. Heeft dat college het regt om de opruiming te bevelen van boomen, door het polderbestuur van Buurmalsen gepoot langs de Hoogemaatsteeg, een eigendom van den polder, omdat die boomen huns inziens gepoot zijn in strijd met art. 321 4e lid van het polderreglement. Is het in casu Administratie of Justitie?

Alle twistgedingen over eigendom of daaruit voortspruitende regten, enz., behooren bij uitsluiting tot de kennis van de regterlijke magt; aldus bepaalt de Grondwet in het eerste lid van art. 148.

De polder Buurmalsen is eigenaar van de wegen in dien polder, althans van de Hoogemaatsteeg. Die polder bezit dien weg jure privato. De bermen van dien weg, zijn kadastraal bekend, ten name van dien polder; hij betaalt daarvan belastingen en trekt er de vruchten van. Wanneer de polder die bermen wilde afrasteren, dan kon en mogt er niemand opkomen. Op die bermen nu die de polder jure privato bezit heeft het polderbestuur, ter plaatse waar vroeger boomen stonden, die een jaar te voren waren gerooid, nieuwe boomen gepoot, om zoodoende die bermen voor den polder productief te maken.

Wanneer een particulier eigenaar is van een weg en deze hetzelfde doet wat nu het polderbestuur gedaan heeft, dan kunnen Ged. Staten er niets aan doen; wanneer zij dien particulier bevolen de boomen op te ruimen, dan zou deze aan dat bevel niet hebben te voldoen, en dit ook niet doen. Staan de boomen er in strijd met de wet of met de provinciale verordening, dan kan van den regter de opruiming gevraagd worden, en deze kan ze bevelen doch niet Ged. Staten, die geen regters zijn. Het is een geschil over den eigendom, of over de uit dien eigendom voortspruitende regten, het regt van bepoting, waarover alleen de regterlijke magt te oordeelen heeft.

En nu doet het hier niets ter zake, dat we in casu niet te doen hebben met een particulier, maar met een polderbestuur dat de zaken van den polder, de universitas, beheert. De geheele quaestie in deze is over het regt van bepoting der Hoogemaatsteeg, een regt voortvloeijende uit den eigendom, waarover alleen de regter te beslissen heeft. Dit regt van bepoting is het onderwerp der vordering, het objectum litis, en dat onderwerp, niet hare oorzaak, is het kenmerk der regterlijke bevoegdheid. Het doet er niets toe dat de bepoting geschied is op last van het polderbestuur door den polder, de universitas; dat maakt Ged, Staten niet bevoegd om regter te zijn. De eenige vraag is, wanneer een particulier deed, wat nu poldermeesters gedaan hebben, wie moest dan oordeelen over de regtmatigheid of onregtmatigheid, wie moest dan de opruiming bevelen? Natuurlijk de regter, niet de administratieve magt.

Het polderreglement bepaalt straf op de overtreding van art. 321 al. 4. Daaruit volgt dat volgens den provincialen wetgever, de regterlijke magt, niet de administratieve,

alleen en bij uitsluiting bevoegd is om te beoordeelen of dat artikel al dan niet is overtreden.

Uit het Kon. besluit van 19 Nov. 1878, genomen op uw advies, blijkt ten duidelijkste dat en Z. M. en Uwe Afd. het met mij eens zijn. Daarin toch lezen we, dat zoo er eene strafvervolging wordt ingesteld wij ons beweren over de niet-toepasselijkheid van art. 321 aan 's Regters beslissing zullen kunnen onderwerpen.

Wanneer Ged. Staten kunnen handelen gelijk zij deden, dan zouden wij van dat regt, dat we ook volgens Uwe Afd. hebben, geheel verstoken zijn.

Op die gronden vermeenen we dat Ged. Staten onbevoegd zijn om de opruiming der door ons gepootte boomen te bevelen, en dit bevel alleen door den regter kan worden gegeven, zoodat naar onze meening op dien grond het besluit, waarvan hooger beroep, zal moeten worden vernietigd.

Wanneer Z. M. echter op advies Uwer Afd. eene andere opinie mogt zijn toegedaan, dan is de tweede vraag: Is de beslissing van Ged. Staten de juiste? Zijn de door ons gepootte boomen, gepoot in strijd met art. 321 al. 4 van het polderreglement? Ook deze vraag meenen we gerustelijk ontkennend te mogen beantwoorden.

Zeer duidelijk heeft de hoofdingenieur in Gelderland, het doel der bepaling van art. 321 al. 4 aangetoond. Wij zullen daar niets bijvoegen, alleen zullen we de vrijheid nemen nog op een paar zaken te wijzen.

Wanneer, zooals in vele streken in Gelderland, de waterlossing van andere polders door een polder loopt en wel tusschen hooggelegen landerijen door, die dan tevens tot waterkeering dienen, dan zou volgens de bekrompen uitlegging die Ged. Staten aan art. 321 al. 4 geven de eigenaar van zoodanig perceel daarop geen boomen mogen pooten al was dat perceel ook 1000 M. breed. Het perceel toch dient voor waterkeering: is dus volgens Ged. Staten waterkeering en langs waterkeeringen mogen geen boomen gepoot worden. Dergelijke wetsuitlegging zou te ver voeren.

Eene wet moet in gezonden zin worden uitgelegd; art. 321 al. 4 moet alleen dienen om belemmering in den waterafvoer te voorkomen.

De burgerlijke wet verbiedt het pooten van opgaande boomen op een minderen afstand dan 20 palmen van eens anders eigendom, zoodat aangenomen mag worden, dat een opgaande boom meer dan 20 palmen van eens anders eigendom verwijderd, daaraan geen nadeel kan toebrengen. Bij analogie redenerende zal men evenzeer kunnen aannemen dat boomen die twee ellen van een watergang afstaan daaraan geen schade kunnen berokkenen, den waterafloop niet kunnen belemmeren.

De meeste kaden, in de beneden-districten van Gelderland tot het keeren van het polderwater dienende, hebben eene kruinsbreedte van hoogstens 1 M., zoodat boomen die 2 M. van den watergang afstaan niet gezegd kunnen worden langs den watergang te staan. En omdat nu de polderweg die om zijne hoogte toevallig tot waterkeering dienen kan zooveel breeder is, zou daarom op dien geheelen weg geen boomen mogen gepoot worden. Die uitlegging zou te ver voeren.

De hoofdingenieur adviseert om de boomen aan den binnenkant te laten staan doch die aan den buitenkant der Hoogemaatsteeg staande op te ruimen. Die boomen staan op een afstand van meer dan 2 M. van den watergang, zoodat zij niet gezegd kunnen worden langs den watergang te staan, en in geen geval den waterafloop kunnen belemmeren.

Casu quo, vertrouwen we dat in elk geval Uwe Afd., aan Z. M. zal voordragen om toch het besluit van Ged. Staten waarvan hooger beroep te vernietigen, zoodat de door ons gepootte boomen zullen kunnen blijven staan.

II. het beroep van *D. Ruig, te Amsterdam, van eene uitspraak van Ged. Staten van Noordholland, in zake de Nationale Militie.*

De *Staatsraad* de Vries brengt het volgend verslag uit:

Dirk Ruig te Amsterdam heeft zich tot den Koning gewend ten behoeve van zijn zoon Johannes Stephanus Ruig, loteling van de gemeente Amsterdam, ligting 1879.

Deze zoon is de derde van een gezin van vier broeders, waarvan de oudste, geboren in 1848, den 12 Augustus 1868 bij de Militie is ingedeeld, doch den 17 Januarij 1869, dus na slechts ruim vijf maanden te hebben gediend, weder uit den dienst is ontslagen, als dienende boven het contingent, vervolgens op 11 Mei 1869 als plaatsvervanger in dienst getreden, zich op 15 Julij 1870 vrijwillig heeft geëngageerd voor zes jaar en 14 Julij 1876 met paspoort is ontslagen. De tweede broeder heeft zijn militiediensttijd bij de zeemilitie volbragt, terwijl de vierde nog beneden den militiepligtigen leeftijd is.

Op grond dat de dienst van den oudsten broeder, na aftrek van den tijd van vijf jaar, gedurende welken hij als plaatsvervanger heeft moeten dienen, niet langer heeft geduurd dan twee jaar en zeven maanden, en dus niet kan in aanmerking komen om aan een broeder vrijstelling te doen verleenen, is genoemde derde zoon eerst door den Militieraad en vervolgens door Ged. Staten voor den dienst aangewezen.

Adressant heeft in zijn verzoek, om vrijstelling, aan Z. M. gerigt, zich op den dienst zijner oudste zoons beroepen, maar geen gronden aangevoerd om de redenen, die tot de aanwijzing van zijn derden zoon voor den dienst geleid hebben, te wederleggen. Ook in zijn nader adres aan den Raad van State komt zulk een grond niet voor.

III. het beroep van *J. M. Torchiana, te Amsterdam, tegen een besluit van Ged. Staten van Noordholland, in zake de Nationale Militie.*

De *Staatsraad* de Vries brengt het volgend verslag uit:

Appellant, loteling van de ligting 1879 voor de gemeente Amsterdam, is de tweede van een gezin, waarin drie zoons aanwezig zijn.

Hij heeft bij den Militieraad aanspraak gemaakt op vrijstelling wegens broederdienst. Zijn oudste broeder namelijk, van den dienst bij de Nationale Militie vrijgesteld, heeft zich den 27 Aug. 1869 als vrijwilliger bij het leger hier te lande verbonden; 11 Jan. 1871 is hij overgegaan bij de Oost-Indische troepen en 7 Jan. 1874 uit den dienst ontslagen, tegen het stellen van een ander in zijne plaats.

Op grond dat de diensttijd van gemelden oudsten broeder dus slechts 4 jaar, 4 maanden en 11 dagen heeft geduurd, hebben zoowel de Militieraad als Ged. Staten geoordeeld, dat deze diensttijd onvoldoende is om den tweeden broeder aanspraak op vrijstelling te geven.

Tegen deze beslissing voert app. aan, dat ook de diensttijd, dien hij na 7 Jan. 1874 door een plaatsvervanger heeft doen vervullen, in aanmerking behoort te worden genomen, blijkens art. 50 n°. 2 en 7 der wet, en dat alzoo de volle diensttijd van vijf jaar door zijn broeder wel is volbragt.

Andere gronden van bezwaar zijn door den appellant Johannes Marie Torchiana niet aangevoerd.

De appellant heeft zelf het beroep nader toegelicht.

IV. het beroep van *M. G. A. F. Vaalman, te Tilburg, tegen een besluit van Ged. Staten van Noordbrabant, in zake de Nationale Militie.*

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff brengt het volgend verslag uit:

Cornelis Lauwerijssen, geboren te Meerle in België, is daar gehuwd, heeft zich — zonder ooit vroeger in Nederland te hebben gewoond — in 1858, met zijne vrouw, Lucia Sprangers, en hunne destijds reeds uit haar, in België geborene drie zonen, metterwoon verplaatst naar de gemeente Chaam, in Noordbrabant.

In deze gemeente is hem uit hetzelfde huwelijk ten jare 1859 een vierde zoon geboren, met name Hendrik Lauwerijssen.

Deze Hendrik Lauwerijssen nu is in het thans loopende jaar bij uitspraak van den Militieraad, toen hij aan de loting te Tilburg, waarheen het gezin zijner ouders in 1868 is overgebragt, deelnam, vrijgesteld van den dienst als zijnde eenige wettige zoon.

Tegen die uitspraak zijn bij adres van 26 Maart 1879 bij Ged. Staten van Noordbrabant bezwaren ingebragt door den mede-loteling van dit jaar te Tilburg, M. G. A. F. Vaalman, wiens getrokken nummer ten gevolge dier vrijstelling, bij oproepingen ingevolge art. 47 der Militiewet te doen, aan de beurt zou kunnen komen.

Die bezwaren waren ontleend aan het feit, dat, zoo als uit het door den Burgemeester van Tilburg, afgegeven certificaat (model n°. 11) bleek, de loteling Lauwerijssen, in stede van te zijn eenige wettige zoon, nog drie broeders had.

Ged. Staten echter hebben die bezwaren ongegrond verklaard en de uitspraak van den Militieraad gehandhaafd, uit overweging hiervan, dat de bedoelde drie broeders, als geboren in Belgie uit Belgische ouders, Belgen zijn, en alzoo, daar zij volgens art. 15 al. ult. der Militiewet niet als ingezetenen moeten beschouwd worden, ook bij de beoordeeling van huns broeders aanspraak op vrijstelling buiten berekening moeten blijven.

Tegen die beslissing, door Ged. Staten op 3 April ll. sub n°. 116 genomen, is de reclamant Vaalman op 11 April d. a. v. in voorziening gekomen. De artt. 47 en 53 der Militiewet, zoo beweert hij, maken, waar zij van „eenigen wettigen zoon" spreken, geen uitzondering met het oog op de slotbepaling van art. 15.

Hij vraagt den Koning mitsdien vernietiging van het aangevallen besluit en aanwijzing van Hendrik Lauwerijssen voor de dienst.

De overweging van dat geschil is krachtens 's Konings magtiging van 13 Mei ll. n°. 13 bij deze Afdeeling ter overweging aangebragt.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de Vergadering gesloten.

Negentiende Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 11 *Junij* 1879

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. VAN REENEN.

Tegenwoordig de *leden :*

Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff.

Referendarissen: Mr. L. P. Op den Hooff en Mr. G. J. Roijaards.

I. Door den VOORZITTER wordt voorlezing gedaan van de volgende Koninklijke besluiten :

1o. van 24 Mei 1879, no. 53, houdende beschikking op het beroep van *G. J. van Gasteren, te Haarlem, van eene beschikking van Burg. en Weth. aldaar, dd.* 19 *December* 1878, no. 18/177, *voor zoo ver hem daarbij vergunning is geweigerd om eene slagterij van varkens op te rigten.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, blz. 170.)

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van G. J. van Gasteren, te Haarlem, van een beschikking van Burgemeester en Wethouders aldaar, dd. 19 Dec. 1878 no. 18/177, voor zoo ver hem daarbij vergunning is geweigerd om een slagterij van varkens op te rigten;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 7 Mei 1879, no. 20;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 19 Mei 1879, no. 43, Afd. Handel en Nijverheid;

Overwegende:

dat G. J. van Gasteren aan Burgemeester en Wethouders van Haarlem vergunning heeft verzocht om in het perceel, kadastraal bekend als gemeente Haarlem sectie C nº. 1984, te mogen daarstellen eene inrigting tot het slagten van varkens en rooken van spek en ham;

dat op de ingevolge art. 7 der wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* nº. 95) belegde vergadering door verschillende naburen tegen het toestaan der gevraagde vergunning bezwaren zijn ingebragt;

dat Burgemeester en Wethouders bij hun besluit van 20 Dec. 1878 aan adressant onder zekere voorwaarden vergunning hebben verleend tot oprigting van een rookhok en fournuis doch zijn verzoek tot oprigting eener slagterij hebben geweigerd;

dat adressant van dit besluit, voor zooveel de weigering betreft, bij Ons in beroep komende, verzoekt dat hem de gevorderde toestemming alsnog worde verleend;

Overwegende:

dat de slagterij zal worden gevestigd in de kom der gemeente te midden van een digt bebouwde buurt;

dat de open plaats, waar de slagterij zal worden uitgeoefend, zeer beperkt is daar zij slechts eene vrije ruimte heeft van 2.03 bij 1.90 meter;

dat de slagtplaats slechts door gebouwen van geringe hoogte en breedte gescheiden is van de plaatsjes der naast aangrenzende perceelen;

dat eene dergelijke slagtplaats in de zoo onmiddellijke nabijheid van bewoonde perceelen zonder twijfel hinder van ernstigen aard voor de naburen zal opleveren;

Gezien de wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* nº. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van het bestreden besluit van Burgemeester en Wethouders van Haarlem, het daartegen ingesteld beroep te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 24 Mei 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
TAK VAN POORTVLIET.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

2º. van 27 Mei 1879, nº. 11, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *A. van de Pol en andere geërfden in het polderdistrict Bommelerwaard boven den Meidijk van een besluit door de Prov. Staten van Gelderland op* 8 *Nov.* 1878, nº. 8, *genomen.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 169).

Het besluit luidt aldus:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op het beroep bij adres dd. 24 Jan. 1879 ingesteld door A. van de Pol en andere geërfden in het polderdistrict Bommelerwaard boven den Meidijk van een besluit, door de Prov. Staten van Gelderland op 8 Nov. 1878, n°. 8, genomen;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 30 April 1879, n°. 12;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 23 Mei 1879, La. H, Afd. Waterstaat A;

Overwegende:

dat het gecombineerd collegie van het polderdistrict Bommelerwaard boven den Meidijk op 12 Junij 1878 besloten heeft de kosten van zekere werken, door het district tijdens de stormen van het voorjaar van 1876 gemaakt, te nemen voor rekening van de kas van dat district:

dat de tegenwoordige appellanten op grond van den aard dier werken en van de omstandigheden waaronder zij waren gemaakt, in verband met de bepalingen van het vigerende Reglement op het beheer der rivierpolders in Gelderland, tot Ged. Staten van Gelderland gerigt hebben het verzoek dat dezen bedoeld besluit van genoemd collegie zouden schorsen en aan de Prov. Staten ter vernietiging zouden voordragen;

dat Ged. Staten op 1 Oct. 1878 verklaard hebbende, geene termen te vinden om in dat verzoek te treden, de tegenwoordige appellanten den 24 Oct. d. a. v., op de gronden en motieven bij hun adres ontwikkeld, aan de Prov. Staten van Gelderland verzocht hebben de vernietiging van voormeld besluit van het genoemde gecombineerde collegie;

dat de Prov. Staten, zonder te treden in een onderzoek van de grieven en beweringen der adressanten, hen bij besluit in den hoofde dezes vermeld, verklaard hebben niet-ontvankelijk op grond dat het reglement op het beheer der rivierpolders in Gelderland geene aanleiding zou geven om van besluiten van gecombineerde collegiën die niet door Ged. Staten zijn geschorst in beroep te komen bij de Prov. Staten;

en dat de adressanten van dat besluit der Prov. Staten bij Ons in beroep komende bij hun adres van 24 Jan. ll. van Ons hebben verzocht vernietiging van dat besluit met ontvankelijk-verklaring der adressanten alsnog in hun tot die Staten gerigt verzoek;

Overwegende:

dat krachtens art. 6 van het bij Ons besluit van 3 Sept. 1856 n°. 111 goedgekeurde Prov. Reglement op het beheer der rivierpolders in Gelderland, alle besluiten van polderbesturen in dat gewest, welke, zooals naar het beweren dezer adressanten in casu het geval zou wezen, in strijd zijn met een Prov. Reglement, door Ged. Staten kunnen worden geschorst en door de Prov. Staten kunnen worden vernietigd;

dat wel is waar schorsing moet worden gevolgd door eene voordragt tot vernietiging, maar dat vernietiging geenszins behoeft te worden voorafgegaan door schorsing; dat toch art. 6 voormeld aan de Prov. Staten het vernietigingsregt toekent zonder dat òf die òf eenige andere bepaling de uitoefening van dat regt der Prov. Staten afhankelijk maakt van het oordeel of de medewerking van hunne Ged.;

dat alzoo de Prov. Staten ten onregte de adressanten niet-ontvankelijk hebben verklaard;

Gezien art. 12 van meergenoemd reglement;

Hebben goedgevonden en verstaan:

het besluit van de Prov. Staten van Gelderland van 8 Nov. 1878, no. 8, te vernietigen met vrijlating aan de adressanten om zich met hunne bezwaren op nieuw tot genoemde Staten te wenden.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 27 Mei 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
TAK VAN POORTVLIET.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

3o. van 28 Mei 1879, no. 17, houdende beschikking op de *aanvragen om pensioen of om wachtgeld, vervat in de ingediende verzoekschriften van F. J. B. Plenck, te Rotterdam.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 181.)

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op de aanvragen om pensioen of om wachtgeld, vervat in de aan Ons in dato 17 Januarij en in dato 28 Januarij 1879 ingediende verzoekschriften van F. J. B. Plenck te Rotterdam;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van den 14 Mei 1879, n°. 27;

Op de voordragt van Onzen Minister van Finantiën van 21 Mei 1879, n°. 103, Gen. Thes.;

Overwegende: dat de reclamant, aan wien, destijds commies 3e kl. bij 's rijks belastingen, bij resolutie van Onzen Minister van Financiën in dato 7 November 1866 n°. 16, wegens voortdurende ongesteldheid met den laatsten dag van genoemde maand eervol ontslag uit 's Rijks dienst is verleend, bij bovenaangehaalde verzoekschriften aanspraak maakt op pensioen, op grond van art. 3° en art. 5 der wet betreffende de burgerlijke pensioenen of althans op wachtgeld;

Overwegende wat het pensioen betreft:

dat de bewoordingen waarin bij de zooeven vermelde resolutie aan den reclamant is verleend „ontslag uit 's Rijks dienst" duidelijk en ondubbelzinnig geene andere opvatting gedoogen dan deze, dat ten genoemden dage, ultimo November 1866, alle dienstbetrekking tusschen het Rijk en den reclament werd verbroken, eene opvatting, voor zooverre noodig, nog versterkt door de aan het ontslag toegevoegde toezegging dat de ontslagene nà eventueel volkomen herstel en op zijne aanmelding op nieuw zou worden geplaatst;

en dat derhalve bijaldien de wettelijke vereischten daartoe aanwezig waren voor den reclamant de bevoegdheid om zijne aanvrage om pensioen in te dienen op 1 December 1866 was geboren;

Overwegende: dat krachtens art. 22 der wet op de burgerlijke pensioenen die aanvrage, op straffe van déchéance, binnen vijf jaren na genoemden datum en alzoo vóór of uiterlijk op 30 November 1871 had moeten zijn ingediend;

dat echter wel verre van dien fatalen termijn in acht te nemen de reclamant voor het eerst bij zijn adres, in dato 3 October 1878 tot Onzen Minister van Financiën gerigt, aanvrage om pensioen heeft gedaan;

Overwegende: dat mitsdien alle aanspraak op pensioen, die bestaan mogt hebben, uit krachte der wet was verbeurd, reeds lang vóór de onderwerpelijke aanvrage werd ingediend; en dat alzoo zonder geheel overbodig onderzoek naar den duur of den aard van 's reclamants dienst of naar de oorzaak der ligchamelijke ongesteldheid, die zijn ontslag ten gevolge had, de thans gedane aanvrage behoort te worden afgewezen;

Overwegende wat het wachtgeld betreft:

dat aan den reclamant ontslag is verleend onder de werking van Ons besluit van 2 Julij 1849, n°. 55;

dat bij dat besluit regt op wachtgeld alleen toegekend is aan die ambtenaren, die ten gevolge van maatregelen van bestuur buiten betrekking geraakten;

dat de reclamant zelf niet beweert tot de dusdanigen te moeten gerekend worden;

dat derhalve een regt op wachtgeld niet door hem kon worden ingeroepen;

Gezien de wet betreffende de burgerlijke pensioenen en Ons voormeld besluit;

Hebben goedgevonden en verstaan:

te verklaren dat er geene termen aanwezig zijn om op 's reclamants verzoekschriften, in den hoofde dezes vermeld, gunstig te beschikken.

Onze Minister van Financiën is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 28 Mei 1879.

WILLEM.

De Minister van Financiën,
GLEICHMAN.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN

Aan de orde is:

II. het beroep van den *gemeenteraad van Stoutenburg tegen een besluit van Ged. Staten van Utrecht, houdende vermindering van een post op de rekening van ontvangsten en uitgaven dier gemeente over* 1877.

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF brengt het volgend verslag uit:

De feiten, die aanleiding hebben gegeven tot het geschil, welks overweging krachtens 's Konings magtiging van 9 Mei ll. n°. 15 bij deze Afd. is aanhangig gemaakt, zijn van zeer eenvoudigen aard.

Bij de vaststelling van de ontvangsten en uitgaven der gemeente Stoutenburg over 1877 hebben Ged. Staten van Utrecht die uitgaven verminderd met eene som van *f* 20, die bij de voorloopige vaststelling door den Gemeenteraad daaronder was opgenomen voor belooning aan den heer J. N. T. Boeschoten voor het bijhouden van de registers van den Burgerlijken stand.

De verwijdering van dien post steunde op de overweging, dat de bewuste belooning niet overeenkomstig art. 136 der Gemeentewet door *den Raad* was vastgesteld. Burgem. en Weth. van Stoutenburg hebben tegen dat besluit van Ged. Staten voorziening gevraagd bij den Koning — er op wijzende, dat de heer Boeschoten buiten bezwaar der gemeentekas ter secretarie werkzaam is; — dat het bedrag der belooning niet is onregtmatig; en dat art. 136 der Gemeentewet ten deze naar hun inzien niet van toepassing is.

Ged. Staten van Utrecht, ter zake gehoord, handhaven de juistheid hunner beslissing onder opmerking, dat zij reeds meermalen, laatstelijk bij de vaststelling der rekening over 1876, op herstel dezer onregelmatige handelwijze hebben aangedrongen. En zij doen ten slotte opmerken, dat hun aangevallen besluit gedagteekend is 6 Maart 1879 en het beroep van Burg. en Weth. 8 April 1879.

III. het beroep van den *Gemeenteraad van Leusden tegen een besluit van Ged. Staten van Utrecht, houdende vermindering van een post op de rekening van ontvangsten en uitgaven dier gemeente over* 1877.

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff brengt het volgend verslag uit:

Bij de vaststelling van de ontvangsten en uitgaven der gemeente Leusden over 1877 hebben Ged. Staten van Utrecht die uitgaven verminderd met eene som van *f* 25, die bij de voorloopige vaststelling door den Gemeenteraad daaronder was opgenomen voor belooning aan den heer J. N. T. Boeschoten, secretaris en ontvanger der gemeente, voor het bijhouden der registers van den burgerlijken stand.

De verwijdering van dien post steunde hierop, dat bedoelde belooning beschouwd moest worden als eene bedekte verhooging der jaarwedde van den secretaris — in afwijking van art. 104 der Gemeentewet, — en bovendien dat zij niet overeenkomstig art. 136 der Gemeentewet door den Raad was vastgesteld.

Burg. en Weth. van Leusden hebben tegen dat besluit van Ged. Staten voorziening gevraagd bij den Koning, — er op wijzende, dat het niet meer dan billijk is om in hunne gemeente, even als in zoovele andere geschiedt, aan hem die de registers van den burgerlijken stand bijhoudt, eene regtmatige belooning toe te kennen; — dat dusdanige belooning niet valt onder art. 136 der Gemeentewet: — en huns inziens bij gevolg in deze ook niet tegen art. 104 dier wet is gehandeld.

Ged. Staten van Utrecht, ter zake gehoord, voeren tegen die beschouwingen aan, dat Burg. en Weth. in geen geval bevoegd zijn om uit het op de begrooting voor de kosten van den burgerlijken stand aangewezen artikel, belooningen uit te betalen, niet door den Raad vastgesteld, — en zulks nog wel aan den secretaris der gemeente, wiens jaarwedde door het bij de Gemeentewet vermelde gezag wordt geregeld.

Ged. Staten doen ten slotte opmerken, dat hun aangevallen besluit gedagteekend is 6 Maart 1879 en het beroep van Burg. en Weth. 8 April 1879.

IV. het beroep van *P. F. Eeman, te Oud- en Nieuw-Gastel, tegen een besluit van Ged. Staten van Noordbrabant, houdende vaststelling van den ligger der wegen en voetpaden in die gemeente.*

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff brengt het volgend verslag uit:

In zijne vergadering van 28 Maart 1878 heeft de Raad der gemeente Oud- en Nieuw-Gastel opgemaakt den legger der openbare wegen en voetpaden en daarop onder n°. 11 gebragt de Korte en Lange Dreef, eigendom van den heer P. F. Eeman. Deze heeft daartegen den 6 Mei d. a. v. een bezwaarschrift bij Ged. Staten ingeleverd — doch vruchteloos. — Ged. Staten namelijk hebben, na verhoor der gemagtigden van den reclamant en van het Gemeentebestuur, en na onderzoek in loco door een Commissie uit hun midden, bij resolutie van 17 Jan. 1879, n°. 59, de ingebragte bezwaren ongegrond verklaard en den legger vastgesteld zooals die door den Raad der gemeente was opgemaakt.

Die beslissing steunde hoofdzakelijk op de volgende overwegingen:

dat de Korte en de Lange Dreef sedert onheugelijke tijden als openbaar voetpad ten gebruike van een ieder zou hebben gestrekt;

dat de heer Eeman zulks niet ontkent, en dat niets gebleken is tot staving zijner aan die erkentenis toegevoegde bewering, dat het gemaakte gebruik dier voetpaden bij gedoogen van hem en van de vorige eigenaren van zijn landgoed zou hebben plaats gehad;

en verder nog:

dat de Korte Dreef, die haar begin neemt aan de Markt te Oud-Gastel, wat het voorste gedeelte betreft aan anderen toebehoort; dat die Korte Dreef en verder de Lange Dreef door het zoogenaamd Processiestraatje, een erkend openbaar, doch zonder die Dreven tot niets dienend voetpad en ten deele zelfs rijpad, de verbinding vormen van het gehucht Meir met Oud-Gastel, speciaal voor hem, die zich daar naar kerk of markt begeven; terwijl anderzijds die beide Dreven te zamen met de Vierschaarstraat de gemeenschap daarstellen tusschen Oud-Gastel en Oudenbosch; alles thans nog in denzelfden toestand waarin een en ander ten jare 1733 reeds bestond, zoo als blijkt uit eene destijds opgemaakte en ten Raadhuize van Oud- en Nieuw-Gastel berustende kaart.

Tegen die beslissing van Ged. Staten van Noordbrabant heeft de heer Eeman in d°. 7 Maart ll. voorziening verzocht aan den Koning.

Bij zijn breedvoerig adres tracht hij de overweging van Ged. Staten te weerleggen en het betoog te leveren, gestaafd door overgelegde veilbrieven en koopacten, dat de bestemming en het doel van den aanleg der quaestieuse Dreven geheel is geweest juris privati.

De overweging van dat geschil is bij deze Afd. aanhangig gemaakt krachtens 's Konings magtiging van 8 Mei ll.

Het Gemeentebestuur van Oud- en Nieuw-Gastel heeft in d°. 5 April ll. tot Z. M. eene memorie gerigt, waarbij het de juistheid der aangevallen beslissing in den breede adstrueert.

Beide partijen hebben zich de mondelinge toelichting harer sustenuen voorbehouden.

Voor den appellant treedt als gemagtigde op de heer Mr. A. S. van Mens, die concludeert, dat de Raad advisere dat het besluit van Ged. Staten vernietigd en dat de meergemelde weg van den ligger afgevoerd worde.

De heer Mr. M. P. M. van Dam, advocaat te Breda, treedt als gemagtigde op voor het gemeentebestuur van Oud- en Nieuw-Gastel, en concludeert dat het besluit van Ged. Staten van Noordbrabant worde gehandhaafd en het beroep ongegrond verklaard

De heer van Mens wederlegt het door den vorigen spreker aangevoerde.

De heer van Loon, kleinzoon van den appellant, licht zelf het beroep nader toe.

De *Voorzitter* en de *Staatsraden* de heeren Verniers van der Loeff en de Vries doen onderscheidene vragen, die door de pleiters, door den heer van Loon en den Burgemeester worden beantwoord.

V. het beroep van *Burg. en Weth. der gemeente Barradeel tegen een besluit van Gedep. Staten van Friesland, wegens niet-goedkeuring der gemeentebegrooting voor* 1879, *omdat daarop niet voorkomt een post voor de brandweer.*

De *Staatsraad* de Vries brengt het volgend verslag uit:

Ged. Staten van Friesland hebben, met terugzending der hun ter goedkeuring aangeboden gemeentebegrooting voor 1879, den Raad van Barradeel uitgenoodigd

om daarop alsnog te brengen een post voor kosten van aanschaffen of voor het onderhoud van brandbluschmiddelen.

Op die begrooting was alleen uitgetrokken een post van *f* 200 voor „kosten bij eventueelen brand." In 's Raads zitting van 6 Febr. jl. zijn alle voorstellen om die som met een som voor aankoop van brandbluschmiddelen te verhoogen, verworpen en is alleen de omschrijving van den post van *f* 200 veranderd en aldus gesteld: „Voor aanschaffen en onderhoud van brandbluschmiddelen en voor kosten bij eventueelen brand in de gemeente."

Ged. Staten hebben daarop B. en W. uitgenoodigd aan den Raad voor te stellen de begrooting zoodanig te wijzigen, dat daarop alsnog een post worde uitgetrokken tot aanschaffing van minstens één brandspuit.

Burgem. en Weth. hebben aan die uitnoodiging voldaan en voorgesteld den bovengemelden post te verhoogen tot *f* 1200. Maar de Raad heeft dit voorstel afgewezen, omdat voor de gemeente geen brandspuit noodig is.

Daarop is bij resolutie van 20 Maart de goedkeuring aan de begrooting onthouden. Ged. Staten overwogen bij hun besluit: dat in de gemeentewet het beginsel is aangenomen, dat de zorg voor de brandweer is een gemeentezorg; dat niet kan worden aangenomen dat in eene gemeente als Barradeel, waarin verschillende aaneengebouwde buurten zijn, een voldoende brandweer zou kunnen worden gemist, en dat de gemeentefinanciën de uitgaaf toelaten.

In zijn adres, waarbij de Raad in beroep komt van die beslissing, wijst hij er op dat reeds sedert geruimen tijd hetzelfde punt tusschen het gemeentebestuur en Ged. Staten in behandeling is geweest; dat de raad de aanschaffing van een brandspuit niet noodig kan vinden, omdat er geheel geen dienst van te verwachten is voor de zeer verspreid gelegen boerderijen, en bij brand in de dorpsbuurten (waar alle huizen zeer laag zijn) deze, zooals de ondervinding geleerd heeft, ook wel zonder spuiten te beteugelen is. Aanschaffing van brandhaken, waar die niet zijn, acht de Raad voldoende; de gemeentewet neemt aan dat de zorg voor de brandweer is gemeentezorg, maar dit sluit niet in een gebiedend voorschrift om eene brandspuit aan te schaffen; de Raad is integendeel van oordeel. dat hij door den op de gemeentebegrooting gebragten post in deze gemeentezorg kan voorzien.

Al zouden de financiën de kosten van een brandspuit wel toelaten, de hoofdelijke omslagen van de gemeente en hare afdeelingen, zijn reeds tot een zeer hoog bedrag geklommen, waarop vooral behoort te worden gelet bij de tegenwoordige kwijning der vroegere welvaart onder de landbouwers.

In hun nader berigt wijzen Ged. Staten er op, dat deze welvarende gemeente verscheidene volkrijke, tamelijk groote aaneengebouwde dorpen en buurten bevat, binnen welke hier en daar fabrieken en verscheidene nijverheidsbedrijven worden gevonden, waar vuur bij wordt gebruikt. De Gemeenteraad erkent niet alleen dat de zorg voor de brandweer is gemeentezorg, maar wijst tevens middelen aan tot bestrijding der kosten. Het onvoldoende dier middelen, waaruit de kosten niet kunnen worden gevonden tot het aanschaffen van eene enkele brandspuit, hebben Ged. Staten er toe geleid om hunne goedkeuring aan de begrooting te onthouden.

Niets meer aan de orde zijnde wordt de vergadering gesloten.

Twintigste Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 18 *Junij* 1879.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. VAN REENEN.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff.

Referendarissen, Mr. L. P. Op den Hooff en Mr. G. J. Roijaards.

Aan de orde is:

I. het *geschil tusschen de gemeente Hoogezand en Sappemeer over de overdragt in beheer en onderhoud van den toegangsweg naar het Spoorwegstation Hoogezand.*

De *Staatsraad* DE VRIES brengt het volgend verslag uit:

Van het voorplein van het station Hoogezand, in den Staatsspoorweg Harlingen—Nieuwe Schans, strekken twee toegangswegen evenwijdig aan den spoorweg, de een west- de ander oostwaarts. De oostelijke strekt tot een door de gemeente Sappemeer aangelegden weg. Van dien oostelijken toegangsweg ligt een klein gedeelte (eenige centiaren) op het gebied van Sappemeer, al het overige in de gemeente Hoogezand.

Bij den aanvang van 1878 waren de besturen der beide gemeenten het eens dat deze oostelijke toegangsweg aan de gemeente Sappemeer behoort te worden overgedragen, vooral op grond dat hij door die gemeente en op hare kosten is aangelegd en zij zich bij overeenkomst jegens den Staat verbonden heeft dien weg voortdurend te onderhouden en te verlichten; welke overeenkomst gedagteekend 5/9 Julij 1864 in afschrift is overgelegd. De bestemming van den weg is om voor de gemeente Sappemeer tot toegang naar het station te dienen. Ook Ged. Staten van Groningen zijn van oordeel dat de overdragt aan de gemeente Sappemeer behoort te geschieden. Later is evenwel het gemeentebestuur van Hoogezand van gevoelen veranderd en heeft bezwaar er tegen gemaakt, dat een toegangsweg onder Hoogezand gelegen

door de gemeente Sappemeer zou worden beheerd en onderhouden, daar dit al zeer ligt tot moeielijkheden aanleiding zou kunnen geven.

Het geschil over dit punt is van 's Koningswege bij deze afd. aanhangig gemaakt. Beide gemeentebesturen hebben eene memorie aan dezen Raad ingediend. Hoogezand verklaart niet te kunnen toestaan, dat wegen onder die gemeente liggende aan andere gemeenten in onderhoud worden overgedragen. Sappemeer beroept er zich op, dat de weg in haar belang is aangelegd, en zoo die weg niet in goede orde is, de last en schade daarvan op haar zou drukken, dat zij dus het meest belang heeft voor het goed onderhoud de noodige zorg te dragen.

II. het beroep van *de gemeenteraden van Barwoutswaarder en Rietveld, tegen een besluit van Ged. Staten van Zuidholland, waarbij de oprigting eener school in de gemeente Rietveld is bevolen.*

De *Staatsraad* de Vries brengt het volgend verslag uit:

De gemeenten Barwoutswaarder en Rietveld strekken zich tegenover elkander langs de rivier de Rijn uit. Ter uitvoering der wet op het lager onderwijs is door hare besturen op 30 Sept. 1859 een gemeenschappelijk besluit genomen, hetwelk door Ged. Staten van Zuidholland is goedgekeurd.

Art. 1 van dat besluit bepaalt, dat de uitvoering der bedoelde wet en al hetgeen daartoe betrekking heeft voor de twee gemeenten gemeenschappelijk zal worden geregeld. Art. 2 en 4, dat er voor de beide gemeenten één openbare school zal bestaan en wel de school van den onderwijzer Langenhout daartoe over te nemen, en art. 9 dat aan de bijzondere school der Kapel van de Nieuwerbrug een jaarlijksch subsidie zal worden toegekend, waarvoor in die school alle kinderen van bedeelde of minvermogende ouders uit beide gemeenten, door Burgemeester en Wethouders aan te wijzen, gratis onderwijs en schoolbehoeften moeten ontvangen. In de overige artikelen zijn de omvang van het onderwijs, de heffing van het schoolgeld, het beheer en toezicht en verdere punten geregeld.

In 1867 weigerden de Kapelmeesters of beheerders der school aan de Nieuwerbrug het subsidie, ten einde die school meer bepaald voor de kinderen van belijders eener enkele godsdienstige gezindheid in te richten. Sedert dien tijd is de eenige school, waar openbaar lager onderwijs voor de twee gemeenten gegeven wordt, de school in Barwoutswaarder.

De onvoldoende toestand dezer school gaf in 1877 aanleiding tot een schrijven van Ged. Staten aan het gemeentebestuur van Rietveld dd. 30 Oct. van dat jaar, houdende dat hun uit ingewonnen berigt van den Inspecteur van het lager onderwijs gebleken was, dat het bestaande schoolgebouw niet meer aan de eischen voldeed, en alleen daarom niet was afgekeurd, omdat deze overtuiging bij beide gemeentebesturen bestond, dat één schoolgebouw voor beide gemeenten niet voldoende was, daar alsdan de kinderen van een der gemeenten viermaal daags in een pontje den Rijn moesten overgaan, weshalve de regeling van 1859 eene herziening zou moeten ondergaan in

dier voege dat in elke der beide gemeenten eene school voor gemeenschappelijke rekening werd daargesteld of dat het gemeenschappelijk besluit van het jaar 1859 werd ingetrokken, en voortaan elke gemeente afzonderlijk het onderwijs regelde. Op die gronden verzochten Ged. Staten het gemeentebestuur van Rietveld met dat van Barwoutswaarder omtrent deze zaak in overleg te treden.

Dit overleg heeft plaats gehad, maar niet tot een gunstigen uitslag geleid. De Raad van Rietveld wilde de bestaande gemeenschappelijke school doen vervallen en eene nieuwe gemeenschappelijke school binnen de gemeente Rietveld stichten, of wel de bestaande gemeenschap ontbinden en dan eene eigene school stichten. De Raad van Barwoutswaarder wilde de gemeenschap, zooals die in 1859 geregeld was, handhaven en eene nieuwe school oprigten terzelfder plaatse ongeveer als de bestaande.

Onder deze omstandigheden hebben Ged. Staten hun thans aangevallen besluit van 12/19 Febr. 1878 genomen. Ged. Staten gaan daarbij uit van de overweging, dat bij het ontbreken van overeenstemming tusschen de beide gemeenteraden het gemeenschappelijk besluit van 1859 en daarmede de bepaling, dat alle zaken de uitvoering der wet op het lager onderwijs betreffende gemeenschappelijk zullen geregeld worden, van kracht blijft, dewijl dit besluit alleen op de wijze in art. 121 der gemeentewet voorgeschreven, opgeheven of gewijzigd kan worden; dat echter eene regeling als hier bestaat overeenkomstig art. 16 al. 3 der wet op het lager onderwijs hun college niet van het toezigt ontslaat, daaraan bij art. 17 al. 2 opgedragen, namelijk te waken, dat in elke gemeente het getal der scholen voldoende zij; dat in de gemeente Rietveld, welke zich een uur langs den Rijn en bijna evenver landwaarts uitstrekt, eene school niet mag ontbreken; dat het onvoeldoende der tegenwoordige regeling blijkt uit de omstandigheid, dat uit de bevolking van Rietveld van 529 zielen, waaronder volgens de gewone berekening 66 schoolgaande kinderen vallen, slechts 37 kinderen te Barwoutswaarder schoolgaan. Op deze gronden besloten Ged. Staten 1°. te verklaren, dat het getal scholen voor openbaar lager onderwijs voor de gemeente Rietveld onvoldoende is, en 2°. te bevelen dat dat getal zal worden vermeerderd door de oprigting eener school in die gemeente, welke school, zoolang art. 1 van het besluit van 1859 van kracht is, door beide gemeenten gemeenschappelijk zal behooren te worden opgerigt en onderhouden.

Na magtiging om over de ontbinding van dat besluit van 1859 met Barwoutswaarder in overleg te treden besloot nu de Raad van Rietveld 6 Junij 1878 de gemeenschappelijke regeling te ontbinden met 1 Jan. 1879, het aandeel der gemeente in de gemeenschappelijke school, onderwijzerswoning, tuin, schoolmeubelen en schoolbehoeften in vrijen eigendom af te staan aan de gemeente Barwoutswaarder en voorts tot eenige voorzieningen voor het geval de te Rietveld op te rigten nieuwe school niet met 1 Jan. 1879 gereed mogt zijn. Dit besluit bleef echter zonder gevolg omdat het gemeentebestuur van Barwoutswaarder niet in de ontbinding toestemde. Intusschen hadden zich in Mei 1878 eenige inwoners van Rietveld tot Ged. Staten gewend met verzoek dat het bestaande contract tusschen de beide gemeenten niet mocht vervallen maar een tweede gemeenschappelijke school mocht bevolen worden in de Bree, gemeente Rietveld.

Toen nu aan het bevel van Ged. Staten geen gevolg werd gegeven, heeft op

3 Febr. 1879 de schoolopziener de school te Barwoutswaarder verklaard te zijn voor de gezondheid schadelijk, en van onvoldoende ruimte voor het getal schoolgaande kinderen.

In April dezes jaars zijn nu de beide gemeentebesturen tegen het besluit van Ged. Staten van 12/19 Febr. des vorigen jaars, elk bij een afzonderlijk adres, in beroep gekomen bij Z. M. Beide betoogen dat, indien twee gemeenten, ingevolge art. 16 der wet op het lager onderwijs, zich vereenigen tot het oprigten van ééne gemeenschappelijke school (niet, zooals door Ged. Staten dat contract wordt gelezen of verstaan: ter regeling van alle zaken van onderwijs) het naar beginselen van staatsregt niet aangaat de aangegane overeenkomst tegen den wil der contractanten te veranderen of uit te breiden; en dat zeker art. 121 der gemeentewet aan Ged. Staten het regt niet toekent zich te stellen in de plaats der contracteerende gemeenten om daar, waar over de oprigting van eene gezamenlijke openbare school is overeengekomen, ook de oprigting van een tweede school voor gemeenschappelijke rekening te bevelen.

Ook wat de behoefte aan voldoend onderwijs betreft zijn de beide adressen gelijkluidend. .

De gemeente Rietveld, beweren de beide gemeentebesturen, grenst langs den Rijn van Woerden tot in de onmiddellijke nabijheid van Nieuwerbrug.

Aan de Nieuwerbrug is eene bijzondere school en voor hen, die van dat onderwijs geen gebruik willen maken, en de afstand naar de openbare school van Barwoutswaarder te ver af is, bestaat er gelegenheid om van het onderwijs op de openbare school te Waarder gebruik te maken. Daarover wordt dan ook niet geklaagd ; zelfs door Ged. Staten wordt erkend, dat in de behoefte aan voldoend onderwijs in Barwoutswaarder is voorzien.

De gemeente Rietveld, aan de noordzijde van den Rijn gelegen en van de grens der gemeente Woerden met de gemeente Barwoutswaarder bijna evenwijdig tot aan Nieuwerbrug doorloopende, heeft nooit eene eigene school gehad. De kinderen uit deze gemeente gingen of te Woerden of te Barwoutswaarder ter school.

Dat niet alle kinderen de school te Barwoutswaarder bezoeken is voor een deel daaraan te wijten, dat die der meergegoeden uit deze gemeente, de scholen voor meer uitgebreid onderwijs te Woerden bezoeken.

Bij het bestaand voornemen van de gemeente Barwoutswaarder om eene nieuwe school voor 120 kinderen, zoo noodig op het voor beide gemeenten best gelegen punt in Barwoutswaarder te stichten, is er meer uitzigt, dat het onderwijs aan die school op eenigzins breede wijze wordt ingerigt, dat in de onderwijskrachten en de hulpmiddelen ruimer kan worden voorzien, wat bij twee afzonderlijke scholen ieder met slechts één hoofdonderwijzer, vooral met het oog op het geringe aantal zielen in beide gemeenten, minder waarschijnlijk is omdat eene even goede inrigting van twee scholen even ruim en goed als op de gemeenschappelijke eenige school te kostbaar zal blijken.

De scheiding van de beide gemeenten door den Rijn heeft tot nu toe nimmer reden van klachten gegeven. Op meer dan eene plaats is gelegenheid tot gemeenschap tusschen de beide oevers en evenmin mag als bezwaar gelden de omstandigheid dat de grenzen der gemeente Rietveld en ook die van Barwoutswaarder zich noord- en

zuidwaarts van den Rijn op eenigen afstand uitstrekken. Langs die grenzen is wel land maar zijn geene woningen noch huisgezinnen of schoolgaande kinderen die eene klacht over niet voldoend onderwijs in deze gemeente wettigen.

Trouwens, al komt er eene school in deze gemeente, zal die komen langs den straatweg en niet achter op de grens en zal de afstand voor die kinderen op de uiterste grenzen te huis behoorende, weinig of niet verminderen.

Adressanten zijn innig overtuigd, dat met den voorgenomen bouw van een nieuw schoolgebouw in Barwoutswaarder, met voldoende ruimte voor 120 kinderen, terwijl nu slechts 70 à 80 kinderen uit de beide gemeenten de openbare school te Barwoutswaarder bezoeken, ingerigt overigens naar de eischen en behoeften van den tegenwoordigen tijd, zoo noodig verplaatst naar een punt meer in het midden van de gemeente Barwoutswaarder langs den Rijn gelegen, voorzien van een hoofd- en hulponderwijzer en van alles wat tot eene goed ingerigte school behoort, voor beide gemeenten voldaan wordt aan den eisch der wet en daarmede beter zal voldaan zijn, dan wanneer, ook indien al de beide gemeenten dat wenschten of daartoe konden worden genoodzaakt, twee scholen met twee onderwijzers in de beide gemeenten worden opgerigt.

Het is op deze gronden, dat de beide gemeenteraden Z. M. verzoeken, het besluit van Ged. Staten van 12 Febr. 1878, hiervoren gemeld, te vernietigen, en te verklaren dat in de gemeenten Rietveld en Barwoutswaarder aan den eisch der wet zal zijn voldaan, bijaldien het schoolgebouw te Barwoutswaarder worde vernieuwd en het onderwijs worde ingerigt zooals het voornemen is en hetgeen in beginsel reeds is aangenomen.

Ged. Staten, over deze beide adressen gehoord, schrijven in hun berigt:

I. over het beweren dat zij een onwettige uitbreiding hebben gegeven aan het contract van 1859:

„Het essentieele van ons besluit is enkel het bevel tot oprigting eener school in Rietveld. Wij contracteerden alleen wat krachtens art. 1 der regeling van 1859, alle onderwijszaken van beide gemeenten gemeen makende, moet geschieden. Ook zonder zulke vermelding in ons besluit zoude zulks immers evenzeer het geval zijn. De beschuldiging van hierdoor inbreuk te maken op de autonomie der gemeenten, die in de ingediende adressen voorkomt, meenen wij dus gerust van ons te mogen afwerpen.

„Bij het thans aanhangig beroep kan het, naar onze meening, alleen de vraag zijn of werkelijk art. 1 der regeling alle onderwijszaken der beide gemeenten omvat en wij meenen reeds aangetoond te hebben dat hieromtrent geen twijfel kan bestaan. Eene appreciatie der regeling kan echter thans, waar het niet deze regeling zelve geldt, niet ter sprake komen.

„Gaarne erkennen wij echter dat ons deze regeling allezins rationeel schijnt. Bij twee gemeenten als Rietveld en Barwoutswaarder, beide over de geheele uitgestrektheid van haar gebied langs de Rijnoevers druk bebouwd, en derhalve juist door deze ligging naauw met elkander vereenigd, schijnt geene andere regeling van het onderwijs zoo doeltreffend, als die in 1859 getroffen werd.

„In beide gemeenten is de bevolkte Rijnoever de aangewezen plaats voor eene school. En daar op meer dan één plaats, zooals ook in de thans aanhangige adressen

wordt aangevoerd, gelegenheid is tot gemeenschap tusschen de beide oevers, zullen de kinderen der bewoners der oostelijke gedeelten van beide gemeenten, het best van één en dezelfde school gebruik maken, en wederkeerig evenzoo de bewoners der westelijke gedeelten.

„Wij hebben reeds medegedeeld dat dan ook blijkens de eerste overweging van het besluit van 18 Febr. 1859, op deze plaatselijke gesteldheid der beide gemeenten de gemeenschappelijke regeling rust. Indien dan ook, zooals verwacht mag worden, de in Rietveld op te richten school in het westelijk deel der gemeente wordt geplaatst, dus in dat gedeelte dat niet tegenover de thans in Barwoutswaarder bestaande school ligt, dan zal deze school in even groote mate aan Barwoutswaarder ten goede komen.

Het is dan ook minder juist dat wij, zooals de gemeenteraad van Barwoutswaarder aanvoert, zouden meenen dat in die gemeente in de behoefte aan voldoend lager onderwijs is voorzien. Ten gevolge van het contract van 1859 zal echter de bevolen vermeerdering in Rietveld ook aan de gemeente Barwoutswaarder ten goede komen en op die wijze, indien ook de daar betsaande ongeschikte school door eene andere is vervangen, — ook in die gemeente voldoende in de behoefte van het openbaar onderwijs worden voorzien.

II. Over de vraag: Wordt in de gemeente Rietveld lager onderwijs gegeven in een voor de bevolking en de behoefte voldoend getal scholen, toegankelijk voor alle kinderen zonder onderscheid van godsdienstige gezindheid? zeggen Ged. Staten:

„Wij hebben gemeend dat art. 17 der wet op het lager onderwijs vordert dat wij voor elke gemeente afzonderlijk beoordeelen of het aantal openbare scholen voldoende is. Ons besluit behandelt derhalve alleen den toestand in de gemeente Rietveld. De toestand van het lager onderwijs aldaar is thans veel ongunstiger dan in 1859, doordien art. 9 der regeling van dat jaar verviel, vermits de bijzondere school aan de Nieuwerbrug ophield voor kinderen van ouders van iedere godsdienstige gezindheid toegankelijk te zijn. Reeds twintig jaar geleden gevoelde men, blijkens deze regeling en deze overweging van het besluit van Febr./Junij 1859, behoefte aan openbaar lager onderwijs in het oostelijk gedeelte der gemeente. Dit klemt te meer omdat het bevolkingscijfer van Rietveld van 1859 tot thans, van 375 tot 550 is geklommen.

„Hoezeer de behoefte aan een schoolgebouw in de gemeente Rietveld in het westelijk gedeelte „de Bree” genaamd, door de ingezetenen gevoeld wordt blijkt uit een adres van 25 ingezetenen van Rietveld, dd. 29 Mei 1878, dus na het door ons gegeven bevel.

„Dat door de kinderen van ingezetenen dier gemeente, zooals de appellanten beweren, gevoegelijk gebruik zou kunnen worden gemaakt van de openbare school te Waarder wordt weerlegd door een blik op de kaart, wanneer men weet dat die school in de kom der gemeente ligt. Bovendien bestaat geen overeenkomst, volgens welke dat gemeentebestuur kinderen uit Rietveld zou moeten toelaten.

De Raad van Rietveld zelf moet geacht worden de noodzakelijkheid van eene school in die gemeente, in te zien. Immers blijkens de reeds aangehaalde missive van Burgemeester en Wethouders van Rietveld van 8 Sept. 1877, wil de Raad in die gemeente eene school stichten. Zijne tegenkanting op dit oogenblik is derhalve te

wijten aan de omstandigheid, dat die oprigting gemeenschappelijk met Barwoutswaarder moet geschieden. Toch kan de verdeeling der kosten, in art. 11 van de regeling van 1859 bepaald (in evenredigheid met de wettelijke bevolking), niet bezwarend voor Rietveld wezen. Het schijnt derhalve moeijelijk voor het verzet van den Raad dier gemeente eene andere reden te vinden dan de vrees, dat ten gevolge van het voortduren der gemeenschap de nieuwe school opgerigt zal worden in dat deel der gemeente, dat niet tegenover de thans te Barwoutswaarder bestaande school ligt, nl. in het deel „de Bree" genaamd, dus nabij de christelijke bijzondere school aan de Nieuwerbrug, welke school o. a. ook door de ingezetenen van Rietveld wordt beheerd en onderhouden.

Hoe slecht de tegenwoordige toestand van het lager onderwijs is, blijkt overtuigend uit het feit, dat de gemeenschappelijke school te Barwoutswaarder, de eenige waar openbaar lager onderwijs wordt gegeven, door den districts-schoolopziener op 3 Febr. 1879 voor de gezondheid schadelijk is verklaard en van onvoldoende ruimte voor het aantal schoolgaande kinderen, even als de christelijke bijzondere school aan de Nieuwerbrug. Tegen deze besluiten van het schooltoezigt is bij ons collegie beroep aangeteekend, dat nog aanhangig is, weshalve ingevolge de laatste alinea van art. 4, het onderwijs in deze localen wordt voortgezet. Afschriften van de besluiten van den districts-schoolopziener voegen wij hiernevens.

Het springt in 't oog, dat het dringend noodzakelijk is, dat aan dezen onhoudbaren toestand een einde worde gemaakt, doch tevens dat vervanging van het thans te Barwoutswaarder bestaande locaal door een nieuw, alleen dan kan plaats hebben, indien is bepaald of er in deze beide gemeenten voortaan eene of twee scholen voor openbaar lager onderwijs zullen zijn.

Aan de afdeeling is op haar verzoek mededeeling gedaan van de adviezen van den inspecteur van het lager onderwijs over deze zaak.

In die adviezen wordt herinnerd hoe in 1858 door de beide gemeentebesturen magtiging van Ged. Staten gevraagd en verkregen is om gemeenschappelijk te onderhandelen over de oprigting ééner openbare school voor hunne gemeenten, hetzij door overneming der bijzondere school van de 2e kl. van den onderwijzer van Zijll Langhout te Barwoutswaarder, of wel zonder overneming, door het geven van toelagen voor huur van het schoollokaal en vergoeding voor het gemis van vrije woning, en voorts dien onderwijzer als hoofdonderwijzer in die inrigting aan te stellen.

De inspecteur leidt daaruit af dat de verleende magtiging tot gemeenschappelijke regeling van het lager onderwijs dus niet was algemeen, maar alleen verleend met het oog op de overname der school van van Zijll Langhout; en daar de overeenkomst alleen met het oog op dat bestaande gebouw is aangegaan, is hij van oordeel, dat zij met de afkeuring van dat gebouw ook vervalt. In allen geval schrijft die overeenkomst niets voor omtrent de wijze hoe de nu te wachten buitengewone kosten zullen moeten worden gevonden en zal er dus op nieuw moeten worden onderhandeld. Naar zijne zienswijze is één schoolgebouw voor beide gemeenten niet voldoende, daar alsdan de kinderen van eene der gemeenten viermaal daags in een pontje den Rijn moeten oversteken.

De heer Mr. B. J. H. van Blaricum, advocaat te Utrecht, is als gemagtigde opgetreden en ligt het beroep toe. Hij herinnert dat er in het convenant van 1859 voorkomt, dat er zal zijn één gemeenschappelijke school voor beide gemeenten. Naar zijne meening hebben Ged. Staten het regt niet, om dat convenant uit te breiden. Ged. Staten kunnen niet meer doen dan partijen zelve. Hij concludeert mitsdien tot vernietiging van het besluit van Ged. Staten.

De *Staatsraad* de Vries vraagt eenige inlichting nopens de bruggen.

De heer Mr. van Blaricum antwoordt, dat de communicatiën aan de beide uiteinden zijn gelegen en dat daar de brnggen liggen.

De *Staatsraad* de Vries merkt op, dat Ged. Staten de ontbinding hebben tegengegaan, en dat het hem niet gebleken is, dat Barwoutswaarder ooit de ontbinding heeft verlangd.

De heer Mr. van Blaricum erkent, dat de toestand nog al moeijelijk is. Hij gelooft wel dat Barwoutswaarder ontbinding verlangt, maar hij kan dat niet bewijzen.

Op eene vraag van den *Staatsraad* de Vries antwoordt de heer Mr. van Blaricum dat Barwoutswaarder aan den Langendijk ligt, maar dat zich aan de zijde van Barwoutswaarder geen woning bevindt.

III. het beroep van *G. Hofman, loteling uit de gemeente Weststellingwerf, wonende te Dockum, tegen eene uitspraak van Ged. Staten van Friesland in zake de Nationale Militie.*

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff brengt het volgend verslag uit:

Uit het huwelijk van appellants ouders J. R. Hofman en H. T. de Boer zijn geboren vier zonen: de twee oudste, nog in leven, hebben ieder bij de loting voor de Nationale Militie een nommer getrokken dat buiten oproeping is gebleven; de derde, loteling voor 1873, en voor de dienst aangewezen, heeft een plaatsvervanger gesteld, die zijn vijfjarige dienst heeft volbragt, doch hij zelf is dd. 6 Mei 1875 overleden en eindelijk de vierde, de appellant Gerrit Hofman, die in 1859 geboren voor de Nationale Militie van de ligting 1879 in de gemeente Weststellingwerf heeft geloot.

Deze nu heeft aanspraak gemaakt op vrijstelling wegens broederdienst.

De Militieraad in het 2e district van Friesland heeft in do. 10 Maart 1879 die aanspraak ongegrond verklaard.

Bij adres van 18 Maart d. a. v. heeft de appellant zijne bezwaren tegen die beslissing ingebragt bij Ged. Staten van Friesland, hierop neerkomende, dat de uitspraak van den Militieraad streed met het beginsel, aangenomen bij Z. Ms. besluit van 15 Aug. 1877 no. 167, volgens hetwelk overledene zonen wel is waar eenerzijds niet meer zijn aan te merken als tot het gezin behoorende, doch anderzijds de door hen,

in persoon of bij vervanging, gepraesteerde militiedienst voor vrijstelling als broederdienst wèl in rekening behoort te worden gebragt.

Ged. Staten van Friesland hebben op 10 April 1879 hunne beslissing gegeven.

Zij overwogen daarbij dat uit het door den Burgemeester van de gemeente Weststellingwerf ingevolge de 2e zinsnede van art. 53 der wet afgegeven getuigschrift blijkt, dat in het gezin, waartoe adressant behoort, vroeger vier zonen aanwezig waren, doch dat één daarvan, de derde, op den 6 Mei 1875 is overleden;

dat derhalve op 4 Maart 1879, toen gemeld getuigschrift werd afgegeven, slechts drie zonen in leven waren en op de eerste bladzijde van dat stuk ten onregte en in strijd met hetgeen op de tweede bladzijde omtrent den derden zoon is aangeteekend, is verklaard, dat er vier zonen „in leven" zijn.

dat door den Militieraad evenzeer ten onregte is aangenomen, dat adressant behoort tot een gezin van vier zonen; dat in de 2e zinsnede van art. 49 der wet wordt gesproken van zonen, die in het gezin „aanwezig" zijn, en in de 2e zinsnede van art. 53 van zonen „tot het gezin behoorende", terwijl volgens het krachtens de laatste zinsnede van gemeld artikel bij Kon. besluit van 17 Febr. 1870 (*Stbl.* n°. 34) vastgesteld model van het door den Burgemeester af te geven getuigschrift, geheel in overeenstemming daarmede moeten worden opgegeven de zonen, die „in leven" zijn;

dat uit het een en ander volgt, dat bij het berekenen van het getal zonen, waartoe een loteling behoort, enkel in aanmerking behooren genomen te worden de zonen, die op het tijdstip, waarop de vrijstelling wegens broederdienst wordt gevraagd, nog in leven zijn, en dat dus adressant behoort tot een gezin van drie zonen,

dat de beide nog in leven zijnde broeders van adressant ieder bij de loting een nommer hebben getrokken, hetwelk buiten oproeping is gebleven en adressant zich derhalve niet op door hen gepraesteerde dienst kan beroepen;

dat echter ten adresse wordt beweerd, dat, hoewel er slechts twee broeders van adressant in leven zijn en het gezin, waartoe hij behoort, dus slechts uit drie zonen bestaat, hij niettemin aanspraak op vrijstelling wegens broederdienst heeft, omdat zijn in 1875 overleden derde broeder zijnen diensttijd door eenen plaatsvervanger heeft doen volbrengen;

dat ware die bewering juist, daaruit zou volgen, zooals dan ook uitdrukkelijk ten adresse wordt gezegd, dat de genoemde overleden broeder niet in rekening mag worden gebragt bij de berekening van het getal zonen, maar wel voor de vrijstelling wegens broederdienst;

dat het op zich zelf genomen al vrij zonderling zoude zijn, dat men bij eene vrijstelling, die geheel van het getal afhangt, een persoon in rekening zoude mogen brengen, die bij het bepalen van dat getal buiten aanmerking is gelaten, doch dat ook in de wet voor zoodanige wijze van handelen geen grond is te vinden;

dat wel in art. 48 vrijstelling wordt verleend aan den loteling, wiens broeder gediend heeft, zonder te vermelden, dat die broeder nog in leven moet zijn, en daaruit misschien eenige grond voor adressants beweren zoude zijn te putten, zoo dat artikel geheel op zich zelf stond, doch dat genoemde bepaling, waarbij enkel het beginsel wordt uitgesproken, in onafscheidelijk verband staat met die van artt. 49—54, waarin dat beginsel wordt toegepast;

dat de 2e zinsnede van art. 49 spreekt van „aanwezige" zonen en de 2e zinsnede van art. 53 van zonen „tot het gezin behoorende" en het krachtens laatstgemeld artikel vastgesteld model, van zonen die „in leven" zijn, terwijl art. 54 wil, dat de reden van vrijstelling moet bestaan „op het tijdstip, waarop zij wordt aangevraagd"

dat er derhalve naar de woorden der wet en van het meergemeld model geen sprake kan zijn van het medetellen van overledenen bij de beoordeeling van het regt op vrijstelling wegens broederdienst;

dat de wet op dat beginsel slechts ééne uitzondering toelaat, door nl. in art, 50 4^{0} ook in aanmerking te nemen den broeder die gedurende zijn diensttijd overleden is;

dat gemelde uitzondering, die ook in art. 434 8_{0} B. W. voorkomt en aldaar uit het Romeinsche regt is overgenomen en ten gunste van de krijgsdienst strekt, niet mag worden uitgebreid en dat de overleden broeder van adressant niet in die uitzondering verkeert, maar eenen plaatsvervanger heeft gesteld en dus in het sub 7^{c}. van dat wetsartikel valt:

dat uit het een en ander volgt dat adressant, als zijnde de jongste van een gezin van drie zônen, van welke de beide ondsten niet dienen of gediend hebben, zich ten onregte op broederdienst, als reden van vrijstelling beroept en derhalve teregt door den Militieraad voor de dienst is aangewezen.

Op die motieven verklaarden zij de ingebragte bezwaren ongegrond en handhaafden zij de nitspraak van den Militieraad.

Het besluit van Ged. Staten is den 21 April ter kennisse gebragt van den adressant die daarop bij adres, gedagteekend 28 April, bij Z. Ms. Kabinet ingekomen den 30 April 1879, beroep ingesteld heeft op Z. M., andermaal tot staving van zijne aanspraak op vrijstelling wijzende op het reeds bovenvermelde Kon. besluit van 15 Aug, 1877.

IV. het beroep van *J. W. K. Roger de Campagnolles, eervol ontslagen adjunct-commies bij het departement van Binnenlandsche Zaken, tegen eene beschikking van den Ministerraad, waarbij hem de verdere uitbetaling van het hem toegekende wachtgeld wordt geweigerd.*

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff brengt het volgend verslag uit:

Aan J. W. K. Roger, eervol ontslagen adjunct-commies bij het Dept. van Binnenlandsche Zaken, is bij besluit van Z. M. dd. 7 October 1863, n°. 15, op de termen van Zr. Ms. besluit van 2 Julij 1849 n°. 55, een wachtgeld verleend ten bedrage van *f* 550 's jaars.

In den loop van 1875 is de uitbetaling van dat wachtgeld van Regeringswege gestaakt, en wel naar aanleiding van het feit, dat bij vonnis van het KK. Landesgericht te Weenen dd. 20 Mei 1875, genoemde Roger schuldig was verklaard aan het plegen van het misdrijf van poging van „Betrug", voorzien bij § 8 en 197 van de Oostenrijksche Strafwet van 27 Mei 1852, en te dier zake was veroordeeld tot

de straf omschreven bij § 14 dier wet, van „schwerer Kerker" voor den tijd van vier jaren, verscherpt met eenen „Fasttag" in de maand en met uitzetting, na beëindigden straftijd, uit alle landen, waar de Oostenrijksche Strafwet geldt.

Volledigheidshalve zij hier vermeld, dat de feiten, bij dat vonnis alzoo gequalificeerd en gestraft, bestaan hadden in de poging om de Nederlandsche postadministratie en die der KK. Oostenrijksch-Hongaarsche Monarchie, bloot te stellen aan valsche vorderingen om schadevergoeding door nl. ten postkantore te Roozendaal 12 en te Utrecht 5 brieven respectievelijk geadresseerd naar Buda-Pesth en naar Szens-Miklos, en die alle niets dan waardelooze steentjes en papieren inhielden, aan te teekenen met een aangegeven waarde aan diamanten en geldswaarden tot een bedrag van *f* 6000 ieder.

Pogingen tot het erlangen van betaling van zijn wachtgeld, van wege Roger tijdens het ondergaan van die gevangenisstraf ondernomen, zijn vruchteloos gebleven; en in dd. 4 Mei 1876 is dan ook op een daartoe strekkend adres door de Ministers van Binnenlandsche Zaken en van Buitenlandsche Zaken, namens den Ministerraad te kennen gegeven, dat het bovenvermeld wachtgeld krachtens art. 8 van het Kon. besluit van 24 Julij 1869 (*Stbl.* no. 142) vervallen was, van af 20 Mei 1875, dagteekening der gerelateerde condemmatie.

In Mei dezes jaars is Roger, — na zijne bij gratie verkorte gevangenisstraf te hebben ondergaan, hier te lande teruggekeerd zijnde — op de zaak andermaal teruggekomen, en dien ten gevolge is hem in dd. 15 Mei 1879 door den Minister van Binnenlandsche Zaken namens den Ministerraad te kennen gegeven, „dat vooralsnog volhard moet worden bij de Ministerieele beschikking, waarbij het hem toegekend wachtgeld op grond van de artt. 8 en 12 van het Kon. besluit van 24 Julij 1869 (*Stbl.* no. 142) door zijne veroordeeling tot onteerende straf is verklaard te zijn vervallen; onverminderd de bevoegdheid van den adressant om des verkiezende bij Z. M. tegen die beschikking voorziening te vragen, zoodat zijn verzoek aan de beoordeeling van de Afdeeling van den Raad van State voor de geschillen van bestuur kan worden onderworpen."

Zich daaraan gedragende heeft de belanghebbende zich bij adres van 20 Mei ll. met verzoek om zoodanige voorziening tot Z. M. gewend.

De heer Roger voert zelf het woord tot toelichting van het beroep.

Het vonnis in Oostenrijk gewezen, waarbij hij werd veroordeeld, luidde derwijze als of hij den Minister van Financiën in Oostenrijk had trachten te misleiden.

De geheele zaak is, zooals appellant het noemt, eene vuile zaak. Hij wordt veroordeeld wegens misleiding van posterijen, maar er wordt daarbij niet uitgemaakt welke postadministratie eigenlijk zou zijn misleid. Uit alles blijkt duidelijk, zegt hij, dat men hem heeft willen veroordeelen. Het geheele proces is een schandelijk regtsgeding. Hij zou dat gaarne in alle bijzonderheden willen uiteenzetten, maar dit zou den Raad te lang bezig houden, maar hij is voornemens dit in eene brochure te doen.

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff merkt op dat uit het vonnis duidelijk blijkt dat appellant vervolgd en veroordeeld werd ter zake van bedrog van de admi-

nistratie der posterijen. Hij meent echter te moeten vragen wanneer het wachtgeld den appellant het laatst is uitbetaald?

De heer Roger antwoordt: den eersten April 1875, zoodat hij het wachtgeld sedert het 2e kwartaal van dat jaar niet heeft ontvangen.

De heer van der Loeff. Indien ik goed gelezen heb, dan werd gij op 20 Mei 1875 in Oostenrijk veroordeeld voor 4 jaren kerkerstraf; hebt gij al dien tijd in den kerker doorgebragt?

De heer Roger. Ik heb er slechts drie jaren doorgebragt, voor den overigen tijd werd mij door den Keizer gratie verleend.

Overigens houdt hij vol dat men hem heeft willen veroordeelen. En ten bewijze daarvan brengt hij bij dat hij vervolgd werd wegens misleiding, die hij zou getracht hebben jegens den Minister van Financiën in Nederland te begaan. Nu komt het hem zonderling voor dat men in een vreemd land kan worden veroordeeld wegens een feit dat in Nederland zou gepleegd zijn. Men heeft hem dus willen zoeken.

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff hervat dat hij zich over de zaak zelve op dit oogenblik volstrekt niet wil uitlaten, maar dat hij toch moet doen opmerken dat de appellant op nieuw in dwaling verkeert. Immers wanneer men het vonnis goed leest, zooals hij dit gedaan heeft, dan blijkt daaruit wel degelijk dat daarin melding gemaakt wordt van de posterijen en van den Minister der Oostenrijksche monarchie.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

VERBETERING.

Op bladz. 207 hier-voren, tweede regel van boven, staat: „Men zal evenzeer te vergeefs *waken voor* bepalingen.” Daarvoor moet gelezen worden. „Men zal evenzeer te vergeefs *zoeken naar* bepalingen.”

Een en twintigste Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 2 *Julij* 1879.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff.

Referendaris: Mr. G. J. Roijaards.

I. De Voorzitter doet voorlezing van de volgende Koninklijke besluiten

1°. van 8 Junij 1879, no. 22, houdende beslissing omtrent het geschil *over de woonplaats van den armen krankzinnige Hendricus Adolf Swaters.*
(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 178).

Het besluit luidt aldus:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beslissende het geschil over de woonplaats van den armen krankzinnige Hendricus Adolf Swaters;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 21 Mei 1879, no. 24;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 5 Junij 1879, La. I., Afd. Binnenlandsch bestuur;

Overwegende:

dat H. A. Swaters, geboren te Lochem 12 Februarij 1841, na in Nederlandsch-Indië eenige jaren achtereen in militaire dienst te zijn geweest, in Junij 1876 in

Nederland is teruggekeerd met een pensioen van *f* 168 en naar Lochem gegaan, waar hij in de kost was bij zijnen broeder Dirk Hendrik Swaters en bij verschillende personen inwoonde;

dat hij echter al spoedig daarop, den 27 Augustus 1876. is opgenomen te Bronbeek, doch reeds den volgenden dag op verzoek van daar is ontslagen;

dat hij onmiddellijk na dat ontslag te Arnhem wegens landlooperij is vervolgd en veroordeeld en na expiratie der straf, den 17 Februarij 1877, op nieuw is opgenomen te Bronbeek;

dat hij, van daar den 20 dier maand op verzoek andermaal ontslagen, op 26 April 1877 ter zake van landlooperij op last van den Burgemeester van Lochem naar Zutphen is overgebragt en aldaar op 13 Junij daaraanvolgende te dier zake is veroordeeld met last tot opzending naar een bedelaarsgesticht;

dat hij dienvolgens van 22 Junij 1877 tot 22 Junij 1878 in het gesticht te Ommerschans is verpleegd;

dat hij, op laatstgenoemden datum van daar ontslagen, naar Lochem is teruggekeerd;

dat hij aldaar geen onderkomen heeft kunnen vinden, maar rondzwierf en op 18 Julij door eenen Rijksveldwachter op last van den Burgemeester van Lochem naar Zutphen is gebragt en ter zake van landlooperij gesteld ter beschikking van den Officier van Justitie;

dat, nadat een geneeskundige, door den Officier geraadpleegd, weigerde een verklaring af te geven, dat Swaters krankzinnig was, hij op last van genoemden Officier naar Lochem is gebragt;

dat hij op 23 Julij daaraanvolgende door den Burgemeester van Lochem met eene geneeskundige verklaring van krankzinnigheid wegens landlooperij ter beschikking is gesteld van den Officier van Justitie te Zutphen;

dat hij door dezen naar Lochem is gedirigeerd;

dat inmiddels magtiging is verleend tot zijne opname in een geneeskundig gesticht voor krankzinnigen;

Overwegende:

dat de gemeente Lochem ontkent tot de betaling der verplegingskosten gehouden te zijn;

Overwegende:

dat Swaters, na uit Indie te zijn teruggekeerd, tot tweemalen toe een kortstondig verblijf heeft gehad in de gemeente Arnhem, tijdens hij was opgenomen in het gesticht Bronbeek; maar die woonplaats verloor door beide malen het gesticht en de gemeente te verlaten;

dat hij, na tweemalen wegens landlooperij veroordeeld te zijn, op 22 Junij 1878 uit het gesticht Ommerschans is ontslagen;

dat hij sedert zwervende is gebleven;

dat hij niet blijkt, hetzij zelfstandig hetzij door bedongen inwoning bij anderen, te Lochem zijne woonplaats te hebben gevestigd

dat zulks evenmin blijkt van eenige andere gemeente, en dat derhalve de kosten der verpleging van dezen krankzinnige, die niet uit het hem toekomend pensioen kunnen gekweten worden, zullen behooren te komen ten laste van 's Rijks kas;

Gezien de wet van 28 Junij 1854 (*Stbl.* n°. 100), zooals zij is gewijzigd bij de wet van 1 Junij 1870 (*Stbl.* n°. 85);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te bepalen, dat de verplegingskosten van Hendricus Adolf Swaters in een geneeskundig gesticht voor krankzinnigen, voor zoover zij niet kunnen worden bestreden uit het hem toegekend pensioen, zullen worden gekweten uit 's Rijks kas uit de fondsen voor dergelijke uitgaven bestemd.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bstuur, en aan de Algemeene Rekenkamer tot informatie.

Het Loo, den 8 Junij 1879.

WILLEM.

D eMinister van Binnenlandsche Zaken,
KAPPEYNE.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

2o. van 8 Junij 1879, no. 26, houdende beschikking op het beroep, door *Wilhelmina van Hattum, weduwe Jan van Zoelen, wonende te Ommeren (gemeente Lienden), bij adres van* 15 *Sept.* 1878 *ingesteld, tegen een besluit van Ged. Staten van Gelderland, in dato* 6 *Aug.* 1878, *sub* n°. 55 *genomen.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 26).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, door Wilhelmina van Hattum, weduwe Jan van Zoelen, wonende te Ommeren, gemeente Lienden, bij adres van 15 Sept. 1878 ingesteld tegen een besluit van Ged. Staten van Gelderland in dato 6 Aug. 1878 sub n°. 55 genomen;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 21 Mei 1879, n°. 88;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 4 Junij 1879, L^a. H, Afd. Waterstaat A;

Overwegende:

dat bij voormeld besluit wijzigingen zijn vastgesteld in den ligger B der straten, wegen en voetpaden in de gemeente Lienden, — onder meer hierheen strekkende,

dat de op dien ligger onder no. 40 voorkomende Spilbergsche straat, beschreven als "loopende van de Ommerenveldsche straat naar de bouwhoeve den Ham Sectie C no. 81" in den vervolge onder no. 67 zou worden beschreven als "loopende van de Harensche straat naar den Zandweg van Tiel op Eck en Wiel";

en dat de adressante, met hare kinderen de bouwhoeve den Ham c. a. in eigendom bezittende, als belanghebbende tegen die wijziging van beschrijving op den ligger krachtens art. 14 van het vigerende Provinciaal Reglement op de wegen en voetpaden, straten en stegen in Gelderland bij Ons is gekomen in hooger beroep, in substantie zich hiermede bezwaard verklarende, dat krachtens den gewijzigden ligger mede langs de perceelen, gemeente Lienden sectie C no. 84, 85 en 86, deel uitmakende van haar bedoeld eigendom, de weg openbaar en ten dienste van het algemeen bestemd zou verklaard worden;

Overwegende:

dat de gronden, die Ged. Staten geleid hebben tot het voormelde besluit, voor zoover het aangevallen wordt, hoofdzakelijk hierop nederkomen:

1o. dat de adressante in gebreke gebleven zou zijn deugdelijke gronden bij te brengen voor de bewering, "dat het grootste deel der Spilbergsche straat wel voor de publieke dienst bestemd zou zijn, doch het zeer kleine gedeelte weg, dat daarmede onmiskenbaar één geheel uitmaakt en langs de perceelen sectie C no. 84, 85 en 86 loopt, niet ten dienste van het algemeen bestemd zou wezen";

2o. dat die bewering ook niet te rijmen zou wezen met de afmetingen, die voor de Spilbergsche straat onder no. 40 van den ligger zijn vermeld; en

3o. dat de onaannemelijkheid dier bewering ook hieruit zou blijken, dat, nam men haar aan, "het verdere gedeelte van de Spilbergsche straat van geenerlei nut voor "het publiek zou zijn als geene gemeenschap tusschen openbare wegen, of voor eenige "woningen met wegen daarstellende en dus gewis niet ter openbare dienst bestemd "zou zijn noch door eenig openbaar gezag beheerd en onderhouden, zooals nogthans "steeds heeft plaats gehad"; maar dat bedoeld verder "gedeelte alsdan als een uitweg "ten behoeve van aangelande perceelen onder litt. C van art. 7 van het Prov. Reglement zou vallen en dus niet op den ligger zou gebragt zijn noch daarop zou behooren voor te komen";

Overwegende nu:

ad 1um, dat het niet aangaat uit den onbetwist openbaren aard van dat deel der Spilbergsche straat, hetwelk begrepen is tusschen de Harensche straat in het oostelijk uiteinde van perceel sectie C no. 84, te besluiten tot gelijken aard voor dat deel hetwelk langs de perceelen 84, 85 en 86 loopt; evenmin als de omstandigheid, dat beide deelen feitelijk een geheel schijnen te vormen, regt geeft om, waar het openbaar karakter van het eene door belanghebbenden betwist wordt, van dezen te vergen afdoende gronden voor die betwisting van dat nog nimmer erkend karakter op straffe van dit zonder verder tegen hen gevoerd bewijs als bewezen te zien aannemen;

dat alzoo de eerst aangevoerde grond niet is afdoende;

ad 2um, dat de tweede grond zulks evenmin is;

dat toch, al sluiten de ten jare 1860 in den ligger opgenomene afmetingen niet met de toen daarin opgenomene omschrijving van den weg, en al passen zij welligt

beter op de thans ingestelde, daarmede geenszins wordt weggenomen, dat op dien ligger zelven ten genoemden jare als openbaar geen verder deel van de Spilbergsche straat is vermeld dan dat naar de bouwhoeve den Ham, sectie C n°. 81 (leg. n°. 84);

dat wel bij de vermelding van de breedte van de Spilbergsche straat op dien legger ook de breedte langs het kadastraal perceel n°. 84 is opgegeven, maar, wat hiervan de reden zij, zeker van de breedte langs n°. 85 en 86 niet wordt gewaagd, zoodat zoowel door de nommers die gemist worden, als door de zakelijke omschrijving die gegeven wordt, geheel is uitgesloten de opvatting, dat de Spilbergsche straat zou reiken tot den Zandweg;

ad 3um, dat het feit, dat de Spilbergsche straat, zonder daaronder mede te begrijpen en zonder tegelijk openbaar te verklaren het deel weg loopende langs n°. 84, 85 en 86, van weinig of geen nut zou wezen voor het publiek — welligt twijfel kan doen rijzen aan de algeheele openbaarheid van genoemde straat, maar zonder meer het brengen ook van het genoemde thans voor het verkeer gewenschte gedeelte op een legger van openbare wegen in geen geval wettigt;

dat wel de Spilbergsche straat op de kadastrale kaart staat geteekend als doorloopende tot meergemelden Zandweg en als zoodanig in haar geheel slechts één kadastraal nummer heeft, hetwelk in den kadastralen legger als openbare weg ten name van het polderbestuur is gesteld;

dat deze aanduiding in de kadastrale stukken echter niet als juist kan worden aangenomen en wordt wederlegd door het feit, dat, zooals uit de processen-verbaal van provisioneele en definitieve toewijzing door den te Tiel residerenden notaris Mr. H. Dijckmeester op 6 en 20 Oct. 1854 verleden, blijkt, bij den verkoop van de hofstede den Ham c. a. door den heer J. D. G. F. P. van den Steen van Wadesteijn aan den echtgenoot der reclamante, de perceelen 82, 83, 84, 85 en 86 ten behoeve van het meer oostelijk gelegen perceel 80 uitdrukkelijk belast zijn met een uitweg naar den Zandweg, en ten behoeve van de andere gelijktijdig door denzelfden eigenaar verkochte perceelen met een uitweg van den Zandweg langs den boomgaard naar Ommeren, een beding van erfdienstbaarheid, hetwelk het toenmalig bestaan van een openbaren weg juist daar en in die rigting niet aannemelijk maakt;

dat ook het polderbestuur zich, voor zoover blijkt, nooit als regthebbende op dien weg langs den boomgaard heeft doen gelden, maar integendeel het regt van den heer van den Steen van Wadesteijn daarop meer dan eens uitdrukkelijk heeft erkend gelijk het dat regt van den eigenaar van den Ham nog erkent;

dat zulks blijkt uit twee geproduceerde stukken, met name twee extracten uit het Register van handelingen van den geërfden dag in den dorpspolder Ommeren, het eene dd. 4 Nov. 1848, waarbij gerelateerd wordt de benoeming eener commissie om bij straks genoemden eigenaar, den heer van den Steen van Wadesteijn, te verzoeken dat hij dezelfde vrije passage, die de thans beslotene wijziging van den legger beoogt, zou toestaan; een verzoek om passage dat uit niets blijkt door den heer van den Steen te zijn ingewilligd, maar dat zeer zeker door den geërfden dag niet kon zijn gedaan, bijaldien een regt tot passage reeds door openbaarheid van den weg ware gewaarborgd, en het andere, dd. 11 Maart 1852, waarin bij het nemen van een besluit tot het bezanden der Haardstraat, ook melding wordt gemaakt van den

zijtak, echter niet tot aan den Zandweg, maar tot aan den boomgaard van den Ham;

Overwegende:

dat blijkens het boven uiteengezette de gronden, waarop het besluit van Ged. Staten, voor zooverre aangevallen, steunt, niet deugdelijk zijn; dat de regtmatigheid van dat besluit ook bij de behandeling van het geschil bij den Raad van State, Afd. voor de geschillen van bestuur, niet van elders is gebleken; dat veeleer is gebleken dat voor den aanleg van den Zandweg van Tiel op Eck en Wiel, wel een weg als verlenging van de Spilbergsche straat heeft bestaan, doch dat die niet verder heeft doorgeloopen, dan tot aan het land thans op de kadastrale kaart als no. 93 der sectie C bekend, en door den eigenaar van de bouwhoeve den Ham bij het oostelijk uiteinde van no. 84 kon worden afgesloten, als zijnde een uitweg voor de achter gelegene landen, waarvan de meeste aan dien eigenaar toebehoorden; dat na den aanleg van genoemden Zandweg de eigenaar van den Ham ook aan dien Zandweg op den bedoelden uitweg een hek heeft geplaatst, terwijl het niet gebleken is, dat sedert dien tijd die uitweg zonder zijne toestemming gebruikt heeft kunnen worden; tenzij door de eigenaars en gebruikers van die perceelen, voor welke hij vroeger tot toegang naar de Spilbergsche straat plagt te dienen;

Overwegende, dat mitsdien de reclamante met regt beweert te zijn bezwaard;

Gezien het Prov. Reglement op de wegen en voetpaden, straten en stegen in Gelderland, goedgekeurd bij Ons besluit van 8 Dec. 1857 no. 60;

Hebben goedgevonden en verstaan:

te vernietigen het besluit van Ged. Staten van Gelderland dd. 6 Aug. 1878 no. 55, voor zooveel betreft de doorhaling van no. 40 en de daarbij sub no. 67 vastgestelde wijziging in den ligger B der wegen, voetpaden, straten en stegen in de gemeente Lienden.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 8 Junij 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
TAK VAN POORTVLIET.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

3o. van 10 Junij 1879, no. 19, houdende beschikking op het adres van *Mr. Paul François Hubrecht te 's Gravenhage, daarbij in beroep komende tegen eene beslissing van Ged. Staten van Zuidholland van* 8/13 *Julij* 1878, *B no.* 2089, 1e *afd., betreffende den ligger der wegen en voetpaden in de gemeente Leiderdorp.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 104).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het adres van Mr. Paul François Hubrecht te 's Gravenhage, daarbij in beroep komende tegen eene beslissing van Ged. Staten van Zuidholland van 8/13 Julij 1878 B. n_e. 2089, 1e afd., betreffende den ligger der wegen en voetpaden in de gemeente Leiderdorp;

Den Raad van State, Afd. voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 21 Mei 1879, no. 71;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 5 Junij 1879, no. 22, afd. Waterstaat A;

Overwegende:

dat op den genoemden ligger als kunstwerk in den Lagen Rijndijk voorkomt sub X „Steenenbrug Achthovenerbrug" en daarbij als eigenaar en onderhoudspligtige en beheerder staat aangewezen P. G. Hubrecht;

dat adressant eenigen tijd na het overlijden van dezen zijnen vader zich tot Ged. Staten van Zuidholland heeft gewend, met verzoek dat dit collegie de verbetering van den ligger op dit punt mogt bevelen in dien zin, dat daarvan de naam zijns vaders als eigenaar, onderhoudpligtige en beheerder worde geroijeerd;

dat Ged. Staten daarop bij hunne in den hoofde dezes aangehaalde beslissing hebben bevolen dat de gemelde ligger in dier voege moet worden gewijzigd, dat daarop ten aanzien van de bedoelde brug, in stede van P. G. Hubrecht, als eigenaar en onderhoudpligtige worde vermeld de eigenaar van eenige in hunne beslissing genoemde perceelen en als beheerder het Gemeentebestuur van Leiderdorp;

dat de adressant, tegenwoordig eigenaar van de hofstede Achthoven, waartoe die perceelen behooren, krachtens alinea 8 van art. 3 van het Reglement op de wegen en voetpaden in de provincie Zuidholland, goedgekeurd bij Ons besluit van 21 Nov. 1870 n°. 16 (*Prov. blad* n°. 103), van die beslissing bij Ons in beroep komende in de eerste plaats aanvoert, dat tot die beslissing in strijd met art. 73 j°. 85 der Provinciale wet is medegewerkt door het lid van Ged. Staten Mr. C. W. Hubrecht, die hem adressant in den derden graad van bloedverwantschap bestaat, en dat zij alzoo behoort te worden vernietigd;

dat Ged. Staten in hun berigt hieromtrent hebben opgemerkt, dat de Wet op grond van verwantschap met eene der partijen de leden wel het medestemmen maar niet alle deelneming aan het onderzoek der zaak verbiedt; voorts dat, vermits bij de beraadslaging over deze zaak van volkomen overeenstemming van gevoelen tusschen alle de leden van hun — voltallig vergaderd — collegie was gebleken, voor opzettelijke onthouding van stem door Mr. C. W. Hubrecht geene reden bestond; dat zijne niet opzettelijke onthouding in allen geval op de beslissing van geenen invloed heeft kunnen zijn;

Overwegende dienaangaande dat, vermits ook, indien Mr. C. W. Hubrecht zich van medestemming uitdrukkelijk had onthouden, de uitspraak van Ged. Staten in

denzelfden zin zou zijn gevallen en thans, daar door het ingesteld beroep de juistheid dier uitspraak aan Ons oordeel is onderworpen, er geene aanleiding bestaat om haar op grond van dit eerste bezwaar te vernietigen;

Overwegende:

dat Ged. Staten hunne beslissing hebben gegrond op de overweging, dat de plaatselijke gesteldheid aantoont, dat indertijd tot het maken van eene doorvaart door den Rijn ten behoeve der hofstede Achthoven eene vergunning moet zijn verkregen, omdat het buitenwater onder de brug door alleen door die hofstede vloeit en de doorvaart, waarover de brug ligt, dus alleen ten gerieve van die hofstede strekt;

dat door het woord „eigenaar van eene brug of ander kunstwerk" in het aangehaald Reglement bedoeld wordt degeen, ten behoeve van de uitoefening van wiens regt of vergunning tot doorvaart of doorlating van water dat kunstwerk bestaat en die mitsdien geregtigd is dit in den tot openbare dienst bestemden dijk en weg te hebben en te houden;

dat voorts hij, die dat regt van hebben en houden van een kunstwerk in dijk en weg bezit, uit den aard der zaak zich de kosten aan dat regt verbonden, moet getroosten en mitsdien, zoolang hij daarvan niet afziet, voor den onderhoudpligtige is te houden, tenzij het tegendeel blijke;

dat inderdaad de plaatselijke gesteldheid, namelijk doorgraving van den Lagen Rijndijk, herstel der gemeenschap te land met eene brug, herstel van de waterkeering door de omringing der vaarten of slooten, die met het buitenwater in gemeenschap gebragt zijn, door eene kade aan beide uiteinden aan den dijk aansluitende, wijzen op eene vergunning indertijd verkregen, krachtens welke zoowel de brug als de doorgraving zijn gemaakt ten behoeve der perceelen, tot welke die vaarten of slooten toegang geven, en dus het onderhoud ook van de brug ten laste van den eigenaar dier perceelen komt;

dat zoodanige vergunning, die niet blijkt den adrassant bekend te zijn geweest, werkelijk door het onderzoek der zaak is aan het licht gebragt;

dat daaruit is gebleken, dat Abraham Foreest, in andere stukken du Forest genoemd, in 1676 aan Dijkgraaf en Hoogheemraden van Rijnland heeft te kennen gegeven, dat hij van de erven Ewoudt Pieck had gekocht een woning en landen in Achthoven onder de ambachte van Leiderdorp strekkende van den Lagen Rijndijk af tot aan de Ruigekade; dat hij om zijne landen gelegen aan die woning „bequame lieken te konnen uijt plaetsen als met aerde beset wesende" eene brug in den Lagen Rijndijk noodig had, die hij gaarne op zijne kosten zou leggen en maken en, zoolang hij die daar hield, van tijd tot tijd zou onderhouden, welk verzoek door Dijkgraaf en Hoogheemraden bij beschikking van 28 Maart 1676 is toegestaan, onder verpligting van den verzoeker om behoorlijke dammen te maken tot verzekering van den Achthovener polder en die te onderhouden volgens de keuren;

dat adressant wel heeft beweerd, dat deze vergunning geene betrekking zou hebben tot de brug in geschil en dat het land van Abraham du Forest niet zou geweest zijn de hofstede Achthoven, waarvan thans de adressant eigenaar is, maar dat het tegendeel is gebleken;

dat toch in die vergunning wordt opgegeven, dat de bedoelde woning en landen gelegen waren „aldernaest de woning en de landen genoemt Hooghkraen", en wel omtrent de Hoogeveensche Vaert, en dus aan die zijde van Hoogkraan, waar de Hoogeveensche vaart gevonden wordt en waar de hofstede Achthoven tegen Hoogkraan aan ligt;

dat daarbij wordt opgegeven, dat het voornemen was de brug in den Lagen Rijndijk te leggen, regt over de sloot gelegen bewesten de huizing op des verzoekers landen staande, met welke opgaaf de tegenwoordige ligging van de Achthovenerbrug geheel overeenkomt;

dat voorts uit een proces-verbaal van openbaren verkoop van des adressants hofstede Achthoven, gedagteekend 31 December 1705, blijkt, dat die hofstede met hare landerijen in twee partijen te leen gehouden werd van de Domproostdij te Utrecht, en door de geligte verlijbrieven en bijbehoorende stukken is bewezen, dat het verlij van beide helften is overgegaan: op 28 Februarij 1676 uit den boedel van E. Pieck, Heer van der Does, op Abraham Foreest, in 1682 uit de nalatenschap van dezen op zijne Weduwe Vrouwe Adriana Fabritius, hertrouwd met Pieter van Assendelft Claaszoon in 1696 van haar op Heer van der Marck; in 1698 ten verzoeke van Vrouwe Agatha Marda Arckenbaut weduwe Hier van der Marck, op haren driejarigen zoon Jan van der Marck, en na het overlijden van genoemde Vrouwe Agatha Maria Arckenbaut, hertrouwd geweest met Gerrit Meerman Frans, op 8 April 1706 op Paulus van Lelyveld, blijkens het door den adressant overgelegde proces-verbaal, hierboven gemeld, zijnen voorganger in den eigendom der hofstede Achthoven;

dat wel door adressant is betwist, dat de verlijbrieven van al die jaren op die hofstede betrekking hebben, maar dat eene vergelijking dier brieven onderling daaromtrent geenen twijfel laat;

dat toch in genoemd proces-verbaal van 1705, waarin als verkoopers der hofstede voorkomen de voogden over den boedel van Mevrouw Agatha Maria Arckenbaut, overleden buurvrouw van Mr. G. Meerman Frans, als de jongstvoorgaande verlijbrieven vermeld worden die van 6 April 1696 en van 3 Junij 1698;

dat in die van 3 Junij 1698 het verlij ten verzoeke van genoemde Vrouwe is opgedragen en haren zoon Jan van der Marck, zooals diens vader, haar vroegere echtgenoot, Mr. Hier van der Marck, de hofstede vroeger in leen had;

dat in die van 6 April 1696 het verlij op Mr. Hier van der Marck is overgedragen van Jufvrouw Anna Fabritius Weduwe van Abraham du Forest;

dat in de procuratie van 5 April 1696, door laatstgenoemde tot het passeeren dier brieven van 6 April 1696 gegeven, en daarin aangehaald, doch waarin zij Jufvrouw Adriana Fabritius Weduwe van Abraham du Forest genoemd wordt, de hofstede uitdrukkelijk gezegd wordt Achthoven genaamd te zijn en tevens vermeld wordt, dat zij die hofstede van de Domproostdij te leen hield volgens de laatste verlijbrieven van 3 April 1682;

dat de verlijbrieven, die van deze dagteekening ten behoeve van Vrouwe Adriana Fabritius, destijds huisvrouw van Pieter van Assendelft Claaszoon, als regt verkregen hebbende bij testamente door het overlijden van Abraham d' Foreest voorkomen, vermelden, dat die hofstede haar door het overlijden van genoemden Abraham de

Foreest was aanbestorven, en tevens, wat de omschrijving der hofstede en de opgaaf der belendenden aangaat, volkomen overeenstemmen met den verlijbrief van 28 Febr. 1676, waarbij de gerechte helft dier hofstede van Jhr. Pieck, Heer van der Does, in leen was overgedragen op Abraham Foreest, zoodat van de identiteit van het door dezen bij dien brief voor de helft verkregene en het later op zijne weduwe overgegane en door haar aan Mr. Hier van der Marck overgedragene, dat is de hofstede Achthoven, zekerheid bestaat;

dat wel in den anderen brief van 28 Februarij 1676, waarbij de andere gerechte helft van Jhr. Pieck van der Does op Abraham Foreest is overgedragen, de omschrijving en opgave der belendingen anders luidt, maar dat de stellige woorden van dien brief dat het verlij betrof de gerechte helft in 29 morgen lands, geheeten de hofstede van Achthoven, allen twijfel aan de identiteit wegneemt;

dat hiermede overeenstemmen de uitkomsten, door den adressant volgens zijne laatste memorie door zijne onderzoekingen in de schrikkeljaarboeken van Leiderdorp verkregen, hierop nederkomende, dat in 1680 door de Weduwe van Abraham de Forest betaald werd voor het land, waarvoor in 1668 door de weduwe en erfgenamen van Jhr. van der Does of Pieck, Jhr. van der Does betaald was en waarvoor later in 1696 Mr. Hier van der Marck betaalde;

dat alzoo dit een en ander aantoont, dat Abraham du Forest in Maart 1676, toen de bovenvermelde vergunning hem op zijn verzoek door Dijkgraaf en Hoogheemraden van Rijnland verleend werd, kort te voren eigenaar geworden was van en verlijd was met de hofstede Achthoven, en daardoor bevestigd wordt, hetgeen ook uit de bewoordingen van dien brief is op te maken, dat die vergunning inderdaad de hofstede Achthoven en de Achthovenerbrug betreft;

dat verder door den adressant is beweerd, dat, al mogt dit zoo zijn, toch door zoodanige vergunning geene zakelijke lasten of erfdienstbaarheden aan zijne eigendommen kunnen zijn opgelegd, maar daaruit alleen persoonlijke verpligtingen voor Abraham du Forest kunnen zijn geboren, die niet op zijne opvolgers in den eigendom der hofstede, maar alleen op zijne erfgenamen zouden zijn overgegaan, waartoe adressant niet behoort;

dat inderdaad hier van geene erfdienstbaarheden of zakelijke lasten jure civili spraak is, maar alleen van eene verpligting tot onderhoud, verbonden aan het genot van eene vergunning van de overheid om eene brug te hebben in den Lagen Rijndijk, iets dat zonder hare toestemming niet was geoorloofd;

dat echter zoodanige vergunning aan den eigenaar eener woning met daaraan gelegen landen gegeven, geacht moet worden ook ten behoeve van volgende eigenaars dier perceelen voort te duren, zoolang deze toonen daarvan gebruik te willen maken en de vergunning niet wordt ingetrokken;

dat dit ook aldus is begrepen bij het opmaken van den ligger in 1852, toen de eigenaar der hofstede, ten wiens behoeve nog altijd de gelegenheid tot doorvaart, met de brug bestond, als eigenaar en onderhoudpligtige van die brug op den ligger is vermeld, waarin door hem, die als Burgemeester van Leiderdorp met dat feit niet onbekend heeft kunnen zijn, altijd is berust;

dat daarom ook de adressant, die op het regt van doorvaart aanspraak blijft maken,

zich aan de daaraan verbonden verpligtingen niet onttrekken kan en niet kan vorderen dat een ander dan de eigenaar der bedoelde woning en landen als onderhoudpligtige worde aangewezen;

dat de adressant wijders heeft beweerd, dat in allen gevalle onder de perceelen, door Ged. Staten in hunne beslissing opgenoemd, verkeerdelijk ook het kadastrale perceel n_o. 482 voorkomt, omdat dit niet in het buitenwater ligt en met eene schuit door de brug heen niet te bereiken is;

dat dit beweren echter onjuist is en volgens de door den Hoofdingenieur overgelegde teekening, houdende de aanwijzing der kadastrale nommers, het nommer 482 zich wel tot de sloot, die met den Rijn in gemeenschap is gebragt, uitstrekt;

dat eindelijk de adressant in zijne memorie van 31 Julij 1878 ook bedenking maakt tegen de beslissing van Ged. Staten, voor zoover daarbij het Gemeentebestuur als beheerder is aangewezen, betoogende dat, zoo de brug het gevolg is eener vergunning, de eigenaar ipso jure ook beheerder is en dat, zoo die eigenaar de onderhoudpligtige is, het beheer hem niet behoort te worden ontnomen;

dat dit laatste bezwaar is gegrond en dus de beslissing van Ged. Staten op dit punt zal behooren te worden gewijzigd;

dat toch als beheerder is te beschouwen hij, die tegenover het openbaar gezag, hetwelk met het toezigt belast is, verantwoordelijk is voor het onderhoud der brug;

dat de vergunning indertijd is verleend op het aanbod des verzoekers om de brug op zijne kosten te leggen en die, zoolang hij die daar hield, te onderhouden; dat hij zich door dat aanbod voor het onderhoud van de door hem gelegde brug heeft verantwoordelijk gesteld jegens het openbaar gezag en het bovenaangehaalde thans van kracht zijnde provinciale reglement op de wegen en voetpaden in art. 6 heeft voorgeschreven, hoe in zulke gevallen tegen nalatige beheerders moet worden geprocedeerd;

dat dus de hierbedoelde brug niet behoort tot die werken, voor wier instandhouding de zorg van Burgemeester en Wethouders afhangt;

Gezien art. 179*h* der Gemeentewet en het Provinciaal Reglement op de wegen en voetpaden in Zuidholland, goedgekeurd bij Ons besluit van 21 November 1870 n°. 16 (*Prov. blad* n°. 103);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te verklaren, dat de bezwaren, door den adressant tegen de beslissing van Ged. Staten van 8/13 Julij 1878 n°. 2089, 1e afd., ingebragt, voor zoover daarbij de eigenaar der in die beslissing genoemde perceelen als eigenaar en onderhoudpligtige der Achthovenerbrug is aangewezen, zijn ongegrond;

dat echter door adressant teregt is betoogd, dat verkeerdelijk het Gemeentebestuur van Leiderdorp als beheerder is vermeld;

mitsdien, met handhaving dier beslissing, voor het overige te bevelen, dat als beheerder der Achthovenerbrug in kolom 9 zal worden vermeld „de eigenaar der perceelen, die volgens die beslissing in kolom 7 en 8 als eigenaar en onderhoudpligtige dier brug moet vermeld worden.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 10 Junij 1879.

WILLEM.

e Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
TAK VAN POORTVLIET.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

4o. van 12 Junij 1879, no. 26, houdende beschikking op het *verzoek dd.* 5 *Febr.* 1879 *tot den Koning gerigt door B. J. van der Nat, te Leiden, strekkende tot het erlangen van vergunning van 's Konings wege tot het inrigten van een perceel in de Goegerritsteeg te Leiden, tot veestalling, hoedanige vergunning hem door Burg. en Weth. van Leiden, op* 16 *Jannarij* 1879 *is geweigerd.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 208.)

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het verzoek dd. 5 Februarij 1879 tot Ons gerigt door B. J. van der Nat te Leiden, strekkende tot het erlangen van vergunning van Onzentwege tot het inrigten van een perceel in de Goegerritsteeg te Leiden tot veestalling, hoedanige vergunning hem door Burgemeester en Wethouders van Leiden op 16 Januarij 1879 is geweigerd;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 28 Mei 1879, no. 31;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 6 Junij 1879, litt. M., afd. Handel en Nijverheid;

Overwegende:

dat Burgemeester en Wethouders van Leiden gemeend hebben op het tot hen gerigt verzoek om op de in den hoofde dezes omschreven vergunning afwijzend te moeten beschikken op grond van art. 207 der Algemeene Politieverordening, door den Raad der gemeente Leiden in dd. 24 October 1867 vastgesteld;

dat van dusdanige beschikking geen beroep op Ons openstaat;

dat evenmin ten deze kan worden ingesteld het beroep, geopend bij art. 15 der

wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* n°. 95) naardien de inrigting, waarvan in casu de rede is, opgenoemd noch gebragt is onder de bij art. 2 dier wet bedoelde;

Hebben goedgevonden en verstaan:

des adressants verzoek niet-ontvankelijk te verklaren.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 12 Junij 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
TAK VAN POORTVLIET.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

5°. van 15 Junij 1879, n°. 21, houdende beschikking *op het door M. G. A. F. Vaalman, loteling voor de Nationale Militie* 1879 *der gemeente Tilburg, ingesteld beroep tegen eene uitspraak van Ged. Staten van Noordbrabant, dd.* 3 *April* 1879, *n°.* 116).

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, blz. 218).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het bij Ons door M. G. A. F. Vaalman, loteling van de ligting voor de Nationale Militie 1879 der gemeente Tilburg, ingesteld beroep tegen eene uitspraak van Ged. Staten van Noordbrabant dd. 3 April 1879 n°. 116;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van den 4 Junij 1879, n°. 38;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 12 Junij 1879, La. L., afd. Militie en Schutterijen;

Overwegende:

dat Hendrik Lauwerijssen, loteling van de ligting voor de Nationale Militie 1879 der gemeente Tilburg, bij uitspraak van den Militieraad, bevestigd door Ged. Staten van Noordbrabant bij hunne bovenvermelde beslissing, van de dienst bij de Nationale Militie is vrijgesteld als zijnde eenige wettige zoon;

en dat de reclamant van Ons verzoekt vernietiging dier beslissing en aanwijzing

van genoemden Hendrik Lauwerijssen voor de dienst, nademaal deze wel verre van eenige wettige zoon te zijn drie oudere wettige broeders zou hebben en alzoo geene aanspraak zou kunnen maken op de hem verleende vrijstelling;

Overwegende:

dat inderdaad Hendrik Lauwerijssen ten jare 1859 te Chaam in Noordbrabant, waar zijne ouders destijds gevestigd waren, geboren, is de jongste van een gezin van vier zonen, waarvan echter de drie oudste in België uit Belgische ouders geboren zijn;

dat art. 181 der Grondwet en de wet van 19 Aug. 1861 (*Stbl.* n°. 72) slechts gewagen van ingezetenen als tot de krijgsdienst hier te lande verpligt en dat laatstgenoemde wet wat die verpligte krijgsdienst en de vrijstelling daarvan betreft kennelijk alle zoodanige personen buiten aanmerking laat als met de Nederlandsche krijgsdienst wegens hunne vreemde nationaliteit in geene aanraking komen, en die, ook al bevinden zij zich hier te lande, toch volgens de slotbepaling van art. 15 der wet bij hare toepassing niet voor ingezetenen worden gehouden;

dat als blijkbaar gevolg van die regtsbeschouwing de wet van 1861 niet toelaat broederdienst bij een vreemde krijgsmagt tot vrijstelling van den militiepligt hier te lande te doen gelden, maar omgekeerd dan ook genoemde wet geacht moet worden evenmin toe te laten het aanwezen van een of meer broeders die door hunne nationaliteit aan Nederland geheel vreemd zijn te doen gelden tot vestiging van militiepligt hier te lande;

dat toch het buiten rekening houden van eenen broeder die vreemdeling is in het eene geval en diens bijberekening in het andere eene ongelijkheid van regtsbedeeling zou daarstellen waartoe noch de geschiedenis der wet van 1861, noch haar geest of letter aanleiding geeft;

dat derhalve Ged. Staten van Noordbrabant, overeenkomstig Onze besluiten van 2 Sept. 1873 no. 4, 17 Julij 1875 n°. 25, en 21 Aug. 1877 no. 3, teregt Hendrik Lauwerijssen hebben aangemerkt en behandeld als eenigen wettigen zoon;

Gezien de wet van 19 Aug. 1861 (*Stbl.* no. 72):

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van de aangevallen uitspraak van Ged. Staten van Noordbrabant de daartegen ingebragte bezwaren ongegrond te verklaren.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 15 Junij 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
KAPPEYNE.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

6o. van 15 Junij 1879, n°. 22, houdende beschikking op het beroep van *A. Ooms, te Poortvliet, van eene uitspraak van Ged. Staten van Zeeland dd.* 4 *April* 1879, *no.* 95, *waarbij, met handhaving der uitspraak van den Militieraad, zijn zoon Cornelis Petrus voor de dienst der Nationale Militie is aangewezen.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, blz. 207.)

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van A. Ooms te Poortvliet van eene uitspraak van Ged. Staten van Zeeland dd. 4 April 1879 n°. 95, waarbij, met handhaving der uitspraak van den Militieraad, zijn zoon Cornelis Petrus voor de dienst der Nationale Militie is aangewezen;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van den 4 Junij 1879, n°. 30;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 12 Junij 1879, La. M., afd. Militie en Schutterijen;

Overwegende:

dat Cornelis Petrus Ooms de vierde is uit een gezin van vijf broeders, waarvan de oudste in 1874 een dienstpligtig nummer getrokken hebbende eenen plaatsvervanger heeft gesteld die tijdens de uitspraak van den Militieraad nog diende; de tweede in 1876 is vrijgesteld uit hoofde van broederdienst; de derde, na in 1877 tot de dienst te zijn aangewezen en bij de militie te zijn ingelijfd, bij Onze besluiten van 24 April 1877 no. 27 en 27 April 1878 n°. 15, als student in de Roomsch-Katholieke Theologie te Warmond telkens voor een jaar is ontheven van werkelijke dienst krachtens art. 127 der Militiewet en de vijfde den militiepligtigen leeftijd nog niet heeft bereikt;

dat de derde broeder tijdens de Militieraad omtrent zijn broeder uitspraak deed, in het genot was der hem door Ons krachtens art. 127 der Militiewet verleende ontheffing van de werkelijke dienst en dat dus zijne dienst volgens art. 51 8° dier wet geen regt op vrijstelling aan een broeder geeft;

dat de loteling Cornelis Petrus Ooms derhalve teregt door den Militieraad voor de dienst is aangewezen;

Gezien art. 51 8° en 104 der wet van 19 Aug. 1861 (*Stbl.* n°. 72 betrekkelijk de Nationale Militie;

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving der uitspraak van Ged. Staten van Zeeland van 4 April 1879 no. 95 het daartegen ingesteld beroep te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 15 Junij 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
KAPPEYNE.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

7°. van 17 Junij 1879, n°. 8, houdende beslissing omtrent het *geschil over de woonplaats van de arme krankzinnige Elisabeth van der Cruijs huisvrouw van Hermanus Eijvers.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 194.)

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beslissende het geschil over de woonplaats van de behoeftige krankzinnige E. van der Cruijs, huisvrouw van H. Eijvers;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van den 4 Junij 1879, n°. 25;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 13 Junij 1879, L^a. J., Afd. Binnenl. bestuur;

Overwegende:

dat E. van der Cruijs, den 5 Jan. 1814 in de gemeente Bakel en Milheeze geboren en met Herman Eijvers, landbouwer aldaar, gehuwd, tot 1875 in die gemeente heeft gewoond;

dat zij daar reeds van tijd tot tijd onzin sprak en zich als eene krankzinnige gedroeg; om welke reden Eijvers in 1875 zijne boerderij heeft opgebroken, de gemeente Bakel heeft verlaten en met zijne huisvrouw bij zijn zwager Wetten, te Deurne, is gaan inwonen, waar hij een half jaar is gebleven;

dat, toen wegens den toestand der vrouw zij aldaar niet langer konden blijven, Eijvers zich met zijne vrouw in Oct. 1875, in het liefdehuis te Deurne heeft besteed;

dat de toestand der vrouw in het voorjaar van 1876 van dien aard was, dat tot hare opneming in een gesticht is besloten en zij dan ook in Maart 1876 naar Rosmalen is overgebragt;

dat Eijvers sedert Augustus 1878 niet meer in de verplegingskosten kon voorzien;

dat zoowel het gemeentebestuur van Bakel c. a. als dat van Deurne ontkent tot de betaling der verplegingskosten gehouden te zijn;

Overwegende:

dat de lijderes met haren echtgenoot tot Maart 1875 woonplaats heeft gehad te Bakel, maar die woonplaats verloor toen zij met haar man naar Deurne vertrok;

dat toch verandering van woonplaats stand grijpt door werkelijke woning in eene andere plaats, gevoegd bij het voornemen om aldaar zijn hoofdverblijf te vestigen;

dat Eijvers na zijn vertrek uit Bakel, tijdens hij zijn intrek genomen had bij zijn zwager te Deurne, volgens zijne onder eede voor den Kantonregter te Helmond afgelegde verklaring, aan den Burgemeester der gemeente Bakel een bewijs van woonplaatsverandering heeft gevraagd, omdat hij stellig van plan was te Deurne te blijven wonen, welk voornemen nader bevestigd wordt door de omstandigheid dat hij, toen hij niet langer bij zijn zwager kon blijven, zich zelven met zijne vrouw in het Liefdehuis te Deurne heeft besteed en zeker vóór hare overbrenging naar het gesticht Coudewater, geen stap heeft gedaan om dat verblijf te verlaten;

dat derhalve Eijvers woonplaats had te Deurne, toen in Maart 1876 de overbrenging der lijderes naar het gesticht Coudewater plaats had;

dat wel is gebleken dat de vrouw, reeds tijdens zij met haren man te Bakel woonde, langen tijd blijken heeft gegeven van niet volkomen in het bezit te zijn harer verstandelijke vermogens, maar dat, waar sprake is van aanwijzing der woonplaats, door welke de kosten der verpleging in een krankzinnigengesticht moeten worden gedragen, gelet moet worden op de plaats waar de krankzinnigheid van dien aard is geworden, dat overbrenging naar een geneeskundig gesticht noodig geoordeeld en daartoe de regterlijke magtiging verkregen is;

dat de gemeente, waar dit het geval is, als de woonplaats van de krankzinnige, verpligt tot het betalen der verplegingskosten, moet worden aangewezen, onverschillig of zij reeds dadelijk of eerst later bij ontstane behoefte van de krankzinnige tot betaling wordt geroepen;

dat Elisabeth van der Cruijs als gehuwde vrouw de woonplaats volgt van haren echtgenoot;

dat deze, op het oogenblik dat de krankzinnigheid overbrenging naar een gesticht noodzakelijk maakte, woonplaats had te Deurne;

Gezien de wet van 28 Junij 1854 (*Stbl.* n°. 100) zooals zij is gewijzigd bij de wet van 1 Junij 1870 (*Stbl.* no. 85);

Hebben goedgevonden en verstaan:

Deurne aan te wijzen als de gemeente die verpligt is tot betaling der verplegingskosten van Elisabeth van der Cruijs in een geneeskundig gesticht voor krankzinnigen sedert Aug. 1878.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 17 Junij 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
KAPPEIJNE.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

8o. van 17 Junij 1879, n_o. 9, houdende beslissing van het *geschil over de woonplaats van de behoeftige krankzinnige Doetje Leistra.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 197).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beslissende het geschil over de woonplaats van de behoeftige krankzinnige Doetje Leistra;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van den 4 Junij 1879, n_o. 22;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 13 Junij 1879, La. K., afd. Binnenl. bestuur;

Overwegende:

dat de genoemde behoeftige, die geboren is den 26 December 1853 te Jislum, gemeente Ferwerderadeel, omstreeks half November 1877 is aangekomen bij haren zwager P. Weiland te Deinum, gemeente Menaldumadeel, en na eenige dagen daar vertoefd te hebben is vertrokken naar Roelof de Jong, veehouder onder Marsum, gemeente Menaldumadeel; dat zij hoogstens vier weken bij dezen is gebleven en toen weder naar haren zwager Weiland is teruggekeerd; dat zij van daar zich heeft begeven naar Foeke Dokter, veehouder te Marsum, bij wien zij tot 12 Mei 1878 als dienstmeid gewoond heeft; dat zij van 16 Mei tot 14 Augustus 1878 heeft gediend bij Hedzer de Jong, veehouder onder Deinum, gemeente Munaldumadeel, en wel bij wijze van proef; dat zij daarna mede bij wijze van proef van 15 Augustus tot 2 September 1878 als dienstbode verblijf heeft gehouden bij Pieter Ringnalda te Blessum, gemeente Menaldumadeel; dat zij van daar in krankzinnigen toestand is vertrokken en zich weer heeft begeven naar haren zwager te Deinum; dat zij eindelijk in October 1878 is opgenomen in het krankzinnigengesticht te Franeker;

dat volgens de verklaring door P. Weiland aan Burgemeester en Wethouders van Menaldumadeel afgelegd Doetje Leistra, na op 2 September uit de dienst van Ringnalda te zijn weggezonden, terstond naar Deinum is gekomen zich in een hoogst opgewonden toestand bevindende, grenzende aan krankzinnigheid, niets doende dan psalmzingen, huilen, dansen en springen en zich zoodanig aanstellende dat het haren zwager onmogelijk was haar langer te huisvesten en te bewaken, daar zij van dag tot dag kwaadaardiger werd en gevaarlijk voor de huisgenooten; dat zij zich reeds ten huize van Ringnalda op eene gelijksoortige krankzinnige wijze had gedragen en handelingen had verrigt waardoor brand in de woning kon ontstaan; dat zij dan ook den 6 September in bewaking en verpleging is gesteld bij het burgerlijk armbestuur;

Overwegende:

dat Doetje Leistra alzoo van November 1877 krachtens art. 79 van het Burgerlijk Wetboek als meerderjarige inwonende dienstbode woonplaats heeft gehad in de gemeente Menaldumadeel en dat zij aldaar nog als zoodanig woonplaats had toen de

krankzinnigheid, die hare opsluiting in het gesticht te Franeker noodzakelijk maakte, ontstaan is;

dat dus de gemeente Menaldumadeel met de betaling der overbrenging en verplegingskosten moet belast worden;

Gezien de wet van 28 Junij 1854 (*Stbl.* n_o. 100), zooals zij is gewijzigd bij de wet van 1 Junij 1870 (*Stbl.* n_o. 85);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te verklaren dat de gemeente Menaldumadeel de woonplaats was van Doetje Leistra tijdens het ontstaan der krankzinnigheid die hare opneming in het gesticht te Franeker noodzakelijk maakte.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 17 Junij 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
KAPPEYNE.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

Aan de orde is:

II. het *geschil tusschen de gemeentebesturen van Zevenbergen en de Hooge en Lage Zwaluwe omtrent de overdragt van den toegangsweg naar het station Zwaluwe.*

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF brengt het volgend verslag uit:

Op den ligger der toegangswegen naar spoorwegstations in Noordbrabant, in dato 30 October 1878 door hen vastgesteld, hebben Ged. Staten van dat gewest sub n°. 14 opgenomen den toegangsweg naar het station van den Staatsspoorweg te Zwaluwe, met aanwijzing van de gemeente Zevenbergen als onderhoudspligtige, nadat de overdragt aan haar zou hebben plaats gehad.

Ged. Staten hadden daarbij gevolgd het advies van den hoofd-ingenieur van den Provincialen Waterstaat in Noordbrabant, die — onder opmerking, dat het bewuste station dient zoowel voor den Moerdijk en het dorp Lage Zwaluwe, beide behoorende tot de gemeente Hooge en Lage Zwaluwe, als voor dat deel der gemeente Zevenbergen, hetwelk de Zevenbergsche hoek wordt genoemd; en dat het moeijelijk valt

te beslissen welke van die twee gemeenten nu bij dien weg alzoo wel het meeste belang mag hebben; — nogthans tot de slotsom was gekomen, dat de weg aan Zevenbergen in onderhoud behoorde te worden overgedragen:

1o. omdat het stations-emplacement met de daarop gelegene gebouwen dan toch tot die gemeente behoort; en

2o. omdat mede op het grondgebied van die gemeente de grootste lengte van den weg zelven is gelegen, namelijk 381 M. tegen 202 M. op dat van Hooge en Lage Zwaluwe.

Eerst bij brief van 3 Maart ll. opperden Burgemeester en Wethouders van Zevenbergen te dier zake bezwaren bij Ged. Staten van Noordbrabant. Aan de behoefte tot spoorwegverkeer werd wat den Zevenbergschen hoek betrof, zoo schreven zij, door het station Langeweg genoegzaam voorzien — en zij zouden daarom dan ook reeds aanstonds er tegen zijn opgekomen, dat de toegangsweg van het station Zwaluwe ten laste hunner gemeente werd gebragt, ware het niet, dat de afstand van den Zevenbergschen hoek en die van Lage Zwaluwe tot het station Zwaluwe zóó weinig verschillen, dat het bewijs wie wel bij het station meer belang heeft, zeer moeijelijk te leveren was.

Thans echter, zoo vervolgde hun missive in substantie verder, meenden zij een middel van bewijs te hebben aangetroffen, dat te dezer zake zou kunnen worden toegepast. Zij hadden namelijk een adres ontvangen waarbij op verlichting van den weg in quaestie werd aangedrongen — en van de 20 onderteekenaren van dat adres nu waren niet minder dan 18 inwoners van Hooge en Lage Zwaluwe en slechts 2 van Zevenbergen. Daarin meende het bestuur van Zevenbergen, toch reeds belast met het onderhoud van twee spoorwegstoegangswegen, waaronder een in de toekomst zeer kostbare, — aanleiding en grond te mogen zien om, onder inroeping van art. 13 van Zr. Ms. besluit van 23 Maart 1876 S. 55, van Ged. Staten te verzoeken wijziging van den ligger in dien zin, dat het onderhoud van den bewusten weg no. 14 gebragt zou worden ten laste van de gemeente Hooge en Lage Zwaluwe.

Burgemeester en Wethouders van deze gemeente, ter zake door Ged. Staten van Noordbrabant gehoord, hebben bij hunne missive van 8 April d. a. v. het door Zeven bergen bijgebragte bewijsmiddel "niet zeer geldend" geoordeeld — en hebben wijders, in hoofdzaak op de gronden hierboven reeds uit het advies van den Hoofdingenieur medegedeeld, op handhaving van den ligger aangedrongen.

Ged. Staten van Noordbrabant hebben op het gerelateerde verzoek geenerlei beschikking gegeven — en hebben zich bepaald tot de opzending van de twee missiven der gemeentebesturen aan den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, bij wiens missive van 10 Mei ll. daarop de overweging dezer zaak, krachtens Zr. Ms. magtiging van 28 April ll. no. 22, bij deze afdeeling is aanhangig gemaakt.

De heer Mr. D. van Eck, advocaat te 's Gravenhage, treedt als gemagtigde op voor het gemeentebestuur van Zevenbergen, waarvan de Burgemeester tegenwoordig is.

Zijne rede komt hoofdzakelijk hierop neder:

Het verzoek rust op art. 13 van het Kon. besluit van 23 Maart 1876 (*Stbl.* no. 55). Ged. Staten hebben als onderhoudspligtige aangewezen de gemeente Zevenbergen.

De hoofd-ingenieur twijfelt, doch stelt ook voor Zevenbergen.

De gronden van den hoofd-ingenieur, nader ontwikkeld in zijn brief van 13 April ll., komen hierop neder:

Het stations-emplacement Zwaluwe behoort tot Zevenbergen.

De grootste lengte van den toegangsweg ligt op het grondgebied van Zevenbergen, namelijk 202 meters onder Zwaluwe en 381 meters onder Zevenbergen.

Burgemeester en Wethouders van Zwaluwe voegen daarbij, blijkens brief van 8 April 1879, dat er ook op het grondgebied der gemeente Zevenbergen een brug ligt.

Al die gronden zijn niet ter zake dienende, anders had men daarvan eene voorwaarde gemaakt in de wet.

Dat men dat niet deed, is een bewijs, dat een andere regel moet worden gevolgd.

Art. 70, 2e lid, der wet van 9 April 1875 (*Stbl.* n_o. 67) stelt de aanwijzing afhankelijk van het belang der gemeente.

Cui emolumenta eidem et onus.

Dit bewijzen de vertoogen van de beide belanghebbende gemeenten en van den hoofd-ingenieur. Allen redeneren over het belang.

De naam reeds duidt het belang aan: het station Zwaluwe; nomen et omen.

De kaart toont dat ook aan.

De kom der gemeente Zevenbergen heeft het station Zwaluwe niet noodig, want zij is zelve door een spoorweg verbonden aan den spoorweg van Rotterdam naar Breda.

Nu blijven alleen over de ingezetenen van den Zevenbergschen hoek, maar deze wonen digter bij het station Langeweg, en hebben dus weinig belang.

De Zevenbergsche hoek ligt ± 2600 meters van het station Langeweg en ± 4400 meters van het station Zwaluwe.

Voor de gemeente Zevenbergen behoefde dus het station Zwaluwe niet gemaakt te worden, voor de verbinding met den Spoorweg Rotterdam—Breda.

Het belang is daarentegen geheel aan de zijde van Zwaluwe.

De gemeenten Hooge en Lage Zwaluwe hebben geen spoorweg, beide zijn door een provincialen weg verbonden met het station Zwaluwe. Alleen van dat station kunnen zij gebruik maken.

Aan de westzijde wordt er gebruik van gemaakt door de ingezetenen van Moerdijk; maar Moerdijk behoort niet tot Zevenbergen, maar tot de Klundert en tot Zwaluwe.

Ook in dit opzigt komt dus het station ten goede aan Zwaluwe.

In zijn brief van 13 April jl. erkent de hoofd-ingenieur ook, dat de toegangsweg aanvangt bij de aansluiting van den provincialen grindweg van Moerdijk naar Lage Zwaluwe (ook Hooge Zwaluwe) en dat het station dient voor Lage Zwaluwe, Moerdijk en Zevenbergschen hoek.

Hierbij valt zelfs op te merken, dat hij vergeet te noemen Hooge Zwaluwe, en dat de Zevenbergsche hoek meer belang heeft bij het station Langeweg.

En van wien is de aandrang tot verlichting gekomen? vragen Burgemeester en Wethouders van Zevenbergen in hun brief van 3 Maart 1879.

En hierop volgt tot antwoord: van 20 ingezetenen, waarvan 18 van Zwaluwe en 2 van Zevenbergen, en deze laatsten wonen bij de grens van Zwaluwe.

Zwaluwe steekt daar wel den draak mede, doch wederlegt de gronden van Zevenbergen niet.

Het eenig beweren van Zwaluwe is, dat de verbindingslijn van het Staatsspoor met den Grand Central Belge bewijst, dat het station Zwaluwe van meer beteekenis is voor Zevenbergen dan voor Zwaluwe.

Ik zou vermeenen dat het tegendeel waar is. Wie zelf een station heeft, behoeft tot vervoer niet een verder gelegen station op te zoeken.

De hoofd-ingenieur erkent dit ook, want hij zegt, dat als de Staatspoorweg van Zwaluwe naar den Bosch tot stand komt, er dan vermoedelijk een station te Hooge of Lage Zwaluwe zal worden gevestigd, en dat dan het belang van Zwaluwe bij den toegangsweg tot het station Zwaluwe aanzienlijk zal verminderen.

Daarbij merk ik op, dat mogten daardoor de omstandigheden worden veranderd, dit geen bezwaar kan zijn, want ware daar later reden voor, dan geeft art. 13 van het Kon. besluit van 23 Maart 1876 (*Stbl.* n°. 55) altoos het regt om den legger te wijzigen.

Als door den nieuwen spoorweg het station Zwaluwe onnoodig wordt, zal dit ook kunnen vervallen.

Bovendien de nieuwe spoorweg zal Lage en Hooge Zwaluwe niet beiden gerieven; blijft dan toch het station Zwaluwe noodig, dan zal dit altijd zijn ten behoeve van Hooge of Lage Zwaluwe, en van Moerdijk, niet ten behoeve van Zevenbergen.

De gemeente Zwaluwe is dus veel meer gebaat dan Zevenbergen.

Doch er komt meer bij:

Zevenbergen heeft reeds twee toegangswegen te onderhouden: dien van den Grand Central in de kom van Zevenbergen; en dien naar het station Langeweg, welke door zijne uitgebreide omrastering vrij kostbaar is; dit blijkt uit een brief van Burgemeester en Wethouders van Zevenbergen van 3 Maart 1879;

Zwaluwe heeft in het geheel geen toegangsweg te onderhouden; en heeft ook van het station Langeweg ongeveer evenveel voordeel als Zevenbergen.

Het zou dus hoogst onbillijk zijn, dat terwijl de kom van Zevenbergen zelve een station te Zevenbergen heeft, en slechts een ondergeschikt gedeelte van die gemeente gebruik maakt van de stations Zwaluwe en Langeweg, en Zwaluwe daarentegen geheel en uitsluitend zich bedient van de stations Zwaluwe en Langeweg, — beide die stations ten laste van Zevenbergen zouden komen, niettegenstaande het station Zwaluwe door ligging en aansluiting geheel is bestemd voor de gemeente Zwaluwe.

Pleiter concludeert mitsdien, dat de Raad van State het besluit gelieve voor te dragen, tot aanwijzing van de gemeente Zwaluwe als onderhoudspligtige van het station Zwaluwe.

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF vraagt eenige inlichtingen, die door den heer VAN ECK worden gegeven.

III. het beroep van *het gemeentebestuur van Vreeswijk, tegen een besluit van Ged. Staten van Utrecht, tot niet-goedkeuring van de gemeente-rekening.*

De *Staatsraad* de Vries brengt het volgend verslag uit:

De gemeente-rekening der gemeente Vreeswijk over 1877, zooals die door den Gemeenteraad is vastgesteld, heeft bij Ged. Staten van Utrecht tot bedenking aanleiding gegeven, omdat het cijfer der uitgaven op twee posten het cijfer der begrooting overschrijdt.

De post voor jaarwedden van den burgemeester, de wethouders, den secretaris en de ambtenaren en bedienden ter plaatselijke secretarie is op de begrooting uitgetrokken op *f* 980. De uitgaven daarop bij de rekening aangewezen bedragen *f* 100 meer als een gevolg van de in den loop van het dienstjaar met dat bedrag verhoogde jaarwedde van den burgemeester.

De post bestemd voor uitkeering aan het Rijk van het aandeel der gemeente in de kwade posten op de personeele belasting is op de begrooting gebragt ad *f* 44, door overschrijving verhoogd tot *f* 50.96. In uitgaaf is daarop gebragt *f* 72.19^5, omdat het aandeel der gemeente dat cijfer heeft beloopen.

Ged. Staten hebben tegen die overschrijdingen bezwaar gemaakt, omdat volgens art. 213 der Gemeentewet geen uitgaaf buiten de begrooting kan geschieden dan met afzonderlijke voorafgaande magtiging van Ged. Staten en dat elke uitgaaf boven het bedrag bij de begrooting voor elken post vastgesteld, als eene uitgaaf boven de begrooting moet worden aangemerkt. Ged. Staten hebben daarom de uitgaven bij hun besluit van 20 Maart 1879 en hun nader besluit van 24 April daaraanvolgende verminderd, en wel door niet-toelating van het mandaat bijl. 4 voor jaarwedde van den burgemeester over het 4e kwartaal à *f* 150 en van het mandaat bijl. 69 voor het aandeel der gemeente in de kwade posten der opcenten op het personeel van 1874/75 met *f* 21.23_5. Met die verminderingen hebben Ged. Staten de rekening vastgesteld.

Naar hun oordeel had de Raad de beide posten tijdig door overschrijving met het noodige bedrag moeten verhoogen en schiet er nu niet anders over, dan de verworpen uitgaven te voldoen uit den post voor onvoorziene uitgaven van den dienst 1878.

De Gemeenteraad acht het beter deze dienstvermenging te vermijden: volgens art. 218 toch moet elke rekening alle uitgaven van het dienstjaar vermelden; hij beweert, dat art. 226 aan Ged. Staten de bevoegdheid gaf om de bewuste posten, niettegenstaande daarmede de cijfers op de begrooting uitgetrokken werden overschreden, onder de uitgaven der gemeente op te nemen, en dat zij van die bevoegdheid gebruik hadden moeten maken, omdat het hier uitgaven geldt bij de wet bevolen. Hij verzoekt daarom in zijn adres aan den Koning dat Z. M., met vernietiging van het besluit van Ged. Staten, zal bepalen, dat de uitgaven hierboven omschreven alsnog onder het bedrag der uitgaven van de rekening zullen worden opgenomen.

Ged. Staten op het adres van den Gemeenteraad gehoord volharden bij hun besluit zonder nieuwe redenen aan te voeren.

De heer R. A. Verploegh Chassé, burgemeester van Vreeswijk, licht het beroep nader toe.

IV. het beroep van *B. L. Frank, te Middelburg, tegen een besluit van Burgemeester en Wethouders, waarbij hem vergunning is geweigerd tot de oprigting eener slagtplaats.*

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff brengt het volgend verslag uit:

B. L. Frank, te Middelburg, heeft, met inachtneming der voorschriften van de wet van 2 Junij 1875 *Stbl.* 95, het Gemeentebestuur aldaar verzocht om het perceel kadastraal bekend als gemeente Middelburg, sectie B 986, in te rigten tot slagtplaats.

Na verhoor der belanghebbenden hebben Burgemeester en Wethouders van Middelburg bij beschikking van 10 Maart 1879 n°. 8/300 dat verzoek afgewezen. En zulks uit aanmerking dat, ook op grond van de ondervinding gemaakt, toen vroeger op een aangrenzend perceel een slagtplaats bestond, — er van de verlangde inrigting hinder van ernstigen aard te vreezen was voor de bewoners van de naburige perceelen; — daardoor het gebruik der tot die woonhuizen behoorende achtergedeelten en tuinen zou worden belemmerd; — en er schade voor de gezondheid van de bewoners dier perceelen van te duchten was.

Tegen die beschikking is de verzoeker, onder naleving van het bepaalde bij art. 15 al. 2 der straks genoemde wet, bij adres dd. 17 Maart d. a. v. in beroep gekomen bij den Koning.

De appellant wijst er in dat adres op, dat het bij zijn aanvrage bedoelde perceel aan de eene zijde begrensd is door een koetshuis en paardenstal, aan twee zijden door groote tuinen en aan de voorzijde door de straat; — dat het op aanmerkelijken afstand van eenigerlei werkelijke of tot menschelijk verblijf geschikte woning verwijderd is; — en dat in de naaste buurt behalve de uitgangen van drie kantoren slechts pakhuizen en tuinen worden gevonden. En, terwijl hij niet tegenspreekt, dat van het slagthuis vroeger op het aangrenzend perceel bestaan hebbende, onaangename ondervindingen gemaakt zijn — beweert hij dat zulks aan de slechte zorg van hen, die toen daar het opzigt hadden, te wijten is geweest — èn dat krachtens art. 12 der wet aan hem, appellant, voorwaarden kunnen gesteld worden, voor alle belanghebbenden bevredigend.

Burgemeester en Wethouders van Middelburg, op het adres gehoord, handhaven de juistheid hunner beschikking — en achten afdoende voorwaarden niet wel mogelijk, voornamelijk wegens de eigenaardige, voor het uitoefenen van het politietoezigt weinig geschikte ligging van het perceel in quaestie.

De geneeskundige inspecteur voor Zeeland daarentegen bevestigt, dat het door den appellant bedoelde terrein geene woonhuizen doch slechts pakhuizen, stallen, tuinen enz. in zijne naaste omgeving heeft — en acht schade voor de volksgezondheid van de inwilliging van het verzoek niet te vreezen, bijaldien daarbij gesteld worden de volgende voorwaarden:

1°. dat de vloer van de slagtplaats waterdigt zij;

2°. dat een bloedput worde aangelegd en het verzamelde bloed onmiddellijk na het slagten worde verwijderd;

en 3°. dat de mestbak buiten het gebouw, telkens na het slagten worde geledigd.

Ged. Staten van Zeeland zijn mede van gevoelen, dat het verzoek van den appellant,

mits onder het stellen van de voorwaarden die door den geneeskundigen inspecteur zijn aangegeven en die bij het verhoor der belanghebbenden voor Burgemeester en Wethouders ter sprake gebragt en in het proces-verbaal opgenomen zijn, zeer wel kan worden ingewilligd; vooral omdat hier de rede is van „eene weinig bezochte achterbuurt" en van een perceel zonder „woonhuizen in de naaste omgeving" — terwijl te Middelburg op het stuk der slagterijen geene plaatselijke verordening bestaat als bij art. 4 der meergenoemde wet wordt bedoeld.

Door geen der belanghebbenden zijn aan deze Afd. memoriën ingezonden, — doch onder de stukken bevindt zich 1°. een afschrift van een bij Burgemeester en Wethouders in dd. 27 Febr. 1879 ingediend adres van eigenaren van naburige perceelen, waarvan in het proces-verbaal van verhoor van belanghebbenden melding wordt gemaakt en 2°. een adres in dd. 19 Junij ll. tot Z. M. gerigt, door den heer P. de Bruijne, makelaar te Middelburg, waarbij, aangezien adressants kantoor, dat zoo als het adres zegt „van den vroegen morgen tot den laten avond bewoond is" in de onmiddellijke nabijheid van het quaestieuse perceel gelegen is, geprotesteerd wordt tegen het rapport van den geneeskundigen inspecteur, en een nieuw onderzoek verzocht wordt.

De overweging van deze zaak is bij deze Afd. aanhangig gemaakt krachtens 's Konings magtiging van 14 Mei ll. n°. 14.

De heer Mr. D. VAN ECK, advocaat te 's Gravenhage, treedt als gemagtigde van den heer VAN DER BURGH op en bestrijdt het beroep.

Hij vangt aan met in het algemeen te verwijzen naar het door hem gesprokene voorkomende op bladz. 1221 van het „Verslag der Handelingen van de Staten-Generaal van 1874—75."

Toen was hij van oordeel dat de industrie alle regt moest wedervaren dat haar toekomt, doch dat zij zóó moet uitgeoefend worden, dat ieder zich in zijn eigen huis kunne bewegen, gelijk dat in onzen maatschappelijken toestand gevorderd wordt en geoorloofd is, en dat de industrie wel voor het publiek maar niet het publiek voor de industrie bestaat.

Slagterijen — zegt hij voorts — zijn in het algemeen naar omstandigheden verdacht volgens art. 2 n°. 11 der wet en zelfs in het bijzonder, hetgeen blijkt uit de memorie van toelichting der wet en bepaaldelijk wat daarin gezegd wordt ten aanzien van art. 4.

In deze zaak is het vooral waar, dat het Gemeentebestuur met de omstandigheden bekend en te vertrouwen is.

De regtspraak van den Raad van State oordeelt spr. op dit punt twijfelachtig. De omstandigheden moeten beslissen.

Zij moeten met elkander in verband beschouwd worden, daar niet elke omstandigheid van even groot gewigt kan zijn, en toch deze te zamen genomen van veel invloed kunnen zijn.

Hoofdzakelijk moet bij de oprigting eener slagterij in aanmerking genomen worden de schade die aan eigendommen kan worden toegebragt, waardoor vooral een deftige buurt benadeeld wordt, terwijl de gezondheid van eene digt bevolkte buurt door de

walgelijke uitdampingen van afval en onreinheden en van bedorven bloed evenzeer nadeel ondervindt.

Toch zegt de waarnemende geneeskundige inspecteur voor de provincie Zeeland, dat schade aan de volksgezondheid, van de oprigting der slagterij niet te vreezen is. Dit is evenwel niet in overeenstemming met bovengenoemde meening van den wetgever en met het gevoelen van den geneeskundigen inspecteur van Zuidholland (zie *Raad van State* 1873 bl. 364), waar deze zegt: „Reeds in beginsel moet, uit het oogpunt der gezondheid, ernstige bedenking worden gemaakt tegen slagterijen en veestallen in de bebouwde kommen der gemeenten, te midden van eene talrijke bevolking, daar lucht en bodem er dikwijls door verontreinigd worden in eene mate, die voor de gezondheid schadelijk is. Maar in naauwe straten of stegen (zooals in casu) of waar voor afvoer van vloeibaar vuil geen gelegenheid is, moeten zij zeker niet worden geduld".

Op bladz. 538 van den Jaargang 1877 zegt de geneeskundige inspecteur van Overijssel: „Nu men algemeen meer en meer tot de overtuiging komt, dat in bevolkte buurten geene slagtplaatsen moeten bestaan; nu men aan de slagtplaatsen al hoogere en hoogere eischen stelt, zou het gemeentebestuur niet verantwoord zijn, als het de oprigting van eene slagterij toeliet in een digt bevolkte buurt."

Eindelijk waarschuwt de geneeskundige inspecteur van Noordholland, ook tegen de oprigting eener slagterij, op bladz. 163 van den Jaargang 1878 aldus: De bewoners der belendende perceelen zullen hinder hebben van den stank, dien de afval der geslagte beesten daar zal veroorzaken. In het belang hunner gezondheid moet de inspecteur tegen de vergunning adviseren."

In deze zaak heeft de geneeskundige inspecteur zich volgens de verstrekte mededeelingen door niemand laten inlichten dan alleen door den belanghebbenden Frank, zelfs niet door de geneeskundige commissie. Ook de omliggende woningen werden door hem niet bezocht. In de naaste omgeving — zegt hij — zijn geen woonhuizen, maar de huizen zijn er volgens de teekening zeer digt bij. Zij staan er zelfs tegen aan. Zie ook den brief van de Bruijne van 19 Junij jl.

Dit wat de schade betreft die door de oprigting eener slagterij kan veroorzaakt worden. Maar ook hinder kan er door ontstaan. Daarvoor wijst spr. op het geloei van het vee, het gebrul bij het doodmaken, het gebruik van den doorgang der poort, en op de ondragelijke lucht van het bloed en van de onreinheden.

Het geloei doet niets af, zeggen sommigen; dat heeft ook plaats op veestallen. Pleiter gelooft niet en heeft ook nooit bespeurd dat dit daar zoo het geval is, als hier waar het vee honger lijdt.

Ged. Staten zeggen wel, dat de wet niet als hinder aanneemt het belemmeren, maar het ter bewoning ongeschikt maken, maar spr. gelooft dat dit eene verkeerde lezing is van art. 11*c*.

Ged. Staten meenen dat door het stellen van voorwaarden voorzien kan worden in de verwijdering en den afvoer van mest en bloed, maar hij gelooft niet dat daarvan veel zal komen.

Ook het sluiten van de deuren om het geloei tijdens het slagten onhoorbaar te maken zal niet veel helpen, daar dat geloei niet alleen bij het slagten wordt waar-

genomen, maar gedurende het geheele verblijf van het vee aldaar, omdat het daar honger lijdt.

Wat het gebruik van de poort betreft, van de achterdeuren der tuinen zal geen gebruik meer kunnen worden gemaakt. Het vervoer en jagen van vee is vooral in zulk een smallen doorgang voor ieder gevaarlijk.

Van Os, die vroeger vergunning, doch slechts voorloopig had bekomen om in die poort eene slagterij op te rigten, moest zijne slagterij opheffen, uit hoofde van de bezwaren die bij de buren bleken te bestaan.

Wat de regtspraak ten deze betreft, wijst hij op de beschikking van Burgemeester en Wethouders van Haarlem (zie *R. v. St.* 1876 bladz. 470), waartegen het beroep niet-ontvankelijk is verklaard; op het Kon. besluit van 23 Sept. 1877, bladz. 495, en op dat van 20 Nov. 1877, bladz. 623.

Bovendien gelden hier bijzondere bezwaren. De politie heeft veelal geen toegang, daar na zonsondergang de poort gesloten wordt en geopend om 5 of 6 uur door twee portiers door den heer van der Burgh aangesteld; de kosten worden omgeslagen.

Op Zon- en feestdagen wordt de poort gesloten, hetgeen blijkt uit den brief van Burgemeester en Wethouders van 4 April jl. en de acten van 10 Junij 1817 en van 1 Jan. 1863. Derhalve bestaat er geene mogelijkheid van toezigt. Bovendien is de vergunning in strijd met 's landswet op de accijnsen. Zie de wet van 2 Aug. 1822 (*Stbl.* n_0. 31) houdende belasting op het geslagt. In art. 11 van die wet wordt gezegd, dat de slagtplaatsen aan de visitatie der beambten zijn onderworpen en in art. 12, dat gedurende de slagterij de slagtplaatsen voor de beambten moeten toegankelijk zijn.

Ook acht ik de vergunning in strijd met het eigendomsregt. Kuiperspoort en doorgang zijn eigendom van de aangrenzende huizen. Zie de acten van 10 Junij 1817 en 1 Jan. 1863. De doorgang is alleen bestemd voor gewoon gebruik van bewoners en voor gebruik van rijtuigen. Hij mag dus niet tot een andere bestemming worden aangewend, en mag het gebruik voor de omliggende bewoners niet worden belemmerd. Zie het besluit van Burgemeester en Wethouders van 10 Maart 1879.

En dit wordt gedaan door er koeijen door te jagen en wegens het slagten, daar men de tuinpoorten nu zal moeten sluiten. Zie art. 719 B. W. en eene gelijke bepaling voor de erfdienstbaarheden in art. 738 van dat wetboek.

Pleiters conclusie strekt ten slotte tot voordragt van een besluit tot afwijzing van het hooger beroep.

De heer B. L. Frank verdedigt het beroep en licht het nader toe.

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff merkt op, dat de heer van Eck in zijne rede gezegd heeft, dat het bedoelde perceel gelegen was in een deftige en goede buurt en dat de heer van Eck ook het rapport van den geneeskundigen inspecteur op dien grond heeft bestreden. Maar de heer van der Loeff herinnert, dat hetzelfde gezegde voorkomt in het Rapport van Ged. Staten van 30 April jl., alinea 3, en dat daarin gesproken wordt van de „weinig bezochte achterbuurt", en verder: „dat geene huizen in de naaste omgeving gelegen zijn". Ged. Staten zeggen dus volkomen hetzelfde als de geneeskundige inspecteur.

De heer VAN ECK antwoordt, dat de Rouaansche kade een der aanzienlijkste straten van de gemeente Middelburg is. De huizen aldaar hebben uitgang, niet in eene achterbuurt, zoals ten onregte is gezegd, maar in eene gemeene poort. Die gemeene poort is natuurlijk niet bewoond.

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF acht het toch opmerkelijk, dat Ged. Staten uitdrukkelijk te kennen geven, „dat er geen huizen in de nabijheid van de poort gelegen zijn".

De heer VAN ECK antwoordt: Ged. Staten hebben volkomen gelijk. De poort is geen plaats voor eene woning. Zij strekt tot achteruitgang voor de huizen aan de Rouaansche kade, en wordt verder door de bewoners der huizen gebruikt voor verschillende doeleinden aan de bestemming eigen.

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF. Is er in den toestand van die poort vroeger of later ook eenige verandering gekomen? Vroeger toch is er ook een slager in geweest en niemand heeft toen daarover geklaagd.

De heer VAN ECK zegt, dat de tegenwoordige toestand sedert 1790 onveranderd heeft bestaan. Burgemeester en Wethouders hadden vroeger aan van Os voorloopig toestemming verleend, maar de slagterij van van Os is wegens de bezwaren daartegen weggenomen en opgeruimd. Burgemeester en Wethouders hadden die tijdelijke toestemming niet moeten geven, maar men is er op teruggekomen. De belanghebbenden schijnen toen niet genoegzaam voor hunne belangen te hebben gewaakt, maar daarom hebben ze de regten niet verloren die ze thans doen gelden.

V. het *geschil over de woonplaats van de arme krankzinnige E. C. Stoffeijn, huisvrouw van P. Dieleman.*

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF brengt het volgend verslag uit:

Bij brief van 14 Nov. 1878 hebben Burgemeester en Wethouders van Neuzen aan hunne ambtgenooten van Zaamslag medegedeeld, dat bij een geneeskundig onderzoek van bestuurswege ingesteld, Elisabeth Catharina Stoffeijn, huisvrouw van P. Dieleman, wonende te Neuzen, bevonden was lijdende te zijn aan krankzinnigheid — zoodat zij in een geneeskundig gesticht behoorde te worden verpleegd.

Aan die mededeeling werd de uitnoodiging verbonden om tot die verpleging voor rekening van Zaamslag te doen overgaan; eene uitnoodiging, die, zooals uit aangehaald schrijven en verder daarop gevolgde ambtsbrieven blijkt, haren grond vond in het feit, dat Dieleman's huisvrouw, toen zij met haren man in Junij 1877 uit Zaamslag naar Neuzen kwam wonen, reeds krankzinnig was, en dat zelfs reeds jaren lang geweest was. Het Gemeentebestuur van Neuzen toch was van oordeel, dat art. 26 der wet tot regeling van het Armbestuur in dezen zin moet worden verstaan, dat arme krankzinnigen (en tot verpleging voor eigen rekening was Dieleman onvermogend) behooren te worden verpleegd op kosten van die gemeente, waar de krankzinnige domicilie had, tijdens het ontstaan der krankzinnigheid.

Burgemeester en Wethouders van Zaamslag hebben bij de ter zake gevoerde briefwisseling de beweringen van Neuzen nadrukkelijk tegengesproken — èn wat de feiten èn wat het regt betreft. Zoolang de vrouw in hunne gemeente was woonachtig geweest, was niet gebleken, dat hare krankzinnigheid, zoo die al bestaan had, van dien aard was dat hare verpleging in een gesticht noodzakelijk zou zijn gemaakt.

Zij weigerden mitsdien om de kosten dier verpleging, thans anderhalfjaar nadat de vrouw in Neuzen woonplaats gekregen had welligt noodig geworden, te nemen voor rekening van hunne gemeente.

Ged. Staten van Zeeland, wier tusschenkomst daarop door het Gemeentebestuur van Neuzen, overeenkomstig art. 70 der Armenwet is ingeroepen, hebben gemeend de weigering van dat van Zaamslag te moeten billijken: noodzakelijkheid van verpleging in een gesticht was, zoolang de vrouw te Zaamslag woonde, niet gebleken — en thans, nu die noodzakelijkheid ontstond, was Neuzen de plaats van haar domicilie en alzoo krachtens art. 26 der wet, zooals dat door Ged. Staten werd verstaan, ook Neuzen tot het dragen der kosten verpligt. Wilde het Gemeentebestuur van Neuzen daarin niet berusten, zoo behoorde het alzoo de zaak aan's Konings beslissing te onderwerpen.

Nadat de krankzinnige op 28 Dec. 1878 in het geneeskundig gesticht „het St. Joris-Gasthuis" te Delft was opgenomen, heeft dienovereenkomstig het Gemeentebestuur van Neuzen zich bij adres van 10 Mei 1879 gewend tot Z. M., met het verzoek, dat het H. D. gelieven moge te beslissen, dat de Gemeente Zaamslag, als zijnde de woonplaats geweest der verpleegde, „tijdens zij in een toestand begon te verkeeren, die hare plaatsing in een gesticht noodig maakte", gehouden is om de kosten dier verpleging te dragen; immers en in allen gevalle te beslissen, dat de gemeente Neuzen daartoe niet is gehouden.

Het Gemeentebestuur van Neuzen heeft bij zijn adres overgelegd eene verklaring van P. Dieleman, houdende onderscheidene feiten waaruit zou moeten blijken, dat zijne vrouw Elisabeth Catharina Stoffeijn voornoemd, reeds sedert acht of tien jaren krankzinnig is geweest en alzoo lang vóór zij met hem uit Zaamslag in Junij 1877 naar Neuzen verhuisde.

Het bestuur van laatstgenoemde gemeente dringt er op aan, dat door het hooren der in dat adres aangewezene getuigen die feiten, onder toepassing van art. 70 al. 2 der Armenwet, zullen mogen worden bewezen.

Nadat dit geschil krachtens 's Konings magtiging van 22 Mei ll. no. 9 bij deze Afd. ter overweging was aanhangig gemaakt, hebben Burgemeester en Wethouders van Zaamslag in dd. 6 Junij d. a. v. aan den Raad van State eene memorie ingediend, waaruit hier het volgende schijnt te moeten worden overgenomen:

„Wat het ontstaan der krankzinnigheid bij E. C. Stoffeijn betreft, kunnen wij niets met zekerheid mededeelen. Wel is bekend, dat zij gedurende vele jaren geleden heeft aan epilepsie en dat ten gevolge der herhaalde toevallen hare geestvermogens langzamerhand zijn verzwakt, doch dat die verzwakking in een staat van krankzinnigheid zou zijn overgegaan, is ons nooit iets gebleken. Zeker is het dat die vrouw hier de openbare orde nooit verstoord heeft, en ook nimmer ontvingen wij klagten over hare gedragingen jegens de leden van haar huisgezin of hare buren. Maar zoo onze informatiën juist zijn, dan is de maatschappelijke positie van haar huisgezin, sedert de vestiging

in de gemeente Ter Neuzen, achteruitgegaan, hetgeen op den gemoedstoestand dezer vrouw een schadelijken invloed kan hebben uitgeoefend".

De heer Mr. D. VAN ECK, advocaat te 's Gravenhage, treedt als gemagtigde op voor de gemeente Neuzen. Hij vangt aan met eene herinnering der feiten. De man van de krankzinnige is onvermogend om de kosten te bestrijden. In Junij of Julij 1877 vertrok het huisgezin naar Neuzen. Den 28 Dec. 1878 werd E. C. Stoffeijn, vrouw van P. Dieleman, in het St. Joris-Gasthuis te Delft opgenomen. Neuzen heeft de kosten daarvan betaald. De krankzinnige is geboren te Zaamslag, is daar gehuwd en heeft daar met haar man gewoond tot Junij of Julij 1877. Nu beweert Neuzen, dat zij sedert 8 of 10, misschien sedert 20 jaren in denzelfden staat van krankzinnigheid heeft verkeerd. Is dat zoo, dan moet Zaamslag volgens de bestaande regtspraak worden verklaard te zijn de gemeente der woonplaats, uit wier fondsen de kosten van overbrenging en van verpleging moeten worden voldaan. Zie het Kon. besluit van 11 Dec. 1877, *Raad van State* 1878, bl. 6. Maria Pluijmers had in Nov. 1876 gediend te Maastricht, had kort daarna, in Dec., Maastricht verlaten, was te Valkenburg gaan wonen, was daar door het Gemeentebestuur uitbesteed bij een particulier en werd op 4 Jan. 1877 overgebragt naar een krankzinnigengesticht.

Niet Valkenburg, maar Maastricht werd aangewezen, omdat de krankzinnigheid aldaar ontstaan was.

Ook wijst spr. op het Kon. besluit van 21 Maart 1879, opgenomen in de *Staats-Courant* van 2 April 1879 en in *Raad van State*, 1879, bl. 144. Daarbij wordt uitgemaakt, dat Wilhelmina Heideman wed. Kunst als woonplaats had Amersfoort, omdat daar de krankzinnigheid ontstaan is, niettegenstaande zij Amersfoort had verlaten en in Amsterdam woonde. Het advies van den Raad van State, in die zaak uitgebragt, werd niet gevolgd, maar dat advies had toch hetzelfde stelsel aangenomen. De redenen voor die opvatting zijn ontleend aan in art. 26 der Armenwet.

De feiten in casu betreffen het bestaan van krankzinnigheid van denzelfden aard reeds te Zaamslag. Volgens verklaring van Burgemeester en Wethouders van Neuzen van 21 Dec. 1878 en van P. Dieleman van 12 April 1879, is zij reeds minstens 8 à 10 jaren in dezelfde mate krankzinnig. Vóór haar vertrek naar Neuzen had zij eene heining verbroken, was in een wel gesprongen, was zij verward, kwaadaardig, schold zij bij vlagen, liep met ieder mede, deelde slagen uit, wilde geen stukken onderteekenen als haar naam daar niet onder stond, rukte het verband van haar gebroken arm los enz. En volgens schrijven van den Directeur-geneesheer te Delft moet naar zijn inzien de krankzinnigheid der vrouw reeds lang hebben bestaan.

Die feiten verliezen niet in waarde, omdat zij reeds een jaar in Neuzen woonde vóórdat aanvraag tot opneming werd gedaan. De gemeente Neuzen kende haren toestand niet, omdat hare betrekkingen haar bewaakten en haar in huis hielden. Men zie den brief van Burgemeester en Wethouders van Neuzen van 21 Dec. 1878 en het request van Burgemeester en Wethouders van Neuzen aan den Koning van 10 Mei 1879.

Burgemeester en Wethouders van Zaamslag hebben, bij brief van 6 Junij 1879, aan den Raad van State beweerd, dat zij nooit hebben bespeurd, dat die toestand zoo ernstig was, doch zij ontkennen de gestelde feiten niet.

Die kunnen dus als waar worden aangenomen. Bij twijfel echter vragen wij, dat interlocutoir worde bepaald, of aan Ged. Staten worde opgedragen te bevelen, dat een getuigenverhoor zal worden gehouden omtrent die feiten. Art. 26 wil toch dat de gemeente die daartoe verpligt is, de kosten zal betalen. Bij twijfel, zegt art. 70, zal een getuigenverhoor worden gehouden. Wel is dat opgedragen aan Ged. Staten, maar als deze dat niet hebben gedaan, dan vloeit daaruit niet voort, dat Ged. Staten alleen het in hunne magt zouden hebben een twijfel omtrent de feiten te laten bestaan.

Het Kon. besluit kan derhalve daarin voorzien. De namen der getuigen zijn opgegeven in de verklaring van Dieleman van 12 April 1879.

Pleiter concludeert, dat de gemeente Zaamslag zal worden aangewezen als die, waar de krankzinnigheid is ontstaan, en derhalve de kosten moet betalen van de overbrenging en de verpleging der arme krankzinnige E. C. Stoffeijn, huisvrouw van P. Dieleman; en subsidiair, dat de Raad den Koning een besluit voordrage om aan den Kantonregter te Neuzen op te dragen het verzocht getuigenverhoor, of om aan Ged. Staten van Zeeland te gelasten daartoe een bevel te geven.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de Vergadering gesloten.

Twee en twintigste Vergadering.

Vergadering van Maandag, 7 *Julij* 1879.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. VAN REENEN.

Tegenwoordig de *leden*:

Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff.

Referendaris: Mr. G. J. Roijaards.

I. De VOORZITTER doet voorlezing van de volgende Koninklijke besluiten:

1°. van 23 Junij 1879, n°. 28, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *D. Ruig, te Amsterdam, vader van den loteling J. S. Ruig, tegen eene uitspraak van Ged. Staten van Noordholland van* 9 *April* 1879, *n°.* 1, *waarbij de aanwijzing voor de dienst van dezen zijnen zoon is gehandhaafd.*
(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 217).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door D. Ruig, te Amsterdam, vader van den loteling Johannes Stephanus Ruig, tegen een uitspraak van Ged. Staten van Noordholland van 9 April 1879, n°. 1, waarbij de aanwijzing voor de dienst van dezen zijnen zoon is gehandhaafd;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 11 Junij 1879, n°. 32;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 19 Junij 1879, n°. 10, afd. Militie en Schutterijen;

Overwegende:

dat de adressant beweert, dat zijn zoon Johannes Stephanus regt heeft op vrijstelling van de dienst, op grond dat twee oudere broeders hunne dienst bij de Nationale Militie hebben volbragt;

dat de loteling Johannes Stephanus is de derde zoon van een gezin van vier broeders;

dat de oudste broeder, geboren in 1848, den 12 Aug. 1868 bij de militie is ingedeeld doch den 17 Jan. 1869 met paspoort is ontslagen als dienende boven het contingent zijner gemeente; dat hij op 11 Mei d. a. v. als plaatsvervanger is ingedeeld voor eenen loteling van de ligting van 1869; dat hij zich den 15 Julij 1870 vrijwillig heeft geëngageerd voor zes jaren en den 14 Julij 1876 voor goed met paspoort is ontslagen;

dat de tweede broeder zijnen militiedienstpligt bij de zeemilitie heeft volbragt, en de vierde nog beneden den militiepligtigen leeftijd is;

dat de oudste broeder wèl meer dan zeven jaren heeft gediend, maar dat van dien diensttijd moet worden afgetrokken de tijd dien hij als plaatsvervanger bij het leger heeft doorgebragt, daar die dienst in het voordeel zou kunnen komen van eenen broeder van den geremplaceerde, maar niet in het voordeel van zijnen eigen broeder;

dat de diensttijd van den oudsten broeder, die hier in berekening kan komen, dus slechts bedraagt twee jaren en zeven maanden, hetgeen niet voldoende is om aan eenen broeder vrijstelling te doen verleenen;

Gezien de artt. 50, 51 en 104 der wet betrekkelijk de Nationale Militie van 19 Aug. 1861 (*Stbl.* n°. 72);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van de bestreden uitspraak van Ged. Staten van Noordholland, het daartegen ingesteld beroep ongegrond te verklaren.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 23 Junij 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
KAPPEYNE.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

2o. van 23 Junij 1879, no. 29, houdende beschikking op het beroep van *J. M. Torchiana, te Amsterdam, van eene uitspraak van Ged. Staten van Noordholland van* 9 *April* 1879, *no.* 1, *in zake de Nationale Militie.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 217).

Het besluit luidt als volgt:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van Johannes Marie Torchiana, te Amsterdam, van eene uitspraak van Ged. Staten van Noordholland van 9 April 1879, no. 1, in zake de Nationale Militie;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 11 Junij 1879, no. 34;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 19 Junij 1879, no. 11, afd. Militie en Schutterijen;

Overwegende:

dat adressant, loteling van dit jaar voor de Nationale Militie uit de gemeente Amsterdam, de tweede uit een gezin van drie broeders is, waarvan de oudste, van de dienst bij de Nationale Militie vrijgesteld, den 27 Augustus 1869 als vrijwilliger bij het leger hier te lande is in dienst getreden, den 11 Januarij 1871 is overgegaan bij de Oost-Indische troepen en den 7 Januarij 1874 te Soerabaija tegen het stellen van eenen plaatsvervanger uit de dienst is ontslagen, en de jongste den militiepligtigen leeftijd nog niet heeft bereikt;

dat adressant, voor de dienst door den Militieraad aangewezen, van die uitspraak in beroep is gekomen bij Ged. Staten op grond van ligchaamsgebreken en voorts bewerende regt op vrijstelling te hebben wegens broederdienst;

dat Ged. Staten het beroep hebben ongegrond verklaard, aangezien de ligchaamsgebreken onvoldoende werden geoordeeld en de dienst van den oudsten broeder slechts vier jaren vier maanden en elf dagen geduurd heeft;

dat adressant zich thans tot Ons heeft gewend met verzoek om vrijstelling wegens broederdienst;

Overwegende:

dat de wet betrekkelijk de Nationale Militie slechts vrijstelling wegens broederdienst verleent, behalve in de gevallen sub 1°, 4°, 5° en 6° van art. 50 voorzien, wanneer de broeder gedurende vijf jaren, hetzij bij de militie te land, hetzij als vrijwilliger bij de zeemagt, bij het leger hier te lande, of bij het krijgsvolk in 's Rijks overzeesche bezittingen, heeft gediend, of wel gedurende vier jaren bij de zeemilitie, of dat hij zijnen vijfjarigen diensttijd heeft doen volbrengen of aanvullen door plaatsvervanging, of eenen plaatsvervanger heeft gesteld, die in één van de gevallen verkeert, sub 1°, 4°, 5° en 6° van art. 50 omschreven;

dat de oudste broeder slechts 4 jaren 4 maanden en 11 dagen bij het leger heeft

gediend en dus niet heeft voldaan aan de voorwaarde, waarop art. 50 regt van vrijstelling aan eenen broeder geeft;

dat hij wel, toen hij in 1874 uit de dienst is ontslagen, eenen anderen vrijwilliger in zijne plaats heeft gesteld, maar dat de wet alleen vrijstelling verleent, wanneer een oudere broeder zijnen vijfjarigen diensttijd, waaronder alleen verstaan kan worden de diensttijd krachtens de wet op de Nationale Militie van hem gevorderd, door plaatsvervanging heeft doen volbrengen of aanvullen;

dat daarenboven het in dienst treden van eenen nieuwen vrijwilliger bij het leger, om eenen anderen van zijne verbindteuis te doen ontslaan, niet kan gezegd worden te zijn plaatsvervanging in den zin der wet op de Nationale Militie en dat aan zoodanige vervanging voor de toepassing dier wet geene gevolgen kunnen worden toegekend;

Gezien de artt. 48—50 en 104 der wet van 19 Augustus 1861 (*Stbl.* no. 72);

Hebben goedgevonden en verstaan:

het beroep van adressant te verklaren ongegrond en zijne aanwijzing voor de dienst te handhaven.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 23 Junij 1879.

WILLEM

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
KAPPEYNE.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

3o. van 23 Junij 1879, no. 30, houdende beslissing van het *geschil over de woonplaats van wijlen de behoeftige krankzinnige Roelina Pronk.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 175).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beslissende het geschil over de woonplaats van wijlen de behoeftige krankzinnig Roelina Pronk;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van den 11 Junij 1879, no. 75;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 20 Junij 1879, La. E., afd. Binnenl. bestuur;

Overwegende:

dat Roelina Pronk, geboren den 22 Julij 1852 in de gemeente Wildervank, krachtens vonnis van de Arrondissements-Regtbank te Assen, nà de haar wegens bedelarij opgelegde gevangenisstraf van een dag te hebben ondergaan, den 20 October 1876 in het bedelaarsgesticht te Veenhuizen is opgenomen; dat zij den 13 Mei 1877 wegens krankzinnigheid van daar is overgebragt naar het geneeskundig gesticht voor krankzinnigen te 's Hertogenbosch; dat zij aldaar is verpleegd voor Rijks rekening tot 19 October 1877, den dag waarop zij aanspraak kon maken op ontslag uit het bedelaarsgesticht; dat zij daarna is verpleegd voor rekening van de gemeente, die zou aangewezen worden als haar woonplaats te zijn geweest in 1876;

Overwegende:

dat uit een ingesteld onderzoek is gebleken, dat de genoemde behoeftige in 1872 met hare moeder aan scheepsboord is gaan wonen bij haren stiefvader Jan Pekelder, die schipper was van beroep, dat zij daar ook is blijven wonen toen zij in Julij 1875 meerderjarig was geworden; dat zij in September 1875 zich gedurende eenige weken heeft opgehouden in eene inrigting van toevlugt voor jeugdige meisjes te Groningen; dat zij in October 1875 weder bij haren stiefvader aan boord is teruggekomen; dat zij den 16 October 1876 naar Assen is gegaan alwaar zij is veroordeeld wegens bedelarij;

dat Jan Pekelder wel bij de laatste volkstelling te Wildervank, waar hij destijds nog eene woning aan wal had, is opgenomen, maar dat niet is gebleken dat hij op Wildervank eenige meerdere betrekking had dan op eenige andere gemeente;

dat hij na zijn huwelijk met Geessina Boer daar geene woning aan wal heeft gehad; dat hij niet gewoon was dààr te overwinteren; dat hij, bepaald nà Julij 1875 dààr niet is aangeslagen geweest op een kohier van gemeentebelasting, en dat zijn naam dààr niet voorkomt op de kiezerslijsten;

dat Jan Pekelder blijkbaar behoort tot die schippers die nergens eene vaste woonplaats hebben, en dat dus ook geen domicilie kan aangewezen worden voor zijne stiefdochter die bij hem aan boord verblijf hield;

Gezien de wet van 28 Junij 1854 (*Stbl.* no. 100) zooals die is gewijzigd bij de wet van 1 Junij 1870 (*Stbl.* no. 85);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te verklaren dat de kosten der verpleging va Roelina Pronk in het krankzinnigengesticht te 's Hertogenbosch ook na 19 October 1877 van Rijkswege zullen worden voldaan uit de fondsen voor dergelijke uitgaven bestemd.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bstuur, en aan de Algemeene Rekenkamer tot informatie.

Het Loo, den 23 Junij 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
KAPPEYNE.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

4o. van 23 Junij 1879, n°. 31, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *Burg. en Weth. van Stoutenburg tegen het besluit van Ged. Staten van Utrecht, tot vaststelling der ontvangsten en uitgaven van genoemde gemeente over* 1877.
(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 224).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep bij Ons ingesteld door Burgemeester en Wethouders van Stoutenburg tegen het besluit van Ged. Staten van Utrecht tot vaststelling der ontvangsten en uitgaven van genoemde gemeente over 1877;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van den 11 Junij 1879, no. 85;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 20 Junij 1879, La. F., Afd. Binnenl. bestuur;

Overwegende:

dat het besluit, waarbij Ged. Staten van Utrecht hebben vastgesteld de ontvangsten der gemeente Stoutenburg over 1877, is gedagteekend 6 Maart 1879;

dat het adres, waarbij Burgemeester en Wethouders van Stoutenburg bij Ons tegen genoemd besluit voorziening vragen, is gedagteekend 8 April 1879 en op 11 April d a.v. bij Ons Kabinet is ingekomen;

Overwegende:

dat het regt tot het vragen van dusdanige voorziening bij de artt. 227 en 200 der wet van 29 Junij 1851 (*Stbl.* n°. 85) beperkt is binnen een termijn van dertig dagen te rekenen van de dagteekening der beslissing van Ged. Staten;

Overwegende:

dat die termijn in casu, gelijk uit de boven vermelde data blijkt, niet is in acht genomen;

Gezien de aangehaalde wetsartikelen;

Hebben goedgevonden en verstaan:

Burgemeester en Wethouders van Stoutenburg niet ontvankelijk te verklaren in hun beroep tegen het besluit van Ged. Staten van Utrecht van 6 Maart 1879, nº. 32.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 23 Junij 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
KAPPEIJNE.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

5o. van 24 Junij 1879, no. 27, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *Burg. en Weth. van Leusden, tegen het besluit van Ged. Staten van Utrecht, tot vaststelling der ontvangsten en uitgaven van genoemde gemeente over* 1877.

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, blz. 225.)

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, bij Ons ingesteld door Burgemeester en Wethouders van Leusden, tegen het besluit van Ged. Staten van Utrecht, tot vaststelling der ontvangsten en uitgaven van genoemde gemeente over 1877;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van den 11 Junij 1879, nº. 36;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 20 Junij 1879, Lª. G., Afd. Binnenl. bestuur;

Overwegende:

dat het besluit, waarbij Ged. Staten van Utrecht hebben vastgesteld de ontvangsten en uitgaven der gemeente Leusden over 1877, is gedagteekend 6 Maart 1879;

dat het adres, waarbij Burgemeester en Wethouders van Leusden bij Ons tegen genoemd besluit voorziening vragen, is gedagteekend 9 April 1879 en op 11 April d. a. v. bij Ons Kabinet is ingekomen;

Overwegende:

dat het regt tot het vragen van dusdanige voorziening bij de artt. 227 en 200 der wet van 29 Junij 1851 (*Stbl.* n°. 85) beperkt is binnen eenen termijn van dertig dagen, te rekenen van de dagteekening der beslissing van Ged. Staten;

Overwegende:

dat die termijn in casu, gelijk uit de bovenvermelde data blijkt, niet is in acht genomen;

Gezien de aangehaalde wetsartikelen;

Hebben goedgevonden en verstaan:

Burgemeester en Wethouders van Leusden niet ontvankelijk te verklaren in hun beroep tegen het besluit van Ged. Staten van Utrecht, van 6 Maart 1879, n°. 32.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 24 Junij 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
KAPPEYNE.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

Aan de orde is:

II. het beroep van *de Douairière de Blocq van Scheltinga en L. L. F. Mispelblom Beijer, te Heerenveen-Aengwirden, tegen een besluit van Burg. en Weth. van Aengwirden waarbij aan A. J. de Jong vergunning is verleend tot het oprigten eener slagterij.*

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF brengt het volgend verslag uit:

Bij adres van 24 Febr. ll. heeft A. J. de Jong, te Heerenveen, aan Burgemeester en Wethouders van Aengwirden, vergunning verzocht om het perceel, kadastraal bekend als gemeente Tjalleberd, sectie A, n°. 1884, te mogen inrigten tot vleeschhouwerij en spekslagerij.

Vrouwe T. Looxsma, Douairière Mr. D. de Blocq van Scheltinga, de heer L. L. F. Mispelblom Beijer, en nog drie anderen, allen eigenaren en bewoners van aan genoemd perceel nabij gelegene huizen, tuinen en erven hebben zich bij uitgebreide memorie

in do. 6 Maart ll. tegen de inwilliging van het verzoek verzet, op grond van vrees voor schade aan de gezondheid der naburige bewoners en van hinder van ernstigen aard, zoo door het geloei en geschreeuw van het vee als door het verspreiden van vuile en walgelijke uitdampingen.

Ook de adjunct-inspecteur voor het Geneeskundig Staatstoezigt in Friesland en Groningen heeft bij ample schriftuur dd. 18 Maart ll. aan Burgemeester en Wethouders van Aengwirden in bedenking gegeven de gevraagde vergunning te weigeren.

Dat advies, uitgebragt na naauwkeurig gerelateerd eigen onderzoek der localiteit en van haar belendingen, steunde voornamelijk op het algeheel gemis van gelegenheid tot het onschadelijk afvoeren van den afval, het bloed en het spoelwater; en op de bevinding dat in casu aan de bestaande bezwaren door het stellen van voorwaarden geenszins voldoende zou kunnen worden voorzien.

Nadat de geopperde grieven op 13 Maart ll. in de daartoe door hen gehouden zitting nader ab utraque parte mondeling door en van wege de belanghebbenden — waren behandeld, hebben nogthans Burgemeester en Wethouders van Aengwirden op 24 Maart ll., bij zoo als uit het proces-verbaal blijkt niet eenstemmig genomen besluit, de gevraagde vergunning verleend, onder zeven, bij dat besluit gestelde voorwaarden.

Van die beslissing zijn de twee bovengenoemde belanghebbenden bij dat adres den 3 April ll. in beroep gekomen bij Z. M., waarvan zij bij deurwaarders-exploit van 4 April ll. aan den verzoeker hebben aanzegging gedaan.

Ged. Staten van Friesland, omtrent dat beroep gehoord, schrijven onder dagteekening van 21 Mei ll. het volgende:

„Het perceel, waarin krachtens vergunning van het gemeentebestuur van Aengwirden, dd. 24 Maart ll., eene slagerij zal worden opgericht, komt ons voor de uitoefening van dat bedrijf ten eenemale ongeschikt voor.

„Gelegen aan eene der hoofdstraten te Heerenveen, is het een lang en smal perceel met eene doorgaande breedte van slechts vier à vijf meter, zoo als blijkt uit de hierbij overgelegde plattegrondteekening. Daarbij is het omringd en ingesloten door andere woonhuizen, die, gelijk in de stukken wordt aangevoerd, van de uitoefening van het slagersbedrijf in bedoeld perceel veel overlast zullen ondervinden.

„Het schuurtje op het uiteinde van dat perceel, waarin het vee zal worden gestald en waaraan de slagtplaats zal worden verbonden, bestaat, blijkens de stukken, uit een op stijlen berustende kap, terwijl de muren der naastgelegen woonhuizen, tot zijwanden dienen, zoodat dit schuurtje, naar ons oordeel, voor het beoogde doel al zeer weinig geschikt is.

„Het grootste bezwaar is, onzes inziens, gelegen in het ontbreken van eene voldoende gelegenheid tot verzameling en afvoer van afval en faecale stoffen, waarin met het oog op den localen toestand ook niet op afdoende wijze kan worden voorzien. De voorwaarde (een der 7 door Burg. en Weth. gestelde voorwaarden), dat het bestaande privaat afgebroken en door een privaat naar het tonnenstelsel ingericht, vervangen moet worden, heft het hier besprokene bezwaar niet op. Daardoor kan wel worden voorkomen, dat de faecale stoffen naar den in het aangrenzend erf gelegen beerput worden gevoerd. Van den anderen kant echter zal juist daardoor de toestand

verergeren, omdat alsdan de opruiming dier stoffen niet zoo spoedig en geregeld zal kunnen plaats hebben. De voorwaarde, dat uiterlijk binnen 24 uren na elke slachting, het bloed, de huid en alle andere voorwerpen of faecaliën moeten zijn verwijderd, zal, naar wij vreezen, bezwaarlijk ten allen tijde nageleefd en gehandhaafd kunnen worden.

„De bezwaren, die tegen het besluit van het gemeentebestuur van Aengwirden, waarvan is geappelleerd, in het midden zijn gebragt, komen ons derhalve allezins gegrond voor. Wat het gewicht dier bezwaren betreft, stemmen wij in met het gevoelen van den heer Burgemeester van Aengwirden, die tegenover de beide Wethouders dier gemeente in de minderheid was, en met dat van den heer adjunct-inspecteur van het Geneeskundig Staatstoezicht voor de provinciën Friesland en Groningen; met laatstgemelden ambtenaar zijn wij van oordeel, dat de vergunning had moeten worden geweigerd wegens vrees voor schade aan de gezondheid en voor hinder van ernstigen aard door het verspreiden van vuil en van walgelijke uitdampingen. Tevens onderschrijven wij de meening van dienzelfden ambtenaar, dat in casu, zelfs niet door het stellen van voorwaarden, aan de bezwaren op voldoende wijze kan worden te gemoet gekomen en dat het verleenen eener vergunning van een bepaalden proeftijd hier niet zou zijn aan te raden”.

Nadat de overweging van dit geschil krachtens Zr. Mjs. magtiging van 9 Junij ll. n°. 10, bij deze Afdeeling was aanhangig gemaakt — is nog bij haar ontvangen een tot Z. M. gerigt adstructief adres van den verzoeker dd. 27 Junij ll., — waarbij gevoegd is eene verklaring van Mr. Ph. van Blom en twee andere „bewoners en gebruikers van huizen en erven onmiddellijk grenzende aan” het quaestieuse perceel — en hierop neêrkomende, dat, naar het oordeel van die onderteekenaren, dat gezegd perceel eene „bij uitnemendheid geschikte gelegenheid” aanbiedt voor een slagerij, en dat er bij hen „niet de geringste vrees voor nadeel van gezondheid” bestaat.

De heer Mr. J. J. Bergsma treedt als gemagtigde van appellanten op en voert het woord tot toelichting van het beroep.

De heer A. J. de Jong is zelf tegenwoordig, bestrijdt het ingesteld beroep en verdedigt de verleende vergunning.

Na re- en dupliek, vragen de *Staatsraden* Verniers van der Loeff en de Vries nog eenige nadere inlichtingen omtrent de plaatselijke ligging, die door de heeren Bergsma en de Jong, met aanwijzing op eene overgelegde kaart, worden gegeven.

Niets meer aan de orde zijnde wordt de vergadering gesloten.

Drie en twintigste Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 23 *Julij* 1879

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. VAN REENEN.

Tegenwoordig de *leden* :

Mr. C. H. B. Boot.,
Mr. G. de Vries Azn.

Referendaris: Mr. G. J. Roijaards.

I. Door den VOORZITTER wordt voorlezing gedaan van de volgende Koninklijke besluiten :

1o. van 6 Julij 1879, no. 11, houdende bepaling dat *Mr. C. H. B. Boot tijdelijk, in de afdeeling zitting zal nemen.*

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III. BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 21 Junij 1879, La. R., Afd. Binnenl. bestuur;

Den Raad van State gehoord (advies van 1 Julij 1879, no. 9);

Gelet op het nader rapport van Onzen voornoemden Minister van 4 Junij 1879, La. H., afd. Binnenl. bestuur;

Gezien art. 13 § 5 der wet van 21 December 1861 (*Stbl.* no. 129);

Hebben goedgevonden en verstaan :

te bepalen dat zoo dikwijls, ten gevolge van afwezigheid of verhindering van een der leden van den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur)

gedurende de maanden Julij en Augustus van dit jaar diens vervanging noodig is, Mr. C. H. B. Boot in de genoemde afdeeling zitting zal nemen.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State en aan de departementen van algemeen bestuur..

Het Loo, den 6 Julij 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
Kappeijne.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Alewijn.

De Voorzitter. Ten gevolge van dit besluit heeft de *Staatsraad* Boot heden zitting genomen.

2o. van 28 Junij 1879, no. 9, houdende beschikking op het beroep van het *polderbestuur van Buurmalsen, van een besluit van Ged. Staten van Gelderland, dd.* 4 *Februarij* 1879, *n*o. 46, *betreffende de bepoting van de Hoogemaatsteeg.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 209).

Het besluit luidt aldus:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op het beroep van het polderbestuur van Buurmalsen van een besluit van Ged. Staten van Gelderland dd. 4 Februarij 1879, no. 46, betreffende de bepoting van de Hoogemaatsteeg;

Den Raad van State, Afd. voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 11 Junij 1879, no. 28;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 23 Junij 1879, afd. Waterstaat A., Litt. D,;

Overwegende:

dat, nadat in December 1877 de zoogenaamde Hoogemaatsteeg door het polderbestuur van Buurmalsen was bepoot, dit collegie door Ged. Staten van Gelderland bij besluiten van 5 Februarij en 10 April 1878 op verzoek van het polderbestuur van Asch is uitgenoodigd om die bepoting op te ruimen, bij gebreke waarvan de

strafbepaling, op de overtreding van art. 321 al. 4 van het Reglement gesteld, zou moeten worden toegepast;

dat, nadat het polderbestuur van dit besluit bij Ons is gekomen in beroep, bij Ons besluit van 19 November ll., n°. 19, is beslist, dat er geene termen waren om het besluit van Ged. Staten te vernietigen, daar dit besluit geene beslissing behelsde in een geschil, maar alleen de verklaring inhield, dat, zoo aan de uitnoodiging tot opruiming niet werd voldaan, een regterlijk vonnis tot toepassing der op de overtreding gestelde straf behoorde te worden ingeroepen;

dat, nadat inmiddels de termijn, binnen welken een strafvervolging kon worden ingesteld, verstreken was, Ged. Staten bij besluit van 4 Februarij ll. n°. 46, op grond van art. 11 eerste zinsnede van het Geldersch Rivierpolderreglement, aan poldermeesters van den dorpspolder Buurmalsen hebben bevolen voormelde bepoting vóór 1 April daaraanvolgende te doen opruimen en van de genoemde steeg te doen verwijderen

dat het polderbestuur van Buurmalsen, van dit besluit bij Ons in beroep komende, beweert, dat Ged. Staten niet bevoegd waren die opruiming te bevelen;

Overwegende:

dat art. 11 van het Geldersch Rivierpolderreglement aan Ged. Staten de bevoegdheid geeft om staking of opruiming te gelasten, alleen wanneer polderbesturen werken verrigten of laten verrigten in strijd met of zonder goedgekeurde ciering;

dat van strijd met eene goedgekeurde ciering hier geen sprake is, dewijl geene ciering bestond;

dat het verrigten van een werk zonder goedgekeurde ciering natuurlijk alleen dan tot tusschenkomst van Ged. Staten kan leiden, wanneer er eene goedgekeurde ciering had moeten zijn;

dat echter het bezwaar van Ged. Staten niet in het gemis van zoodanige ciering bestaat, maar alleen hierin dat er gepoot is in strijd met het verbod van art. 321 al. 4 en daardoor eene schadelijke bepoting aanwezig is, waarvan de opruiming wordt geweigerd;

dat dit geval niet in de termen valt van art. 11 eerste zinsnede voornoemd;

dat de uitvoering eener noodzakelijke opruiming, welke door de daartoe verpligten niet geschiedt, door Ged. Staten alleen kan bevolen worden krachtens en overeenkomstig de artt. 7 en volgende der wet van 12 Junij 1855 (*Stbl.* no. 102), tegen welk bevel alsdan voor het bestuur, dat zich bezwaard gevoelt, de middelen openstaan bij artt. 8 en 9 omschreven;

Gezien het Reglement op het beheer der rivierpolders in Gelderland, goedgekeurd bij Ons besluit van 3 September 1856, n°. 111 (*Provinciaal blad* n°. 89);

Hebben goedgevonden en verstaan:

het besluit van Ged. Staten van Gelderland van 4 Februarij 1879, n°. 46, te vernietigen;

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 28 Junij 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
TAK VAN POORTVLIET.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

3°. van 29 Junij 1879, n°. 19, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *het bestuur van het Waterschap de Ruigenhil, onder Willemstad, tegen een besluit van Ged. Staten van Noordbrabant, van* 6 *Maart* 1879, *G. n°.* 205.
(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, blz. 198).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, bij adres dd. 26 Maart 1879 bij Ons ingesteld door het bestuur van het waterschap de Ruigenhil onder Willemstad tegen een besluit van Ged. Staten van Noordbrabant, van 6 Maart 1879, G. n°. 205;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 11 Junij 1879, n°. 29;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 24 Junij 1879, n°. 53, Afd. Waterstaat A;

Overwegende:

dat Ged. Staten van Noordbrabant bij hun aangevallen besluit hebben verklaard:

I. dat de perceelen, kadastraal bekend als gemeente Willemstad sectie C. n°. 104, 432, 523 en 547, behooren te worden opgenomen in den ligger van het waterschap de Ruigenhil, bedoeld bij art. 83 van het Algemeen Reglement voor de waterschappen in de provincie Noordbrabant, goedgekeurd bij Ons besluit van 4 Januarij 1862 n°. 101 en

II. dat het betrokken waterschapsbestuur gehouden is de lijst van stemgeregtigde ingelanden te wijzigen in dier voege dat de grootte van de in sub I omschrevene perceelen worde in rekening gebragt bij de toekenning van het door hunne eigenaresse,

vrouwe C. M. D. Cau weduwe Mr. J. D. W. Pape, te 's Gravenhage, uit te brengen getal stemmen;

En dat het appelleerend waterschapsbestuur van Ons vraagt de vernietiging van dat besluit, op grond dat de genoemde perceelen een gedeelte uitmaken van den dijk van den polder en dat naar de beginselen van het vigerende Algemeen Reglement, hierboven vermeld, dijken evenmin deelen in het stemregt als zij dragen in den omslag;

Overwegende ad Ium:

dat art. 83 van het algemeen reglement voor ieder waterschap vordert een ligger en beveelt dat die ligger zal inhouden de aanwijzing van alle perceelen in het waterschap;

dat door het hiertoe bevoegd gezag bij door Ons in dato 31 Julij 1877 goedgekeurd besluit van de Staten van Noordbrabant de grenzen van het waterschap de Ruigenhil zijn bepaald en vastgesteld;

en dat zoo als in facto niet wordt beslist de quaestieuse perceelen gelegen zijn binnen die grenzen;

Overwegende dat hieruit volgt dat bedoelde perceelen op den ligger van het waterschap moeten worden aangewezen;

dat, zooals ook door Ged. Staten in hun besluit is opgemerkt, hiermede omtrent de al of niet schuldpligtigheid dier perceelen niet is beslist; dat toch het bestuur bij de plaatsing dier perceelen op den ligger volgens art. 83 no. 3 zal moeten vermelden of zij naar zijn oordeel al of niet schuldpligtig zijn, terwijl wanneer over die schuldpligtigheid geschil bestaat dit punt alleen door de regterlijke magt kan worden beslist;

Overwegende dat mitsdien de sub I door Ged. Staten gegevene beslissing teregt is gegeven en dat het appellerend bestuur daarmede niet is bezwaard;

Overwegende ad IIum:

dat toen het waterschapsbestuur geweigerd had te voldoen aan de vordering door voornoemde eigenaresse met het oog op art. 34 van het Algemeen Reglement ingebragt — deze door haren gemagtigde over die haars inziens ongegronde weigering, als daarstellende eene schending van, en dus een geschil over de toepassing van gezegd artikel, met inroeping van art. 98 de beslissing van Ged. Staten heeft gevraagd en verkregen;

dat tegen eene aldus gevraagde en verkregene uitspraak bij art. 99 van het Algemeen Reglement op Ons beroep is opengesteld, en mitsdien de voorziening van het waterschapsbestuur ten onregte beweerd is niet ontvankelijk te zijn;

Overwegende nu ten aanzien dier voorziening dat van de vordering bij art. 34 bedoeld kennelijk alleen dan de rede kan wezen indien en voor zooverre op den ligger van het waterschap bereids aangewezene en alzoo bij het opmaken der lijst van stemgeregtigde ingelanden in aanmerking genomen perceelen van eigenaar, erfpachter of vruchtgebruiker veranderen zóó dat alleenlijk de naam van eenen nieuwen eigenaar, vruchtgebruiker of erfpachter gesteld behoeft te worden in de plaats van dien van een vroeger erkenden, zoo noodig met wijziging van het aantal stemmen daaruit voortvloeijende;

dat echter dusdanige tot eenvoudige verwisseling van naam strekkende vordering in casu niet kon gedaan, immers niet kon toegestaan worden, naardien de perceelen in quaestie op den ligger van het waterschap geheel onbekend en dus bij de opmaking der lijst van stemgeregtigde ingelanden niet in aanmerking genomen waren;

dat over de vraag of die perceelen stemregt geven, geschil bestaat en zoodanig geschil alleen bij de jaarlijksche herziening der lijst overeenkomstig de artt. 29—33 kan worden behandeld en beslist;

dat derhalve Ged. Staten door, in stede van aan de eigenaresse over te laten om haar regt des geraden oordeelende geldend te maken op tijd en wijze bij art. 30 bepaald, in te willigen het ten onregte ex art. 34 gedane verzoek, het appellerend bestuur hebben bezwaard;

en dat dus dit deel hunner beschikking behoort te worden vernietigd;

Hebben goedgevonden en verstaan:

te handhaven de uitspraak sub I en te vernietigen die sub II, vervat in het besluit van Ged. Staten van Noordbrabant dd. 6 Maart 1879, G. n°. 205.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 29 Junij 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
TAK VAN POORTVLIET.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

4°. van 2 Julij 1879, n°. 18, houdende beschikking op het beroep van *den Gemeenteraad van Barradeel, van een besluit van Ged. Staten van Friesland, van* 20 *Maart* 1879, *n°.* 32, *waarbij goedkeuring is onthouden aan de gemeentebegrooting voor* 1879.

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 226).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van den Gemeenteraad van Barradeel, van een besluit

van Ged. Staten van Friesland, van 20 Maart 1879, n_o. 32, waarbij goedkeuring is onthouden aan de gemeentebegrooting voor 1879;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van den 18 Junij 1879, n°. 41;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 28 Junij 1879, L^a. B., afd. Binnenl. bestuur;

Overwegende:

dat op de aan Ged. Staten van Friesland ter goedkeuring toegezonden gemeentebegrooting van Barradeel voor 1879 voorkwam een post van *f* 200 voor kosten bij eventueelen brand;

dat Ged. Staten, van oordeel dat daarop alsnog behoorde te worden gebragt een post voor kosten van aanschaffen en onderhouden van brandbluschmiddelen, het Gemeentebestuur hebben uitgenoodigd de begrooting alsnog in dien zin aan te vullen;

dat een daartoe strekkend voorstel in de gemeenteraadszitting van 6 Febr. werd verworpen en alleen de omschrijving van den post werd gewijzigd en gesteld: voor aanschaffen en onderhoud van brandbluschmiddelen en voor kosten bij eventueelen brand in de gemeente;

dat op aandrang van Ged. Staten door Burgemeester en Wethouders aan den Raad werd voorgesteld op de begrooting uit te trekken een som: tot aanschaffing van minstens één brandspuit;

dat nadat de Gemeenteraad ook dit voorstel had verworpen, Ged. Staten hunne goedkeuring aan de begrooting hebben onthouden;

Overwegende:

dat volgens het voorschrift der Gemeemtewet op de begrooting der uitgaven moeten worden uitgetrokken de kosten der brandweer;

dat de Gemeenteraad van Barradeel van oordeel is, dat aan dit voorschrift voldaan wordt wanneer op de begrooting een post wordt gebragt, die, behalve tot bestrijding der kosten bij eventueelen brand, zal strekken tot aanschaffing van brandhaken;

dat echter in een gemeente als Barradeel, waarin verschillende aaneengebouwde buurten zijn, voor brandweer onvoldoende is zorg gedragen, wanneer slechts brandhaken voorhanden zijn, terwijl in de geheele gemeente geene brandspuit wordt aangetroffen;

dat derhalve Ged. Staten teregt beslist hebben dat op de door den Gemeenteraad voorgestelde wijze in de behoefte aan brandbluschmiddelen niet behoorlijk wordt voorzien;

Gezien de wet van 29 Junij 1851 (*Stbl.* no, 85);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van het bestreden besluit van Ged. Staten van Friesland van 20 Maart 1879, n°. 32, het daartegen ingesteld beroep te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 2 Julij 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
KAPPEYNE.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

5°. van 6 Julij 1879, n°. 13, houdende beschikking op het beroep der *gemeenteraden van Barwoutswaarder en Rietveld, tegen een besluit van Ged. Staten van Zuidholland, van* 12 *Februarij* 1878, *n°.* 22, *waarbij de oprigting eener school in laatstgenoemd gemeente is bevolen.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 229).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep der gemeenteraden van Barwoutswaarder en Rietveld tegen een besluit van Ged. Staten van Zuidholland van 12 Februarij 1878, n°. 22, waarbij de oprigting eener school in laatstgenoemde gemeente is bevolen;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 24 Junij 1879, no. 42;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 3 Julij 1879, La. E., afd. Onderwijs;

Overwegende:

dat de gemeenten Barwoutswaarder en Rietveld, die zich tegenover elkander langs de rivier de Rijn uitstrekken, en wier bebouwde kommen langs de rivier gelegen zijn, sedert lang geen andere openbare school voor lager onderwijs hebben dan de school in Barwoutswaarder, die vroeger eene bijzondere school was, maar ingevolge een gemeenschappelijk besluit van 30 September 1859, door Ged. Staten goedgekeurd, door de twee gemeentebesturen is overgenomen en voor gemeene rekening wordt bekostigd;

dat de onvoldoende toestand dier school reeds in 1877 aan Ged. Staten aanleiding gegeven heeft om bij de twee gemeentebesturen op voorziening aan te dringen;

dat toen die besturen zich daarover niet konden verstaan, Ged. Staten zich genoodzaakt hebben gezien tot krachtiger maatregelen over te gaan, en bij hun aangevallen besluit hebben verklaard, dat het getal scholen voor openbaar lager onderwijs voor de gemeente Rietveld, zooals dit thans aanwezig is, onvoldoende is, en tevens hebben bevolen dat bedoeld getal zal worden vermeerderd door de oprigting eener school in de gemeente Rietveld, welke school, — zoolang art. 1 van het aangehaald gemeenschappelijk besluit van de raden der gemeenten Barwoutswaarder en Rietveld van 30 September 1859 van kracht is, bepalende dat al wat de uitvoering betreft der wet op het lager onderwijs gemeenschappelijk moet worden geregeld, — door beide gemeenten gemeenschappelijk zal behooren te worden opgerigt en onderhouden;

dat aan dat bevel van Ged. Staten tot nog toe geen gevolg is gegeven;

dat intusschen de districts-schoolopziener op 3 Februarij dezes jaars de school te Barwoutswaarder heeft afgekeurd als schadelijk voor de gezondheid en van onvoldoende ruimte voor het getal schoolgaande kinderen;

dat tegen deze afkeuring bij Ged. Staten beroep is aangeteekend, dat nog aanhangig is en de beide gemeenteraden nu bij Ons voorziening hebben gevraagd tegen het besluit van Ged. Staten, hierboven vermeld;

dat adressanten beweren dat Ged. Staten niet bevoegd zijn de tusschen hen aangegane overeenkomst tegen hunnen wil te veranderen of uit te breiden en de wet aan dat collegie het regt niet toekent om dáár, waar, zooals in het gemeenschappelijk besluit van 1859, tusschen gemeentebesturen over de oprigting van ééne gezamenlijke openbare school is overeengekomen, ook de oprigting van eene tweede school voor gemeenschappelijke rekening te bevelen; voorts, onder uiteenzetting van de wijze, waarop zij voornemens zijn voortaan in de behoefte aan openbaar lager onderwijs te voorzien, verzoeken dat door Ons, met vernietiging van het aangevallen besluit van Ged. Staten, moge worden verklaard dat aan den eisch der wet zal zijn voldaan, bijaldien het schoolgebouw te Barwoutswaarder wordt vernieuwd en het onderwijs wordt ingerigt, zooals zij opgeven voornemens te zijn;

dat de beide gemeenteraden zich daarbij bereid verklaard hebben om, in plaats van de afgekeurde school, een nieuw schoolgebouw te stichten op het voor beide gemeenten best gelegen punt in Barwoutswaarder, ingerigt voor 120 kinderen, terwijl nu slechts 70 a 90 kinderen uit de beide gemeenten de bestaande openbare school bezoeken;

dat inderdaad door de stichting van zulk een nieuw schoolgebouw de toestand aanmerkelijk zal veranderen en in de behoefte op voldoende wijze kan worden voorzien;

dat toch, indien de nieuwe school gesticht wordt in de nabijheid van den Rijn ongeveer even ver van de Oostelijke als van de Westelijke grens der gemeente Barwoutswaarder, de afstand van de school geen overwegend bezwaar hetzij voor de kinderen uit die gemeente, hetzij voor die uit Rietveld, zal hebben;

dat wel, zooals is opgemerkt, de kinderen uit Rietveld dagelijks den Rijn evenals tot nu toe zullen moeten overvaren, maar dat dit ook niet geheel te vermijden is, wanneer twee kleinere gemeenschappelijke scholen op verschillende punten worden gebouwd;

dat daarenboven in eene ruime school voor 120 kinderen, voor gemeenschappelijke

rekening der beide gemeenten, op onbekrompener en doelmatiger wijze het onderwijs kan worden ingerigt, dan in twee kleinere scholen doenlijk is;

dat het dus in het belang van het onderwijs is, af te wachten hoe door adressanten aan hun voornemen om eene nieuwe school te bouwen en het onderwijs aldaar in te rigten, zal worden gevolg gegeven, ten einde daarna te beoordeelen of daarmede in de behoefte aan openbaar lager onderwijs behoorlijk zal zijn voorzien;

dat alzoo in den stand, waarin de zaak door het verklaarde voornemen der adressanten thans is gebragt, nog geene vermeerdering van scholen behoort te worden bevolen en dus de vraag of die vermeerdering zoo noodig al dan niet voor gemeenschappelijke rekening zou moeten geschieden, onbeslist kan worden gelaten;

Gezien de wet van 13 Augustus 1857 (*Stbl.* no. 103);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met vernietiging van het besluit van Ged. Staten van 12 Februarij 1878, no. 22, te verklaren dat er vooralsnog geen termen zijn om de stichting eener openbare school in de gemeente Rietveld te bevelen.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 6 Julij 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
KAPPEYNE.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

6o. van 6 Julij 1879, no. 18, houdende beslissing nopens een geschil tusschen *de gemeenten Hoogezand en Sappemeer, provincie Groningen, over de vraag, aan welke gemeente de Oostelijke toegangsweg tot het station Hoogezand op den Staatsspoorweg Harlingen—Nieuweschans moet worden overgedragen.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 228).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beslissende een geschil tusschen de gemeenten Hoogezand en Sappemeer, provincie Groningen, over de vraag, aan welke gemeente de Oostelijke toegangsweg tot het

station Hoogezand op den Staatsspoorweg Harlingen—Nieuweschans moet worden overgedragen;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van den 24 Junij 1879, n°. 39;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, van 2 Junij 1879, n°. 211, Afd. Waterstaat B;

Overwegende:

dat van het voorplein van het station Hoogezand, twee toegangswegen loopen, evenwijdig aan den spoorweg, de een West- de ander Oostwaarts; dat de Oostelijke toegangsweg strekt tot een door de gemeente Sappemeer aangelegden weg; dat het grootste gedeelte van dien Oostelijken toegangsweg ligt op het grondgebied van de gemeente Hoogezand, slechts een klein gedeelte op het grondgebied van Sappemeer;

dat aanvankelijk de besturen der beide genoemde gemeenten van gevoelen waren dat deze Oostelijke toegangsweg aan de gemeente Sappemeer behoorde te worden overgedragen; maar dat het gemeentebestuur van Hoogezand later bezwaar heeft gemaakt dat een toegangsweg, op het grondgebied van Hoogezand gelegen, door de gemeente Sappemeer zou worden beheerd en onderhouden;

Overwegende:

dat de weg in geschil door de gemeente Sappemeer is aangelegd om te dienen als toegangsweg van die gemeente naar het station Hoogezand; dat die gemeente zich ook bij overeenkomst jegens den Staat heeft verbonden den bedoelden weg voortdurend te onderhouden en te verlichten;

Gelet op art. 70 2_e lid der wet van 9 April 1875 (*Stbl.* n_o. 67) en op Ons besluit van 23 Maart 1876 (*Stbl.* n_o. 55);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te verklaren dat de Oostelijke toegangsweg tot het station Hoogezand aan de gemeente Sappemeer behoort te worden overgedragen.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 6 Julij 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
TAK VAN POORTVLIET.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

Aan de orde is:

II. het beroep van *den Commissaris des Konings in Noordholland, van eene uitspraak van Ged. Staten dier provincie, dd.* 11 *Junij* 1879, *n°.* 13, *tot vrijstelling van de militiedienst van den loteling P. S. Cornelisse, te den Helder.*

De *Staatsraad* Boot brengt het volgend verslag uit:

Dit geschil loopt over de vraag omtrent de al- of niet bestaande militiepligtigheid van Pieter Stephanus Cornelisse, geboren te Helder op 26 Dec. 1859, die door den Militieraad tot de dienst is aangewezen, doch door Ged. Staten in hooger beroep is vrijgesteld wegens broederdienst, tegen welke uitspraak 's Konings Commissaris in Noordholland thans in beroep gekomen is bij Z. M., welk beroep door den Minister van Binnenlandsche Zaken op 's Konings magtiging, bij brief van 25 Junij ll. bij deze afd. van den Raad van State ter overweging werd aangebragt.

Pieter Stephanus Cornelisse is, volgens de door hem bij den Militieraad overgelegde verklaring van den Burgemeester van Helder, de vierde uit een gezin van vijf broeders, waarvan de oudste Reijer Johannes Theodorus in 1872 is vrijgeloot, de 2de Wilhelmus Johannes in 1875 is in dienst gesteld bij de Zeemilitie, de 3de Theodorus in 1876 van de Nationale Militie was vrijgesteld wegens lichaamsgebreken.

Deze laatste is dezelfde als vermeld is in het hieraan gehechte bewijs, dat hij in 1877 dienst heeft genomen bij de koloniale troepen, terwijl de 5de nog is beneden den dienstpligtigen leeftijd. Ofschoon hij vrijstelling had aangevraagd wegens broederdienst, was alleen het bewijsstuk van werkelijke dienst van den 2den broeder, Wilhelmus Johannes, overgelegd, dat voor de dienst van den 3den, Theodorus, ontbrak nog; maar de Burgemeester, de lijst der door alle belanghebbenden tot staving hunner aangevoerde gronden voor vrijstelling, ngeleverde stukken inzendende aan den militiecommissaris, schreef aan dezen op 4 Maart ll. dat er aan n°. 49 van het lotingregister (betreffende Pieter Stephanus Cornelisse) nog één stuk ontbrak, dat nog van elders moest inkomen (t. w. 't bewijs, dat Theodorus diende bij de Oost-Indische troepen).

Op 5 Maart 1879 schreef de Burgemeester aan 's Konings Commissaris in Noordholland „dat in 1877 de twee broeders, Reijer Johannes Theodorus Cornelisse en Theodorus Cornelisse, zich te Harderwijk hadden aangemeld ter dienstneming bij de koloniale troepen; dat de eerstgemelde daarin niet was geslaagd, doch de tweede, Theodorus, wèl, die dan ook op 24 Nov. 1877 met het stoomschip „Prins Hendrik" naar Oost-Indië vertrokken is, en dat nu, om het regt van Pieter Stephanus Cornelisse, om te worden vrijgesteld wegens broederdienst, te staven (behalve het reeds vroeger overgelegde bewijs van dienst van Wilhelmus Johannes Cornelisse) nader wordt overgelegd een bewijs van dienst, afgegeven door het Departement van Koloniën, van Reijer Johannes Theodorus, zoodat nu blijkt, dat bij de dienstneming te Harderwijk eene verwisseling van stukken heeft plaats gehad, vermits Reijer Johannes Theodorus thans nog te Helder woont, maar zijn broeder Theodorus werkelijk dient in Oost-Indië.

Uit een brief van het Ministerie van Koloniën aan 's Konings Commissaris in Noordholland van 1 Mei 1879 blijkt, dat het Departement van Oorlog, alvorens de

verlangde wijziging in het verkeerde stuk aan te brengen, noodig had geacht de bescheiden te raadplegen, door Theodorus Cornelisse voor zijne in diensttreding overgelegd, en dat de Minister van Koloniën bij brief van 26 April ll. die bescheiden uit Indië had ontboden.

Inmiddels was Pieter Stephanus Cornelisse bij uitspraak van den Militieraad van 22 April 1879 voor de dienst aangewezen.

Op het door de moeder, wed. Cornelisse, ingesteld beroep hebben Ged. Staten van Noordholland, bij hunne uitspraak van 11 Junij ll. n°. 13, Pieter Stephanus Cornelisse vrijgesteld wegens broederdienst. Zij overwogen, na opgave der reeds bekende feiten, dat de Militieraad, bij wien slechts het bewijs van dienst van één broeder (Wilhelmus Johannes) was overgelegd geworden, zeer teregt Pieter Stephanus tot de dienst had aangewezen; "dat het evenwel voor Ged. Staten, van welke geen cassatie of bevestiging der uitspraak van den Militieraad wordt gevraagd, maar bij welke van die uitspraak in hooger beroep wordt gekomen, onverschillig is, of de Militieraad van zijn standpunt juist of onjuist heeft geoordeeld, maar door hun Collegie slechts behoort te worden onderzocht:

1°. of een der gevallen aanwezig is, bedoeld bij art. 98 der wet, waarin tegen de uitspraak van den Militieraad geene bezwaren bij Ged. Staten kunnen worden ingebragt;

2°. of de reden van vrijstelling, volgens art. 54 der wet, bestond op het tijdstip waarop die vrijstelling werd aangevraagd;

3°. of de bij de wet gevorderde bewijzen tot staving der vrijstelling voorhanden zijn;

dat het eerste ontkennend moet worden beantwoord, naardien het ontbreken van eenig bewijsstuk, bij de behandeling der zaak voor den Militieraad, bij art. 98 der wet niet is genoemd als reden waarom tegen de uitspraak van den Militieraad geene bezwaren kunnen worden ingediend;

dat dus alleen deze vragen ter beantwoording overblijven, of de aan Ged. Staten door of voor den loteling overgelegde stukken, het bewijs opleveren van een feit dat hem vrijstelling wegens broederdienst moet doen verleenen, en of dat feit bestond op het tijdstip waarop die vrijstelling is gevraagd;

dat blijkens missive van den Burgemeester van Helder van 5 Maart 1879, destijds in diens bezit was een bewijs van dienst, behalve van den tweeden broeder Wilhelmus Johannes Cornelisse, ook van den oudsten broeder Reijer Johannes Theodorus Cornelisse;

dat echter, blijkens dezelfde missive, niet de oudste, in het bewijsstuk genoemde broeder, maar de derde broeder, Theodorus Cornelisse, werkelijk dient;

dat het foutieve bewijs van dienst vervolgens door den heer Commissaris des Konings, bij diens brief van 12 Maart 1879, aan den betrokken Minister ter verbetering is gezonden, doch nog geen verbeterd stuk is terug ontvangen, daar 't herstel der fout moet wachten op de uit Ned. Koloniën te ontvangen inlichtingen;

dat intusschen aan Ged. Staten, nevens het bewijs van dienst van den tweeden broeder, is overgelegd een op nieuw door het Departement van Koloniën afgegeven certificaat, houdende verklaring dat Reijer Johannes Theodorus Cornelisse op 21 Oct. 1877 bij de Oost-Indische troepen vrijwillig als soldaat in dienst is getreden; dat hij op 24 Nov. 1877 naar Nederlandsch Indië is vertrokken, en niet voorkomt op de staten der aldaar overleden of van de dienst afgegane militairen; dat nu, hetzij dit

bewijsstuk, bij gebreke van eenig tegenbewijs. als juist wordt aangemerkt, hetzij men de verklaring aanneemt van den Burgemeester van Helder, (inhoudende dat niet de in het bewijsstuk genoemde oudste broeder, Reijer Johannes Theodorus, maar de derde broeder,Theodorus Cornelissc, werkelijk bij de Oost-Indische troepen in dienst is getreden) en die verklaring beschouwt als strekkende tot verbetering van gezegd bewijsstuk, in elk geval als bewezen moet worden aangenomen dat er van het gezin van vijf broeders, waartoe de loteling behoort, twee in dienst zijn;

dat zulks voor den loteling een reden voor de gevraagde vrijstelling oplevert, naardien die reden bestond op het tijdstip waarop de vrijstelling is gevraagd.

Tenzelfden dage kwam 's Konings Commissaris in Noordholland, krachtens art. 103 der Militiewet, daartegen in beroep bij Zijne Majesteit. Als grond voor zijn beroep, voert die Staatsdienaar, aan, dat, al moge uit de toedracht der zaak werkelijk zijn af te leiden dat er van de 5 broeders reeds twee dienen, die zedelijke overtuiging niet voldoende is tot het verleenen eener vrijstelling. De wet verlangt bepaaldelijk bij art. 53 de overlegging van het bewijs van werkelijke dienst.

Op verlangen van Ged. Staten is een bewijs van dienst ten name van Reijer Johannes Theodorus Cornelisse aangevraagd en verkregen en voormeld collegie heeft er zijne uitspraak op gegrond.

Daargelaten nu of Ged. Staten geregtigd zijn om stukken die ontbreken regtstreeks aan te vragen of dat de inzending daarvan moet worden overgelaten aan den belanghebbende, hetzij dan door hemzelven, hetzij namens hem, zoo beschouw ik dat voorschreven bewijs van dienst van Reijer Johannes Theodorus Cornelisse als een waardeloos stuk. De Burgemeester van Helder toch verklaart dat evengenoemde Reijer Johannes Theodorus Cornelisse NIET DIENT en dat hij TE HELDER woont.

Alleen dan zoude ik meenen dat er regt tot vrijstelling voor Pieter Stephanus Cornelisse zoude bestaan, wanneer nog hangende het beroep bij Zijne Majesteit het bewijs werd ingeleverd, dat Theodorus Cornelisse werkelijk dient.

Nu is zijne dienst niet bewezen, de vraag is zelfs geoorloofd, dient Theodorus werkelijk, en heeft niet een ander, een geheel vreemd persoon, op de stukken van des lotelings oudsten broeder dienst genomen.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de Vergadering gesloten.

VERBETERING.

Bladz. 239 moet het slot (regel 17 en volgende) aldus gelezen worden: „Immers wanneer men het vonnis goed leest, dan blijkt daaruit wel degelijk dat daarin melding gemaakt wordt van de posterijen der Oostenrijksche monarchie en van den Staat der Nederlanden.”

Vier en twintigste Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 6 *Augustus* 1879.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. C. H. B. Boot,
Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff.

Referendarissen: Mr. L. P. Op den Hooff en Mr. G. J. Roijaards.

I. Door den Voorzitter wordt voorlezing gedaan van de volgende Koninklijke besluiten:

1o. van 13 Julij 1879, no. 18, houdende beschikking op het verzoekschrift, ingediend door *J. W. K. Roger, laatstelijk ambtenaar bij het Ministerie aan Binnenlandsche Zaken, woonachtig te 's Gravenhage, nopens de uitbetaling van het aan hem verleende wachtgeld.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 237).

Het besluit luidt aldus:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op een verzoekschrift, in dato 20 Mei 1879 bij Ons ingediend door *J. W. K. Roger*, laatstelijk ambtenaar bij het Ministerie van Binnenlandsche Zaken, woonachtig te *'s Gravenhage;*

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 20 Junij 1879, no. 46;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 11 Julij 1879, La. P, afd. Algem. Zaken en Compt.;

Overwegende:

dat de adressant van Ons vraagt voorziening, ter zake dat de uitbetaling van het bij Ons besluit van 7 October 1868, n°. 15, hem als eervol ontslagen adjunct-commies bij het Departement van Binnenlandsche Zaken verleende wachtgeld ad ƒ550 's jaars met den 20 Mei 1875 (naar 's adressants beweren wederregtelijk) is gestaakt op grond van de artt. 8 en 12 van Ons besluit van 24 Julij 1869 (*Stbl.* n°. 142) en art. 27 der wet betreffende de burgerlijke pensioenen, laatstelijk gewijzigd bij die van den 21 Mei 1873 (*Stbl.* n°. 64), in verband met des appellants ten genoemden dage door het K. K. Landesgericht te Weenen uitgesprokene veroordeeling tot vier jaren zware kerkerstraf, verscherpt met éénen dag celstraf in de maand en met uitzetting, na beëindigden straftijd, uit alle landen, waar de Oostenrijksche strafwet geldt;

Overwegende:

dat inderdaad krachtens de genoemde artikelen, veroordeeling tot lijf- of onteerende straf, tenzij door geheele kwijtschelding der straf opgevolgd, het genot van wachtgeld doet ophouden tot op de rehabilitatie;

dat echter de beantwoording der vraag, of eenigerlei straf al dan niet behoort te worden gequalificeerd als „lijf- of onteerende straf", zoo zeer afhangt van het eigendommelijke en veranderlijke strafstelsel van elken staat, dat de Nederlandsche wetgever overal waar hij van lijf- of onteerende straf handelt, of daaraan eenigerlei regtsgevolg verbindt, noodwendig gerekend moet worden alleen en uitsluitend het oog te hebben op de als zoodanig door hem erkende en door hem bedreigde en beschrevene straf;

dat mitsdien eene veroordeeling in den vreemde, al zij deze dan ook als feit door het betrekkelijk vonnis deugdelijk bewezen, nogthans, als onvatbaar voor eene qualificatie naar de hier te lande geldende onderscheiding, geen grond kan opleveren tot toepassing van het bovenaangehaalde wetsartikel;

dat de onjuistheid eener andere opvatting in casu nog te tastbaarder is, doordien bij dusdanige opvatting het regt op genot voor den gepensioneerde eenerzijds en de verpligting tot betaling van den Staat der Nederlanden anderzijds, naar luid van het bedoelde artikel afhankelijk zou worden van de geheel vrije beslissing van eenen vreemden souverein omtrent het al dan niet verleenen van „geheele kwijtschelding van straf" bij wege van gratie;

Gezien de genoemde artikelen;

Hebben goedgevonden en verstaan:

te verklaren, dat de veroordeeling, op 20 Mei 1875 door het K. K. Landesgericht te Weenen ten laste van den adressant uitgesproken, des adressants regt op het genot van het wachtgeld, hem verleend bij Ons besluit van 7 October 1868, n°. 15, niet heeft doen ophouden.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 13 Julij 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
KAPPEYNE.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

2o. van 19 Julij 1879, no. 17, houdende beschikking op het beroep van den *gemeenteraad van Vreeswijk, van een besluit van Ged. Staten van Utrecht, dd.* 20 *Maart* 1879, *no.* 53, *houdende vaststelling der Gemeenterekening over* 1877.

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 261).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van den gemeenteraad van Vreeswijk van een besluit van Gedeputeerde Staten van Utrecht dd. 20 Maart 1879, no. 53, houdende vaststelling der gemeenterekening over 1877;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 7 Julij 1879, no. 37;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 16 Julij 1879, La. E., afd. Binnenl. Bestuur;

Overwegende:

dat op de gemeentebegrooting van Vreeswijk voor 1877 was uitgetrokken voor jaarwedde van burgemeester, wethouders, secretaris, ambtenaren en bedienden ter plaatselijke secretarie *f* 980 en voor uitkeering aan het Rijk van het aandeel der gemeente in de kwade posten op de personele belasting *f* 44;

dat voor den eersten post is uitgegeven *f* 1080 en voor den tweeden, die inmiddels door overschrijving tot *f* 50.96 was verhoogd, *f* 72.19[5];

dat Gedeputeerde Staten tegen die overschrijdingen bezwaar maakten, dewijl volgens art. 213 der gemeentewet geene uitgaaf buiten de begrooting kan geschieden dan met afzonderlijke voorafgaande magtiging van Gedeputeerde Staten en dat elke uitgaaf boven het bedrag bij de begrooting voor elken post vastgesteld als eene uitgaaf buiten de begrooting moet worden aangemerkt, en derhalve bij hun aangevallen besluit, gewijzigd bij hun nader besluit van 24 April jl. no, 38, op de gemeenterekening die

hoogere posten verminderden respectivelijk met *f* 150 en *f* 21.23[5], door niet-toelating der mandaten van gelijk bedrag;

dat Gedeputeerde Staten daarbij aan het gemeentebestuur te kennen gaven, dat, nu verzuimd was de posten tijdig door overschrijving te verhoogen, de verworpen uitgaven slechts kunnen worden voldaan uit den post voor onvoorziene uitgaven voor 1878;

dat de gemeenteraad van dit besluit bij Ons is gekomen in beroep;

Overwegende dat de eerste overschrijding een gevolg was van de verhooging der jaarwedde van den Burgemeester in den loop van het dienstjaar met *f* 100 en de tweede overschrijding een gevolg was der omstandigheid dat het aandeel der gemeente in de kwade posten meer bedroeg dan waarop was gerekend;

Overwegende dat het zeker regelmatig zou zijn geweest, dat, alvorens de door Gedeputeerde Staten niet toegelaten bevelschriften werden afgegeven, de betrokken posten der begrooting bij raadsbesluit onder goedkeuring van Ged. Staten waren verhoogd;

Overwegende echter dat art. 226 der gemeentewet aanneemt dat uitgaven, waardoor een aangewezen begrootingspost wordt overschreden, door Ged. Staten bij de vaststelling der rekening onder de uitgaven der gemeente kan worden opgenomen;

dat hiertoe in dit geval alle termen aanwezig waren omdat de door Ged. Staten niet toegelaten bevelschriften uitgaven betreffen door de wet aan de gemeente opgelegd;

dat de verantwoording dier beide uitgaven op de dienst van 1878 niet regelmatig zou zijn, daar elke rekening, en dus ook die van 1877, alle de uitgaven van het dienstjaar moet bevatten;

dat nu de Raad bij Ons voorziening heeft gevraagd alsnog behoort te worden beslist dat de uitgaven bij de twee bovengenoemde bevelschriften bevolen onder de uitgaven der gemeente, dienst 1877, zullen worden opgenomen;

Gezien de wet van 29 Junij 1851 (*Stbl.* n°. 85), zooals zij is gewijzigd bij de wet van 7 Julij 1865 (*Stbl.* n°. 79);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met vernietiging der besluiten van Ged. Staten van Utrecht van 20 Maart 1879 n°. 53, en 24 April 1879, no. 38, te bepalen dat de uitgaven, bij de bovenbedoelde bevelschriften bevolen, alsnog onder het bedrag der uitgaven in de gemeenterekening van Vreeswijk over 1877 zullen worden opgenomen.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 19 Julij 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
KAPPEIJNE.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

3o. van 19 Julij 1879, no. 22, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *B. L. Frank, te Middelburg, dd.* 17 *Maart* 1879, *tegen een besluit van Burgemeester en Wethouders van Middelburg dd.* 10 *Maart bevorens, no.* 8/300, *waarbij aan den appellant geweigerd werd de door hem verzochte vergunning om het kadastrale perceel, gemeente Middelburg, Sectie B, no.* 986, *in te rigten tot slagterij.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, blz. 263.)

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door B. L. Frank, te Middelburg, bij tot Ons in dato 17 Maart 1879 gerigt adres tegen een besluit van Burgem. en Weth. van Middelburg, dd, 10 Maart bevorens no. 8/300, waarbij aan den appellant geweigerd werd de overeenkomstig de wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* no. 95) door hem verzochte vergunning om het kadastrale perceel gemeente Middelburg, Sectie B, no. 986, in te rigten tot slagterij;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 7 Julij 1879, no. 44;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 15 Julij 1879, no. 203, afd. Handel en Nijverheid;

Overwegende:

dat de afwijzende beschikking van het gemeentebestuur van Middelburg gegrond is op vrees voor hinder voor de bewoners en gebruikers der naburige perceelen en op vrees voor schade aan de gezondheid ten gevolge van verspreiding van vuil en van walgelijke uitdampingen;

Overwegende:

dat wel is waar geene woonhuizen onmiddellijk aan het perceel in questie belenden, doch dat de afstand, waarop dit perceel gelegen is, eensdeels van tot kantoor ingerichte en gebezigde panden, en anderdeels van de tuinen en achtergevels der aan de Rouaansche kade staande woonhuizen, zóó gering is, dat in geen geval in deze een onvoorwaardelijke vergunning zou kunnen worden verleend;

dat integendeel — gelijk trouwens door den appellant zelven bij zijn tot Ons gerigt adres is aangegeven — voorwaarden noodzakelijk zouden zijn onder meer op het rein houden van de slagtplaats en hare annexen, op het onmiddellijk verwijderen van alle bloed, afval, mest enz., doch dat het nuttig gevolg van het voorschrijven van dusdanige voorwaarden bij de eigenaardige gesteldheid der localiteit waarvan hier de rede is, in geenen deele verzekerd zou zijn te achten;

dat toch het ten adresse bedoelde perceel gelegen is, niet aan eenen openbaren weg maar aan eenen in particulier eigendom zijnden gang of straatje, — waarvan de beide toegangen, zoowel die aan de Rouaansche kade eener — als die aan de Smalle kade anderzijds, gesloten kunnen worden, zooveel en zoolang als de onderscheidene eigenaren onderling ten hunnen gerieve zulks goedvinden, te dien effecte dat een zoo-

danig toezigt, als bij voorwaardelijke vergunningen onmisbaar is en door de wet wordt gevorderd, door het gemeentebestuur in casu niet gestadig en onbelemmerd zou kunnen worden uitgeoefend;

dat onder deze omstandigheden aan de door het gemeentebestuur teregt aanwezig geoordeelde bezwaren ook door het stellen van voorwaarden niet op voldoende wijze kan worden tegemoet gekomen;

Gezien de bovenaangehaalde wet;

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving der beschikking van Burgem. en Wethouders van Middelburg, dd. 10 Maart 1879, n°. 8/300, het daartegen ingestelde beroep van B. L. Frank aldaar ongegrond te verklaren.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 19 Julij 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
TAK VAN POORTVLIET.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

4°. van 20 Julij 1879, n°. 16, houdende beslissing omtrent het *geschil over de woonplaats van de behoeftige krankzinnige E. C. Stoffeijn, huisvrouw van P. Dieleman.* (Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, blz. 267).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beslissende het geschil over de woonplaats van de behoeftige krankzinnge Elisabeth Catharina Stoffeijn, huisvrouw van P. Dieleman;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 7 Julij 1879, n°. 47;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 17 Julij 1879, La. F., Afd. Binnenl. bestuur;

Overwegende:

dat Elisabeth Catharina Stoffeijn, huisvrouw van P. Dieleman, den 28 Dec. 1878

uit Neuzen, waar zij met haren man woonde, is overgebragt naar het geneeskundig gesticht voor krankzinnigen "het St. Joris Gasthuis" te Delft, en dat zij daar van genoemden dag af wordt verpleegd;

dat van harentwege niet kan worden voorzien in de kosten aan die overbrenging en verpleging verbonden;

en dat over de vraag ten wiens laste dientengevolge die kosten behooren te komen, een geschil is gerezen tusschen de gemeente Neuzen en de gemeente Zaamslag, hetwelk door Ged. Staten niet in der minne is kunnen worden bijgelegd en alzoo door Ons moet worden beslist;

Overwegende:

dat het gemeentebestuur van Neuzen, erkennende, dat P. Dieleman en met hem zijne huisvrouw, over wie het geschil loopt, in Juni 1877 in de gemeente Neuzen woonplaats gekregen en sedert dien tijd, bepaaldelijk tot en met Dec. 1878, er woonplaats gehouden heeft, nogthans ontkent, dat Neuzen dientengevolge voor de kosten der in Dec. 1878 plaats gehad hebbende opneming van Dieleman's huisvrouw in een krankzinnigen-gesticht zou aansprakelijk wezen;

dat toch, volgens genoemd bestuur, de gezegde vrouw reeds lange jaren in staat van krankzinnigheid zou hebben verkeerd; dat zulks met name reeds vóór en in Junij 1877 het geval geweest zou zijn, toen Dielemans gezin uit Zaamslag, waar het steeds gevestigd was geweest, naar Neuzen verhuisde, en dat mitsdien, aangezien, naar de meening van het gemeentebestuur van Neuzen, die gemeente, waar eene behoeftige verpleegde tijdens het ontstaan der krankzinnigheid woonplaats had, tot bekostiging der verpleging verpligt is, de gemeente Zaamslag, en niet de gemeente Neuzen, als onderhoudspligtige zou moeten worden aangewezen;

en dat het gemeentebestuur van Zaamslag eenerzijds betwist, immers niet erkent, dat de krankzinnigheid van de bewuste vrouw reeds zou zijn ontstaan, tijdens zij in die gemeente gedomicilieerd was, en anderzijds, al ware dat feit bewezen, de juistheid van het daaraan door het gemeentebestuur van Neuzen verbonden regtsgevolg tegenspreekt.

Overwegende:

dat voor de aanwijzing van woonplaats, bedoeld bij art. 26 alin. 1 van de wet van 28 Junij 1851 (*Stbl.* n°. 100), zooals die is gewijzigd bij de wet van 1 Junij 1870 (*Stbl.* n°. 85), gelet moet worden op den tijd, waarop de krankzinnigheid van dien aard is geworden, dat overbrenging naar een geneeskundig gesticht noodig geoordeeld en daartoe de regterlijke magtiging aangevraagd is;

Overwegende dat dit in casu heeft plaats gehad in December 1878 en dat de krankzinnige, waarover het geschil loopt, destijds bereids anderhalf jaar woonplaats had in de gemeente Neuzen;

Gezien de aangehaalde wet;

Hebben goedgevonden en verstaan:

Neuzen aan te wijzen als de gemeente, die verpligt is te voorzien in de kosten, voortvloeijende uit het overbrengen naar en het verplegen in een geneeskundig ge-

sticht voor krankzinnigen van Elisabeth Catharina Stoffeijn, huisvrouw van Pieter Dieleman.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 20 Julij 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
KAPPEYNE.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

5o. van 20 Julij 1879, no. 20, houdende beslissing omtrent het *geschil gerezen tusschen de gemeenten Zevenbergen en Hooge en Lage Zwaluwe omtrent de vraag aan welke dier twee gemeenten de toegangsweg tot het station Zwaluwe aan den staatsspoorweg van Rotterdam naar Breda behoort te worden overgedragen.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 258).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beslissende het geschil, gerezen tusschen de gemeenten Zevenbergen en Hooge en Lage Zwaluwe omtrent de vraag, aan welke dier twee gemeenten de toegangsweg tot het station Zwaluwe aan den staatsspoorweg van Rotterdam naar Breda behoort te worden overgedragen;

Den Raad van State, Afd. voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 7 Julij 1879, no. 33;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 16 Julij 1879, no. 61, afd. Waterstaat B.;

Overwegende:

dat voor de beslissing der bovengestelde vraag in dien zin, dat de bedoelde weg zou moeten worden overgedragen aan de gemeente Zevenbergen, voornamelijk wordt aangevoerd:

1o. dat het stationsemplacement Zwaluwe met de daarop staande gebouwen tot de gemeente Zevenbergen behoort;

en 2o. dat de toegangsweg voor zijne grootste lengte op het grondgebied dier gemeente is gelegen;

Overwegende:

dat het stilzwijgen van art. 70, alinea 2, der wet van 9 April 1875 (*Stbl.* n°. 67), omtrent dusdanige, zoo voor de hand liggende en op schier alle toegangswegen ligtelijk toepasselijke kenmerken, regt geeft om aan te nemen, dat naar 's wetgevers bedoeling daarin geene decisoire criteria moeten worden gezocht;

dat dan ook inderdaad eene beslissing omtrent onderhoudspligt naar dusdanigen grondslag menigwerf tot tastbare onbillijkheid zou leiden, en dat bij toepassing van gezegde wetsbepaling veeleer dient te worden nagegaan, welke van de betrokken gemeenten het meest overwegend belang bij het station, waartoe de weg toegang geeft, geacht moet worden te hebben;

dat naar dien maatstaf in casu niet Zevenbergen, maar Zwaluwe zal behooren te worden aangewezen;

dat toch voor de ingezetenen der voorname bebouwde kom van Zevenbergen de halte der treinen aan het punt: station Zwaluwe, zonder eenig nut is, naardien in hunne behoefte aan verkeer op de staatslijn Rotterdam—Breda bereids door den verbindingsspoorweg Zevenbergen—Zwaluwe met een eigen station in die kom zelve van Zevenbergen volkomen afdoende is voorzien, terwijl voor de bewoners van de eenige andere, betrekkelijk onbeduidende kom, die nog op Zevenbergen's gebied wordt aangetroffen, den zoogenaamden Zevenbergschen hoek, het verkeer met gezegde lijn reeds voldoende is mogelijk gemaakt door het, langs beganen weg gemeten, niet onbelangrijk digter dan station Zwaluwe gelegene station Langeweg, van welk station de toegangsweg, geheel op Zevenbergen's gebied gelegen, mede ten laste dier gemeente in onderhoud komt;

dat alzoo het station Zwaluwe, zoo niet uitsluitend, dan toch grootendeels kennelijk dient ten behoeve van die ingezetenen van Hooge en Lage Zwaluwe, die in het onder die gemeente ressorterende gedeelte van den Moerdijk en in het eigenlijk Lage Zwaluwe woonachtig zijn, al zij het dan ook, dat welligt eenige verspreide bewoners van het meest Noord-Oostelijk deel van Zevenbergen's gebied daarvan mede gebruik maken;

dat bij die plaatselijke gesteldheid, — bestond het station Zwaluwe niet, — eene aanvrage om stichting er van, van de zijde van Zevenbergen, dat reeds van twee stations van den staatsspoorweg Rotterdam—Breda voorzien is, zeer zeker ongegrond zou zijn te oordeelen, als niet steunende op genoegzaam belang, — maar dat juist om diezelfde reden dan ook, nu dusdanig voor anderen van meer belang zijnd station bestaat, bezwaring van Zevenbergen met het onderhoud van den toegangsweg onredelijk ware, al zij ook het grootste deel er van op het gebied dier gemeente gelegen;

Gelet op de bovenaangehaalde wet en op Ons besluit van 23 Maart 1876 (*Stbl.* n_o. 55);

Hebben goedgevonden en verstaan:

Te verklaren, dat de toegangsweg naar het station Zwaluwe aan de gemeente Hooge en Lage Zwaluwe behoort te worden overgedragen.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 20 Julij 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
TAK VAN POORTVLIET.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

Aan de orde is:

II. het beroep van *H. C. Lemaire c. s., te Maastricht, tegen een besluit van Burg. en Weth., waarbij aan de firma H. Alard fils et Comp. voorwaardelijk vergunning is verleend tot oprigting van eene bergplaats van revolver- en flobert-patronen en slaghoedjes.*

De *Staatsraad* DE VRIES brengt het volgend verslag uit:

De firma H. Alard fils en Cie te Maastricht heeft van Burg. en Weth. aldaar vergunning verzocht tot het oprichten van een bergplaats voor revolver- en flobertpatronen en slaghoedjes, op het perceel kad. Sectie C, n_o. 739.

Een aantal eigenaars en bewoners van in de buurt gelegen huizen hebben schriftelijk verklaard zich tegen de inwilliging van dat verzoek te verzetten, wijzende op het groote gevaar van zoodanige inrigting.

De stadsingenieur berichtte daaromtrent dat uit de proeven, die hier en elders maar voornamelijk in Engeland en Belgie op zeer groote schaal zijn genomen met de hier bedoelde patronen, blijkt, dat deze hoegenaamd geen gevaar opleveren, noch met het oog op ontploffing, noch met het oog op eventueel brandgevaar; dat de Kamer van Koophandel te Birmingham een speciale commissie belast heeft met het nemen van verschillende proeven, welke allen op afdoende wijze aangetoond hebben, dat de vrees voor ontploffing of brand geheel ongegrond is. Hij raadde daarom aan het verleenen der vergunning onder zekere voorwaarden.

Door tusschenkomst van het Departement van Oorlog is het advies gevraagd van den kapitein der artillerie Bergansius. Deze verklaart, dat ledige patroonhulzen, voorzien van hoedjes, flobertpatroontjes en slaghoedjes voor geweren en pistolen, blijkens vele proeven, op zich zelve geen gevaar voor ontploffing of brand opleveren, en bij de artillerie in gewone magazijnen bewaard worden zonder de voorzorgen voor buskruit, munitiën of vuurwerken voorgeschreven. Hij meent zelfs dat een bewaarplaats enkel dienende voor genoemde voorwerpen niet behoort gerekend te worden te vallen onder art. 2 II der wet van 1875 (*Stbl.* 95). Een bewaarplaats van revolverpatronen

moet echter als een bewaarplaats van buskruit worden aangemerkt. Op die van den Heer Alard is van toepassing art. 23 der wet op het vervoer van buskruit enz. Het gevaar dat de revolverpatronen opleveren, acht genoemde kapitein zeer gering; wel blijft ontploffing mogelijk, doch de ondervinding heeft geleerd, dat die bij metallieke patronen slechts weinig schade kan veroorzaken. Voor zelfontbranding of toevallige ontsteking behoeft in het geheel geen vrees te bestaan. De patronen der achterlaadwapenen worden in 's Rijks magazijnen bij het buskruit geborgen. De bezwaren tegen de vergunning ingebragt zijn volgens den kapitein overdreven. Alard en Cie zijn tevreden met eene vergunning om slechts 20,000 revolverpatronen te bewaren; de grootste hoeveelheid buskruit zal dan slechts 12 a 15 KG. bedragen. De plaats, waar de patronen geborgen zullen worden, is een goed gesloten en geplafonneerde zolderkamer, in het woonhuis aan de Groote markt. Op deze kamer kan niet gestookt worden, doch in het midden van een der muren is een goed gemetselde schoorsteen even zichtbaar, die evenwel geen bezwaar kan opleveren. De genoemde kapitein wijst ten slotte op het wenschelijke van eene gemeente-bergplaats voor zulke zaken buiten de kom der stad, die gelegenheid aanbiedt de hoeveelheid buskruit of patronen, in de woningen toe te laten, zeer te beperken, zonder den handel te benadeelen.

Burg. en Weth. hebben op grond van deze adviezen bij beschikking van 28 Maart jl. de vergunning bij wijze van proef voor den tijd van één jaar toegestaan onder de volgende door gen. kapitein voorgestelde voorwaarden:

1°. dat het grootste aantal revolverpatronen niet meer dan 20,000 mag bedragen;

2°. dat op het tot bergplaats bestemde lokaal aan de tegenovergestelde zijde van den schoorsteen een kast moet worden gemaak ten daarin de patronen moeten worden geborgen in kistjes van zoodanige afmetingen, dat zij gevuld zijnde gemakkelijk zijn te verdragen;

3°. dat in het lokaal en in genoemde kast ook mogen bewaard worden ledige patroonhulzen, flobertpatroontjes en slaghoedjes voor geweren en pistolen, maar dat er verder geen licht ontbrandbare stoffen aanwezig mogen zijn;

4°. dat in het lokaal geen vuur of licht gebrand en ook niet gerookt mag worden;

5°. dat de deur van het lokaal en ook die van de kast moeten voorzien worden van het opschrift: Bewaarplaats van patronen;

6°. dat de inrichting binnen drie maanden na dagteekening der vergunning voltooid en in werking gebracht zal zijn.

Tegen deze beschikking zijn H. C. Lemaire en verdere belanghebbenden in beroep gekomen bij den Koning, met inachtneming van de voorschriften van art. 15 der aangehaalde wet van 1875.

Adressanten meenen dat hunne belangen niet mogen achterstaan bij die van handeldrijvenden in voorwerpen van een zoo hoogst betwistbaar nut; een proefneming kan volgens hen hier van geen nut zijn; de naleving der opgelegde voorwaarden is niet na te gaan.

Ged. Staten zijn van oordeel, dat nu van technische zijde is aangetoond, dat de vrees voor ontploffing en gevaar ongegrond, althans zeer overdreven is, en in allen gevalle in de gestelde voorwaarden voldoende waarborg tegen gevaar gezien wordt, er geen termen zijn op het verzoek van adressanten gunstig te beschikken.

Adressanten hebben aan den Raad van State eene nadere memorie ingediend,

waarbij zij aanvoeren, dat het huis van Alard besloten ligt tusschen gebouwen, waarin beroepen worden gedreven, wier uitoefening in het bijzonder aan brandgevaar onderhevig is, en waarbij voorts hunne bezwaren nader worden aangedrongen.

III. *Geschil tusschen de gemeentebesturen van Zwijndrecht en de Groote Lindt over de overdragt van den toegangsweg tot het spoorwegstation.*

De *Staatsraad* de Vries brengt het volgend verslag uit:

De paralelweg, die van de Molensteeg, onder de gemeente Zwijndrecht, langs de spoorbaan toegang geeft tot het station Zwijndrecht van den staatsspoorweg, dat in de gemeente Groote Lindt staat, behoort onder de toegangswegen bedoeld bij al. 2 van art. 70 der wet van 9 April 1875 (*Stbl.* n°. 67). Hij ligt op het grondgebied van meer dan ééne gemeente en door Z. M. zal alzoo behooren te worden beslist, aan welke der beide genoemde gemeenten die weg zal worden overgedragen.

Verreweg het grootste gedeelte van dien weg dient uitsluitend voor de gemeente Zwijndrecht tot toegangsweg naar het station; alleen het laatste gedeelte lang 260 M., hetwelk aan het stationsplein aansluit, strekt tevens tot toegangsweg voor de kom der gemeente Groote Lindt, wier Develweg als toegangsweg met dat gedeelte is verbonden en voor het gehucht Heer Oudelandsambacht. Van den paralelweg tusschen de Molensteeg en het punt van verbinding met den Develweg ligt eene lengte van 790 M. onder Zwijndrecht en 250 M. onder Groote Lindt.

Het gemeentebestuur van Zwijndrecht maakt bezwaar tegen de overdracht van den weg aan die gemeente, alleen omdat de weg in 1872 is aangelegd, de wet geen terugwerkende kracht kan hebben, en dus de Maatschappij tot exploitatie der staatsspoorwegen de onderhoudplichtige blijven moet.

Het gemeentebestuur van Groote Lindt meent ook, dat de weg voortdurend door genoemde Maatschappij moet worden onderhouden, maar, zoo die weg ten laste eener gemeente moet komen, dan is het van oordeel, dat hij moet komen ten laste van Zwijndrecht, en wel in zijn geheel en tot aan het station, omdat de weg uit de Groote Lindt tot het station leidende, tot aan den genoemden paralelweg, gedurende een groot deel van het jaar zelfs voor voetgangers onbruikbaar is. In zijne memorie bij dezen Raad ingediend voegt het gemeentebestuur daarbij deze gronden:

1°. de toegangsweg ligt voor ruim $^3/_5$ op het gebied van Zwijndrecht;

2°. hij maakt één geheel uit met de Molensteeg, die strekt van de kom der gemeente af onmiddellijk tot het station, voor wier onderhoud ten laste der gemeente eene jaarlijksche bijdrage uit de kas van den polder Zwijndrecht geschiedt;

3°. De aangelegde toegangsweg staat niet in onmiddellijk verband met het belang der bewoners van Groote Lindt, aangezien deze gemeente bereids is belast of zal worden met een gedeelte van de onderhoudskosten van den bekoolaschten weg, loopende van de kom der gemeente Groote Lindt tot aan de spoorbaan, leidende naar het voorzegde station.

Gedep. Staten van Zuid-Holland meenen, dat de paralelweg zal behooren te worden overgedragen aan Zwijndrecht en wel voor de lengte tusschen de Molensteeg en de

verbinding met den Develweg. Het overige gedeelte van den weg, de aan het stationsplein grenzende 260 M., meent dat college, dat in onderhoud moet worden overgegeven aan de gemeente Groote Lindt, niettegenstaande het ook dienstbaar is als toegangsweg voor de gemeente Zwijndrecht en ook gedeeltelijk voor de gemeente Hendrik-Ido-Ambacht. Alleen dan toch schijnt het volgens dat college met de billijkheid te strooken eene gemeente niet te belasten met het onderhoud van een toegangsweg op haar grondgebied liggende, wanneer zulk een weg uitsluitend in het voordeel eener andere gemeente is.

Ten aanzien van het aangevoerde door Groote Lindt merken Ged. Staten op, dat, moge al door eventueele hardmaking van den Develweg de paralelweg meer belang krijgen voor die gemeente, haar belang daarbij toch nu reeds niet te ontkennen is. Terwijl de ingezetenen van Zwijndrecht ook gemakkelijk kunnen gebruik maken van het station Dordrecht, is voor de ingezetenen van Groote Lindt het station Zwijndrecht verreweg het meest onder bereik.

IV. het beroep van *A. B. A. Quack c. s., te Nijmegen, van een besluit van Burg. en Weth., van* 28 *April* 1879, *waarbij aan J. P. Dobbelmann vergunning is verleend tot het oprigten van eene petroleum-bergplaats op de perceelen, kadastraal bekend Nijmegen, Sectie B, n*o. 91 *en* 47, *en Neerbosck, Sectie A, n*o. 467.

De *Staatsraad* Boot brengt het volgend verslag uit:

Door het gemeentebestuur van Nijmegen zijn op 13 Febr. 1879 in het openbaar verkocht eenige bouwterreinen buiten de voormalige Hezelpoort aldaar, o. a. onder beding, dat de te verkoopen gronden binnen een bepaald getal jaren zullen worden bebouwd en afgesloten, volgens rigting, door Burg. en Weth. aan te wijzen.

Behalve op de perceelen, genummerd 8, 9, 10, 11 en 12, mogten aan de voorzijde van alle de overige perceelen — (30 werden er verkocht, aangeduid op eene overgelegde kaart) — enkel worden opgerigt gebouwen, bestemd voor woon- of winkelhuizen, koffijhuizen of logementen, met bevoegdheid aan Burg. en Weth. om te vergunnen, dat de benedenverdieping der huizen geheel of gedeeltelijk tot pakhuis worde ingerigt, terwijl die perceelen aan de achterzijde met stallingen, bergplaatsen en pakhuizen bebouwd mogten worden. A. B. A. Quack werd kooper van de perceelen 13, 14, 17, tot en met 25; Middendorp kocht de perceelen 15 en 16; Knoops en Groot; te zamen, kochten de perceelen 5 en 6; en J. P. Dobbelmann werd kooper van de perceelen 11 en 12. Deze laatste verzocht om op laatstgemeld perceel eene inrigting te mogen stellen tot bewaring van petroleum. Na de bij de wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* no. 95) voorgeschreven kennisgevingen bracht Mr. W. J. J. G. Most, als gemagtigde van Quack, Middendorp, Groot en Knoops, bezwaren tegen die gevraagde vergunning in; hij achtte de oprigting eener petroleumbewaarplaats op die plek strijdig met art. 122 en 123 der algemeene politieverordening van Nijmegen, volgens welke in de stad slechts een beperkte hoeveelheid petroleum mag worden bewaard, en Burg. en Weth. het bewaren van grootere hoeveelheden slechts mogen vergunnen buiten de stad en de bebouwde kom der buitenwijken; — dit perceel van Dobbelmann nu, ofschoon

op dit oogenblik nog in een onbebouwde buurt liggende, mag geacht worden een bebouwde kom eener buitenwijk te zijn, nu volgens de koopconditiën binnen 5 jaren aldaar 19 huizen zullen moeten verrijzen. Zij, Quack, c. s., hebben de perceelen aldaar als bouwterrein gekocht en zullen aanzienlijke schaden hebben, als nu in hunne buurt eene petroleumbewaarplaats verrijst, welker oprigting zij niet konden voorzien. Afgescheiden van die gemeentelijke verordening, geeft huns oordeels, art. 11 der wet van 2 Junij 1875 voldoenden grond tot weigering der verzochte vergunning, wegens erkend brandgevaar.

Burg. en Weth. hebben evenwel de vergunning aan Dobbelmann verleend bij beschikking van 25 April ll., welke, omdat zij de aangevoerde punten van bezwaar uitvoerig behandelt, in haar geheel behoort te worden medegedeeld:

„Overwegende dat het eerst aangevoerde bezwaar steunt op eene niet juiste opvatting der politieverordening;

Overwegende toch, dat de strekking van de artikelen 122 en 123 dier verordening is, niet voorschriften te geven voor inrichtingen, waarvan de oprichting geregeld is bij de wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* n°. 95), maar alleen de bevoegdheid tot het hebben of bewaren van petroleum buiten die inrichtingen te beperken;

Overwegende dat dit ten duidelijkste volgt uit de geschiedenis dier bepalingen;

Overwegende toch dat art. 144 der verordening, afgekondigd 12 Junij 1868, gelijkluidend was aan art. 122 § 1 van de tegenwoordige verordening, terwijl daarin § 2 niet voorkwam en de artikelen 145 en 146, vervangen door de tegenwoordige artikelen 123 en 124, dus luidden: kooplieden, winkeliers en andere personen mogen in hunne als bewaarplaatsen van petroleum goedgekeurde lokalen geen grootere hoeveelheid petroleum voorhanden hebben dan 50 vaten van 100 kannen, de voorraad moet worden bewaard in vaten met ijzeren banden voorzien.

Grootere hoeveelheid kan met verlof van Burg. en Weth. worden bewaard buiten de stad en de bebouwde kom der buitenwijken. In die bewaarplaatsen mag geen vuur of licht voorhanden zijn, noch tabak gerookt worden.

Art. 146. Kooplieden enz. mogen in hunne winkels of andere dan in art. 145 bedoelde lokalen geen grootere hoeveelheid petroleum voorhanden hebben dan 150 kannen; zij moeten die bewaren in vaten" enz.;

Overwegende dat bij de herziening der verordening in 1875 de tegenwoordige artikelen 122—124 werden voorgedragen aanvankelijk zonder dat § 2 in art. 122 voorkwam en zonder de woorden: „In de in artikel 122" en in den aanhef van art. 124;

Overwegende, dat Ged. Staten, toen bij hun besluit van 23 November 1875, n°. 91, den Raad te kennen gaven, dat bewaarplaatsen van petroleum vielen onder de wet van 1875 en dat de plaatselijke wetgever dus de daarin te bewaren hoeveelheid niet kon beperken, gelijk hij dat vóór de wet van 1875 kon krachtens den considerans van het Koninklijk besluit van 29 April 1864 (*Stbl.* n°. 39), en dat daarom naar hun oordeel artikel 123 niet kon worden behouden;

Overwegende dat de Raad toen in zijne vergadering van 21 December 1875 zich vereenigd heeft met het voorstel der bijzondere commissie, om aan Ged. Staten te berichten, dat naar zijn gevoelen behoud dier bepaling wenschelijk was „om te

voorkomen, dat particulieren, niet vallende onder de wet van 1875, grootere hoeveelheid petroleum dan 5 fusten in hunne woningen voorhanden hebben zouden", en om, ten einde die bedoeling te doen uitkomen, § 2 bij art. 122 te voegen, en aan art. 124 de woorden: "In de in art. 122 en" toe te voegen;

Overwegende dat dus de plaatselijke wetgever niet heeft willen regelen de bewaarplaatsen opgericht krachtens de wet van 1875, maar terecht of ten onrechte onderscheiden heeft tusschen die bewaarplaatsen en andere gebouwen waar, zonder dat de vergunning van de wet van 1875 gegeven was, kleinere hoeveelheden petroleum bewaard werden

Overwegende dat derhalve alleen de vraag is of de vergunning met het oog op de wet van 1875 kan worden verleend;

Overwegende dat bij de beantwoording dier vraag moet worden gelet op de volgende omstandigheden:

dat dit perceel het laatste is van de ten noorden van den weg naar Weert gelegen strook gronds en onmiddellijk grenst aan den middelbaren kring van het als vestingwerk der eerste klasse op de bij Koninklijk besluit van 25 Januarij 1854 (*Stbl.* n°. 8), behoorende lijst voorkomende fort Kraaijenhof, zoodat op de terreinen ten westen van dat perceel art. 22 der wet van 24 December 1853 (*Stbl.* n°. 128) toepasselijk is;

dat de gemeenteraad bij den verkoop van deze terreinen uitging van de onderstelling, dat de meest westelijk gelegen perceelen juist voor bergplaatsen, pakhuizen, fabrieken enz. geschikt waren, en daarom het verbod, om aan de voorzijde van de verkochte perceelen die gebouwen te stellen, op de vijf laatste perceelen, waaronder ook dat van den adressant, niet toepasselijk verklaarde;

dat dan ook aan den eigenaar van de 3 aan het perceel van den adressant onmiddellijk grenzende perceelen bereids vergunning gegeven is, om daarop eene leerlooijerij op te richten; dat aan den eersten reclamant vergunning is verleend, om op zijne daartegenover liggende perceelen n°. 13 en 14 eene smederij op te richten;

dat de perceelen van de beide laatste reclamanten door 5 andere perceelen, samen breed 35 M., van het perceel van adressant gescheiden zijn, en dat tusschen de gebouwen op het perceel van den adressant en die op de perceelen van den 1sten en 2den reclamant een afstand zal zijn van 24 M.;

dat de eigenaren en gebruikers van de 5 perceelen gelegen tusschen dat van adressant en die van de beide laatste reclamanten geene bezwaren tegen het verzoek hebben ingediend;

Overwegende dat uit een en ander volgt, dat hier geen termen zijn, om op grond van art. 11 der wet van 1875 de gevraagde vergunning te weigeren, doch dat het wenschelijk schijnt aan de te verleenen vergunning voorwaarden te verbinden;

Gelet op art. 11 en 12 der aangehaalde wet;

Vergunnen den adressant en zijne regtverkrijgenden op het hem behoorende gedeelte van de kadastrale perceelen Nijmegen B, n°. 91 en 47, en Neerbosch Sectie A, n°. 467, zijnde perceel 12 van de den 13 Februarij 1879 geveilde goederen, eene bewaarplaats van petroleum op te richten, groot binnenwerks 40 M^2 onder de volgende voorwaarden:

dat de bewaarplaats van steen gebouwd en met pannen gedekt worde;

dat die uitsluitend als bewaarplaats gebezigd en niet geheel of gedeeltelijk tot andere einden ingericht of bewoond worde;

dat de bewaarplaats worde gebouwd aan de achter- of noordzijde van het perceel op minstens 15 M. van den weg, en dat het tusschen de bewaarplaats en den weg te stellen gebouw, van de bewaarplaats door een steenen muur worde gescheiden, zóó dat tusschen dat gebouw en de bewaarplaats geen gemeenschap zij;

dat de ingang van de bewaarplaats aan de westzijde gemaakt worde, en het terrein ten westen op nader door Burg. en Weth. te bepalen wijze van den openbaren weg worde afgescheiden;

Voorts onder bepaling, dat de inrichting binnen den tijd van zes maanden na dagteekening van dit besluit, moet zijn voltooid.″

Daartegen nu zijn Quack, Middendorp, Koops en Groot opgekomen bij een adres aan den Koning, gedateerd 7 Mei en op 8 Mei ingekomen bij 's Konings Kabinet, volgens de wettelijke voorschriften ter kennis gebracht èn bij brief van het gemeentebestuur èn bij exploit van Dobbelmann. Daarin wordt èn in het algemeen gewezen op de erkende groote gevaarlijkheid van het hebben van groote hoeveelheden petroleum in steden en bebouwde buitenwijken, èn speciaal op de bedoeling der Nijmeegsche politieverordening, die, zooverre zij in het onderwerp kon voorzien, grootere hoeveelheid dan van 5 fusten van 150 liters uit de stad en bebouwde buitenwijken verbant; — dat het nu vreemd klinkt, dat het gemeentebestuur in casu geen gevaar ziet in eene inrigting tot berging van eene onbepaalde hoeveelheid petroleum, als die volgens de wet van 1875 wordt opgerigt, terwijl de verordening, welke dat bestuur moet handhaven, elke eenigzins aanzienlijke hoeveelheid petroleum gevaarlijk acht; — en dat nu hier 19 huizen volgens de veilconditiën binnen zeker tijdsverloop moeten verrijzen en dus eene bebouwde kom zal komen, die bewaarplaats niet slechts gevaarlijk zal zijn voor die panden, maar ook schade moet berokkenen voor de eigenaren dier tot het bouwen van woningen bestemde terreinen; — dat de gestelde voorwaarden het gevaar niet wegnemen, dat er bestaat in het aanwezig zijn van eene onbepaalde hoeveelheid petroleum te midden van eene bebouwde kom. Zij verzoeken dus, dat de beschikking van Burg. en Weth. vernietigd en de gevraagde vergunning door Z. M. geweigerd worde.

Ged. Staten van Gelderland, op dat adres gehoord, zijn van oordeel, dat er voor Burg. en Weth. onder de gegeven omstandigheden geen redelijke grond was tot weigering der verlangde vergunning, en adviseren tot handhaving hunner dispositie, doch met toevoeging van nog enkele voorwaarden, door den ingenieur van den Prov. Waterstaat aan de hand gegeven. Bij hun rapport leggen Ged. Staten namelijk over: 1°. een berigt van Burg. en Weth. over het hun toegezonden adres van appèl van Quack c. s. en 2°. het aan hun collegie gerigt schrijven van gezegden Prov. Ingenieur.

Burg. en Weth. geven hoofdzakelijk te kennen, dat niet wordt weersproken, wat zij opgaven als bedoeling der gemeentelijke verordening, namelijk niet te treden op het gebied der wet van 1875, maar enkel te regelen het hebben van petroleum buiten die inrigtingen, welke onder de wet van 1875 vallen. Men wilde enkel beletten, dat winkeliers in petroleum, gelijk er velen te Nijmegen zijn, die geen magazijn of bewaarplaats hebben, grooteren voorraad daarvan hebben zouden, dan noodig is voor hunnen kleinhandel.

Moest dus de aanvrage van Dobbelmann niet naar die verordening, maar enkel naar de wet van 1875 worden beoordeeld, dan was er alle grond ze toe te staan, onder de door hen gestelde voorwaarden. Zoo stonden zij ook aan den appellant Quack zelven toe, op zijne perceelen 13 en 14 eene smederij op te rigten tot bewerking van groote stoombaggermachines, waar ook gevaar, hinder en schade voor buren aan verbonden is.

Het petroleumpakhuis zal komen digt bij den Waalbandijk, waar verdere aanbouw onmogelijk is, ten Oosten grenzende aan eene leerlooijerij, terwijl ten westen ligt de voor verderen bouw ongeschikte middelbare kring van het fort Kraijenhoff. Men spreekt ook verkeerdelijk van eene onbepaalde hoeveelheid petroleum dáár te bergen, want de vergunning slaat op eene bewaarplaats van 40 M^2, dus slechts voor eene beperkte hoeveelheid. De bepaling omtrent den bouw van huizen, geldende bij verkoop der overige perceelen, gold niet voor perceel 12 en de 4 daaraan grenzenden, juist omdat de Raad vrijheid wilde geven, ze voor fabrieken en bergplaatsen te doen gebruiken. De koopers der andere perceelen wisten dus, dat dit gebruik er van gemaakt zoude kunnen worden.

De Ingenieur zet zijn gevoelen uiteen, waarom er grond bestaat tot handhaving der verleende vergunning aan Dobbelmann en geeft in bedenking, om, ter voorkoming van mogelijk gevaar van brand door verspreiding van brandende petroleum, de door Burg. en Weth. gestelde voorwaarden nog aan te vullen met de volgende drie: 1°. dat de vloer der bewaarplaats worde gemaakt van eene halvesteensrollaag van klinkers en bastaardtras op een platte laag in zand en dat de bovenkant dier vloer zoo vele malen 35 cM. kome beneden den bovenkant van den dorpel der ingangdeur, als het aantal in de hoogte op te stapelen rijen vaten bedraagt; — 2°. dat waar het omliggend terrein lager is gelegen dan de hoogte van den dorpel der toegangsdeur, rondom het gebouw worde aangebracht een berm van klei met kruinsbreedte van minstens 0.50 M., de kruin ter hoogte van den bovenkant van den drempel der ingangsdeur, en met glooijing van $1^1/_2$ op 1; — 3°. dat boven de bewaarplaats een ijzeren balklaag worde gelegd, en tusschen de balken trogwulfjes van een halven steen dikte worden gemetseld.

Door den gemagtigde van appellanten is nog eene nadere memorie aan deze Afd. ingediend, waarin het door hen voorgestaan gevoelen nader wordt aangedrongen, en waarbij tevens worden overgelegd verslagen van het verhandelde in den gemeenteraad over den zin der gestelde koopconditiën en een exemplaar der meergemelde algemeene politieverordening van Nijmegen van 1876, waarin de artt. 122 en drie volgenden handelen over de handelaars in petroleum.

Verdere memoriën zijn er niet ingekomen.

De heer Mr. W. J. J. G. Most, advokaat te Nijmegen, treedt als gemagtigde voor de appellanten op en concludeert, dat de Raad den Koning voorstelle het besluit van Burg. en Weth. te vernietigen of de vergunning niet te verleenen dan onder andere voorwaarden dan die welke door den ingenieur worden verlangd.

De *Staatsraden* Boot en de Vries doen nog eenige vragen, die door den heer Most worden beantwoord.

V. het beroep van *den Gemeenteraad van Heeswijk, tegen een besluit van Ged. Staten van Noordbrabant, waarbij wijzigingen worden gebragt in de Gemeenterekening.*

De *Staatsraad* Boot brengt het volgend verslag uit:

Gedep. Staten van Noord-Brabant hebben, bij hun besluit van 15 Mei 1879, de gemeenterekening van Heeswijk over het dienstjaar 1877 gesloten en vastgesteld, met die wijziging, dat twee posten van ontvangsten, daarop voorkomende, te zamen met *f* 5.31 zouden worden verhoogd, en drie posten van uitgaven, te zamen met *f* 37.90 zouden worden verminderd; in verband met welke aan te brengen wijzigingen zij de ontlasting van Burg. en Weth. voorbehielden en 't bedrag der ontvangsten en uitgaven vaststelden op de sommen, zooals die na die wijzigingen zouden behooren te zijn.

Bij adres van 30 Mei aan den Koning komt de Gemeenteraad daartegen op, krachtens art. 200 der gemeentewet nadere voorziening vragende, omdat hij zich niet kan vereenigen met de door Ged. Staten gedane verwerping van twee posten van uitgaven. Omtrent de andere posten worden geene bedenkingen door hem gemaakt. Die twee posten zijn:

1°. een van *f* 14 »voor vergoeding aan twee leden van den raad voor het houden van opzigt bij ontginning van heidegronden«;

2°. een van *f* 15, »reiskosten voor den secretaris der gemeente tot bijwoning eener vergadering van Burgemeesters en Secretarissen«;

Ged. Staten oordeelden die eerste uitgave te zijn in strijd met art. 23 La. *f* der gemeentewet, — en de 2e als niet geacht kunnende worden gedaan te zijn ten behoeve der gemeente.

De Raad zegt in zijn adres, dat die eerste uitgave daaruit voortspruit, dat hij destijds zuinigheidshalve besloot twee leden uit zijn midden te benoemen, die de vereischte kennis voor dat toezigt hadden en die slechts eene geringe schadeloosstelling daarvoor in rekening bragten; — en dat die 2° uitgave was de som, den secretaris bij raadsbesluit verleend voor bijwoning dier vergadering in 's Bosch, daar het in het welbegrepen belang der gemeente geacht werd, dat de secretaris zich langs dien weg meer en meer bekwaam maakte op administratief gebied, — wat de gemeentekas hem wel mogt vergoeden, te meer, omdat hij uit eigen zak zich administratieve weekbladen aanschafte.

Ged. Staten, op het adres van den gemeenteraad gehoord, merken op: 1°. dat de raad zelf niet ontkent, dat het genieten van belooning door raadsleden voor het toezigt houden op gemeentewerken strijdt met de wet; — en 2°. dat de vereeniging van Burg. en Secretarissen, die eens of tweemalen 's jaars vergaderingen houden, ter bespreking van onderwerpen van gemeente-administratie, is van geheel particulieren aard. Al kunnen die vergaderingen nuttig zijn, toch zijn ze enkel in 't belang van hen, die ze bijwonen. 't Was niet in het belang der gemeente, dat de secretaris ze bijwoonde.

VI. het beroep van *W. G. Reddingius c. s., te St. Annen, gemeente Ten Boer en P. W. Tichelaar c. s., te Loppersum, betrekkelijk een besluit van Ged. Staten van Groningen, waarbij afwijzend beschikt werd op ingediende bezwaren tegen een besluit van ingelanden van het Waterschap de Kloostermolenpolder tot oprigting van een stoomgemaal.*

De *Staatsraad* DE VRIES brengt het volgend verslag uit:

In de vergadering van stembevoegde ingelanden van den Kloostermolenpolder te St. Annen, gemeente Ten Boer, van 17 Maart dezes jaars, is met 48 tegen 40 stemmen besloten aan het bestuur op te dragen in den loop van dit jaar ten behoeve van den polder een stoomgemaal te doen oprichten, onder voorwaarde, dat de bestaande watermolen worde verkocht en de kosten der nieuwe inrichting, zonder aftrek der opbrengst van den molen, niet meer bedragen dan *f* 11500.

Op het verzoek van P. W. Tichelaar Jz. c. s., stembevoegde ingelanden van dat Waterschap, strekkende dat dit besluit mocht worden vernietigd, is bij besluit van Ged. Staten van Groningen van 16 Mei afwijzend beschikt. Die beschikking is genomen krachtens art. 51 van het reglement van het Waterschap, *Prov. bl.* 1870 n°. 89, en art. 38 van het grondreglement, *Prov. bl.* 1852 n°. 173, en is gegrond op de overweging, dat het aangevallen besluit is genomen in eene vergadering, waar meer dan de helft der gronden in het waterschap gelegen vertegenwoordigd was; dat alzoo de toestemming der stembevoegde ingelanden verleend is, die volgens art. 25 van het reglement des polders tot het aanleggen van nieuwe of het veranderen van bestaande werken vereischt wordt; en dat niet in het reglement is voorgeschreven, dat de bemaling door een of meer windwatermolens moet geschieden of dat die bemaling door geen stoomgemaal zou mogen plaats hebben.

Tegen dat besluit van Ged. Staten zijn de HH. Tichelaar c. s. krachtens de aangehaalde artt. 51 en 38 in beroep gekomen bij Z. M. Volgens hen is het reglement van 1870 alleen opgemaakt voor een windwatermolenpolder en voor geen stoomgemaal, zooals blijkt uit art. 4 sub 1 en art. 26 lid 1, waarin van den molen en de molenaarswoning wordt gewaagd, zoodat zonder voorafgaande wijziging van het reglement niet tot de oprichting van een stoomgemaal mag worden overgegaan.

Door een aantal andere ingelanden is een adres aan Z. M. ingediend om te bestrijden, eensdeels het besluit van Ged. Staten, omdat het hier bestaande geschil niet door Ged. Staten had mogen worden beslist, als zijnde niet een geschil tusschen een bestuur en ingelanden, waarvan art. 38 grondreglement spreekt, maar een geschil tusschen de meerderheid en de minderheid der ingelanden, anderdeels het beroep, omdat dat beroep alleen zou zijn ingesteld om de uitvoering van het werk te vertragen en in dit jaar onmogelijk te maken, waarom die adressanten in allen geval op eene spoedige beslissing aandringen.

Ged. Staten, op deze beide adressen gehoord, betoogen dat hier inderdaad een geschil bestond tusschen het bestuur en ingelanden rakende de uitlegging en uitvoering van het reglement, waaromtrent hun college moest beslissen. Zij merken evenwel op, dat hunne beslissing, gedagteekend 16 Mei, aan de adressanten is bekend gemaakt op 20 Mei d. a. v. en dus op 4 Juni de termijn van beroep was verstreken.

Het ingesteld beroep nu, ofschoon gedagteekend 30 Mei, is eerst op 21 Juni bij het Kabinet des Konings ingekomen en dus te laat; Ged. Staten adviseren daarom dat het beroep zal worden verklaard niet ontvankelijk.

Bij de afd. is nog ingekomen eene memorie van den raadsman der adressanten Tichelaar c. s., waarin nader wordt betoogd, dat het reglement des polders geen vervanging van den windmolen door stoomgemaal gedoogt.

De heer Mr. D. van Eck, advocaat te 's Gravenhage, treedt als gemagtigde voor het bestuur op en concludeert tot afwijzing van het beroep, vooral op grond der niet-ontvankelijkheid.

De *Staatsraad* de Vries vraagt nog eenige nadere inlichtingen, die door den heer van Eck worden gegeven.

Niets meer aan de orde zijnde wordt de vergadering gesloten.

Vijf en twintigste Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 13 *Augustus* 1879.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. C. H. B. Boot,
Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff.

Referendarissen: Mr. L. P. Op den Hooff en Mr. G. J. Roijaards.

I. Door den Voorzitter wordt voorlezing gedaan van het volgend Koninklijk besluit:

van 31 Julij 1879, n°. 19, houdende beschikking op het beroep van *P. F. Eeman, te Oud- en Nieuw-Gastel, van een besluit van Ged. Staten van Noordbrabant dd.* 17 *Januarij* 1879, *Ve Afd., G, n°.* 59, *houdende vaststelling van den ligger der wegen en voetpaden in die gemeente.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 225).

Het besluit luidt aldus:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op het beroep van Pierre François Eeman te Oud- en Nieuw-Gastel van een besluit van Ged. Staten van Noordbrabant dd. 17 Januarij 1879, 5e afd. G, n°. 59, houdende vaststelling van den ligger der wegen en voetpaden in die gemeente;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van den 15 Julij 1879, no. 40;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 25 Julij 1879, La. F, Afd. Waterstaat A;

Overwegende:

dat in den door Burg. en Weth. van Oud- en Nieuw-Gastel op 8 Januari 1878 ontworpen ligger onder n°. 11 is gebragt een voetpad loopende over de Lange en Korte Dreef van dit dorp naar de Vierschaarsstraat;

dat tegen deze plaatsing adressant als eigenaar van de Lange en Korte Dreef bezwaren heeft ingediend bij den Gemeenteraad, die echter den ligger in zijne vergadering wat dit nummer betreft onveranderd voorloopig vaststelde;

dat adressant daarop aan Ged. Staten heeft verzocht gezegd voetpad alsnog van den ligger af te nemen, doch deze daartoe geenen grond vonden en den ligger wat het voetpad betreft onveranderd vaststelden in hunne vergadering van 17 Januari ll.;

dat adressant van deze beslissing bij Ons in beroep komende verzoekt dat, met vernietiging van het besluit van Ged. Staten, door Ons zal worden bevolen afvoering van het genoemde voetpad van den ligger;

Overwegende:

dat adressant aanvoert: dat de Dreven zijn privaat-eigendom van hem adressant; dat de Lange Dreef aan weerszijden met een hek met slot is afgesloten; dat slechts bij gedoogen van den weg is gebruik gemaakt; dat het doel en de bestemming der Dreven geen andere is dan om tot sieraad en wandelplaats te strekken van adressants buitenverblijf: dat eindelijk uit overgelegde koopacten en oude gevestboeken duidelijk blijkt, dat de Dreven zijn particuliere wegen en het openbaar gezag zich dien weg nimmer op wat wijze ook heeft aangetrokken;

Overwegende:

dat volgens art. 9 van het reglement op de openbare wegen en voetpaden in Noordbrabant op den ligger moeten worden gebragt alle wegen en voetpaden die tot gemeene dienst van allen bestemd zijn, onverschillig of het onderhoud dier wegen en voetpaden ten laste is van gemeenten, waterschappen of anderen en of die wegen en voetpaden aan de gemeenten of waterschappen behooren of over gronden van particulieren loopen.

dat niet wordt betwist dat door het publiek sints onheugelijken tijd van het voetpad wordt gebruik gemaakt, maar dat dit volgens adressant slechts zou geschieden bij gedoogen van den eigenaar;

dat echter is gebleken dat de Korte en Lange Dreef beiden reeds voorkomen op een kaart van 1733, opgemaakt door Willem van Diepenbeek en Johan van Vlimmeren, landmeters, als daartoe gecommitteerd en gequalificeerd van de Heeren Gecommitteerden van den doorluchtige huize van Bergen, Heeren Drossaard, Burgemeesters, Schepenen en Gemeentemannen, mitsgaders Heeren ingelanden van de heerlijkheid Oud Gastel, welke kaart behoorende bij het schotkohier ten raadhuize wordt bewaard;

dat die Dreven toen evenals nu eenen weg vormden uitgaande van de Markt te Oud Gastel en uitkomende aan de Vierschaarstraat in de nabijheid van het Hippelpad dat naar den Pietschen weg en zoo naar Oudenbosch voert en dus eene verbinding tusschen de kommen der gemeente Oud Gastel en Oudenbosch uitmaakten;

dat de Lange Dreef destijds liep tusschen zaai-, wei- en boschlanden en in de schotboeken bij die landen waar langs zij zich uitstrekte voor de helft aan elke zijde was opgemeten;

dat die landen, evenmin als de daarbij behoorende Lange Dreef, altijd in dezelfde handen vereenigd waren met de Heerenhuizing en aanhoorigheden in de oude brieven onder de nummers 108, 109, 110 en 138 van den elfden hoek bekend, getuigen de acten waarbij die Heerenhuizing afzonderlijk werd overgedragen;

dat zij werden gerekend te behooren bij eene steede lands, in den vestbrief van 4 Mei 1791 in de tweede plaats genoemd;

dat dus ten onregte wordt beweerd dat die Lange Dreef oorspronkelijk bestemd is om tot sieraad en wandelplaats te strekken voor de eigenaren van des adressants buitenverblijf, hoezeer zij wellicht daartoe later is ingerigt, maar dit integendeel uit de ligging der beide Dreven, uit haar verband en betrekking tot omliggende erven en andere openbare wegen en uit hetgeen van vroegeren tijd bekend is, het besluit moet worden opgemaakt dat zij voor de openbare dienst bestemd zijn;

dat dit nog bevestigd wordt door de omstandigheid dat het zoogenaamde Ommegang of Processisstraatje, waarvan de bestemming uit den naam zelven blijkt en het openbaar karakter niet wordt betwist, alleen door de Lange en Korte Dreef in verbinding is met het dorp Oud Gastel en daardoor eene gelegenheid aanbiedt om zich van het gehucht Meir naar de Kerk en Markt van Oud Gastel te begeven;

dat wel in het jaar 1807 de toenmalige eigenaar, eenige perceelen ter weerzijden van de Lange Dreef verkoopende die Dreef zelve aan zich heeft behouden en als voorwaarde van den verkoop heeft bedongen, dat de kooper zou hebben vrij servituut en doorrid door de Korte en Lange Dreve, onder conditie aan niemand de passage door dezelve Dreven te permitteeren als diegene dien door den verkooper daartoe vrijdom of cousent mogt worden gegeven en dat de kooper de Dreven gesloten zou moeten houden zoo dikwijls als hem zulks door den verkooper of eigenaar der Heerenhuizing zou worden gelast, maar dat deze bepaling alleen betreft den doorrid niet het voetpad en dus buiten beschouwing kan blijven omdat alleen het voetpad op den ligger is gebragt;

dat ook het gevolg daarvan is geweest dat wel de Lange Dreef aan beide zijden is afgesloten door een hek met een slot voorzien, maar dat in beide afsluitingen een tourniquet is geplaatst om den voetgangers bij voortduring gelegenheid tot doorgang te geven en dat toen die tourniquets zijn vervallen de doorgang door de daar ontstane openingen is vrijgebleven;

dat wel is waar niet blijkt dat het openbaar gezag zich dit voetpad ooit heeft aangetrokken maar dat daarvoor geene noodzakelijkheid heeft bestaan; dat toch niet blijkt dat aan het vrije gebruik ooit eenige belemmering is in den weg gelegd of ooit iets is gedaan wat met de aloude bestemming van het voetpad in strijd was, terwijl in de Lange Dreef het voetpad door de op eenen afstand van 80 centimeters uit de boomen op onderlingen afstand van 27 meters geplaatste eiken palen voldoende beschermd was om geene kosten van onderhoud te vorderen;

Gezien het Provinciaal Reglement op de openbare wegen en voetpaden in de provincie Noordbrabant, goedgekeurd bij Ons besluit van 25 Julij 1874 n°. 23 (*Provinciaal blad* n°. 21);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van het besluit van Ged. Staten van Noordbrabant van 17 Januarij 1879, G, n°. 59, het daartegen ingesteld beroep te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 31 Julij 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
TAK VAN POORTVLIET.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

Aan de orde is:

II. het beroep van: 1°. *de Vereeniging tot instandhouding der kweekschool voor onderwijzeressen te Arnhem,*

2°. *den Kerkeraad der Doopsgezinde Gemeente aldaar,* en

3°. *H. Haga, leeraar der Doopsgezinde gemeente aldaar, tegen een besluit van Burg. en Weth. van Arnhem, waarbij aan A. Pitlo vergunning is verleend tot oprigting van een lood-, koper-, zink- en tingieterij en eene fijnsmederij.*

De *Staatsraad* DE VRIES brengt het volgend verslag uit:

In het vorige jaar is bij deze afdeeling behandeld een beroep door deze zelfde adressanten ingesteld tegen eene vergunning aan A. Pitlo, verleend voor de oprigting van eene lood-, koper- en zinkgieterij, eene smederij en een koperslagerij in het perceel, kad. bekend Sectie O, n°. 1948.

In die zaak is verslag uitgebragt in de zitting van 16 October jl. (zie Jaargang 1878, blz. 513), bij welke gelegenheid de ligging der perceelen en de aangevoerde bezwaren zijn uiteengezet. Bij 's Konings besluit van 15 Januarij jl. n°. 23, (zie Jaargang 1879, blz. 33), is toen, met vernietiging van het besluit van Burg. en Weth. van Arnhem, de vergunning geweigerd, op grond dat de eene werkplaats op een afstand van slechts 8 M., de andere op een afstand van omstreeks 20 M. van het schoollokaal der kweekschool gelegen zou zijn; dat dus het geraas der smederij en koperslagerij ernstigen hinder voor het onderwijs dreigde te veroorzaken.

Daarop heeft Pitlo een nieuw verzoek bij Burg. en Weth. ingediend, en wel nu om in hetzelfde perceel op te richten eene lood-, koper-, zink- en tingieterij en eene fijnsmederij. Wederom zijn de adressanten met dezelfde bezwaren van hinder door geraas en door rook en stof opgekomen, maar ook nu is de vergunning verleend onder een aantal voorwaarden, meerendeels overeenkomende met die aan de vroegere vergunning verbonden, maar waarbij deze nieuwe voorwaarden hier de aandacht verdienen: 1°. dat de westelijke werkplaats in den tuin niet mag worden gebruikt voor smederij, 2°. dat in de werkplaats in den tuin alleen mag worden gevormd en gegoten; 3°. dat de zinken goten niet gedreven, maar gewalst worden en dat er in de smederij geen groote stukken smeeijzer worden vervaardigd.

Het verschil tusschen deze en de vroegere vergunning bestaat hoofdzakelijk hierin dat de koperslagerij is vervallen en de smederij is verplaatst op een afstand van 28.50 M. van het meest nabijgelegen schoollokaal.

Tegen deze nieuwe vergunning, gedagteekend 21 en afgekondigd 27 Maart, zijn de adressanten in beroep gekomen, met voldoening aan de voorschriften van art. 15 der wet van 1875 (*Stbl.* n°. 95).

De vereeniging tot instandhouding der kweekschool van onderwijzeressen heeft in haar adres aan den Koning geene gronden aangevoerd, maar verwezen naar haar bezwaarschrift bij het gemeentebestuur ingediend.

De kerkeraad der Doopsgezinde gemeente te Arnhem en de leeraar dier gemeente beweren, dat de gronden, waarop bij 's Konings beslissing van 15 Januarij jl. de vergunning is geweigerd, evenzeer geldig zijn voor deze gewijzigde aanvrage.

Er zou nu gesmeed worden voor de pompenmakerij; tot de ijzerwerken daartoe benoodigd behooren pomp-assen, steunijzers, zwengels, stangen, koppelijzers en beugels, het smeden daarvan zal wel evenveel geraas maken als het smeden dat in eene gewone smederij geschiedt, zoodat de verandering van smederij in fijnsmederij niets beteekent. Adressanten vreezen ook dat de bedoeling is niet alleen eene zinkgieterij op te richten, maar tevens een zinkwerkerij. Daarenboven zal de overbrenging der gieterij naar de werkplaats in den tuin den overlast vermeerderen, die rook en stof uit de niet hooger dan 10 à 12 meters uit den beganen grond opgetrokken schoorsteenen voor de bewoners der pastorie en in 't bijzonder voor het gebruik van de studeer- en catechisatiekamer zullen veroorzaken.

De adressen zijn in handen gesteld van Ged. Staten, die bij de terugzending het advies mededeelen van den Ingenieur van den Prov. Waterstaat, die meent dat het geklop en gehamer in de werkplaatsen geen ernstige storing zal veroorzaken in de gebouwen der kweekschool, en die in de vrees voor brand, rook en vonken niet deelt. Hij geeft echter in bedenking tot beteren waarborg voor het gebruik der lokalen overeenkomstig de vergunning de drie hierboven genoemde voorwaarden te wijzigen en te doen luiden uls volgt: 1°. dat de inrichtingen uitsluitend mogen worden gebezigd tot het verrichten der werkzaamheden waarvoor zij aanvankelijk bestemd worden, blijkende uit de beschrijving, welke het verzoek om vergunning tot oprichting vergezelt; 2°. dat in de werkplaats, grenzende aan het erf der vereeniging tot instandhouding der kweekschool, uitsluitend mag worden gevormd en gegoten; 3°. dat de smederij uitsluitend zal gebezigd worden tot vervaardiging van ijzerwerken voor pompen, en in de zinkwerkerij drijven en klinken uitgesloten is; 4°. dat uitsluitend handenarbeid mag worden aangewend. Bij de mededeeling van dit advies verklaren Ged. Staten, behoudens die aanvulling der bedoelde voorwaarden, geen redelijken grond te zien om de verleende vergunning in te trekken.

Bij den Raad van State is door de vereeniging tot instandhouding der kweekschool eene memorie ingediend waarbij, onder overlegging van een afschrift der memorie bij de behandeling der vroegere aanvrage van Pitlo ingediend, dezelfde bezwaren worden ontwikkeld, die door de andere adressanten zijn aangevoerd, en in de eerste plaats gevraagd wordt dat de vergunning moge worden geweigerd en subsidiair, dat zij niet anders verleend worde dan met zoodanige zeer bepaalde omschrijving van den

juisten omvang van het bedrijf, dat geen belemmering veroorzaakt worde van het gebruik der lokalen van de kweekschool overeenkomstig hunne bestemming en dat geene vuile of walgelijke uitdampingen in die lokalen verspreid worden.

Op uitnoodiging van de afdeeling voor de geschillen van bestuur is ook het schooltoezicht gehoord. De plaatselijke schoolcommissie schrijft dat, naardien de smederij thans meer dan 20 M. verder van het naastbijgelegen schoollokaal zal verwijderd wezen dan volgens de vroegere vergunning, het gevaar voor hinder van het geraas voor de school zeer zeker aanmerkelijk is verminderd, en zulks te meer omdat thans de smederij zal geplaatst worden in het midden der werkplaats op 8.22 M. van den westelijken zijgevel, en zich tusschen dezen en de lokalen der kweekschool bevindende tuinen der beide erven, die door het gebouw voor de zinkgieterij zullen worden gescheiden, waardoor vermoedelijk de kracht van het geraas der smederij zal worden gebroken. De commissie durft evenwel niet a priori de verzekering te geven dat dat geraas bij het onderwijs niet hinderlijk zal zijn.

De Inspecteur van het lager onderwijs, die ten vorigen jare intrekking der toen verleende vergunning in het belang van het onderwijs raadzaam achtte, is nu overtuigd, dat door de wijzigingen, welke Pitlo in zijne fabriek heeft gebracht, het gevaar voor stoornis in het onderwijs aanmerkelijk is verminderd; zeker zal die fabriek altijd een min of meer lastige buurvrouw voor de kweekschool zijn, maar wanneer de hand wordt gehouden aan de stipte naleving der opgelegde voorwaarden, te wijzigen volgens het advies van den Ingenieur, dan bestaan er naar des Inspecteurs gevoelen geen overwegende redenen, voor zoover de kweekschool voor onderwijzeressen betreft, de gevraagde concessie te weigeren.

Als gemagtigde voor den heer Pitlo treedt op Jhr. Mr. E. N. de Brauw, die betoogt, dat er thans verschil met de vroegere aanvraag bestaat. Hij wederlegt de thans ingebragte bezwaren, die hij grootendeels onjuist acht, en die meer uitsluitend slaan op de vroegere vergunning, die nu gewijzigd is.

De *Staatsraad* de Vries vraagt eenige inlichtingen, die hem door den heer Pitlo worden gegeven.

III. het beroep van *den gemeenteraad van Heerewaarden tegen een besluit van Ged. Staten van Gelderland, waarbij is afgekeurd het schoollokaal in die gemeente.*

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff brengt het volgend verslag uit:

Op 19 Julij des vorigen jaars schreef de schoolopziener van het 9e district van Gelderland aan Burg. en Weth. van Heerewaarden, dat hij zich had „overtuigd van den slechten toestand waarin zich het schoollokaal aldaar bevond” en „dat de ruimte van dat lokaal voor het aantal schoolgaande kinderen te gering was”.

Omtrent dit tweede punt zette de schoolopziener zijn beschouwingen en berekeningen uiteen — en liet daarop volgen, dat hij „op dien grond — als hebbende het geen voldoende ruimte voor het aantal schoolgaande kinderen” zich verpligt gevoelde bedoeld schoollokaal af te keuren.

Op 31 Julij d. a. v. is door den Raad der Gemeente Heerewaarden besloten van die uitspraak des schoolopzieners in hooger beroep te komen bij Ged. Staten van Gelderland, door wier gecommitteerden ad hoc op 31 Maart ll. een onderzoek in loco is ingesteld, op 8 April ll. gevolgd van eene Resolutie van het collegie, waarbij beslist werd, vooreerst, dat inderdaad de school in quaestie geen voldoende ruimte aanbiedt voor de haar bezoekende kinderen, en verder dat zij door hare gebrekkige luchtverversching en niet altoos drooge steenenbevloering schadelijk voor de gezondheid is. — Ged. Staten wezen mitsdien het beroep van den Raad af en handhaafden de beslissing van den schoolopziener.

Tegen die Resolutie heeft de Gemeenteraad zich bij adres dd. 23 April ll. bij Z. M. in hooger beroep voorzien, — tot adstructie aanvoerende: 1°. dat van onvoldoende ruimte, vooral bij het zoo uiteenloopend oordeel van deskundigen en het stilzwijgen der wet omtrent de in schoollokalen noodzakelijke ruimte, in casu geen sprake zou mogen wezen; en 2°. dat de voor de gezondheid schadelijke toestand der school geen grond van beslissing was geweest voor den schoolopziener; — voor het eerst door Ged. Staten was „kenbaar gemaakt”; — en in allen gevalle, als ligt te verhelpen, geen reden tot afkeuring zou behoeven te geven.

Krachtens Zr. Ms. magtiging van 14 Junij ll. n_o. 13 is de overweging van dat geschil bij deze afdeeling aanhangig gemaakt — en nadere schrifturen zijn bij haar noch van de zijde van het Gemeentebestuur, noch van die van andere belanghebbenden, ingekomen.

Tot rigtige beoordeeling van de zaak volge hier echter nog de vermelding der onderscheidene cijfers en berekeningen die door de school-autoriteiten, den Gemeenteraad en de Ged. Staten zijn aangevoerd.

Blijkens het niet weersproken rapport der gecommitteerden uit Ged. Staten staat vast, dat het lokaal in quaestie lang is 13 M., breed 8.3 M. — hoog tot aan de muurplaten 3.78 M., — en tot aan het hoogste punt van het gewelf 6.21 M., zoodat de inhoud tot aan de muurplaten bedraagt 408 M ^{3}, (407, 862 M ^{3}, — en die van het hoogere deel gesteld kan worden op 120 M ^{3}, — in totaal alzoo 528 M ^{3} beloopende — bij een grondvlakte van 108 M ^{2} (107.90 M ^{2}).

Het getal der schoolgaande kinderen beliep, blijkens missive van Ged. Staten van 23 Julij ll. $^{33}/_3$.

in	Januarij 1878:	187;
„	April „	149;
„	Julij „	110;
„	October „	148;
„	December „	183;
en „	Januarij 1879:	193.

Wat de strikt noodzakelijke ruimte in schoollokalen betreft, vorderen Ged. Staten van Gelderland als minimum 3 M ^{3} rnimte en 0.68 M ^{2} plaats; — doch meent de Raad van Heerewaarden, dat met 3 M ^{3} bij 0.60 M ^{2} kan volstaan worden, onder beroep op eene verklaring van vroegeren tijd van den inspecteur van het lager onderwijs in Gelderland, die echter in zijn ambtsbrief aan Ged. Staten, dd. 24 Aug. ao. po., de juistheid van dat beroep bestrijdt, naardien hij alleen dan 0,60 M ^{2} plaats-

ruimte voldoende acht, indien de hoogte 5 M. of meer bedraagt. Die ambtenaar voegt aan die teregtwijzing nog toe, dat naar zijn oordeel in elk geval minstens 3 M^3 inhoud per kind noodzakelijk is, doch dat daaruit natuurlijk nog niet volgt, dat hij ieder lokaal, hetwelk dat minimum bereikt, voor voldoende houdt. „Alleen dan als alle andere omstandigheden gunstig zijn” zoo vervolgt hij, „kan men des noods met dat minimum volstaan en dat is in Heerewaarden geenszins het geval”.

Genoemde inspecteur, dit zij ten slotte nog vermeld, verklaart in dezelfde missive met den schoolopziener van oordeel te zijn, dat bij de beoordeeling van het al of niet genoegzame der aanwezige ruimte geenszins een gemiddeld getal der schoolgaande kinderen tot maatstaf mag worden genomen, vooral niet waar gedurende een goed deel des jaars dat gemiddelde getal verre door het werkelijk aanwezige wordt overtroffen. Ook hij acht verbetering van het lokaal in geschil dringend noodig, en adviseert tot handhaving van des schoolopzieners beslissing.

IV. het beroep van *P. van Vugt, te Grave, tegen een besluit van Burg. en Weth., waarbij aan de firma Vis, Corthauts en Janssen vergunning is verleend voor de oprigting eener kunstboterfabriek met stoomwerktuig.*

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff brengt het volgend verslag uit:

Op 19 April ll. hebben Burg. en Weth. van Grave — nadat aan de betrekkelijke voorschriften der wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* n°. 95) was gevolg gegeven — aan den heer E. F. Vis, handelende onder de firma Vis, Corthauts en Janssen, vergunning verleend om te Grave op het perceel, kadastraal aldaar bekend als Sectie B, n°. 653, op te rigten eene kunstboterfabriek met stoomwerktuig.

Tegen het verleenen dier vergunning waren bezwaren ingebragt o. a. door den heer P. van Vugt, wonende en zijn bierbrouwersbedrijf uitoefenende in gebouwen onmiddellijk grenzende aan zoo even genoemd perceel. Die bezwaren bestonden in vrees voor den rook en de trilling, die van de nieuwe inrigting te wachten waren, en waardoor het aangrenzende woonhuis onbewoonbaar, althans minder aangenaam bewoonbaar dreigde te worden, en verder in vrees voor schade in het brouwersbedrijf naardien de dreuning der machine c. a. de gisting der bieren zou verhinderen, terwijl de warmte door het machinevuur ontwikkeld in den gistkelder een zoo hooge temperatuur zou doen ontstaan, dat het bier er door zoude bederven.

Burg. en Weth. van Grave hebben nogthans, gelijk reeds vermeld werd, de vergunning verleend, ook op de mededeeling van hunne ambtgenooten te Nijmegen en te Oss, dat de in die gemeente bereids werkende kunstboterfabrieken geenerlei gevaar, schade of hinder veroorzaakten. Zij hebben echter eenige voorwaarden aan de vergunning verbonden en wel de volgende:

„dat de oprigting binnen zes maanden na datum dezes zal moeten zijn tot stand en in werking gebracht;

dat wanneer later zoude blijken, dat uit die inrichting gevaar, schade of hinder mocht ontstaan, de concessionarissen of rechtverkrijgenden ten allen tijde verplicht

zijn die voorzieningen te nemen, welke Burg. en Weth. noodzakelijk achten *of die inrichting op te heffen;*

dat de fabriekschoorsteen worde opgetrokken op eene hoogte van minstens vijftien meters uit den beganen grond en wanneer het noodig wordt geacht de concessionarissen verplicht zullen zijn die inrichting te maken tot het verteren of verbranden van den rook;

dat het vuile water en alle onreine stoffen komende uit de fabriek door middel van een riool, dat waterdicht moet zijn, worden afgevoerd in de rivier de Maas;

en dat de concessionarissen ten volle verantwoordelijk blijven voor de schade en den hinder die voor de naastbijgelegen gebouwen en erven, kadaster Sectie B, n°. 538, 539 en 540 en de daarin aanwezige bierbrouwerij van P. van Vugt, mochten ontstaan, zoo door het dreunen der machinen aan zijne gebouwen, als door de warmte door de haarden der machinen ontwikkeld, die de hooge temperatuur in den gistkelder, waardoor het bier dadelijk zoude kunnen bedorven worden, zoude doen ontstaan."

Bij adres dd. 1 Mei ll. heeft de in het ongelijk gestelde belanghebbende P. van Vugt tegen die beschikking beroep ingesteld op Z. M. en bij exploit van den daaropvolgenden dag heeft hij daarvan kennis gegeven aan den verzoeker.

In hoofdzaak bevat dat adres een breedere uiteenzetting der boven reeds vermelde bezwaren, verder eene bestrijding van het afdoende der door Burg. en Weth. gestelde voorwaarden, en eindelijk den twijfel of inderdaad wel aan Burg. en Weth. toekomt de bevoegdheid, die zij zich bij de vergunning zeggen te reserveeren, om namelijk de thans toegelatene inrigting casu quo te doen opheffen.

Ged. Staten van Noordbrabant, op 's appellants adres gehoord, deelen dien twijfel — doch overigens achten zij de bezwaren van den appellant ongegrond — en vereenigen zij zich met het advies van den Provincialen Hoofdingenieur, hetwelk, na naauwkeurige bespreking der onderscheidene grieven, concludeert tot ongegrondverklaring van het beroep.

Nadat de overweging dezer zaak bij deze Afdeeling aanhangig was gemaakt krachtens Zr. Ms. magtiging van 18 Junij ll. no. 5, is nog door Mr. Most, advocaat te Nijmegen, gemagtigde van den appellant, overgelegd eene missive van den Heer J. L. van Vugt, broeder des appellants, houdende de door twee andere personen bevestigde verklaring, dat de drinkwaterputten in de nabijheid der te Oss gevestigde kunstboterfabrieken door de van de boter komende zoutachtige bestanddeelen en verzuurde melkdeelen bedorven worden.

Verdere stukken zijn niet ingekomen.

Voor den appellant treedt als gemagtigde op Mr. W. J. J. G. Most, advocaat te Nijmegen. Hij concludeert daartoe dat de Raad adviseere het besluit van Burg. en Weth. te vernietigen, of in allen gevalle zoodanige voorwaarden aan de vergunning te verbinden, waardoor de bezwaren van den appellant uit den weg konden worden geruimd.

De heer Mr. D. van Eck, advocaat te 's Gravenhage, treedt als gemagtigde voor de firma Vis op. Hij betoogt dat de aangevoerde bezwaren eigenlijk geen bezwaren zijn. Indien die bezwaren konden gelden, dan weet hij niet hoe het ooit mogelijk

zijn zou eene fabriek op te rigten. Het komt hem voor, dat de geopperde bezwaren door niets worden gestaafd. Hij concludeert mitsdien tot verwerping van het beroep.

Na repliek van Mr. Most en dupliek van Mr. van Eck, doet de *Staatsraad* Verniers van der Loeff verschillende vragen. Zoo zegt hij o. a. dat bij het request aan Burg. en Weth. ingediend, alleen gesproken wordt van een op te rigten stoomwerktuig. Zoowel op de teekening als door hetgeen de gemagtigde in het midden gebragt heeft, ontstaat er twijfel of bepaaldelijk bedoeld is een locomobile?

De heer van Eck antwoordt dat volgens mededeeling van zijn cliënt het een locomobile zijn zal.

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff vraagt nog of er bezwaren bestaan aan de vergunning de voorwaarde te verbinden, dat die locomobile zoo ver van den gistkelder zal verwijderd zijn, dat daardoor alle bezwaar kan ophouden.

De heer van Eck zegt dat zijn cliënt bepaaldelijk heeft verzocht dat er geen voorwaarden aan de vergunning zouden worden verbonden en dat uit de verplaatsing der locomobile moeijelijkheden zouden ontstaan.

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff. De Hoofdingenieur zegt in zijn rapport dat de dreuning op de voorgeschrevene wijze betrekkelijk gering zal zijn. Het ligt voor de hand dat wanneer de locomobile eenigszins verder geplaatst werd de bezwaren zouden worden opgeheven en de tegenwerking zoude ophouden. Daarom deed hij de opgemelde vraag. Nu moet hij nog vragen hoe dik de muur is die den kelder van het vertrek waar de locomobile zal worden geplaatst afscheidt? Is die muur 1$^1/_2$ steen dik?

De heer van Eck antwoordt: Ja, zelfs 2 steenen.

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff doet ook eenige vragen aan den gemagtigde van den appellant Mr. Most.

Deze antwoordt op die vragen o. a. dat de appellant in eene gemetselde stoommachine nog meer bezwaar zou hebben dan tegen de thans verleende vergunning.

De *Staatsraad* de Vries merkt op, dat het hoofdbezwaar van den appellant gelegen is in de dreuning die tegen den gistkelder zou ontstaan. Daarom meent ook hij te moeten vragen of men de locomobile niet verder van den muur zou kunnen opstellen, waardoor dat bezwaar grootendeels zou vervallen.

De heer Mr. Most antwoordt dat de localiteit te bekrompen is om de locomobile elders te plaatsen.

De *Staatsraad* de Vries zegt, dat zoo hij wel meent, het in den gistkelder niet koel maar warm is. Welk bezwaar kan er dan uit de nabijheid van eene locomobile ontstaan?

De heer Mr. Most hervat dat er in een gistkelder gelijke warmte moet bestaan, en dat kan het geval niet zijn als er in de nabijheid eene locomobile aanwezig is.

V. het beroep van *den Gemeenteraad van Lekkerkerk van een besluit van Ged. Staten van Zuidholland, waarbij vermeerdering van het getal scholen in die gemeente is bevolen.*

De *Staatsraad* DE VRIES brengt het volgende verslag uit:

De beweegredenen van het besluit van Ged. Staten, waaruit de loop dezer zaak genoegzaam kan worden gekend, luiden aldus:

„Overwegende dat bij besluit van den raad der gemeente Lekkerkerk dd. 21 April 1860, het aantal scholen voor lager onderwijs in die gemeente werd bepaald op twee, als: eene waarin het onderwijs zou omvatten de vakken aangewezen onder letters *a* tot en met *i* en *m* van art. 1 der wet van 13 Augustus 1857 (*Stbl.* n°. 103), en eene waarin zouden worden onderwezen de vakken *a* tot en met *l* en *o;*

dat dit getal nader bij besluit van gemelden Raad dd. 17 April 1872 werd bepaald op drie en later bij besluit van 3 Augustus 1877 werd vastgesteld op vier, waaronder was begrepen de school voor meer uitgebreid lager onderwijs, die bij het Raadsbesluit van 21 April 1860 in het leven werd geroepen;

dat de Raad der gemeente Lekkerkerk, bij raadsbesluit van 18 Januarij 1879, heeft bepaald, dat de school voor meer uitgebreid lager onderwijs wordt opgeheven, en het getal openbare scholen voor lager onderwijs wordt vastgesteld op drie;

Overwegende dat als grond voor de opheffing der school voor meer uitgebreid lager onderwijs in voormeld raadsbesluit wordt aangegeven dat het aantal leerlingen, die op deze school onderwijs ontvingen, belangrijk is verminderd en dit getal in de maand December 1878 niet meer dan elf bedroeg;

Overwegende dat blijkens het in afschrift aan deze vergadering overgelegd adres van een 33tal ingezetenen van Lekkerkerk, deze zich tot den Raad dier gemeente hebben gewend met het verzoek, dat de school van meer uitgebreid lager onderwijs in stand worde gehouden, doch dat daarop afwijzend is beschikt, voornamelijk ook op grond dat de uitgaven ten behoeve dier school te drukkend werden geacht voor de gemeente;

Overwegende dat de school voor meer uitgebreid lager onderwijs in de gemeente Lekkerkerk, in 1860 opgerigt en tot het einde des vorigen jaars in stand gehouden, heeft voorzien in een werkelijk in die gemeente bestaande behoefte en het gering aantal leerlingen, die in het laatst van 1878 de lessen op die school volgden, geenszins het vermoeden wettigt dat in die gemeente aan zoodanige school geen behoefte meer zoude bestaan, maar dat de vermindering van het aantal leerlingen op die school aan andere oorzaken moet worden toegeschreven en als eene eerste daarvan is aan te merken de langdurige ongesteldheid van den hoofdonderwijzer aan die school;

Overwegende toch dat volgens de statistieke opgave gemelde school werd bezocht door gemiddeld 37 kinderen in 1873, 30 in 1874, 29 in 1875, 28 in 1876 en 23 in 1877.

Overwegende dat het cijfer der bevolking van de gemeente Lekkerkerk, dat op 31 December 1859, 2696 zielen bedroeg, op 31 December 1877 tot 2976 zielen was geklommen en dus niet kan worden beweerd dat de in 1860 erkende behoefte aan eene school voor meer uitgebreid lager onderwijs thans niet meer zoude bestaan;

Overwegende dat wel is waar bij het raadsbesluit van 18 Januarij ll. is bepaald, dat het onderwijs aan eene der drie openbare scholen, behalve de vakken *a—i*, ook

zal omvatten het vak vermeld onder la *l* van art. 1 der wet van 13 Augustus 1857 (*Stbl.* n°. 103), maar dat daardoor geenszins kan worden voorzien in de in de gemeente Lekkerkerk bestaande behoefte aan eene gelegenheid tot het ontvangen van meer uitgebreid lager onderwijs;

Overwegende, wat aangaat het financieel bezwaar door het gemeentebestuur aangevoerd, dat dit niet van genoegzaam gewigt kan worden geacht, éénsdeels omdat het lokaal der thans opgeheven openbare school voor meer uitgebreid lager onderwijs met schoolameublement en leermiddelen, nog aanwezig is en anderdeels omdat, indien werkelijk mogt blijken dat de gemeente Lekkerkerk door de uitgaven voor eene behoorlijke inrigting van haar lager onderwijs te zwaar wordt gedrukt, art. 36 der wet van 13 Augustus 1857 (*Stbl.* n°. 103), daarin voorziet;

Gelet op art. 17 der evengenoemde wet;

Hebben besloten:

1°. Te verklaren dat het getal scholen voor openbaar lager onderwijs te Lekkerkerk, gelijk dit laatstelijk werd bepaald bij besluit van den Raad dier gemeente van 18 Januarij ll., is onvoldoende;

2°. Te bevelen dat dit getal zal worden vermeerderd met eene school, alwaar het onderwijs zal omvatten de vakken *a* tot en met *l* en *o* van art. 1 der wet van 13 Augustus 1857 (*Stbl.* n°. 103).„

Dit besluit is genomen overeenkomstig het advies van den districts-schoolopziener, waarmede de inspecteur voor het lager onderwijs in de provincie zich heeft vereenigd.

In zijn adres aan Z. M. geeft de Raad te kennen, dat hij, naar aanleiding van de verwijzing naar art. 36 der wet op het lager onderwijs, in het besluit van Ged. Staten voorkomende, zich bereid verklaard had, ofschoon van de noodzakelijkheid niet overtuigd, toch aan het bevel van Ged. Staten uitvoering te geven, wanneer de gemeente in het genot gesteld zou zijn van een jaarlijksch subsidie van *f* 1000, in de kosten voor haar lager onderwijs; maar dat Ged. Staten geantwoord hebben dat een aanvraag om tegemoetkoming in die kosten niet in overweging kan worden genomen voordat aan hun besluit uitvoering is gegeven; dat de Raad daarom besloten heeft tegen het besluit van Ged. Staten te komen in beroep.

De bedoelde school is volgens den Raad achteruitgegaan, niet uitsluitend ten gevolge van den ziekelijken toestand des onderwijzers, maar veeleer omdat de belangstelling in haar verminderde en er geen personeel was om haar te bevolken; dat dan ook de opheffing reeds bij het leven des hoofdonderwijzers meermalen is ter sprake gebracht, maar uitgesteld omdat men zich van hem toch niet kon ontslaan; dat het meerendeel der adressanten geen kinderen heeft vallende in de termen om de school te bezoeken. De Raad verzoekt dat Z. M. moge uitspreken, dat voor de gemeente Lekkerkerk geen daadwerkelijke behoefte bestaat aan een school voor meer uitgebreid lager onderwijs.

Ged. Staten op dit adres gehoord hebben zonder aanvoering van nieuwe redenen verklaard bij hun besluit te volharden.

Bij den Raad van State is ingekomen een schrijven van een der bovenbedoelde adressanten, W. de Gruyter, opmerkende: dat de behoefte aan dergelijke ontwikkeling

in den tegenwoordigen tijd toch niet minder is dan voor ruim 20 jaar, toen deze school, eerst als bijzondere opgerigt, later bij de wet van 1857 tot openbare school voor M. U. L. O. is verheven; dat in een bloeijende gemeente van ruim 3000 zielen zulk een school wel degelijk recht van bestaan heeft; dat de gemeenteraad alleen om financieele redenen tot de opheffing heeft besloten, maar adressanten, grootendeels behoorende tot de hoogstaangeslagenen in de personele belasting, eerbiedig de handhaving van het besluit van Ged. Staten verzoeken.

De burgemeester van Lekkerkerk, de heer R. Blok, licht namens den gemeenteraad het beroep toe. Er bestaat geen behoefte aan uitbreiding van het getal scholen, er is in de gemeente genoeg gedaan voor het onderwijs. De finantieele krachten laten niet toe de kosten van het onderwijs te vermeerderen. Hij concludeert mitsdien tot vernietiging van het besluit van Ged. Staten van Zuidholland.

De heer W. Luijten treedt als gemagtigde op voor den heer W. de Gruijter. Hij bestrijdt het ingestelde beroep, gaat de geschiedenis der zaak na, toont de behoefte der gemeente aan voor de oprigting eener school voor meer uitgebreid lager onderwijs, verdedigt het besluit van Ged. Staten van Zuidholland en concludeert tot handhaving van dat besluit.

VI. het geschil *tusschen de gemeentebesturen ean Tilburg en Berkel c. a.*, *over het onderhoud en herstel van verschillende werken.*

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff brengt het volgend verslag uit:

Tusschen de gemeenten Tilburg en Berkel c. a. is een geschil gerezen over het herstel en onderhoud der volgende werken:

1o. een houten rijbrug in de Kommerstraat over de Lei, bij de perceelen kadastraal bekend als gemeente Tilburg Sectie B, no. 1104 en 809;

2o. een houten rijbrug over de Lei in den Koebrugschenweg, bij de perceelen eod. B, no. 806 en 719;

3o. een potbuis door de Zwartrijt, in het voetpad bij de perceelen eod. A, 1986 en B, 56;

4o. een potbuis door de Zwartrijt in den weg van Goirke naar Berkel c. a. bij de perceelen eod. B, 60 en 1233;

5o. een steenenheul als voren in de Oudebaan, bij de perceelen eod. B, 103 en 641;

6o. een potbuis als voren in den weg van Tilburg naar Oisterwijk bij de perceelen eod. B, 1489 en 686;

7o. een potbuis als voren in de Broekstraat bij de perceelen eod. B, 702 en 703;

en 8o. een houten brug over het Zwartrijt in den parallelweg van den staatsspoorweg bij het perceel eod. B, 1814.

Dat geschil, welks bijlegging in der minne aan Ged. Staten van Noordbrabant niet is gelukt, is aan Z. M, ter beslissing voorgedragen, en krachtens Zr. Ms. magtiging van 24 Junij ll. no. 14, ter overweging bij deze Afdeeling aangebragt.

In den loop der instructie, en bepaaldelijk bij zijn in dd. 17 Julij ll. aan deze Afdeeling ingediende memorie, heeft het gemeentebestuur van Tilburg erkend dat het onderhoud der brug, sub 8°. vermeld, krachtens op 23 Aug. 1865 met den Staat getroffen overeenkomst geheel ten laste van Tilburg komt. Dat werk alzoo maakt geen onderwerp van geschil tusschen Tilburg en Berkel meer uit, en kan mitsdien hier verder buiten behandeling blijven.

Wat nu de zeven andere werken betreft, dient vóór alles vermeld te worden, dat blijkens het in dd. 27 Februarij ll. door den Provincialen Hoofdingenieur in Noord-Brabant uitgebragt rapport, zij allen gelegen zijn, of voor zooverre zij vervallen zijn, gelijk met de sub 1°. bedoelde rijbrug het geval is, op nieuw gelegd behooren te worden in of over waterleidingen ter plaatse waar de as dier waterleidingen de grens der beide gemeenten uitmaakt, zooals die grens is bepaald bij Kon. besluit van 4 Febr. 1822 n°. 19; en verder, dat die werken deel uitmaken van of liggen in openbare wegen en voetpaden, die bij elk der betrokken gemeenten op haar eigen grondgebied in beheer zijn.

Het is dan ook op dien grond en met beroep op de artt. 231 en 230 der Gemeentewet, dat Tilburg Berkel c. a. gehouden wil verklaard zien tot gemeenschappelijk herstel en onderhoud.

Berkel c. a. rekent zich daartoe niet verpligt en wil Tilburg alléén met de kosten bezwaard zien.

De gronden door Berkel daarvoor aangevoerd komen neer op de volgende: 1°. Berkel sustineert, dat er „eene oude overeenkomst" ad hoc bestaat, doch het is buiten magte geweest en gebleven om éénigerlei schriftelijk bewijs daarvan bij te brengen; 't gevolg, naar Berkel aangeeft, van een brand, waarbij a°. 1842 het gemeentearchief van Berkel grootendeels moet zijn verloren gegaan.

Het bestuur van Tilburg betuigt, dat de meest naauwgezette nasporingen in het archief van die gemeente tot geenerlei vermoeden zelfs van dusdanige overeenkomst geleid hebben; en doet opmerken, dat het feit alleen van een brand in het gemeentearchief van Berkel toch kwalijk Tilburg verpligten kan tot erkenning en aanvaarding van een contractueelen last, waaromtrent nergens eenig spoor zelfs te ontdekken valt. Te minder, en Tilburg laat niet na dit punt aan te dringen, omdat ook vroeger, vóór 1842, en vóór dien brand alzoo, uit niets blijkt van eenigerlei desbetrekkelijke productie van de zijde van Berkel.

2°. Berkel beweert nooit, zelfs al gaat men tot 1734 terug, iets aan het onderhoud dezer werken te hebben betaald en voegt er bij, dat Tilburg alles steeds als eigen werk beschouwd, behandeld en onderhouden heeft.

Tilburg betwist zulks niet, doch, zich bepalende tot latere tijden, verklaart het zijne uitsluitende bemoeijing en bekostiging hieruit, dat men te Berkel achteloos en nalatig was, geen prijs stelde op goede gemeenschapswegen, noch op behoorlijke waterafleiding — terwijl men te Tilburg groote zorg aan dat alles besteedde — iets dat bij het officieel Provinciaal Verslag uitdrukkelijk zou zijn erkend. 't Ware dan ook, naar Tilburg meent, gansch niet onmogelijk geweest, dat dusdanige onregelmatige wijze van handelen ware voortgeduurd, en dat Tilburg voortgegaan ware met, liever dan eindelooze briefwisseling en onderhandeling met een onwillig naburig gemeente-

bestuur te voeren, zelve maar de hand uit te steken en het werk te bekostigen, zij het dan ook onverschuldigd, indien niet de invoering van het Provinciaal Reglement van 7 Jan. 1875 op de waterleidingen tusschen beiden ware gekomen. Nu toch stond men voor het opmaken en vaststellen van officieele leggers en dreigde de onverpligt gepraesteerde daad het blijvend karakter te krijgen van een last naar regten. Dáártegen was men in verzet gekomen, en het ging niet aan nu Tilburg tegen te werpen wat het ex indebito gedaan had bij het verzuim en de nalatigheid van het regtens tot het werk verpligte Berkel.

En eindelijk 3°. beroept Berkel zich op de ten jaren 1820 en 1821 vruchteloos door Tilburg aangewende pogingen om teruggave te erlangen van de helft der in 1819 aan het onderhoud van het sub 2°. bedoelde werk (de brug over de Lei in den Koeburgschen weg) besteede kosten.

Uit de geproduceerde stukken blijkt inderdaad, dat Tilburg destijds pogingen van dien aard gedaan heeft en daarin niet is geslaagd, niet gesteund als zijn vordering werd door het collegie van Ged. Staten.

Tilburg erkent de juistheid van dat feit, trouwens door zijn eigen productie aan den dag gebragt. Maar, tot juiste waardeering van het mislukken dier vordering tot restitutie, wijst het op het onvoldoende der toenmalige instructie van administratieve geschillen. Tilburg's aanzoek toch bij Ged. Staten, om kennis te mogen nemen en een weêrlegging te beproeven van het voor zijn vordering ongunstig ambtsberigt van den Districts-Commissaris, was bij missive van 24 April 1821 door Ged. Staten afgewezen, „als zijnde het strijdig aan de orde der administratie, dat de berigten van „hoogere ambtenaren door plaatselijke besturen zouden beoordeeld worden”.

Eene beslissing, op zoo gebrekkige procedure gegeven, rekent Tilburg van weinig beteekenis. Doch bovendien en vooral vestigt het de aandacht hierop, dat dan toch ook in de stukken van dien tijd, 1820 en 1821, en alzoo vóór den brand, waarop Berkel zich beroept, met geen enkel woord gerept wordt van eenigerlei overeenkomst als thans door Berkel wordt beweerd bestaan te hebben.

Uit die uiteenzetting der wederzijdsche beweringen meen ik voor dit verslag te kunnen volstaan, onder mededeeling alleen nog, dat Ged. Staten van Noordbrabant bij hunne missive van 21 Maart ll. als hunne meening hebben te kennen gegeven, dat, conform het sustenu van Tilburg, de bewuste werken voor gemeene rekening van beide gemeenten behooren te worden hersteld en onderhouden.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Zes en twintigste Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 20 *Augustus* 1879.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. C. H. B. Boot,
Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff.

Referendarissen: Mr. L. P. Op den Hooff en Mr. G. J. Roijaards.

I. Door den Voorzitter wordt voorlezing gedaan van het volgend Koninklijk besluit:

Van 3 Augustus 1879 (*Stbl. n°.* 147), *waarbij, met handhaving van de uitspraak van Gedeputeerde Staten van Friesland, van* 10 *April* 1879, *het daartegen ingesteld beroep van Gerrit Hofman, loteling van de ligting der nationale militie van* 1879, *voor de gemeente Weststellingwerf, ongegrond wordt verklaard.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 235).

De *Staatscourant* van 15 Augustus 1879, n°. 188, bevat daaromtrent het volgend rapport:

Lit. H.

Afdeeling:
Militie en Schutterijen.

Berigt op apostille van 23 Junij 1879, n°. 14,
betreffende:
Beroep van Gerrit Hoffman, loteling
uit Weststellingwerf,
tegen zijne aanwijzing tot de dienst.

Aan den Koning.

's Gravenhage, 1 Augustus 1879.

Met Ged. Staten van Friesland is de Raad van State, afdeeling voor de geschillen van bestuur, van oordeel, dat de door den militieraad uitgesproken aanwijzing van adressant tot de dienst bij de militie behoort te worden gehandhaafd.

Ook naar mijn gevoelen heeft adressant geen aanspraak op vrijstelling van die dienst wegens broederdienst. Ik zou dan ook U. M. in overweging hebben gegeven het hiernevens teruggaand ontwerp-besluit te bekrachtigen, ware het niet, dat bij mij

bezwaar bestond tegen dat gedeelte er van, hetwelk strekt ten betooge, dat bij de toepassing van art. 48 der wet van 19 Augustus 1861 (*Stbl.* n°. 72), alle na bereikten militiepligtigen leeftijd overleden zonen bij het gezin, waartoe de militiepligtige, die vrijstelling vraagt, behoort, moeten medegerekend worden, om het even of zij in persoon of bij plaatsvervanger gediend hebben, dan wel ten gevolge van vrijstelling of om andere redenen niet tot de dienst bij de militie verpligt zijn geweest.

De door den Raad van State, afdeeling voor de geschillen van bestuur, ontworpen uitspraak luidt als volgt:

„WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van Gerrit Hofman, loteling van de ligting der nationale militie van 1879, voor de gemeente Weststellingwerf, wonende te Dokkum, van eene uitspraak van Ged. Staten van Friesland, van 10 April 1879, n°. 27, in zake de nationale militie;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 20 Junij 1879, n°. 45;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van . . . .

Overwegende:

dat het gezin, waartoe adressant als jongste zoon behoort, vroeger bestond uit vier zonen, waarvan de beide oudste wel tot de dienst der militie zijn aangewezen, doch door hunne getrokken hooge nommers, beiden buiten oproeping zijn gebleven; dat de derde broeder zich bij de militie heeft doen vervangen door eenen plaatsvervanger, die nog is dienende bij het Oost-Indische leger; dat deze derde zoon op den zesden Mei 1875 is overleden;

dat de militieraad, van oordeel dat hier spraak is van een gezin van vier zonen, waarvan nog slechts één werkelijk dienst heeft gepraesteerd, den adressant voor de dienst heeft aangewezen;

dat Ged. Staten van Friesland, uitspraak doende op des adressants hooger beroep, hebben aangenomen dat noch de overleden derde zoon, noch de door zijnen plaatsvervanger volbragt wordende dienst, in aanmerking mag worden genomen; dat de adressant dus is de jongste van een gezin van drie zonen, waarvan nog niet één heeft gediend, en op dezen grond de aanwijzing voor de dienst hebben gehandhaafd;

dat de adressant van deze uitspraak van Ged. Staten bij Ons is gekomen in beroep, bewerende dat wel de overleden broeder bij de berekening van het getal zonen niet in aanmerking komt, maar niettemin de dienst van zijnen plaatsvervanger aan adressant, als zijnen broeder, aanspraak op vrijstelling wegens broederdienst geeft;

dat de beslissing in deze afhangt van de vraag, of bij de berekening van het getal zonen in dit geval ook de derde in aanmerking moet komen, die in 1875 is overleden, na voor de dienst bij de nationale militie eenen plaatsvervanger gesteld te hebben, die nog bij het leger in Oost-Indie dient;

dat die vraag bevestigend moet worden beantwoord;

dat toch de wet, bepalende dat de helft der broeders moet dienen, niet anders kan bedoeld hebben, dan dat de Staat van al de zonen, die hij zou kunnen doen dienen, de ééne helft zal doen dienen, de andere helft zal vrijlaten;

dat dus, ter beoordeeling of een bepaalde loteling moet worden vrijgesteld of voor de dienst aangewezen, gelet moet worden op al de zonen uit hetzelfde gezin, omtrent wie reeds eene beslissing van den militieraad, hetzij tot vrijstelling, hetzij tot aanwijzing voor de dienst, is genomen, of omtrent wie vermoedelijk later eene zoodanige beslissing genomen zal moeten worden;

dat noch uit de bepaling van art. 49, alinea 2, dat de tabel aanwijst, hoe de vrijstelling wegens broederdienst verleend wordt, wanneer vier of meer zonen in een gezin *aanwezig zijn*, noch uit die van art. 53, alinea 2, dat uit het over te leggen getuigschrift moet blijken het getal zonen, *tot het gezin behoorende*, de gevolgtrekking kan worden gemaakt, dat uitsluitend gelet moet worden op den staat van het gezin op het oogenblik, dat eene vrijstelling wordt aangevraagd, en dus op het getal der dan in leven zijnde broeders, want dat zoodanige gevolgtrekking zou leiden tot het besluit, dat ook de broeder, die gedurende zijnen diensttijd is overleden, niet meer in aanmerking mogt komen, hetgeen blijkens art. 50, n°. 4, de bedoeling der wet niet is;

dat de genoemde bepalingen van art. 49, al. 2, en art. 53, al. 2, niet bestemd zijn om uit te maken, in hoever overleden broeders bij voortduring moeten worden medegerekend, en de dáár gebezigde uitdrukking van „aanwezige zonen", „zonen tot het gezin behoorende", daarom ook niet anders kunnen beteekenen dan de zonen, die volgens de wet in aanmerking komen, en dus in wettelijken zin aanwezig zijn of tot het gezin behooren;

dat art. 48, vrijstelling toezeggende aan den loteling, wiens broeder gediend heeft, zonder onderscheid te maken of deze nog in leven of later overleden is, en art. 50, n°. 4, die vrijstelling toezeggende, wanneer de broeder gedurende zijnen diensttijd overleden is, kennelijk uitgaan van het denkbeeld, dat broeders, die vroeger hebben geloot, al zijn zij overleden, toch in aanmerking komen; dat toch, indien de wetgever in het algemeen bedoeld had, dat vroeger geloot hebbende zonen, als zij overleden zijn, niet in aanmerking moeten komen, hij zonder twijfel daarop uitdrukkelijk eene uitzondering zou hebben gemaakt ten aanzien van hen, die gedurende hunnen diensttijd, of na eenen diensttijd, die den broeder regt op vrijstelling geeft, zijn overleden;

dat tegen deze opvatting der wet, dat broeders, die vroeger hebben geloot, al zijn zij overleden, toch in aanmerking komen, is aangevoerd, dat zij tot grove onbillijkheid zou leiden, omdat daaruit zou volgen, dat, wanneer een gezin bestaan heeft uit twee zonen, waarvan de oudste van de dienst vrijgesteld of uitgesloten is, of, tot de dienst aangewezen, een niet-dienstpligtig nommer getrokken heeft en daarna is overleden, de overgebleven zoon alsdan geen regt zou hebben op vrijstelling als eenige wettige zoon, maar tot de dienst zou moeten worden aangewezen, als ware zijn broeder nog in leven;

dat echter deze gevolgtrekking is onjuist en de daarop gebouwde bedenking mitsdien is ongegrond; dat toch het mederekenen van overleden broeders, die reeds geloot hebben, alleen te pas komt, wanneer eene aanvraag op grond van broederdienst

overeenkomstig de artt. 48 en volgende wordt gedaan; maar van dat mederekenen geen sprake kan zijn, wanneer de loteling, onafhankelijk van hetgeen ten aanzien van overleden broeders beslist moge zijn, eene aanspraak op vrijstelling doet gelden, die hij krachtens art. 47, n°. 3, uitsluitend aan zijne tegenwoordige positie van eenigen wettigen zoon ontleent;

dat in deze dus het getal zonen, tot het gezin van des adressants ouders behoorende, bedraagt vier, waarvan slechts één zijne dienst door eenen plaatsvervanger heeft vervuld en twee buiten oproeping zijn gebleven, en de adressant alzoo te regt voor de dienst is aangewezen;

Gezien de wet op de nationale militie van den 19den Augustus 1861 (*Stbl.* n°. 72);

Hebben goedgevonden en verstaan:

de bij besluit van Ged. Staten van Friesland van 10 April 1879, n°. 27, gedane aanwijzing voor de dienst van dezen adressant te handhaven.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

. . . . . . den . . . . . .

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

. . . ."

Naar het mij voorkomt, wil de militiewet, bij de beoordeeling van het regt op vrijstelling wegens broederdienst, alleen gelet hebben op het aantal zonen, *in leven* op het in de eerste zinsnede van art. 54 bedoelde tijdstip. Overledenen die niet gediend hebben of wier dienst niet kan gelden tot toepassing van art. 48, kunnen alzoo nooit in aanmerking komen; zij moeten beschouwd worden als nooit te hebben bestaan, om het even of hun overlijden plaats had vóór of na het bereiken van den militiepligtigen leeftijd.

Tevens echter wil de wet, dat broederdienst *als reden van vrijstelling* blijft bestaan, ongeacht het overlijden van den broeder, die de gevorderde dienst heeft volbragt, zijne militiedienst door een plaatsvervanger doet volbrengen of heeft doen volbrengen tijdens hij in dienst was gestorven is, of wiens plaatsvervanger gedurende zijn diensttijd overleden is. De meening van Ged. Staten van Friesland, als zouden overleden zonen slechts dàn bij de beoordeeling van het regt op vrijstelling wegens broederdienst in aanmerking kunnen komen, wanneer het overlijden gedurende hun diensttijd plnats had, kan ik niet beamen. Uit de bepaling van art. 50, 4°., der militiewet, dat vrijstelling van de militiedienst wordt verleend, wanneer de broeder *gedurende zijn diensttijd* overleden is, kan m. i. niet worden afgeleid dat voor de toepassing van art. 48 dier wet de door of voor broeders volbragte dienst, of wat daarmede gelijk gesteld is, voor de in leven zijnde, tot het gezin behoorende zonen verloren gaat ten gevolge van het overlijden van eerstbedoelden. De wetgever heeft blijkbaar gewild, dat de door of voor broeders volbragte dienst, die voor vrijstelling wegens broederdienst in aanmerking kan komen, *als reden van vrijstelling* blijft gelden, al is de broeder, door of voor wien de dienst volbragt werd, overleden.

Van *medetellen* van overledenen bij het getal zonen „in een gezin aanwezig" of „tot het gezin behoorende", kan intusschen naar mijn oordeel in geen geval sprake zijn. In zoover kan ik mij vereenigen met de uitspraak van Ged. Staten, waartegen adressant bij U. M. in beroep is gekomen.

Veeleer zou kunnen worden gedacht aan het van evenbedoeld getal *aftrekken* van die in leven zijnde zonen, aan wie vrijstelling werd verleend op grond van de dienst van broeders, die overleden zijn hetzij gedurende hun diensttijd, hetzij tijdens het in dienst zijn van hun plaatsvervanger, hetzij nadat deze gedurende zijn diensttijd was gestorven, hetzij na in persoon of bij plaatsvervanger volbragte dienst. Moesten, in den zin van het advies van den Raad van State, afdeeling voor de geschillen van bestuur, alle na bereikten militiepligtigen leeftijd overleden zonen voor de toepassing der militiewet gerekend worden tot het gezin te behooren, dan zou die regel moeten gelden in ieder geval waar de toestand van het gezin invloed kan uitoefenen op de beslissing omtrent het regt van vrijstelling, dus ook bij de beoordeeling of een militiepligtige al dan niet is eenige wettige zoon.

Van de zonen, in leven op het in art. 54, eerste zinsnede, der militiewet bedoelde tijdstip, moeten er m. i. zoo velen wegens broederdienst worden vrijgesteld, als er broeders overleden zijn gedurende hun diensttijd of na in persoon of bij plaatsvervanger zoodanige dienst te hebben volbragt, welke, waren zij nog in leven, voor de toepassing van art. 48 in aanmerking had kunnen komen.

Van de overige in het gezin aanwezige zonen dient de helft of de kleinere helft, naar den bij art. 49 gestelden regel.

Is op grond van de dienst van een vóóroverledene vrijstelling verleend aan een broeder, die mede overleden is, op het bij de eerste zinsnede van art. 54 aangewezen tijdstip, dan blijft deze laatste buiten beschouwing, doch de dienst van den vóóroverledene gelden als reden van vrijstelling voor de in leven zijnde broeders.

De vóóroverleden broeder, die valt in art. 48, in verband met de artt. 50 en 51, of in art. 50, 4o., *in fine*, in verband met de artt. 48 en 51, maakt derhalve, naar mijne meening, altoos slechts één of, bij oneven getal zonen, met het oog op art. 49, eerste zinsnede, twee zijner in leven zijnde broeders vrij.

Het gezin, waartoe appellant behoort, bestaat uit drie zonen, waarvan hij de jongste is. Zijne twee oudere broeders hebben nommers getrokken, die hen tot de dienst bij de militie niet hebben verpligt. Geen hunner is in dienst of heeft vrijwillige krijgsdienst volbragt. Ongegrond is mitsdien adressants beweren, als zou hij niettemin aanspraak hebben op vrijstelling wegens broederdienst, omdat zijn op 6 Mei 1875 overleden broeder, die in 1873, derhalve nadat de twee oudste zonen reeds niet dienstpligtige nommers hadden getrokken, tot de dienst bij de militie verpligt is geworden, ter volbrenging van deze dienst een plaatsvervanger heeft gesteld, die als zoodanig nog bij het krijgsvolk in 's Rijks overzeesche bezittingen in dienst is.

Het moge U. M. behagen, het ingestelde beroep ongegrond te verklaren, en, in plaats van de door den Raad van State, afdeeling voor de geschillen van bestuur, voorgestelde uitspraak, het besluit te nemen, waarvan het ontwerp Hoogstdezelve hiernevens eerbiedig wordt aangeboden.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
KAPPEYNE.

(Staatsblad n°. 147.) *BESLUIT van den 3den Augustus* 1879, *waarbij, met handhaving van de uitspraak van Ged. Staten van* Friesland, *van* 10 *April* 1879, *het daartegen ingesteld beroep van* GERRIT HOFMAN, *loteling van de ligting der nationale militie van* 1879, *voor de gemeente* Weststellingwerf, *ongegrond wordt verklaard.*

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van Gerrit Hofman, loteling van de ligting der nationale militie van 1879, voor de gemeente *Weststellingwerf*, wonende te *Dokkum*, van eene uitspraak van Ged. Staten van *Friesland*, van 10 April 1879, 1ste afdeeling, n°. 27, waarbij zijne aanwijzing tot de dienst bij de militie is gehandhaafd;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord (advies van den 20 Junij 1879, n°. 45);

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 1 Augustus 1879, Lª. H., afd. Militie en Schutterijen;

Overwegende:

dat volgens een getuigschrift, op 4 Maart 1879 afgegeven door den burgemeester van *Weststellingwerf*, het gezin, waartoe adressant als jongste zoon behoort, vroeger bestond uit vier zonen, waarvan de beide oudste wel tot de dienst bij de militie zijn aangewezen, doch door hunne, respectivelijk in 1860 en in 1870 getrokken nommers, buiten oproeping zijn gebleven;

dat de derde broeder, loteling van de ligting van 1873, zich in dat jaar in de dienst bij de militie heeft doen vervangen door een plaatsvervanger, die nog is dienende bij het Oost-Indisch leger, en dat die derde zoon op den 6den Mei 1875 is overleden;

dat de militieraad, van oordeel dat hier spraak is van een gezin van vier zonen, waarvan nog slechts één werkelijke dienst heeft gepraesteerd, adressant tot de dienst bij de militie heeft aangewezen;

dat Ged. Staten van *Friesland*, uitspraak doende op de door adressant bij hen ingebragte bezwaren, met handhaving van zijne aanwijzing tot de dienst, hebben aangenomen, dat noch de overledene derde zoon, noch de door diens plaatsvervanger volbragt wordende dienst, in aanmerking mag worden genomen, vermits, volgens art. 50, 4°., der wet van 19 Augustus 1861 (*Stbl.* n°. 72), de dienst van overleden broeders slechts dàn kan strekken tot vrijstelling wegens broederdienst, wanneer het overlijden heeft plaats gehad *gedurende hun diensttijd;* dat adressant dus is de jongste van een gezin van drie zonen, waarvan geen dient of gediend heeft en derhalve geen aanspraak heeft op vrijstelling wegens broederdienst;

dat adressant van deze uitspraak van Ged. Staten bij Ons is gekomen in beroep, bewerende dat wel de overleden broeder bij de berekening van het getal zonen, tot het gezin behoorende, niet in aanmerking komt, maar niettemin de dienst van zijn plaatsvervanger aan adressant regt op vrijstelling wegens broederdienst geeft;

Overwegende:

dat noch de grond, waarop de uitspraak van den militieraad, noch die, waarop de

uitspraak van Ged. Staten rust, met de wet is overeen te brengen, en dat ook het beweren van adressant niet is aannemelijk;

dat, toch, volgens de artt. 49 en 54 der wet van 19 Augustus 1861 (*Stbl*, n°. 72), ingeval vrijstelling van de dienst bij de militie wegens broederdienst gevraagd wordt, alleen gelet moet worden op het getal zonen tot het gezin behoorende, dat op het in de eerste zinsnede van laatstvermeld artikel bedoelde tijdstip aanwezig, dit is, in leven is;

dat volgens de artt. 48 en 50, 4°., van voormelde wet, de vrijstelling op grond van volbragte broederdienst of wat daarmede bij die wet gelijk gesteld is, kan worden ingeroepen, ook al is de broeder, die de dienst volbragt heeft of door een plaatsvervanger doet volbrengen of heeft doen volbrengen, vóóroverleden;

dat de militiewet in hoofdstuk V wel is waar alleen gewaagt van *gedurende hun diensttijd* overleden broeders, doch dat het in strijd zou zijn met de blijkbare bedoeling van den wetgever, wanneer hieruit wierd afgeleid, dat in andere gevallen vrijstelling wegens broederdienst, slechts zou kunnen worden verleend, indien de broeder, op wiens persoonlijke of bij plaatsvervanger volbragte dienst dat regt gegrond is, nog in leven is op het tijdstip, in de eerste zinsnede van art. 54 aangewezen;

dat het regtsgevolg van broederdienst zich niet verder kan uitstrekken, dan dat die dienst één der in leven zijnde broeders van dienstpligt bij de militie bevrijdt, en dus de verpligting van de anderen, die mede in leven zijn, in haar geheel blijft bestaan;

dat echter bij de toekenning van vrijstelling wegens broederdienst en het daarbij in aanmerking nemen van de dienst van een vóóroverleden broeder, in ieder geval acht moet worden geslagen op den bij de eerste zinsnede van art. 49 gestelden regel, welke medebrengt, dat, wanneer van een gezin, waarin drie zonen in leven zijn en waarvan geen der beide oudste dient of gediend heeft, zooals dit, blijkens bovenvermeld getuigschrift, met het gezin waartoe adressant behoort, het geval is, de jongste, zoo hij niet valt in de termen van vrijstelling wegens eigen militaire dienst of ligchamelijke ongeschiktheid, of van uitsluiting, tot de dienst moet worden aangewezen;

dat adressant mitsdien aan de voor zijn overleden broeder volbragt wordende dienst geen regt op vrijstelling wegens broederdienst kan ontleenen, en zijne aanwijzing tot de dienst bij de militie derhalve is in overeenstemming met de wet;

Gezien de wet van 19 Augustus 1861 (*Stbl.* n°. 72);

Hebben goedgevonden en verstaan, met handhaving van de bij besluit van Ged. Staten van Friesland van 10 April 1879, 1ste afdeeling, n°. 27, bekrachtigde aanwijzing van adressant tot de dienst bij de militie, het hiertegen door hem ingesteld beroep ongegrond te verklaren.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, dat in het *Staatsblad* en, tegelijk met het rapport van Onzen genoemden Minister, in de *Staatscourant* zal worden geplaatst.

Het Loo, den 3 Augustus 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
KAPPEIJNE.

Uitgegeven den *vijftienden* Augustus 1879.
De Minister van Justitie,
H. J. SMIDT.

Aan de orde is:

II. het beroep van *G. Stemler Gzn., te Alkmaar, tegen een besluit van Burg. en Weth., waarbij hem het voortzetten der werkzaamheden in zijne gedeeltelijk door brand vernielde sigaren-fabriek is verboden.*

De *Staatsraad* DE VRIES brengt het volgend verslag uit:

Ged. Staten van Noordholland hebben bij besluit van 16 Dec. 1874 aan Stemler en Ansingh, sigarenfabriekanten te Alkmaar, de krachtens Koninklijk besluit van 31 Jan. 1824 (*Stbl.* n°. 19), vereischte vergunning verleend om een tabaksfabriek te hebben in het perceel B, 378, op het Hof te Alkmaar.

In die inrichting, thans behoorende aan en geëxploiteerd door J. G. Stemler Gzn., is op 17 April jl. brand ontstaan, waarbij volgens B. en W. die inrichting grootendeels is vernield;

Burg. en Weth., van oordeel dat die brand het gevolg is geweest van het zorgeloos en onvoorzichtig gebruik maken van die inrichting, hebben adressant aangeschreven, dat hij volgens art. 14 der wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* n°. 95), eene nieuwe vergunning moest vragen, voor het geval dat hij die inrichting daar gevestigd wenschte te houden. Toen daarop de adressant antwoordde, dat naar zijn inzien het vragen eener nieuwe vergunning onnoodig was, en Burg. en Weth. den adressant bij herhaling herinnerd hadden dat eene nieuwe vergunning wel noodig is om deze inrichting, verwoest door brand, als gevolg van het gebruik maken daarvan, te herstellen en te exploiteeren, hebben zij hem verboden het geheel of gedeeltelijk voortzetten der werkzaamheden en tevens besloten, zoo noodig, de inrichting te sluiten en de daarin aanwezige werktuigen te verzegelen.

Tegen dit besluit, gedagt. 9 Mei jl., is adressant in beroep gekomen bij Z. M. ingevolge de bepaling van het 2e lid van art. 21 der wet van 2 Junij 1875.

In zijn adres wijst hij er op, dat volgens genoemde wet geene vergunning meer wordt gevorderd voor eene tabaksfabriek, maar alleen voor drogerijen van sigaren, dat het gebouw zijner drogerij, waaruit de brand niet was voortgekomen, daarbij gespaard is gebleven en de drogerij sedert dien ramp in dat op zich zelf staande perceel is voortgezet. De oorzaak van den brand is onbekend, maar is zeer zeker niet ontstaan in de drogerij, die wel verre van verwoest te zijn, op welk geval art. 14 doelt, voortdurend bruikbaar is gebleven. Adressant meent daarom geen nieuwe vergunning voor zijne drogerij noodig te hebben en vraagt op dien grond, dat het besluit van Burg. en Weth. zal worden vernietigd.

Bij een nader adres beklaagt hij zich, dat Burg. en Weth. hun besluit, niettegenstaande het daartegen door hem ingesteld beroep, onmiddellijk uitvoerbaar achten en de dadelijke sluiting der inrichting eischen en verzoekt hij dat aan hen moge worden te kennen gegeven, dat hangende Zr. Ms. beslissing hun besluit voor geene dadelijke uitvoering vatbaar is.

Ged. Staten, in wier handen gesteld is geweest het eerstvermelde adres, hebben daarover het bericht ingewonnen van Burg. en Weth. van Alkmaar en verder een onderzoek in loco doen instellen. Burg. en Weth. wijzen in hun bericht op de herhaalde branden in deze sigarenfabriek ontstaan en den ongunstigen naam dien adressant in de gemeente heeft. Zij beschouwen de geheele inrichting als ééne zaak

en daarom, nu de fabriek verwoest is, eene nieuwe vergunning noodig. Ged. Staten merken op dat reeds in een proces-verbaal van den commissaris van politie, opgemaakt tijdens de aanvraag der vergunning in 1874, als onderdeelen der fabriek genoemd werden *a* eene met ijzeren platen bekleede droogkamer; *b* eene werkplaats en sorteerkamer, eene onderscheiding hier van gewicht, omdat nu de wet alleen voor drogerijen van sigaren vergunning vordert.

„Die droogkamer nu," schrijven Ged. Staten, „bevindt zich niet in het thans geheel uitgebrande hoofdgebouw, welks bovenverdiepingen tot werkplaats en sorteerkamer waren ingericht, maar in één uit drie verdiepingen bestaand bijgebouw.

De onderste verdieping is eene bergplaats door den steenen achtergevel van het hoofdgebouw daarvan gescheiden.

De tweede verdieping, op dezelfde wijze van het hoofdgebonw gescheiden, is in twee deelen verdeeld. Het kleinere aan 't hoofdgebouw grenzende gedeelte is eene soort van portaal, met een houten deur of luik uitkomende in de buitenlucht, en van buiten af door een ladder bereikbaar. Het andere grootere deel is de genoemde droogkamer, aan drie zijden uit steenen muren bestaande. De vierde aan het gezegde portaal grenzende zijde is, evenals de vloer en de zoldering, met plaatijzer bekleed en voorts van een plaatijzeren deur voorzien. Langs de wanden bevinden zich rekken, uit ijzeren staafjes zamengesteld, waarop kistjes sigaren ter drooging worden nedergezet. Volgens ontvangen inlichtingen werd dit lokaal verwarmd door houtskolenvuur ontstoken in een daartoe bestemde ijzeren bak, die op het midden van den ijzeren vloer werd geplaatst.

De derde verdieping schijnt op ongeveer dezelfde wijze ingerigt geweest te zijn als de tweede, met dit onderscheid, dat een houten deur aldaar toegang verleende uit het hoofdgebouw in het portaal. In de vloer van dit portaal is een luikje aanwezig waardoor men in 't portaaltje op de tweede verdieping kan afdalen.

Bij den brand nu is het hoofdgebouw, waar de brand is uitgebroken, derwijze vernield, dat alleen gedeelten van de muren zijn blijven staan. Van de op de bovenverdiepingen van dit gebouw aanwezige werkplaats en scheerkamer is dus niets meer aanwezig.

De vlammen hebben ook de houten deur tusschen de werkplaats en de bovenste verdieping aan het bijgebouwtje vernield en daarop de bedekking van het achter die deur gelegen portaal aangetast. De bindten van het dak aldaar zijn echter hoewel verkoold nog aanwezig.

Het andere gedeelte der bovenverdieping van 't bijgebouwtje, dat inwendig even als de daaronder gelegen droogkamer met ijzer bekleed schijnt geweest te zijn, is volgens bekomen inlichtingen bij 't blusschen van den brand van buiten af opengebroken geworden. De dakbindten vertoonen geen spoor van verbranding maar zijn van de ijzeren bekleeding ontdaan. Ook het ijzeren tusschenschot is verwijderd. De verbrijzelde dakpannen zijn door andere vervangen.

En waar het hier onzes bedunkens vooral op aankomt, de beide onderste verdiepingen van 't bijgebouwtje zijn ongeschonden gebleken, de droogkamer op de tweede verdieping is nog in zijn vroegeren toestand aanwezig. Het is van deze droogkamer dat de adressant verlangt gebruik te blijven maken tot het droogen der sigaren; door

zijne inmiddels in een ander lokaal geplaatste werklieden gefabriceerd, tot zoolang hij de stichting eener nieuwe fabriek kan ter hand nemen, waartoe bereids door hem van het gemeentebestuur de vereischte vergunning is gevraagd.

Zoowel van de zijde van het gemeentebestuur als van die des adressants is de verzekering gegeven dat de bewuste droogkamer geene herstelling heeft ondergaan.

Bij de bespreking dezer aangelegenheid door eene commissie uit ons midden met den Burgemeester van Alkmaar is gebleken, dat het bestuur dier gemeente geen onderscheid heeft gemaakt tusschen de droogkamer en de werkplaatsen, omdat ook daar in ieder vertrek een kagchel stond, waarbij somtijds tabak werd gedroogd. Zij hebben de geheele fabriek als ééne enkele inrichting aangemerkt, in haar geheel vallende onder het bereik der wet van 1875.

Wij echter, uitgaande van het denkbeeld, dat de wet van 1875 niet van toepassing is op de geheele sigarenfabriek, maar alleen op de bewuste droogkamer, en dat de sorteerkamer en de werkplaats, al werd daar ook des winters de kagchel, tot verwarming van het werkvolk bestemd, soms wat harder gestookt, om de hoedanigheid der fabricage te verbeteren, daarom nog geen droogerij kan worden genoemd, moeten tot eene andere gevolgtrekking komen, en wel deze:

1o. dat het plaats gevonden hebbend onheil (de brand) niet het gevolg heeft kunnen zijn van den aard of gebruik maken der inrigting (de eigenlijke droogerij) daar die brand elders, namelijk in de werkplaats, is uitgebroken.

2o. dat de inrigting niet is vernield, maar zonder eenige herstelling te hebben ondergaan, nog aanwezig is;

3o. dat derhalve de derde zinsnede van art. 14 der wet in casu niet toepasselijk is en voor 't gebruik der inrigting in zijn tegenwoordigen toestand geen nieuwe vergunning noodig is, maar daarvoor nog geldt de vergunning van ons collegie van 16 Dec. 1874.

4o. dat dus ook, bij 't voortgezet gebruik der droogkamer, niet kan gezegd worden dat de inrigting zonder de vereischte vergunning in werking is, en Burg. en Weth. van Alkmaar er ten onregte de bepaling van art. 21 der wet op hebben toegepast.

Op deze gronden meenen wij Uwe Excellentie te mogen voorstellen eene gunstige beschikking op het ingediend adres te bevorderen".

Bij den Raad van State is ingekomen een adres van T. M. Kronenburg, later door eenige anderen ondersteund, ten betooge dat appellant ten onregte de bevoegdheid van Burg. en Weth. tot het uitgevaardigd verbod betwist, op grond dat niet zou zijn gebleken dat de inrichting verwoest is door een onheil, dat het gevolg is van den aard of het gebruik maken der inrichting. De steller der memorie meent dat het wel niet anders is aan te nemen dan dat de brand van dien aard en dat gebruik der inrichting het gevolg is. De memorie dringt verder op de noodzakelijkheid van het verbod in het belang van de veiligheid der buren aan.

Burg. en Weth. hebben aan den Raad van State een schrijven gericht, waarbij zij opmerken dat de vergunning, bij de wet van 1875 voor droogerijen van sigaren gevorderd, volgens de opvatting van appellant zich bepaalt alleen tot het gedeelte van het gebouw voor droogerij bestemd, maar dat naar hunne opvatting die vergunning betreft niet alleen het gedeelte van het gebouw voor drogerij bestemd, maar het ge-

heele gebouw, waarin zij gevestigd is krachtens de vergunning in 1874 verleend. De drogerij maakt met het overige gedeelte van het gebouw een samenhangend geheel uit. Zij is daarmede onafscheidelijk verbonden. Ten slotte deelen Burg. en Weth. mede, dat appellant zich met hunne zienswijze, dat hij eene nieuwe vergunning noodig had tot wederoprichting der fabriek, vereenigd heeft; dat hij die vergunning heeft verzocht en deze hem is verleend bij besluit van 17 Junij jl. in dier voege dat de werkplaatsen thans geheel van de drogerij zullen worden geisoleerd. Afschrift van die vergunning wordt door Burg. en Weth. overgelegd.

Appellant heeft verklaard, dat hij niettegenstaande deze hem verleende vergunning niet afziet van zijn beroep tegen het besluit van Burg. en Weth. van 9 Mei jl.

De heer Stemler is zelf tegenwoordig. Hij licht het ingestelde beroep toe. Inzonderheid komt hij op tegen een bewering van Ged. Staten, dat hij ongunstig zou bekend staan. Hij vindt het onbetamelijk dergelijke uitdrukking te bezigen zonder eenig bewijs daarvoor aan te voeren, en meent dat dit niet te pas komt.

Hij zegt dat hij niet kan afzien van zijn beroep, omdat hij in appèl is gekomen tegen sommige voorwaarden verbonden aan de nieuwe vergunning van 17 Junij ll. De beslissing daarover kan nog eenigen tijd uitblijven en hij zou groote schade lijden als zijn fabriek al dien tijd gesloten moest blijven.

III. *het geschil over de woonplaats van de arme krankzinnige H. S. de Kok, bij hare opneming in het gesticht voor krankzinnigen te Dordrecht.*

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Zr. Ms. magtiging van 7 Julij ll., n°. 9, is bij deze Afdeeling de overweging aanhangig gemaakt van het geschil over de woonplaats van H. S. de Kok, tijdens hare opneming in het geneeskundig gesticht voor krankzinnigen te Dordrecht op 17 Februarij 1879.

Uit de ambtsberigten der gemeentebesturen van Gorinchem, Hardinxveld en Dordrecht, en de verklaringen der ten verzoeke van Ged. Staten van Zuidholland voor de kantonregters te Gorinchem en Dordrecht gehoorde getuigen, mag worden aangenomen als vast staande:

dat Helena Siva de Kok voornoemd, op 8 Mei 1809 te Hardinxveld geboren, steeds zwak van hoofd geweest en van Julij 1854 tot 28 Augustus 1857, voor rekening van Hardinxveld in het krankzinnigengesticht te Dordrecht verpleegd is;

dat zij, ook na haar ontslag uit dat gesticht op laatstgenoemden datum, steeds te Hardinxveld heeft gewoond, tot den 4en Januarij 1872, toen zij, onder afschrijving van het bevolkingsregister, verhuisd is naar Gorinchem, waar zij als huishoudster in dienst is getreden en haar intrek genomen heeft bij C. Havestad;

dat zij daar aldus in die betrekking is gebleven tot Havestad's overlijden in Jan. 1877, toen zij als meid-huishoudster is gaan wonen bij A. den Breegen en diens met hem wonenden halven broeder Joh. Hansum te Hardinxveld;

dat ten dage, waarop laatstgenoemde is overleden, 31 Januarij 1879, door eerstgenoemde, A. den Breegen, haar de dienst is opgezegd en zij, welke moeite haar neef Corn. de Kok ook aanwendde om haar te Hardinxveld te houden, onwillig om daar te blijven, met het hare uit woning en gemeente vertrokken is naar Dordrecht, waar

zij meende door den heer S. van Brakel, bij wiens familiebetrekkingen zij vele jaren vroeger gediend had, wel in dienst genomen of verzorgd te zullen worden.

dat dit vooruitzicht echter geenszins is verwezenlijkt; dat zij van 31 Januarij tot 17 Februarij af en aan in een slaapstede te Dordrecht onderkomen heeft gezocht, — doch dat haar zonderlinge gedragingen, die gaandeweg van heftiger aard werden, den houder der slaapstede verpligt hebben op laatstgenoemden dag de tusschenkomst der politie in te roepen; en dat toen, volgens geneeskundige verklaring, hare opneming in een krankzinnigengesticht noodzakelijk bleek te zijn.

Ged. Staten van Zuid-Holland zijn van oordeel, dat de bewuste vrouw destijds was zonder vaste woonplaats — en dat mitsdien de kosten harer overbrenging en verpleging in het geneeskundig gesticht behooren gebragt te worden ten laste van het Rijk.

IV. het beroep van *den Raad der gemeente Vlissingen van een besluit van Ged. Staten van Zeeland de dato* 12/21 *April* 1879 *a, n*o. 1365, *waarbij vermeerdering van het getal scholen in die gemeente is bevolen.*

De *Staatsraad* DE VRIES brengt het volgend verslag uit:

Bij besluit van 12/21 April 1879 hebben Ged. Staten van Zeeland, vermeerdering bevolen van het getal openbare lagere scholen te Vlissingen en wel vermeerdering met eene school voor het onder letter *a—i* van art. 1 der wet vermeld lager onderwijs, toegankelijk tegen een schoolgeld zich bewegende tusschen dat voor de burgerdagschool en de school voor min- of onvermogenden en mitsdien met eene dusgenaamde tusschenschool voor gewoon lager onderwijs.

Dat besluit steunt op de volgende gronden:

„dat, nadat den Gemeenteraad van Vlissingen door hun collegie was aanbevolen om het getal scholen te vermeerderen met eene dusgenoemde tusschenschool voor gewoon lager onderwijs, toegankelijk tegen betaling van een schoolgeld tusschen *f* 3 en *f* 12 per jaar bedragende, de Raad — het voorshands ongeraden oordeelende daartoe over te gaan — op 10 April 1878 heeft besloten om, ter voorloopige voorziening in de behoefte, een der voor het middelbaar onderwijs bestemde lokalen tot eene school voor een vijftigtal leerlingen in te rigten.

„dat door het niet ten uitvoer leggen van dit Raadsbesluit de behoefte aan afdoende voorziening zich steeds dringender doet gevoelen;

„dat toch uit de overgelegde stukken blijkt dat in het begin van dit jaar op de school voor min- en onvermogenden 41 leerlingen (zijnde ruim 10 ten honderd van het gezamenlijk getal) meer waren toegelaten dan er zitplaatsen zijn, terwijl aan 29 kinderen van $7^1/_2$ tot 10 jaren oud, uit hoofde van plaatsgebrek, door Burg. en Weth. plaatsing is moeten worden geweigerd;

„dat behalve die school te Vlissingen nog slechts ééne openbare lagere school voor gewoon lager onderwijs bestaat, de zoogenaamde burgerschool, waarop een schoolgeld van *f* 1 per maand wordt geheven;

„dat volgens het gevoelen zoo van den Inspecteur, als van den schoolopziener en van de plaatselijke schoolcommissie, in de behoefte behoort te worden voorzien door de aanbevolen oprigting eener dusgenaamde tusschenschool;

„dat de Gemeenteraad, die blijkens zijn besluit van 10 April 1878 het getal openbare

lagere scholen te Vlissingen zelf onvoldoende oordeelde, tot heden nalatig is gebleven om behoorlijk te voorzien in dit onderwerp en zelfs om aan zijn genoemd besluit uitvoering te geven.″

Na eenige briefwisseling over de wijze waarop het gemeentebestuur genegen zou zijn in de bestaande behoefte te voorzien, waarmede echter door Ged. Staten geen genoegen kon worden genomen, gaf dit collegie te kennen dat de Raad of het gegeven bevel moest uitvoeren of daarvan in beroep moest komen.

De Gemeenteraad nam nu op 17 Junij jl. een nieuw besluit strekkende om, in afwachting van een nieuw te stichten schoolgebouw voor gewoon lager onderwijs, ten dienste van on- en minvermogenden tijdelijk een geschikt schoollokaal in te richten voor ongeveer 70 kinderen, met bepaling dat aan de school werkzaam zouden zijn een hoofdonderwijzer en, zoodra het aantal kinderen boven de veertig zou zijn gestegen, nog een hulponderwijzer. En den volgenden dag wendde de Raad zich bij adres tot den Koning.

Zoowel bij dat raadsbesluit als in zijn adres aan den Koning erkent de gemeenteraad, dat er werkelijk behoefte bestaat aan vermeerdering van het getal scholen voor gewoon lager onderwijs, maar beweert hij dat in die behoefte het best zal kunnen worden voorzien door het in werking brengen van een tweede school voor on- en minvermogenden. Hij schrijft daarom in zijn adres:

″Daardoor is de bestaande kwestie nu meer zuiver gesteld en blijft alleen over te beslissen of de nieuw op te rigten school zal zijn eene tusschenschool zooals Ged. Staten dit verlangen of wel eene school voor on- en minvermogenden zooals de gemeenteraad dit wenscht.

″Voordat de gronden worden aangegeven waarop de raad vermeent zijn genomen besluit te mogen verdedigen, zij het hem vergund in het kort den bestaanden toestand van het schoolwezen binnen deze gemeente te omschrijven.

″Behalve twee openbare scholen voor gewoon en meer uitgebreid lager onderwijs, als:
één voor jongens en één voor meisjes, bestaan er voor gewoon lager onderwijs nog twee openbare lagere scholen, als:

1o. Eene school met een schoolgeld van ƒ 12 per jaar;

2o. Eene school met een schoolgeld van ƒ 3.12 per jaar, waarop tevens onvermogenden zonder betaling worden toegelaten, bedragende het getal betalende leerlingen thans ongeveer 150.

″Deze regeling, die gegrond is op de bestaande verhouding tusschen het getal gegoede ingezetenen en het betrekkelijk groot aantal van min- en onvermogenden, bestaat sints jaren, voldoet geheel aan de behoefte en werd dan ook nog in den jare 1877 bij de toen plaats gehad hebbende regeling van het schoolwezen door Ged. Staten stilzwijgend goedgekeurd.

″Hoe nu Ged. Staten op het denkbeeld zijn gekomen dat die toestand en de daaruit voortspruitende behoefte sedert verandering heeft ondergaan, kan de raad zich moeijelijk verklaren, doch hij meent zich geregtigd te mogen rekenen, met alle bescheidenheid de vraag te doen of de wet op het lager onderwijs aan Ged. Staten wel de bevoegdheid verleent om, de bovenomschreven regeling kennende, bij het bevel tot vermeerdering van het aantal scholen, tevens te bepalen, welk bedrag van schoolgeld daarop zal

worden geheven. Immers art. 17 der wet bepaalt wel dat: "Zoo Ged. Staten het getal (scholen) onvoldoende achten, zij vermeerdering bevelen"; — doch nergens in de wet komt voor dat zij het bedrag van het schoolgeld hebben vast te stellen en waar nu door het gemeentebestuur volkomen voldaan wordt aan art. 33 der genoemde wet, ook door het heffen van een vooral voor minvermogenden zeer matig schoolgeld, daar kan, naar het bescheiden oordeel van den raad, geen reden hoegenaamd worden gevonden voor inmenging van Ged, Staten.

"Maar eens aangenomen dat Ged. Staten de bevoegdheid hadden tot het bevelen van het in werking brengen eener tusschenschool, wat de raad vermeent ten stelligste te mogen ontkennen, dan zoude toch de uitvoering van dat bevel in tweeërlei opzigt aan zeer ernstige bedenking onderhevig zijn, als eerstens: dat de algemeene ontwikkeling des volks door eene meerdere afscheiding der maatschappelijke standen onder de schooljeugd ligtelijk zoude worden geschaad, en tweedens: dat alsdan de gemeente Vlissingen in de noodzakelijkheid zoude komen tot het stichten zoowel van eene tusschenschool als van nog een 2e school voor on- en minvermogenden.

"Op dit oogenblik beheerscht deze tweede bedenking geheel en al de bestaande kwestie. Een nauwgezet onderzoek heeft doen zien dat werd volgens den wil van Ged. Staten eene tusschenschool in werking gebragt, daarvoor van de bestaande school voor on- en minvermogenden, zoo weinig leerlingen naar regt en billijkheid kunnen in aanmerking komen, dat de overbevolking op laatstgemelde school zoude blijven bestaan, zoo niet zeer spoedig bepaalde afwijzing van leerlingen zoude moeten plaats hebben. De oprigting eener 2e school voor on- en minvermogenden zoude dus weldra moeten volgen.

"Bedenkt men nu dat alzoo binnen zeer kort tijdsbestek twee nieuwe schoolgebouwen met onderwijzerswoningen zouden moeten worden gebouwd, dan lijdt het geen twijfel of de daarvoor gevorderde kosten, gepaard met die vereischt voor de verdere inrigting der beide scholen en de bezoldiging van het onderwijzend personeel, zouden de reeds zoozeer gedrukte gemeentefinanciën op eene wijze bezwaren dat de ergste gevolgen daarvan zijn te voorzien.

"De Raad vervult zijnen pligt met daarop met de meeste bescheidenheid maar ook met den meesten ernst te wijzen en eindigt met aan Uwe Majesteit zeer eerbiedig te verzoeken dat het Uwe Majesteit moge behagen om 's Raads besluit tot oprigting in deze gemeente van eene tweede school voor on- en minvermogenden te willen handhaven."

Bij de opzending van dit adres van den Gemeenteraad hebben Ged. Staten, onder overlegging der sedert December 1877 gevoerde briefwisseling, tevens eene wederlegging gevoegd van het door den Raad aangevoerde. Die wederlegging luidt als volgt:

"De Raad betwist allereerst onze bevoegdheid om bij het bevel tot vermeerdering van het getal scholen tevens te bepalen welk bedrag van schoolgeld daarop zal worden geheven.

"Wij beginnen met de opmerking dat het bedrag van het schoolgeld door ons collegie niet is bepaald, maar dat in het bevel tot oprigting is aangeduid welke soort van school moet worden gesticht en binnen welke grenzen het door den Raad vast te stellen schoolgeld zich zal moeten bewegen.

"En tot die omschrijving van de school welker oprigting wordt noodig geacht meenen wij allezins bevoegd te zijn.

„Art. 16 toch der wet van 13 Augustus 1857 (*Stbl.* nº. 103) eischt dat het getal scholen voldoende zij voor de bevolking en voor de behoefte.

„Met de behoefte moeten Ged. Staten bij het bevel tot vermeerdering te rade gaan; zijn zij niet bevoegd hun bevel in te rigten naar de behoefte die er bestaat, dan verliest art. 16 beteekenis en is art. 17 nutteloos;

Kan de Raad, na ontvangen bevel, gegrond op de overweging dat een school voor onvermogenden noodzakelijk is, besluiten op de krachtens dat bevel op te rigten school een zeer hoog schoolgeld te heffen, dan is zeker zoowel het bevel, als het op dergelijke wijze opvolgen van het bevel, geheel doelloos en zonder nut. Evenzoo wanneer de behoefte aan een school waar tevens uitgebreid lager onderwijs wordt gegeven, aanleiding is geweest tot het bevel, en de Raad bij de uitvoering het uitgebreid onderwijs kan buiten sluiten.

„Waar Ged. Staten volgens de wet met de behoefte hebben te rade te gaan, daar kan hun bevoegdheid om vermeerdering van het getal met een school van een bepaalde soort te bevelen, niet wel worden in twijfel getrokken.

„Twee bedenkingen worden verder aangevoerd tegen het oprigten op dit oogenblik te Vlissingen van een tusschenschool.

„De eerste — hoe schoonklinkend ook — kan niet van groot gewicht worden beschouwd. Immers het is een bekend feit dat opvoeding en huiselijke omgeving van grooten invloed zijn op de verstandelijke ontwikkeling, zoodat in den regel de kinderen der gegoeden op hooger peil staan dan kinderen van denzelfden leeftijd van mingegoeden en van onvermogenden.

„Het verstrekken van hetzelfde onderwijs aan de meer en aan de minder ontwikkelde kinderen leidt noodwendig tot nadeel van een der beide categoriën. Ook de tweede bedenking — al is ze voor de gemeentefinantiën van gewigt — kan dunkt ons op de beslissing niet van invloed zijn.

„De gemeente, die jaren lang verzuimde tijdig uitbreiding en verbetering aan te brengen, heeft het aan zich zelve te wijten, wanneer zij nu in betrekkelijk korten tijd tot oprigting van twee scholen zou moeten overgaan.

„Doch bovendien: wij kunnen niet voetstoots aannemen dat de stichting van een tusschenschool de bevolking van de bestaande school voor min- en onvermogenden niet in die mate zou verminderen dat vermeerdering met nog een inrigting zou moeten volgen. Zeer vele kinderen gaan thans ter school voor *f* 3, wier ouders niet de som van *f* 12 maar wel die van bijv. *f* 6 kunnen bekostigen.

„Overbrenging van die kinderen naar de tusschenschool zal de bevolking der andere inrichting niet weinig verminderen.

„Waar ingezetenen, schoolcommissie, schoolopziener en Inspecteur eenstemmig de noodzakelijkheid juist van een tusschenschool betoogen, daar kan 's Raads bedenking tegen een dergelijke inrigting naauwelijks als ernstig gemeend worden beschouwd.

„Op deze gronden meenen wij dat het beroep van den Raad van Vlissingen ongegrond verklaard en ons bevel gehandhaafd zal moeten worden.”

Bij den Raad van State zijn geen memoriën ingekomen.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de Vergadering gesloten.

Zeven en twintigste Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 3 *September* 1879.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. VAN REENEN.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff.

Referendaris: Mr. L. P. Op den Hooff.

I. Door den VOORZITTER wordt voorlezing gedaan van het volgend Koninklijk besluit:

van 16 Augustus 1879, n°. 16, houdende beschikking op het beroep van *P. W. Tichelaar Jzn. en andere stembevoegde ingelanden van den Kloostermolenpolder te Sint-Annen, gemeente Ten Boer, tegen een besluit van Ged. Staten van Groningen van* 16 *Mei* 1879, *n°.* 87^{a} 1^{e} *afdeeling, en tevens op een adres van W. G. Reddingius en andere stembevoegde ingelanden betreffende datzelfde besluit.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 313).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van P. W. Tichelaar Jzn., en andere stembevoegde ingelanden van den Kloostermolenpolder te Sint Annen, gemeente Ten Boer, tegen een besluit van Ged. Staten van Groningen van 16 Mei 1879, n°. 87^{a} 1^{e} afdeeling, en tevens op een adres van W. G. Reddingius en andere stembevoegde ingelanden betreffende datzelfde besluit;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van den 6 Augustus 1879, n°. 64;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 12 Augustus 1879, La. M, Afd. Waterstaat A;

Overwegende:

dat in de vergadering van stembevoegde ingelanden van dien Kloostermolenpolder op 17 Maart jl. is besloten tot oprigting van een stoomgemaal;

dat de adressanten P. W. Tichelaar c. s. zich tegen dat besluit bij Ged. Staten van Groningen hebben verzet en daarvan de vernietiging hebben verzocht;

dat op dat verzoek door Ged. Staten bij hun bovengemeld besluit, beslissende krachtens art. 51 van het reglement voor het waterschap (*Provinciaal blad* 1870 n°. 89) en art. 38 van het grondreglement voor de waterschappen in de provincie Groningen (*Provinciaal blad* 1852 n°. 173), afwijzend is beschikt;

dat deze beslissing gedagteekend 16 Mei jl. op den 20sten dier maand aan de adressanten is bekend gemaakt en dus de termijn van 14 dagen, gedurende welken het aangehaald art. 38 het regt toekent om van zoodanige beslissing van Ged. Staten in beroep te komen, op den vierden Junij reeds was verstreken;

dat echter zoowel het beroep van de adressanten Tichelaar c. s. als het adres van Reddingius en anderen lang na dien tijd bij Ons kabinet zijn ingekomen, en wel het eerste op 21 Junij, het andere op 19 Junij jl.;

Gezien art. 51 van het reglement voor den Kloostermolenpolder te Sint Annen, goedgekeurd bij Ons besluit van 25 September 1870, n°. 18, opgenomen in het *Provinciaal blad* van dat jaar n°. 89, en art. 38 van het grondreglement voor de waterschappen in deze provincie, goedgekeurd bij Ons besluit van 6 December 1852, *Provinciaal blad* van dat jaar n°. 173;

Hebben goedgevonden en verstaan:

het beroep door de adressanten tegen voormeld besluit van Ged. Staten ingesteld te verklaren niet ontvankelijk.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 16 Augustus 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
TAK VAN POORTVLIET.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN

Aan de orde is:

II. het beroep van *eenige grondeigenaren te Rijsbergen, van besluiten van Ged. Staten van Noordbrabant, tot vaststelling der liggers van de openbare wegen en voetpaden in die gemeente.*

De *Staatsraad* DE VRIES brengt het volgend verslag uit:

Ingevolge het provinciaal reglement op de openbare wegen en voetpaden in de provincie Noordbrabant van 8 Julij 1874, goedgekeurd bij besluit van Z. M. van 25 Julij 1874 (*Prov. blad* n°. 21), hebben Ged. Staten den legger voor de gemeente Rijsbergen vastgesteld, waartegen vier bezwaarschriften bij den Koning zijn ingediend. Alle zijn aan Ged. Staten gezonden om berigt, die bij hun antwoord hebben overgelegd een schrijven van den Hoofdingenieur van den provincialen waterstaat en het naar aanleiding van dit schrijven ingewonnen berigt van het gemeentebestuur.

Het eerste bezwaarschrift is van Chr. van Alphen, wed. Roovers en G. Hoppenbrouwers, allen wonende te Rijsbergen, en betreft het voetpad op den legger gebragt onder n°. 29, genaamd het Brandslootpad, loopende van het Laagstraatje over perceel sectie H n°. 584, eigendom van van Alphen, daar met een vonder de Brandsloot overgaande en vervolgens zuidwestwaarts strekkende over n°. 654 en het aan de wed. Roovers en hare kinderen behoorende n°. 650; voorts doormijdende den openbaren weg genaamd „de Hofdreef", daarna over n°. 838 en het aan Hoppenbrouwers toebehoorende perceel n°. 621 uitkomende op een openbare straat genaamd de Oude Baan op een 25tal meters van den grooten weg van Brussel naar Amsterdam.

Volgens Burg. en Weth. is dit pad sinds onheuglijke tijden voor den dienst van allen bestemd en gebruikt geweest en voorziet het in eene niet te ontkennen behoefte. De vonder in het pad liggende wordt door de gemeente onderhouden; daarenboven is van gemeentewege bij dien vonder in de Brandsloot een steenen beer of waterkeering geplaatst, die nu en dan toezigt en herstelling eischt en waarnaar de toegang zou afgesloten zijn, indien het pad werd opgeheven. Dat pad komt ook voor op den legger opgemaakt ingevolge het *Prov. bijblad* van 29 Oct. 1869 n°. 110.

Ged. Staten hebben de bezwaren ongegrond geoordeeld, overwegende dat op het voetpad door middel van duiker of vonder over de Brandsloot uitweg hebben de perceelen sectie H, N°s 907, 909, 918, 866; op een van welke (n°. 909) de openbare gemeenteschool staat; dat het hek thans op het perceel n°. 584 geplaatst eerst dagteekent van omstreeks 1874, nadat genoemd perceel, vroeger eigendom der gemeente, bij acte van 7 Maart 1872 aan den tegenwoordigen eigenaar was verkocht met alle daarop klevende belastingen, erfdienstbaarheden en gebreken en voorts in den toestand waarin het zich toen bevond; dat het voetpad tijdens dien verkoop kennelijk was aangeduid door twee hagen; dat in afwachting van den op te maken legger destijds geene maatregelen zijn genomen tot wegneming van het genoemde hek; dat uit een en ander en uit het berigt van het gemeentebestuur voldoende is af te leiden, dat het pad ten allen tijde heeft bestaan en steeds door het publiek is gebruikt, zoowel als verbinding van verschillende deelen der gemeente als tot het halen van water uit

de Brandsloot; dat het dus beschouwd moet worden als ten gemeenen dienst van allen bestemd.

Hiertegen wordt door adressanten in hun verzoek aan den Koning aangevoerd: dat uit de enkele inzage van de kadastrale kaart, waarvan een uittreksel door hen wordt overgelegd, blijkt, dat voor dit voetpad geen behoefte noch gemak voor het publiek, veelmin eenig openbaar nut bestaat. Zij toch die van de Oude Baan komen kunnen langs den grooten weg van Brussel naar Amsterdam in het aan dien weg aansluitende Laagstraatje komen en omgekeerd. Ten zuiden langs de Brandsloot staan geen huizen en wordt daarenboven nog de Hofdreef gevonden, langs welke zij die van 't zuiden komen op genoemden grooten weg kunnen komen. De perceelen van welke vonders liggen tot het voetpad zijn tuinen van huizen aan den grooten weg uitkomende; voor de bewoners dier huizen moge het aangenaam zijn een achteruit te hebben, dat is geen zaak van openbaar nut; en wat de school betreft zeker is het beter dat de kinderen langs den grooten weg derwaarts gaan dan langs en over de Brandsloot. Door het ongestoord gebruik van het voetpad door het publiek wordt nog het bestaan als openbaar voetpad niet bewezen, want het gedoogen van een langdurig gebruik vestigt zulk een voetpad niet. Adressanten spreken daarenboven dat ongestoord gebruik tegen, daar in 1872 van de puie van het gemeentehuis is afgelezen, dat men zich van het gebruik maken van dat pad moest onthouden en in 1874 iemand wegens het gaan over het perceel sectie H, n°. 650, met geldboete is gestraft; het voetpad staat bij 't kadaster niet bekend en is sedert 1874 op perceel 584 aan het Laagstraatje door een hek afgesloten, terwijl ook de vonder bezuiden dat perceel niet meer bestaat; ook n_o. 650 is sinds jaren aan den kant van de sloot door een hek afgesloten. Adressanten verzoeken daarom dat het pad van den legger worde afgenomen.

Deze beweringen van adressanten worden in het vermelde berigt van den Hoofd-ingenieur aldus bestreden:

„In strijd met het beweren van adressanten, ben ik van gevoelen dat het Brandslootpad is een voetpad tot gemeenen dienst van allen bestemd, dat onderscheidene deelen der gemeente Rijsbergen onderling verbindt en alzoo in den legger behoort te zijn opgenomen.

„Vooreerst toch hebben de perceelen sectie H, n°s 907, 909, 918 en 866 over vonders of duikers en door middel van hekken vrijen uitweg op het pad en is dit ten allen tijde zoo geweest en heeft ook steeds zoodanige uitweg bestaan van af het perceel sectie H, n°. 606, welke echter korten tijd geleden door den eigenaar vrijwillig is weggebroken.

„Welk nut zouden die uitwegen, die daarenboven door de daarmede verbonden kunstwerken over de brandsloot een vrij kostbaar onderhoud vorderen van de eigenaars der genoemde perceelen, hebben, indien zij daardoor niet in verbinding kwamen met een openbaren weg of voetpad, en is het wel aan te nemen dat adressanten steeds die uitwegen op hunne perceelen zouden hebben gedoogd wanneer geen openbaar voetpad aldaar aanwezig was.

„Van erfdienstbaarheid van uitweg toch kan hier geen sprake zijn en dit wordt door adressanten ook niet beweerd.

„Het ten allen tijde bestaan hebben dier uitwegen zonder eenigen titel, wijst m. i. reeds de openbare bestemming van het voetpad aan.

„Maar er is meer, het voetpad vormt met het voetpad onder no. 30, op den legger voorkomende, een doorgaande verbinding van den Rijksweg van Brussel naar Amsterdam met het Laag straatje en dient mede om de bewoners der dorpstraat toegang te geven tot de Brandsloot.

„Het voorziet daardoor in een publiek belang, het water uit de Brandsloot toch is voor een groot deel der bewoners van de Laagstraat onmisbaar.

„In hoeverre het beweren van adressanten juist is, dat in 1872 van het gemeentehuis zou zijn afgelezen dat men zich van het gebruik maken van het voetpad moest onthouden, is mij niet bekend. De aflezing op zich zelf bewijst echter niets. De vraag is wie heeft doen aflezen?

„Op de dorpen bestaat nog veelal het gebruik dat ieder particulier die iets bekend wenscht te te maken, dit des Zondags doet aflezen. Zulk een aflezing heeft dezelfde strekking als een advertentie in de Courant, meer niet.

„Alleen als door het gemeentebestuur het gebruik van het voetpad bij aflezing verboden is, zal daaruit volgen dat dat bestuur toen van meening was dat het pad niet voor den publieken dienst bestemd was.

„Het gemeentebestuur van Rijsbergen zou daaromtrent kunnen worden gehoord. Ook kan ik niet beslissen of de regterlijke uitspraak waarvan in het adres sprake is, betrekking heeft op het gebruik van het voetpad, daar geen extract van het vonnis bij het adres is overgelegd.

„Het aangevoerde dat het gedeelte van het voetpad in den legger omschreven over het perceel n°. 584 sints 1874 feitelijk niet meer bestaat, is volkomen juist, maar kan niet als bewijs strekken dat het voetpad aldaar niet behoort te zijn, evenmin als het als eenig bewijs voor het niet aanwezig zijn van een openbaar voetpad over particulieren grond kan strekken dat het op de kadastrale kaarten niet is aangegeven.

Het perceel n°. 584 toch, behoorde vroeger aan de gemeente Rijsbergen. Het werd bij akte van 7 Maart 1872 verkocht aan den adressant Chr. van Alphen.

„Volgens art. 12 dier acte, welke bij het adres is gevoegd, had de verkoop plaats met alle op het perceel klevende belastingen, erfdienstbaarheden en gebreken hetzij zichtbare of onzichtbare en voorts ter grootte en in den toestand waarin het zich toen bevond.

„Nu was tijdens dezen verkoop, het voetpad over genoemd perceel aan weerszijden door heggen afgebakend, waardoor de bestemming van hetzelve duidelijk werd aangegeven.

„In 1874 of 75 echter, heeft van Alphen de heg uitgeroeid en het voetpad afgesloten, terwijl hij bij den ingang een bordje heeft geplaatst met het opschrift „verboden weg„.

„Burg. en Weth. gaven van deze handeling aan Ged. Staten kennis bij brief van 10 Junij 1875 n°. 7/337, maar traden niet handelend tegen van Alphen op daar zij vermeenden dat bij de vaststelling van den in bewerking zijnden legger der wegen en voetpaden, de zaak van zelve zou zijn uitgemaakt. Het gevolg van die afsluiting is geweest dat het publiek zich sedert over een ander perceel uitweg heeft gezocht van het Brandslootpad naar de Laagstraat, wat tot heden door belanghebbenden niet

schijnt te zijn belet. Nog dient er op te worden gewezen dat ten allen tijde in het Brandslootpad nabij het perceel nº. 584, een vonder heeft gelegen, die ook vóór dat genoemd perceel het eigendom der gemeente was, door die gemeente is onderhouden, wat alléén reeds de publieke bestemming van het voetpad aanwijst.

„Die vonder had na de afsluiting van het voetpad in 1874 of 75 geen waarde meer — na dien tijd is dan ook aan het onderhoud door de gemeente niets meer gedaan."

Het tweede bezwaar is van G. Trijters, landbouwer te Rijsbergen, en betreft het voetpad op den legger gebragt onder nº. 26 onder den naam van het oude kerkpad, loopende van de Kerkakkerstraat tot de Konijnstraat, lang 605 M. over de perceelen sectie H, nº. 437, 441, 442, 463, 462, 728 en 451, waarvan nº. 437 aan Trijters behoort.

Burg. en Weth. verklaren dat zij van de wettigheid van het altijd bestaan hebben van het pad en van het nut dat het den ingezetenen en vreemdelingen verstrekt, overtuigd zijn en zich daarom verpligt achten dit pad te behouden.

Ged. Staten hebben geen termen gevonden om dit voetpad van den legger af te voeren. Zij overwogen: dat het sinds het midden der 17e eeuw bestaat als dienende tot toegang naar een noodkerk, waarin de godsdienstoefening der Roomsch-Katholieken gehouden werd, nadat de Groote Kerk aan de Hervormden was overgegeven; dat ook na de opheffing der noodkerk het pad steeds is blijven bestaan en als verbinding van verschillende deelen der gemeente ten allen tijde voor het openbaar verkeer is bestemd geweest; dat alzoo dit voetpad moet worden beschouwd als te zijn bestemd tot gemeenen dienst voor allen.

Adressant ontkent dat er aan dat pad behoefte bestaat of dat het voor het publiek eenig nut of gemak zou opleveren. Het gaat midden door een smal blok, de Kerkakkers genaamd, waarin slechts weinige perceelen lands gelegen zijn, en dat aan alle zijden door drie openbare wegen omgeven is, namelijk ten zuiden en zuidwesten door de Kerkakkerstraat, ten noorden en noordwesten door de Tiggelsche straat en ten oosten door het Konijnstraatje; de enkele huizen die men in dat blok vindt, staan alle onmiddellijk aan een der drie gezegde openbare wegen. De verwijzing naar een ouden toestand bewijst niets voor het tegenwoordig nut. Op het kadastrale plan wordt het blok met twee openbare voetpaden in de breedte doorsneden, maar vindt men geen melding van het beweerde voetpad nº. 26 in de lengte van dat blok.

De Hoofdingenieur beweert dat dit voetpad twee voorname openbare gemeentewegen verbindt en sinds onheuglijke jaren tot gemeenen dienst van allen bestemd is geweest en geheel voldoet aan de voorschriften vervat in de art. 1 en 2 van het reglement op de openbare wegen en voetpaden.

Het derde bezwaarschrift is van Mr. H. A. D. van der Meer te Breda en betreft twee voetpaden, loopende over zijne perceelen sectie A nº. 151 en 247 en over het perceel nº. 256.

Volgens het verslag van Burg. en Weth. zijn die voetpaden geen nieuwe wegen, zooals adressant vermeent, maar sinds lang bestaande wegen, verbindingswegen tusschen de gemeenten Rijsbergen en Rucphen en Sprundel en derhalve bestemd voor den algemeenen dienst. In 1853 verzocht adressant zelf den Raad aan de brug over

den Bijloop van gemeentewege de noodige herstellingen te doen aanbrengen en tevens de baan naar de Pannehoef in orde te doen brengen. Die brug nu ligt in het verlengde gedeelte van den weg door adr. de baan naar de Pannehoef genoemd en die een der wegen is waartegen adressant protesteert.

In zijn bezwaarschrift bij Ged. Staten ingediend schreef adressant dat de weg over no. 256 groot is 1 Hect. 7 A. 20 cA. en aangeslagen is voor een belastbaar inkomen van *f* 936; dat hij alleen is voor gerief der landerijen in den kring der hoeve gelegen, voor het weghalen van turf. In zijn schrijven van 1853 bedoelde adressant niet de baan naar de Pannehoef door zijn auteur op zijne goederen daargesteld, die slechts bij gedoogen ten gerieve der ingezetenen mogt worden gebruikt, maar de baan door den Gouwberg door de gemeente aangelegd; de brug over den Bijloop bestond reeds lang voordat de bedoelde baan op de Pannenhoef (Arendsberg) werd daargesteld

Ged. Staten handhaafden beide wegen op den legger, overwegende dat de eene deel uitmaakt van den weg, die het dorp Rijsbergen met Sprundel verbindt, terwijl de andere een gedeelte is van den weg van Sprundel naar Breda; dat beide alzoo krachtens art. 2 *b* van het reglement in den legger der openbare wegen behooren te worden opgenomen; dat verder in het gedeelte weg onmiddellijk aansluitende aan de wegen over de perceelen van adressant twee bruggen zijn gelegen, als een over den Bijloop en een over de turfvaart, welke beiden steeds door de betrokken gemeenten zijn onderhouden; dat hieruit moet worden afgeleid, dat die wegen zijn bestemd tot gemeenen dienst van allen, vermits die bruggen in het openbaar belang geen nut zouden hebben zonder de aansluitende wegen.

In zijn adres aan den Koning beweert adressant dat de weg over no. 151 en 247 door zijn auteur is daargesteld in 1848, toen er nog volstrekt geen weg bestond, zooals volgens hem uit overgelegde kaarten blijkt. De bruggen, die vroeger bestaan hebben, hebben dus niet kunnen dienen om toegang te geven tot dien weg; het na dien tijd gedoogen van adressant dat men van den weg gebruik maakte, geeft daaraan geen openbaar karakter, die weg stelt alzoo geen verbinding daar tusschen Rijsbergen en Sprundel; tot verbinding tusschen die dorpen, is de aangewezen weg die loopende van Rijsbergen over de Russche baan naar de brug bij de Kievit, door de Ettensche heide naar Sprundel. Dat de weg over no. 256 een deel zou zijn van den weg van Sprundel naar Breda betwist adressant. Om van Sprundel naar Breda te komen kan men dezen weg niet nemen of men zou een omweg van twee uren maken. Van Sprundel loopt een Rijks steenweg in rechte lijn op Princenhage en zoo op Breda. De weg in geschil is, voor zoover hij over het perceel van adressant loopt, en als landweg voor zijne goederen bestemd is, afgesloten geweest.

De Hoofdingenieur antwoordt op deze beweringen: In 1848 is de weg over de perceelen 151 en 247 zuiver uitgehield, zoodat hij kennelijk te onderscheiden was van het langsgelegen terrein. Voor dien tijd was hij van de heidevelden ter weerszijden niet afgescheiden, maar alleen kenbaar aan een karspoor, wat zeer dikwijls het geval is bij wegen door de heide. Bij het opmaken in 1848 schijnt de richting van het karspoor niet overal zuiver gevolgd te zijn, maar heeft men den weg hier en daar een weinig verlegd.

Met de bewering dat de bedoelde wegvakken deel uitmaken van de wegen die

Rijsbergen met Sprundel en Sprundel met Breda verbinden, is, schrijft de Hoofdingenieur, niet bedoeld, dat die wegen de kortste verbinding tusschen die plaatsen zouden uitmaken, maar alleen een verbinding zooals in art. 2 van het reglement wordt bedoeld. Het argument dat zij eene verbinding tusschen Rijsbergen en Sprundel daarstellen is voldoende; het is niet noodig daarbij op te geven dat men van die wegen ook gebruik kan maken om van Sprundel naar Breda te komen, zij het dan langs een grooten omweg.

Het vierde of laatste bezwaarschrift is van C. Rens, bouwman te Rijsbergen, en betreft een voetpad, loopende over zijne landerijen sectie H, n°. 498, 499, 499 *a* en 500.

Volgens Burg. en Weth. weet ieder ingezetene, dat over die perceelen sinds onheuglijke tijden een voetpad geloopen heeft, gedeeltelijk bekend onder den naam van Hoogepad, en dat adressant dat pad, dat in 't ongereede was geraakt, in 1877 netjes in orde heeft laten maken zeer tot genoegen van het talrijke publiek, dat van dat onmisbare pad een ruim gebruik maakt.

In zijn bezwaarschrift aan Ged. Staten beweert adressant dat in 1830 de aldaar gekantonneerde militairen overal voetpaden maakten om den weg te verkorten, maar daarom zijn die nog niet onmisbaar. Eenige jaren geleden heeft de eigenaar van de puie van het gemeentehuis laten aflezen, dat het gebruik van dat voetpad verboden was. Het netjes opmaken van het pad bewijst niet dat het een openbaar pad is.

Ged. Staten hebben dit pad op den legger gehandhaafd, overwegende dat het een verbinding vormt van de Konijnstraat met het Rijkspad en verder met den Rijksweg van Rijsbergen naar Breda, dat het sinds onheugelijke jaren heeft bestaan en voor het openbaar verkeer moet worden onmisbaar geacht; dat het alzoo moet worden beschouwd als te zijn bestemd tot gemeenen dienst van allen.

Tegen die beslissing komt adressant bij den Koning in beroep, behalve zijn reeds vermelde beweringen nog aanvoerende, dat in het Konijnstraatje niet meer dan twee huisjes staan, en het dus de vraag is waar het talrijk publiek van daan komt, dat van het pad gebruik zou maken, de lengte van het straatje is 251 meters; aan de noordzijde daarvan loopt de groote weg van Tiggel naar den straatweg op Breda; de ingang van het voetpad is van het zuidelijk eind van het straatje 80 meters en komt op den publieken weg, die loopt over den kerkakker naar het dorp; dat voetpad ligt tusschen twee publieke wegen, die beiden op den Rijks steenweg naar Breda komen; de lengte van het pad, van het Konijnstraatje tot den Rijksstraatweg, is 303 meters en de weg van den ingang van het voetpad loopende steeds over de bestaande wegen door het dorp tot het punt, waarop het voetpad op den Rijkssteenweg komt, is 473 meter, dus 170 meter langer; het voetpad is dus niet noodzakelijk of onmisbaar, maar zou, indien het op den legger moest blijven staan, den eigenaar in het gebruik zijner landerijen beperken en de waarde dier landerijen verminderen.

De Hoofdingenieur volhardt op de reeds aangevoerde gronden bij zijn gevoelen, dat het pad op den legger moet blijven.

Adressant heeft overgelegd een verklaring door drie namen geteekend houdende, dat eenige jaren geleden van de puie van het raadhuis is afgelezen dat het gebruik van het Hoogepad verboden was, en dat er ook palen met borden hebben gestaan

met de woorden: "Verboden weg". Volgens het gemeentebestuur heeft adressant nooit bij openbare kennisgeving van de opheffing van het Hoogepad gewag doen maken.

Ten aanzien van de bekendmaking van de puie van het raadhuis heeft het gemeentebestuur nader bericht, dat werkelijk C. van Alphen en de erven Roovers indertijd aldus hebben laten bekend maken, dat zij het Brandslootpad, voor zoover het over hunne perceelen loopt, hadden laten afsluiten en dus den toegang er van verboden; dat die bekendmaking door hen gedaan is op eigen gezag en zonder bemoeijing van 't gemeentebestuur. Zulke bekendmakingen hebben schier elken Zondag plaats, nu eens laat een boer aflezen dat hij verbiedt hout te sprokkelen of strooisel te rijven in zijn bosch, dan eens dat hij niet wil dat er gras in zijne akkerkanten gesneden wordt enz. Hoppenbrouwers heeft evenmin als andere tusschenliggende eigenaars zich ooit de moeite gegeven bekend te maken, dat hij het pad wenschte op te heffen en heeft ook nooit eenige afsluiting aangebracht. Voor de adressanten is aan den Raad van State overgelegd 1_o. een vonnis van den kantonrechter van Ginneken en Bavel van 11 Aug. 1875, waarbij Jan Baeremans is veroordeeld tot geldboete omdat hij gegaan was over weiland met hooigras bezet, toebehoorende aan A. Taks en de wed. Roovers, zonder daartoe regt te hebben, maar ter groeder trouw meenende daarover te mogen gaan; 2°. eene verklaring van eenige inwoners van het Laagstraatje, dat zij geen belang bij of behoefte aan den weg langs de Brandsloot hebben.

Als gemagtigde voor de onderscheidene belanghebbenden treedt op de heer Mr. H. M. VAN ANDEL, die de bezwaarschriften tegen het besluit van Ged. Staten nader uitvoerig toelicht en tot vernietiging van het besluit concludeert.

De heer Mr. H. A. D. VAN DER MEER, te Breda, een der belanghebbenden, geeft, zoowel als de heer Mr. H. M. VAN ANDEL, eenige inlichtingen omtrent overgelegde kaarten en beantwoordt de tot hem door den President en den *Staatsraad* DE VRIES gerigte vragen omtrent de tegenwoordige en vroegere plaatselijke gesteldheid.

III. het beroep van *N. A. G. Sinnige, weduwe G. Hegge, te Veendam, van eene beschikking van het gemeentebestunr aldaar van* 2 *Junij* 1879, *waarbij aan S. H. Dijkhuizen vergunning is verleend tot oprigting van een windhoutzaagmolen op het perceel dier gemeente, kadastraal gemerkt sectie D, n*°. 1956.

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF brengt het volgend verslag uit:

Met inachtneming der voorschriften van de wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* n°. 95) heeft het gemeentebestuur van Veendam, op 2 Junij ll., onder zekere voorwaarden, voor het tegenwoordig geschil zonder belang, aan Sijbrand Harms Dijkhuizen vergunning verleend tot oprigting op het perceel, kadastraal bekend als gemeente Veendam sectie D, n°. 1956, van een windmolen tot het drijven van een houtzagerij en draaibank.

Het gemeentebestuur overwoog daarbij, dat de o a. door N. A. G. Sinnige, we-

duwe G. Hegge, te Veendam, ingebragte bezwaren niet van zoodanigen aard waren bevonden bij gehoudene locale opneming, als tot afwijzing van Dijkhuizen's verzoek volgens art. 11 der genoemde wet vereischt zou worden.

Gezegde weduwe echter berustte in deze uitspraak niet, en stelde alzoo bij den Koning beroep in bij een adres, dat den 16 Julij ll. aan 's Konings Kabinet is ontvangen.

In dat adres worden de vroeger geopperde bezwaren herhaald: de appellante vreest vermeerdering van brandgevaar, schade aan hare tuinvruchten „door den wind en de schaduw der wieken", en hinder door het geraas.

Ged. Staten van Groningen rekenen, blijkens hunne missive van 11 Julij ll. n°. 14, die bezwaren niet van zoodanig gewigt, dat vernietiging der vergunning er door zou gewettigd worden.

De overweging van dit geschil is bij deze Afdeeling aanhangig gemaakt krachtens 's Konings magtiging van 23 Julij ll. n°. 10.

Stukken zijn verder niet ingekomen.

IV. het beroep van *A. van Weel, hoofdonderwijzer te Ouddorp, van een besluit van Ged. Staten van Zuidholland, waarbij hem de vergunning is geweigerd om gelijktijdig met die betrekking te mogen waarnemen die van brievengaarder.*

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff brengt het volgend verslag uit:

Bij resolutie van 10 Junij ll. G. S., n°. 24, hebben Ged. Staten van Zuidholland aan Anthony van Weel, hoofdonderwijzer aan de openbare lagere school te Ouddorp, geweigerd de vergunning tot het gelijktijdig waarnemen der betrekking van brievengaarder in genoemde gemeente, waartoe hij bij beschikking van den Min. van Waterstaat, Handel en Nijverheid dd. 5 Mei ll. is benoemd.

Wel is waar had de Inspecteur van het Lager Onderwijs op het verzoek van den onderwijzer niet ongunstig geadviseerd. Kwam toch de post onder schooltijd aan, dan zou, volgens dat advies, de echtgenoot van den requestrant in diens plaats het noodige aan de brieven kunnen verzorgen; en schoot de requestrant te kort in zijne verpligtingen als onderwijzer, dan zouden Burg. en Weth. hem schorsen. Ged. Staten echter zagen hunnerzijds noch in die mogelijke vervanging, noch in die eventueele schorsing, „de geruststelling" die de Inspecteur er in had gevonden. En meer hechtende aan de bezwaren door Burg. en Weth. van Ouddorp te berde gebragt, zoowel opzigtens den goeden gang van het onderwijs als opzigtens de behoeften van hen, die met de posterij te doen hebben, wezen zij het verzoek van den onderwijzer af, „van inwilliging eene minder wenschelijke verhouding tusschen dien gemeenteambtenaar en het gemeentebestuur" vreezende.

Van die beschikking heeft de onderwijzer bij adres van 28 Junij ll. beroep ingesteld op Zijne Majesteit, waarvan de overweging bij deze Afdeeling aanhangig is gemaakt krachtens Zr. Ms. magtiging van 1 Aug. ll. n°. 11.

Bij zijn gezegd adres en nog nader en breeder bij zijne in dd. 29 Aug. ll. aan

de afdeeling voor de geschillen van bestuur ingezonden memorie wijst de appellant hoofdzakelijk hierop:

dat art. 24 der wet op het Lager Onderwijs geenszins een onvoorwaardelijk verbod inhoudt, en geacht moet worden de combinatie van zoodanige nevenbetrekking te hebben toegelaten wanneer daardoor het belang van het onderwijs niet beschadigd kon worden;

dat dusdanige schade in casu niet te duchten is;

dat toch de postkantooruren voor Ouddorp zijn van 8—9 ure des morgens, en verder van 11.30 tot 1 en van 7 tot 9 ure en de school ten 11.30 is geëindigd en eerst te 1.30 ure aanvangt;

dat de eene werkzaamheid dus de andere niet zal storen, en dat hetgeen er ten postkantore te doen valt bij aankomst der brieven, eventueel gedurende de namiddagschool krachtens vergunning van den postdirecteur te Dirksland, door appellants echtgenoote zal kunnen verrigt worden.

In geheel anderen zin luidt het advies van Ged. Staten van Zuidholland bij missive van 15 Julij ll. te dezer zake aan den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid uitgebragt.

„Bij de openbare beraadslaging over art. 24 der wet van 13 Aug. 1857 (*Stbl.* n°. 108) is, zeggen zij, gebleken, dat het de bedoeling der Regering was om te verhinderen, dat de onderwijzer, in plaats van zich geheel en al te wijden aan de zorg voor de jeugd, die hem is toevertrouwd, de uitoefening van een bedrijf of beroep op zich zou nemen, welke hem van die zorg zou kunnen aftrekken.

„Het artikel gaat dus eigenlijk in het algemeen uit van verbod, zoodat het verleenen van verlof als eene dispensatie of uitzondering moet beschouwd worden.

„Blijkens de memorie van beantwoording moet volgens het oordeel der Regering daarmede met behoedzaamheid worden te werk gegaan en de goekeuring alleen worden verleend, indien het kan geschieden, zonder dat het onderwijs er schade bij lijdt; indien deze wordt vereischt in het belang van den onderwijzer, of indien het belang der gemeente er mede betrokken is, m. a. w. indien er geen of hoogst moeijelijk een geschikt persoon voor de bedoelde betrekking te vinden is.

„Dat het onderwijs in casu er schade door zou lijden, is door Burg. en Weth. van Ouddorp in hunne in afschrift overgelegde missive van 17 Mei ll., n$_{o}$. 131, naar het oordeel van Ged. Staten, voldoende aangetoond, daar ten gevolge der uit den aard der zaak ongeregelde aankomst der post het sorteren der brieven dikwerf onder schooltijd zou moeten geschieden, hetgeen natuurlijk groote stoornis zou veroorzaken. De brievengaarders zijn echter niet alleen belast met het sorteren der brieven bij aankomst of vertrek der post, maar bovendien met het ontvangen van aangeteekende brieven om deze naar het postkantoor, waaronder zij ressorteren, op te zenden (resolutie van den Minister van Financiën van den 11 Maart 1870), voorts met het in ontvang nemen der gelden, die men per postwissel wil overmaken, (res. als voren van 19 Maart 1870), met het verkoopen van postzegels, postwissels enz. en met de ontvangst der gelden, bestemd tot inbreng in spaarbanken, waartoe bij het hulpkantoor Ouddorp de gelegenheid bestaat, ingevolge de circulaire van den Minister van Financien van 18 April 1876, n$_{o}$. 106, afd. Posterijen.

„Het valt dus niet te ontkennen, dat de werkzaamheden, aan de brievengaarders

opgedragen, velerlei en van voortdurenden aard zijn, weshalve de onderwijzer telkenmale tot uitoefening er van zal geroepen worden onder de schooluren, hetgeen niet anders dan ten nadeele van het onderwijs kan strekken.

„Om dit te verhoeden zouden mogelijk de uren, waarop het hulpkantoor moet geopend zijn, beperkt kunnen worden tot buiten de schooluren. Zulks zou echter voor de ingezetenen een groot ongerief veroorzaken, vooral in een plattelands gemeente als Ouddorp, waar de inwoners zeer verspreid en vele van hen ver van de kom der gemeente verwijderd zijn.

„Of nu de vergunning wordt vereischt in het belang van den onderwijzer betwijfelen wij evenzeer. Het belang van dezen zal er wel altijd in meerdere of mindere mate mede betrokken zijn, doch in casu bestaat er voor eenige combinatie van betrekking volstrekt geen reden.

„Eene bezoldiging toch van ƒ 1200 met vrije woning en tuin kan niet onder de karigen gerangschikt worden en indien men daarbij in aanmerking neemt, dat er bovendien nog gelegenheid bestaat privaatlessen te geven, waardoor het inkomen voor vermeerdering vatbaar is met ± ƒ 200, dan kan er wel geen sprake van zijn, dat het belang van den onderwijzer dringend vordert zijn verzoek toe te staan.

„En zij laten verder nog volgen: „Daar de hoofdonderwijzers nu ingevolge art. 22 der wet op het lager onderwijs benoemd worden door den Gemeenteraad en ingevolge art. 31 dier wet bezoldigd uit de gemeentekas, zijn zij gemeente-ambtenaren en vermeenen wij, dat, indien er bij Burg. en Weth., die daaromtrent ingevolge art. 24 der wet op het Lager Onderwijs moeten worden gehoord, bezwaren bestaan tegen het bekleeden van ambten, er zeer bijzondere redenen voor Ged. Staten moeten bestaan om desniettegenstaande de vergunning te verleenen.

„Het gevaar bestaat anders, dat er conflicten zullen ontstaan, waarop dan ook door het gemeentebestuur wordt gewezen, hetgeen ongetwijfeld zooveel mogelijk moet voorkomen worden en waarop ons besluit van 10 Junij ll., no. 24, gegrond is.”

Zijn Ged. Staten mitsdien van oordeel, dat er „volstrekt geene redenen aanwezig zijn om de gevraagde toestemming aan den appellant te verleenen”, ook Burg. en Weth. van Ouddorp dringen bij de door hen aan deze Afdeeling ingezonden memorie ten sterkste aan op handhaving der weigering.

Zij doen dat op de gronden, deels aan de belangen van het onderwijs, deels aan die van de dienst der posterij ontleend.

Ingevolge de bestaande voorschriften, zoo zeggen zij o. a., is het postkantoor voor het publiek geopend van 9 tot 12, van 2 tot 4 en van 7 tot 8 ure. Het schoolreglement schrijft voor, dat school moet worden gehouden van primo Mei tot ultimo October van 9 tot half 12 ure en van 1 tot half 4 uur, en van primo November tot ultimo April van 9 tot half 12 uur, van half 2 tot half 4 en 's avonds van 5 tot 7 uur; Woensdag en Zaturdag is er geen avondschool en het geheele jaar door Zaturdags ook geen namiddagschool. Vroeger was er gedurende het geheele jaar avondschool, maar sints eenigen tijd is er van primo Mei tot ultimo October geen avondschool, omdat de hulponderwijzers anders hun ontslag nemen. Zoodra er minder gebrek is aan hulponderwijzers, zal er weder het geheele jaar avondschool gehouden worden. Het huis waarin de hoofdonderwijzer woont en het eigendom der gemeente

is, staat op een afstand van een paar honderd meter van de school; wil de hoofdonderwijzer, al is het slechts voor een oogenblik, van de school naar zijn huis gaan voor zaken van de post, dan zal dus steeds, daar de hoofdonderwijzer aan een geheele klasse scholieren les geeft, deze klasse gedurende eenigen tijd zonder onderwijzer zijn. Er gaan 350 kinderen school, verdeeld in drie klassen; behalve de leiding van het onderwijs over de geheele school, heeft de onderwijzer ook de zorg om persoonlijk les in één der drie klassen te geven, in welke klasse, behalve hem, geen onderwijzer is, zoodat, als de hoofdonderwijzer zich verwijdert, de geheele klasse zonder onderwijzer is, hetgeen nadeelig voor het onderwijs is.

Verder laten zij nog volgen: De bevolking van deze afgelegen gemeente heeft meer dan op andere plaatsen behoefte aan inlichting omdat zij nog zeer weinig bekend is met de voorschriften der posterijen. Wanneer men nagaat de uren, dat de hoofdonderwijzer op de school moet zijn, dan blijkt, dat het publiek hem als brievengaarder slechts zeer zelden zal kunnen spreken en hij geenszins op het postkantoor kan zijn op de uren, dat het voor het publiek open is. Daar de gemeente zeer uitgestrekt is, zal het dikwijls gebeuren, dat de ingezetenen, die buiten de kom der gemeente wonen, hunne brieven zoo laat krijgen, dat zij, doordien de brievengaarder in de school moet zijn, hem niet voor 's avonds na 7 uur kunnen spreken, als wanneer het een goed gedeelte van het jaar donker is en zeer lastig om door morsige wegen naar huis te gaan.

„Verschillende werkzaamheden, die de brievengaarder persoonlijk moet verrichten, zullen tot ongerief van het publiek slechts op enkele oogenblikken van den dag door hem zelven kunnen geschieden, bijv. het aanteekenen en afgeven van aangeteekende brieven, het behandelen van postwissels, het inlichting geven, enz. Het valt ook niet te ontkennen, dat het geregeld opstaan 's nachts om drie ure tot het afgeven van het postpakket vermoeijend is voor den hoofdonderwijzer en op den duur niet voordeelig op zijn gezondheid en dus ook op het onderwijs zal werken.

„De hoofdonderwijzer geniet, zoo zeggen zij ten slotte, behalve vrije woning en tuin een tractement van *f* 1200 en heeft volgens zijn eigen opgave het vorige jaar verdiend aan het geven van privaatles *f* 320, zoodat hij het tractement van brievengaarder, dat *f* 150 's jaars bedraagt, niet behoeft om fatsoenlijk te leven. Neemt de hoofdonderwijzer zijn betrekking als onderwijzer goed waar, dan zal hij niet op het postkantoor kunnen zijn, wanneer hij in het belang van het publiek daar moest wezen. Is daarentegen de hoofdonderwijzer op zijn kantoor, als hij er in het belang der posterijen behoort te zijn, dan lijdt het onderwijs schade.”

Bij de tegenstrijdigheid, die er bestond in de opgaven der postkantooruren van de zijde van Burg. en Weth. en van die van den appellant, is deswege inlichting verzocht aan den heer Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid. Bij missive van 1 Sept. ll. heeft deze daarop geantwoord, „dat den brievengaarder te Ouddorp tot dusverre geene bepaalde kantooruren zijn voorgeschreven.”

„De meeste hulpkantoren”, zoo luidt die missive verder, „zijn met het oog op de gesteldheid der plattelandsgemeenten en den geringen toeloop van het publiek den geheelen dag toegankelijk.

„Waar locale toestanden of andere omstandigheden eene beperkte openstelling van

het hulpkantoor noodig maken, worden de uren door den betrokken Inspecteur der posterijen in verband met de aankomst en het vertrek der posten geregeld.

Mogt zulks te Ouddorp het geval zijn, dan zouden de uren, door den hoofdonderwijzer A. van Weel voorgesteld, wel het meest in aanmerking komen, namelijk 's morgens van 8 tot 9 uur, van 11.30 tot 1 ure 's middags en 's avonds van 7 tot 9 uur."

Verdere stukken zijn bij de Afdeeling niet ingekomen.

V. het beroep van *het bestuur van den calamiteusen polder "Vlieten" van een besluit van Ged. Staten van Zeeland, waarbij is afgewezen het verzoek tot wijziging van het besluit van* 19 *April* 1876, *n*°. 22 *b*, *houdende vaststelling der uitkeering van den polder over het tijdvak van* 1 *Mei* 1875 *tot* 30 *April* 1882.

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff brengt het volgend verslag uit:

Bij besluit van 19 April 1876, n°. 22 *b*, hebben Ged. Staten van Zeeland de uitkeering die, overeenkomstig art. 3 der wet betreffende de calamiteuse polders in dat gewest, van 19 Julij 1870 (*Stbl.* n°. 119), door den calamiteusen Vlietepolder gedaan moet worden, bepaald op *f* 106 's jaars en zulks voor het tijdvak van 1 Mei 1875 tot 30 April 1882.

Op 6 Januarij ll. hebben de Ingelanden van dien polder besloten aan Ged. Staten te verzoeken om, met wijziging van hunne gezegde resolutie, de gezegde uitkeering voor den vervolge van *f* 106 terug te brengen tot *f* 66.29½. Dat verzoek steunde op de vermindering in de inkomsten en vermeerdering in de uitgaven bij al. 1 van art. 3 der aangehaalde wet bedoeld.

Ged. Staten gaven bij beslissing dd. 30 Mei/7 Junij ll., n°. 2329/116, daarop eene afwijzende beschikking, uit hoofde "de inkomsten over de vier jongstverloopen jaren niet minder, en de daaruit bestreden uitgaven daarentegen gemiddeld wel minder hadden bedragen dan bij hun besluit van 19 April 1876 was berekend; — en de rekening over 1878/79 met een goed slot sloot".

Van dat besluit is het bestuur van den Vlietepolder bij Z. M. in hooger beroep gekomen. In zijn daartoe in dd. 24 Junij ll. ingediend adres betwist het niet de opgaven betreffende de jongstverloopen jaren van Ged. Staten, noch dezer opmerking omtrent het sluitende der rekening over 1878/79; doch het wijst er op, eenerzijds dat de inkomsten over 1879/80 en vervolgens door lagere bedongen pachtsommen minder zullen bedragen, en anderzijds, dat de uitgaven in die jaren hooger zullen loopen, o. a. en voornamelijk doordien ten gevolge van de inundatie van een gedeelte van den Thoornpolder de steenen duiker van den Vlietepolder vervangen is moeten worden door een ijzeren afwateringsduiker, waarvoor een leening is gesloten, die aan rente en aflossing in ieder der eerstvolgende vijf jaren den polder bezwaart met een betaling van *f* 340.

Ged. Staten van Zeeland, op dat adres gehoord, zeggen van oordeel te zijn, "dat op de bepaling van het bedrag der uitkeering in geen geval kan worden teruggekomen zoolang uit de rekening van het laatste dienstjaar niet blijkt, dat werkelijk

de uitkeering te bezwarend is", en dat alzoo reeds daarom, aangezien de laatste rekening van den Vlietepolder met een goed slot, hoe gering dan ook, gesloten was, de voorziening ongegrond dient te worden verklaard.

Maar afgescheiden daarvan zelfs, oordeelen zij die voorziening niet-ontvankelijk, en wel omdat hunne daarbij aangevallene beslissing van 30 Mei/7 Junij ll. (van een appel tegen hun besluit van 1876 kan natuurlijkerwijze thans, in 1879, geen sprake meer komen) niet inhield eene bepaling van uitkeering, waartegen de slotalinea van art. 3 der wet hooger beroep toelaat. Hunne aangevallene beslissing wees enkel af een verzoek om vermindering. Bij haar werd geen nieuwe bepaling gegeven. Zij liet eenvoudig de reeds in 1876 tot 30 April 1882 bepaalde uitkeering onveranderd — en tegen dusdanig besluit staat, naar Ged. Staten meenen, geen beroep open.

Nadat de overweging van dit geschil krachtens Zr. Ms. magtiging van 2 Aug. ll. n°. 15 was aanhangig gemaakt, zijn geene verdere stukken bij deze Afdeeling ingekomen.

Niets meer aan de orde zijnde wordt de vergadering gesloten.

Acht en twintigste Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 17 *September* 1879.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff.

Referendaris: Mr. L. P. Op den Hooff.

I. Door den Voorzitter wordt voorlezing gedaan van de volgende Koninklijke besluiten:

1o. van 27 Augustus 1879, no. 16, *houdende beschikking op het beroep van den Raad der gemeente Heerewaarden, tegen een besluit van Ged. Staten van Gelderland dd.* 8 *April* 1879, *n*o. 74, *houdende handhaving van de op* 19 *Julij* 1878 *door den schoolopziener in het* 9e *district van Gelderland gedane uitspraak, waarbij het openbare schoollokaal van genoemde gemeente verklaard is te zijn van onvoldoende ruimte voor het aantal schoolgaande kinderen.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 320).

Het besluit luidt aldus:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op het bij Ons ingesteld beroep van den raad der gemeente Heerewaarden tegen een besluit van Ged. Staten van Gelderland dd. 8 April 1879, no. 74, houdende handhaving van de op 19 Julij 1878, door den schoolopziener in het 9de district van Gelderland gedane uitspraak, waarbij het openbare schoollokaal van genoemde gemeente verklaard is te zijn van onvoldoende ruimte voor het aantal schoolgaande kinderen.

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 13 Augustus 1879, n°. 51;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 23 Augustus 1879, La. N., afd. Onderwijs;

Overwegende:

dat het openbare schoollokaal te Heerewaarden is lang 13 M., breed 8.3 M., hoog tot aan de muurplaten 3.78 M., en tot aan het hoogste punt van het gewelf 6.21 M., zoodat de inhoud tot aan de muurplaten bedraagt 408 M 3, (407, 862 M 3, en die van het hoogere deel gesteld kan worden op 120 M 3, in totaal alzoo 528 M 3, beloopende bij een grondvlakte van 108 M 2 (107.90 M 2);

Overwegende:

dat steeds in een schoollokaal, als waarvan hier de rede is, onder overigens gunstige gesteldheid minstens eene vlakruimte van 0.60 M 2 en eene inhoudsruimte van 3 M 3 per iederen leerling dienen aanwezig te zijn;

dat derhalve, nog daargelaten de gebrekkige middelen tot hare luchtverversching, de school in geschil naar hare inhoudsruimte hoogstens voldoende zou wezen voor 176 leerlingen;

dat het getal der aldaar schoolgaande kinderen heeft bedragen:

in	Januarij	1878:	187;
〃	April	〃	149;
〃	Julij	〃	110;
〃	October	〃	148;
〃	December	〃	183;
en 〃	Januarij	1879:	193.

dat blijkens die cijfers in verband met het boven overwogene het locaal in geschil, zelfs naar de zwakste eischen, van onvoldoende ruimte is voor de althans des winters schoolgaande kinderen;

dat wel is waar het appellerend gemeentebestuur dat feit poogt te verbloemen door tot grondslag van berekening aan te geven het gemiddeld getal der over het gansche jaar ter schoolgaande kinderen;

dat echter dusdanige opvatting is onaannemelijk, nademaal het schoollocaal uit den aard der zaak ten allen tijde behoort te zijn van voldoende ruimte en de overbodige ruimte van den zomertijd toch immers wel niet kan worden gerekend het gebrek aan ruimte in den wintertijd te verhelpen;

dat mitsdien zoowel de schoolopziener bij zijne aangevallen verklaring, als de Ged. Staten bij hunne, na nieuw zelfstandig onderzoek, genomene beslissing, teregt het locaal in geschil verklaard hebben van onvoldoende ruimte voor het aantal schoolgaande kinderen;

Gezien art. 4 der wet van 13 Augustus 1857 (*Stbl.* n°. 103);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van het besluit van Ged. Staten van Gelderland dd. 8 April 1879 n°. 74, het bij Ons daartegen ingesteld beroep van den Gemeenteraad van Heerewaarden ongegrond te verklaren.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 27 Augustus 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
Six.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Alewijn.

2o. van 27 Augustus 1879, no. 13, *beslissende het geschil gerezen tusschen de gemeenten Tilburg en Berkel c. a., over het herstel en onderhoud der na te noemen werken.* (Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, blz. 327).

Het besluit luidt aldus:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beslissende het geschil, gerezen tusschen de gemeenten Tilburg en Berkel c. a. over het herstel en onderhoud der na te noemen werken.

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 13 Augustus 1879, no. 57;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 23 Augustus 1879, La. H., Afd. Binnenl. bestuur;

Overwegende:

dat er tusschen de gemeenten Tilburg en Berkel c. a. een geschil is ontstaan omtrent de onderhoudspligtigheid van de volgende werken:

1o. een houten rijbrug in de Kommerstraat over de Lei, bij de perceelen kadastraal bekend als gemeente Tilburg Sectie B, no. 1104 en 809;

2o. een houten rijbrug over de Lei in den Koebrugschenweg, bij de perceelen eod. B, no. 806 en 719;

3o. een potbuis door de Zwartrijt, in het voetpad bij de perceelen eod. A, 1986 en B, 56;

4o. een potbuis door de Zwartrijt in den weg van Goirke naar Berkel c. a. bij de perceelen eod. B, 60 en 1233;

5o. een steenenheul als voren in de Oudebaan, bij de perceelen eod. B, 103 en 641;

6o. een potbuis als voren in den weg van Tilburg naar Oisterwijk bij de perceelen eod. B, 1489 en 686;

7o. een potbuis als voren in de Broekstraat bij de perceelen eod. B, 702 en 703;

8°. een houten brug over het Zwartrijt in den parallelweg van den staatsspoorweg bij het perceel eod. B, 1814.

Overwegende:

dat de last van het herstel en onderhoud dier werken als aan Tilburg en Berkel behoorende, naar Tilburg beweert, moet komen voor gemeenschappelijke rekening van Tilburg en Berkel en naar Berkel beweert, op grond van „oude overeenkomst", uitsluitend voor rekening van Tilburg.

Overwegende wat de eerstgenoemde zeven werken betreft: dat Berkel wel is waar beweert nimmer voor het onderhoud van een dier werken eenigerlei betaling te hebben gedaan, doch dat uit dat feit, gesteld al ware het deugdelijk bewezen, nog geenszins zou voortvloeijen een regt van Berkel op voortdurende vrijstelling van bijdrage, noch eene verpligting van Tilburg om wat het welligt uit redenen van convenientie van tijd tot tijd onverschuldigd deed, als contractueel verbonden voortdurend te blijven praesteren;

dat Berkel zich verder beroept op den voor Tilburg ongunstigen afloop van een in de jaren 1820 en 1821 tusschen de beide gemeenten bestaan hebbend administratief geschil over door Tilburg aan het sub 2°. genoemde werk geimputeerde kosten, doch dat, daargelaten dat de tot dat geschil betrekkelijke stukken in het algemeen weinig licht verspreiden over een ten deze tusschen beide gemeenten bestaande regtsverhouding, zóóveel toch zeker is dat van eenigerlei bijzondere overeenkomst ten laste van Tilburg, als thans door Berkel wordt ingeroepen, niets uit de geproduceerde stukken blijkt;

dat overigens, tot staving der zijnerzijds gesustineerde doch door Tilburg nadrukkelijk ontkende overeenkomst, geen enkel bewijs door Berkel is bijgebragt en dat die bijzondere conventie mitsdien geheel onbewezen zijnde de zaak in geschil naar den algemeenen regel dient te worden beslist;

Overwegende nu, dat alle de bedoelde zeven werken gelegen zijn in of over waterleidingen, ter plaatse waar de as dier waterleidingen de grens der beide gemeenten uitmaakt en wel in openbare wegen en voetpaden, die bij elk der betrokken gemeenten op haar eigen grondgebied in beheer zijn;

Overwegende dat bij die feitelijke gesteldheid de toepassing van het beginsel neergelegd in art. 231 der gemeentewet, vordert dat de kosten waarvan de rede is door Tilburg en Berkel c. a. gemeenschappelijk worden gedragen;

Overwegende wat het sub 8°. vermelde werk betreft:

dat, gelijk trouwens door het gemeentebestuur van Tilburg bij zijne in dato 17 Julij 1879 aan de Afdeeling van den Raad van State voor de geschillen van bestuur ingediende memorie bereids is toegegeven, de gemeente Tilburg bij overeenkomst, in dato 23 Augustus 1865 met den Staat aangegaan, de kosten van het onderhoud van dat werk uitsluitend voor eigen rekening heeft genomen;

Gezien art. 147 van de Provinciale Wet;

Hebben goedgevonden en verstaan te verklaren:

1°. dat de kosten van herstel en onderhoud der boven sub 1o. tot en met 7°. ge-

noemde werken zullen worden gedragen door de gemeenten Tilburg en Berkel c. a. gemeenschappelijk;

2°. dat die van het sub 8°. genoemde werk blijven voor rekening van de gemeente Tilburg.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 27 Augustus 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
SIX.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

3°. van den 27 Augustus 1879, n°. 16, *houdende beschikking op het beroep van H. C. Lemaire c. s. te Maastricht, van eene beschikking van Burg. en Weth. aldaar, dd.* 28 *Maart* 1879, *waarbij aan de firma H. Alard fils et Cie te Maastricht gedurende eenen proeftijd van één jaar vergunning is verleend tot het oprigten eener bergplaats van revolver- en flobert-patronen en slaghoedjes op het perceel dier gemeente, kadaster sectie A, n*o. 739.

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 304).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van H. C. Lemaire c. s. te Maastricht, van eene beschikking van Burg. en Weth. aldaar, dd. 28 Maart 1879, waarbij aan de firma H. Alard fils et Cie te Maastricht gedurende eenen proeftijd van een jaar vergunning is verleend tot het oprigten eener bergplaats van revolver- en flobertpatronen en slaghoedjes op het perceel dier gemeente, kadaster sectie A, no. 739;

Den Raad van State, Afd. voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 13 Augustus 1879, n°. 52;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 22 Augustus 1879, n°. 173, afd. Hand. en Nijv.;

Overwegende:

dat de firma H. Alard fils en Cie te Maastricht in Junij 1878 van Burg. en Weth.

aldaar vergunning heeft verzocht op het perceel, kadaster sectie A, n_0. 739, te mogen oprigten eene bergplaats voor revolver- en flobertpatronen en slaghoedjes;

dat bij adres van 15 Junij 1878 H. C. Lemaire en andere ingezetenen van Maastricht, eigenaars of gebruikers van naburige panden, aan Burg. en Weth. verzochten de gevraagde toestemming niet te verleenen, op grond van het groot gevaar, dat de inrigting zou opleveren;

dat, nadat op de ingevolge art. 7 der wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* n°. 95) belegde vergadering niemand was verschenen, Burg. en Weth. het advies inwonnen van den gemeente-ingenieur die te kennen gaf, dat onder zekere bepaalde voorwaarden geen bezwaar bestond tegen het toestaan der vergunning;

dat Burg. en Weth. daarop bij besluit van 15 Julij 1878 hunne te nemen beslissing verdaagden;

dat in Februarij 1879 op verzoek van Burg. en Weth. een officier der artillerie, door den Minister van Oorlog daartoe aangewezen, ter zake rapport uitbragt en daarbij te kennen gaf, dat, wanneer eenige door hem opgegeven voorwaarden werden voorgeschreven, de vergunning zonder vrees voor gevaar kan worden verleend;

dat daarop Burg. en Weth. bij hunne beschikking van 28 Maart ll. de gevraagde toestemming als proef voor den tijd van één jaar verleenden, onder voorwaarde:

dat het grootste aantal revolverpatronen niet meer dan 20000 mag bedragen;

dat op het tot bergplaats bestemde lokaal aan de tegenovergestelde zijde van den daarover loopenden schoorsteen een kast moet worden gemaakt en daarin de patronen moeten worden geborgen in kistjes van zoodanige afmetingen, dat ze, gevuld zijnde, gemakkelijk zijn te verdragen;

dat in het locaal en in genoemde kast ook mogen bewaard worden ledige patroonhulzen, flobertpatroontjes en slaghoedjes tot geweren en pistolen, maar dat er verder geen ligt ontbrandbare stoffen aanwezig mogen zijn;

dat in het lokaal geen vuur of licht gebrand en ook niet gerookt mag worden;

dat de deur van het locaal en ook die van de kast moeten voorzien worden van het opschrift: „Bewaarplaats van patronen";

dat de adressanten, van dit besluit bij Ons in beroep komende, verzoeken, dat op grond van het groote gevaar, dat de inrigting zal opleveren, de toestemming door Ons alsnog zal worden geweigerd;

Overwegende:

dat volgens de ingewonnen adviezen van deskundigen, uit proeven hier en elders, maar voornamelijk in Engeland en België, op zeer groote schaal genomen, blijkt, dat ledige patroonhulzen voorzien van hoedjes, flobertpatroontjes en slaghoedjes tot geweren en pistolen op zich zelven geen gevaar opleveren, noch met het oog op ontploffing noch met het oog op eventueel brandgevaar;

dat die voorwerpen dan ook hier te lande bij de artillerie in gewone magazijnen bewaard worden, zonder de voorzorgen voor buskruit, munitiën of vuurwerken voorgeschreven;

dat het gevaar, dat revolverpatronen opleveren, zeer gering is; dat daarbij voor zelfontbranding of toevallige ontsteking in het geheel geene vrees behoeft te bestaan,

waarom ook de patronen der achterlaadwapenen in 's Rijks magazijnen bij het buskruit mogen worden geborgen;

dat voorts door de opgelegde voorwaarden tegen mogelijk gevaar op allezins voldoende wijze zal zijn voorzien;

dat er derhalve geene termen zijn om het verzoek der adressanten in te willigen;

Gezien de wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* no. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

het ingesteld beroep ongegrond te verklaren en, met handhaving van het bestreden besluit van Burg. en Weth. van Maastricht van 28 Maart 1879, te bepalen, dat de inrigting zal moeten zijn voltooid en in werking gebragt binnen drie maanden na dagteekening van dit besluit.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 27 Augustus 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
G. J. G. KLERCK.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

4o. van 1 September 1879, no. 27, houdende beschikking op het beroep *van J. G. Stemler Gz., sigarenfabriekant te Alkmaar, ingesteld tegen een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente van 9 Mei ll., waarbij hem verboden is de werkzaamheden in zijne droogerij van sigaren voort te zetten.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 337).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep door J. G. Stemler Gz., sigarenfabrikant te Alkmaar, ingesteld tegen een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente van 9 Mei ll., waarbij hem verboden is de werkzaamheden in zijne droogerij van sigaren voort te zetten.

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 20 Augustus 1879, no. 48;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 28 Augustus 1879, n°. 46, afd. Handel en Nijverheid;

Overwegende:

dat Ged. Staten van Noord-Holland bij besluit van 16 Dec. 1874 aan de sigarenfabriekanten Stemler en Ansingh vergunning hebben verleend tot het hebben eener tabaksfabriek in perceel kadaster sectie B, no. 378, op het Hof te Alkmaar, welke fabriek thans aan appellant toebehoort;

dat die fabriek bestaan heeft uit een met ijzeren platen bekleede droogkamer in een werkplaats en sorteerkamer;

dat in die inrigting op 17 April ll. brand is ontstaan en daardoor de fabriek grootendeels is vernield, maar dat het gebouw waarin de droogkamer zich bevindt, hoezeer de bovenste verdieping en vooral het dak zijn beschadigd, toch is behouden gebleven;

dat appellant dan ook is voortgegaan van die droogerij gebruik te maken, niettegenstaande hij door Burg. en Weth. werd gewaarschuwd dat hij zulks niet mogt doen zonder eerst eene nieuwe vergunning te hebben aangevraagd;

dat appellant als zijne meening aan Burg. en Weth. heeft te kennen gegeven dat het vragen eener nieuwe vergunning voor de droogerij van sigaren onnoodig was, omdat de droogkamer niet door den brand is verwoest maar gespaard gebleven;

dat daarop Burg. en Weth. bij hun aangevallen besluit krachtens art. 14 en 21 der wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* n°. 95) den appellant de voortzetting der werkzaamheden in deze inrigting hebben verboden en besloten hebben haar zoo noodig te sluiten met verzegeling der daarin aanwezige werktuigen;

dat appellant van Ons de vernietiging van dat besluit in hooger beroep verzocht;

dat het Koninklijk besluit van 31 Jan. 1824 (*Stbl.* n°. 19) voor het oprigten van tabaksfabrieken de vergunning van Ged. Staten vorderde, waar de aangehaalde wet van 1875 niet voor tabaksfabrieken maar alleen voor droogerijen van sigaren vergunning vereischt;

dat dus het vragen van eene nieuwe vergunning in de gevallen bedoeld bij art. 14 der wet alleen voor eene droogerij van sigaren niet voor een tabaksfabriek in aanmerking zou kunnen komen;

dat echter die nieuwe vergunning volgens het door Burg. en Weth. aangehaalde n°. 3 van dat art. alleen noodig is om de inrigting die door eenig daar bedoeld onheil verwoest is te mogen herstellen;

dat echter in casu het gebouw der drogerij niet is verwoest en de beide onderste verdiepingen daarvan, met name de droogkamer op de tweede verdieping, nog in haren vroegeren toestand aanwezig zijn en bij voortduring gebruikt kunnen worden zooals de appellant ze werkelijk is blijven gebruiken;

dat dus het geval bedoeld bij art. 14 n°. 3 der aangehaalde wet hier niet aanwezig is en Burg. en Weth. ten onregte in het niet aanvragen eener nieuwe vergunning een reden hebben gezien om het voortzetten der werkzaamheden in deze droogerij te verbieden;

Gezien de wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* no. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

het bovenvermelde besluit van Burg. en Weth. van Alkmaar van 9 Mei ll. te vernietigen.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 1 September 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
G. J. G. KLERCK.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

5o. van 6 September 1879, no. 30, houdende beschikking op het beroep *van vrouwe T. Looxma, weduwe Mr. D. de Blocq van Scheltinga en L. L. F. Mispelblom Beijer, te Heerenveen, van een besluit van het gemeentebestuur van Aengwirden, waarbij aan A. J. de Jong vergunning is verleend tot het oprigten eener slagterij in het perceel, kadastraal gemerkt Tjalleberd sectie A, no.* 1884, *te Heerenveen (Aengwirden).*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 278).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van vrouwe T. Looxma, weduwe Mr. D. de Blocq van Scheltinga, en L. L. F. Mispelblom Beijer te Heerenveen, van een besluit van het gemeentebestuur van Aengwirden, waarbij aan A. J. de Jong vergunning is verleend tot het oprigten eener slagterij in het perceel, kadastraal gemerkt Tjalleberd sectie A, no. 1884, te Heerenveen (Aengwirden).

Den Raad van State, Afd. voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van den 20 Augustus 1879, no. 49;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 2 September 1879, no. 40, Afd. Hand. en Nijverh.;

Overwegende:

dat A. J. de Jong aan het gemeentebestuur van Aengwirden vergunning heeft verzocht tot oprigting eener slagterij in het perceel, kadastraal bekend als gemeente Tjalleberd sectie A, no. 1884;

dat tegen het toestaan der vergunning door eenige der naaste buren zoowel schriftelijk als mondeling op de volgens art. 7 der wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* n°. 95) gehoudene zitting bezwaren zijn ingebragt, voornamelijk ontleend aan hinder van ernstigen aard voor de bewoners der belendende gebouwen door de walgelijke uitdampingen die uit die inrigting zullen oprijzen;

dat het gemeentebestuur na het advies te hebben ingewonnen van den adjunct-inspecteur van het geneeskundig staatstoezigt, die van oordeel was dat de toestemming behoorde te worden geweigerd daar niet door het opleggen van voorwaarden aan de ingediende bezwaren kon worden tegemoet gekomen, nogthans met meerderheid van stemmen besloot de gevraagde vergunning te verleenen onder eenige voorwaarden;

dat van dit besluit adressanten bij Ons zijn gekomen in beroep met verzoek dat, met vernietiging der beschikking van het gemeentebestuur, de gevraagde vergunning alsnog worde geweigerd;

dat Ged. Staten ter zake gehoord, op grond dat het perceel waarin de slagerij zal worden opgerigt voor de uitoefening van dat bedrijf ten eenenmale ongeschikt is, geheel in overeenstemming met straks vermeld rapport van den adjunct-inspecteur voor het geneeskundig staatstoezigt in Friesland en Groningen, adviseerden gunstig op het verzoek van adressanten te beschikken.

Overwegende:

dat het bewuste perceel gelegen midden in de kom der gemeente eene smalle strook uitmaakt van slechts 4 à 5 meter breedte begrensd aan de eene zijde door het woonhuis van den heer Mispelblom Beijer, aan de andere zijde door het pand van den heer Postma en aan de achterzijde door den tuin van mevrouw de Blocq van Scheltinga;

dat de open plaats achter het woonhuis en het daarbij behoorend schuurtje het eerste voor slagtplaats, het tweede voor stalling bestemd, slechts door eene schutting van 1.80 meter van het erf van Postma door een muur van 2.80 meter van den tuin van mevrouw de Blocq is gescheiden en die slagtplaats onmiddellijk grenst aan het woonvertrek van den heer Mispelblom Beijer;

dat zich met de faecalien en urine der gestalde dieren daar ter plaatse zal vereenigen het bloed en bloederig spoelwater der geslachte beesten en dat alles slechts kan worden afgevoerd naar den buurtbeerput op het terrein van mevrouw de Blocq van Scheltinga gelegen, welke gierput volgens de verklaring van den adjunct-inspecteur van het geneeskundig staatstoezigt voor eene dergelijke verzamelplaats ongeschikt is en dat eene andere afvoering niet wel mogelijk is;

dat derhalve op het enge plaatsje voortdurend rottende bestanddeelen zullen worden aangetroffen bij gemis aan gelegenheid tot het onschadelijk en niet hinderend afvoer dier stoffen; dat het vervoer dier stoffen moet plaats hebben door den engen gang van het woonhuis;

dat door het stellen van voorwaarden aan de gemelde bezwaren in deze niet voldoende kan worden tegemoet gekomen;

Gezien de wet van 2 Junij 8875 (*Stbl.* n°. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met vernietiging der beschikking van Burg. en Weth. van Aengwirden van 24 Maart ll. de door A. J. de Jong gevraagde vergunning tot oprigting eener slagterij in het perceel kadaster sectie A, n°. 1884, alsnog te weigeren.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 6 September 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
G. J. G. Klerck.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Alewijn.

Aan de orde is:

II. het beroep van *J. G. Stemler Gzn., te Alkmaar, van een besluit van Burg. en Weth. aldaar, dd.* 17 *Junij* 1879, *n°.* 2, *voor zooveel de voorwaarden betreft, waarbij hem vergunning is verleend tot oprigting van eene droogerij van tabak en sigaren in het perceel dier gemeente, kadastraal gemerkt sectie A, n°.* 2546.

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff brengt het volgend verslag uit:

Op 17 Junij 1879 hebben Burg. en Weth. van Alkmaar krachtens de wet van 2 Junij 1875 (*Stbl* n°. 95) aan J. G. Stemler Gzn., sigarenfabrikant aldaar, op zijn verzoek vergunning verleend om in het perceel, kadastraal bekend als gemeente Alkmaar, sectie A, n°. 2546, op te rigten eene droogerij van tabak en sigaren; en zulks onder voorwaarde, dat:

a. het gebouw waarin de droogkamers gevestigd zijn, niet hooger worde opgetrokken dan het hoogste der onmiddellijk daaraan grenzende perceelen en daarvan geheel afgescheiden zij met eigen muren ter dikte van minstens 22 centim.

b. de vloeren der droogkamers van portlandsche cement worden gemaakt en de zolders gemaakt van ijzer en steen;

c. de droogkamers niet in verbinding staan met andere localen en slechts van ééne zijde toegankelijk zijn en wel van de zijde der open of der overdekte plaats;

d. de deur aan de zijde der open of overdekte plaats van ijzer worde gemaakt;

e. in de droogkamers nimmer worde gerookt;

f. opgevolgd worden de voorwaarden, welke later mogten worden opgelegd, indien de ondervinding de noodzakelijkheid daarvan heeft aangetoond.

Tegen die aldus gegeven beschikking, en wel bepaaldelijk tegen de daarbij sub litt. *c.* gestelde voorwaarde, is genoemde fabriekant bij adres dd. 30 Junij ll. bij Z. M. in beroep gekomen, op de volgende vijf gronden:

1°. de droogkamers kunnen van de zijde der overdekte plaats door glazen deuren of ramen bereikt worden, zooals de platte grondteekening aanwijst; de toegang met brandbluschmiddelen is dus zoo gemakkelijk mogelijk;

2°. het brandgevaar dat de droogerij, de eigenlijke inrigting waarvoor vergunning noodig is, oplevert, mag denkbeeldig genoemd worden; de reclamanten die slechts

aan den vroegeren bouw denken, maken geen bezwaar tegen de inrigting zooals die ten deze gevraagd is; nimmer heeft de vroegere droogerij eenigen brand doen ontstaan;

3o. de droogerij moet noodwendig het zonlicht kunnen ontvangen, dat geheel is afgesloten door de beklaagde voorwaarde, volgens welke aan de overdekte plaats ijzeren deuren in plaats van lichtramen moeten komen;

4o. de toegang naar de tweede verdieping die volgens l_a *c* op de overdekte plaats zou moeten komen wordt totaal afgesloten;

5_o. Volgens de doorsnede *a—b* is de tweede verdieping der droogerij door ijzeren deuren verbonden aan de tweede verdieping der fabriek, waarop de sigarenmakerij is; die verbinding is voor de uitoefening der fabriek een vereischte, vooral met het oog op de blokken, de vormen, waarin de sigaren worden geperst en gedroogd en welke gemakkelijk van de fabriek naar de droogerij en terug moeten overgebragt kunnen worden.

Burg. en Weth. van Alkmaar, op dat adres gehoord, gaven bij hunnen brief van 12 Julij ll. no. 581 de volgende wederlegging van die beweringen en grieven:

Des appellants eerste bezwaar, dat de toegang met brandbluschmiddelen zoo gemakkelijk mogelijk is, wordt door de teekening zelve voldoende wederlegd. Wanneer in de droogkamers ramen gemaakt werden aan de zijde der overdekte plaats en geen toegang aan de zijde der open of overdekte plaats, dan zouden die kamers niet anders bereikt kunnen worden dan door de pakkamer, dat vooral bij brand zeer belemmerend zou zijn. Wordt, zooals wij voorgeschreven hebben, aan de zijde der open of overdekte plaats eene deur gemaakt en de communicatie met de pakkamer afgesloten, dan verkrijgt men op zich zelf staande lokalen, op gemakkelijke wijze bereikbaar. Bij hevigen brand zou de toegang naar de pakkamer ingeval van communicatie zeker zeer spoedig belemmerd zijn en men zou zich moeijelijk met de brandbluschmiddelen kunnen bewegen. Het materieel in de pakkamer, door de belendende droogerij in zeer droogen staat en dus ligt ontvlambaar, verhoogt bovendien het brandgevaar; terwijl wanneer de brandbluschmiddelen door de pakkamer geleid moeten worden veel door het water bederft, waardoor de verzekering-maatschappij meer schade moet vergoeden daar toch zeer zeldzaam in regten kan worden uitgemaakt, of de brand al dan niet moedwillig is veroorzaakt.

Het tweede bezwvar, dat het brandgevaar, dat de droogerij oplevert, denkbeeldig mag genoemd worden, behoeft geen wederlegging. De wet van 2 Julij 1875 bepaalt eenmaal, dat droogerijen van sigaren vallen onder de inrigtingen, welke gevaar, hinder of schade kunnen veroorzaken, en des adressants beschouwingen omtrent het al of niet juiste dier wetsbepaling doen niets ter zake.

Het derde bezwaar is, dat de droogerij noodwendig het zonlicht moet ontvangen dat belemmerd wordt door de beklaagde voorwaarde. Wanneer zonlicht zulk eene groote behoefte is, mag het zeker vreemd genoemd worden, dat de droogkamers door den adressant zelven zoodanig gemaakt zouden worden, dat het zonlicht evenmin het lokaal kon binnenkomen.

Doch bovendien is de klacht onjuist: de bepaling die wij gesteld hebben is, de lokalen zullen van éene zijde toegankelijk zijn, hetzij aan den kant der overdekte, hetzij aan den kant der open plaats en de te maken deur moet van ijzer zijn. Dat

geene lichtramen gemaakt zouden mogen worden is nergens voorgeschreven: wij hebben daartegen ook niet het minste bezwaar, mits de ramen slechts aan ééne zijde komen.

Het vierde bezwaar, dat de toegang naar de tweede verdieping die op de overdekte plaats zou moeten komen, totaal afgesloten wordt, verklaren wij niet te begrijpen; in ieder geval schijnt de adressant over het hoofd te hebben gezien, dat bij letter *c* bepaald is hetzij aan de zijde der open, hetzij aan de zijde der overdekte plaats.

Het is hem dus vrijgelaten op welke wijze hij het maken wil.

Eindelijk het vijfde bezwaar, dat de verbinding der sigarenmakerij met de droogerij een vereischte is, deelen wij volstrekt niet. Dat het gemakkelijker zou zijn, stemmen wij gaarne toe, maar de opgedane ondervinding, dat in deze fabriek herhaaldelijk brand heeft geheerscht, heeft ons huiverig gemaakt al te gemakkelijk te zijn in het verleenen der gevraagde vergunning en dat wij gemeend hebben al die voorwaarden aan de vergunning te moeten verbinden welke strekken kunnen om het brandgevaar zooveel mogelijk te beperken, opdat eventuele brand alleen heersche in het afgesloten op zich zelf staande gebouw voor de droogerij.

Met die beschouwingen van het gemeentebestuur van Alkmaar zich vereenigende, hebben Ged. Staten van Noordholland in hunne missive van 16 Julij ll., n°. 8, tot handhaving der aangevallen beschikking geadviseerd.

Nadat daarop krachtens 's Konings magtiging van 30 Juli ll., n°. 12, de overweging van dit geschil bij deze afdeeling was aanhangig gemaakt, zijn geene verdere stukken ingekomen, die bij dit verslag vermelding behoeven.

De heer Stemler, als belanghebbende tegenwoordig, licht zijn beroep nog nader toe. Hij blijft beweren dat de toegang met brandbluschmiddelen tot de droogkamers zoo gemakkelijk mogelijk is, dat het brandgevaar denkbeeldig kan worden genoemd en dat de droogerij het zonlicht niet kan ontberen. Wanneer de voorwaarde door Burg. en Weth. gesteld, wordt gehandhaafd, zal de droogerij daarvan verstoken zijn. Overigens voert hij nog bezwaren aan tegen de bepaling dat de toegang tot de droogkamers aan de zijde der open of overdekte plaats moet worden gemaakt en zou hij het betreuren wanneer zij niet in verbinding zouden mogen gebragt worden met andere localen van zijn fabriek.

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff. Kan de belanghebbende ook zeggen hoe groot de oppervlakte is van den vloer der droogkamers?

De heer Stemler. Van droogkamer A is de breedte 3 en van droogkamer B 2 meters. Van beiden is de lengte ongeveer $5^1/_2$ meters. De oppervlakte van de bovenlocalen is dezelfde.

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff. Dan zou het toch, dunkt mij, wel doenlijk zijn òf inwendig òf op de open plaats een trap naar de bovenlocalen aan te brengen. Daarvoor zal niet veel meer dan een vierkante meter noodig zijn.

De heer Stemler. Dat geef ik gaarne toe, maar de ruimte waarover ik beschikken kan, is reeds zeer beperkt.

III. het beroep van *C. Coopman, te Eysden, tegen een besluit van Burg. en Weth., waarbij hem vergunning is geweigerd voor de oprigting ener zegellakfabriek.*

De *Staatsraad* DE VRIES brengt het volgend verslag uit:

Op 12 Maart dezes jaars wendde zich tot Burg. en Weth. der gemeente Eijsden Charles Coopman, wonende aldaar, met verzoek om vergunning tot het oprichten eener fabriek tot het fabriceeren van zegellak en verdere laksoorten en verfstoffen, welke tot het vak behooren, zonder stoom, en slechts bij kleine hoeveelheden in kleine ketels. Hij gaf daarbij te kennen, dat hij het gebouw van die fabriek wenschte op te richten in zijn tuin te Eijsden, kad. sectie D, nº. 979, op ruim 50 M. afstand van alle andere gebouwen, maar legde bij zijn verzoek geene stukken over.

Op den 5 April door Burg. en Weth. aangeschreven dat hij de stukken bedoeld bij art. 5 nº. 1 en 2 der wet van 1875 (*Stbl.* nº. 95) behoorde over te leggen, richtte hij 1 Mei d. a. v. aan dat college een schrijven, waarbij hij meldde, dat de gevraagde vergunning zich uitsluitend bepaalt tot het fabriceeren van zegellak; dat diezelfde fabriek gedurende eene reeks van jaren te Maastricht is gevestigd geweest; dat het fabriekaat noch nadeelig voor de gezondheid is, noch reuk veroorzaakt, zooals door den Inspecteur Verspijck en door de stedelijke politie is geconstateerd; dat de vergunning alleen gevraagd werd om die fabriek van Maastricht naar Eijsden over te brengen. Hij legde daarbij over eene plattegrond-teekening in dubbel op eene schaal van 1 op 250, aanduidende de gebouwen en erven, uitmakende het eigendom waarop hij de bedoelde fabriek wilde stichten, doch geen verdere stukken. Het perceel waarop het voornemen nu was de fabriek te bouwen was nº. 968 derzelfde sectie.

Den 17den Mei had het verhoor de commodo et incommodo plaats. De ingebrachte bezwaren betroffen alle vrees voor hinderlijken stank en voor brandgevaar; bezwaren die aan Burg. en Weth. „alle meer of min gegrond voorkwamen” zooals zij in hunne beschikking verklaarden; waarom zij dan ook besloten de gevraagde vergunning tot oprichting van bedoelde zegellakfabriek niet toe te staan.

Tegen die weigering is de verzoeker in beroep gekomen bij den Koning, aanvoerende dat die zegellakfabriek sinds meer dan 25 jaren te Maastricht is gevestigd zonder ooit aanleiding tot eenige de minste klachte te hebben gegeven.

Ged. Staten, in wier handen dit adres is gesteld geweest, hebben bij hun antwoord de berichten ingezonden van den Adjunct-Inspecteur van het geneeskundig staatstoezicht, van den Hoofdingenieur van den Waterstaat en van het Gemeentebestuur Eerstgenoemde verklaart zich door een bezoek aan de fabriek te Maastricht en aangrenzende perceelen overtuigd te hebben dat de reuk geen ernstigen hinder veroorzaakt; hij geeft daarbij op, hoe de werkplaats te Eijsden ingericht zal zijn, en oordeelt de reuk van zegellak en terpentijn wel hinderlijk, doch niet nadeelig voor de gezondheid, terwijl de hinder grootendeels, zoo niet geheel, opgeheven kan worden door het aanbrengen van een walmkoker naast den schoorsteen; hij raadt mitsdien de vergunning toe te staan onder de voorwaarden den adressant opgelegd in de concessie voor de fabriek te Maastricht.

De Hoofd-Ingenieur schrijft, dat zijn bericht van 27 April 1870 betreffende de

thans te Maastricht bestaande inrichting betrekking had op eene vervaardiging van lakken en vernissen, terwijl in dit geval alleen sprake is van eene zegellakfabriek, die naar zijn oordeel minder gevaar voor brand oplevert dan een fabriek voor lak en vernissen. Hij beschrijft verder de inrichting zooals die te Maastricht bestaat, en verklaart dat daarbij het gevaar voor brand hem gering toeschijnt. Om brandgevaar behoeft alzoo het oprichten eener dergelijke fabriek te Eijsden niet geweigerd te worden, mits eenige door hem opgegeven voorzorgen worden genomen. Ook de reuk van het maken van zegellak kan, naar zijn oordeel, geen reden tot weigering opleveren. Bij vervaardiging van andere lakken en vernissen, waartoe, schrijft de Hoofd-Ingenieur, door den adressant geen vergunning wordt gevraagd, zou de hinder, die door het verspreiden van onaangename geur werd ondervonden, kunnen worden geweerd door de stookplaats te voorzien van een walmvanger.

Volgens opgaaf van het gemeentebestuur, is de kennisgeving, bedoeld bij het 2e lid van art. 15 der wet, door den appellant mondeling gedaan. Van de openbare kennisgeving door het gemeentebestuur daarna gedaan is het bewijs overgelegd.

Het gemeentebestuur berichtte verder aan Ged. Staten, dat het uittreksel uit de kadastrale leggers, waarvan de overlegging bij n°. 3 van art. 5 der wet is voorgeschreven, door den verzoeker niet was overgelegd; en dat dan ook niet was gedaan de schriftelijke kennisgeving aan de eigenaars en gebruikers van de Hervormde kerk, van het schoolhuis, thans kerk, en van de Israëlitische kerk, die zich volgens een thans overgelegd staatje binnen den kring van 200 meters van het lokaal der op te richten fabriek bevinden.

Ged. Staten adviseren op grond van deze berichten tot het verleenen der gevraagde vergunning onder de voorwaarden door den Inspecteur en den Hoofdingenieur voorgesteld; ten ware daartegen van de zijde der, naar hunne meening, nog te hooren eigenaars en gebruikers, althans hoofdgebruikers, van de drie ten deze betrokken openbare kerken, andere gegronde en niet te verhelpen bezwaren werden ingebracht, of wel ten ware het door den verzoeker zelven met betrekking tot art. 5 n°. 3 gepleegde verzuim grond tot handhaving van het besluit van het gemeentebestuur opleverde.

De voorwaarden door den Inspecteur van het Geneeskundig Staatstoezicht bedoeld, zijn volgens Ged. Staten de volgende: dat in het lokaal der lakkokerij een walmkoker moet worden aangebracht, die evenals de schoorsteen ten minste 3 meter boven de naast aanliggende daken moet uitkomen en dat bij het smelten van harsen de concessionaris schalen met kalkmelk in het fabrieklokaal moet plaatsen.

De voorwaarden door den Hoofdingenieur voorgesteld luiden als volgt:

1°. dat het lokaal, waar zich de smeltplaats bevindt, solide gebouwd zij van natuurlijken steen of brikken;

2°. dat de vloer daarvan besta uit een onbrandbare stof;

3°. dat geen zolderbalken of andere houtdeelen zich bevinden lager dan 3,5 meter boven de hoogte van het vuur der smeltplaats;

4°. dat de verbrandingsproducten van het vuur, dat voor de smelting gebruikt wordt, afgevoerd worden door een gemetselden schoorsteen, minstens een meter boven het dak van het gebouw uitstekende;

5°. dat de bergplaats der brandbare grondstoffen en van het gemaakte lak van de stookplaats moet zijn afgescheiden door een brandvrijen en minstens 4 meter hoogen muur op minstens 4 meter daarvan verwijderd en die geene opening heeft aan de zijde van de stookplaats.

Bij den Raad van State is ingekomen een bezwaarschrift van een der belendenden, G. T. Thijs, aandringende op het gevaar voor brand en voorts ten aanzien van appellants verzoeken opmerkende: „bij zijn eerste was het tot vervaardigen van vernis, zeer gevaarlijk omdat het meest uit terpentijn bestaat, bij zijn tweede is het tot vervaardigen van zegellak, voorwendsel om het een en ander te gelijker tijd te vervaardigen.”

Onder de belanghebbenden zijn ook de drie betrokken kerkbesturen door den Voorzitter der Afdeeling opgeroepen om, desverkiezende, memoriën bij den Raad in te dienen. Alleen het kerkbestuur der Israëlitische gemeente heeft geantwoord. Dat bestuur heeft verklaard dat bij hem geen de minste bezwaren tegen de oprichting der bedoelde zegellakfabriek bestaan.

IV. het beroep van *A. J. Cohen, te Groningen, tegen een besluit van Burg. en Weth., waarbij hem vergunning is geweigerd voor de oprigting eener bewaarplaats van lompen en beenderen.*

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff brengt het volgend verslag uit:

A. J. Cohen, koopman te Groningen, heeft ingevolge de wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* n°. 95) aan het bestuur dier gemeente vergunning verzocht om op het perceel, kadastraal bekend als gemeente Groningen, sectie I, n°. 980, een bewaarplaats van lompen en beenderen te mogen oprichten.

Bij resolutie van 5 Julij 1879, no. 20, hebben Burg. en Weth. dat verzoek afgewezen wegens vrees voor schade aan de gezondheid, naardien het bedoelde perceel gelegen is in een dichtbebouwde en dichtbevolkte buurt.

Met inachtneming der wettelijke voorschriften heeft de verzoeker bij adres dd. 14 Julij ll. tegen die resolutie beroep ingesteld bij Z. M. Hij beweert, dat vrees voor schade aan de gezondheid in deze ongegrond is; — dat de afwijzing door het gemeentebestuur geweten moet worden aan overdreven klagten en bezwaren der gehoorde belanghebbenden, en hij beroept zich tot bestrijding daarvan op de getuigenis van personen, die in de nabijheid van het quaestieuse perceel gewoond hebben toen, in vroegere jaren, daar reeds bestaan heeft gelijke inrigting als de appellant er nu weer wil brengen.

Burg. en Weth. op het adres gehoord volharden bij hunne zienswijze, en Ged. Staten van Groningen verklaren die te deelen.

Nadat krachtens Zr. Ms. magtiging van 15 Augustus ll. no. 7 de overweging van dit geschil was aanhangig gemaakt, zijn geen stukken bij deze Afdeeling ingezonden.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Negen en twintigste Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 24 *September* 1879.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. VAN REENEN.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff.

Referendaris: Mr. L. P. Op den Hooff.

I. Door den VOORZITTER wordt voorlezing gedaan van de volgende Koninklijke besluiten:

1°. van 3 September 1879, n°. 14, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *verschillende belanghebbenden tegen een besluit van Burg. en Weth. te Arnhem, waarbij aan A. Pitlo vergunning is verleend voor de oprigting eener lood-, koper-, zink- en tingieterij en eene fijnsmederij in het perceel, kadastraal bekend sectie O, n°.* 1948.

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 318).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep ingesteld door:
1°. H. Haga, leeraar der Doopsgezinde Gemeente te Arnhem;
2°. den Kerkeraad van genoemde Gemeente;
3°. de vereeniging tot instandhouding der kweekschool voor onderwijzeressen te Arnhem;
tegen een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente, waarbij aan A. Pitlo vergunning is verleend voor de oprigting eener lood-, koper-, zink- en tingieterij en eene fijnsmederij in het perceel, kadastraal bekend sectie O, n°. 1948;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van den 20 Augustus 1879, n°. 43;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, van 30 Augustus 1879, n°. 44, Afd. Handel en Nijverheid;

Overwegende:

dat het gemeentebestuur van Arnhem bij besluit van 9 Julij 1878, no. 1053, aan A. Pitlo onder zekere voorwaarden vergunning heeft verleend om in het boven omschreven perceel eene lood-, koper- en zinkgieterij, eene smederij en eene koperslagerij op te rigten;

dat de tegenwoordige adressanten toen de vernietiging van dat besluit van Ons hebben verzocht, op grond van het geraas, door de inrigting te weeg gebragt, hinder van ernstigen aard zou veroorzaken voor de godsdienstoefeningen, die somtijds op werkdagen in het kerkgebouw worden gehouden, alsmede voor het godsdienstig onderwijs; dat brandgevaar zou ontstaan voor de aangrenzende pastorie; dat de studeerkamer in de pastorie als zoodanig en evenzoo voor het geven van onderwijs onbruikbaar zou worden; dat het onderwijs in de lokalen der kweekschool door het onophoudelijk geraas, getik en gehamer in de smederij zeer zou belemmerd worden;

dat daarop bij Ons besluit van 15 Januarij 1879, n°. 23, het bestreden besluit van Burg. en Weth. van Arnhem is vernietigd en is verklaard, dat de door A. Pitlo gevraagde vergunning niet kon worden verleend;

dat A. Pitlo toen een nieuw verzoek bij Burg. en Weth. heeft ingediend, namelijk om in hetzelfde perceel te mogen oprigten eene lood-, koper-, zink- en tingieterij en eene fijnsmederij;

dat Burg. en Weth. van Arnhem bij hun besluit van 21 Maart 1879, n°. 218/328, dat verzoek hebben toegestaan onder voorwaarden dat:

1°. de westelijke werkplaats in den tuin niet mag worden gebruikt voor smederij;

2°. in de werkplaats in den tuin alleen mag worden gevormd en gegoten;

3°. de zinken goten niet gedreven, maar gewalst worden en in de smederij geen groote stukken smeeijzer worden vervaardigd;

4°. de twee insluitmuren van de werkplaats in den tuin, aan zijde der aangrenzende erven, van spouwmuren zullen worden voorzien;

5°. de werkplaatsen der smidsen met steenen gevloerd worden en blijven;

6°. de smidsen geheel van ijzer en steen worden zamengesteld;

7°. de schoorsteen op een ijzeren boezem ruste;

8°. de schoorsteen eene binnenwerksche ruimte hebbe van minstens 22 bij 22 centimeters en hoog zij 1.50 meter boven het dak, daarin geen houten bindingen aangebragt worden en dat hij met steen of ijzer afgedekt zij;

9°. het gruis, dienende tot brandstof, niet in eene houten kist, maar in eenen ijzeren of steenen bak moet geborgen blijven;

10°. de smeltovens worden zamengesteld van vuurvaste steenen, de stook- en aschplaats door ijzeren deuren afgesloten zij en het rookkanaal verbonden worde in eenen gemetselden schoorsteen binnenwerks minstens 22 bij 22 centimeters wijd en het vertrek met eenen steenen vloer worde en blijve gevloerd;

dat de adressanten nu ook de intrekking dezer nieuwe vergunning van Ons ver-

zoeken, bewerende dat de gronden, waarop de vroegere vergunning is geweigerd, evenzeer geldig zijn voor deze gewijzigde aanvrage;

Overwegende:

dat de inrigting der fabriek thans geheel verschillend zal zijn van die waarvoor bij Ons besluit van 15 Januarij 1879 vergunning werd geweigerd; dat toch de koperslagerij, waarvan ernstige hinder voor het onderwijs werd gevreesd, niet zal worden opgerigt en dat de smederij, waarin uitsluitend voorwerpen zullen vervaardigd worden, benoodigd voor de pompenmakerij van den concessionaris, verplaatst zal worden tot op eenen afstand van 28.50 meters van het meest nabijgelegen schoollokaal en opgerigt zal worden in het midden der werkplaats op 8.22 meters van den westelijken zijgevel;

dat door eene wijziging van de gestelde voorwaarden kan gewaakt worden, dat geen ander gebruik van de lokalen worde gemaakt dan overeenkomstig de vergunning;

dat onder die omstandigheden de fabriek geen ernstig nadeel voor de kweekschool voor onderwijzeressen kan te weeg brengen;

dat dan ook de Inspecteur van het lager onderwijs, die ten vorigen jare intrekking der toen verleende vergunning in het belang van het onderwijs raadzaam achtte, heeft verklaard, dat er thans geene overwegende reden is om in het belang van het onderwijs de vergunning te weigeren;

dat het geraas der smederij voor de bewoners van de pastorie, die door het woonhuis van den concessionaris van de werkplaats wordt gescheiden en voor de catechisatiekamer, waarvan de ramen zóó geplaatst zijn, dat het geluid uit de werkplaats niet in eene richting daarheen wordt voortgeplant, niet in die mate hinderlijk geacht kan worden, dat daarom de vergunning zou moeten worden geweigerd;

dat de rook uit den schoorsteen van de werkplaats en van de gieterij niet van dien aard zal zijn, dat die als een hinder van ernstigen aard voor de buren kan worden aangemerkt;

Gezien de wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* n°. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

a. te handhaven de door Burg. en Weth. van Arnhem aan A. Pitlo verleende vergunning, echter onder wijziging der sub 1°., 2°. en 3°. gestelde voorwaarden en bepaling in plaats daarvan:

1°. dat de inrigtingen uitsluitend mogen worden gebezigd tot het verrigten der werkzaamheden, waarvoor zij aanvankelijk bestemd worden, blijkende uit de beschrijving, die het verzoek om vergunning vergezelt;

2°. dat in de werkplaats grenzende aan het erf der Vereeniging tot instandhouding der kweekschool, uitsluitend mag worden gevormd en gegoten;

3°. dat de smederij uitsluitend zal gebezigd worden tot vervaardiging van ijzerwerken voor pompen en in de zinkwerkerij drijven en klinken uitgesloten is; en dat uitsluitend handenarbeid mag worden aangewend;

b. te bevelen, dat de inrichting zal worden voltooid en in werking zijn binnen zes maanden na dagteekening van dit besluit.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 3 September 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
G. J. G. KLERCK

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

2°. van 5 September 1879, n°. 22, houdende beslissing omtrent het *geschil over de woonplaats van de arme krankzinnige Helena Sita de Kok, tijdens hare overbrenging naar het geneeskundig gesticht voor krankzinnigen te Dordrecht.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 340.)

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beslissende het geschil over de woonplaats van de arme krankzinnige Helena Sita de Kok, tijdens hare overbrenging naar het geneeskundig gesticht voor krankzinnigen te Dordrecht op 17 Februarij 1879;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 20 Augustus 1879, n°. 60;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 2 September 1879, La. B., Afd. Binnenl. bestuur;

Overwegende:

dat Helena Sita de Kok, op 8 Mei 1809 te Hardinxveld geboren, op 4 Januarij 1872 uit Hardinxveld, waar zij woonachtig was, vertrokken is naar Gorinchem, waar zij gevestigd is gebleven tot Januarij 1877, toen zij, bij het overlijden van haren toenmaligen meester, teruggekeerd is naar Hardinxveld en aldaar als meid-huishoudster in dienst getreden is en haar intrek genomen heeft ten huize van de aldaar zamenwonende halve broeders A. den Breegen en Joh. Hansum;

dat op 31 Januarij 1879, toen laatstgenoemde overleden is, haar door eerstgenoemde de dienst is opgezegd, dientengevolge zijne woning door haar is verlaten, en zij, met het hare, uit Hardinxveld, waar zij uitdrukkelijk verklaarde niet te willen blijven, vertrokken is naar Dordrecht, meenende, dat zij zich daar, hetzij als dienstbare, hetzij als verpleegde, wel zou kunnen vestigen;

dat deze hare verwachting echter niet is verwezenlijkt en zij, in plaats van dienstbetrekking of verpleging te vinden, te Dordrecht een onderkomen heeft moeten zoeken, kennelijk van geheel tijdelijken en voorbijgaanden aard, eerst in een slaapstede, daarna bij een bekende uit Hardinxveld, die haar echter weldra weder deed vertrekken, om ten slotte andermaal in bedoelde slaapstede, waaruit zij echter wegens hare zonderlinge gedragingen, zooals weldra bleek uit krankzinnigheid voortspruitende, door de politie is moeten verwijderd worden en ten slotte op 17 Februarij ll. in het krankzinnigengesticht te worden opgenomen;

Overwegende nu, dat voor de aanwijzing van woonplaats, bedoeld bij art. 26 alinea 1 van de wet van 28 Junij 1851 (*Stbl.* n°. 100), zooals die is gewijzigd bij de wet van 1 Junij 1870 (*Stbl.* n°. 85), gelet moet worden op den tijd, waarop de krankzinnigheid van dien aard is geworden dat overbrenging naar een geneeskundig gesticht noodig geoordeeld en daartoe de regterlijke magtiging aangevraagd is;

Overwegende:

dat dit, blijkens het boven overwogene, in casu heeft plaats gehad op 17 Februarij 1879 en dat de krankzinnige, waarover het geschil loopt, destijds hare woonplaats te Hardinxveld had verloren, zonder die hetzij te Dordrecht, hetzij elders, op nieuw te hebben gevestigd;

Gezien de aangehaalde wet, benevens de art. 79, 74 en 75 van het Burg. Wetb.;

Hebben goedgevonden en verstaan:

te bepalen, dat de overbrengings- en verplegingskosten van Helena Sita de Kok in een geneeskundig gesticht voor krankzinnigen zullen worden gekweten uit 's Rijks kas uit de fondsen voor dergelijke uitgaven bestemd.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, en aan de Algemeene Rekenkamer, tot informatie.

Het Loo, den 5 September 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
SIX.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

3°. van 5 September 1879, n°. 23, houdende beschikking op het beroep van *den Gemeenteraad van Lekkerkerk, van een besluit van Ged. Staten van Zuidholland dd.* 4/10 *Maart* 1879, *G. S., n°.* 22, *waarbij vermeerdering van het getal scholen in die gemeente is bevolen.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, blz. 325.)

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van den gemeenteraad van Lekkerkerk van een besluit van Ged. Staten van Zuidholland dd. 4/10 Maart 1879 G. S., no. 22, waarbij vermeerdering van het getal scholen is bevolen;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van den 20 Augustus 1879, no. 59;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 2 Sept. 1879, La. Q, afd. Onderwijs;

Overwegende:

dat de gemeenteraad van Lekkerkerk, toen in het laatst van het vorige jaar de hoofdonderwijzer aan de school voor meer uitgebreid lager onderwijs gestorven was, op 18 Jan. jl. besloot die school op te heffen, op grond dat het bezoek dier school zoodanig afnam dat verdere kosten voor instandhouding niet gerechtvaardigd werden geacht;

dat W. de Gruijter, die reeds vroeger met 32 andere inwoners aan den gemeenteraad verzocht had de school niet op te heffen, zijne bezwaren tegen dit besluit kenbaar maakte aan Ged. Staten;

dat Ged. Staten daarop, bij besluit van 4 Maart jl., beslisten dat het getal scholen, zooals dat bij besluit van den gemeenteraad van 18 Januarij bevorens was vastgesteld, onvoldoende was en mitsdien vermeerdering van dat getal door oprigting eener school voor meer uitgebreid lager onderwijs bevalen;

dat de gemeenteraad op 4 April besloot in het besluit van Ged. Staten te berusten met dien verstande dat de bevolen school eerst zou worden opgerigt wanneer aan de gemeente een subsidie van *f* 1000 zou zijn toegekend, waartoe de Raad zich tot Ons zou wenden;

dat, nadat Ged. Staten hadden te kennen gegeven dat met een uitstel tot dat door Ons op die aanvraag om subsidie zou zijn beslist geen genoegen kon worden genomen, en dat daarom hun besluit moest worden uitgevoerd of daarvan in beroep moest worden gekomen, de gemeenteraad op 28 Mei jl. besloot om, terugkomende op zijn besluit van 4 April bevorens, van het besluit van 4 Maart bij Ons in beroep te komen;

Overwegende:

dat de gemeenteraad beweert dat de uitgaven voor het behoud eener school van meer uitgebreid lager onderwijs, hoedanige school in geene gemeente van gelijk zielental in deze provincie bestaat, niet geregtvaardigd zijn, daar het getal bezoekers der school steeds afneemt en nu laatstelijk tot een onbeduidend cijfer is gezonken;

dat toch de school, die in 1873 door 37, in 1874 door 30, in 1875 door 29, in 1876 door 28 en in 1877 door 23 kinderen werd bezocht en die in Januarij 1878 nog 20 leerlingen telde, in Dec. van dat zelfde jaar slechts door 11 kinderen werd bezocht;

dat echter dat verminderd schoolbezoek gereedelijk kan worden verklaard door de langdurige ongesteldheid van den overleden hoofdonderwijzer, waardoor het onderwijs aan die school minder vruchtdragend was dan anders het geval zou geweest zijn; dat de kosten voor de instandhouding der school geenszins zoo drukkend zullen zijn als de gemeenteraad beweert, dewijl de school en het schoolameublement aanwezig is en alleen te rekenen valt op de bezoldiging van den nieuw aan te stellen hoofdonderwijzer; dat overigens, wanneer de gemeente door die uitgaven te zwaar wordt gedrukt, de wet den weg aanwijst tot erlanging van een subsidie ter tegemoetkoming in de kosten;

dat het cijfer der bevolking, dat op 31 December 1859 bedroeg 2696 zielen, op 31 Dec. 1878 tot 3009 was geklommen en dus de in 1860 erkende behoefte aan eene school voor meer uitgebreid lager onderwijs, thans zeker niet minder dan toen geacht kan worden te bestaan;

dat de omstandigheid, dat het adres van W. de Gruijter c. s. aan den gemeenteraad tot instandhouding der school geteekend werd door 27 personen, die niet voor eigen kinderen belang bij het behoud der school hebben, terwijl zij, als tot de hoogst aangeslagenen in den gemeentelijken hoofdelijken omslag behoorende, het meest in de kosten zullen moeten dragen, aantoont, dat juist door velen onder hen die geen eigen voordeel beoogen, maar op het belang der gemeente zien, op het behoud der school groote prijs wordt gesteld;

dat er onder deze omstandigheden geene termen zijn om adressants verzoek in te willigen;

Gezien de wet van 13 Aug. 1857 (*Stbl.* n°. 103);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van het besluit van Ged. Staten van Zuidholland van 4 Maart jl. het daartegen door den gemeenteraad van Lekkerkerk ingesteld beroep te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 5 September 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
SIX.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

4o. van 5 Sept. 1879, no. 39, houdende beschikking op het beroep van *P. van Vugt, bierbrouwer te Grave, van een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente, dd.* 19 *April* 1879, *houdende vergunning aan de firma Vis, Corthauts en Janssen tot het oprigten eener kunstboterfabriek met stoomwerktuig.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 322).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van P. van Vugt, bierbrouwer te Grave, van een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente dd. 19 April 1879, houdende vergunning aan de firma Vis, Corthauts en Janssen tot het oprigten eener kunstboterfabriek met stoomwerktuig op het perceel, kadastraal bekend gemeente Grave, sectie B, n^{0}. 653;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 20 Augustus 1879, no. 53;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 1 Sept. 1879, no. 40, afd. Handel en Nijverheid;

Overwegende:

dat E. F. Vis, handelende onder de firma Vis, Corthauts en Janssen, aan Burg. en Weth. van Grave, vergunning heeft gevraagd in de Maasstraat aldaar, op het perceel kadastraal bekend als sectie B, no. 653, eene kunstboterfabriek met stoomwerktuig te mogen oprigten;

dat in de volgens art. 7 der wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* no. 95) gehouden zitting door P. van Vugt, de door hem ook schriftelijk aangegeven bezwaren tegen het toestaan der vergunning mondeling zijn aangedrongen, bezwaren, voornamelijk hierin bestaande, dat de machinekamer der boterfabriek, die onmiddellijk zal grenzen aan den gistkelder zijner brouwerij, deze voor dat doel onbruikbaar zal maken;

dat Burg. en Weth. de gevraagde vergunning onder eenige daarbij gestelde voorwaarden hebben verleend;

dat van deze besliasing adressant bij Ons in beroep komende verzoekt, dat de gevraagde vergunning alsnog worde geweigerd;

dat Ged. Staten, op het adres gehoord, van oordeel zijn, dat de door den appellant geopperde bezwaren niet van dien aard zijn om op grond daarvan het besluit, waarbij de vergunning is verleend, te vernietigen, en ook de Hoofdingenieur van den Provincialen Waterstaat na een onderzoek in loco tot de overtuiging is gekomen, dat de ingediende bezwaren niet behoefden te leiden tot weigering der aangevraagde vergunning, maar daaraan door voorwaarden op allezins voldoende wijze kan worden tegemoet gekomen;

Overwegende:

dat adressant vreest dat de warmte, in de inrigting ontwikkeld, de temperatuur in zijnen gistkelder zoodanig zal doen rijzen, dat daardoor zijn bier zal bederven;

dat dit echter, volgens het gevoelen van den Hoofdingenieur, niet is aan te nemen, daar de muur, die de machinekamer van dien gistkelder scheidt, eene dikte heeft van $1^1/_2$ steen en gevoegelijk op eene dikte van 2 steen kan gebragt worden;

dat adressant verder beweert, dat de dreuning, door de locomobile te veroorzaken, hinderlijk zal zijn voor het gistingsprocédé, dat in den kelder daarnaast plaats heeft;

dat echter aan dit bezwaar kan worden tegemoet gekomen;

dat toch, wanneer de locomobile op minstens een halve meter afstand van den scheidingsmuur van het pand van van Vugt geplaatst wordt op gemetselde teerlingen gefundeerd, hoogstens 1 meter dieper dan de bestaande vloer van den aangelegen gistkelder, en de kammachine op een gemetselden teerling, diep in aanleg 1 meter onder den bodem, ook naar het gevoelen van den Hoofdingenieur geene hinderlijke dreuning voor de gisting van bier zal worden gevoeld;

dat adressants vrees voor bederf van drinkwater ongegrond is, daar zijn waterput op 9 à 10 meter afstand gelegen is van de grens van het eigendom, waarop de fabriek zal worden opgerigt, terwijl het afvalwater van daar zal worden afgevoerd naar het stadsriool, waardoor het onmiddellijk onder den geslechten walgang in de rivier de Maas loopt;

dat er derhalve geen voldoende termen aanwezig zijn om adressants verzoek in te willigen en de gevraagde vergunning alsnog te weigeren;

Gezien de wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* n°. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

ongegrond te verklaren het door adressant ingesteld beroep en met handhaving van de beschikking van Burg. en Weth. van Grave, voor zoover daarbij aan de firma Vis, Corthauts en Janssen vergunning werd verleend tot oprigting eener kunstboterfabriek, te bepalen:

dat de fabrieksschoorsteen worde opgetrokken op eene hoogte van minstens 15 meters uit den beganen grond;

dat het vuile water en alle onreine stoffen, komende uit de fabriek, door middel van een waterdigt riool, moeten worden afgevoerd in de rivier de Maas;

dat het stoomwerktuig, bij de boterfabriekatie te bezigen, zal zijn eene locomobile van hoogstens 16 paardenkracht;

dat die locomobile zal worden geplaatst op minstens $^1/_2$ meter afstand van den scheidingsmuur met het pand van van Vugt en op gemetselde teerlingen gefundeerd, 1 meter dieper dan de bestaande vloer van den daarnaast gelegen gistkelder;

dat de kammachine geplaatst wordt op eenen gemetselden teerling diep in aanleg 1 meter onder den bodem;

dat de muur, die de machinekamer van den gistkelder scheidt, eene dikte zal moeten hebben van minstens 2 steen;

dat de inrigting in orde gebragt en in werking zal zijn binnen zes maanden na dagteekening van dit besluit.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 5 September 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
G. J. G. Klerck.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Alewijn.

5o. van 8 September 1879, n°. 17, houdende beschikking op het adres van *den Gemeenteraad van 's Gravenhage tegen een besluit van Ged. Staten van Zuidholland, van* 17 *Februarij jl., n°.* 36, *waarbij goedkeuring is onthouden aan het raadsbesluit van* 5 *November* 1878, (waarbij aan C. H. Voorhoeve ten gebruike is afgestaan het locaal van de Gemeenteschool aan de Badhuisstraat te Scheveningen, tot het houden eener Zondagschool voor kinderen).

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 179).

Het besluit luidt aldus:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op het adres van den gemeenteraad van 's Gravenhage, bij Ons voorziening vragende tegen een besluit van Ged. Staten van Zuidholland van 17 Februarij ll., n°. 36, waarbij goedkeuring is onthouden aan het raadsbesluit van 5 November 1878;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 28 Mei 1879 n°. 26;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 5 September 1879, La. E., afd. Onderwijs;

Overwegende:

dat bij het bovenbedoeld besluit de Raad van 's Gravenhage aan den heer C. H. Voorhoeve het locaal van de gemeenteschool aan de Badhuisstraat te Scheveningen ten gebruike heeft afgestaan tot het houden eener Zondagschool voor kinderen, van welke school het doel wordt opgegeven te zijn het verhalen der geschiedenissen des Ouden en des Nieuwen Testaments;

dat de Raad dit besluit ter goedkeuring heeft gezonden aan Ged. Staten, maar dat deze daaraan hunne goedkeuring hebben onthouden op grond van art. 23 laatste lid

van de wet op het lager onderwijs, welke bepaling naar hun oordeel, geene andere beteekenis kan hebben dan eene beperking der bevoegdheid, bij art. 138 der Gemeentewet aan den Raad toegekend, en dat mitsdien het in gebruik geven van de schoollokalen voor godsdienstonderwijs uitsluitend kan geschieden aan kerkgenootschappen en ten behoeve der leerlingen, die er te school gaan, iets wat in het besluit van den Raad van 's Gravenhage niet is in acht genomen;

Overwegende:

dat in de eerste plaats moet worden beslist, of bij voornoemd raadsbesluit zoodanige beschikking over gemeente-eigendom is genomen, als bij art. 194 der Gemeentewet aan de goedkeuring van Ged. Staten is onderworpen;

Overwegende:

dat, in het stelsel dier wet, geen gemeente-eigendom, zoolang het ter publieke dienst bestemd is, bij burgerlijke overeenkomst, ten behoeve van derden beschikbaar kan worden gesteld;

dat het genot of gebruik daarvan niet krachtens overeenkomst, maar door verordening van het openbaar gezag wordt geregeld, en dat, bijaldien voor dat genot of gebruik gelden aan de gemeente worden betaald, deze als belasting worden beschouwd;

dat dan ook art. 194 der wet alleen het oog kan hebben op die gemeente-eigendommen, welke niet ter publieke dienst bestemd zijn, maar die ten bate der gemeentekas aan anderen in huur of gebruik worden gegeven en geschikt zijn om zoowel ondershands als in het openbaar uitgegeven te worden;

dat de gemeenteschool aan den Badhuisweg te Scheveningen is eene openbare gemeente-inrigting, welke dus niet het onderwerp kan zijn eener regtshandeling, zooals in art. 194 wordt bedoeld;

dat daartegen niet afdoet de omstandigheid, dat zij slechts gedurende den tijd, dat zij voor het van gemeentewege gegeven onderwijs niet vereischt is, ten gebruike wordt afgestaan, vermits die omstandigheid haar het karakter van publieke instelling niet doet verliezen, maar alleen veroorlooft, dat zij niettegenstaande dat karakter, tot een ander einde tijdelijk wordt aangewezen;

dat dan ook de gemeenteraad ten opzigte van die school geene beschikking heeft kunnen nemen in den zin van art. 194, maar dat zijn besluit alleen is te beschouwen als eene de gemeente tot niets verbindende vergunning, omtrent het gebruik van eene instelling, staande onder zijn beheer;

dat het verleenen van eene dergelijke vergunning nergens aan de goedkeuring van Ged. Staten is onderworpen;

dat de vraag, of de Raad wel de bevoegde magt zij om eene dergelijke vergunning te geven, en of dat niet veeleer tot den werkkring van Burg. en Weth. behoort, in den tegenwoordigen stand der zaak door Ons niet kan worden beslist;

Gezien art. 194 der Gemeentewet;

Hebben goedgevonden en verstaan:

met vernietiging van het besluit van Ged. Staten van Zuidholland van 17 Februarij 1879, no. 36, te verklaren, dat op het besluit van den Gemeenteraad van 's Graven-

hage van 5 November ll., hierboven vermeld, geene goedkeuring van Ged. Staten wordt gevorderd.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 8 September 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
SIX.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

6o. van 8 September 1879, no. 18, houdende beschikking op het beroep van *den Gemeenteraad van Vlissingen van een besluit van Ged. Staten van Zeeland, dd.* 12/21 *April* 1879, *n*o. 1365, *a*/19, *waarbij vermeerdering van het getal scholen in die gemeente is bevolen.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 341).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van den Gemeenteraad van Vlissingen van een besluit van Ged. Staten van Zeeland, dd. 12/21 April 1879, no. 1365 a/19, waarbij vermeerdering van het getal scholen in die gemeente is bevolen;

Den Raad van State, Afd. voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van den 26 Augustus 1879, no. 63;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 5 September 1879, la. L., Afd. Onderwijs;

Overwegende:

dat Ged. Staten bij besluit van 12/21 April ll. vermeerdering bevalen van het getal openbare lagere scholen te Vlissingen en wel vermeerdering met eene school voor het onder letter *a—i* van art. 1 der wet vermeld lager onderwijs, toegankelijk tegen een schoolgeld, zich bewegende tusschen dat voor de burgerdagschool en de school voor min- en onvermogenden, en mitsdien met eene dusgenaamde tusschenschool voor gewoon lager onderwijs;

dat de Gemeenteraad, na op 17 Junij te hebben besloten om, in afwachting van een nieuw te stichten schoolgebouw voor gewoon lager onderwijs, ten dienste van on-

of minvermogenden tijdelijk een geschikt schoollocaal in te richten voor ongeveer 70 kinderen, op 18 Junij ll. zich tot Ons wendde, betwistende de bevoegdheid van Ged. Staten om bij het bevel tot vermeerdering van het aantal scholen tevens grenzen te stellen, binnen welke het bedrag van het daar te heffen schoolgeld zal moeten worden bepaald, verzoekende het raadsbesluit tot oprigting van eene tweede school voor on- en minvermogenden te handhaven;

Overwegende:

dat Ged. Staten teregt vermeerdering van het getal scholen voor openbaar lager onderwijs hebben bevolen, daar ook volgens erkentenis van den Gemeenteraad het bestaande getal voor de behoefte onvoldoende is;

dat echter Ged. Staten tevens bevolen hebben, dat de op te rigten school toegankelijk moest zijn tegen een schoolgeld, zich bewegende tusschen dat voor de burgerdagschool en de school voor min- en onvermogenden;

dat art. 17 der wet van 13 Augustus 1857 (*Stbl.* n°. 103) alleen bepaalt dat, zoo Ged. Staten het getal scholen onvoldoende achten, zij vermeerdering bevelen;

dat wel Ged. Staten beweren, dat art. 17 in verband moet worden beschouwd met art. 16, en dus Ged. Staten, die moeten beoordeelen, of het getal voldoende is niet alleen voor de bevolking maar ook voor de behoefte, bevoegd moeten zijn te bepalen, binnen welke grenzen het door den Raad vast te stellen schoolgeld zich zal moeten bewegen;

dat echter de onderwijswet in artt. 33 en 34 de heffing van schoolgeld facultatief heeft gesteld en dus aan den Gemeenteraad vrij en onverlet heeft gelaten in het geheel geen schoolgeld te heffen, en dat zij, waar tot heffing wordt besloten, aan het Gemeentebestuur heeft overgelaten het bedrag daarvan onder Onze goedkeuring te bepalen;

dat derhalve Ged. Staten door hunne bepaling .omtrent het schoolgeld aan de vrijheid van den Gemeenteraad hebben te kort gedaan en hunne bevoegdheid zijn te buiten gegaan door hun bevel uit te strekken tot een onderwerp, dat alleen en uitsluitend door den Gemeenteraad onder Onze goedkeuring kan worden geregeld;

dat adressants verzoek, om handhaving van zijn besluit tot oprigting eener tweede school voor on- en minvermogenden, alleen beschouwd moet worden als het noodzakelijk gevolg van zijne betwisting der bepaling omtrent het te heffen schoolgeld en daarop alzoo geene afzonderlijke beslissing te pas komt;

dat in allen geval dat verzoek niet vatbaar is voor inwilliging, omdat een besluit van eenen Gemeenteraad tot oprigting eener school geene handhaving noodig heeft;

Gezien de wet van 13 Augustus 1857 (*Stbl.* n°. 103);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van het besluit van Ged. Staten van Zeeland, voor zoover daarbij vermeerdering is bevolen van het getal openbare lagere scholen te Vlissingen met een school voor het onder letter *a—i* van art. 1 der wet vermeld lager onderwijs, te vernietigen de daaraan toegevoegde bepaling, dat die nieuwe school toegankelijk zal moeten zijn tegen een schoolgeld, zich bewegende tusschen dat voor de burger-

dagschool en de school voor min- en onvermogenden, en mitsdien zal moeten zijn eene dusgenaamde tusschenschool voor gewoon lager onderwijs.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 8 September 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
SIX.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

Aan de orde is

II. het beroep van *den Kerkeraad der Christelijk Gereformeerde gemeente te Kockengen, tegen eene beslissing van het gemeentebestuur aldaar, voor zooveel de voorwaarde betreft, waarbij aan den kerkeraad vergunning is verleend om eene nieuwe kerk te stichten op een terrein gelegen aldaar, binnen den afstand van* 200 *meters van andere kerken.*

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF brengt het volgend verslag uit:

Ter vervanging van het sints dertig jaren bij haar in gebruik zijnde en vervallen geraakte houten kerkgebouwtje, heeft de Christelijke Gereformeerde Gemeente te Kockengen in het voorjaar van 1878 het plan gevormd om op onmiddellijk aangrenzend terrein een nieuwe steenen kerk te stichten. Op korten afstand, ± 30 meters, westelijk van dat, aan de Nieuwstraat uitkomende erf, staat de Roomsch-Katholijke Kerk; en op ongeveer denzelfden afstand, oostelijk, die der Nederduitsch-Hervormde gemeente. Mitsdien was voor den beoogden bouw de vergunning noodig, bedoeld bij art. 7 der wet van 10 September 1853 (*Stbl.* n°. 102). Zij werd, op aanvrage van den kerkeraad, door Burg. en Weth. van Kockengen, bij resolutie van 5 April 1878 verleend. Evenwel niet anders dan onder zekere voorwaarden, waarvan de tweede (de eenige, die hier behoeft vermeld te worden) deze was:

„dat in den voorgevel" (van het gebouw aan de Nieuwstraat) „geene ramen aangebragt mogen worden".

Tot het stellen dier voorwaarde waren Burg. en Weth. gebragt door het van wege den kerkeraad der Nederduitsche Hervormde Gemeente geopperde bezwaar, dat het gezang en het orgelspel in de Nieuwe Kerk stoornis in de zijne veroorzaken zouden.

De kerkeraad der Christelijke Gereformeerde Gemeente berustte in die voorwaarde niet en, gezwegen van een ander later vervallen bezwaar, verzocht hij bij adres van

23 April 1878 aan Ged. Staten van Utrecht de vernietiging dier voorwaarde, aanvoerende, „dat het kerkgebouw bij ontstentenis van ramen aan den voorgevel, voor bijna de helft van licht verstoken zou blijven; dat verspreiding van het geluid toch wel niet enkel door de ramen van den voorgevel te wachten is; en dat, in den toestand der onderscheidene kerken te Kockengen, door het nieuwe steenen gebouw, in vergelijking met het (thans) bestaande houten kerkje, veel verbetering voor de andere gemeenten zal worden aangebragt".

Ged. Staten van Utrecht echter hebben, na door hunne gecommitteerden in loco ingesteld onderzoek, in dd. 12 September 1878 het verzoek van den kerkeraad afgewezen en het besluit van het Gemeentebestuur gehandhaafd, op grond, dat „bij gebreke der aangevallene voorwaarde godsdienstoefening in de Nieuwe Kerk voor de dienst in die der Hervormde Gemeente hinderlijk zou wezen".

De kerkeraad, zich daarmede bezwaard achtende, heeft bij adres dd. 22 Maart ll. zich gewend tot den Koning met eerbiedig verzoek om vernietiging der bedoelde voorwaarde.

Nadat de overweging van dit geschil krachtens 's Konings magtiging op 10 Julij ll. bij deze Afdeeling was aanhangig gemaakt, zijn bij haar ingekomen:

1°. eene missive van het parochiaal kerkbestuur der Roomsch-Katholieke gemeente te Kockengen, houdende kennisgeving dat het te dezer zake geen bezwaren of beweringen ingebragt heeft noch heeft in te brengen;

2°. eene missive van den appelleerenden kerkeraad waarbij deze, volhardende bij zijne bovenvermelde beschouwingen, subsidiair als het ware, verzoekt, dat althans ter verlichting dubbele ramen zullen mogen worden aangebragt met een tusschenruimte van 15 tot 20 cM.;

en 3°. eene missive van den kerkeraad der Nederduitsche Hervormde gemeente te Kockengen, waarbij de overbodigheid der quaestieuse ramen voor de behoorlijke verlichting van het nieuwe gebouw en de schadelijkheid daarvan voor ongestoorde godsdienstoefening in zijne kerk worden aangedrongen.

De heer VAN DER STEEN, predikant der Gereformeerde gemeente te Kockengen, heeft het beroep bestreden en opgemerkt, dat er een groot onderscheid bestaat tusschen kerkbestuur en kerkeraad, en dat deze laatste nooit officieel in deze zaak bemoeid werd. Burg. en Weth. hebben zich nopens deze aangelegenheid gewend tot het kerkbestuur, maar de kerkeraad is daarin nooit erkend geworden.

Een lid van den Chr. Ger. Kerkeraad licht het beroep nader toe, en zegt dat in de kerk bepaald behoefte bestaat aan meer ramen en aan meer licht, maar dat men trachten zal, door den aanleg van dubbele ramen, de voortplanting van het geluid te voorkomen.

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF merkt op, dat Burg. en Weth. in hunne resolutie wel degelijk zeggen, dat *kerkbestuur* EN *kerkeraad* zijn gehoord.

De heer VAN DER STEEN houdt vol, dat de kerkeraad niet officieel werd gehoord.

De *Staatsraad* DE VRIES vraagt, of er dan bezwaren bij den kerkeraad bestaan en welke die dan zijn?

De heer VAN DER STEEN antwoordt, dat het zingen niet het kerkbestuur maar den kerkeraad aangaat, en dat deze niet is gehoord. Het bezwaar lag in het zingen.

De *Staatsraad* DE VRIES. Zou het zingen dan worden gehoord?

De heer VAN DER STEEN. Wel degelijk.

De *Staatsraad* DE VRIES. Het zingen mag dan kunnen worden gehoord, maar hooren is nog niet altijd stoornis.

De heer VAN DER STEEN. Ja, maar als men zich in eene kerk niet goed kan verstaan, dan wordt er ook geene notitie van de godsdienstoefening genomen.

III. het beroep van *Kerkvoogden der Gereformeerde Gemeente te Oudewater, tegen een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente, waarbij aan L. van Loon Hzn. vergunning is verleend voor de oprigting eener stoomolieslagerij.*

De *Staatsraad* DE VRIES brengt het volgende verslag uit:

Burg. en Weth. van Oudewater hebben bij besluit van 11 Junij 1879 aan L. van Loon Hzn. te Dordrecht vergunning verleend tot oprigting eener stoomolieslagerij op het Noordoostelijk gedeelte van het perceel n°. 1869, en zulks niettegenstaande de bezwaren ingebragt door kerkvoogden van de Hervormde gemeente, op grond van den hinder, dien zij vreezen voor de godsdienstoefeningen en catechisatiën in het op 100 meter afstand geplaatste kerkgebouw.

Tegen dit besluit zijn kerkvoogden bij Z. M. in beroep gekomen, nader betoogende, dat het geraas dier olieslagerij voor de uitoefening van den eeredienst bepaaldelijk belemmerend zal zijn.

Ged. Staten over dit verzoek gehoord leggen, behalve de andere stukken betrekkelijk de behandeling dezer zaak, een schrijven over van het gemeentebestuur en een berigt van den hoofdingenieur van den Waterstaat.

Het gemeentebestuur schrijft, dat door appellanten tijdig aan hun collegie mededeeling is gedaan van het ingesteld beroep en dat daarvan de voorgeschreven openbare kenuisgeving is gedaan; dat de appellanten echter verzuimd hebben aan den verkrijger der vergunning bij exploit van het beroep kennis te geven. Zij voegen daarbij dat, al moge in de kerk soms het kloppen der stoomolieslagerij kunnen worden gehoord, dit voor de te houden catechisatiën zeker volstrekt geen hinder kan geven, daar die worden gehouden in een ingesloten kamer aan het andere einde der kerk.

De hoofdingenieur meldt dat de afstand der stampers tot het midden der kerk ongeveer 90 M. bedraagt; dat, vermits men met hout te doen heeft, het geluid door die stampers teweeggebragt niet zeer doordringend zal zijn; dat daarenboven op de Zondagen en algemeen erkende christelijke feestdagen niet gewerkt mag worden; in allen geval zou het opnemen van eene voorwaarde, strekkende om het in werking zijn der stampers tijdens de godsdienstoefeningen te verbieden, voldoende zijn om allen hinder te voorkomen.

Ged. Staten adviseren tot niet-ontvankelijk verklaring van appellanten, tenzij door hen het bewijs worde geleverd, dat de voorgeschreven kennisgeving aan den concessionaris is gedaan; en zoo dat geleverd wordt, te beslissen dat de ingediende bezwaren geen voldoenden grond opleveren tot vernietiging der verleende vergunning en evenmin om daaraan nadere voorwaarden te verbinden.

Door kerkvoogden is aan den Raad van State eene memorie ingediend, waarbij zij erkennen dat het exploit bij art. 15 al. 2 der wet voorgeschreven, in deze niet is gedaan, maar de hoop te kennen geven, dat, zoo zij op dien grond niet-ontvankelijk verklaard worden, aan hunne bezwaren toch tegemoet zal worden gekomen op de wijze door den hoofdingenieur aan de hand gedaan.

De burgemeester van Oudewater, de heer Haentjens Dekker, treedt als belanghebbende op en bestrijdt het beroep.

De voorzitter-kerkvoogd der Christelijk Gereformeerde gemeente te Oudewater, licht het beroep toe. Hij erkent, dat de gewone vorm, bij de wet voorgeschreven, niet is in acht genomen, maar hij houdt vol, dat van Loon wel kennis heeft gedragen van de bezwaren van den kerkeraad. Overigens was het verzuim uit onwetendheid met de bepalingen der wet voortgevloeid.

De burgemeester verklaart, dat er voor Burg. en Weth. geene redenen bestaan, om op het genomen besluit terug te komen. De werking van het stoomwerktuig zal wel worden gehoord, maar daardoor zal geen stoornis ontstaan. De burgemeester meent, dat de appellanten niet aan de voorschriften der wet hebben voldaan en alzoo niet-ontvankelijk behooren te worden verklaard.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de Vergadering gesloten.

Dertigste Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 1 *October* 1879.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. VAN REENEN.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. H. C. Verniers van der Loeff.
Mr. J. Heemskerk Azn.

Referendaris: Mr. L. P. Op den Hooff

I. Door den VOORZITTER wordt voorlezing gedaan van de volgende Koninklijke besluiten:

1o. van 25 September 1879, no. 13, houdende *benoeming van Mr. J. Heemskerk Azn., tot lid van de Afdeeling voor de geschillen van bestuur.*

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 19 September 1879, la. L., afd. Binnenl. bestuur;
Gezien art. 13 der wet van 21 December 1861 (*Stbl.* no. 129):
Den Raad van State gehoord (advies van 23 September 1879, no. 6);
Gelet op het nader rapport van Onzen voornoemden Minister van 24 September 1879, la. I, afd. Binnenl. bestuur;

Hebben goedgevonden en verstaan:

te benoemen tot lid der Afdeeling van den Raad van State, voor de geschillen van bestuur, Mr. J. Heemskerk Az., lid van den Raad van State.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State en aan de Departementen van algemeen bestuur.

's Gravenhage, 25 September 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
SIX.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

2o. van 11 September 1879, n°. 17, houdende beslissing omtrent een *geschil tusschen de gemeenten Zwijndrecht en Groote Lindt, provincie Zuidholland, over de vraag, aan welke gemeente de toegangsweg tot het station Zwijndrecht aan den Staatsspoorweg van Willemsdorp naar Rotterdam behoort te worden overgedragen.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, blz. 306).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beslissende een geschil tusschen de gemeenten Zwijndrecht en Groote Lindt, provincie Zuidholland, over de vraag, aan welke gemeente de toegangsweg tot het station Zwijndrecht aan den staatsspoorweg van Willemsdorp naar Rotterdam behoort te worden overgedragen;

Den Raad van State, Afd. voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 27 Augustus 1879, n°. 54;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 9 September 1879, n°. 26, afd. Waterstaat B.;

Overwegende:

dat de toegangsweg in geschil is de paralelweg, die van de Molensteeg, onder de gemeente Zwijndrecht, langs de spoorbaan toegang geeft tot het station Zwijndrecht, dat in de gemeente Groote Lindt staat, en dat die weg alzoo op het grondgebied van beide gemeenten ligt;

dat het gemeentebestuur van Zwijndrecht beweert, dat niet de eerste alinea van art. 70 der wet van 9 April 1875 (*Stbl.* n°. 67), maar de derde van dat artikel op dezen weg toepasselijk is, omdat die weg in 1872 en dus vóór de wet van 1875 is aangelegd, waarom niet de gemeente, maar de maatschappij tot exploitatie van staatsspoorwegen de onderhoudspligtige is, terwijl het gemeentebestuur van Groote Lindt van oordeel is, dat de weg aan de gemeente Zwijndrecht behoort te worden overgedragen, omdat deze daarbij het grootste belang heeft;

dat alinea 3 van het aangehaalde art. 70 alleen gewaagt van wegen, die reeds vóór den aanleg van eenen spoorweg zijn aangelegd, hetgeen met den hier bedoelden weg het geval niet is; dat deze toch bij gelegenheid van den aanleg der spoorbaan is gemaakt om tot toegang naar het station te dienen;

dat hier dus behoort te worden gevraagd, welke van de beide gemeenten, op wier grondgebied de weg gelegen is, het meest overwegend belang bij den toegang tot het station geacht moet worden te hebben;

dat nu verreweg het grootste gedeelte van dien weg, namelijk het gedeelte tusschen de Molensteeg en de Boortjessteeg, uitsluitend ten behoeve der gemeente Zwijndrecht tot toegang naar het station dient;

dat voorts blijkens de uitgewerkte plannen en teekeningen, indertijd voor den aanleg van den spoorweg van Willemsdorp naar Rotterdam in de gemeenten Zwijndrecht en Groote Lindt opgemaakt, de bedoelde weg in zijn geheel, van de Molensteeg af tot aan het station Zwijndrecht, bepaaldelijk is aangelegd als toegangsweg in het belang der gemeente Zwijndrecht;

Gelet op art. 70 der wet van 9 April 1875 (*Stbl.* n°. 67) en op Ons besluit van 23 Maart 1876 (*Stbl.* n°. 55);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te verklaren, dat de toegangsweg, strekkende van de Molensteeg, onder de gemeente Zwijndrecht, langs de spoorbaan en tot aan het station Zwijndrecht, in de gemeente Groote Lindt, aan de gemeente Zwijndrecht behoort te worden overgedragen.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 11 September 1879.

WILLEM

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
G. J. G. Klerck.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Alewijn.

3°. van 18 September 1879, n°. 10, houdende beschikking op het beroep van *A. van Weel te Ouddorp, van het besluit van Ged. Staten van Zuidholland dd.* 10 *Junij* 1879, *n*°. 24.

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 354).

Het besluit luidt aldus:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op het beroep van Anthony van Weel te Ouddorp van het besluit van Ged. Staten van Zuidholland dd. 10 Junij 1879, n°. 24;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 8 September 1879, no. 68;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 16 September 1879, no. 14, Afd. Onderwijs;

Overwegende:

dat de appellant, hoofdonderwijzer aan de openbare lagere school te Ouddorp, van Ons verzoekt de hem door Ged. Staten van Zuidholland bij hun aangevallen besluit geweigerde goedkeuring tot het gelijktijdig bekleeden van de betrekking van brievengaarder in genoemde gemeente, waartoe hij bij beschikking van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid dd. 5 Mei 1879 is benoemd;

Overwegende:

dat volstrekte onthouding van hem die als brievengaarder fungeert van alle werkzaamheden met het postwezen in verband staande, zoo dikwijls en zoo lang er telken dage school wordt gehouden, voor het publiek in eene uitgestrekte gemeente in te groote mate ongeriefelijk zou wezen om op den duur te kunnen of te mogen worden volgehouden;

dat van de gelijktijdige waarneming van het hoofdonderwijzers- en het brievengaardersschap in casu schade is te duchten voor het onderwijs en den goeden gang van zaken in de school;

dat toch de school te Ouddorp niet staat in de onmiddellijke nabijheid van het woonhuis van den hoofdonderwijzer;

dat zij door ongeveer 350 leerlingen wordt bezocht, en dat de hoofdonderwijzer met het doorloopende oppertoezigt over hulppersoneel en leerlingen persoonlijk met het onderwijs eener klasse is belast;

dat onder die omstandigheden bij inwilliging van des appellants verzoek tijdelijke verwijderingen van den hoofdonderwijzer uit de school met genoegzame zekerheid te verwachten zijn en die gemeenteambtenaar niet zoo ongestoord en onverdeeld de belangen van de school en het onderwijs zou kunnen behartigen als eene zoo talrijk bezochte school vordert en de gemeente het regt heeft te verlangen;

Gezien art. 13 en art. 24 der wet op het lager onderwijs van 13 Augustus 1857 (*Stbl.* no. 103);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van het besluit van Ged. Staten van Zuidholland van 10 Junij 1879 G. S. no. 24, het daartegen ingesteld beroep ongegrond te verklaren.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

's Gravenhage, 18 September 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
SIX.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

4. van 18 September 1879, n_o. 14, houdende beschikking op het beroep van *het bestuur van den calamiteusen Vlietepolder tegen het besluit van Ged. Staten van Zeeland dd.* 30 *Mei* 1879, *n*°. 2329/116.

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 358).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van het bestuur van den calamiteusen Vlietepolder tegen het besluit van Ged. Staten van Zeeland dd. 30 Mei 1879 n°. 2329/116;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 8 September 1879, n°. 69;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 15 September 1879, n°. 23, afd. Waterstaat A;

Overwegende:

dat Ged. Staten van Zeeland bij besluit van 19 April 1876 de uitkeering, die overeenkomstig art. 3 der wet betreffende de calamiteuse polders in dat gewest van 19 Julij 1870 (*Stbl.* n°. 119) door den calamiteusen Vlietepolder gedaan moet worden, bepaald hebben op *f* 106 's jaars en zulks voor het tijdvak van 1 Mei 1875 tot 30 April 1882;

dat de Ingelanden van dien polder op 6 Januarij 1879 besloten hebben aan Ged. Staten te verzoeken om met wijziging van hun gezegd besluit de genoemde jaarlijksche uitkeering voor den vervolge terug te brengen tot *f* 66.29[5] en wel omdat de bij art. 3 al. 1 der aangehaalde wet bedoelde inkomsten waren verminderd en de uitgaven vermeerderd;

dat Ged. Staten bij hun in den hoofde dezes vermeld besluit verklaard hebben om daarbij aangegeven redenen gezegd verzoek niet te kunnen inwilligen;

en dat het bestuur van den Vlietepolder bij adres van 24 Junij 1879 tegen dat besluit van Ons heeft gevraagd voorziening krachtens art. 3 alinea ultima juncto art. 2 alinea ultima van de bovengenoemde wet;

Overwegende:

dat de zooeven vermelde wetsbepalingen wel aan de besturen der calamiteuse polders den weg openen om binnen zekeren termijn bij Ons voorziening te vragen tegen het besluit van Ged. Staten, waarbij bepaald wordt het bedrag dat ter beschikking moet worden gesteld van het in art. 11 der meergemelde wet bedoelde dijksbestuur;

dat echter het ten deze aangevallen besluit van Ged. Staten dd. 30 Mei/7 Junij jl. geenszins strekte om omtrent bedoeld bedrag iets te bepalen;

dat immers Ged. Staten daarbij blootelijk en zonder meer verklaard hebben "niet te kunnen inwilligen een verzoek om verandering te brengen" in hun besluit van 19 April 1876, n°. 22*b*, waarbij zij de bepaling van het bedrag voor de loopende zeven jaren gaven en in welk besluit destijds door het bestuur van den Vlietepolder is berust;

dat het aangevallen besluit alzoo niet is een zoodanig waartegen art. 3 beroep op Ons toelaat noch eenigerlei andere wetsbepaling beroep in deze wettigt;

Gezien de wet van 19 Junij 1870 (*Stbl.* n°. 119);

Hebben goedgevonden en verstaan:

het bestuur van den Vlietepolder niet-ontvankelijk te verklaren in zijn tegen het besluit van Ged. Staten van Zeeland dd. 30 Mei 1879 n°. 2329/116 ingesteld beroep.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

's Gravenhage, 18 September 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
G. J. G. KLERCK.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

5°. van 19 September 1879, n°. 4, houdende beschikking op het *adres van den Gemeenteraad van Heeswijk, daarbij in beroep komende van het besluit van Ged. Staten van Noordbrabant van* 15 *Mei* 1879, *voor zooveel betreft twee der daarbij uit de gemeenterekening over* 1877 *verworpene posten van uitgaaf.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 312).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het aan Ons ingediend adres van den gemeenteraad van Heeswijk, daarbij in beroep komende van het besluit van Ged. Staten van Noordbrabant van 15 Mei 1879, voor zooveel betreft twee der daarbij uit de gemeenterekening over 1877 verworpene posten van uitgaaf;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord (advies van den 3 September 1879, n°. 58);

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 17 September 1879, n°. 5, afd. Binnenl. bestuur;

Overwegende:

dat de eene post van uitgaaf betreft eene som van *f* 14, voor vergoeding aan twee

leden van den Gemeenteraad voor het houden van opzigt bij de ontginning van heidegronden, welke uitgaaf door Ged. Staten geoordeeld is strijdig te zijn met art. 23 l[a]. *f* der gemeentewet, terwijl de Raad de regtmatigheid dier uitgave verdedigt, omdat het opzigt op die ontginning, gehouden door twee deskundige daartoe benoemde leden uit zijn midden, zuiniger kon geschieden, dan door daartoe aan te stellen bezoldigde andere personen; en dat de andere post van uitgaaf betreft eene som van *f* 15, voor vergoeding aan den secretaris van zijne reiskosten naar 's Hertogenbosch, ter bijwoning der aldaar gehouden bijeenkomst van burgemeesters en secretarissen.

Overwegende:

ten aanzien van eerstgemelden post, dat de gemeenteraad van Heeswijk bij zijn besluit van 23 Februarij 1877 twee leden uit zijn midden heeft benoemd tot het houden van toezigt op de ontginning van gemeentegronden, zonder daarbij eenige belooning of vergoeding voor tijdverlies te bepalen;

dat derhalve, daargelaten de vraag of de raad tot zulk eene benoeming met het oog op art. 54, al. 1, 2 en 3 der gemeentewet bevoegd was, Burg. en Weth. niet geregtigd waren om aan die beide raadsleden daarvoor eenige vergoeding uit de gemeentekas toe te leggen;

en ten aanzien van den tweeden gemelden post, dat, behalve dat die uitgave niet valt onder de omschrijving van den betrokken post op de gemeentebegrooting, de secretaris onder geene benaming eenige toelage mag genieten boven de jaarwedde overeenkomstig art. 104 der gemeentewet bepaald;

Gezien artt. 227 en 201 der wet van 29 Junij 1851 (*Stbl.* no. 85);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te verklaren, dat Ged. Staten van Noordbrabant bij hun besluit van 15 Mei jl. teregt de twee voormelde uitgaven in de rekening van de gemeente Heeswijk over 1877 niet hebben geleden.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 19 September 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
SIX.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

Aan de orde is:

II. het beroep van *P. G. van Hoorn, molenaar te Boxtel, van een besluit van Ged. Staten van Noordbrabant, van* 2 *Mei* 1879, *G,* no. 52, *houdende wijziging der bepaling van het zomerpeil aan adressants molen.*

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff brengt het volgend verslag uit:

Na verhoor en overeenkomstig het voorstel van den Hoofdingenieur van den Provincialen Waterstaat, hebben Ged. Staten van Noordbrabant bij besluit van 2 Mei 1879 G, n°. 52, met wijziging van hun besluit van 4 Nov. 1861 (*Prov. Bijblad* n°. 108) voor zooveel het zomerpeil betreft, de peilshoogte, waarop het water aan den molen te Boxtel mag worden geschut, bepaald op 1.65 M. beneden het vaste en zichtbare verkenmerk, bij dat besluit beschreven.

Ged. Staten werden tot dat besluit geleid uit de overweging, dat uit gedane waterwaarnemingen op de rivier de Dommel gebleken was, dat de capaciteit van de ontlastsluis en van de molensluizen van den Boxtelschen watermolen op genoemde rivier te klein is, om het door die rivier afgevoerde water te verzetten, en dat daardoor zeer dikwijls en gewoonlijk verscheidene dagen achtereen het water, zooals dat was vastgesteld bij laatstgemeld besluit, bleef staan, ten nadeele van de bovengelegen landerijen;

en in verband daarmede, uit overweging dat de tegen bedoelde verlaging ingebragte bezwaren, met het oog op den meerderen aanvoer van het water ten gevolge der verbetering van de rivier de Dommel c. a., niet van dien aard zijn bevonden om het zomerpeil, zooals het was vastgesteld, te behouden.

P. G. van Hoorn, de eigenaar van bedoelden watermolen te Boxtel, is bij adres dd. 18 Juli ll. bij den Koning in beroep gekomen van dat, op 22 Junij ll. in de gemeente Boxtel op de gebruikelijke wijze afgekondigde besluit van Ged. Staten..

Er op wijzende, dat de waterval, waardoor zijn molen in beweging gebragt wordt, reeds door het besluit van Ged. Staten, dd. 4 November 1861 in waarde verminderd is bij vergelijking met den toestand anno 1857, toen hij eigenaar werd — en dat nu de uitoefening van zijn bedrijf onmogelijk dreigt gemaakt te worden — beweert de appellant verder, dat het onder water raken der bovengelegen landerijen veroorzaakt wordt door de plaatshebbende overstroomingen, doch nimmer het gevolg kan wezen der aangenomen peilshoogte; en boven alles, dat bereids door het besluit van Ged. Staten van 4 Nov. 1851 uitvoering gegeven is aan het Provinciaal Reglement van 11 Nov. 1856, n°. 26, te dien effecte, dat Ged. Staten, thans hun aangevallen besluit van 2 Mei ll. niet hadden kunnen nemen, als missende zij de bevoegdheid om later voor een bijzonderen molen verandering te brengen in de eenmaal gemaakte algemeene regeling.

Hij beweert voorts dat hij, in 1857, den molen heeft gekocht, zooals hij toen bestond, met een peilshoogte van 1.45 M. en dat het niet kan aangaan daarin nu verandering te brengen en hem te verkorten in zijn regt om van den stroom of waterval het volle genot te hebben.

Ged. Staten, door den heer Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid gehoord, volharden bij hunne missive van 31 Julij ll. bij de noodzakelijkheid en regtmatigheid van hun besluit, en leggen ter adstructie de rapporten over, hun in dato 5 Maart en 19 April ll. door den Hoofdingenieur van den Provincialen Waterstaat ingediend. Deze betoogt bij die stukken de nuttigheid van den aangevallen maatregel, althans tot tijd en wijle, dat een nieuwe onlastsluis zal gebouwd zijn, zooals

het voornemen is; en doet uitkomen dat het strijden zou met den geest van het Provinciale Reglement van 11 Nov. waarvan de bedoeling was, door het vaststellen van peilen aan de molens, de bovenliggende landerijen tegen overstrooming te beschermen, zoo men peilsverhooging of verlaging wilde verhinderen, nadat duidelijk gebleken was de noodzakelijkheid van diergelijke wijziging, hetzij tot herstel van vergissingen, hetzij door het ontstaan van een gewijzigden toestand, gelijk inderdaad door de verbetering van den Dommel heeft plaats gehad.

Nadat de overweging van dit geschil krachtens 's Konings magtiging van 17 Aug. ll., n°. 6, bij deze afdeeling aanhangig gemaakt was, zijn geene stukken ingekomen.

III. het beroep van *S. Hubers en M. de Ridder, wed. Rutgers, te Arnhem, tegen een besluit van den burgemeester dier gemeente, waarbij verlof is geweigerd voor het overbrengen van tien lijken.*

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff brengt het volgend verslag uit:

Bij besluit van den raad der gemeente Arnhem dd. 21 Augustus 1875 is bepaald, dat op de aldaar aan den Hommelschen weg bestaande algemeene begraafplaats voortaan alleen nog maar zou mogen worden begraven in die nog oningenomen grafruimten, waarop bereids regt was verkregen; dat op die begraafplaats geene bijzondere grafruimten meer zouden worden uitgegeven; en verder dat op de nieuw aangelegde begraafplaats aan den Apeldoornschen weg, nabij het huis Moscowa, zoo voor de algemeene als voor de bijzondere graven, terreinen beschikbaar werden gesteld.

Stevelina Hubers en Magdalena de Ridder, weduwe van den heer Steven Rutgers, te Arnhem, hebben in dat raadsbesluit aanleiding gezien om zich in April dezes jaars te wenden tot den burgemeester van Arnhem met het verzoek om vergunning om acht lijken van nabestaanden achtereenvolgens in 1846, 1852, 1861, 1866, 1873 en 1879 overleden, en begraven in den grafkelder n°. 3, benevens om twee lijken van nabestaanden, in 1865 en 1867 overleden, en begraven in het graf n°. 52, van de oude begraafplaats aan den Hommelschen weg te mogen overbrengen naar de nieuwe aan den Apeldoornschen weg, waar zij ter bijeenbrenging van het stoffelijk overschot harer gezamenlijke familieleden voornemens zijn een grafkelder te doen bouwen.

In overeenstemming met het advies van den Inspecteur van het geneeskundig staatstoezicht in Gelderland en Utrecht, heeft de burgemeester van Arnhem bij besluit van 23 Mei 1879, n°. 201/249 B, dat verzoek afgewezen.

De overwegingen, die daartoe leidden, kwamen in hoofdzaak hierop neêr:

dat de overbrenging van een groot aantal lijken niet zonder bezwaar is uit een hygienisch oogpunt;

dat vergunningen krachtens art. 12 der wet van 10 April 1869 (*Stbl.* n°. 65), zal art. 25 dier wet niet geheel illusoir worden, slechts in bijzondere gevallen en om overwegende redenen, moeten worden toegestaan, en dat daarvan in casu niet blijkt, te minder aangezien in den grafkelder n°. 3 nog ruimte aanwezig is tot het bijzetten van zes groote en meerdere kinderlijken;

En eindelijk dat er gegronde redenen bestaan om aan te nemen dat bewilliging van het onderwerpelijke verzoek gevolgd zou worden van velerlei aanvragen van gelijken aard, die alsdan, zonder onbillijkheid, kwalijk zouden kunnen worden afgewezen en tot schade zouden zijn voor de openbare gezondheid.

Bij breed gemotiveerd adres van 7 Junij ll. zijn de verzoeksters tegen die beschikking in hooger beroep gekomen bij den Koning.

De gronden van des burgemeesters afwijzende beschikking worden daarbij volgender wijze gerescontreerd:

„*A.* Door den burgemeester wordt vooropgesteld, dat de overbrenging van een groot aantal lijken niet zonder bezwaar moet worden beschouwd voor de gezondheid der bewoners van de omgevende huizen, die aldaar in grooten getale zijn opgehoopt.

Het begrip van „een groot aantal lijken„ is relatief, tien en meer komt aan adressanten voor geen groot aantal te zijn in verhouding tot het geheele aantal, dat op de begraafplaats aan den Hommelschen weg is begraven en nog schier dagelijks wordt begraven.

De begraafplaats is nog slechts gedeeltelijk gesloten; de burgemeester zelf wijst er op, dat in den grafkelder aldaar nog ruimte is voor zes groote en meerdere kinderlijken; is dus het vervoer van lijken in dit gedeelte der gemeente nadeelig voor de gezondheid, dan is het wenschelijk, dat van de bestaande grafruimte geen verder gebruik wordt gemaakt, en dit doel zal juist worden bereikt door het aanleggen van eenen familiekelder op de nieuwe begraafplaats.

Bovendien is door adressanten niet gevraagd om verlof tot het gelijktijdig vervoeren van de bedoelde lijken; integendeel, zij zullen het zich gaarne laten welgevallen, indien het vervoer op verschillende tijdstippen in het belang der openbare gezondheid noodig wordt geacht.

Bij de beoordeeling van het gevaar voor de gezondheid der bewoners uit den omtrek mag zeker ook in het oog worden gehouden: vooreerst dat, behoudens ééne enkele uitzondering, de bedoelde lijken, zes, twaalf, dertien, veertien, achttien, zeven en twintig en drie en dertig jaren geleden zijn bijgezet; ten andere dat de drie eerstgenoemde lijken reeds eenmaal van eene vorige begraafplaats buiten de toenmalige Rijnbarrière naar hier zijn overgebragt en wel in dubbele kisten, zoodat gevaar — als het 'er is — zeker tot een minimum is teruggebragt.

Dat de „omgevende huizen aldaar in grooten getale zijn opgehoopt„, is feitelijk onjuist. De begraafplaats ligt aan eenen verbindingsweg tusschen den Hommelschen weg en het landgoed Harenbeek; aan dien weg zelf staan slechts enkele woningen ettelijke ellen van den weg terug. En zoowel langs den Hommelschen weg als langs het Dragonderspad of langs de Monnikensteeg is de nieuwe begraafplaats te bereiken, buiten de bebouwde kom der gemeente om. De hierbij gevoegde kaart moge hiervan tot bewijs strekken. Adressanten zullen zich gaarne schikken naar het voorschrijven van een bepaalden te volgen weg en hebben geen bezwaar tegen een vervoer bij nacht, als wanneer deze buurt geheel is ontvolkt.

B. De burgemeester is van oordeel „dat het verlof, bedoeld bij art. 12 der wet van 10 April 1869 (*Stbl.* n°. 65), slechts in bijzondere gevallen, dus bij uitzondering, moet worden toegestaan, wanneer daartoe overwegende redenen bestaan„.

De adressanten vinden noch in de redactie noch in de geschiedenis van art. 12 eenigen grond voor deze stelling. Het artikel verbiedt opgraving of vervoer van een opgegraven lijk, anders dan hetzij op regterlijk gezag óf wel „met toestemming van den eigenaar van het graf„ en „met verlof van den burgemeester der gemeente, „waar het lijk begraven is„. Uit eene vergelijking van dit artikel met art. 23 der wet blijkt, naar der adressanten bescheiden meening, duidelijk, dat eerbied voor de laatste rustplaats van de overledenen hier het zwaarste heeft gewogen; de „toestemming van den eigenaar„ is allereerst noodig. Het verlof van den burgemeester is noodig, omdat het opgraven en het vervoeren van een lijk niet dan onder politietoezigt behoort te geschieden; weigering kan uit een oogpunt van plaatselijke of gezondheidspolitie noodig zijn, en bijkans altijd zal aan het verlof één of meer voorwaarden worden verbonden, die uit een politie-oogpunt wenschelijk zijn. Art. 17 van het decreet van 23 Prairial an XII beoogde blijkbaar niet anders; ook Mr. Hoog in zijne bekende commentaar op de wet van 10 April 1869 (*Stbl.* n°. 65) blz. 150 en 151 en de redactie van het Weekblad voor de burgerlijke Administratie (n°. 1481) schijnen deze zienswijze te deelen. Volgens de Regering (Mem. van Beantw. op art. 12) moet de burgemeester zich eerst verzekeren van de door den eigenaar gegeven toestemming en blijft hij vrij het verlof te weigeren„, zoo de aanvrage geen voldoenden grond heeft of de vergunning in strijd zou zijn met het openbaar belang„. Het voorbeeld van „zoodanigen niet voldoenden grond„, door de Regering gegeven, toont duidelijk aan, dat juist weigering van verlof uitzondering moet zijn (Mr. Hoog pag. 152). Het feit dat, gelijk in casu, eene begraafplaats reeds gedeeltelijk eerlang geheel is gesloten en dat men de lijken van nabestaanden naar eene nieuwe begraafplaats op eenen afstand van de bebouwde kom der gemeente wil overbrengen, is zeker in het algemeen „een voldoenden grond„ voor het verzoek, en er behoort, naar de bescheiden meening der adressanten, wel een afdoende grond te zijn voor weigering. Bovendien kunnen voorzorgsmaatregelen worden genomen in het belang der volksgezondheid.

Uit het boven aangevoerde blijkt voldoende, dat ook bij deze opvatting van de wettelijke bepaling de tusschenkomst van den burgemeester geenszins „als overbodig zou kunnen worden aangemerkt„; dat art. 25 der wet niets gemeen heeft met art. 12 en dus hierdoor niet feitelijk illusoir wordt gemaakt, gelijk de burgemeester overweegt, is meermalen aangenomen. Adressanten behoeven slechts te verwijzen naar Zr. Ms. besluiten van 26 April 1876, n°. 19, van 30 October 1876, no. 24, en van 2 April 1878, n°. 1.

C. De burgemeester overweegt in de derde plaats, dat vele aanvragen van gelijken aard kunnen worden tegemoet gezien en dat die aanvragen dan zonder onbillijkheid doch tot schade der openbare gezondheid evenzeer niet zouden kunnen worden geweigerd.

Hieruit schijnt te moeten worden opgemaakt, dat de burgemeester elk verlof tot opgraven op deze begraafplaats voortaan zal weigeren; een verlof toch aan anderen dan aan adressanten zou „zonder onbillijkheid„ jegens dezen niet kunnen worden toegestaan. Adressanten zeggen „voortaan„, omdat tot nu toe wel verlof is verleend tot het opgraven en vervoeren van lijken van deze begraafplaats. Naar hare bescheiden meening zal de burgemeester, als er meer aanvragen komen, voor elk bijzonder

geval moeten beoordeelen, of er gevaar is voor de openbare gezondheid. Maar het gaat niet aan op deze hypothese, die niet eens zeer waarschijnlijk is, als algemeenen regel te stellen: er is gevaar voor de gezondheid bij elke opgraving en elk vervoer, en op deze algemeenheden het verlof te weigeren.

D. In de vierde en laatste plaats overweegt de burgemeester, dat in den grafkelder der adressanten „nog plaats aanwezig is om zes groote en meerdere kinderlijken bij te zetten"; dat hierom „in casu geen sprake kan zijn van dergelijke overwegende redenen", en dat de gezondheid der omgevende bewoners niet noodeloos mag blootgesteld worden aan het nadeel, dat van het vervoer van tien lijken het gevolg kan zijn":

De overweging is feitelijk onjuist, omdat de kelder n°. 3 wel oorspronkelijk voor 12 lijken is bestemd, maar feitelijk èn door de omstandigheid, dat (gelijk boven gezegd) drie overgebragte lijken in dubbele kisten zijn besloten, èn door zijn eigenaardigen bouw, daar de trap de overige beschikbare ruimte inneemt, bezwaarlijk verder kan worden gebruikt voor zijne bestemming.

Maar al was de overweging feitelijk juist, dan nog komt de burgemeester, naar de bescheiden meening van adressanten, hier ten zeerste met zich zelven in tegenspraak. Indien het vervoer van een tiental meerendeels voor langen tijd begraven lijken van deze begraafplaats naar buiten in het veld zóó nadeelig is voor de gezondheid der zeer enkele bewoners van den omtrek (ook al geschiedt het vervoer niet gelijktijdig, bij nacht, langs omwegen en met de noodige voorzorgsmaatregelen), dan is het vervoer van „zes groote en meerdere kinderlijken" naar dezelfde plaats zeer zeker nadeelig en ware het dus beter deze eventualiteit te voorkomen dan die te bevorderen."

De burgemeester van Arnhem, op dat adres gehoord, heeft bij zijn tot Ged. Staten van Gelderland gerigten brief dd. 26 Junij ll. de juistheid zijner zienswijze nader betoogd. Op inwilliging van dit verzoek zullen vele andere geheel gelijksoortige te wachten zijn en het gevolg zal wezen, dat, naar de burgemeester meent, in strijd met den zin der artt. 12, 23 en 25, in onderling verband genomen, zonder afdoende redenen en tot nadeel voor het algemeen te rekenen is op het overbrengen van een groot aantal lijken van het eene kerkhof naar het andere en het roeren van een aantal graven op een begraafplaats, die het gemeentebestuur, met uitzondering alleen van de reeds verkochte grafruimten, buiten gebruik heeft gesteld wegens het bevolkte en bewoonde der omgeving.

Geheel in denzelfden zin verklaart zich de Inspecteur voor het geneeskundig staatstoezicht bij zijn schrijven van 28 Julij ll. Na er op te hebben gewezen, dat de appellanten, ook al ontruimen zij thans den bewusten grafkelder, het regt behouden om daarin te blijven begraven, en bij de gesteldheid van dien voor meer dan 14 lijken ruimte aanbiedenden kelder, voor langen tijd de gewenschte algeheele buiten gebruikstelling der begraafplaats aan den Hommelschen weg zouden verschuiven — laat die ambtenaar nog dit volgen:

„Het nadeel voor de gezondheid, dat te vreezen is, wanneer het verzoek der adressanten wordt ingewilligd, is in casu niet zoozeer gelegen in het vervoer als in de verplaatsing en het naar de oppervlakte brengen van de in den grafkelder aanwezige verrotte kisten met hun inhoud, waarbij de producten der ontbinding van deze en

de in den grafkelder opgeslotene gassen enz., die bij roering van de kisten zullen ontstaan, zich in de lucht verspreiden en de omliggende woningen binnendringen kunnen, welk bezwaar niet wordt opgeheven, wanneer de grafkelder achtereenvolgens meerdere keeren wordt geopend tot het ophalen telken male van slechts een of twee lijken.

De meening, dat dit nadeel niet zou bestaan, omdat meerdere lijken reeds sedert jaren in den grafkelder zijn bijgezet, kan ik niet deelen; een ieder toch, die het openen van graven op een begraafplaats heeft bijgewoond, weet bij ondervinding, hoe velerlei omstandigheden, omtrent wier effect a priori niets met zekerheid is te bepalen, invloed uitoefenen op de meer of min spoedige volkomene vernietiging van lijken, ook in graven, welke in de aarde zijn bijgezet, terwijl in den regel de ontbinding in grafkelders langzamer geschiedt dan in de aarde gemaakte graven, omdat de lijken in de laatste in veel hoogere mate zijn blootgesteld aan de inwerking van de vochtigheid en van de lucht, de twee hoofdfactoren, die de ontbinding bevorderen.

De onjuistheid der bewering dat de omgevende huizen in grooten getale zijn opgehoopt, kan ik niet onderschrijven. Zooals uit het door den heer burgemeester van Arnhem overgelegd uittreksel uit de kadastrale plans blijkt, bevindt zich in de nabijheid der begraafplaats een groot getal huizen, die wel is waar niet onmiddelijk aan de begraafplaats grenzen, maar die niet ver genoeg van de begraafplaats verwijderd zijn om voor het indringen der bij de ontgraving door de lucht verspreide rottingsproducten te zijn gevrijwaard; daar het inademen van dergelijke ontbindingsproducten, ook in kleine hoeveelheid, voor den mensch nadeelig moet worden geacht, zal wel geen betoog behoeven; voldoende zal het zijn hier te wijzen op de bepaling van art. 16 der begrafeniswet, waarbij de afstand, waarop begrafenisplaatsen van een bebouwde kom mogen worden aangelegd, bepaald is op 50 meters, welk wetsartikel hoofdzakelijk zijne aanleiding vindt in het nadeel, dat binnen dien afstand door uitwasemingen van begraafplaatsen kan worden teweeggebracht, en dat de hoofdreden daarstelt, waarom de begraafplaats van den Hommelschen weg gesloten en door eene andere, nabij Moscowa, op grooteren afstand van de bebouwde kom gelegen, vervangen werd.

Wat betreft de Koninklijke besluiten van 26 April 1876, n°. 19, van 30 Oct. 1876, n°. 24, en van 2 April 1878, n°. 1, waarop de adressanten zich beroepen, hierop meen ik te moeten bemerken, dat in de daarbij genoemde gevallen vergunning werd verleend tot het vervoer van slechts enkele lijken, terwijl hier sprake is van tien lijken, en dat de aanleiding tot het vervoer kennelijk bestond in den wensch om overledenen te begraven in hetzelfde graf, waarin andere familieleden waren ter aarde besteld, hetgeen bij de adressanten het geval niet kan zijn, daar in hun grafkelder, aanwezig op de begraafplaats nabij den Hommelschen weg, nog ruimte bestaat tot het begraven van meerdere lijken, die zich later in de familie mogten voordoen, of, met andere woorden, bij de vergunning, in de bovengenoemde Koninklijke besluiten aangehaald, bestond hiertoe voldoende grond, die in casu wordt gemist."

Ged. Staten van Gelderland vereenigen zich in hunne missive van 12 Aug. ll. met de beschouwingen van den burgemeester en den Inspecteur, en adviseren „met klem" tot handhaving der afwijzende beschikking, als zijnde het verzoek zonder voldoenden grond en bedenkelijk in zijn gevolgen.

In dien staad is de overweging van dit geschil krachtens 's Konings magtiging van 27 Augustus ll. n°. 4 bij deze Afdeeling aanhangig gemaakt.

Verdere stukken zijn niet bij haar ingekomen.

De heer Mr. J. C. BAUD treedt als gemagtigde voor de appellanten op. Hij licht het beroep toe, zet hetgeen in de memorien voorkomt nader uiteen, wederlegt de argumenten daartegen aangevoerd, en komt tot de conclusie, dat naar zijne overtuiging er uit de wet geen bezwaar te ontleenen is tegen het gedane verzoek en dat er alzoo geen grond tot weigering bestaat.

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF zegt, dat hij gaarne een paar inlichtingen van den gemagtigde wenscht te bekomen, zoo deze in staat mogt zijn hem die te geven. In de eerste plaats wenscht hij te vragen, of gemagtigde ook kan opgeven in welke familie-betrekking de appellanten hebben gestaan tot de personen, wier lijken men verlangt te verplaatsen. Welke graden van bloedverwantschap bestonden er tusschen de appellanten en de bedoelde overledenen?

De heer Mr. J. C. BAUD antwoordt, dat hem dit onbekend is. Hij kent de familie-relatien niet, die tusschen de appellanten en de overledenen hebben bestaan.

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF. Ik deed de vraag, omdat de namen der appellanten, voor een deel althans, vreemd zijn aan die der overledenen.

Een ander punt is dit: de burgemeester zegt in zijne memorie, dat er in den grafkelder, waarin de lijken zich nu bevinden, nog ruimte over is, om zes lijken bij te zetten. Dat is van de zijde der appellanten tot hiertoe niet tegengesproken. Ik meen te moeten vragen, of de gemagtigde ook dat punt met zorg heeft nagegaan? Zoo ik goed gehoord heb, werd dat feit door den gemagtigde niet tegengesproken.

De heer Mr. BAUD betuigt zijn leedwezen dat hij dit niet heeft nagegaan, zoodat hij op die vraag geen antwoord kan geven.

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF. Als ik het wel heb, dan is de eerste appellant ongehuwd, maar heeft de tweede kinderen?

De heer Mr. BAUD geeft daarop een toestemmend antwoord. Hij weet het zeker dat de tweede appellant verschillende kinderen heeft.

De *Staatsraad* J. HEEMSKERK Az. vraagt inlichting ten wiens name de grafkelder ingeschreven staat?

De heer Mr. BAUD geeft daarop eenige inlichting. Hij vraagt echter of het hem vergund zou zijn om na heden nog eenige nadere inlichtingen omtrent een en ander te geven? In dat geval zou hij zich beijveren die inlichtingen zoo spoedig mogelijk aan den Raad in te zenden.

De *Voorzitter* antwoordt daarop, dat daartegen volstrekt geen bezwaar bestaat,

maar dat hij den gemagtigde dan wel verzoekt die inlichtingen zoo spoedig mogelijk in te zenden.

IV. het beroep van *D. Grütering geb. Bünker, te Dinslaken, en E. Bünker, geb. von der Möhlen, te Amsterdam, tegen een besluit van den burgemeester van Arnhem, waarbij verlof is geweigerd voor het overbrengen van drie lijken.*

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff brengt het volgend verslag uit:

Evenals het geschil in zake mejufvrouw Hubers en mevr. de wed. Rutgers, waaromtrent ik zoo straks de eer had verslag uit te brengen — heeft ook het onderwerpelijke zijn aanleiding in de in gebruikstelling der nieuwe algemeene begraafplaats aan den Apeldoornschen weg in de gemeente Arnhem.

De wed. D. Grütering, geboren Bünker, wonende te Dinslaken in Pruissen en de wed. E. Bünker, geb. von der Möhlen, wonende te Amsterdam, hebben namelijk den burgemeester van Arnhem in dato 9 April verzocht om de lijken van de ouders der eerstgenoemde J. B. J. Bünker en M. C. E. R. Bünker, geb. Bahlmann, en van den echtgenoot der tweede, A. W. Bünker, van de oude begraafplaats aan den Hommelschen weg te mogen overbrengen naar de straks bedoelde nieuwe.

Ook dat verzoek is afgewezen op 23 Mei 1879. En van dat ongunstige besluit zijn de verzoeksters bij adres van 10 Junij 1879 in beroep gekomen bij den Koning.

De burgemeester, de Inspecteur voor het geneeskundig staatstoezigt in Gelderland en Utrecht, en Ged. Staten van Gelderland refereeren zich wat de algemeene beschouwing dezer zaak betreft, aan hunne rapporten en adviezen in boven herinnerde zaak uitgebragt.

Alleenlijk dus dient hier nog melding te worden gemaakt van bijzondere bijkomende omstandigheden, waardoor de onderwerpelijke zaak zich van de andere onderscheidt.

De appellanten namelijk brengen (voor het eerst in hun adres aan den Koning) de bewering te berde, dat hier inderdaad geheel eigenaardige redenen bestaan voor de inwilliging van haar verzoek. Zij zeggen in dat adres:

„dat de drie bewuste lijken in der tijd in twee graven van vreemde eigenaren zijn bijgezet tot tijd en wijle de nieuwe begraafplaats bij Moscowa gereed, en aldaar een familiekelder zou zijn daargesteld. Dat, zoodra daartoe de gelegenheid was opengesteld, het noodige getal graven is aangekocht, waarop thans een kostbare kelder met monument voor 24 lijken gereed is, en de eigenaren der destijds in gebruik gegeven graven, met name de erven Piepmeijer en J. Westerman, het regt hebben te vorderen dat hunne eigendommen worden ontruimd, en de tijdelijke vergunning opgeheven.

„Dat het voor adressanten, en om het smartelijke bewustzijn, dat hnnne dierbare ouders en echtgenoot in geleende graven rusten, en om de gemaakte kosten, het hoogst wenschelijk is, dat de vergunning voor de overbrenging alsnog worde verleend."

De burgemeester van Arnhem, ter zake gehoord, schrijft daaromtrent in zijnen ambtsbrief aan Ged. Staten, dat die aldus door de appellanten aangevoerde omstandigheden den toets der waarheid niet kunnen doorstaan". En hij laat dan tot toelichting dier tegenspraak dit volgen:

„In 1870 is door de firma Bünker een graf voor drie lijken gekocht, daarin is met toestemming van de eigenaresse bijgezet het lijk van B. Piepmeijer, gewezen boekhouder dier firma, het is dus onjuist, dat het lijk van eenig lid der familie Bünker zoude zijn begraven in een graf van B. Piepmeijer, en dat diens erven het regt zouden hebben te vorderen het graf te doen ontruimen.

Evenzeer strijdt het beweren van de adressanten met de mogelijkheid, dat bij het begraven van het lijk van J. J. Bünker in 1874 het voornemen reeds zou hebben bestaan om een grafkelder op de begraafplaats aan de Moscowa te maken, vermits eerst in 1875 tot de oprigting van die begraafplaats is besloten.

Ik leg hierbij over afschriften van de adressen van de firma Bünker en van de adressanten aan mij gerigt, waaruit blijkt dat de firma Bünker en niet de genoemde erven, als eigenaresse de bij art. 12 der begrafeniswet gevorderde toestemming heeft gegeven.

Bij onderzoek in de registers ten gemeentehuize is mij echter gebleken, dat nadat de door de firma Bünker gekochte grafruimte van drie lijken gevuld was door het bijzetten daarin van de lijken van B. Piepmeijer, J. J. Bünker en M. C. E. R. Bahlmann, voor het begraven van het lijk van A. W. Bünker de toestemming is gevraagd van de erven Westerman om het lijk bij te zetten in de grafruimte indertijd gekocht door Hermina Johanna Harmsen, wed. Westerman, en waarin gemelde weduwe reeds begraven lag.

Na die verkregen toestemming zal er wel geen sprake kunnen zijn van het voorgewend regt der erven om het lijk, met hunne bewilliging in die grafruimte geplaatst, daaruit te verwijderen. De uitoefening van zoodanig beweerd regt zou bovendien lijnregt tegen art. 12 der begrafeniswet aandruischen.

Bovendien mag niet voorbijgezien worden, dat de adressanten verzoeken de lijken van J. J. Bünker en M. C. E. R. Bünker, geb. Bahlmann, te doen opgraven uit eene grafruimte in welke ook B. Piepmeijer en A. W. Bünker uit een grafruimte in welke H. J. Harmsen, wed. Westerman, begraven liggen, en dat wat de opgraving en het vervoer van het lijk van A. W. Bünker betreft, tot nog toe elk bewijs van de toestemming daartoe van de eigenaren van het graf, te weten de erven Westerman, ten eenenmale ontbreekt”.

Ged. Staten verklaren in hun brief van 12 Aug. ll. n°. 95/8 die opmerkingen te beamen. Dáárom, en ook om der gevolgen wille, ontraden zij de inwilliging van het gedane verzoek.

Nadat de overweging van dit geschil krachtens 's Konings magtiging van 28 Aug. ll., no. 7, bij deze Afd. was aanhangig gemaakt, zijn geene verdere stukken ingekomen.

De heer Mr. Roest treedt als gemagtigde voor de appellanten op. Ook hij verdedigt het beroep en bestrijdt de weigering van den burgemeester van Arnhem. Na hetgeen de vorige spreker in eene andere dergelijke zaak gezegd heeft, is zijne taak gemakkelijk gemaakt. Hij bepaalt zich dan ook tot het maken van slechts enkele opmerkingen.

Niets meer aan de orde zijnde wordt de vergadering gesloten.

Een en dertigste Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 15 *October* 1879.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff.
Mr. J. Heemskerk, Azn.

Referendarissen: Mr. L. P. Op den Hooff en Mr. G. J. Roijaards.

I. Door den Voorzitter wordt voorlezing gedaan van de volgende Koninklijke besluiten:

1o. van 20 September 1879, no. 12, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *C. N. Vlaming, te Schagen, van een besluit van Burg. en Weth. van genoemde gemeente van* 2 *December* 1878, *waarbij zijn verzoek om vergunning tot het in werking brengen van een stoomwerktuig slechts is toegestaan voor eenen proeftijd van zes maanden.* (Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 82).

Het besluit luidt aldus:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op het beroep ingesteld door C. N. Vlaming, te Schagen, van een besluit van Burg. en Weth. van genoemde gemeente van 2 December 1878, waarbij zijn verzoek om vergunning tot het in werking brengen van een stoomwerktuig slechts is toegestaan voor eenen proeftijd van zes maanden;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van den 9 September 1879, no. 7;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, van 17 September 1879, no. 33, Afd. Handel en Nijverheid;

Overwegende:

dat de adressant, timmerman van beroep, aan het gemeentebestuur vergunning heeft verzocht om in zijn perceel, kadaster sectie G, no. 324, te Schagen te plaatsen een stoomwerktuig van 4 paardenkracht voor het drijven van machines voor houtbewerking;

dat tegen de inwilliging van het verzoek bezwaren zijn ingebragt:

1o. door kerkvoogden der Hervormde kerk, die binnen 200 meters van het genoemd perceel ligt; 2o. door den buurman J. Govers;

dat die bezwaren bestonden in vrees voor brandgevaar en vrees voor hinder van ernstigen aard, ten gevolge van den neerslaanden rook en van het vuilnis;

dat Burg. en Weth. de verlangde vergunning voorwaardelijk hebben toegestaan, maar slechts voor eenen proeftijd van zes maanden;

dat de adressant zich daardoor bezwaard acht en verzoekt, dat de vergunning hem, zij het dan ook onder meerdere voorwaarden, definitief moge worden verleend;

Overwegende:

dat een nader ingesteld onderzoek heeft doen zien, dat het mogelijk is door het opleggen van twee nieuwe voorwaarden de gevreesde bezwaren weg te nemen, en dat het gemeentebestuur van Schagen zelf geene bedenking meer heeft tegen het definitief verleenen der vergunning, wanneer die twee voorwaarden daaraan worden toegevoegd;

Gezien de wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* no. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

a. met vernietiging van het bovenvermelde besluit van Burg. en Weth. van Schagen, aan C. N. Vlaming en zijne regtverkrijgenden vergunning te verleenen om op het perceel, kadaster sectie G, no. 324, te Schagen, volgens de bij dit besluit behoorende beschrijving en teekening, een stoomwerktuig op te rigten van 4 paardenkracht tot het drijven van machines voor houtbewerking, onder voorwaarde, dat:

1o. de schoorsteen, noodig voor de inrigting, van den beganen grond af eene hoogte moet hebben van elf meters;

2o. de schoorsteen moet worden voorzien van een kap van gevlochten ijzerdraad, doch van boven gesloten, terwijl de staande draden niet meer dan 10 millimeters tusschenruimte mogen hebben;

3o. de ketel moet zijn voorzien van eene inrigting, volgens het systeem Thierry, om stoom boven den rooster te blazen;

b. te bepalen, dat de inrigting voltooid en in werking moet zijn binnen zes maanden na dagteekening van dit besluit.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

's Gravenhage, 20 September 1879.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,

G. J. G. KLERCK.

Accordeert met deszelfs origineel,

De Directeur van het Kabinet des Konings,

ALEWIJN.

Beschrijving der Werkplaats.

De werkplaats heeft eene lengte van 18.30 M. bij eene breedte van 7.30 M., de voorste helft heeft eene hoogte van 2.80 M., de achterste helft heeft eene hoogte van 3.30 M.;

dezelve is gebouwd van hout en met pannen gedekt;

achter de machineketel is de weeg met steen bemetselt;

de schoorsteen is van ijzer, hoog 8.50 M. uit de vloer;

over de geheele werkplaats ligt eene zolder dienende voor houtberging;

in de werkplaats bevinden zich of kunnen later daarin worden opgesteld:

1 draaibank, 3 zaagmachines, 1 schaafmachine, 1 boormachine, 1 verticale locomobile van 4 paardenkracht voor eene zagerij enz. dienende;

de bewegingskracht is stoom en ook handkracht.

Aldus in duplo opgemaakt te Schagen, 13 Nov. 1878.

(get.) C. N. Vlaming.

Behoort bij Kon. besluit van 20 September 1879, n°. 12.

Mij bekend:

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,

G. J. G. Klerck.

Accordeert met deszelfs origineel,

De Directeur van het Kabinet des Konings,

Alewijn.

2°. van 28 September 1879, no. 7, houdende beschikking op een adres van *Charles Coopman, grondeigenaar en koopman te Eijsden, in beroep komende van eene beschikking van Burg. en Weth. dier gemeente van 24 Mei* 1879, *waarbij hem vergunning is geweigerd tot oprigting eener zegellakfabriek op zijn perceel, bij het kadaster dier gemeente bekend onder sectie D, n°.* 968.

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, blz. 373).

Het besluit luidt aldus:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op een adres van Charles Coopman, grondeigenaar en koopman te Eijsden, in beroep komende van eene beschikking van Burg. en Weth. dier gemeente van 24 Mei 1879, waarbij hem vergunning is geweigerd tot oprigting eener zegellakfabriek op zijn perceel, bij het kadaster dier gemeente bekend onder sectie D, no. 968;

Den Raad van State, Afd. voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 17 September 1879, n°. 70;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 25 September 1879, n°. 79, afd. Handel en Nijverh.;

Overwegende:

dat de adressant bij zijn verzoek om vergunning niet anders heeft overgelegd dan eene plattegrondteekening op eene schaal van 1 op 250, aanduidende de gebouwen en erven, uitmakende het eigendom, waarop hij de bedoelde fabriek wenscht te stichten;

dat hij in zijn eerste verzoek heeft opgegeven, dat hij bedoelt eene inrigting tot het fabrieeeren van zegellak en verdere laksoorten en verwstoffen, welke tot het vak behooren, zonder stoom, en in een later verzoekschrift verklaard heeft, dat de gevraagde vergunning zich uitsluitend bepaalt tot het fabriceeren van zegellak, daarbij in het eene verzoekschrift zoowel als in het andere als bedoeling opgevende het overbrengen van zijne te Maastricht bestaande fabriek naar Eijsden;

dat hierdoor omtrent de juiste bedoeling eenige onzekerheid bestaat, en dat in allen gevalle ter voldoening aan de wet de opgaaf van hetgeen in de inrigting zal worden vervaardigd moet worden gedaan niet in het verzoekschrift, maar in eene daarbij overgelegde naauwkeurige beschrijving, geschikt om, na gewaarmerkt te zijn, aan de vergnnning te worden gehecht;

dat ook de volgens de wet vereischte aanduiding van de uit- en inwendige zamenstelling der inrigting en toebehooren door den adressant bij zijn verzoek niet is overgelegd en evenmin het uittreksel uit de kadastrale liggers, in art. 5 onder no. 3 van de wet van 1875 (*Stbl.* no. 95) bedoeld;

dat als een gevolg van het verzuim van overlegging van bedoeld uittreksel de eigenaars en gebruikers der kerkgebouwen, binnen den kring van 200 meters gelegen, niet hebben ontvangen de kennisgeving, bij art. 6, alinea 1 der wet voorgeschreven, en alleen het kerkbestunr der Israëlitische gemeente zich later omtrent de gevraagde vergunning verklaard heeft;

dat Burg. en Weth. op het verzoek, zooals het zonder overlegging der bij de wet vereischte stukken was gedaan, niet hadden behooren te beschikken;

Gezien de wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* no. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met vernietiging van de beschikking van Burg. en Weth. van Eijsden van 24 Mei ll. bovengemeld, te verklaren, dat omtrent het verzoek van den adressant, zooals het is gedaan, geene beslissing kan worden genomen.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 28 September 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
G. J. G. Klerck.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Alewijn.

3°. van 5 October 1879, n°. 21, houdende beschikking op het adres van *den kerkeraad der Christelijk Gereformeerde gemeente te Kockengen, dd.* 22 *Maart* 1879, *houdende verzoek van terzijdestelling van eene voorwaarde, waaronder aan dien kerkeraad vergunning werd verleend tot oprigting eener nieuwe kerk.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 389).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het adres van den kerkeraad der Christelijk Gereformeerde gemeente te Kockengen dd. 22 Maart 1879;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord (advies van den 24 September 1879, n°. 62);

Op de voordragt van Onzen Minister van Justitie, van den 1sten October 1879, 2de Afd., n°. 110;

Overwegende, dat Ged. Staten van Utrecht, bij hunne resolutie van 12 September 1878, hebben gehandhaafd het besluit van Burg. en Weth. van Kockengen, dd. 5 April bevorens, waarbij aan den kerkeraad der Christelijk Gereformeerde gemeente aldaar vergunning werd verleend om op zeker aan de Nieuwstraat uitkomend en aan de bestaande kerk en pastorie dier gemeente ten Oosten aangrenzend terrein, en alzoo binnen den afstand van 200 meters der daar ter plaatse bestaande Roomsch-Katholijke en Nederduitsch-Hervormde kerken, op te rigten eene nieuwe kerk, onder voorwaarde nogtans onder anderen, „dat in den voorgevel geene ramen aangebragt mogen worden”;

en dat de adresserende kerkeraad alsnu van Ons verzocht heeft terzijdestelling van die voorwaarde, als belemmerend voor de behoorlijke verlichting van zijn te stichten gebouw en als niet geboden door de billijke eischen van ongestoorde godsdienstoefening in de beide andere reeds bestaande kerken;

Overwegende, dat het Roomsch-Katholijk parochiaal kerkbestuur ter zake geenerlei bezwaren heeft ingebragt, doch dat de kerkeraad der Nederduitsch-Hervormde gemeente op handhaving dier voorwaarde aandringt;

Overwegende, dat, gelijk uit een ingesteld onderzoek is gebleken, de nieuwe kerk op eenen afstand van slechts 31 meters van die der Nederduitsch-Hervormde gemeente zal verwijderd zijn; dat de beide kerken alleen door de straat en een laag gebouw zullen gescheiden zijn; dat alzoo de op zóó korten afstand ligt te vreezen voortplanting van het geluid, door zang en orgel in de nieuwe kerk veroorzaakt, door geenerlei hindernis zal worden gekeerd; en dat mitsdien onder die omstandigheden een voorschrift, als in de aangevallen voorwaarde is vervat, billijk en regtmatig te achten is;

dat bovendien het belang van het adresserend bestuur de intrekking dier voorwaarde geenszins dringend vordert, naardien blijkens de door dat bestuur ingediende

schetsteekening van den voorgenomen bouw, aan de andere zijden der te stichten kerk ruimschoots gelegenheid zal zijn tot het aanbrengen eener volkomen voldoende verlichting;

Gezien de wet van 10 September 1853 (*Stbl.* n°. 102);

Hebben goedgevonden en verstaan, met handhaving der bovenaangehaalde besluiten van Ged. Staten van Utrecht en van het gemeentebestuur van Kockengen, het op Ons ingesteld beroep van den kerkeraad der Christelijk Gereformeerde gemeente aldaar ongegrond te verklaren.

Onze Minister van Justitie is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 5 October 1879.

WILLEM.

De Minister van Justitie,
A. E. J. Modderman.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Alewijn.

Aan de orde is:

II. het beroep van *H. J. Augustijn, te Zoetermeer, tegen een besluit van den burgemeester te Delft, waarbij hem vergunning is geweigerd tot vervoer van lijken.*

De *Staatsraad* Heemskerk Ain brengt het volgend verslag uit:

Door Hendrikus Johannes Augustijn, wonende te Zoetermeer, is bij request van 25 Julij ll. aan den Koning te kennen gegeven, dat hij bij Z. M. in beroep komt van eene beschikking van den burgemeester van Delft, waarbij aan den adressant het verlof is geweigerd, om de overblijfselen der lijken van onderscheidene leden zijner familie op te graven uit vier grafruimten, gelegen op de sedert 1874 geslotene gemeentebegraafplaats te Delft, van welke grafruimten hij eigenaar is, en om die overblijfselen te vervoeren naar de nieuwe gemeentebegraafplaats Jaffa.

De beschikking waarvan beroep is van 7 Julij ll.; de burgemeester geeft daarin te kennen dat het gevraagde verlof niet kan worden verleend op grond van art. 25 der wet van 10 April 1869 (*Stbl.* no. 65).

Ged. Staten van Zuidholland, ten deze geraadpleegd, hebben overgelegd: A. een berigt van den burgemeester van Delft, dd. 11 Augustus ll., houdende dat hij wel is waar om de boven vermelde reden afwijzend heeft beschikt, maar alsnu tot eene gunstige beschikking adviseert 1°. wegens vroeger verleende vergunningen bij Kon. besluiten; 2°. omdat het laatste lijk in den bedoelden grafkelder reeds den 9 Sep-

tember 1867 is bijgezet, en er dus uit een hygienisch oogpunt geen bezwaar kan bestaan tegen de overbrenging.

B. een berigt van den inspecteur van het geneeskundig staatstoezigt in Zuidholland dd. 21 Augustus ll., houdende dat aan dien ambtenaar bij onderzoek is gebleken, dat de burgemeester ten onregte gewag maakt van een grafkelder, dat de adressant eigenaar is van vier gewone aardgraven, in drie van welke graven negen lijken begraven zijn, waarvan hij de overblijfselen wenscht over te brengen: dat het laatste lijk in 1867 begraven is, en geen hygienische maatregelen zullen noodig zijn omdat er vermoedelijk niets anders dan beenderen zijn overgebleven.

Ged. Staten van Zuidholland hebben dd. 26/29 Augustus ll. aan den heer Minister van Binnenlandsche Zaken geen bepaald advies gegeven, onder bijvoeging dat de twee bovenvermelde berigten hun geen aanleiding tot bijzondere opmerkingen gaven, daarbij evenwel herinnerende aan hun vroeger, en wel laatstelijk bij missive van 29 Januarij 1878 n°. 28, medegedeeld gevoelen over dergelijke verzoeken.

In dezen stand der zaak is met magtiging des Konings dit geschil op den 18 September ll. ter kennis van den Raad van State gebragt. Sedert zijn geen stukken ingekomen.

III. het beroep van *den gemeenteraad van Dantumadeel en S. F. Antonides tegen een besluit van Ged. Staten van Friesland, waarbij de toelating van laatstgenoemde als raadslid is verklaard te zijn in strijd met de wet.*

De *Staatsraad* de Vries brengt het volgend verslag uit:

Op 15 Julij jl. heeft in de gemeente Dantumadeel eene stemming plaats gehad tot verkiezing van 5 leden van den gemeenteraad.

Bij de opening der stembriefjes bleek het getal der geldig uitgebragte stemmen te zijn 425, dus de vereischte meerderheid 213, welke meerderheid alleen verkregen was door Pieter Gerks Oberman en Klaas Aukens van Kleffens.

Het stembureau verklaarde daarom deze beiden verkozen en gelastte een herstemming tusschen de zes, die na hen de meeste stemmen hadden verkregen.

Onder die zes behoorde niet Sake Franciscus Antonides, die volgens het procesverbaal van de opneming der stemming slechts 200 stemmen op zich had vereenigd; maar volgens datzelfde verbaal waren 19 biljetten ingevuld met den naam S. F. Antonides, die, wanneer zij aan Sake Franciscus Antonides toegekend waren geworden, aan dezen bij de eerste stemming de volstrekte meerderheid hadden verschaft. Het stembureau had echter deze 19 stemmen, evenals eene stem op Sake Antonides en eene op Sake V. Antonides uitgebracht, niet aan Sake Franciscus Antonides toegerekend. In de gemeente woont ook eene Sake Fokkes Antonides.

Tegen deze beslissing van het stembureau is dadelijk door een der in de zaal aanwezige kiezers bedenking geopperd. Diezeldfe kiezer, met name H. van Calcar, heeft zijne bezwaren in een breedvoerig geschrift aan den Raad en aan Ged. Staten kenbaar gemaakt. Naar zijn oordeel hadden de 19 bovengemelde stemmen aan Sake

Franciscus Antonides moeten zijn toegekend, omdat deze was aftredend lid, en de éénige Antonides die als candidaat gesteld was, en wel in eene der couranten alleen met de eerste letters zijner voornamen S. F., terwijl op Sake Fokkes Antonides geen enkele stem is uitgebracht, en deze volstrekt niet als candidaat was genoemd. Adressant meende daarom dat de Raad of anders het college van Ged. Staten, alsnog de uitspraak van het stembureau moest verbeteren in dien geest dat Sake Franciscus Antonides verkozen verklaard en de bij herstemming gekozenen niet toegelaten werden.

In dien geest is werkelijk door den gemeenteraad beslist. De raad besloot de bij stemming van 15 Julij op S. F. Antonides, Sake Antonides en Sake V. Antonides uitgebrachte stemmen toe te kennen aan Sake Franciscus Antonides en dezen te verklaren als te zijn gekozen lid van den Raad, en hem te verzoeken zijne geloofsbrieven ten fine van onderzoek aan den raad in te zenden, met niet-toelating der bij herstemming gekozenen.

Ged. Staten hebben bij hun besluit van 14 Aug. jl. beslist, dat deze toelating van Sake Franciscus Antonides is in strijd met de wet. Wel oordeelden ook Ged. Staten dat de bewuste 21 stemmen door het bureau ten onrechte aan dezen Antonides onthouden waren, maar zij meenden dat de raad de beslissing van het stembureau niet kon verbeteren en wel op deze gronden:

dat de art. 31 en volg. der gemeentewet de al of niet toelating van raadsleden afhankelijk maken van het onderzoek der geloofsbrieven van de nieuw inkomende leden, hoedanigen geloofsbrief de heer Sake Franciscus Antonides niet heeft ingediend en niet heeft kunnen indienen, om de eenvoudige reden, dat hij hem niet had ontvangen;

dat niemand tot raadslid kan worden toegelaten, tenzij zijn geloofsbrief, dat is de aan hem volgens art. 12 der gemeentewet toegezondene, zij beoordeeld en goedgekeurd;

dat bij gevolg zoomin de gemeenteraad als Ged. Staten, ter gelegenheid van het onderzoek der door de benoemden ingediende geloofsbrieven, kunnen bevelen, dat een ander als de door het stembureau aangewezene zal worden toegelaten;

dat ook de art. 13 en 14 der gemeentewet, den termijn bepalende binnen welken de benoeming tot raadslid moet worden aangenomen en zulks vóór de inzending der geloofsbrieven, ten eenenmale buiten gevolg zouden blijven, indien iemand als Raadslid kan worden toegelaten, zonder dat hij van zijne benoeming kennis gekregen en deze aangenomen heeft.

Tegen deze beslissing zijn bij den Koning in beroep gekomen, de gemeenteraad en de heer Sake Franciscus Antonides, destijds nog Wethouder der gemeente. Het adres van den raad voert tegen de beslissing van Ged. Staten de volgende gronden aan:

1o. dat door Sake Franciscus Antonides, behalve de stukken vermeld in art. 17 der gemeentewet, als geloofsbrief is ingediend een op zijn verzoek, aan Burg. en Weth. gerigt, door den secretaris van Dantumadeel in authentieken vorm afgegeven afschrift van het proces-verbaal van stemopneming, welk origineel proces-verbaal door den voorzitter en de leden van het stembureau was geteekend en aan het bestuur van Dantumadeel was ingezonden;

dat, terwijl het oorspronkelijke proces-verbaal bestaat en in het archief der gemeente voorhanden is en het afschrift overeenstemt met het oorspronkelijke proces-verbaal,

het door den secretaris afgegeven afschrift geloof verdient en dus als grondslag kan dienen voor de beslissing tot al of niet toelating;

dat de woorden van art. 12 al. 3 der gemeentewet, luidende: „dit afschrift strekt den benoemde tot geloofsbrief”, beteekenen: het afschrift van het in art. 67 der kieswet bedoelde procesverbaal; dat men deze woorden niet in den beperkten zin mag uitleggen, dat geen ander afschrift als geloofsbrief zou kunnen dienen dan voldoende aan de volgende vereischten: *a.* dat het afschrift zij geteekend door den voorzitter en een der stemopnemers; *b.* dat het stembureau zelf dat hebbe toegezonden aan dengene die de toelating als raadslid vraagt;

dat zoodanige beperkte opvatting leidt tot de ongerijmde gevolgtrekking, dat een benoemde, die het door het stembureau aan hem gezonden afschrift op eenigerhande wijze verloren heeft, in de onmogelijkheid zou verkeeren om een geloofsbrief in te zenden, ofschoon het oorspronkelijke stuk in het archief der gemeente berust;

dat de afgifte van een afschrift door het stembureau slechts is te beschouwen als een der wijzen, waarop een geloof verdienend afschrift kan worden vervaardigd;

dat bovendien het grondbeginsel der kieswet is, dat een informaliteit de verkiezing slechts in zooverre nietig maakt als daardoor de wil der meerderheid onzeker is geworden;

dat echter door de omstandigheid, dat het afschrift is afgegeven door den secretaris der gemeente en door dezen of een ander verzonden, de wil der meerderheid niet onzeker is geworden;

II. dat Sake Franciscus Antonides den 29sten Julij een afschrift van den secretaris der gemeente Dantumadeel heeft ontvangen en den 4den Augustus daaraanvolgende, alzoo binnen 8 dagen, heeft kennis gegeven dat hij de benoeming aannam;

dat dientengevolge met het oog op art. 13 der gemeentewet de kennisgeving van aanneming tijdig is geschied;

dat bovendien tegen 's raads opvatting van de woorden „dit afschrift” geen bezwaar kan worden geput uit art. 13 en volgende der gemeentewet, dewijl, zoowel in het stelsel van Ged. Staten als van den Raad, het van de goede trouw van den benoemde afhangt van welk tijdstip af hij den termijn van beraad wil laten loopen. Indien de benoemde geen bewijs van ontvang wilde afgeven zou hij tot deze afgifte niet kunnen worden gedwongen en toch van af de dagteekening van het door den benoemde afgegeven bewijs van ontvang begint de termijn te loopen.

Redenen waarom de raad van Dantumadeel Z. M. eerbiedig verzoekt, voormelde uitspraak van Ged. Staten van Friesland, voor zoover de niet-toelating van Sake Franciscus Antonides tot lid van den Raad van Dantumadeel betreft, te vernietigen en bij verbetering van die beslissing Sake Franciscus Antonides als lid van den Raad van Dantumadeel toe te laten.

De adressant Antonides voert dezelfde gronden aan, waaraan hij nog toevoegt deze opmerking:

dat een beroep op art. 38 al. 2 der gemeentewet zooals door sommigen geschiedt evenmin iets tegen rekwestrants uitlegging van de woorden „dit afschrift” bewijst, dewijl in voornoemd artikel niet staat uitgedrukt noch daaruit kan worden afgeleid, dat steeds op iedere niet-toelating een bevel tot eene nieuwe verkiezing moet volgen, doch alleen dat ter vervulling van de plaats van een niet toegelatene geen nieuwe

verkiezing mag worden bevolen voor dat de kwestie omtrent de al of niet toelating van dien persoon bij einduitspraak is afgedaan.

Dat voor de ruimere opvatting van de bepalingen der kieswet en gemeentewet, zooals deze door rekwestrant is ontwikkeld, vooral ook dit pleit, dat bij een tegenovergestelde leer, zooals door Ged. Staten is gehuldigd, de vraag of het doel der verkiezing is bereikt, nl. of de wil der kiezers duidelijk is gebleken, op den achtergrond treedt en alles afhankelijk wordt gemaakt van de uitspraak van het stembureau. Immers Ged. Staten erkennen de dwaling van het stembureau, erkennen de juistheid van de beslissing van den raad dat rekwestrant is de gekozene, doch verklaren zich en de gemeenteraad onmagtig den alzoo wettig gekozene toelating te verschaffen, niet omdat er eenige twijfel bestaat aangaande den wil der kiezers, maar enkel omdat het stembureau gedwaald heeft. Tot zulk een ongerijmdheid lijdt het kleven aan de letter van enkele artikelen der wet met voorbijzien van andere, in plaats van dit toe te passen overeenkomstig den geest en de bedoeling der wet.

Ged. Staten, over deze adressen gehoord, opperen in hun ambtsberigt den twijfel of de appellant Antonides wel ontvankelijk is. Art. 36 der gemeentewet geeft het recht van beroep aan den Raad of den niet toegelatene, d. i. volgens Ged. Staten aan den niet toegelatene door den Raad. Deze appellant was zelfs geen verkozen verklaarde, stond na de beslissing van het stembureau buiten het debat, maar is toch door den Raad toegelaten.

Opmerking verdient hierbij dat Ged. Staten in hun besluit van 14 Aug. jl. gelast hebben, dat een afschrift daarvan zou worden gezonden o. a. aan den niet toegelatene, den heer Sake Franciscus Antonides.

Tot verdediging van hunne beslissing betoogen Ged. Staten wijders dat de woorden van het laatste lid van art. 12 „dit afschrift strekt den benoemde tot geloofsbrief", niet anders kunnen bedoelen dan het door den voorzitter en een der stemopnemers geteekende afschrift van het proces-verbaal, dat het bureau van stemopneming ten spoedigste zendt aan hem, dien dat bureau als den benoemde proclameert.

Bij den Raad van State is eene memorie ingediend door den appellant Antonides, waarin hij ter bestrijding van de door Ged. Staten opgeworpene niet-ontvankelijkheid van zijn appel betoogt, dat in art. 36 der gemeentewet door „de niet toegelatene" niet anders bedoeld kan zijn dan de door Ged. Staten tot raadslid niet toegelatene, zooals uit het verband van dit artikel met het voorgaande duidelijk is; dewijl hij tegen de opmerking van Ged. Staten, dat hij niet was een verkozen verklaarde en dus van onderzoek van zijn geloofsbrief en van beslissing omtrent zijne toelating geen spraak kon zijn, het feit stelt, dat de door hem overgelegde geloofsbrief is onderzocht. Voorts dringt de appellant daarbij nader aan zijne stelling, dat ook een afschrift van het proces-verbaal zooals door hem is overgelegd, kan gelden als geloofsbrief.

Door den burgemeester van Dantumadeel wordt op eene spoedige beslissing aangedrongen, omdat onder de afgetreden leden de twee wethouders zijn, en uit hoofde van de bestaande vacatures in den Raad de plaats van deze nog niet kan vervuld worden, terwijl art. 90 de tijdelijke vervanging door raadsleden niet toelaat. Sedert 2 Sept. jl. kan alzoo geen besluit door Burg. en Weth. genomen, geen bevelschrift tot betaling gegeven worden.

IV. het beroep van *den gemeenteraad van Menaldumadeel van een besluit van Ged. Staten van Friesland, waarbij de toelating van E. P. Pieterszen als raadslid is verklaard te zijn in strijd met de wet.*

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF brengt het volgend verslag uit:

Op 16 Julij 1879 heeft in de gemeente Menaldumadeel de opening plaats gehad van de stembriefjes, die ten vorigen dage waren ingeleverd voor de verkiezing van 4 leden van den gemeenteraad.

Van de in de bussen gevondene 265 stembriefjes — een getal dat gelijk was aan dat der gestemd hebbende kiezers — heeft het bureau van stemopneming er 2 van onwaarde verklaard, het eene omdat het was in blanco, het andere, zooals het procesverbaal zich uitdrukt, als „bevattende den naam van den kiezer". Naar die beslissing waren er alzoo 263 geldig uitgebrachte stemmen en was de volstrekte meerderheid 132. Van de 263 stemmen bleken verkregen te hebben de heer P. F. de Vries 184 stemmen, de heer J. L. D. Dijkstra 182 stemmen, de heer E. L. Baron thoe Schwartzenberg en Hohenlansberg 160 stemmen en de heer Egge Pieters Pieterszen 132 stemmen, terwijl de overige over een reeks andere personen waren verdeeld.

Het stembureau verklaarde de vier genoemde heeren gekozen, zonder inspraak van de in de zaal aanwezige kiezers, en heeft aan ieder hunner een afschrift van het proces-verbaal der stemopneming, ter voldoening aan art. 12 der gemeentewet, toegezonden.

Op voorstel van de commissie voor het onderzoeken dier geloofsbrieven heeft daarop de gemeeenteraad van Menaldumadeel in zijn zitting van 5 Aug. ll. aanstonds de drie eerstgenoemde heeren als leden toegelaten en wijders, alvorens omtrent de verkiezing van den heer E. Pieters Pieterszen eene beslissing te nemen, Burg. en Weth. uitgenoodigd om ter tafel der vergadering over te brengen het pakket, waarin de van onwaarde verklaarde stembriefjes besloten waren, en besloten daarvan kennis te nemen.

Bij de uitvoering van dat besluit — staande dezelfde vergadering — is gebleken dat het bewuste pakket inhield een blanco-briefje en een stembiljet, „waaraan de oproepingsbrief is vastgehecht, gerigt aan den kiezer Tjeerd Sijes Borch te Deinum, door wien blijkens de betrekkelijke lijst aan de stemming op 15 Julij bevorens was deelgenomen".

Nadat de voorzitter alstoen had „aangevoerd dat dit stuk miste het karakter van geheimhouding, hetgeen de kieswet vordert", en dus teregt art. 61 dier wet door het bureau van stemopneming van onwaarde was verklaard, is door den Raad met algemeene stemmen tot toelating van den heer Pieters Pieterszen besloten.

Niet berustende in dat besluit, hebben Ged. Staten van Friesland in dd. 14 Aug. ll. ambtshalve beslist, dat die toelating was in strijd met de wet, en zulks uit overweging dat art. 61 der kieswet strictae interpretationis is; dat daarbij wel van onwaarde verklaard worden onderteekende briefjes, waarvan in casu geen sprake was, doch niet ook briefjes, die, zooals hier het geval was, „den naam van den kiezer bevatten", en dat er alzoo niet 263, doch 264 geldige stemmen waren uitgebragt, zoodat de volstrekte meerderheid was geweest 133, zijnde meer dan de door den Raad toegelatene op zich had vereenigd.

Tegen die beslissing heeft de Raad van Menaldumadeel zich bij adres van 25 Aug. d. a. v. in hooger beroep voorzien bij den Koning.

De Raad voert bij dat stuk hoofdzakelijk aan, „dat een stembriefje, waaraan bevestigd is het adres van een aan de stemming deelgenomen hebbenden kiezer, geacht moet worden door dezen zelven en niet door een ander te zijn ingeleverd, zoodat langs dien weg evenzeer als bij onderteekening de kiezer bekend raakt en het geheim van de stemming geschonden wordt;

„dat de van onwaarde verklaring van dusdanig briefje geene uitbreiding, maar juiste opvatting en toepassing van art. 61 der kieswet is";

en subsidiair, dat in allen gevalle Ged. Staten, in stede van aanstonds tot niet toelating van den heer Pieters te besluiten, hadden moeten beginnen met te onderzoeken, of het bewuste stembriefje soms ook dien heer aanwees, in welk geval immers, zelfs bij medetelling van dat van eventueel voor geldig te houden briefje, evenzeer de volstrekte meerderheid (dan van 133), door hem verkregen zou wezen.

De gemeenteraad verzoekt op die gronden de vernietiging der ambtshalve gedane uitspraak van Ged. Staten.

Deze ter zake gehoord brengen tegen het tweeledig sustenu van den Raad het volgende in het midden:

„Vooreerst verklaart art. 61 der kieswet van onwaarde die briefjes die onderteekend zijn. En nu is het een steeds geldend beginsel van wetsinterpretatie, dat vormen, die op straffe van nietigheid zijn voorgeschreven, streng moeten worden uitgelegd en geene uitbreiding gedoogen. Zoolang er nu verschil is tusschen een onderteekend briefje en een briefje dat den naam van den kiezer bevat, kan onmogelijk de straf bedreigd op het eerste, worden toegepast op het laatste.

En dat dit verschil met der daad bestaat wordt door de woorden zelve genoegzaam aangetoond.

Ten tweede is de meening, dat door de aanneming van een briefje, dat den naam van den kiezer bevat, het geheim der stemming wordt geschonden, ten eenenmale onjuist.

Wie bewijst, dat dezelfde kiezer, wiens naam in een of anderen vorm op het briefje voorkomt, *dat* briefje in de bus werpt. De kiezers kunnen immers van biljetten wisselen, ruilen. Nooit is te constateeren, dat tusschen den stemmenden kiezer en diens op eenig briefje geschreven naam, verband bestaat.

De tweede grief tegen de uitspraak is hierin gelegen, dat door ons de stembriefjes niet opgevraagd zijn en wij ons dus niet hebben overtuigd, dat het briefje, dat naar onze meening wèl, naar die van het stembureau en den Raad niet geldig was, ook misschien den naam van Egge Pieters Pieterszen bevat, in welk geval deze toch zou gekozen zijn.

Naar ons oordeel was de verklaring in het proces-verbaal der stemopneming dat één briefje bevattende den naam van den kiezer was verklaard van onwaarde, voldoende tot vestiging onzer overtuiging, dat het bureau verkeerdelijk aldus had beslist. De inhoud van het briefje doet niets ter zake. Enkel geldt het de vraag, of dit briefje vormelijk aan den eisch der wet al dan niet voldoet. Hierop inzonderheid kwam het aan of dit briefje van invloed had kunnen zijn op den uitslag der stemming. Dit was

inderdaad het geval. Daarom was de beslissing van het stembureau onjuist. Doch gesteld het bewuste briefje bevatte den naam van Egge Pieters Pieterszen, ten gevolge waarvan hij verkozen was, onverschillig of het briefje geldig of ongeldig wordt verklaard, dan ware dit immers zonder eenigen twijfel in den boezem van den Raad zelf geconstateerd, bij het onderzoek der geloofsbrieven. En zoo al niet toen, dan zeker thans in hooger beroep. Doch terwijl de gemeenteraad weet, althans kon weten, welke naam op het bewuste briefje voorkomt, wordt deswege in al de stukken ook in het reqnest aan den Koning gezwegen.

Terwijl met zekerheid te zeggen ware, of dat briefje al dan niet den naam bevat van Egge Pieters Pieterszen, wordt daarvan niet dan onderstellenderwijze gesproken.

Naar ons oordeel "aldus besluiten Ged. Staten hunne missive," mag daaruit veilig de conclusie worden getrokken dat het meer-genoemd briefje den naam van Egge Pieters Pieterszen niet bevat.

Ten slotte zij opgemerkt, dat 's Raads bewering, dat onze beslissing is praematuur, niet tot hare vernietiging, maar des noodig tot nader onderzoek leiden kan".

Ged. Staten adviseren mitsdien tot ongegrondverklaring van het ingestelde beroep.

Nadat de overweging van dit geschil krachtens 's Konings magtigtng van 15 Sept. ll., n°. 20, bij deze Afd. aanhangig was gemaakt, zijn geene stukken bij haar ingekomen.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de Vergadering gesloten.

Twee en dertigste Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 22 *October* 1879.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff.
Mr. J. Heemskerk Azn.

Referendarissen: Mr. L. P. Op den Hooff en Mr. G. J. Roijaards.

I. Door den Voorzitter wordt voorlezing gedaan van de volgende Koninklijke besluiten:

1°. van 1 October 1879, n°. 22, *houdende beschikking op het beroep, ingesteld door Nicola Anna Gesina Sinnige, weduwe van Gerardus Hegge, te Veendam, tegen een besluit van Burg. en Weth. van Veendam van den 2 Junij bevorens, waarbij aan Sybrand Harms Dijkhuizen te Veendam, vergunning is verleend tot oprigting van een wind-houtzaagmolen op het perceel bekend als gemeente Veendam, Sectie D, n°. 195b.*
(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, blz. 353).

Het besluit luidt aldus:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op het beroep bij adres van 16 Junij 1879 op Ons ingesteld door Nicola Anna Gesina Sinnige, weduwe van Gerardus Hegge, te Veendam, tegen een besluit van Burg. en Weth. van Veendam van den 2 Junij bevorens, waarbij aan Sybrand Harms Dijkhuizen te Veendam vergunning is verleend tot oprigting van een wind-houtzaagmolen op het perceel, kadastraal bekend als gemeente Veendam, Sectie D, n°. 195*b*;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van den 17 September 1879, n°. 65;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 26 September 1879, n°. 54, Afd. Hand. en Nijv.;

Overwegende:

dat de bezwaren door de appellante ingebragt tegen voormelde vergunning ontleend worden aan vrees voor gevaar van brand, voor schade in appellantes tuin door den wind en de schaduw der molenwieken, voor schade aan huis en tuin door het eventueel afvliegen dier wieken, en eindelijk voor hinder van ernstigen aard door het geraas der inrigting;

Overwegende:

dat voor zooverre deze bezwaren gerekend kunnen worden te vallen onder die bedoeld bij art. 11 der wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* n°. 95), door de appellante noch in de zitting, die ingevolge art. 7 dier wet door het gemeentebestuur is gehouden, noch thans in hooger beroep, eenigerlei bewijs is bijgebragt, dat die bezwaren — indien ze al in het algemeen eenigermate mogten bestaan — dan in casu van zoodanigen aard zijn, als bij eerstgenoemd artikel vereischt wordt tot wettiging eener weigering van vergunning;

dat ook het onderzoek, zoo van het plaatselijk als van het provinciaal bestuur, niets heeft opgeleverd, waardoor het bestaan van dusdanige bezwaren zelfs slechts vermoed zou kunnen worden;

Overwegende:

dat er derhalve geene termen aanwezig zijn om op het ingediend adres der appellante gunstig te beschikken;

Gezien de aangehaalde wet;

Hebben goedgevonden en verstaan:

met afwijzing van het ingesteld beroep het aangevallen besluit van het gemeentebestuur van Veendam te handhaven.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 1 October 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
G. J. G. Klerck.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Alewijn.

2°. van 8 October 1879, n°. 7, *houdende beschikking op het beroep, ingesteld door A. J. Cohen te Groningen, tegen een besluit van Burg. en Weth. van genoemde gemeente van 3 Julij 1879, n°. 20, waarbij hem vergunning is geweigerd voor de oprigting eener bewaarplaats van lompen en beenderen op het perceel, kadastraal bekend Sectie I, n°.* 980.

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 375).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door A. J. Cohen te Groningen, tegen een besluit van Burg. en Weth. van genoemde gemeente van 3 Julij 1879, n°. 20, waarbij hem vergunning is geweigerd voor de oprigting eener bewaarplaats van lompen en beenderen op het perceel, kadastraal bekend Sectie I, n°. 980;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 24 September 1879, n°. 71;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 4 October 1879, n°. 44, afd. Hand. en Nijv.;

Overwegende:

dat Burg. en Weth. de boven-omschreven vergunning hebben geweigerd op grond dat het perceel, waar de adressant de bewaarplaats wil oprigten, zich bevindt in eene digtbevolkte buurt; dat het, met het oog op de walgelijke uitdampingen, die ongetwijfeld door de opeenhooping van lompen en beenderen zullen ontstaan, in het belang van den openbaren gezondheidstoestand ongeraden is de vestiging van dergelijke inrigtingen in digt bebouwde gedeelten der gemeente toe te laten;

dat de adressant daartegen heeft aangevoerd, dat, in vroegere jaren, in de nabijheid van het bedoelde perceel, eene dergelijke inrigting, als hij daarin wil brengen, heeft bestaan, en dat verschillende personen, die toen in de nabijheid woonden, hebben verklaard, dat zij hoegenaamd geenen hinder hebben gehad van eenige onaangename dampen;

Overwegende:

dat het in het algemeen onraadzaam moet geacht worden magazijnen van lompen, die door de groote hoeveelheid onreine voorwerpen, welke er bijeengebragt en voortdurend verplaatst worden, de lucht in den omtrek onzuiver maken, in volkrijke buurten toe te laten;

dat de localiteit, voor lompenmagazijn bestemd, waarvan in casu de rede is, voor dat doel ook geheel ongeschikt is, als zijnde gelegen in eene te beperkte ruimte en van alle kanten omgeven door andere huizen;

dat aan het gevreesde nadeel niet door het stellen van voorwaarden kan worden tegemoet gekomen;

Gezien de wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* n°. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te handhaven het bestreden besluit van het gemeentebestuur van Groningen en het daartegen ingesteld beroep ongegrond te verklaren.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 8 October 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
G. J. G. Klerck.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Alewijn.

Aan de orde is:

II. het beroep van *J. Santing en J. Duiven, ingelanden van het waterschap: "de vereenigde polders Nijeveen en Kolderveen", van een besluit van Ged. Staten van Drenthe betreffende de verkiezing van bestuursleden van dat waterschap.*

De *Staatsraad* de Vries brengt het volgend verslag uit:

Voor de gewone jaarlijksche verkiezing van bestuursleden van het waterschap de vereenigde polders Nijeveen en Kolderveen heeft op 4 Junij 1879 eene stemming plaats gehad. Tegen de opening der stembriefjes is door de in de zaal aanwezige kiezers geen bezwaar ingebracht.

Twee ingelanden echter, de adressanten J. Santing en J. Duiven, hebben zich tot Ged. Staten gewend, met verzoek dat de stemming mocht worden vernietigd en eene nieuwe verkiezing bevolen, welk verzoek door Ged. Staten bij hunne aangevallen beslissing is afgewezen op deze overwegingen:

"Overwegende dat de bewering sub 1°. van het bezwaarschrift, te weten, dat de oproeping van ingelanden in de Meppeler courant van den 31 Mei jl., ter verkiezing van twee bestuursleden, geene acht dagen vóór de den 4den Junij daaraanvolgende te Nijeveen gehoudene vergadering heeft plaats gehad, juist is.

"Dat echter elk ingeland moet geacht worden de bepalingen van het reglement te kennen en derhalve te weten, dat voor de periodieke verkiezing van bestuursleden bij art. 3 van gemeld reglement de eerste Woensdag in Junij is voorgeschreven.

"Dat wegens het groot aantal uitgebragte stemmen en de omstandigheid, dat, behalve door de beide adressanten, door geen der ingelanden tegen de stemming bezwaar is ingebragt, het niet aannemelijk, althans niet gebleken is, dat de niet tijdige

oproeping invloed op die stemming heeft gehad en in allen gevalle de beide adressanten volgens mededeeling van het bestuur geene onwetendheid van de gehoudene stemming kunnen voorwenden, omdat de een die stemming op den 1 Junij jl. in het kerkgebouw te Nijeveen door eene publicatie of afkondiging heeft bekend gemaakt en de ander tijdens de inlevering der stembriefjes in de zaal aanwezig is geweest.

„Dat de bewering sub 2°. van het bezwaarschrift, luidende: „dat bij de boven omschrevene stemming ook zijn toegelaten tot het uitbrengen van stemmen schriftelijke lastgevingen, welke uitsluitend voor vroegere vacatures waren afgegeven en derhalve niet aan de periodieke verkiezing mogten deelnemen", kennelijk is ongegrond, omdat de overgelegde schriftelijke lastgevingen zijn algemeen en niet voor bepaalden tijd, zoodat door de lasthebbers krachtens die stukken met regt aan de stemming ter verkiezing van bestuursleden is deelgenomen".

Adressanten hebben nu hetzelfde verzoek tot den Koning gericht. Zij wijzen op het voorschrift van art. 15 van het reglement voor deze polders, volgens hetwelk de ingelanden ten minste acht dagen te voren voor elke vergadering moeten worden opgeroepen; dat deze bepaling altijd is opgevolgd en de meeste ingelanden het daarop gerust laten aankomen. Dat beide adressanten niet onkundig geweest zijn van de te houden vergadering erkennen zij, maar zij beweren door een groot aantal ingelanden te zijn aangezocht om hunne bezwaren aan het collegie van Ged. Staten kenbaar te maken; dat er dien dag een groot aantal stemmen zijn uitgebracht is daaraan toe te schrijven, dat er te Kolderveen veel moeite is gedaan om daar twee bestuursleden te krijgen, doch van Nijeveen en de buiteningelanden zijn bijna geen stemmen uitgebracht, hetgeen zij bepaaldelijk moeten toeschrijven aan de late oproeping; wat de schriftelijke lastgevingen betreft, dat die voor onbepaalden tijd zouden zijn afgegeven, hiervan heeft het meerendeel der onderteekenaren geen kennis gedragen.

Bij zijn ambtsberigt over dit adres aan Ged. Staten gezonden legt het bestuur de volmagten over van hen die als gemagtigden van anderen tot de stemming zijn toegelaten, ten bewijze dat die magtigingen niet voor eene bepaalde verkiezing maar algemeen gegeven zijn; Ged. Staten hebben die stukken bij hun berigt gevoegd.

De oproeping ter vergadering is geplaatst in de Meppeler courant van 31 Mei jl. en op 1 Junij afgelezen en aangeplakt bij de kerkgebouwen. Het polderbestuur meent dat het voorschrift van art. 15 hoofdzakelijk is voorgeschreven voor vergaderingen niet periodiek als die van 4 Junij jl., en dat meermalen beslist is, dat eene eenigzins te laat gedane oproeping geen nietigheid der stemming kan te weeg brengen, wanneer, zooals hier blijkt, dat het stembevoegde personeel met de stemming ten volle bekend is geweest.

Aan den Raad van State zijn ingezonden twee adressen, als een van de beide adressanten en vier andere ingelanden, klagende dat zij als lasthebbers ten gevolge der te late oproeping niet in staat zijn geweest hunne lastgevingen te hernieuwen; en een van J. Denning, een dier vier ingelanden afzonderlijk, klagende, dat hij voornemens was den heer Endtz, controleur der directe belastingen te Weesp, stemgeregtigd ingeland in meergenoemd waterschap, in de gelegenheid te stellen om zelf of bij schriftelijke geregistreerde volmagt zijne stemmen uit te brengen, maar dat

door de te late oproeping het niet mogelijk geweest is een geregistreerde volmagt vóór de verkiezing te bekomen, waardoor deze ingeland aan de verkiezing geen deel heeft kunnen nemen.

III. het beroep van *D. Merkx te Dreumel, tegen een besluit van Ged. Staten van Gelderland, waarbij hij is vervallen verklaard van zijn lidmaatschap van den gemeenteraad.*

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF brengt het volgend verslag uit:

Ter gelegenheid van de overlegging van de rekening over 1878 met de daarbij behoorende bevelschriften en andere bescheiden, is in de zitting van den gemeenteraad van Dreumel van 24 Julij ll. de aandacht gevallen op een mandaat groot *f* 20 „wegens leverantie” afgegeven ten name van D. Merkx, zijnde een lid van den Raad. Dit lid heeft daarop verklaard — aldus blijkt uit de notulen — „dat de leverantie werkelijk door hem is gedaan, en het montant uit de gemeentekas door hem ontvangen” — en uit overweging van dat feit heeft alstoen de Raad, staande de gezegde vergadering, den heer Merkx geschorst in zijne betrekking van raadslid, als zijnde door hem gehandeld in strijd met art. 24 der gemeentewet.

Leverantie en betaling in quaestie hadden hare aanleiding gevonden in het volgende:

Op 21 Maart 1878 hadden Burg. en Weth. van Dreumel in het openbaar verpacht, wat het betrekkelijk proces-verbaal noemt „de Gemeentenering over 1878”, bestaande, naar de beschrijving van dat zelfde stuk, „in het schenken van ververschingen bij de door het gemeentebestuur van Dreumel te houden verpachtingen van gemeentegoederen en verkoop van rijshout.”. — D. Merkx was daarvan de pachter geworden voor een som van *f* 21.26. En in de daarvan opgemaakte acte was o. a. opgenomen, sub n°. 7, deze bepaling: „De pachter zal eene som van *f* 20 genieten van de gemeente, voor de te gebruiken ververschingen door het gemeentebestuur bij den verkoop en de verpachtingen van gemeentegoederen.”

Merkx is daarop door Ged. Staten van Gelderland, na in zijne verdediging te zijn gehoord, bij resolutie van 26 Aug. 1879, n°. 65, vervallen verklaard van zijn lidmaatschap, geheel in overeenstemming met de opvatting van den Raad.

Het is tegen die resolutie, dat Merkx bij adres dd. 31 Aug. ll. in beroep is gekomen bij Z. M.

Hij voert aan, en licht in het breede toe, twee grieven, die, de feiten onbetwist latende, hierop neerkomen:

de eerste, dat hij niet in den zin van art. 24 der gemeentewet eene levering heeft gedaan aan de gemeente, doch van deze, en wel in het openbaar, gepacht heeft de zoogenaamde nering, onder verplichting om aan de leden van het bestuur tegen een vaste vergoeding ververschingen te verschaffen;

en de tweede, dat het feit dagteekent van 1878 en dat adressant in Julij dezes jaars bereids herkozen is, om op 2 September d. a. v. na aftreding „van regtswege” op nieuw op te treden.

Ged. Staten van Gelderland, ter zake gehoord, vermeenen zich te kunnen onthouden van eene wederlegging van den inhoud van dat adres en persisteren bij de motieven van hun aangevallen besluit.

In dien stand is de overweging van dit geschil krachtens Zr. Ms. magtiging van 26 Sept. ll. bij deze afdeeling aanhangig gemaakt.

IV. het beroep van *W. A. van Hemert te Lienden, tegen een besluit van Ged. Staten van Gelderland, waarbij is afgewezen zijne reclame tegen de verkiezing van leden van den gemeenteraad.*

De *Staatsraad* HEEMSKERK AZN. brengt het volgend verslag uit:

Bij missive van 26 September ll. heeft de Minister van Binnenlandsche Zaken, ingevolge magtiging des Konings, bij den Raad van State aanhangig gemaakt een beroep van W. A. van Hemert, wonende te Ommeren, van eene beschikking van Ged. Staten van Gelderland dd. 20 Aug. ll.

Den 29 Julij ll. heeft in de gemeente Lienden eene herstemming plaats gehad tot verkiezing van een lid van den gemeenteraad, tusschen den adressant W. A. van Hemert, die aftredend lid was, en G. H. Hol Rz. Eerstgenoemde bekwam 91, laatstgenoemde 112 stemmen; zijn geloofsbrief werd onderzocht in de vergadering van den gemeenteraad van 31 Julij ll., die hem als lid toeliet.

Bij adres van Ged. Staten van Gelderland dd. 6 Augustus ll. bragt adressant de volgende bezwaren in:

1°. dat de burgemeester van Lienden op den 25 Julij ll. in eene tapperij aldaar, in tegenwoordigheid van eenige in het adres opgenoemde en andere personen, de aanwezige kiezers had aangespoord om voor G. H. Hol Rz. te stemmen en zich daarbij onware en eerrovende vertelsels ten aanzien van den adressant had veroorloofd; ten gevolge waarvan eenige kiezers aan het verlangen des burgemeesters hadden voldaan en des anderen daags bij leden hunner familie en werklieden hadden rondgeloopen om dat verlangen kenbaar te maken;

2°. dat de burgemeester onderscheidene kiezers te hunnen huize, op den openbaren weg en op de markt heeft aangespoord om voor G. H. Hol Rz. te stemmen;

3°. dat de Wit, klerk bij den burgemeester, en Blankensteijn, veldwachter, met hetzelfde doel aan de huizen van verschillende kiezers zijn geweest;

4°. dat gedurende de herstemming een der stemopnemers, J. J. de Koch Jr., zich geruimen tijd van de stembus verwijderd en in de gelagkamer van de herberg, in welke ook de zaal voor het stembureau zich bevindt, heeft opgehouden;

Verzoekende, op grond van deze bezwaren, dat Ged. Staten de gehoudene herstemming mogen vernietigen.

Bij hunne beschikking van 20 Aug. ll. hebben Ged. Staten aan den adressant te kennen gegeven, dat de door hem aangevoerde feiten kennelijk overdreven zijn voorgesteld en in geen geval grond opleveren om de stemming te vernietigen.

Bij zijn adres van 1 September ll. verzoekt W. A. van Hemert aan Z. M. den Koning deze zaak nader te doen onderzoeken en het besluit van Ged. Staten van

Gelderland te vernietigen, op grond: dat hij bij zijn bezwaarschrift de feiten volkomen naar waarheid heeft opgegeven en deze ten onregte door Ged. Staten zijn voorgesteld; dat hij die feiten kan staven en aantoonen dat de burgemeester zich op eene onbehoorlijke wijze in de verkiezing heeft gemengd.

Ged. Staten, door den Minister van Binnenlandsche Zaken om inlichting verzocht, hebben als hun gevoelen te kennen gegeven dat adressant volgens art. 34 en 36 der gemeentewet niet ontvankelijk is in zijn beroep, wijders dat zijne bezwaren voldoende zijn toegelicht en wederlegd in de door Ged. Staten ingewonnen berigten van Burg. en Weth. en van den burgemeester van Lienden, waarvan zij de copieën hebben overgelegd.

In gemelde stukken komt te dezer zake voor:

1°. in het berigt van Burg. en Weth. van Lienden dd. 13 Aug. ll.: dat de burgemeester, daartoe door eenige weldenkende ingezetenen verzocht, ten huize van den herbergier Stam, doch niet in de gelagkamer, is geweest om over de toen aanstaande herstemming te spreken; dat in die bijeenkomst geene onwaarheid aangaande W. A. van Hemert is medegedeeld, maar wel is gezegd, dat deze door zijne maatschappelijke positie en zijn gedrag geen lid van den Raad behoorde te zijn;

dat de Koch, een van de stemopnemers, gedurende 10 à 15 minuten van het stembureau afwezig is geweest, tijdens de herstemming, maar dat gedurende die afwezigheid een lid van den Raad, B. van Ingen, en een Wethouder, B. van Ommeren, het stembureau met hunne tegenwoordigheid hebben vereerd, welke beide heeren vroeger bij raadsbesluit tot plaatsvervangende leden van het stembureau waren benoemd; eindelijk dat Burg. en Weth., door den adressant zooveel mogelijk tegen te werken, gemeend hebben niet anders dan hunne getrouwheid aan art. 39 der gemeentewet te hebben getoond, tot staving waarvan zij eenige mededeelingen doen omtrent adressants gedrag;

2°. in het berigt van den burgemeester van Lienden dd. 13 Augustus ll., dat hij in de vergadering van kiezers op den 25 Julij ll. geene onwaarheid omtrent W. A. van Hemert heeft medegedeeld en de kiezers niet tegen dezen heeft opgezet; dat de daar aanwezige kiezers toch niet voor W. A. van Hemert zouden hebben gestemd; dat hij, burgemeester, zich met de verkiezing heeft bemoeid en aan kiezers heeft gezegd, dat de adressant door zijn gedrag niet waardig was het lidmaatschap van den Raad te bekleeden; dat hij burgemeester geene bedreigingen heeft gebruikt en den veldwachter niet bij de kiezers heeft gezonden, maar integendeel aan dezen gezegd, dat hij zich met de verkiezing niet mogt inlaten.

Nadat het beroep van W. A. van Hemert bij den Raad van State was aanhangig gemaakt, zijn de volgende stukken ingekomen:

a. eene memorie van den burgemeester van Lienden, waarbij deze zich beroept op art. 36 der gemeentewet ten betooge dat adressant niet bevoegd is bezwaren in te brengen;

b. eene memorie van den gemeenteraad van Lienden van geheel gelijke strekking;

c. eene memorie van den adressant, waarin hij zich beklaagt, dat Ged. Staten geen ander onderzoek naar de gegrondheid van zijne bezwaren hebben ingesteld, dan bij den burgemeester van Lienden, over wiens handelingen hij had geklaagd, welk onderzoek hij uit dien hoofde voor eenzijdig en partijdig houdt;

dat de aangevoerde grond van niet-ontvankelijkheid van den adressant ter beslissing van Z. M. den Koning staat;

dat door de berigten zelve van Burg. en Weth. en van den burgemeester zelven wordt bevestigd, althans in hoofdzaak, wat de adressant heeft aangevoerd omtrent de onwettige bemoeijing van den burgemeester met de bedoelde verkiezing;

dat de afwezigheid van J. J. de Koch Jr., een der stemopnemers, van het stembureau gedurende zekeren tijd (adressant geeft op dat die afwezigheid 3/4 uurs heeft geduurd) alsmede niet is tegengesproken;

dat de aanwezigheid van den wethouder B. van Ommeren en het lid van den Raad B. van Ingen in de zaal, alwaar werd gestemd, niets ter zake doet, omdat die heeren aldaar niet als plaatsvervangende stemopnemers waren, en geene plaats aan de tafel hebben genomen.

Verder bestrijdt de adressant breedvoerig de beschuldigingen tegen zijn gedrag, die in de bovengemelde berigten voorkomen en persisteert bij zijn aanhangig verzoek.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Drie en dertigste Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 29 *October* 1879.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff.
Mr. J. Heemskerk Azn.

Referendarissen, Mr. L. P. Op den Hooff en Mr. G. J. Roijaards.

Aan de orde is:

I. het beroep van *den schoolopziener in het 4e district van Groningen tegen een besluit van Ged. Staten dier provincie, waarbij is vernietigd zijne verklaring, dat het locaal der openbare lagere school te Delfzijl is onvoldoende en schadelijk voor de gezondheid der leerlingen.*

De *Staatsraad* de Vries brengt het volgend verslag uit:

De schoolopziener in het vierde district van de provincie Groningen heeft den 26sten April dezes jaars het lokaal der openbare school te Delfzijl verklaard te zijn onvoldoende en schadelijk voor de gezondheid der leerlingen. Op het beroep door den Raad van Delfzijl daartegen ingesteld, hebben echter Ged. Staten van Groningen bij besluit van 6 Junij die verklaring vernietigd.

Tegen deze uitspraak is de schoolopziener in beroep gekomen bij den Koning, onder overlegging van twee verslagen van de plaatselijke schoolcommissie te Delfzijl, een schrijven van den geneeskundigen Inspecteur en een schrijven van den Inspecteur van het lager onderwijs. Ged. Staten, op des appellants adres gehoord, volharden in hun gevoelen. En de schoolopziener èn het collegie van Burg. en Weth. hebben aan deze afdeeling memories ingediend om de zaak elk van zijn standpunt nader toe te lichten.

Dat het wenschelijk zou zijn dat voor eene plaats als Delfzijl een nieuw schoolgebouw op een ruime opene plaats werd opgetrokken, daarover zijn allen het eens, maar Ged. Staten, hoezeer waardeerende de pogingen van den schoolopziener om het gemeentebestuur daartoe te bewegen, zijn van oordeel dat het bestaande gebouw, ruimte genoeg bevattende voor het aantal schoolgaande kinderen, niet geacht kan worden voor hunne gezondheid schadelijk te zijn. Dat blijkt ook niet uit den overgelegden brief van den Inspecteur van het lager onderwijs, terwijl in de verslagen der schoolcommissie wel verklaard wordt dat de toestand ongunstig is en een nieuw schoolgebouw wenschelijk, maar tevens dat op een enkel punt in 1878 verbetering is aangebragt.

Het oordeel van den schoolopziener steunt op de plaatsing van het licht, de ligging beneden den beganen grond, de ventilatie en de vochtigheid der muren.

Wat de plaatsing van het licht betreft, overwegen Ged. Staten, dat het licht voor het grootste gedeelte wordt aangebracht van de noordzijde, terwijl de kinderen met het aangezicht naar de zuidzijde gekeerd zijn; dat in de Westerafdeeling en ook in de Oosterafdeeling het licht nog door een raam van ter zijde wordt aangevuld; en dat deze plaatsing van het licht op de gezondheid niet schadelijk inwerkt.

De schoolopziener voert hiertegen aan dat, moge de plaatsing van het licht in een der lokalen voor de leerlingen geen ziekten in het algemeen wekken, ziekten des gezichts daarvan het gevolg kunnen zijn; dat ten minste zoodanige plaatsing van het licht algemeen en altijd wordt afgekeurd. De belendende gebouwen en de soort der lichtglazen vermeerderen het sombere der localiteit, hetgeen nadeelig werkt op de gezondheid en opgewektheid van geest en gemoed. Door den raad wordt echter opgemerkt, dat het raam in de Oosterafdeeling aan de zuidzijde geplaatst een klein raam is, dienende om den onderwijzer gelegenheid te geven naar de privaten te kunnen zien, en dat het raam in de middelafdeeling aan de zuidzijde bestaande zoo is geplaatst, dat het wel licht doch door de beschutting van huizen geen zon doorlaat; dat trouwens dit lichtraam met overleg en goedkeuring van den schoolopziener daar geplaatst is.

Volgens de bevinding van Ged. Staten levert de ligging van den vloer gedeeltelijk beneden den beganen grond, geen bewijzen op van vochtigheid, aangezien de houten vloer daarvan geen kenteekenen draagt en geene herstellingen uit dien hoofde heeft noodig gehad. De schoolopziener wijst hiertegen op de algemeen erkende en ook door Ged. Staten van Groningen aangegeven regelen van schoolbouw, volgens welke het bovenvlak van den vloer der school minstens 0.30 M. boven den beganen grond moet worden gelegd, een regel alleen in 't belang der gezondheid aangenomen. Het schoollokaal nu te Delfzijl ligt voor een groot gedeelte 0.53, 0.35, 0.30 of 0.13 M. beneden den beganen grond en voor een ander deel slechts 0.03 en 0.11 M. daarboven; naar appellant's bevinding geven de gedurige herstellingen, aan den vloer noodig geweest, het bewijs dat de kwaal wel invloed heeft uitgeoefend.

De Raad merkt op, dat het liggen van den vloer der school voor een deel beneden den beganen grond een denkbeeldig bezwaar is; immers door gedane meting is bevonden, dat de vloer der school 2.25 M. boven den waterstand is. Daarenboven met eene kleine uitgaaf zou de langs de school naar de tweede speelplaats loopende gang

tot beneden den vloer der school kunnen verlaagd worden; zooals sedert een paar jaren door het afbreken van een huis aan de noordzijde en de inrigting van het erf, na verlaging, tot speelplaats, de toestand reeds verbeterd is.

Na plaatselijk onderzoek oordeelden Gedep. Staten, dat de ventilatie, hoewel niet alle ramen daarvoor kunnen gebruikt worden, toch voldoende kan plaats hebben; op dit punt wordt verder door den appellant noch door den Raad iets aangevoerd.

Van de vochtigheid der muren, verklaren Ged. Staten, is hun zeer weinig gebleken; geenszins is zij van dien aard dat zij schadelijk is voor de gezondheid der kinderen. In zijn adres aan den Koning verklaart appellant echter dat de vochtigheid der muren aan een groot deel der school een onbehagelijk aanzien geeft, hier en daar nog verergerd door het doordringen van roetwater. De Raad had verklaard dat de vochtigheid der muren van geene beteekenis is en niet erger dan in alle andere huizen te Delfzijl; dat de ziekte in Delfzijl toch niet erger, ja zelfs minder is, dan in de meeste andere dorpen der provincie, en dat nog nooit gebleken is, dat de school was schadelijk voor de gezondheid der kinderen. Appellant maakt hieruit op dat dus de vochtigheid niet ontkend wordt, en dat, als in het algemeen het te Delfzijl vochtig is, volgens de bovenbedoelde door Ged. Staten uitgevaardigde regelen voor schoolbouw, de grond minstens 0.60 M. had moeten zijn uitgegraven, terwijl deze school integendeel ingegraven is. Ook de hoogte 3.62 en 3.72 M. is, zegt appellant, niet voldoende aan die regelen, volgens welke zij ten minste 4.50 M. moest bedragen. Appellant beklaagt er zich over dat Ged. Staten hunne uitspraak hebben gegeven, zonder deskundigen te hebben gehoord. Hij legt voorts nog over een schrijven van de afdeeling Delfzijl van de Vereeniging voor Volksonderwijs, ten bewijze hoe zij met zijne zienswijze overeenstemt; eene schetsteekening, houdende aanwijzing van de ligging van den vloer en de genoemde regelen, door Ged. Staten uitgevaardigd.

De Raad verklaart, dat het terrein der school het beste is dat in Delfzijl gevonden kan worden, omdat het hoog ligt, op en aan den zoogenaamden Molenberg en geheel vrij en veilig voor de kinderen en de passage. Ten einde aan het verlangen van den schoolopziener te kunnen voldoen, heeft hij gepoogd een stuk vestinggrond gelegen in de nabijheid van de Kerkstraat, waarop een nu afgebroken kruitmagazijn stond, tot aanbouw eener school te mogen aankoopen; doch te vergeefs. De Raad verklaart zich intusschen tot alle wenschelijke verbeteringen bereid.

De Raad van State heeft den Inspecteur van het Geneeskundig Staatstoezicht doen uitnoodigen zijne meening kenbaar te maken over de in het schoolgebouw bestaande gebreken, met beantwoording der vraag of die gebreken voor herstel vatbaar zijn, dan wel van dien aard zijn, dat de school als schadelijk voor de gezondheid moet worden afgekeurd?

De Inspecteur antwoordt dat uit een sanitair oogpunt een elftal gebreken in de school worden aangetroffen: 1°. de lokalen zijn vochtig, vooral dat hetwelk aan de Kerkstraat ligt en het tweede, zooals blijkt uit de muren en den vloer; de oorzaak moet gezocht worden in de ligging beneden de straat; 2°. de ventilatie is onvoldoende; een bezoek heeft hem daarvan overtuigd; van de tuimelramen kan geen voldoend gebruik gemaakt worden om den tocht; 3°. de inhoudsruimte is te gering,

ongeveer $4^1/_4$ stère voor elk kind; en door de ongelijkmatige verdeeling in de drie lokalen, slechts 3.7 stère, terwijl die volgens de matigste eischen $4^1/_2$ à 5 st. moest zijn 4°. de verlichting is verkeerd; 5°. zij is ook in den linkerhoek van lokaal II onvoldoende; 6_o. de vloeren zijn hier en daar vergaan en op de vergane plaatsen vochtig op het gevoel; 7_o. de speelplaats is vies, bij het ontbreken van urinoirs; 8°. het eenige privaat is zeer gebrekkig ingerigt; 9_o. drinkwater is er niet bij de school; 10°. buiten de lokalen is geen gelegenheid tot berging der kleederen, die daarom in de lokalen worden geborgen; 11°. de plaatsing tusschen andere gebouwen maakt het schoolgebouw somber en strekt ook niet tot bevordering van een flinke luchtverversching. De Inspecteur erkent dat die gebreken voor een deel vatbaar zijn voor verbetering, maar daarmede kunnen de hoofdgebreken niet worden weggenomen, nl. de vochtigheid, te geringe inhoudsruimte vooral bij toenemende bevolking, de slechte ligging tusschen woningen in een zeer smalle straat en nog smaller gang, de hoogst verkeerde verlichting. Verbetering zou hij daarom een verkeerden maatregel achten. Een nieuw gebouw is noodig. Hij acht het wenschelijk dat de gemeente slage in de poging om daarvoor van het Domein eenigen grond te verkrijgen.

De Secretaris der gemeente Delfzijl treedt als gemagtigde van het gemeentebestuur op en verzoekt de bekrachtiging van het besluit van Gedeputeerde Staten van Groningen.

II. het beroep van *den gemeenteraad van Hennaarderadeel, tegen een besluit van Gedep. Staten van Friesland, waarbij de vermeerdering van het getal openbare scholen in genoemde gemeente is bevolen.*

De *Staatsraad* de Vries brengt het volgend verslag uit:

Het beroep van den Gemeenteraad van Hennaarderadeel is gericht tegen een besluit van Ged. Staten van Friesland, waarbij deze bevalen dat met 12 Mei dezes jaars het getal openbare scholen in die gemeente met éène ten behoeve van het dorp Spannum zou worden vermeerderd.

Aanleiding tot dat besluit gaf het besluit van genoemden Gemeenteraad van 15 Febr. bevorens, houdende opheffing van de te Spannum bestaande openbare lagere school met 12 Mei toen aanstaande, en zulks totdat hare inwerkingstelling wederom zal blijken noodzakelijk te zijn.

Er bestond namelijk in genoemd dorp eene openbare lagere school. Maar zoowel het schoolgebouw als de onderwijzerswoning behoorden in eigendom aan de Hervormde gemeente aldaar, door wie zij aan de Burg. gemeente in gebruik waren afgestaan. Kerkvoogden hadden 28 Dec. 1878 dat gebruik opgezegd tegen 12 Mei toen a. s., omdat zij voornemens waren die gebouwen zelve in gebruik te nemen. Zij wilden daarin nl. eene Kerkelijke School voor lager onderwijs vestigen. Vier en dertig hoofden van huisgezinnen met 52 schoolgaande kinderen hadden aan den Raad te kennen gegeven, dat zij in het dorp geene andere school begeerden dan de van wege de Kerkvoogdij aldaar op te richten kerkelijke School. Vier andere hoofden van huisgezinnen met zes schoolgaande kinderen hadden er op aangedrongen dat in het

dorp voortdurend en op voldoende wijze openbaar onderwijs mocht worden gegeven. Maar de Gemeenteraad, van oordeel dat die zes kinderen gevoegelijk de openbare scholen in de nabijgelegen dorpen Baijum en Wommels kunnen bezoeken en dat het alzoo niet noodzakelijk kon worden geacht voor Spannum een nieuw schoollokaal te stichten, besloot tot de opheffing der bestaande openbare school.

Tegen die opheffing kwam de Burgemeester bij Ged. Staten op, betoogende dat de ouders, die hunne kinderen naar de openbare school verlangden te zenden, van de gelegenheid daartoe niet mochten worden verstoken; dat Baijum op $^3/_4$ uur, Wommels op één uur en Ytens op $1^1/_4$ uur afstands van Spannum verwijderd zijn; en het dus op den duur voor kinderen uit Spannum te bezwarend zou zijn de school in een van die dorpen te bezoeken; dat in Julij 1867 de openbare school te Edens in dezelfde gemeente is opgeheven, uit hoofde daar destijds maar tien kinderen ter school gingen, die men begreep dat gemakkelijk in het nabijgelegen dorp Spannum de openbare school konden bezoeken; en dat bij raadsbesluit van 11 Julij 1874 ook de school te Welsrijp is opgeheven.

Ook de schoolopziener was van oordeel dat de openbare school te Spannum niet kon worden opgeheven, zoolang er nog ouders zijn, die hunne kinderen naar de openbare school wenschen te zenden. Hij verklaart dat men steeds te Spannum met het openbaar onderwijs algemeen tevreden is geweest, en meent dat er onder de bovenbedoelde 34 ouders verscheidene zijn, die, als er geen buitengewone invloed op hen wordt uitgeoefend, de openbare school boven de bijzondere zullen verkiezen. Ook gaan te Spannum kinderen ter school wier ouders nog nagenoeg een half uur gaans noordelijker naar den kant van Tzum wonen, die zeker niet tot de onderteekenaars van het adres tegen de openbare school behooren. Deze kinderen kunnen noch naar Baijum, noch naar Wommels, noch naar Ytens, ter school gaan. Met den schoolopziener drong ook de Inspecteur van het lager onderwijs op instandhouding der bedoelde school aan.

Nog wendde zich tot Ged. Staten Hessel Rientzes Hiemstra te Spannum, verzoekende te bevorderen, dat aldaar bij voortduring gelegenheid besta tot het ontvangen van openbaar lager onderwijs.

Ged. Staten hebben daarop beslist dat door de opheffing der bedoelde school het getal scholen in de gemeente onvoldoende wordt en op dien grond de bovenvermelde vermeerdering bevolen. Zij overwogen dat uit de opeenvolgende opheffing der openbare scholen te Edens, Welsrijp en Spannum blijkt dat in de gemeente Hennaarderadeel met medewerking van den gemeenteraad het openbaar lager onderwijs steeds meer en meer door het bijzonder wordt verdrongen; dat in de opheffing der school te Edens is berust, ook op de verklaring des gemeentebestuurs, dat de kinderen uit dat dorp in het vervolg de openbare school te Spannum zouden kunnen bezoeken; dat deze laatste dus sedert dien tijd de gemeenschappelijke school voor Spannum en Edens is geweest, en reeds daarom alleen de opheffing dier school niet zou zijn te verantwoorden, te minder omdat daardoor in het noordelijk deel der gemeente slechts ééne school, die te Baijum, zou overblijven; dat het getal schoolgaande kinderen van de ouders die zich met een verzoek om instandhouding der openbare school tot den Raad hebben gewend, blijkens door den Burg. verstrekten staat, zeven bedraagt; dat de 34 adr.

in 's Raads besluit bedoeld, blijkens hun overgelegd adres, niet verklaard hebben, dat zij bepaald bezwaar hebben tegen eene openbare school, maar dat zij zich met eene Kerkelijke school tevreden stellen en dus geene andere begeeren; dat voorts op voormelden staat nog voorkomen zes ouders of voogden te Spannum, te zamen tien kinderen tellende, die zich noch ten voordeele van het bijzonder, noch ten gunste van het openbaar onderwijs hebben verklaard, en die derhalve door hunne neutrale houding in de gegeven omstandigheden als niet afkeerig van de openbare school mogen worden aangemerkt; eindelijk dat van de 15 schoolgaande kinderen uit Edens thans elf kinderen van vijf huisgezinnen de openbare school te Spannum bezoeken; dat uit een en ander volgt, dat te Spannum ontegenzeggelijk behoefte bestaat aan openbaar lager onderwijs; dat met eene verwijzing naar de op zoo verren afstand staande scholen als die te Baijum en Wommels, niet kan gezegd worden, dat in de te Spannum bestaande behoefte op voldoende wijze wordt voorzien.

Na ontvangst van dit besluit heeft de gemeenteraad een breedvoerig schrijven aan Ged. Staten gericht, ten betooge dat de zeven openbare scholen, na opheffing van die te Spannum in de gemeente bestaande, volkomen voldoende zijn voor de behoefte, te meer omdat de vier bijzondere scholen nagenoeg evenveel leerlingen tellen als de 7 openbare. Na 15 Februarij hebben nog acht ouders van schoolgaande kinderen te Spannum en Edens verklaard geen openbaar lager onderwijs te verlangen. Ook de 4 adr. die instandhouding der openbare school verlangden, hebben na de opening der Kerkelijke school hunne kinderen naar die school gezonden, op één kind na dat te Wommels school gaat; één dier adr. liet reeds vroeger zijn meisjes de bijzondere Christelijke school voor meer uitgebreid lager onderwijs te Spannum bezoeken, een ander liet zijn zoontje privaatles nemen bij den onderwijzer Pasma, nu aan het hoofd der Kerkelijke school staande. Geen enkel kind blijft meer over voor de openbare school te Spannum. Er is op de ouders hoegenaamd geen dwang uitgeoefend, uit volle overtuiging hebben zij de adressen voor de Kerkelijke school geteekend; de adr. Hiemstra daarentegen heeft voor zijn kind nooit van het onderwijs te Spannum gebruik gemaakt, daar dat kind steeds bij zijne grootouders te Oosterlittens verblijf houdt; na de opheffing der openbare school te Edens is een kunstweg aangelegd tusschen dat dorp en Wommels, langs welken weg de kinderen nu veel veiliger naar de school te Wommels kunnen gaan, dan langs het steenen voetpad met ganghouten en omstappen naar die te Spannum. De Raad acht, in strijd met het gevoelen van Ged. Staten, tijdelijke opheffing eener openbare school niet onwettig; het openbaar onderwijs in de gemeente wordt niet met medewerking van den Raad door het bijzondere verdrongen; integendeel in 1872 is nog een nieuwe openbare school gesticht te Wommels, in 1875 eene te Lutkewierum met onderwijzerswoning, in 1876 eene nieuwe onderwijzerswoning bij de openbare school te Cabaard; op de openbare scholen wordt aanmerkelijk lager schoolgeld geheven dan op de bijzondere, terwijl de ingezetenen, die een inkomen hebben van ƒ400 à ƒ500, vrij zijn van schoolgeld. Op deze gronden verklaarde de Raad geen gevolg te kunnen geven aan het bevel van Ged. Staten. Deze antwoordden echter dat aan hun besluit uitvoering moest worden gegeven, tenzij de gemeenteraad in beroep wilde komen bij den Koning. Dat beroep is daarop ingesteld op de gronden in het nader schrijven van den Raad ontwikkeld, hierboven vermeld.

In hun ambtsbericht op de in hunne handen gestelde stukken verklaren Ged. Staten bij hun gevoelen te volharden; dat de ouders die de instandhouding der openbare school hebben verzocht, nu de kerkelijke school bezoeken, bewijst alleen dat zij hunne kinderen liever nog naar een bijzondere school zenden, dan ze van onderwijs geheel verstoken te laten; de school voor meer uitgebreid lager onderwijs voor meisjes te Spannum is de eenige van dien aard en heeft volgens hare oorspronkelijke bestemming met kerkelijk leerstellig onderwijs niets te maken; de onderwijzer Pasma, bij wien een dier ouders zijn zoontje privaatles laat nemen, was tot Mei hulponderwijzer aan de openbare school; het kind van Hiemstra komt thans weder bij zijn vader wonen, zoodat deze reehtstreeks belanghebbende bij de schoolkwestie te Spannum is. Staten, door den Burgemeester ingezonden en door Ged. Staten bij hun berigt gevoegd, toonen volgens hen dat van de 34 adr. hierboven bedoeld eenigen geen ouders van schoolgaande kinderen zijn, terwijl een onderzoek bij hen die zich niet geadresseerd hebben, heeft geleerd, dat eene weduwe met twee kinderen, als er twee scholen waren, hare kinderen zou zenden, waar deze het best konden leeren, en een vader van vier kinderen zich voor de openbare school verklaart.

Bij de afd. is ingekomen een adres van kerkvoogden der Ned. Herv. gem. te Spannum en een gelijkluidend adres van ouders te Spannum, schoolgaande kinderen hebbende, welk laatste adres door 32 namen is onderteekend en waaraan bij eene nadere verklaring nog 2 personen hunne adhesie hebben geschonken.

In die adr. wordt nader aangetoond, dat er eigenlijk maar één huisvader is, die te Spannum een Staatsschool begeert; maar al werd voor zes kinderen die school begeerd, kan de Raad voor zulk een gering getal geen school laten bouwen. Men zou dan nog een aantal scholen moeten stichten, want er zijn vele buurten, gehuchten, ja zelfs dorpen, waar 20 en meer kinderen wonen op meer dan een half uur afstands van de school. Onze tegenstanders beweren recht op eene school te hebben, maar zij verwarren gemeente en dorp. Volgens de wet is het alleen de vraag of de gemeente met haar zeven scholen een voldoend getal scholen heeft, niet of er te Spannum een Staatsschool staat. Moet er een achtste openbare school in de gemeente worden gesticht, dan mocht wel onderzocht worden of er niet een andere plaats is, waar de behoefte grooter is.

Eindelijk is nog door zeven inwoners van het dorp Edens eene schriftelijke verklaring ingezonden, houdende dat dit dorp bij het stichten van een Staatsschool te Spannum geen belang heeeft, daar het Staatsonderwijs te Wommels goed is, en de weg voor de kinderen naar Wommels veel beter en niet verder is dan die naar Spannum.

Voor het gemeentebestuur wordt, door twee leden daarvan, het beroep toegelicht, waarbij zij vooral deden uitkomen dat, hoewel Hennaarderadeel steeds alles aanwendt om den bloei van het openbaar lager onderwijs te bevorderen, er thans geen grond bestaat voor de noodzakelijkheid om het getal openbare scholen te vermeerderen. Met vertrouwen zien zij de handhaving van het besluit van den gemeenteraad van Hennaarderadeel te gemoet.

III. het beroep van *A. Goossens te Ohé en Laak, tegen een besluit van Ged. Staten van Limburg, waarbij is afgewezen zijne reclame tegen de op* 15 *Julij* 1879 *gehouden verkiezing van leden van den Gemeenteraad.*

De *Staatsraad* HEEMSKERK AZN. brengt het volgend verslag uit:

Op den 15 Julij ll. is in de gemeente Ohé en Laak eene verkiezing van twee leden vnn den Gemeenteraad gehouden in plaats van de volgens rooster aftredende leden Philip Beunen, tevens Burgemeester, en Arnold Goossens. De meerderheid van stemmen is verkregen door Philip Beunen en Peter Krijn, welker geloofsbrieven zijn goedgekeurd door den Gemeenteraad op den 6 Augustus ll. Reeds vóór dien dag had het aftredend lid A. Goossens, benevens een kiezer, H. Langs, zich bij bezwaarschrift tot Ged. Staten van Limburg gewend, hetwelk aan den Gemeenteraad was toegezonden, en had de graaf Adolph de Hompesch, inwoner van de gemeente, een adres aan den Raad ingediend; een en ander strekkende tot nietigverklaring van de verkiezing, omdat 1°. de Burgemeester in eene vergadering van kiezers op den 13 Julij ll. in eene herberg gehouden had beloofd te zullen zorgen dat twee leden van den Raad hun ontslag zouden nemen, ten einde de kiezers dan twee leden van de partij van Peter Krijn zouden kunnen kiezen; dat aan die kiezers door den Burgemeester was vertoond een schriftelijk ontslag door het lid van den Raad Renier van Laar onderteekend en dat een twintigtal kiezers toen hadden beloofd voor den burgemeester en voor Peter Krijn te zullen stemmen; 2°. dat op den 15 Julij ll. 19 met namen opgenoemde kiezers met open briefjes hadden gestemd, welke briefjes voor hen waren ingevuld door Peter Krijn op de tafel, waaraan het stembureau, bestaande uit den Burgemeester en de leden van den Raad Renier van Laar en Hendrik van Helden, zitting had. Bij afzonderlijk besluit, ook van 6 Augustus ll., heeft de gemeenteraad deze bezwaren als ongegrond afgewezen en de verkiezing goedgekeurd, op grond: dat het lid van den Raad Renier van Laar in de vergadering van den Raad had verklaard geen ontslag aan den Raad te hebben ingediend; dat de wethouder Indemans in dezelfde vergadering had verklaard dat de insinuatie in het adres van A. Goossens opgenomen, als zoude de bnrgemeester in de kiezersvergadering beloften hebben gedaan, onwaarheid was; dat 22 met namen genoemde kiezers schriftelijk hebben verklaard, „dat zij, door hunne stembriefjes ten raadhuize door Peter Krijn te doen invullen, daarin geheel vrij waren, dus niet tegen de wet hebben misdaan en alleen zoo hebben gehandeld, om in het openbaar hunne eendragt en vredelievendheid te kennen te geven en den heer graaf de Hompesch te leeren dat hij met onverstandig te handelen niets kan verdienen;" dat in de bezwaarschriften geen grondig bewezen onwettige feiten zijn aangetoond, en dus bij de verkiezing niet tegen de wet is gehandeld.

Ged. Staten van Limburg hebben daarna op het bezwaarschrift van A. Goossens afwijzend beschikt bij hunne resolutie van 22 Augustus ll. en wel op de volgende gronden:

„dat uit de stukken blijkt, dat de door adressant bedoelde belofte door den burgemeester niet gedaan is en het raadslid van Laar zijn ontslag niet heeft ingediend;

dat de voornoemde twee en twintig kiezers, waaronder de in het adres vermelde

behooren, volgens hunne eigene verklaring niet alleen geheel vrij zijn geweest in het uitbrengen hunner stemmen, maar dat zij opzettelijk te zamen hunne stembriefjes ten raadhuize door Krijn hebben doen invullen, ten einde van hunne eendragt te doen blijken en een klaar bewijs te geven van hunne onafhankelijkheid en van hunne vrijheid tegenover den Graaf de Hompesch, door wiens bewerking een zevental ingezetenen door het nemen van patenten voor bedrijven die zij niet uitoefenen, tot kiesbevoegden zijn gemaakt, die het gemeentebestuur overal tegenwerkt en de gemeente zou willen vernietigen;

en eindelijk dat geen der kiezers verhinderd is geweest om dadelijk zijn stembriefje in de bus te doen;

dat uit het vorenstaande volgt, dat er voor deze vergadering geene aanleiding bestaat om aan het verzoek van adressant tot vernietiging der verkiezing, die overigens regelmatig is afgeloopen, gevolg te geven;

dat de geloofsbrieven van de bij meergemelde verkiezing gekozen raadsleden in dezelfde zitting waarin het onderwerpelijk adres is behandeld, zijn onderzocht en in orde bevonden en vervolgens tot hunne toelating is besloten;

dat tegen dat besluit geene bezwaren ingediend zijn en er met het oog op het vorenstaande ook geene termen zijn gevonden om gemeld besluit bij ambtshalve uitspraak te vernietigen.″

Bij adres van 4 September ll. heeft Caspar Hubert Sivré, zaakwaarnemer te Roermond, behoorlijk daartoe gemagtigd door A. Goossens, namens dezen een verzoek aan Z. M. den Koning ingediend, strekkende om de aangehaalde resolutie van Ged. Staten te vernietigen en den vertooner in zijn verzoek gegrond te willen verklaren, omdat de middelen van die resolutie onjuist zijn en voor betere inlichtingen moeten onderdoen.

Over dit verzoek geraadpleegd hebben Ged. Staten opgemerkt, dat tegen de toelating der twee gekozene raadsleden van Ohé en Laak geen bezwaren overeenkomstig art. 34 der Gemeentewet zijn ingebragt en zij geen termen hebben gevonden om ambtshalve, overeenkomstig art. 35 dier wet, uitspraak te doen; dat hunne aangevallen resolutie wel gegrond en niet voor vernietiging vatbaar is, en, al ware dit niet het geval, die vernietiging geen verandering in den stand der zaak zoude brengen; weshalve zij adviseren tot afwijzing van het verzoek.

Nadat de Minister van Binnenl. Zaken, daartoe door den Koning gemagtigd, bij missive van 4 October ll. bij den Raad van State deze zaak had aanhangig gemaakt, zijn bij deze afdeeling ingekomen eene memorie van den Graaf de Hompesch, met 6 bijlagen, eene memorie van H. Langs en eene memorie van den adressant A. Goossens.

Eerstgemelde handhaaft daarin de boven aangehaalde bezwaren tegen de verkiezing en legt over twee adressen door hem aan Ged. Staten van Limburg ingediend, strekkende tot het instellen van een administratief onderzoek naar de feiten, die bij deze verkiezing hebben plaats gehad, en twee afwijzende beschikkingen dd. 19 September en 3 October ll. op die verzoeken genomen; voorts twee verklaringen, gedagteekend den 16 October ll., waarbij Jan Cronghs, onbezoldigd rijksveldwachter te Stevensweert, bijzonderheden mededeelt met redenen van wetenschap omtrent de belofte, die de burgemeester van Ohé en Laak op den 13 Julij ll. zoude hebben gedaan, en opgeeft, dat Peter Krijn hem op dien dag had gezegd het schriftelijk ontslag van Renier van

Laar in den zak te hebben, hetwelk hem door den Burgemeester was ter hand gesteld, alsmede dat tot op den dag der kiezing de Burgemeester en Peter Krijn vijanden waren en daarom met open briefjes aan het stembureau moest worden gestemd, omdat de twee partijen elkander niet vertrouwden.

H. Langs verklaart in zijne memorie, dat hij den 15 Julij ll. gekomen is aan het raadhuis om te stemmen en toen een half uur heeft moeten wachten, omdat 21 kiezers aan de stembus vergaderd waren, die alle met open briefjes stemden, welke door Peter Krijn werden ingevuld.

Eindelijk betuigt de adressant A. Goossens, met aanbod van eed, dat Peter Krijn hem op den 13 Julij ll. had gezegd, dat hij het ontslag van Renier van Laar als raadslid in zijn bezit had; dat de Burgemeester hem dit had moeten geven en dat hij nu 20 kiezers voor zijne candidatuur moest hebben, die alle met open briefjes moesten stemmen; verder dat hij (Goossens) op 15 Julij ll. in het raadhuis had gezien dat een kiezer zijn stembriefie aan Peter Krijn in handen gaf, die het invulde en toen aan den kiezer teruggaf en dat deze het in ds stembus stak.

De heer Mr. D. van Eck, advocaat te 's Gravenhage, treedt als gemagtigde op en concludeert, na het beroep uitvoerig te hebben toegelicht, tot vernietiging van het besluit van Ged. Staten van Limburg, alsmede van de verkiezing voor leden van den gemeenteraad van Ohé en Laak, met de gevolgen van dien.

IV. het beroep van *den gemeenteraad van Ooststellingwerf, tegen een besluit van Ged. Staten van Friesland, waarbij is verklaard dat C. Prins ten onregte is toegelaten als lid van den gemeenteraad.*

De *Staatsraad* de Vries brengt het volgend verslag uit:

In de gemeente Ooststellingwerf heeft op 15 Julij 1879 eene stemming plaats gehad ter verkiezing van vier leden van den gemeenteraad. Bij de opening zijn gevonden 251 geldige stembriefjes; de volstrekte meerderheid was dus 126. Die meerderheid verkregen de heeren Zijlstra, Hofstee en Tadema; verder waren uitgebragt op E. G. Akkerman 78, C. Prins 76, Marten Toppes ten Hoor 76, M. F. ten Hoor 28, M. ten Hoor 13 en eenige stemmen op verschillende andere personen.

Te Haulerwijk in de gemeente Ooststellingwerf zijn twee personen van den naam M. F. ten Hoor woonachtig, te weten: Marten Foppes ten Hoor en diens broeder Melle Foppes ten Hoor, beide landbouwers, terwijl vijf personen genaamd M. ten Hoor in de gemeente wonen.

De voorzitter van het bureau van stemopneming was van oordeel, dat de stemmen op M. F. ten Hoor toegerekend moesten worden aan Marten Foppes ten Hoor, omdat deze de geproclameerde candidaat was. doch de beide stemopnemers hadden daartegen bezwaar op grond dat er, hoeveel waarschijnlijkheid ook, nogtans geen volkomen zekerheid bestond, dat zij die M. F. ten Hoor hebben geschreven, allen hebben bedoeld Marten en niet Melle, weshalve de stemmen op M. F. ten Hoor niet konden geacht worden een persoon duidelijk aan te wijzen, zooals art. 61 der kieswet vor-

dert. Het bureau plaatste daarom op de lijst ter herstemming E. G. Akkerman, C. Prins en Marten F, ten Hoor, als hebbende de beide laatsten evenveel stemmen op zich vereenigd. Bij de herstemming werd C. Prins gekozen.

Tegen deze handelwijze van het stembureau kwamen drie bezwaarschriften bij den Raad in, alle betoogende dat de stembilletten op M. F. ten Hoor uitgebragt aan Marten F. ten Hoor toegerekend hadden moeten worden, zoodat deze, als 104 stemmen hebbende verkregen, alleen met E. G. Akkerman, die 78 stemmen verkreeg, in herstemming had moeten zijn gebragt, en dan gewis zou zijn gekozen, omdat Akkerman voor de candidatuur bedankt hebbende bij herstemming geen enkele stem heeft verkregen, terwijl nu Prins verkozen is verklaard, die niet mede in herstemming had mogen komen.

Adressanten wezen er op, dat Marten F. ten Hoor als candidaat was geproclameerd in de door de gemeente algemeen verspreide Prov. Drentsche en Asser courant, terwijl van de candidatuur van zijn broeder Melle nergens spraak was geweest en diens naam op geen enkel biljet voluit was geschreven. Een dier adressen is geteekend door drie personen, uitmakende het bestuur van de kiesvereeniging „gelijke regten, gelijke pligten," die daarbij verklaren, dat in eene vergadering hunner vereeniging besloten is als candidaat te stellen Marten F. ten Hoor, die daarop door hen in de Asser courant van 12 Julij is aanbevolen onder den naam M. F. ten Hoor, omdat zij er niet aan dachten, dat er nog een tweede persoon van dien naam in Ooststellingwerf zou wonen. Uit de overgelegde courant blijkt, dat de aanbeveling heeft plaats gehad onder den naam M. ten Hoor. In een mede overgelegde Asser courant van 14 Julij leest men eene aankondiging, waarbij door acht personen worden aanbevolen drie personen met hunne geslachtsnamen en voorletters aangewezen en voorts voluit: „Marten Foppes ten Hoor te Haulerwijk, oud lid." Deze Marten was namelijk lid van den raad geweest van 1871—1877.

Niettegenstaande deze bezwaarschriften liet de Raad de vier gekozenen en dus ook den bij herstemming gekozen heer C. Prins toe. De meerderheid (8 stemmen tegen 4) kon in de vermelding van M. F. ten Hoor niet de door de wet gevorderde duidelijke openbaring van den wil der kiezers zien. De minderheid, meenende dat er geen de minste twijfel bestaat, dat de aldus ingevulde briefjes alleen Marten kunnen hebben bedoeld, diende hare bezwaren bij Ged. Staten in. De Raad, door dit college nader gehoord, merkte na uiteenzetting der zaak op, dat in allen geval geen invloed op de stemming ten opzigte van Marten F. ten Hoor is uitgeoefend; hij had toch in elk geval in herstemming moeten komen; dat alleen C. Prins buiten herstemming zou zijn gebleven, wat echter geacht mag worden geen verschil ten aanzien van Marten te hebben te weeg gebragt.

Ged. Staten zijn op de boven reeds vermelde gronden tot het besluit gekomen, dat er onvoldoende aanwijzingen aanwezig zijn om met de noodige zekerheid aan te nemen, dat met de briefjes, houdende M. F. of M. ten Hoor, bedoeld is Marten F. ten Hoor. Zij hebben daarom 29 Augustus jl. beslist, dat C. Prins ten onregte is toegelaten. Tegen deze beslissing is het beroep op Z. M. gerigt.

Het argument, dat Marten bedoeld moet zijn omdat hij en niet Melle als kandidaat was geproclameerd, bestrijdt de Raad met de opmerking, dat vaak personen een aan-

tal stemmen erlangen zonder als candidaat te zijn aanbevolen, gelijk nu nog zelfs met den heer Prins (aftredend lid) het geval was, die 76 stemmen heeft gekregen en in geen enkel publiek geschrift of anders candidaat was gesteld.

Ged. Staten voeren in hun ambtsberigt daartegen aan, dat uit dit gebeurde met het aftredend lid Prins nog niet blijkt, dat een niet als raadslid aftredend, maar buiten den raad staand persoon, zonder aanbevolen te zijn, zulk een aantal stemmen verkrijgen kan als aan Marten zijn onthouden. Zij wijzen vooral op het feit, dat niet één briefje met den naam van Melle is ingevuld, hetgeen tegenover de bekendheid dat Marten als candidaat was aanbevolen toch wel te verwachten ware geweest van eenige dergenen die Melle mogten hebben bedoeld.

Bij deze afdeeling zijn nog van de leden der minderheid in den raad en van eenige ingezetenen memories ingekomen, waarin echter niets voorkomt dat hier nog vermelding verdient, behalve een beroep van C. Prins op het Kon. besluit van 15 Oct. 1874 n°, 23, waarbij volgens hem is beslist ten voordeele van Melle Sybrens Kuiper, als lid van den Gemeenteraad van Utingeradeel, wiens tegenstander bij de verkiezing in geheel gelijksoortig geval verkeerde als thans zijn tegenstander Marten Foppes ten Hoor.

Eindelijk heeft Melle Foppes ten Hoor aan deze afdeeling een schrijven gerigt van dezen inhoud:

„Nooit ben ik door de een of andere kiesvereeniging tot candidaat gesteld voor het lidmaatschap van den raad der gemeente Ooststellingwerf; nooit heeft iemand met mij over zoodanige candidatuur gesproken; nooit heb ik aan zoodanig postje gedacht, want ik wil mij toch niet gaarne belachelijk maken. Men stelt mij misschien als landbouwer gelijk met mijn broer Marten, maar enfin, hij heeft het recht om leden voor de Tweede Kamer te kiezen en ik heb niet eens het recht om een lid voor den raad der gem. te kiezen.

„Het staat bij mij vast, als een paal, en mijne WelE. Hoogm. Heeren mogen het ook voor ontwijfelbaar aannemen, dat de kiezers in Ooststellingwerf Marten Foppes ten Hoor, vroeger lid van den Raad Ooststellingwerf, bedoeld hebben en niet mijn persoon; zij hebben dat evenmin als de kiezers van een lid voor de Tweede Kamer den daglooner Abraham Kuiper te Appelscha bedoelden, maar alleen den voorgestelden candidaat, A. Kuiper, vroeger lid van de Tweede Kamer.

„Ik wensch derhalve dat de stemmen op M. F. ten Hoor bepaald aan Marten Foppes ten Hoor toegekend worden, overeenkomstig de bedoeling der kiezers."

Niets meer aan de orde zijnde wordt de vergadering gesloten.

Vier en dertigste Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 5 *November* 1879.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. VAN REENEN.

Tegenwoordig de *leden :*

Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff,
Mr. J. Heemskerk, Azn.

Referendarissen: Mr. L. P. Op den Hooff en Mr. G. J. Roijaards.

I. Door den VOORZITTER wordt voorlezing gedaan van de volgende Koninklijke besluiten:

1°. van 10 October 1879, no. 28, houdende beschikking op het beroep van *Kerkvoogden der Gereformeerde Gemeente te Oudewater, van een besluit van Burg. en Weth. dier Gemeente van* 11 *Junij* 1879, *waarbij aan L. van Loon Hzn., te Dordrecht, vergunning is verleend tot oprigting eener Stoomolieslagerij.*
(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 391).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van Kerkvoogden der Gereformeerde gemeente te Oudewater van een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente van 11 Junij 1879, waarbij aan L. van Loon Hzn., te Dordrecht, vergunning is verleend tot oprigting eener Stoomolieslagerij;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van den 24 September 1879, n°. 74;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, van 6 October 1879, n°. 47, Afd. Handel en Nijverheid;

Overwegende:

dat L. van Loon Hzn. aan het gemeentebestuur van Oudewater vergunning heeft gevraagd om op zijn perceel, kadastraal bekend n°. 1869, eene Stoomolieslagerij te mogen oprigten;

dat Burg. en Weth. de gevraagde vergunning hebben verleend;

dat adressanten, van dit besluit bij Ons in beroep komende, verzoeken dat op grond van den gevreesden hinder de stichting dier stoomolieslagerij moge worden belet;

dat door hen echter is verzuimd om, ingevolge het voorschrift van art. 15 der wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* n°. 95), van het ingesteld beroep bij exploit kennis te geven aan den verzoeker der vergunning;

Gezien de wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* n°. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

het door adressanten ingesteld beroep te verklaren niet-ontvankelijk.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 10 October 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
G. J. G. Klerck.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Alewijn.

2°. van 10 October 1879, n°. 29, *houdende beschikking op het beroep, ingesteld door J. G. Stemler Gzn., Sigarenfabrikant te Alkmaar, tegen een besluit van het Gemeentebestuur van* 17 *Junij* 1879, *voor zoo veel betreft ééne der voorwaarden, daarbij verbonden aan de hem verleende vergunning om eene droogerij van tabak en sigaren op te rigten in het perceel, kadastraal bekend Sectie A, n°.* 2546, *gemeente Alkmaar.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 370).

Het besluit luidt aldus:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door J. G. Stemler Gzn. sigarenfabriekant te Alkmaar, tegen een besluit van het gemeentebestuur van 17 Junij 1879, voor

zooveel betreft eene der voorwaarden, daarbij verbonden aan de hem verleende vergunning om eene droogerij van tabak en sigaren op te rigten in het perceel, kadastraal bekend sectie A, n°. 2546, gemeente Alkmaar;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 24 September 1879, n°. 66;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 6 Oct. 1879, no. 48, afd. Handel en Nijverheid;

Overwegende:

dat Burg. en Weth. van Alkmaar de bovenomschreven vergunning hebben verleend onder voorwaarde dat:

a. het gebouw, waarin de droogkamers gevestigd zijn, niet hooger worde opgetrokken dan het hoogste der onmiddellijk daaraan grenzende perceelen, en daarvan geheel afgescheiden zij met eigen muren ter dikte van minstens 22 centimeters;

b. de vloeren der droogkamers van portland-cement worden gemaakt en de zolders van ijzer en steen;

c. de droogkamers niet in verbinding staan met andere lokalen en slechts van ééne zijde toegankelijk zijn, en wèl van de zijde der open- of der overdekte plaats;

d. de deur aan de zijde der open- of der overdekte plaats van ijzer worde gemaakt;

e. in de droogkamers nimmer worde gerookt;

f. opgevolgd worden de voorwaarden, welke later mogten worden opgelegd, indien de ondervinding de noodzakelijkheid daarvan heeft aangetoond;

dat adressant zich daardoor bezwaar acht, bewerende dat de sub. *e* gestelde voorwaarde het gebruik der vergunning voor hem bijna onmogelijk zal maken; dat de droogerij geen groot brandgevaar zal opleveren, aangezien de droogkamers in- en uitwendig brandvrij zijn ingerigt; dat de toegang naar de eerste verdieping geheel afgesloten zal zijn; dat er noodzakelijk eene verbinding moet bestaan tusschen de fabriek en de droogerij;

dat het Gemeentebestuur, over deze bezwaren gehoord, heeft verklaard dat de opgedane ondervinding, dat in de fabriek van Stemler herhaaldelijk brand heeft geheerscht, het noodig heeft doen voorkomen, vooral in casu, al die voorzorgen te nemen welke strekken kunnen om het brandgevaar zooveel mogelijk te beperken opdat eventueele brand alléén heersche in het afgesloten, op zich zelf staande, gebouw voor de droogerij;

Overwegende:

dat de door Burg. en Weth. gestelde voorwaarden geacht mogen worden geregtvaardigd te zijn door de zorg voor de veiligheid der bewoners van de naburige perceelen, en dat zij niet bezwarender zijn voor den fabriekant dan voor dat doel noodig is;

dat er derhalve geen termen zijn om in die voorwaarden eenige wijziging te brengen;

Gezien de wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* n°. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

het ingesteld beroep ongegrond te verklaren, en de vergunning te handhaven zooals die door het Gemeentebestuur van Alkmaar is verleend, onder bepaling dat de

inrigting voltooid en in werking gebragt moet zijn binnen zes maanden nà dagteekening van dit besluit.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 10 October 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
G. J. G. Klerck

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Alewijn.

Aan de orde is:

II. Het beroep van *Dijkgraaf en hoogheemraden van den Lekdijk Bovendams tegen een besluit van Ged. Staten van Utrecht, houdende bevel tot verhooging van dijken.*

De *Staatsraad* de Vries brengt het volgend verslag uit:

Door Ged. Staten van Noord-Holland, van Zuid-Holland en van Utrecht is het gevoelen gevraagd van de Hoofdingenieurs van den Waterstaat in het 8e en 9e district en van den Hoofdingenieur van den provincialen Waterstaat in Zuidholland over de vraag of voorziening van den Noorder-Lekdijk noodig is, om zooveel mogelijk zeker te zijn tegen doorbraak, en zoo ja, wat dan behoort te worden verrigt, onafhankelijk van den Zuider-Lekdijk.

De genoemde Hoofdingenieurs hebben die vraag beantwoord in eene breedvoerige nota, gedagteekend 30 Junij 1877. Zij kwamen daarin tot het besluit: dat de Noorder-Lekdijk voor omstandigheden, die zich bij open water kunnen voordoen, den noodigen graad van veiligheid aanbiedt; dat de bestaande dijkshoogte niet zoo hoog is, om met ijsbezetting en hooge rivierstanden, bij mogelijke opstuwing door ijsverstoppingen, steeds tegen overloop gevrijwaard te zijn; vooral niet, omdat het vroeger bestaan hebbende overwicht in hoogte van den Noorder- op den Zuider-Lekdijk door verhooging van dezen laatsten dijk verloren ging;

dat mitsdien de Noorder-Lekdijk niet gezegd kan worden, in het geval van ijsbezetting, dien graad van veiligheid te bezitten, die wenschelijk en bereikbaar is;

eindelijk dat eene verhooging van dien dijk noodig is en wel 1o. tusschen Amerongen en het Beusichemsche veer, tot 10.30 M. + A. P. te Amerongen dalende tot ongeveer 8.90 M. + A. P. aan genoemd veer en 2o. tusschen de spoorwegbrug te Kuilenburg en het Klaphek tot eene hoogte van 7.88 M. + A. P. beneden die brug, dalende tot 6.30 M. + A. P. bij het Klaphek.

Door de eerstgenoemde verhooging, gemiddeld 0.47 M. bedragende, zal de Noor-

der-Lekdijk nagenoeg dezelfde hoogte als de tegenover gelegen Zuider-Lekdijk krijgen, en eene hoogte van 1.35 tot 1.00 M. boven den voor dat vak hoogst bekenden stand bij open water van 1845. Door de tweede verhooging, van gemiddeld 0 20 M. wordt den Noorder-Lekdijk een overwigt op den tegenoverliggenden Zuider-Lekdijk gegeven van gemiddeld 0.30 M. en eene hoogte van 0.60 tot 0.70 M boven den hoogsten stand van 1845 en 1876. Het overwigt. dat daarbij de Noorder- boven den Zuider-Lekdijk krijgt, komt ten goede aan de mindere hoogte boven den hoogst bekenden stand bij open water.

Bij schrijven van 25 Junij dezes jaars hebben dezelfde Hoofdingenieurs berigt, dat de uitkomsten der gedane waterpassingen hen in hunne overtuiging hebben versterkt, dat de voorgestelde dijksverhooging neodzakelijk is.

Op den 11 Julij daaraanvolgende schreven Ged. Staten van Utrecht Dijkgraaf en Hoogheemraden van den Lekdijk Bovendams aan om zoo spoedig mogelijk de bedoelde verhooging te doen uitvoeren. Het dijkscollegie antwoordde 22 Julij dat het ernstige bezwaren had tegen die werken, omdat het die onnoodig oordeelde voor de veiligheid van den dijk bij open rivier en onvoldoende, wanneer zware ijsdammen ontstaan. Tot afdoende bescherming der achtergelegen landen achtte het dijkscollege eene meerdere verhooging gevorderd, waarvoor het een plan inzond, verklarende zich bereid de helft in de kosten daarvan voor zijne rekening te nemen.

Ged. Staten van Utrecht overwogen, dat de onderhandelingen tusschen de besturen van den Lekdijk Bovendams en van de achtergelegen belanghebbende heemraadschappen omtrent de gezamenlijke uitvoering van eene verhooging van nog wijdere strekking niet tot een gunstig resultaat hebben geleid, en nu op geen nadere onderhandelingen mogt worden gewacht; dat hoewel de hoogte, die het water bij het ontstaan van ijsverstoppingen op eene aan weerszijden bedijkte rivier bereiken kan, niet vooruit te bepalen is en dus geen dijkshoogte kan worden aangegeven, die in ieder geval de hoogte van het door ijs opgestuwde water zal overtreffen, de meest gewone voorzichtigheid medebrengt, dat er gezorgd worde, dat een rivierwaterkeerende dijk niet lager zij dan de tegenoverliggende waterkeering, omdat voor dien dijk, welke het eerst en het langdurigst mogt overloopen, daardoor reeds meer gevaar van doorbraak zal ontstaan. Op, die gronden, en na uiteenzetting der redenen waarom zij het genoemde dijkscollege tot dit werk verpligt oordeelen, hebben Ged. Staten bij besluit van 31 Julij jl. krachtens art. 7 der wet van 12 Julij 1855 (*Stbl.* n$_o$. 102) Dijkgraaf en Hoogheemraden voornoemd bevolen onmiddellijk tot de bovenvermelde verhooging van den dijk over te gaan.

Dijkgraaf en Hoogheemraden, bewerende dat de bevolen verhooging niet noodzakelijk is, vragen thans bij Z. M. voorziening, zich voorbehoudende alle regten ten aanzien van de vraag naar hunne verpligting om dat werk te ondernemen. Adressanten beweren, dat, om een werk in den zin van genoemd art. 7 noodzakelijk te doen zijn, het niet verzuimd of nagelaten moet kunnen worden zonder nadeel voor het waterschap zelf, voor derden of voor het algemeen belang, Hier nu is geen spraak van bepaald nadeel, maar slechts van mogelijkheid van gevaar, een gevaar, waarvoor minder vrees dan vroeger bestaat nu door de normaliseeringswerken in de rivier, gedurende de laatste 25 jaren tot stand gebragt, een der voornaamste oorzaken van het

ontstaan van ijsversperringen is uit den weg geruimd. Daarenboven is de hoogte, waartoe het water bij ijsversperring rijzen kan, zelfs niet bij benadering te berekenen, en tegen een gevaar, waarvan de omvang niet is te voorzien, zijn geene voorzorgsmaatregelen als absoluut noodig voor te schrijven. De beslissing erkent gelijkheid der beide dijken als een eisch der meest gewone voorzichtigheid, maar gaat toch verder door voor een dijkvak van ruim 12 K. M. lengte zoodanige hoogte te vorderen, dat een overwigt van gemiddeld 0.30 M. hoogte boven den Zuider-Lekdijk zal worden verkregen. Het besluit verlaat alzoo het terrein der noodzakelijkheid, om zich op dat der wenschelijkheid te begeven. Wenschelijkheid eener verhooging wettigt de toepassing van art. 7 niet; en de daar vereischte noodzakelijkheid bestaat hier niet.

In hun ambtsberigt op dit in hunne handen gestelde adres wijzen Ged. Staten er op dat in het bovenbedoelde advies der drie Hoofdingenieurs de bevolen verhooging wordt voorgesteld en deze in hun nader schrijven een minimum wordt genoemd, dat in ieder geval uitvoering vordert. In den bestaanden toestand mag dus niet worden berust. Het is zeer zeker de taak van dijksbesturen aan de dijken de noodige kracht van weerstand te geven om gevaren, die uit bestaande toestanden kunnen voortvloeijen, te voorkomen. De normaliseringswerken hebben het gevaar voor ijsverstoppingen wel verminderd, maar niet opgeheven. De hoogte, waartoe het water bij zulke verstoppingen rijzen kan, is zeker niet te berekenen, maar dat mag er niet toe leiden om van alle voorzorgen af te zien. Hetgeen bereikbaar is en door de voorzigtigheid wordt geboden moet noodzakelijk worden geacht. De reden, waarom voor den dijk tusschen de spoorwegbrug en het klaphek een hoogte is voorgeschreven die van den tegenoverliggenden Zuider-Lekdijk te bovengaande, is in de Nota der Hoofdingenieurs, aan den Raad van State overgelegd, opgegeven. De veiligheid eischt grootere dijkshoogte, waar, zooals hier, de dijkskruin den hoogst bekenden rivierstand bij open water minder overtreft.

Aan den Raad van State is nog eene nadere Memorie van Dijkgraaf en Hoogheemraden ingezonden. Daarin wordt opgemerkt dat in het advies der Hoofdingenieurs door Ged. Staten aangehaald voor den Noorder-Lekdijk een hoogere graad van veiligheid wenschelijk wordt geacht. Neemt men daarbij in aanmerking dat Ged. Staten erkennen, dat de hoogte die het rivierwater bij ijsverstoppingen bereiken kan, niet te bepalen is, dan volgt daaruit dat het besluit van Ged. Staten alleen gegrond is op de wenschelijkheid van eenigzins grooteren — niet op de noodzakelijkheid van een zekeren waarborg tegen overloop en overstrooming. Men neemt aan, redeneren Dijkgraaf en Hoogheemraden, dat de Noorder-Lekdijk den noodigen graad van veiligheid aanbiedt voor omstandigheden, die zich bij open water kunnen voordoen. Meer gebiedt de gewone voorzigtigheid niet. Wat welligt tot afwending van mogelijk gevaar kan strekken, moge wenschelijk zijn, maar kan niet noodzakelijk worden genoemd; kan dus niet krachtens de wet van 1855 worden bevolen. Daarenboven ontbreken de waarborgen, dat het werk, verhooging van den Noorder-Lekdijk tot gelijke of grootere hoogte dan de Zuider-Lekdijk, blijvend het verlangde resultaat zal opleveren. Zoolang die waarborgen ontbreken, ontbreekt de noodzakelijkheid van dat werk.

De heer Mr. G. H. van Bolhuis, advocaat te Utrecht, treedt als gemagtigde voor het Dijksbestuur op en licht het beroep toe.

De heer Mr. B. M. Vlielander Hein, advocaat te 's Gravenhage, treedt als gemagtigde op voor een ingeland van Lekdijk Benedendams en bestrijdt het beroep.

Hij verdedigt het besluit door Ged. Staten van Utrecht genomen.

Na re- en dupliek verkrijgt de heer E. F. van Dissel, Ingenieur van het Hoogheemraadschap Rijnland, het woord en betoogt dat verhooging van den Lekdijk Bovendams absoluut noodzakelijk is voor de veiligheid der achterliggende landen; dat ijsgang geen ongewoon natuurverschijnsel is maar elk jaar moet worden verwacht en dat dus daarop voor de hoogte van den dijk moet worden gerekend;

dat de voorgeschreven verhooging door het Hoogheemraadschap Rijnland, hoewel erkennende dat het gevaar daardoor wordt verminderd nog onvoldoende wordt geacht, maar als begin van de noodzakelijke verhooging in dank zou worden ontvangen;

dat echter, als die verhooging het eind van het werk moest zijn en de kans op voldoende verhooging daardoor zou worden afgesneden, dat Hoogheemraadschap de voorgeschreven verhooging liefst niet zou zien uitgevoerd.

III het verzoek van *G. Krafft te Dordrecht, om de tapijtklopperij, in perceel kadaster F, n°. 1367, te verbieden of te doen verbieden.*

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Z. M. magtiging heeft de Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid bij schrijven van 2 Oct. jl. n°. 35, bij den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) aanhangig gemaakt de overweging „van „een Adres aan Z. M. van G. Krafft te Dordrecht, daarbij verzoekende de uitoefe„ning van de tapijtklopperij door H. Norenburg Azn., gedreven in het perceel kadastraal „bekend als gemeente Dordrecht, Sectie D, n°. 1367, te verbieden of te doen verbieden.

De omstandigheden, die tot dat Adres aanleiding hebben gegeven, laten zich volgenderwijze resumeren:

de adressant is eigenaar en gebruiker van een perceel onmiddelijk belendende aan dat waarop bovenbedoelde tapijtklopperij wordt uitgeoefend. Hij beweert, en het Gemeentebestuur van Dordrecht betwist zulk geenszins, dat die inrigting hinderlijk is — en gevaarlijk voor de gezondheid — in bebouwde kom als ze aanwezig is.

Hij beweert verder dat die inrigting gedreven wordt, zonder dat er vergunning van het Gemeentebestuur voor verkregen is.

Hij wenscht mitsdien, dat ze — onder toepassing van art. 21 der wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* n°. 95) verboden — en des noods gesloten zal worden.

Doch alle zijne in dien zin gedane aanzoeken — zoo bij Burg. en Weth. van Dordrecht — als bij Ged. Staten van Zuidholland — zijn zonder gunstig gevolg gebleven: de laatsten toch verklaarden zich in het algemeen in deze materie onbevoegd, als staande ter beslissing der eersten, behoudens beroep van den concessionaris op Z. M., en de eersten beschouwden zich in deze zaak in het bijzonder onbevoegd,

uit overweging namelijk dat de onderwerpelijke inrigting reeds bestaat en werkt sints vele jaren voor de uitvaardiging van straks genoemde wet; — dat zij dus opgerigt is in een tijd toen het Kon. Besluit van 31 Jan. 1824 (*Stbl.* n°. 19) nog in vigeur was; — dat tapijtklopperijen in dat Besluit niet genoemd zijn; — dat de wet van 1875 bovenvermeld wel voor de oprigting van dusdanige onderneming vergunning vordert, niet echter voor de voortzetting eener reeds voorlang opgerigte; — en dat mitsdien in casu geen sprake is van het geval voorzien bij art. 21 der wet.

Derwijze nergens bevrediging erlangende voor zijn overigens, door Burg. en Weth. niet ongegrond geoordeeld beklag — heeft de heer Krafft zich thans gewend tot den Koning bij het in den hoofde dezes vermelde adres.

Daarbij betoogende, dat tapijtklopperijen wel degelijk geacht moeten worden begrepen te zijn geweest onder de klopperijen in generali bij het Kon. besluit van 1824 genoemd — verzoekt hij Z. M. dat het Haar moge behagen, te verklaren, of door de bevoegde autoriteit te doen verklaren, dat de tapijtklopperij door den heer Hendrik Norenburg Azn, gedreven wordende in het kadastraal perceel Sectie F, n°. 1367 gemeente Dordrecht, wordt uitgeoefend zonder de gevorderde vergunning van de Regering en alzoo in strijd met de wet, en aan gemelden heer Norenburg of anderen de verdere uitoefening van dat bedrijf ter bedoelde plaatse te verbieden of te doen verbieden.

Bij ampele memorie door Mr. W. van Rossem Bz., advocaat en procureur te 's Gravenhage, als gemagtigde van H. Norenburg bij deze Afd. ingediend, wordt dat verzoek bestreden als ongegrond en als niet-ontvankelijk.

De heer Mr. W. van Rossem Bz., advocaat te 's Gravenhage, treedt als gemagtigde voor den heer Norenburg op en bestrijdt het verzoek. Hij acht de aangeheven klagt deels ongegrond, deels onwettig.

De heer Krafft licht zijn verzoek nader toe en bestrijdt het door den vorigen spreker daartegen aangevoerde.

Door den heer Mr. van Rossem werd gerepliceerd en door den heer Krafft gedupliceerd.

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff vraagt aan den heer Krafft, of hij zich meermalen met zijne klagt tot Burg. en Weth. heeft gewend; of hij dat schriftelijk gedaan heeft en welk antwoord daarop is gegeven?

De heer Krafft antwoordt, dat hij zich meermalen tot Burg. en Weth. gewend, maar daarop geen antwoord bekomen heeft.

IV. het *geschil over de woonplaats van de arme krankzinnige Johanna Dumoulin.*

De *Staatsraad* Heemskerk Azn brengt het volgend verslag uit:

In het begin van October 1878 werd Johanna Dumoulin, volgens hare opgave

omstreeks 60 jaren oud en te Keulen geboren, door den brigadier der maréchaussée, die te Eijsden gestationeerd is, gevankelijk van Mheer naar Maastricht gebragt, ter zake van poging tot brandstichting. In de gevangenis te Maastricht werd zij krankzinnig bevonden en ter requisitie van den Officier van Justitie op den 26 October 1878 geplaatst in het krankzinnigengesticht in die stad. Zij is onvermogend en over de vraag, welke gemeente de verplegingskosten moet dragen, is verschil ontstaan tusschen de gemeenten Mheer en Maastricht, welk geschil door Ged. Staten van Limburg aan de beslissing des Konings is onderworpen, nadat hun was gebleken, dat de gemeente Mheer zich niet aan hunne uitspraak gedroeg.

Het is niet betwist, dat Johanna Dumoulin gedurende 6 of 7 maanden vóór hare gevangenneming te Mheer verblijf hield op eene kamer met haren zoon, die ook zeer behoeftig is, alsmede dat zij tot in 1876 sedert langen tijd te Mheer woonachtig was; maar Burg. en Weth. van Mheer deelen mede, dat zij op den 29 Augustus 1876 die gemeente heeft verlaten met een getuigschrift van verandering van woonplaats, om, volgens hare opgave, te Maastricht te gaan dienen bij de lieden bij welke hare dochter dienstbode was. Burg. en Weth. van Maastricht verklaren, dat het bedoelde getuigschrift nooit te Maastricht is ingeleverd of vertoond en in het bevolkingsregister aldaar Johanna Dumoulin niet voorkomt; dat het niet blijkt dat zij in die gemeente is verbleven, noch ook dat hare dochter aldaar dienstbode was.

Nadat deze opgaven aan den Burgemeester van Mheer waren medegedeeld, heeft deze berigt, dat hij niet wist bij wie en in welke straat of buurt Johanna Dumoulin te Maastricht had gewoond, maar dat hij had vernomen dat zij eenige dagen na haar vertrek in Augustus 1876 weder te Mheer was geweest en aan bekenden gezegd had, een goed onderkomen te Maastricht te hebben; verder dat, volgens hooren zeggen, de dochter van Johanna Dumoulin zich te Luik zou bevinden in Dec. 1878.

Naar aanleiding van het vorenstaande oordeelden Ged. Staten dat de gemeente Mheer het domicilie van onderstand van deze arme krankzinnige was, en gaven dit bij missive van 10 Januarij 1879 aan Burg. en Weth. te kennen. Bij missive van 11 Februarij ll., verklaarden Burg. en Weth. zich bereid, te erkennen dat Mheer de woonplaats der bedoelde vrouw was; zij voegden daarbij, dat zij te Mheer nooit krankzinnig was bevonden, en verzochten hare opzending naar hunne gemeente, ten einde haar, zoo zij het noodig vonden, in eene particuliere woning te doen verplegen.

Aan dit verlangen is niet voldaan; het gemeentebestuur van Mheer heeft geweigerd de verpleegkosten in het krankzinnigengesticht te voldoen, en bij missive van 29 Augustus ll. heeft de Burgemeester van Mheer aan den Commissaris des Konings verklaard terug te keeren tot de vroegere stelling van November 1878 en het domicilie van onderstand niet te erkennen omdat Johanna Dumonlin in 1876 de gemeente had verlaten met een getuigschrift van verandering van woonplaats en wel in 1878 was teruggekeerd, doch zonder het voornemen te kennen te geven, zich te Mheer te vestigen.

Nadat deze zaak met magtiging des Konings op den 8 October ll. door den Minister van Binnenlandsche Zaken in handen van den Raad van State was gesteld, is eene memorie van Burgemeester en Wethouders van Mheer ingekomen, waarin zij de bovenvermelde bijzonderheden in herinnering brengen, en verklaren het domicilie van

Johanna Dumoulin niet te erkennen, omdat zij in den vreemde geboren is en op de bevolkingsregisters der gemeente niet voorkomt.

De burgemeester van de gemeente Mheer, de heer O. N. H. M. baron DE LOE IMSTENRAADT, betoogt, dat Johanna Dumoulin geen domicilie in die gemeente heeft gehad. Zij is in die gemeente niet verbleven, maar naar Maastricht en Luik gegaan.

De *Staatsraad* HEEMSKERK AZN. vraagt, of de inhechtenisneming van Johanna Dumoulin, voordat zij in het gesticht werd opgnomen, door den brigadier, geschied is te Mheer?

De Burgemeester geeft daarop een toestemmend antwoord.

De *Staatsraad* HEEMSKERK AZN. vraagt inlichting, of de arme krankzinnige ook in Luik geweest is, zooals de burgemeester opgeeft, waarvan uit de overgelegde stukken niets was gebleken; en of hij haar ook eenig stuk heeft gegeven?

De Burgemeester antwoordt dat dit in 1864 of 1865 moet geweest zijn, en dat hij haar niets heeft gegeven.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Vijf en dertigste Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 12 *November* 1879.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff,
Mr. J. Heemskerk Azn.

Referendarissen: Mr. L. P. Op den Hooff en Mr. G. J. Roijaards.

I. Door den Voorzitter wordt voorlezing gedaan van de volgende Koninklijke besluiten:

1o. van 29 October 1879, no. 10, houdende beschikking op het beroep van *den Raad der gemeente Dantumadeel en op dat van S. F. Antonides van een besluit van Ged. Staten van Friesland van* 14 *Augustus* 1879, *no.* 48, *voor zoover daarbij de toelating van genoemden Antonides als raadslid is verklaard in strijd met de wet.*
(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, blz. 415).

Het besluit luidt aldus:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op het beroep van den Raad der gemeente Dantumadeel en op dat van Sake Franciscus Antonides van een besluit van Ged. Staten van Friesland van 14 Augustus 1879, no. 48, voor zoover daarbij de toelating van genoemden Antonides als raadslid is verklaard in strijd met de wet;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 15 October 1879, no. 79;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 25 October 1879, La. D., afd. Binnenl. bestuur;

Overwegende:

dat op den 15 Julij dezes jaars in de gemeente Dantumadeel eene stemming heeft plaats gehad ter verkiezing van vijf leden van den gemeenteraad;

dat bij de opening der stembriefjes het getal der geldig uitgebragte stemmen bleek te zijn 425, dus de vereischte meerderheid 213, welke meerderheid volgens het stembureau slechts door twee personen was verkregen; dat daarom door het stembureau deze beiden werden verklaard verkozen te zijn en tevens eene herstemming werd gelast tusschen de zes, die na hen de meeste stemmen hadden verkregen;

dat Sake Franciscus Antonides, aftredend raadslid en wethouder, aan wien door het stembureau slechts 200 stemmen waren toegekend, niet behoorde onder de zes, tusschen wie eene herstemming is gelast; dat buiten de 200 stemmen, hem toegerekend, nog 19 briefjes gevonden zijn, ingevuld met de namen S. F. Antonides, één met Sake Antonides en een met Sake V. Antonides, zoodat, indien deze stembriefjes gerekend waren den persoon van Sake Franciscus Antonides te bedoelen, deze bij de eerste stemming de meerderheid op zich zou hebben vereenigd;

dat het stembureau gemeend heeft hem die stemmen niet te kunnen toerekenen, omdat in de gemeente ook een Sake Fokkes Antonides woont: dat echter tegen deze beslissing dadelijk door eenen der in de zaal aanwezige kiezers bezwaar is geopperd, welk bezwaar door dien kiezer vervolgens aan den Raad en aan Ged. Staten is kenbaar gemaakt;

dat na afloop der herstemming de Raad tot het onderzoek der geloofsbrieven is overgegaan en bij die gelegenheid besloten heeft de bij de stemming van 15 Julij op S. F. Antonides, Sake Antonides en Sake V. Antonides uitgebragte stemmen toe te kennen aan Sake Franciscus Antonides en dezen te verklaren als te zijn gekozen lid van den Raad en hem te verzoeken zijne geloofsbrieven ten fine van onderzoek aan den Raad in te zenden, met niet-toelating der bij de herstemming gekozenen;

dat door Sake Franciscus Antonides, behalve de stukken vermeld in art. 17 der Gemeentewet, als geloofsbrief is ingediend een op zijn aan Burg. en Weth. gerigt verzoek door den Secretaris der gemeente in authentieken vorm afgegeven afschrift van het proces-verbaal van stemopneming en hij daarop als lid van den Raad is toegelaten

dat Ged. Staten, in hooger beroep beslissende, hoezeer van oordeel dat de bovenbedoelde 21 stemmen door het bureau ten onregte aan Sake Franciscus Antonides onthouden waren, maar tevens dat de Raad onbevoegd is de uitspraak van het stembureau te verbeteren, hebben verklaard, dat de toelating van Sake Franciscus Antonides is in strijd met de wet;

dat tegen deze beslissing zoowel genoemde Antonides als de Gemeenteraad van Dantumadeel bij Ons in beroep zijn gekomen, op grond dat de woorden van art. 12 alinea 3 der Gemeentewet, luidende: „dit afschrift strekt den benoemde tot geloofsbrief” niet uitsluitend bedoelen het afschrift, door het stembureau gezonden aan hem, die door het bureau is gekozen verklaard, maar in het algemeen het afschrift van het in art. 67 der kieswet bedoelde proces-verbaal; dat Sake Franciscus Antonides den 29 Julij een afschrift van den Secretaris der gemeente heeft ontvangen, den 4 Aug. kennis gegeven heeft dat hij de benoeming aannam en dus teregt door den Raad is

toegelaten; dat bij eene andere opvatting der wet eene verkeerde beslissing van het stembureau den duidelijk gebleken wil der kiezers zou kunnen verijdelen;

overwegende dienaangaande, dat art. 12 voornoemd uitdrukkelijk voorschrijft, dat het bureau van stemopneming aan den benoemde toezendt een door den voorzitter en een der stemopnemers geteekend afschrift van het proces-verbaal, in art. 67 der wet regelende het kiesregt bedoeld, en dat dit afschrift den benoemde tot geloofsbrief strekt; dat met dit afschrift, in art. 12 genoemd, dus het afschrift door den voorzitter van het bureau en een der stemopnemers geteekend is bedoeld; dat nergens in de wet aan den Gemeente-secretaris is opgedragen afschriften van het proces-verbaal van stemopneming te maken, te onderteekenen en uit te reiken, om als geloofsbrief te dienen en alzoo een door dezen ambtenaar geteekend afschrift niet als geloofsbrief kan gelden, immers zeer zeker niet ten behoeve van iemand, die volgens dat proces-verbaal niet verkozen is verklaard;

dat mitsdien de appellant, bij het niet overleggen van eenen geloofsbrief in den vorm door de wet voorgeschreven, door den gemeenteraad niet als lid had mogen zijn toegelaten en Ged. Staten alzoo teregt verklaard hebben, dat zijne toelating is in strijd met de wet;

Gezien art. 12 der wet van 29 Junij 1851 (*Stbl.* n°. 85):

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van de bovenvermelde beslissing van Ged. Staten van Friesland, het daartegen ingesteld beroep te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 29 October 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
SIX.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

2°. van 31 October 1879, n°. 11, houdende beschikking op het hooger beroep door *S. Hubers en M. de Ridder, wed. van den heer S. Rutgers, te Arnhem, ingesteld van eene beschikking van den burgemeester dier gemeente van* 23 *Mei* 1879, *n*°. 201/249 *B., waarbij verlof is geweigerd voor het overbrengen van tien lijken.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 401).

Het besluit luidt aldus:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op het hooger beroep, bij Ons door Stevelina Hubers en Magdalena de Ridder, wed. van den heer Steven Rutgers, te Arnhem, bij adres dd. 7 Junij 1879 ingesteld van eene beschikking van den Burgemeester dier gemeente dd. 23 Mei bevorens, no. 201/249 B;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord (advies van den 15 October 1879, n°. 76);

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 28 October 1879, la C, Afd. Binnenl. bestuur;

Overwegende:

dat de appellanten, als eigenaressen van den grafkelder n°. 3 en van het graf n°. 52, gelegen op de algemeene begraafplaats aan den Hommelschen weg te Arnhem, van Ons overeenkomstig art. 12 der wet van 10 April 1869 (*Stbl.* n°. 65) verzoeken de haar bij de bovenaangehaalde beschikking geweigerde vergunning om uit grafkelder en graf voren bedoeld op te graven en naar de nieuwe begraafplaats aan den Apeldoornschen Straatweg te vervoeren een tiental lijken van nabestaanden;

Overwegende:

dat de wet van 10 April 1869 — zooals bereids bij Ons besluit van 17 Jan. 1876 n°. 2, werd overwogen — in het belang der openbare orde en van den algemeenen gezondheidstoestand tot regel heeft gesteld, dat lijken, reeds aan de aarde toevertrouwd, niet mogen worden opgegraven en vervoerd, en dat van de dispensatie, die art. 12 der wet als uitzondering op dien regel toelaat, uiterst zelden gebruik behoort te worden gemaakt, alleen immers ingeval er geen overwegende redenen bestaan om van het algemeen verbod af te wijken en er tevens geenerlei hygienische bezwaren te duchten zijn;

Overwegende nu:

dat appellanten, hechtende aan eene gemeenschappelijke laatste rustplaats voor zich en hare verwanten, tot het onderwerpelijke verzoek aanleiding hebben gezien in de omstandigheid, dat de Raad der gemeente Arnhem ten jare 1875 bij de openstelling der begraafplaats aan den Apeldoornschen weg zekere beperkende bepalingen heeft vastgesteld voor het verder gebruik van die aan den Hommelschen weg;

dat blijkens de ambtsberigten zoo van het geregtelijk als van het plaatselijk bestuur, aanvankelijk alreeds gestaafd door van andere zijde bereids bij Ons aangebragt beroep, er gegronde redenen aanwezig zijn om der appellanten verzoek te beschouwen, niet als op zich zelf staand, doch als antecedent van — en in verband met meer andere gelijksoortige verzoeken die te zamen, zoo door het openen en roeren van bestaande graven als door het op nieuw beschikbaar maken van de te ontruimen plaatsen, ook naar het oordeel van het Geneeskundig Staatstoezigt, voor een goed deel zouden dreigen te verijdelen 's Raads nuttigen maatregel opzigtens de oude — in de bebouwde kom der gemeente gelegene begraafplaats;

dat onder die omstandigheden de wensch der appellanten — ook al ware die overigens te billijken — met het oog op de eischen van het publiek belang voor geene inwilliging vatbaar is;

Gezien de aangehaalde wet;

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van het besluit van den Burgemeester van Arnhem dd. 23 Mei 1879, n°. 201/249 B, het daartegen ingesteld beroep ongegrond te verklaren.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 31 October 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
SIX

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

3°. van 31 October 1879, n°. 12, houdende beschikking op het beroep van *D. Grütering, geb. Bünker, te Dinslaken, en E. Bünker, geb. van der Möhlen, te Amsterdam, tegen een besluit van den burgemeester van Arnhem, waarbij verlof is geweigerd tot overbrenging van drie lijken.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 407).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van D. Grütering, geboren Bünker, te Dinslaken, en E. Bünker, geboren von der Möhlen, te Amsterdam, tegen een besluit van den Burg. van Arnhem, waarbij haar verlof is geweigerd tot overbrenging van drie lijken;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 15 Oct. 1879, n°. 7;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 28 October 1879 1ª D, Afd. Binnenl. Bestuur.

Overwegende:

dat de appellanten den 9 April ll. aan den Burgemeester van Arnhem vergunning hebben verzocht om de lijken van de ouders der eerstgenoemde en van den echtgenoot der tweede van de oude begraafplaats aan den Hommelschen weg te mogen overbrengen naar de nieuwe algemeene begraafplaats aan den Apeldoornschen weg;

dat dit verzoek is afgewezen bij besluit van 23 Mei 1879, en dat appellanten nu van Ons overeenkomstig art. 12 der wet van 10 April 1869 (*Stbl.* n°. 65) de vereischte vergunning hebben gevraagd;

Overwegende:

dat de wet van 10 April 1869 (*Stbl.* n°. 65) — zooals bereids bij Ons besluit van 17 Jan. 1876 n°. 2 werd overwogen — in het belang der openbare orde en van den algemeenen gezondheidstoestand tot regel heeft gesteld, dat lijken, reeds aan de aarde toevertrouwd, niet mogen worden opgegraven en vervoerd, en dat van de dispensatie, die art. 12 der wet als uitzondering op dien regel toelaat, uiterst zelden gebruik behoort te worden gemaakt, alleen immers ingeval er zeer overwegende redenen bestaan om van het algemeen verbod af te wijken en er tevens geenerlei hygiënische bezwaren te duchten zijn;

Overwegende nu:

dat de appellanten, hechtende aan eene gemeenschappelijke laatste rustplaats voor zich en hare verwanten, tot het onderwerpelijk verzoek aanleiding hebben gezien in de omstandigheid dat de Raad der gemeente Arnhem ten jare 1875 bij de openstelling der begraafplaats aan den Apeldoornschen weg zekere beperkende bepalingen heeft vastgesteld voor het verder gebruik van die aan den Hommelschen weg;

dat, blijkens de ambtsberigten zoo van het gewestelijk als van het plaatselijk bestuur, aanvankelijk alreeds gestaafd door van andere zijde bereids bij Ons aangebragt beroep, er gegronde redenen aanwezig zijn om der appellanten verzoek te beschouwen niet als op zich zelf staand, doch als antecedent van en in verband met meer andere gelijksoortige aanzoeken, die te zamen, zoo door het openen en roeren van bestaande graven als door het op nieuw beschikbaar maken van de te ontruimen plaatsen, ook naar het oordeel van het Geneeskundig Staatstoezigt, voor een goed deel zouden dreigen te verijdelen den nuttigen maatregel opzigtens de oude, in de bebouwde kom der gemeente gelegene begraafplaats.

dat onder die omstandigheden de wensch der appellanten — ook al ware die overigens te billijken, — met het oog op de eischen van het publiek belang voor geene inwilliging vatbaar is:

Gezien de wet van 10 April 1869 (*Stbl.* n°. 65);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te handhaven het bestreden besluit van den Burgemeester van Arnhem en het daartegen ingesteld beroep ongegrond te verklaren.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur).

Het Loo, den 31 October 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
SIX.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

Aan de orde is:

II. het beroep van *G. Karsten, te Kolderveen, gemeente Nijeveen, van een besluit van Ged. Staten van Drenthe, waarbij zijne bezwaren tegen den door den Raad der gemeente Nijeveen voorloopig vastgestelden ligger van voetpaden in die gemeente zijn afgewezen.*

De *Staatsraad* DE VRIES brengt het volgend verslag uit:

Dit geschil betreft het Zandvoetpad genaamd het Molenpad en uitmakende een deel van het voetpad van Kolderveen naar Meppel „strekkende van de Nijeveensche grift naar Kolderveen, loopende eerst in een westelijke en daarna in een noordelijke rigting, beginnende op het perceel kad. Sectie C, no. 363, aan de Grift en eindigende op no. 488 van sectie E. aan den straatweg te Kolderveen." Het werd in het laatst van het vorige jaar door het gemeentebestuur gebragt op de tabel der voetpaden, die volgens het reglement op de wegen en voetpaden in de provincie Drenthe onderworpen zijn aan het toezigt van het bestuur der gemeente Nijeveen. Als onderhoudspligtigen werden daarbij aangewezen: van het pad de eigenaars der gronden, waarover het pad loopt, volgens art. 11 van het reglement, en van de daarin gelegen vonders, het waterschap der vereenigde polders Nijeveen en Kolderveen.

Niettegenstaande de bezwaren door vier dier eigenaars bij den gemeenteraad ingebragt, die ontkenden dat het pad als publiek pad mogt beschouwd worden, heeft de Raad dat pad op de tabel, zooals hij die voorloopig vaststelde, behouden, uit overweging dat het sedert onheugelijke jaren een publiek pad is, en hoewel gebrekkig, door de eigenaars der perceelen waarover het loopt, is onderhouden, gelijk de vonders door het waterschap hierboven genoemd. Ook de bezwaren door den adressant G. Karsten bij Ged. Staten ingebragt hadden voor dezen niet het gewenschte gevolg, Zijn verzoek dat Ged. Staten de tabel niet zouden vaststellen, in elk geval zijne eigendommen daarop niet zouden vermelden als met het onderhoud van een gedeelte van het pad bezwaard, werd afgewezen en de tabel met het gemelde voetpad daarop door Ged. Staten vastgesteld bij besluit van 25 April jl. no. 3.

Tegen dat besluit is door genoemden Karsten hooger beroep bij den Koning ingesteld. Op zijn adres zijn Ged. Staten door den Minister gehoord, die met hun ambtsberigt hebben ingezonden een nader berigt van Burg. en Weth.; door adressant is aan den Raad van State een nadere memorie ingediend, waarin hij zijn beweren nader aandringt en de gronden van Ged. Staten bestrijdt, onder overlegging van eene schetsteekening en verklaringen van drie eigenaars, die, evenals hij, bezwaar hebben tegen de opneming van dit voetpad op de tabel. Eindelijk zijn door deze afdeeling nog eenige inlichtingen ingewonnen.

De beslissing van Ged. Staten is in de eerste plaats hierop gegrond, dat volgens berigt van Burg. en Weth. dit voetpad sedert onheugelijke jaren tot openbaar gebruik bestemd is geweest en door de vroegere volmagten van Kolderveen (later vervangen door het bestuur der vereenigde polders Nijeveen en Kolderveen) en de eigenaars der landen, waarover het pad loopt, steeds hoewel in gebrekkigen staat is onderhouden.

Adressant spreekt dezen grond tegen en beweert dat het pad door het publiek

nooit anders dan bij gedoogen is gebruikt. Volgens hem heeft het zijn oorsprong te danken aan een molen en grutterij, welke voor ettelijke jaren heeft gestaan op het kadastrale perceel sectie E. n°. 491. De molen was zóóver van den weg af geplaatst om des te vrijer windrang te hebben. Over de, volgens adressant, aan den eigenaar van den molen toekomende perceelen n°. 488, 489 en 490 van sectie E, liep toen diens eigen weg van den hoofdweg door de gemeente naar den Molen en deze werd genoemd het Molenpad. Maar langzamerhand is, hetzij ten behoeve van den molenaar en grutter, die bij den molen woonde, hetzij ten behoeve zijner klanten, die hem op hun reis naar Meppel wilden bezoeken, een zeer gebrekkig pad ontstaan van af n°. 491 tot aan het gewone voetpad naar Meppel. De eigenaren der gronden, schrijft adressant, die door dit voetpad niet veel hadden te lijden, en die, omdat zij zelve aan het eind der landen woonden, waarover dit pad liep, kortheidshalve er enkele keeren gebruik van maakten, hebben zich tegen het gebruik van dat pad niet verzet. Zij hebben echter slechts gedoogd, maar nooit iets gedaan om dat pad te onderhouden of in stand te houden, integendeel zij hebben, alsof er geen pad was, op hunne eigendommen verrigt wat hun goeddacht. Zoo heeft adressant, schrijft hij, op den weg kad. n°. 490 zand weggegraven en dien weg verlaagd, zonder eenige tegenspraak. Nooit heeft hij iets tot onderhoud van het pad verrigt.

Door het gemeentebestuur wordt hiertegen aangevoerd, dat volgens oude en geloofwaardige personen op het genoemde perceel n°. 491 indertijd een molen en eene grutterij gestaan hebben; dat de grutterij in 1802 van daar is verplaatst naar de bewoonde streek of Kolderveensche dijk; dat de molen in 1814 naar elders is verplaatst; dat niemand schijnt te weten of 't pad om den molen is daargesteld, dan of de molen daar vroeger is gebouwd om aan het pad naar Meppel te staan en om zoodoende de klandisie te vermeerderen, daar de oudste menschen verklaren, dat zij nooit zelfs niet bij overlevering gehoord hebben van een tijd, dat die molen daar niet stond. Wat adressant beweert, dat het pad er om den molen zou zijn daargesteld, berust op veronderstellingen zonder eenigen grond. Volgens Burg. en Weth. heeft H. G. van Noord, veehouder te Kolderveen, verklaard dat hij zijn pand in het Molenpad voor circa 25 jaar heeft doen ophoogen door den arbeider Harm Pluim, waarvan een schriftelijke verklaring is overgelegd, en kunnen meer feiten van onderhoud worden aangewezen. Wijders staat de weg over adressants kadastrale perceelen sectie E. n°. 488, 489 en 490 bij het kadaster nog bekend als laan, eene benaming welke in die streken genoegzaam aanduidt, dat het pad ten dienste van het algemeen is. Oude kaarten of bewijsstukken betrekkelijk het Molenpad heeft men niet kunnen vinden. Ged. Staten doen hierbij opmerken, dat, ofschoon in 1814 de molen naar elders is verplaatst, het Molenpad niettemin is blijven bestaan, thans nog bestaat en als publiek voetpad steeds dienst gedaan heeft en nog doet, zoodat weinig aannemelijk is, dat het pad zijn ontstaan aan den molen heeft te danken en alleen toegangsweg tot dien molen was.

De tweede grond, waarop Ged. Staten hunne beslissing doen steunen, is deze, dat in art. 19 van het reglement voor de vereenigde polders Nijeveen en Kolderveen van 1863 de in het pad liggende vonders als werken van het waterschap zijn opgenomen en ten zijnen laste zijn gebragt. Volgens adressant kan daaruit niets anders

worden afgeleid, dan dat de slooten door het Molenpad loopende aan het waterschap voor waterberging en waterafvoer groote diensten bewijzen en het alzoo wenschelijk is geoordeeld uit vrees voor afdamming, dat in dat pad de vonders ten laste van het waterschap bleven bestaan, terwijl de aangelande eigenaars, om de kosten van vonders te ontgaan, aldaar ligt een dam konden leggen, die den waterafvoer belemmerde.

Over de aanleiding tot het opnemen dezer bepaling in genoemd reglement melden Ged. Staten, dat zij reeds voorkwam in het primitief ontwerp voor den polder Kolderveen, opgemaakt in de vergadering van ingelanden; dat volgens de toelichting door Ged. Staten bij de aanbieding van het ontwerp-reglement gevoegd, die voorwerpen als zullende door het waterschap onderhouden worden in het reglement waren opgenomen ten gevolge van het overleg der twee polderbesturen met het gemeentebestuur. Naar het oordeel van Ged. Staten heeft het opdragen van het onderhoud der vonders aan een openbaar gezag gestrekt om voor het vervolg duurzaam te voorzien in eene goede communicatie langs het Molenpad, juist omdat dit pad als publiek voetpad dienst deed.

In het feit, dat het pad niet op de eerst ingevolge het reglement op de wegen en voetpaden vastgestelde tabel is gebragt, kan volgens de beslissing van Ged. Staten niet het bewijs gelegen zijn, dat het pad geen openbaar voetpad zou zijn, daar volgens art. 6 van dat reglement ook na het vaststellen van de tabel een voetpad, waarvan dit om welke reden ook was nagelaten, steeds onder schouw kan worden gebragt. Adressant beweert daarentegen dat art. 6 alleen ziet op het geval dat nieuwe wegen of voetpaden worden aangelegd. Het gemeentebestuur schrijft het niet-voorkomen van het pad op den oorspronkelijken legger hieraan toe, dat men meende dat het pad onder toezigt van het waterschapsbestuur stond.

Eindelijk hebben Ged. Staten zich er nog op beroepen, dat niemand der overige op de tabel als onderhoudspligtige van dit pad vermelden daarover eenig bezwaar bij hen heeft ingebragt. Adressant schrijft dit stilzwijgen der andere belanghebbenden daaraan toe, dat de Burgemeester èn buiten èn in de Raadsvergadering heeft verklaard, dat het niet de bedoeling was het voetpad tot een publiek pad te maken, maar de tabel alleen was opgemaakt om daardoor den aanleg van een nieuw pad over dezelfde eigendommen en langs eene andere rigting te bevorderen. Men wilde namelijk het voetpad van Nijeveen naar Meppel in korter verbinding stellen met Kolderveen en vleide zich dat de eigenaars als onderhoudspligtigen van het langere pad aangewezen, gaarne tot vervanging van dat door een korter zouden medewerken. De Burgemeester, hoezeer erkennende, dat er pogingen worden aangewend om een korter en beter voetpad van Kolderveen naar de Nijeveensche Grift te verkrijgen, spreekt ten stelligste tegen dat door hem eenige verklaring zou zijn gedaan in den geest als adressant beweert.

Adressant legt verklaringen over van L. Vos, G. A. Keizer en E. R. Mulder, eigenaars van perceelen waarover het pad loopt, opkomende tegen de plaatsing van het pad op de tabel en betwistende hun onderhoudspligt. Mulder heeft echter bij nadere schriftelijke verklaring eerstgenoemde verklaring ingetrokken, bewerende dat hij die had geteekend zonder regt begrepen te hebben wat zij inhield, en niet wetende dat zij de algemeene zaak kon schaden.

III. het beroep van *het bestuur van den polder het Nieuwland van eene beschikking van Ged. Staten van Zuidholland, waarbij gemeld bestuur niet-ontvankelijk is verklaard in zijn beroep van eene dispositie der vereenigde vergadering van Delfland van* 6 *Maart* 1879, *over de bijdragen van dien polder in de kosten der zeeweringen van Delfland.*

De *Staatsraad* de Vries brengt het volgend verslag uit:

Bij art 153 van het reglement voor het hoogheemraadschap van Delfland van 1852, art. 158 v. h. reglement van 1855, is voorgeschreven, dat de kosten, benoodigd tot het maken van nieuwe werken buiten den Maas- of Zeedijk, bij buitengewone omslagen worden geheven, in welke, in verhouding tot hun belang, mededragen die buitendijks gelegen landen, welke daardoor worden gebaat. De aanwijzing van die gronden, de staat van verdeeling der uitgaven, de te heffen omslagen, worden door de vereenigde vergadering vastgesteld, na vooraf de belanghebbende besturen of eigenaars der buitendijks gelegen gronden te hebben gehoord (a. 90, a. 94); aan die besluiten wordt geen uitvoering gegeven dan na voorafgaande goedkeuring van Gedep. Staten (a. 92, a. 96).

Naar aanleiding dezer voorschriften is, tijdens den aanleg van nieuwe strandwerken, na voorafgaand overleg, o. a met het bestuur van den Nieuwlandspolder, op 16 Sept. 1854 door de vereenigde vergadering een besluit genomen, waarbij de landen in dien polder en andere landen werden aangewezen als buitendijks gelegen gronden, die door deze werken werden gebaat, en bepaald dat die landen naar mate van hun belang in de kosten van aanleg en onderhoud zouden bijdragen. Het aandeel door de landen in den Nieuwlandschen polder aan het hoogheemraadschap uit te betalen werd bepaald op *f* 2200 's jaars gedurende 24 jaren en na verloop van dien tijd op *f* 2000 's jaars. Dat besluit is 12 Dec. 1854 door Ged. Staten goedgekeurd.

In November des vorigen jaars wendde het bestuur van den Nieuwlandschen polder zich tot de vereenigde vergadering van Delfland, verzoekende, met wijziging van het besluit van 16 Sept. 1854, voor het vervolg aan dien polder geen zwaarder lasten van onderhoud der zeewering op te leggen dan aan andere deelen van Delfland. Dat bestuur meende nl. dat de landen in zijn polder evenveel recht op gelijke bescherming en behandeling hebben als andere gronden in het hoogheemraadschap gelegen en dat het onbillijk zou zijn dat eerstgenoemde landen ten eeuwigen dage *f* 640 p. H. omslag 's jaars zouden bijdragen, terwijl de laatste een veel geringer bedrag betalen.

De vereenigde vergadering, overwegende dat de bijdrage van den Nieuwlandschen polder in 1854 overeenkomstig het reglement is berekend, naar mate het belang dat die landen als buitendijksche landen bij de gemaakte werken geacht worden te hebben, zonder dat meer of minder omslag van de overige gronden in Delfland te heffen daarbij in aanmerking kwam, wees het verzoek van de hand.

Het bestuur wendde zich nu in hooger beroep tot Ged. Staten, verzoekende dat het gemeld besluit van 16 September 1854, voor zoover betreft den Nieuwlandschen polder, moge worden buiten werking gesteld, met bepaling dat voor het vervolg van 1 Jan. 1879 af de polder het Nieuwland niet meer dan zijn evenredig aandeel in het onderhoud der zee-oever-verdediging buiten den Maas- of Zeedijk zal hebben te betalen in gelijke verhouding als het overige Delfland. Adr. wees er op, dat art. 158

alleen op bijdragen doelt in de buitengewone omslagen voor het maken van nieuwe werken geheven, niet in gewone omslagen voor het gewoon onderhoud van werken, waarvan thans, nu de werken van 1854 al lang gemaakt en betaald zijn, alleen spraak kan zijn.

Ged. Staten hebben bij hunne aangevallene beschikking van 12 Augustus jl. het bestuur in dat hooger beroep niet-ontvankelijk verklaard, overwegende dat noch bij het reglement van Delfland, noch bij eenige andere wet of wettelijke verordening, tegen beschikkingen der vereenigde vergadering als deze recht van beroep wordt gegeven, of met andere woorden aan eenig hooger gezag de bevoegdheid wordt toegekend om, met vernietiging van zulke beschikking op het oorspronkelijk verzoek, loco de vereenigde vergadering te beschikken, maar die beschikkingen alleen in de bij art. 177 bepaald aangegeven gevallen zijn onderworpen aan bloote schorsing of vernietiging door Ged. Staten, iets waardoor, waar gelijk hier de beschikking eene afwijzende is, de appellant in zijn verlangen tot wijziging van de eenmaal volgens hem zelven wettig en met zijn goedvinden tot stand gekomen regeling niet het minst zou worden gebaat.

In zijn adres aan den Koning bestrijdt het bestuur die beslissing op grond van art. 177 van het reglement, volgens hetwelk alle besluiten van het hoogheemraadschap, welke kunnen strekken ten nadeele van andere waterschappen door Ged. Staten kunnen worden vernietigd; en van art. 180, volgens hetwelk alle geschillen omtrent het onderhouden van zeekeerende werken met besturen van waterschappen in het hoogheemraadschap gelegen door Ged. Staten worden beslist.

Het bestuur verzoekt mitsdien, dat Z. M., met vernietiging der aangevallen beschikking van Ged. Staten, het besluit der vereenigde vergadering van Delfland van 16 Sept. 1854 zal vernietigen, althans voor zoover den polder Nieuwland aangaat en op het verzoek van adr. recht zal doen.

Ged. Staten op dit adres gehoord schrijven na mededeeling van hetgeen was voorafgegaan het volgende:

„De 1e vraag, die het hier geldt, is: of aan den appellant regt toekomt om van gezegde onze beschikking bij den Koning in hooger beroep te komen? En die vraag komt ons voor geen andere dan ontkennende beantwoording vatbaar voor.

„Ofschoon zeker den Koning volgens art. 166 der Provinciale wet het regt van cassatie of veto tegen alle onze besluiten toekomt op grond van strijd met de wet of het algemeen belang, waarvan hier geen sprake is, komt den appellant het regt van hooger beroep op den Koning, d. i. het regt om van Dezen te verzoeken, met vernietiging onzer beslissing, loco ons collegie op het daaraan gerigt adres ten principale uitspraak te doen, niet toe, tenzij het Hem bij het reglement van Delfland uitdrukkelijk ware toegekend.

„En dit is het geval niet. Bij art. 183 van Delflands Reglement wordt het regt van hooger beroep op den Koning alleen gegeven tegen de in dat artikel genoemde beschikking van ons collegie.

„Bij onze beklaagde beschikking toch werd noch eene door het Reglement gevorderde goedkeuring van ons collegie op eenig besluit der vereenigde vergadering geweigerd (art. 178), noch eenig besluit dier vergadering geschorst of vernietigd (art. 177)

en evenmin (zooals straks zal worden aangetoond) omtrent eenig bij het Reglement aan onze beslissing opgedragen geschil uitspraak gedaan (art. 180), maar alleen op een door den appellant bij ons ingesteld hooger beroep tegen eene afwijzende beschikking der vereenigde vergadering op een bij haar ingediend verzoek de appellant in dat beroep niet-ontvankelijk verklaard.

„Maar ook, en dit in de 2e plaats, al bestond hier hooger beroep op den Koning, zoo zou Deze niet anders dan onze beschikking kunnen bevestigen.

„Den appellant toch kwam tegen de afwijzende beschikking der vereenigde vergadering van 6 Maart 1879 geen hooger beroep op ons toe.

„Noch bij het Reglement van Delfland, noch bij eenige andere wet of eenige wettelijke verordening, wordt tegen beschikkingen of besluiten der vereenigde vergadering van Delfland hooger beroep toegelaten, iets wat ook in lijnregten strijd zoude wezen met de autonomie of het zelfbeheer, dat volgens onze instellingen aan de waterschappen toekomt.

„Wel beroept zich de appellant voor het tegendeel op art. 177 van Delflands reglement, doch het is duidelijk dat dit artikel aan ons collegie tegenover de besluiten der vereenigde vergadering, evenals art. 166 der Provinciale wet aan den Koning tegenover de besluiten van ons collegie, wel verre van een regt van appél, slechts een regt van bloote cassatie of veto toekent, — terwijl door middel van aanwending van dat regt, daar waar, gelijk hier, de beschikking der vereenigde vergadering eene afwijzende is, de appellant in zijn verlangen tot wijziging der bestaande kosten-verdeeling geen stap verder zou kunnen komen.

„Evenmin kan door den appellant voor zijne ontvankelijkheid in zijn hooger beroep bij ons collegie baat worden gevonden bij het door hem thans voor het allereerst in zijn adres aan den Koning ingeroepen art. 180 van Delflands reglement:

„1o. toch is hier, gelijk het artikel bedoelt, geene sprake van een geschil van Delflandsch Bestuur met het Bestuur van een in het Hoogheemraadschap gelegen waterschap, dat met eenig onderhoud belast is, want de appellant is met geen onderhoud, maar alleen met betaling aan Delfland belast;

2o. is hier dan ook gelijk het artikel bedoelt geen sprake van daarstellings- of onderhoudspligt van eenig werk of den omvang van dien pligt, maar alleen van hetgeen het Nieuwland in de toekomst betalen zal;

„en 3o. al kon de toepassing van art. 180 uitgebreid worden tot een geschil over betalingspligt, zoo was hier van geschil daarover geen sprake.

„Volgens erkentenis van het appellerend Bestuur zelf toch was de betalingspligt met toestemming van dat Bestuur zelf in der tijd op wettige wijze onder de goedkeuring van ons collegie krachtens de artt. 94, 95 en 96 bij besluit der vereenigde vergadering van 16 Sept. 1854 tot stand gekomen.

„Hier was alleen eene poging van het Bestuur van het Nieuwland bij de vereenigde vergadering om haar op vermeende gronden van billijkheid te bewegen in dien wettig bestaanden betalingspligt eene voor dien polder gunstige wijziging te brengen.

„Hadde de vereenigde vergadering van Delfland aan die poging een gunstig oor willen leenen dan zou het de vraag hebben kunnen zijn of Delflands bestuur daartoe bevoegd zou zijn geweest en of ons collegie met het oog op de blijvende belangen

van Delfland aan die handeling zijner tijdelijke Bestuurders zijne in elk geval vereischte goedkeuring zoude hebben kunnen verleenen; maar wat daarvan zij, zoo schijnt het duidelijk, dat, nu de vereenigde vergadering op het daartoe gedane verzoek afwijzend beschikte, die afwijzing evenmin regt van appel op ons collegie aan het Bestuur van het Nieuwland gaf, als zij, gelijk nu voor het eerst wordt beweerd, een geschil deed geboren worden, waarvan sprake is in art. 180 van Delflands reglement."

Bij hun berigt voegen Ged. Staten eene ampele memorie van dijkgraaf en hoogheemraden van Delfland van 9 Junij jl., met 7 bijlagen, alle betreffende de geschiedenis van het tot stand komen der regeling van 1854; en eene memorie van het bestuur van den polder het Nieuwland van 29 Julij jl., met eene bijlage, strekkende in antwoord op de memorie van Dijkgraaf en Hoogheemraden.

Door het adresserend bestuur is nog aan den Raad van State een memorie ingediend, ten betooge dat in het besluit van Ged. Staten tot niet-ontvankelijkverklaring gevonden wordt: 1o. een beschikking, waarbij zij het besluit der vereenigde vergadering van Delfland van December 1854 (sic) bevestigen en dus goedkeuren, en 2o. een uitspraak omtrent een geschil, dat tusschen het hoogheemraadschap en adressant ontstaan is door de veranderde verhouding na ulto. December 1878; en dat er dus twee der in art. 183 v. h. reglement gevorderde vereischten aanwezig zijn. Op art. 177 meent adressant zich te kunnen beroepen omdat het besluit van Dec. ten zijnen nadeele strekt. Ofschoon art. 177 door Ged. Staten zeker ook uit eigen beweging en zonder aandrang van elders kan worden toegepast, is daarom toch ook de gelegenheid niet uitgesloten voor de toepassing er van, wanneer die gevraagd wordt in zake van geschil. Ook art. 180 acht adressant hier van toepassing, omdat het hier geldt betaling voor onderhoud, die zeer zeker tot het onderhoud behoort. In allen geval, wat de artt. van het reglement bepalen, de wet op den Raad van State beperkt niet, maar geeft den Raad regt van beslissing in elk geval, waarin een geschil tusschen eenige besturen aan zijne uitspraak wordt onderworpen en waar de regterlijke magt geene beslissing kan geven. Ten slotte dringt adressant er nader op aan dat zijn geschil met het Hoogheemraadschap is ontstaan nu de 24 jaren van betaling voor aanleg en onderhoud verstreken zijn en voortaan alleen van onderhoud spraak kan zijn. Door de afwijzende beschikking der vereenigde vergadering is het geschil niet ontstaan, maar is het eerst van het bestaan van het geschil officieel gebleken.

Als belanghebbenden zijn tegenwoordig de heeren Pitt, voor het polderbestuur, en Ras, voor het hoogheemraadschap.

IV. het beroep van *P. Slothouwer, te Tiel, tegen een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente, waarbij aan J. W. Egberts vergunning is verleend voor de oprigting eener spekrookerij.*

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff brengt het volgend verslag uit:

Bij request dd. 14 Junij 1879, heeft J. W. Egberts het gemeentebestuur van Tiel

vergunning verzocht voor het oprigten eener spekrookerij in een pand aan de Kleibergsche straat aldaar, kadastraal bekend als Sectie E, no. 353.

Tegen de inwilliging van dat verzoek zijn door P. Slothouwer, verwer en behanger te Tiel, bewoner van het naast aangelegen pand, en ook door andere bewoners en eigenaars van naburige perceelen, bezwaren van onderscheiden aard ingebragt; doch Burg. en Weth. van Tiel hebben nogtans bij besluit van 23 Julij ll. de gevraagde vergunning verleend, onder voorwaarde slechts, dat de schoorsteen moest gemaakt worden onder toezigt en goedkeuring van den Gemeente-Architect, en dat de inrigting des nachts niet in werking zou zijn.

Naar het schijnt is onmiddellijk na die verleende vergunning de exploitatie der bewuste inrigting aangevangen. Immers vóór de termijn van beroep nog verstreken was, was feitelijk gebleken, dat zij aan de gansche omgeving door verspreiding van zwaren rook en stank een ondragelijken overlast veroorzaakte, tot schade van de gezondheid, en met dit gevolg, dat de verwwaren en behangselpapieren, in Slothouwer's huis voorhanden, er door werden bedorven.

Zoo althans wordt beweerd bij het adres dd. 5 Aug. d. a. v. door Slothouwer aan Z. M. ingediend, waarbij hij vernietiging van de gegevene vergunning verzocht. Burg. en Weth. van Tiel op dat beroep (waarvan bij deurwaarders-exploit van denzelfden dag beteekening aan den concessionaris en tevens mededeeling aan het Gemeentebestuur gedaan is) gehoord, erkennen, dat de bezwaren, aan de inrigting verbonden, in de praktijk gebleken zijn van ernstiger aard te zijn, dan zij konden veronderstellen, toen zij de vergunning gaven. De geheele straat, zeggen zij, is dikwijls er met rook door vervuld; de schade, daaruit in het bijzonder voor des appellants magazijn-goederen voortvloeijende, erkennen zij; even als dat de rook en stank voor de bewoners der naburige huizen hinderlijk, zoo niet ondragelijk zijn.

Middelen, zoo verklaren Burg. en Weth. ten slotte, om de bestaande bezwaren weg te nemen — zijn hun niet bekend en zijn zeker ook moeijelijk te vinden — naardien het eigenaardige doel der inrigting juist medebrengt, dat geene middelen tot snelle rookverdrijving worden aangewend.

Ged. Staten van Gelderland, mede uitgaande van het gebleken feit, dat de appellant en de verdere bewoners in de nabijheid door de bewuste inrigting worden benadeeld, geven in overweging, dat aan den concessionaris een zestal nieuwe voorwaarden zullen worden opgelegd, die door den Provincialen Ingenieur met het oog op art. 17 der wet van 2 Junij 1875 zijn aangegeven en toegelicht en waarvan de strekking is de rook op en af te sluiten binnen het daartoe in te rigten gebouwtje.

Namens den appellant is door zijnen gemagtigde, Mr. P. Rink, advocaat te Tiel, nadat de overweging dezer zaak krachtens Z. M. magtiging van 10 October ll. no. 10, bij den Raad van State was aanhangig gemaakt, eene memorie ingediend, waarbij de grieven van den appellant breedvoerig worden uiteengezet, en verder betoogd wordt, dat art. 17 voornoemd de bevoegdheid tot het opleggen van nieuwe voorwaarden uitsluitend toekent „aan het Bestuur, dat de vergunning heeft gegeven", hier dus het gemeentebestuur van Tiel; dat dit echter die voorwaarden niet heeft gesteld, en dat te dier zake geen beroep bij Z. M. is ingesteld, doch alleenlijk ter zake der vergunning, door het Gemeentebestuur krachtens art. 8 der wet verleend en zóó als die

verleend is. Daarvan, zooals ze er ligt, vraagt de appellant van Z. M. de intrekking als onhoudbaar. En dáárover alleen wordt, volgens hem, thans debat gevoerd, geheel ongepraejudicieerd hetgeen het gemeentebestuur zoo bij gunstige als bij ongunstige beschikking op des appellants verzoek nader mogt meenen te kunnen doen; hetzij dan, door, bij afwijzing van dit appel, zijnerzijds art. 17 der wet toe te passen, hetzij door, bij toewijzing van het appel, zijnerzijds op aanvrage van den belanghebbende eventueel eene nieuwe concessie te verleenen, onder andere voorwaarden.

V. het beroep van *D. Merkx, te Dreumel, tegen een besluit van Ged. Staten van Gelderland, waarbij beslist is, dat de uitspraak over zijne geloofsbrieven door den Gemeenteraad ontijdig is geschied.*

De *Staatsraad* Heemskerk Azn. brengt het volgend verslag uit:

Op den 15 Julij ll. werd Derk Merkx, lid van den gemeenteraad van Dreumel, die met September d. a. v. moest aftreden, op nieuw gekozen. Nadat hij zijne geloofsbrieven had ingediend, nam de gemeenteraad op den 29 Augustus ll. een besluit, waarbij hij verklaarde die geloofsbrieven in orde te hebben bevonden, maar den gekozene niet als raadslid toe te laten, omdat hij bij Raadsbesluit van den 24 Julij bevorens als lid van den Raad was geschorst wegens het doen van eene levering ten behoeve der gemeente en op den 26 Augustus bevorens bij besluit van Ged. Staten van Gelderland terzelfder oorzaak was vervallen verklaard van zijn lidmaatschap.

Van dit Raadsbesluit kwam de niet-toegelatene in beroep bij Ged. Staten, welke bij resolutie van 10 September ll. het aangevallen raadsbesluit vernietigden en beslisten, dat de beslissing over de geloofsbrieven van D. Merkx ontijdig heeft plaats gehad en thans behoort te worden aangehouden en nader voorgenomen, nadat door den Koning de einduitspraak zal zijn gedaan, bedoeld in art. 26 alinea 4 der gemeentewet.

Deze resolutie berust op de volgende beweegredenen: dat het besluit van Ged. Staten, waarbij de adressant van zijn lidmaatschap was vervallen verklaard, niet in staat van gewijsde was gegaan, zoolang de termijn van hooger beroep daartegen openstond, en is er hooger beroep ingesteld, gelijk in casu was geschied, zoolang de Koning niet bij einduitspraak had beslist; dat door den Raad derhalve ten onregte de bepaling van het laatste lid van art. 26 der gemeentewet op Merkx van toepassing is geacht, daar de vraag, in hoeverre deze benoemde tot lid van den Raad verkiesbaar is, niet is te beantwoorden, dan nadat de einduitspraak is genomen omtrent diens vervallenverklaring van het lidmaatschap van den Raad, en dat de Raad de beslissing over de geloofsbrieven van Merkx alzoo had behooren aan te houden tot dat de uitspraak van Ged. Staten kracht van gewijsde had verkregen.

Bij adres van 22 September ll. voorzag de adressant zich in beroep bij Z. M. den Koning en verzocht de vernietiging van het besluit van Ged. Staten van 10 Sept. ll. en dat hij worde toegelaten als lid van den Raad der gemeente Drenmel. De grieven die hij tegen het besluit, waarvan appel, doet gelden, zijn deze, dat geene wetsbepaling medebrengt dat de geloofsbrieven van een gekozen lid van den Raad niet zouden

mogen worden onderzocht en daarover beslist, hangende het onderzoek van eene tegen hem uitgesprokene vervallenverklaring; dat in casu de Raad hem op 29 Aug. ll. had behooren toe te laten omdat de uitspraak tot vervallenverklaring geen gewijsde zaak was; dat, indien die zelfs eene gewijsde zaak ware geweest, daaruit nog niet zoude zijn voortgevloeid, dat de adressant op den 15 Julij ll. niet verkiesbaar was, dewijl hij op dat tijdstip zelfs niet van zijn lidmaatschap geschorst was.

Omtrent dit verzoek gehoord, adviseerden Ged. Staten van Gelderland aan den Minister van Binnenlandsche Zaken, dat de adressant niet-ontvankelijk worde verklaard in zijn beroep, omdat Ged. Staten niet hebben beslist, dat hij niet als lid van den Raad zou worden toegelaten en hij dus de eindbeslissing dienaangaande zal moeten afwachten; subsidiair betoogen Ged. Staten, dat zij op den 10 September ll. teregt hebben beslist, omdat de toelating van Merkx niet kon geschieden, noch ook geweigerd worden, zoolang niet definitief was uitgemaakt of hij verkiesbaar was; dat wel de verkiezing op 15 Julij bevorens was geschied, maar de verkiesbaarheid moest worden beoordeeld naar den toestand van het oogenblik, waarop de Raad over de toelating van den gekozene had te besluiten.

Nadat de Minister van Binnenlandsche Zaken bij missive van 15 October ll. met 's Konings magtiging deze zaak bij den Raad van State had aanhangig gemaakt, is eene memorie van Burg. en Weth. van Dreumel bij deze afdeeling ingekomen, waarin zij namens den Gemeenteraad verklaren, dat deze bij nader inzien het gevoelen deelt, dat vervat is in het besluit van Ged. Staten.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Zes en dertigste Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 19 *November* 1879.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff,
Mr. J. Heemskerk Azn.

Referendarissen, Mr. L. P. Op den Hooff en Mr G. J. Roijaards.

I. Door den Voorzitter wordt voorlezing gedaan van de volgende Koninklijke besluiten:

1°. van 1 November 1879, n°. 25, houdende beschikking op het beroep, door *P. G. van Hoorn, molenaar te Boxtel, bij adres van* 18 *Julij* 1879 *ingesteld, van het besluit van Ged. Staten van Noordbrabant van* 2 *Mei* 1879, *G, n°.* 52, *houdende wijziging der bepaling van het zomerpeil aan adressants molen.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 399).

Het besluit luidt aldus:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op het beroep door P. G. van Hoorn, molenaar te Boxtel, bij adres van den 18 Julij 1879 ingesteld, van het besluit van Ged. Staten van Noordbrabant van den 2 Mei 1879, G, n°. 52;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 15 October 1879, n°. 73;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 28 October 1879, n°. 6, afd. Wat. A.;

Overwegende:

dat Ged. Staten van Noordbrabant bij hun bovenvermeld besluit, met wijziging van een op 4 Nov. 1861 genomen besluit, voor zooveel het zomerpeil betreft, de peilshoogte, waarop het water op de rivier de Dommel aan den molen te Boxtel mag worden geschut, hebben bepaald op 1.65 M. beneden het vaste en zigtbare bij hun besluit omschrevene verkenmerk; en dat de appellant, als eigenaar van gezegden molen, dien maatregel bestrijdt, als niet geboden door de voorkomende inundatiën, als schadelijk voor zijn bedrijf en als liggende buiten de bevoegdheid van Ged. Staten;

Overwegende nu opzigtens die grieven, dat de inundatie, waaraan de boven des appellants molen gelegene landerijen zijn blootgesteld, hoezeer ten deele aan overstroomingen te wijten, echter overigens mede veroorzaakt wordt door den snelleren water-aanvoer, die het gevolg is van de tot stand gebragte verbetering in de rivier de Dommel, in verband met den onvoldoenden toestand, waarin vooralsnog de ontlastsluis te Boxtel verkeert, en dat Ged. Staten teregt begrepen hebben, dat mitsdien tijdelijk, en in den zomer althans, aan het rivierpand boven den Boxtelschen molen door de aangevallene peilsverlaging eene meerdere capaciteit behoorde te worden verzekerd;

Overwegende:

dat tegenover dit belang de beschadiging in bedrijf, waarover de appellant zich beklaagt, niet in aanmerking kan komen, en zulks te minder, naardien van beschadiging in bedrijf in deze billijkerwijze geen sprake kan komen, daar juist dezelfde rivierverbetering, die de aangevallene peilsverlaging noodzakelijk maakt, in belangrijke mate het verval van het water bij den Boxtelschen molen heeft versterkt; en

Overwegende eindelijk, wat betreft des appellants bewering, als zouden Ged. Staten, nà bij hun besluit van 4 Nov. 1861 de peilshoogten van het water aan de molens van den appellant en anderen te hebben geregeld, onbevoegd zijn om in die eenmaal gemaakte algemeene regeling later voor éénen bijzonderen molen, verandering te brengen, dat bij art. 1 van het door Ons in dd. 22 Nov. 1856 goedgekeurde reglement van de Staten van Noordbrabant de regeling van de peilen, waarop het water aan de molens op den Dommel en de Aa en op de daarin stroomende rivieven, beeken en waterleidingen mag worden geschut, aan Ged. Staten geheel ter hunner bepaling is opgedragen en overgelaten;

dat het uitgedrukte doel dier opdragt, te weten voorkoming van rivieroverstrooming, uit den aard der zake vordert een blijvend en met de zich wijzigende riviersgesteldheid rekening houdend toezigt, en dat daaruit onmiskenbaar voortvloeijen het regt en de verpligting van Ged. Staten, zoowel om de quaestieme peilsbepalingen in overeenstemming te brengen en te houden met den eisch van veranderde toestanden, als om ze casu quo bij begane misstelling te verbeteren, en zulks bij algemeen of bij bijzonder voorschrift, al naar gelang het algemeen belang blijkt te vorderen;

Gezien art. 7 van voormeld Provinciaal Reglement;

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van het besluit van Ged. Staten van Noordbrabant dd. 2 Mei 1879, G, n$_o$. 52, het daartegen ingesteld beroep ongegrond te verklaren.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 1 November 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
G. J. G. Klerck.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Alewijn.

2°. van 6 November 1879, n°. 11, houdende beschikking op het beroep van *H. J. Augustijn, te Zoetermeer, van een besluit van den burgemeester van Delft van* 7 *Julij* 1879, *waarbij hem vergunning is geweigerd tot vervoer van lijken.*
(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 414).

Het besluit luidt aldus:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op het beroep van H. J. Augustijn, te Zoetermeer, van een besluit van den Burgemeester van Delft van 7 Julij 1879, waarbij hem vergunning is geweigerd tot vervoer van lijken;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 22 October 1879, n°. 78;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 3 November 1879, L^a^. G., Afd. Binnenl. Bestuur;

Overwegende:

dat appellant, eigenaar van vier grafruimten, gelegen op de sedert het jaar 1874 gesloten gemeentebegraafplaats te Delft, aan den Burgemeester dier gemeente verlof heeft gevraagd tot opgraving van de overblijfselen van lijken van onderscheidene leden zijner familie, in die graven bijgezet, en het vervoer daarvan naar de nieuwe gemeentebegraafplaats Jaffa;

dat de Burgemeester dit verlof heeft geweigerd op grond van art 25 der wet van 10 April 1869 (*Stbl.* n°. 65);

dat de inspecteur van het geneeskundig Staatstoezigt, door Onzen commissaris in de provincie Zuidholland ter zake gehoord, op grond dat de overblijfselen in aardgraven berusten, en het laatstelijk reeds in 1867 werd bijgezet, zoodat er vermoedelijk

niets meer dan beenderen kunnen zijn overgebleven, het voorschrijven van hygienische maatregelen voor het vervoer onnoodig acht;

Overwegende dat de bepaling van art. 25 der aangehaalde wet strekt tot aanwijzing van den tijd die verloopen moet, alvorens een terrein, dat tot begraafplaats gediend heeft, voor andere doeleinden mag gebruikt worden, maar niet in den weg staat aan het verleenen van het bij art. 12 bedoelde verlof tot opgraving en vervoer van enkele lijken, wanneer daarvoor overigens termen aanwezig zijn;

dat het verzoek geschiedt met het oogmerk om de overblijfselen van afgestorven familiebetrekkingen op dezelfde begraafplaats te doen rusten waar de thans nog levende verwanten wenschen te worden begraven;

dat tegen het vervoer der overblijfselen, naar het gevoelen van den inspecteur van het geneeskundig staatstoezigt geene bezwaren van hygienischen aard bestaan;

dat er derhalve onder die omstandigheden geen voldoende termen zijn om het verlof door adressant gevraagd te weigeren;

Gezien de wet van 10 April 1869 (*Stbl.* n°. 65);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met vernietiging der beschikking van den Burgemeester van Delft, aan H. J. Augustijn, te Zoetermeer, verlof te verleenen tot opgraving van de overblijfselen der lijken die zich bevinden in de vier aan hem toebehoorende aardgraven op de gesloten gemeentebegraafplaats te Delft, en tot vervoer dier overblijfselen, naar de nieuwe gemeentebegraafplaats Jaffa, onder voorwaarde, dat in acht moeten genomen worden alle zoodanige voorschriften als Onze Minister van Binnenlandsche Zaken meenen zal te moeten geven.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering dezes, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 6 November 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
SIX.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

3o. van 10 November 1879, no. 14, houdende beschikking op het beroep van *W. A. van Hemert, tegen een besluit van Ged. Staten van Gelderland, dd.* 20 *Augustus* 1879, *waarbij zijn verzoek tot vernietiging van eene in de gemeente Lienden gehouden herstemming tot het kiezen van een lid van den gemeenteraad is afgewezen.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, blz. 428.)

Het besluit luidt aldus:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op het beroep van W. A. van Hemert tegen een besluit van Ged. Staten van Gelderland, dd. 20 Augustus 1879, waarbij zijn verzoek tot vernietiging van eene in de gemeente Lienden gehouden herstemming tot het kiezen van een lid van den gemeenteraad is afgewezen;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 29 October 1879, no. 83;

Gezien het rapport van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 7 November 1879, La. B., Afd. Binnenl. bestuur;

Overwegende:

dat op 29 Julij 1879 in de gemeente Lienden eene herstemming heeft plaats gehad tot het kiezen van een lid van den gemeenteraad tusschen den adressant W. A. van Hemert, aftredend lid van dien Raad, en G. H. Hol Rz.;

dat laatstgenoemde de meeste stemmen heeft verkregen en diens geloofsbrieven als lid van den Raad zijn goedgekeurd in 's Raads vergadering van 31 Julij ll.;

dat adressant zich den 6 Aug. ll. tot Ged. Staten van Gelderland heeft gewend met verzoek, om de gemelde herstemming te vernietigen, op grond dat de Burgemeester van Lienden op onbehoorlijke wijze invloed op de kiezers zou hebben uitgeoefend ten einde de verkiezing van G H. Hol Rz. te bevorderen en dat één der stemopnemers tijdens de herstemming plaats had, zich gedurende eenigen tijd van het stembureau zou hebben verwijderd;

dat Ged. Staten op dit verzoek afwijzend hebben beschikt, op grond dat de aangevoerde feiten kennelijk overdreven zouden zijn voorgesteld en in allen geval, geenen grond zouden opleveren om de stemming te vernietigen;

Overwegende:

dat wat er ook moge zijn van de door den adressant aangevoerde feiten, de aangevallen beschikking van Ged. Staten betreft eene verkiezing van een lid van den Gemeenteraad en strekt tot handhaving van een besluit van den Raad, waarbij iemand als lid is toegelaten;

dat van de uitspraak van Ged. Staten bij art 36 der Gemeentewet geen beroep op Ons is verleend dan alleen aan den Raad en aan den niet-toegelatene:

dat blijkens den zamenhang van dit artikel met de voorafgaande artt. 31 tot 35 met de woorden „de niet toegelatene" bedoeld is hij, die zich met een geloofsbrief als gekozen lid van den Raad bij den Raad heeft aangemeld en tegen wiens toelating de Raad of het collegie van Ged. Staten bezwaar heeft gevonden;

dat de adressant niet in dit geval verkeert en zelfs niet beweert gekozen lid van den Raad te zijn;

dat hij bij gevolg in zijn beroep behoort te worden verklaard niet-ontvankelijk:

Gezien de aangehaalde artt. der wet van 29 Junij 1851 (*Stbl.* no. 85);

Hebben goedgevonden en verstaan:

den adressant W. A. van Hemert niet-ontvankelijk te verklaren in zijn beroep van de resolutie van Ged. Staten van Gelderland van 20 Augustus 1879.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 10 November 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
SIX.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

Aan de orde is:

II. het beroep van *Burg. en Weth. van Olst, tegen een besluit van Ged. Staten van Overijssel, houdende vaststelling van den legger der toegangswegen tot de spoorweg-stations in die provincie.*

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Z. M. magtiging van 2 Maart 1879, no. 19, heeft de Min. van Waterstaat, Handel en Nijverheid bij deze afd. aanhangig gemaakt de overweging van een beroep, door B. en W. van Olst, bij advies van 25 Nov. 1878, op Z. M. ingesteld van een besluit van Ged. Staten van Overijssel, dd. 14 Nov. bevorens, tot vaststelling van den legger der toegangswegen tot de spoorwegstations in die provincie.

Bij dien legger namelijk is sub no. 10 de toegangsweg naar het station Olst, uit den grintweg, die door het dorp loopt, als van Rijkswege tijdens het in werking treden der wet van 9 April 1875, *Stbl.* 67, aangelegd, in onderhoud gebragt ten laste der gemeente Olst.

Burg. en Weth. van Olst rekenen de gemeente met die beslissing bezwaard: de weg, zeggen zij, behoort niet aan de gemeente, is niet door haar aangelegd, en de onderhoudspligt er van is niet bij eenigerlei titel of op andere wijze aan haar overgegaan. Krachtens art. 70 der genoemde wet, zeggen zij, kan dus het onderhoud eerst komen ten laste der gemeente, nadat de weg in behoorlijken staat zal zijn gebragt; iets dat naar hun oordeel nog geenszins het geval is, en dán zal zijn overgebragt.

Ged. Staten van Overijssel, ter zake gehoord, doen opmerken, dat in kolom 15 van den legger zelven uitdrukkelijk is aangeteekend, dat de gemeente eerst met den onderhoudspligt belast zal zijn, zoodra hij haar in behoorlijken staat zal zijn overgedragen; dat geschillen over den al dan niet behoorlijken staat later hun oplossing zullen moeten vinden bij de overdragt, waarvan in kolom 17 vermeld is, dat zij nog moet geschieden; en dat hunne beslissing — genomen overeenkomstig Z. M. besluit van 15 Oct. 1878 no. 75 — mitsdien de gemeente Olst geenszins bezwaart.

Niets meer aan de orde zijnde wordt de vergadering gesloten.

Zeven en dertigste Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 26 *November* 1879

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff,
Mr. J. Heemskerk Azn.

Referendarissen: Mr. L. P. Op den Hooff en Mr. G. J. Roijaards.

Aan de orde is:

I. het beroep van *den Directeur-Generaal der Maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, tegen een besluit van Ged. Staten van Overijssel, tot vaststelling van den ligger der toegangswegen tot de spoorwegstations.*

Gedurende de behandeling van deze zaak was de *Staatsraad* de Vries, als zijnde commissaris der Maatschappij, afwezig en nam hij alzoo daaraan geen deel.

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff brengt het volgend verslag uit:

(*Dit verslag zal nader vóór het in die zaak te nemen besluit worden medegedeeld*).

De heer Mr. H. Goeman Borgesius treedt als gemagtigde op voor het gemeentebestuur van Delden.

II. het beroep van *den gemeenteraad van Bodegraven tegen een besluit van Ged. Staten van Zuidholland, houdende aanvulling van den ligger der toegangswegen tot de spoorwegstations in die provincie.*

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Z. M. magtiging is op 4 Oct. ll. door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid bij deze afdeeling de overweging aanhangig gemaakt van een

beroep, bij adres in dd. 7 Junij ll. door de gemeenteraad van Bodegraven bij Z. M. ingesteld tegen een besluit van Ged. Staten van Zuidholland dd. 13/26 Mei ll., tot vaststelling eener aanvulling van den legger der toegangswegen tot de spoorweg-stations in die provincie.

Op dien legger namelijk zijn opgenomen:

Sub n°. 135: de onder Zwammerdam liggende stationsweg van af den Oud-Bodegraafschen weg tot aan de grensscheiding met Bodegraven lang 18 M., en

Sub no. 136: de onder Bodegraven liggende stationsweg van af de grensscheiding met Zwammerdam tot het station Bodegraven van den spoorweg Leiden—Woerden, lang 171 Ml., beide, n°. 135 en 136, met aanwijzing als onderhoudspligtigen van de spoorwegmaatschappij Leiden—Woerden, *tot na de beslissing* bedoeld in art. 70 al. 2 der wet van 9 April 1875, *Stbl.* 67;

en nog sub no. 138: de mede onder Bodegraven liggende stationsweg van den Goudschen straatweg tot het station vorenbedoeld, lang 225 Ml., met aanwijzing als onderhoudspligtige, tot aan de nog te doene overdragt, van de spoorwegmaatschappij Leiden—Woerden en daarna van de gemeente Bodegraven.

De Raad dier gemeente nu voert in zijn adres aan dat bij art. 46 en 47 van de acte der concessie voor den aanleg en de exploitatie van den spoorweg Leiden—Woerden, dd. 7 April 1873, „alle kosten, ten behoeve van wien het ook zij, van het onderhoud en de herstelling van den spoorweg en van al hetgeen er toe behoort komen ten laste der concessionarissen, die daarmede alleen en uitsluitend belast blijven". De toegangen, zoo zegt het adres verder, maken met den spoorweg een geheel uit — en niemand anders dan de meergenoemde maatschappij is mitsdien, naar 's Raads oordeel, met het onderhoud daarvan te belasten. De Raad verzocht op dien grond Z. M. te beslissen, dat niet de gemeente Bodegraven, maar de spoorwegmaatschappij Leiden—Woerden blijvend als onderhoudspligtige zal worden aangewezen.

Ged. Staten van Zuidholland, op dit adres gehoord, wijzen er op, dat gelijke bewoordingen als in de door den Raad van Bodegraven aangehaalde artikelen voorkomen, ook gelezen werden in art. 7 der concessie van Explotatie van Staatsspoorwegen, bekrachtigd bij de wet van 3 Julij 1863 *Stbl.* 101, en dat voor de toepassing van die bepaling het onderhoud van toegangswegen nooit verstaan is ten laste der maatschappij tot Exploitatie der Staatsspoorwegen te kunnen gebragt worden.

Bij de Afd. zijn geene stukken verder ingekomen.

De heer Mr. D. van Eck treedt als gemagtigde op voor het gemeentebestuur van Bodegraven, en de heer Mr. B. M. Vlielander Hein als gemagtigde voor de Maatschappij Leiden—Woerden.

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff vraagt, welke de toegangswegen zijn waarover de gemeente Bodegraven zich beklaagt?

De heer Mr. D. van Eck antwoordt, dat de grieven van Bodegraven gerigt zijn tegen de nummers 135, 136 en 138, en dat overigens dezelfde bezwaren, die voor Bodegraven bestaan, ook worden aangevoerd voor de gemeente Zwammerdam.

De heer J. D. Steenstra Toussaint, burgemeester van Bodegraven, geeft eenige inlichtingen.

III. het beroep van *den gemeenteraad van Zwammerdam tegen een besluit van Ged. Staten van Zuidholland, houdende aanvulling van den ligger der toegangswegen tot de spoorwegstations in die provincie.*

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff brengt het volgend verslag uit:

Krachtens magtiging van Z. M. heeft de Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid bij missive van 4 Oct. ll. bij den Raad van State, afd. voor de geschillen van bestuur, aanhangig gemaakt de overweging van een beroep door den gemeenteraad van Zwammerdam bij adres van 12 Junij ll. ingesteld tegen een besluit van Ged. Staten van Zuidholland van 13/26 Mei bevorens, tot vaststelling eener aanvulling van den legger der toegangswegen tot de spoorwegstations in dat gewest.

Op dien legger namelijk zijn sub no. 131 en 132 als toegangswegen voor Zwammerdam tot een station van den spoorweg Leiden—Woerden, uitgetrokken twee niet uitsluitend op grondgebied van genoemde gemeente gelegene wegen, als wier onderhoudspligtige vermeld is de spoorwegmaatschappij Leiden—Woerden, onder bijvoeging nogtans van de woorden: „tot na de beslissing bedoeld bij art. 70 al. 2 der wet van 9 April 1875 *Stbl.* 67".

Bij zijn adres voert de Gemeenteraad van Zwammerdam daartegen aan, dat blijkens de zijns inziens duidelijke bewoordingen van art. 70 al. 1 der zooeven genoemde wet, onder het bereik dier bepaling geenszins vallen zoodanige wegen als, gelijk met de onderwerpelijke het geval is, eerst zijn aangelegd na 15 Oct. 1876, de dag van het in werking treden dier wet.

Op dien grond vermeent de Raad, dat er van een overdragt in onderhoud aan de gemeente op wier grondgebied deze wegen liggen in casu geen sprake kan komen. Mogt echter daaromtrent, in strijd met 's Raads verwachting, door Z. M. eene andere beslissing gegeven worden, dan vermeent de Raad, dat in allen gevalle de onder n°. 132 uitgetrokken weg zal behooren te worden geroijeerd.

Dat als „weg" uitgetrokken terrein toch is, naar 's Raads oordeel, niet anders te beschouwen dan als plein, en zou mitsdien naar luid van het laatste gedeelte van art. 2 van Z. M. besluit van 23 Maart 1876 *Stbl.* n°. 55, op den legger, waarvan hier de rede is, niet te huis behooren. De Raad verzwijgt niet, dat het bewuste terrein niet door eenig hek is afgescheiden; doch de eigenaardige gesteldheid er van, een breedte van 14 M. bij een lengte van slechts 75 M., duidt, naar de Raad meent, reeds alleen genoegzaam aan, dat het als plein en niet als weg behoort beschouwd en behandeld te worden.

Ten slotte treedt het adres nog in eene beschouwing, 1°. omtrent de beslissing, die krachtens al. 2 van art. 70 voornoemd aangaande twee andere wegen, de no. 135 en 136 van den legger, casu quo, zou behooren genomen te worden; 2°. omtrent een zijnerzijds beweerde verpligting van de spoorwegmaatschappij Leiden—Woerden tot restitutie aan de gemeente Zwammerdam van anno 1878 aan den toegangsweg door den weg besteede kosten en 3°. omtrent de eischen, waaraan de eventueel over te dragen wegen bij die overdragt zouden moeten voldoen.

Ged. Staten van Zuidholland op dat adres gehoord hebben gemeend zich van op-

zettelijke bespreking dezer drie laatste punten te kunnen onthouden als thans in dezen stand der zaak niet aan de orde zijnde.

Wat daarentegen den sub n_o. 132 uitgetrokken weg aangaat, merken zij op, dat „alleen daar waar het plein een geheel uitmaakt met het station het bestaan van een plein aangenomen kan worden, en dat een 75 M. lang wegsgedeelte in geenendeelen daaronder kan vallen."

En wat de straks in de eerste plaats gerelateerde grief van den appelleerenden Raad betreft, aangaande de al dan niet toepasselijkheid van al. 1 van art. 70 der meergenoemde wet op wegen, *na* 15 Oct. 1876 aangelegd, schrijven zij in hunne missive van 15/19 Sept. 1879 aan den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid het volgende: „De woorden van het wetsartikel zijn niet duidelijk. Wegen, tijdens het in werking treden dezer wet aangelegd, zijn woordelijk alleen die wegen, aangelegd op dat ondeelbaar oogenblik dat de wet in werking treedt. Zonder verderen grond het art. te lezen als of er staat: „wegen die op het tijdstip dat de wet in werking treedt zijn aangelegd", gaat niet aan. De uitdrukkingen: „vóór het in werking treden" en „op het tijdstip van het in werking treden" zijn den wetgever te goed bekend dan dat men niet veronderstellen moet, dat die in dat geval zouden zijn gebezigd.

„De verdere woorden van het artikel geven geen licht. Immers de woorden: „voor zoover dit nog niet mogt zijn geschied" kunnen onmogelijk tot de veronderstelling leiden, dat art. 70 alleen die wegen bedoelt waarbij zulk een overdragt had kunnen geschieden.

„Waar de woorden der wet onduidelijk zijn, meenen wij in de geschiedenis der wet licht te moeten zoeken. Zoowel het ontwerp van 1871 als dat van 1874 nu, omvatten de wegen, zonder onderscheid naar het tijdstip der aanlegging, en uit geen der gewisselde stukken is het ons gebleken dat men bij het wet geworden ontwerp omtrent zulk een gewigtig punt in 1875 eene afwijking beoogde.

„Men schijnt dus te kunnen aannemen, dat in de uitdrukking „tijdens het in werking treden", „treden" in plaats van „zijn" gebruikt wordt en de geheele uitdrukking overtollig is."

„Van de verdere tot deze zaak betrekkelijke stukken dient hier alleen nog te worden vermeld een brief in dd. 22 Maart ll., door den toenmaligen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid aan Ged. Staten van Zuidholland gerigt, luidende als volgt: „Tegen den door U aangevulden ligger bestaat bedenking voor zooveel betreft de invulling der kolommen 15 en 17 bij de wegen voorkomende onder de nummers 126, 130, 131, 134 en 136.

„Het is mij namelijk gebleken dat, op het tijdstip dat de wet van 9 April 1875 (*Stbl.* no. 67) in werking trad, geen bestek voor den spoorweg Leiden—Woerden was goedgekeurd. Daar dus de bedoelde wegen niet tijdens het in werking treden der wet aangelegd zijn, vallen zij niet onder de toepassing van art. 70 1e lid, der aangehaalde wet, en kunnen zij dus evenmin krachtens die wetsbepaling, aan de gemeente worden overgedragen.

„Zoolang dus geen andere titel bekend is, zal de spoorwegmaatschappij Leiden—Woerden als eigenaresse der wegen, als onderhoudspligtige op den ligger moeten voorkomen.

„Ik heb daarom de eer U in overweging te geven den ligger in dien zin te wijzigen.”

Ook in deze zaak treden als gemagtigden op, de heeren Mr. D. van Eck, voor het gemeentebestuur van Zwammerdam, en Mr. B. M. Vlielander Hein, voor de Maatschappij; terwijl inlichtingen worden verstrekt door den heer J. A. de Ridder, burgemeester van Zwammerdam.

De *Staatsraad* de Vries vraagt eenige inlichtingen, waarop door den heer burge meester wordt geantwoord.

IV. het beroep van *de weduwe J. des Amorie van der Hoeven, geboren H. P. Hubrecht, tegen een besluit vau Ged. Staten van Zuidholland, tot wijziging van den ligger der wegen en voetpaden in de gemeente Leiderdorp.*

De *Staatsraad* Heemskerk Azn. brengt het volgend verslag uit:

In den ligger der wegen en voetpaden in de gemeente Leiderdorp zijn onder de kunstwerken, die zich bevinden in een grindweg, genaamd het vervolg van den lagen Rijndijk, vermeld twee bruggen op de teekeningen gemerkt M. en N. en als onderhoudspligtigen aangewezen P. G. Hubrecht c. s. Bij adres van 13 Januarij ll. verzocht de heer Mr. P. F. Hubrecht alhier, aan Ged. Staten van Zuidholland, de verbetering van die omschrijving op den ligger te bevelen overeenkomstig art 3 alinea 7 en 8 van het reglement op de wegen en voetpaden in deze provincie, en wel in dien zin dat de naam zijns vaders als onderhoudspligtige van den ligger worde geroijeerd. Van deze twee bruggen betreft het thans aangebragte geschil alleen de brug N, zijnde eene brug met houten dek, gelegd over eene togt of sloot die den grindweg snijdt en in den Rijn uitloopt; deze brug is gelegen tusschen de kalkovenbrug en de Doesbrug. Burgemeester en Wethouders van Leiderdorp, in wier handen het adres van den heer Hubrecht was gesteld, schreven den 24 Januarij ll. aan vrouwe Hermina Paulina Hubrecht weduwe van den heer Jan des Amorie van der Hoeven wonende alhier, dat de ligger overeenkomstig het verzoek zou moeten worden herzien, en wel zoodanig dat in plaats van Mr. P. G. Hubrecht c. s. daarop worden gebragt de eigenaren van de kadastrale perceelen gemeente Leiderdorp, Sectie B, n° 269, 270, 316, 317, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 381, 383, 384, 385, 387 en 389, staande ten haren name, benevens sectie B, n°. 350 tot 370, staande ten name van E. C. Langerak; tevens met verzoek om binnen eene maand, gedurende welke de ligger op de secretarie ter visie zoude liggen, hare bezwaren te doen kennen. Bij adres van 5 Februarij ll. voldeed Mevrouw de wed. des Amorie van der Hoeven aan deze uitnoodiging en verzocht den gemeenteraad van Leiderdorp, dat hare eigendommen niet mogten worden bezwaard met het onderhoud van de bedoelde brug, als waartoe zij zich onverpligt achtte. Zij poseerde in dat stuk dat de bedoelde brug is gelegd waarschijnlijk in 1631 met consent van Dijkgraaf en Hoogheemraden van Rijnland door Jan Ripperts van Groenendijck, burgemeester van Leiden; welke bewering sedert is bevestigd door een bij de stukken aanwezig uittreksel uit het Register der

consenten van Rijnland, luidende: „Hoogheemraden van Rijnland hebben Jan Ripperts van Groenendijck, burgemeester der Stede van Leijden naer voorgaende kerckgebou geconsenteert ende toegestaen dat hij een brugge van steen sal mogen doen steeken in den Lagen Rijndijk in Leijderdorp, tusschen de Calckoven van 't Gasthuijs ende de Doesbrugge. Actum ut ante (d. i. 20 December 1631)." Verder betuigde de adressante, dat zij op geenerlei wijze regtverkrijgende is van genoemden burgemeester van Groenendijck, omtrent wien het trouwens zelfs niet blijkt, dat hij met het onderhoud der brug is belast geweest, en dat ook uit geenen anderen hoofde hare bovengenoemde eigendommen met dat onderhoud zijn bezwaard. Vervolgens is door twee leden van het collegie van Ged. Staten, daartoe gecommitteerd, op den 17 Julij 1879 eene zitting gehouden op het Raadhuis van Leiderdorp, ten einde aldaar den gemeenteraad en de tot dat einde opgeroepene belanghebbenden, te weten de eigenaars der betrokken perceelen, te hooren; op denzelfden dag hebben deze gecommitteerde leden de brug zelve en de ligging der perceelen in oogenschouw genomen. Van al hunne verrigtingen ten deze is een proces-verbaal opgemaakt. Te dien dage is Mevrouw de wed. des Amorie van der Hoeven niet gecompareerd, maar heeft aan Burg. en Weth. van Leiderdorp schriftelijk kennis gegeven dat zij zich refereerde aan haar bovengemeld bezwaarschrift van 5 Februarij ll.

Bij resolutie van 12/21 Augustus 1879, beschikten Ged. Staten op het adres van Mr. P. F. Hubrecht, als volgt:

Overw. dat werkelijk op den ligger der wegen en voetpaden in de gemeente Leiderdorp onder de vele bruggen, welke zich in den weg over den Lagen Rijndijk, n°. 7 van dien ligger, bevinden, eene brug voorkomt, aldaar aangeduid door letter N., welke gelegen is tusschen de Kalkovenbrug en de Doesbrug, en dat van die brug N als eigenaars en onderhoudspligtigen op dien legger vermeld staan „P. G. Hubrecht c. s."

Overw. dat daar de heer Mr. P. G. Hubrecht, des adressants vader, overleden is en diens eigendommen, ten wier behoeve de bewuste brug in dijk en weg daar ligt, in andere handen zijn overgegaan, de adressant allezins geregtigd is in zijn verzoek, dat de naam van zijn vader als onderhoudspligtige en eigenaar van die brug op den ligger worde geroijeerd, terwijl als eigenaars en onderhoudspligtigen van dat kunstwerk op dien ligger behooren te worden vermeld, zonder naamsaanduiding, de eigenaren der grondbezittingen ten wier behoeve dat kunstwerk in dijk en weg is liggende;

Overw. dat uit de verklaringen van den Raad der gemeente Leiderdorp uit de locale bevinding van de bovengenoemde commissie uit hun collegie, alsmede uit de kadastrale kaarten, voldingend is gebleken dat de bezittingen, ten behoeve van welke gezegd kunstwerk in dijk en weg, uitsluitend strekt tot in en uitvaart uit en naar den Rijn, de volgende zijn:

1°. de voormalige, thans na overlijden van wijlen den Heer Mr. P. G. Hubrecht gesloopte Buitenplaats, welke door de vaarsloot, in de verlenging dier brug gegraven wordt doorsneden en ten kadaster bekend is onder de n°s. Sectie B, n°. 373—381, 383, 384, 387, 389, te zamen groot 2.86,07 H., vroeger staande ten name van den heer Mr. P. F. Hubrecht, thans ten name van vrouwe H. P. Hubrecht, wed. J. des Amorie van der Hoeven;

2°. eene bezitting weiland, gelegen aan de éene zijde van het achterste deel dier

vaarsloot en ten kadaster bekend als Sectie B, n°. 269, 270, 315, 316, 317, te zamen groot 7.82.90 H., thans staande ten name van dezelfde vrouwe H. P. Hubrecht, wed. J. des Amorie van der Hoeven, vroeger staande ten name van Jonkvrouw J. C. van Lelijveldt, en

3°. eene bezitting tuinen gelegen aan de andere zijde van gezegd achterste deel dier vaarsloot, ten kadaster bekend als *a* Sectie B, n°. 350, 351, 352, 355, 357, 358, 382, te zamen groot 1.18.56 H., thans staande ten name van E. C. Langerak, vroeger ten name van P. Brugman, *b* Sectie B, n°s. 361, 362, 363 en 365, te zamen 0.55.20 H., thans staande ten name van denzelfden E. C. Langerak, vroeger ten name van J. H. Bleekman en Co., en *c* Sectie B, n°. 366, 367 en 368, te zamen groot 0.45.50 H., thans staande ten name van denzelfden E. C. Langerak, vroeger ten name van van Kempen.

Overwegende dat van beide genoemde personen, zijnde: vrouwe H. P. Hubrecht, wed. J. des Amorie van der Hoeven, en de heer E. C. Langerak, als belanghebbenden ten deze volgens art. 3, alinea 7, van het reglement op de wegen en voetpaden in dit gewest, tegen den 11 Julij ll. opgeroepen, de laatste in persoon is verschenen en door dezen ten volle is erkend, dat die brug daar ligt ten behoeve van zijne, hierboven vermelde bezittingen, alsmede van die van Mevrouw de wed. des Amorie van der Hoeven, en dat hij er niet het minste bezwaar tegen heeft, dat aan het verzoek van den adressant worde voldaan, door het roijeren op den betrokken legger van den naam van wijlen den heer Mr. P. G. Hubrecht, terwijl hij er evenmin bezwaar tegen heeft, dat de eigenaren van elk der bovenomschreven drie bezittingen, waaronder de zijne, als de onderhoudspligtigen op den legger werden vermeld, omdat die brug daar uitsluitend ten behoeve dier bezittingen liggende is, en mitsdien door de eigenaren dier bezittingen onderhouden moet worden;

Overwegende dat Mevrouw de wed. des Amorie van Hoeven niet is verschenen, maar bij missive, dd. 16 Julij ll., zich heeft gerefereerd naar den inhoud van een stuk, door haar reeds op den 5 Februarij 1879 aan den gemeenteraad van Leiderdorp gerigt;

Overwegende dat bij gezegd stuk door Mevrouw de wed. des Amorie van der Hoeven:

1°. beweerd wordt dat zij geheel onbekend is met eenigen last tot onderhoud dier brug N door haar als eigenares van hare bovenomschreven bezittingen;

en 2°. wordt ontkend, dat zij iets te maken zoude hebben met een consent tot het leggen dier brug, in 1631 door Jan Ripperts van Groenendijck, burgemeester van Leiden, „na voorgaende kerckgebodt" van Dijkgraaf en Hoogheemraden van Rijnland verkregen, zijnde zij aan dien Heer in geen enkel opzigt opgevolgd, terwijl zij zich op die gronden verzet tegen het opnemen van hare bezittingen onder diegenen welke met het onderhoud dier brug belast zijn.

Overwegende daaromtrent dat, blijkens het reeds vermelde uittreksel uit het Register der consenten van Rijnland van 1629—1633, op den 25 December 1631 door Dijkgraaf en Hoogheemraden van Rijnland het noodige consent is verleend tot het doen steken van een brug „in den Lagen Rijndijk in Leijderdorp; tusschen de Calckoven van 't Gasthuijs ende de Doesbrugge," en dat die brug de onderwerpelijke is, als de

eenige die zoowel op de authentieke kaart van Rijnland van het jaar 1746 voorkomt tusschen de daarop geteekende kalkovens en de Does alsnog tusschen die steeds aanwezige kalkovens en de Does is te vinden;

Overwegende dat aan het genot eener zoodanige vergunning de verpligting is verbonden, om in het onderhoud der voor dat genot noodige werken te voorzien, reden waarom dan ook het gezag, dat de vergunning gaf, of dat, hetwelk daaraan is opgevolgd, steeds bevoegd was en nog bevoegd is, omtrent dat onderhoud de noodige voorschriften te geven, gelijk antérieur aan het aangehaalde consent plaats had bij de XCIIIste, CXXIIIste, CXXIVste en CXXVste keur van Rijnland (zie keuren blz. 62 en 98) onder vigieur van welke d. i. onder de wettelijke voorwaarden van welker nakoming de vergunning in 1631 werd verleend;

Overwegende dat hier geen sprake is van eenige erfdienstbaarheid of zakelijk regt jure civili, en evenmin van eenige aansprakelijkheid voor persoonlijke verpligtingen, door Jan Ripperts van Groenendijck, die indertijd de vergunning verzocht, aangegaan, maar daartegen wel van eene verpligting tot onderhoud jegens de overheid, verbonden aan het genot eener door Haar verleende vergunning;

Overwegende dat die verpligting voortduurt zoolang bij niet-intrekking der vergunning dat genot bestaat, en dat de nakoming dier verpligting, tenzij het tegendeel worde bewezen, naar den regel, dat bij wien de lusten zijn ook de lasten moeten wezen, rust op den grondeigenaar, die in dat genot zijnde, niet toont er afstand van te willen doen;

Overwegende dat zulks ook aldus is begrepen door de voorgangers der opposante in den eigendom dier bezittingen, zijnde deze, wat de eerste hiervoren omschreven bezitting betreft, haar grootvader P. F. Hubrecht, indertijd lid van het Collegie van Ged. Staten van dit gewest en op 11 Maart 1846 overleden; wat de sub 2° hiervoren vermelde bezitting betreft: hare Oud-Tante Jonkvrouwe J. C. van Lelijveld, en wat beide die bezittingen betreft in opvolging der beide laatstgenoemde personen haar vader Mr. P. G. Hubrecht, in leven Burgemeester van Leiderdorp:

Overwegende dat dit blijkt:

1o. uit de acte door den heer E. C. Langerak in originali vertoond aan de bovengenoemde commissie uit Hun Collegie en waarvan eene authentieke copy aan het proces-verbaal van verhoor is gehecht, bij welke acte toch gezegde grootvader der opposante als eigenaar der eerstvermelde bezitting, ten behoeve van welke, als het naast aan den dijk gelegen, de doorvaart blijkens de eveneens reeds vermelde authentieke kaart van Rijnland aanvankelijk, immers zeker tot 1746, uitsluitend diende, met de eigenaren der beide andere hiervoren genoemde achterliggende bezittingen, die nà 1746 met verlenging der vaarsloot door den eigenaar der eerstbedoelde bezitting, tot het mede-genot dier doorvaart werden toegelaten, de mate bepaalde, volgens welke de onderhoudskosten dier brug tusschen hen, die er het genot van hadden, onderling werden verdeeld met dit effect, dat, wie hunner zich van den onderhoudslast die ondeelbaar is mogt kwijten, daardoor een regt van verhaal tegen de overigen voor het bedrag van dier bij die acte aangegeven aandeel in de onderhoudskosten kwam te ontleenen.

2o. uit het feit, dat toen bij het opmaken van den eersten ligger in 1854, de

vader der opposante cum suis (d. i. met de bovengenoemde mede van die doorvaart genietende grondeigenaren) daarin als eigenaar en onderhoudspligtige dier brug gebragt werd, deze, die als burgemeester van Leiderdorp met dat feit niet onbekend heeft kunnen zijn, daarin altijd heeft berust, ja dat zelfs na diens overlijden door zijne weduwe en erven, waaronder de opposante zelve, nog het aandeel in de kosten, dat volgens gezegde acte ten laste van de beide eerste bezittingen komt, is betaald in de onkosten eener reparatie aan die brug, welke in 1874 door haren vader zelven nog bij zijn leven bevolen werd;

overwegende mitsdien, dat zoolang niet, hetzij de in 1631 verleende vergunning door het bevoegd gezag is ingetrokken, hetzij de opposante door herstelling van dijk en weg in den toestand van vóór de vergunning of op andere wijze uitdrukkelijk voor hare bezittingen gerenuncieerd heeft aan het genot der doorvaart, waartoe die brug strekt, haar verzet tegen het opnemen harer bezittingen op den ligger als voor het onderhoud dier brug aansprakelijk, niet aangenomen kan worden.

Besluiten:

dat de legger der wegen en voetpaden in de gemeente Leiderdorp in dier voege moet worden gewijzigd, dat daarop ten aanzien van de in den weg n°. 7, zijnde de weg over den Lagen Rijndijk, voorkomende brug N, in stede van P. C. Hubrecht c. s., als eigenaar en onderhoudspligtige worden vermeld de eigenaar of eigenaars der kadastrale perceelen, Sectie B, der gemeente Leiderdorp n°s. 373—381, 383, 384, 387, 389, 269, 270, 315, 316, 317, 350, 351, 352, 355, 356, 357, 358, 382, 361, 362, 363, 365, 366, 367 en 368.

Van deze resolutie is o. a. aan Mevrouw de wed. des Amorie van der Hoeven kennis gegeven, welke op den 20 September ll. en dus tempore utili daarvan in beroep is gekomen bij Z. M. den Koning, verzoekende dat genoemde resolutie worde vernietigd.

Ged. Staten van Zuidholland, ten deze door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid gehoord, hebben verwezen naar hunne beschikking a quo met de bijlagen.

Nadat dit geschil van bestuur krachtens magtiging des Konings bij missive van genoemden Minister van 22 October ll., n°. 10, Waterstaat A. was aanhangig gemaakt bij deze afd., zijn twee memoriën ingekomen, als: 1°. van Mr. P. F. Hubrecht, bij welke hij overlegt eene beschikking van Ged. Staten van Zuidholland, evenzeer van 12/21 Augustus ll., betreffende de verpligting tot het onderhouden van de brug in den weg over den lagen Rijndijk te Leiderdorp, gemerkt M, en nog twee bijlagen; een en ander ten betooge dat Ged. Staten in laatstgemelde beschikking het door hen vooropgesteld beginsel omtrent de verpligting van eigenaren van gronden die van eene togt of sloot aldaar als uitweg gebruik maken, op eene andere wijze hebben toegepast dan in de beschikking, waarvan zijne zuster Mevrouw de wed. des Amorie van der Hoeven in beroep is gekomen;

2°. van de adressante zelve. Zij beklaagt zich in dat stuk, dat de gemeenteraad van Leiderdorp geene beschikking heeft genomen op haar bezwaarschrift van 5 Febr. ll., althans dit niet is gebleken. Verder treedt zij in een breedvoerige bestrijding van al de overwegingen van het besluit a quo van Ged. Staten. In hoofdzaak komt haar vertoog hierop neder: dat de brug niet gelegd is ten behoeve van hare eigendommen,

als niet dienende om die eigendommen in verbinding te brengen met een weg, maar om de door eene togt of sloot verbrokene gemeenschap van den grindweg te herstellen ten behoeve van het publiek; dat de gemeenteraad van Leiderdorp door de commissie uit Ged. Staten wel is gehoord, maar dat dit collegie niet bevoegdelijk en met reden van wetenschap kan getuigen, dat alle bruggen, zooals deze gelegen, sedert menschenheugenis zijn onderhouden door hen ten wier behoeve de vaart dient; dat de appellante wel is belanghebbende bij het geschil door het adres van Mr. P. F. Hubrecht veroorzaakt maar geen belanghebbende bij de brug; dat de berusting van E. C. Langerak, eigenaar van andere gronden die in het geappelleerde besluit zijn opgenoemd, haar regt niet kan verkorten; dat het consent in 1631 aan J. R. van Groenendijk verleend om de brug te leggen, appellante niet aangaat, omdat zij geen regtverkrijgende van dien persoon is; dat, zoo zij dit zelfs ware, dat consent dan nog geen pligt oplegt om te onderhouden, noch aan van Groenendijk, noch aan de eigenaars van zekere gronden; dat het Hoogheemraadschap van Rijnland aan de eigenaars van die gronden nooit die verpligting heeft opgelegd en die verpligting niet volgt uit de keuren, ouder dan 1631, welke in de Resolutie van Ged. Staten zijn aangehaald; dat zij dus als eigenares van die gronden jegens niemand, ook niet jegens de overheid, zooals Ged. Staten het uitdrukken, tot onderhoud van de brug is gehouden; dat zij erkent, dat de handteekening van haren grootvader Mr. P. F. Hubrecht in leven lid van Ged. Staten van Zuidholland voorkomt op een ongedagteekend geschift, bij de stukken copielijk aanwezig, houdende verdeeling tusschen vijf personen, alle onderteekenaars van de onkosten tot onderhoud van de brug en wel bunderbundersgelijk, met opgave der perceelen en van derzelver maat; dat ook haar vader Mr. P. G. Hubrecht, in leven burgemeester van Leiderdorp, heeft berust in het brengen van zijnen naam, cum suis, als onderhoudspligtige op den legger; dat echter uit die beide zaken, de handeling van haren grootvader met derden en de stilzwijgende berusting van haren vader, niet volgt dat een last op hare eigendommen is gevestigd, te minder omdat deze last nu voor het eerst als een reëele last op de perceelen zou worden gelegd, hetgeen vroeger niet plaats had gehad; eindelijk dat de gehoudenheid tot onderhoud voor appellante ook niet kan voortvloeijen uit de betaling van eene rekening van een timmerman wegens reparatie van de brug ten laste de weduwe P. G. Hubrecht, zijnde die betaling geschied door den executeur-testamentair van haren vader, op grond dat deze laatste last tot dat werk had gegeven.

Met deze mededeeling meen ik voor raapport te kunnen volstaan.

De heer Mr. W. Thorbecke treedt als gemagtigde van de appellante op en licht het beroep toe.

De *Staatsraad* Heemskerk Azn., vraagt eenige inlichtingen omtrent den ligger. De verdediger had gezegd, dat de ligger dagteekende van 1854, maar daarvan bleek niets uit de stukken.

De heer Mr. W. Thorbecke antwoordt: dat hij meent, dat de tegenwoordige leggers de oude zijn.

De *Staatsraad* Heemskerk Azn. merkt op, dat het er volstrekt niet bijstaat wanneer de legger is opgemaakt.

De heer Mr. W. Thorbecke hervat: Afschrift van den legger is bij het Prov. Gouvernement te vinden. De legger van 1854 bevat dezelfde gegevens als die van 1870.

De *Staatsraad* Heemskerk Azn.: Ge meent dus, dat de leggers van 1854 en 1870 identiek zijn, maar uit de stukken blijkt dat niet.

V. het beroep van *verschillende belanghebbenden tegen een besluit van Burg. en Weth. van Groningen, waarbij aan O. Lammerts, te Warfhuizen, vergunning is verleend om in de gemeente Groningen op te rigten eene leerlooijerij enz.*

De *Staatsraad* de Vries brengt het volgend verslag uit:

Otte Lammerts, koopman te Warfhuizen provincie Groningen, heeft vergunning gevraagd om te Groningen op een perceel weiland gelegen langs den Singelweg, benoorden de voormalige steentilpoort, op te rigten 1°. eene leerlooijerij; 2°. eene huidenzouterij; 3°. eene bewaarplaats van huiden en vellen; 4°. eene schors- en rummolen; 5°. eene klopperij van huiden en 6°. eene stoommachine van vijf paardenkrachten.

De appellanten, zooals zij opgeven, eigenaars of gebruikers van perceelen grenzende aan — of gelegen op korten afstand van het bedoelde weiland, hebben bij Burg. en Weth. van Groningen zich tegen het verleenen der vergunning verzet. Zij beweerden dat wel is waar het terrein, waar men de genoemde inrigtingen wil vestigen, vooralsnog ligt buiten de bebouwde kom der gemeente, doch dat men ook het oog op de toekomst moet vestigen; dat de slechting der vesting en het verbindingskanaal tusschen Damster- en Boterdiep, dat waarschijnlijk gegraven zal worden, zeker ten gevolge zullen hebben dat het terrein aan die zijde der stad spoedig zal bebouwd worden, zoodat die inrigtingen dan binnen de bebouwde kom zullen staan; dat bijaldien dat verbindingskanaal niet mogt gegraven worden, het vuil der leerlooijerij en wat daar verder mede verbonden is, zal uitgestort worden in een stilstaanden poel, waardoor de bezwaren aan die inrigtingen verbonden nog zouden worden verergerd.

Met een beroep op Duitsche schrijvers wezen appellanten op de gevaren voor de gezondheid aan dergelijke inrichtingen verbonden, en op het voorbeeld van Dresden waar men in den laatsten tijd juist met het oog op de toekomstige uitbreiding der stad vergunning voor dergelijke inrichtingen geweigerd heeft. Appellanten meenden daarom te mogen vertrouwen, dat men die inrichtingen, die lucht en water verpesten, niet zal toelaten op eene plaats, die binnenkort tot de bebouwde kom der stad zal behooren. Voorts wezen appellanten nog op den afkeer, dien paarden hebben van de lucht, die eene leerlooijerij verspreidt en de gevaren die daaruit op die plaats zullen ontstaan.

Het gemeentebestuur heeft gemeend de voorlichting te moeten vragen van het geneeskundig staatstoezigt. De Inspecteur herinnert dat, juist vermits inrichtingen,

waarin organische stoffen en de afval daarvan worden bewerkt en bewaard, aanleiding kunnen geven tot hinder en tot schade voor de volksgezondheid, in de gemeente Groningen in den laatsten tijd als beginsel is aangenomen, dat zoodanige inrichtingen niet moeten worden toegelaten binnen de bebouwde kom der gemeente; dat met het oog hierop een terrein buiten die kom is uitgezocht. Naar zijn oordeel heeft de wet alleen de belangen op het tijdstip der aanvraag bestaande op het oog. Ten aanzien van de vrees, dat, zoo het bovengenoemde verbindingskanaal niet werd gegraven, het vuil van de leerlooierij in een stilstaanden poel zal worden gestort, doet de Inspecteur opmerken dat de aanvrager der vergunning van Ged. Staten verlof heeft verkregen om door middel van een buisleiding door den provincialen Singelweg water te trekken uit de haven in de stadsgracht en door eene andere buisleiding door dien weg het overtollige water af te voeren, onder bepaling, dat dit verlof ten allen tijde kan worden ingetrokken, wanneer het blijkt, dat onrein of kwalijk riekend water door de buis wordt afgevoerd. Voor een stilstaanden poel en voor verpesting van lucht en water daar ter plaatse behoeft dus geene vrees te bestaan voor zooveel het afvalwater der fabriek betreft. Naar des Inspecteurs oordeel kan dat afvalwater zonder hinder door een sloot naar het Damsterdiep worden afgevoerd. Met het oog op de gezondheid en den mogelijken hinder raadde de Inspecteur de vergunning te verleenen onder eenige door hem opgegeven voorwaarden.

De bouwmeester der gemeente, mede door Burg. en Weth. geraadpleegd, heeft in zijn bericht de voorwaarden opgegeven, die, naar zijn oordeel, aan de vergunning behoorden te worden verbonden; voorwaarden, die door dat collegie in zijne beschikking zijn overgenomen.

Burg. en Weth. deelden het gevoelen van den Inspecteur, dat alleen de op het oogenblik der aanvraag bestaande belangen en toestanden in aanmerking mogen worden genomen, en verleenden daarom de gevraagde vergunning onder eenige voorwaarden ter verzekering van de waterdichtheid en behoorlijke afwatering der vloeren, en de goede constructie der kalkdobben; ter voorkoming van openingen aan de zuidoostzijde der gebouwen; betreffende het maken van de noodige luchtkokers, den afvoer van het afvalwater, het maken van zinkputten, de hoogte van den schoorsteen en het overbrengen van de beweging van het stoomwerktuig door riemen en riemschijveu.

Tegen dit besluit zijn appellanten in beroep gekomen bij Z. M., in hun adres verwijzende naar de gronden vervat in hun bezwaarschrift aan 't gemeentebestuur ingediend. Aan het voorschrift van art. 15 der wet van 1875 is door hen voldaan.

Ged. Staten op hun adres gehoord zijn ook van oordeel dat het niet aangaat de stichting te beletten, omdat het vooruitzicht bestaat, dat het terrein, thans gelegen geheel buiten de kom, wellicht te eeniger tijd zal worden bebouwd.

De advocaat van den concessionaris heeft aan den Raad van State verscheiden stukken ingezonden bestaande, behalve in die, waarvan reeds melding is gemaakt, in: een schetsteekening van den omtrek, de vergunningen door Ged. Staten verleend betreffende de buisleidingen door den weg tot aanvoer en afvoer van water uit en in de stadsgrachten, en het bouwen binnen den afstand van 40 Meters van den Singelweg; eene verklaring der Vereeniging tot bevordering der volksgezondheid te

Groningen, dat, bestaan er voorshands ook al geene afdoende redenen om de concessie te weigeren, er toch strenge voorwaarden bij het verleenen dienen te worden gesteld; voorts eene verklaring van Burg. en Weth. der gemeente Leens, houdende dat de handel in wol, huidenzouterij, leerlooierij, bewaarplaats van huiden en vellen, en klopperij van wol en huiden van den heer O. Lammerts, sedert ettelijke jaren door hem en zijn voorganger in en bij het dorp Warfhuizen is uitgeoefend zonder dat ooit eenige klachten door de ingezetenen van dat dorp of iemand anders aangaande de uitoefening daarvan bij het gemeentebestuur zijn ingekomen, eindelijk twee plattegronden der stad Groningen in 1857 en in den tegenwoordigen toestand.

De heer Mr. S. van Houten treedt als gemagtigde van de belanghebbenden op en licht het beroep toe.

De heer Mr. J. A. van Tellegen treedt als gemagtigde op van O. Lammerts en bestrijdt het beroep.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Acht en dertigste Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 3 *December* 1879.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff,
Mr. J. Heemskerk Azn.

Referendarissen: Mr. L. P. Op den Hooff en Mr. G. J. Roijaards.

I. Door den Voorzitter wordt voorlezing gedaan van de volgende Koninklijke besluiten:

1°. van 20 November 1879, n°. 17, houdende beschikking op een adres van *A. Goossens, landbouwer te Ohé en Laak, daarbij verzoekende dat,* met vernietiging van een besluit van Ged. Staten van Limburg van 22 Augnstus 1879, L, 5184/3 N, *moge worden nietig verklaard de verkiezing van twee leden van den gemeenteraad op* 15 *Julij* 1879, *in genoemde gemeente gehouden.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 438).

Het besluit luidt aldus:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op een adres van A. Goossens, landbouwer te Ohé en Laak, daarbij verzoekende, dat door Ons, met vernietiging van een besluit van Ged. Staten van Limburg van 22 Augustus 1879, L, 5184/3 N, moge worden nietig verklaard de verkiezing van twee leden van den gemeenteraad, op 15 Julij 1879 in genoemde gemeente gehouden;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van den 5 November 1879, n°. 86;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 17 November 1879, L^a. 1., afd. Binnenl. bestuur;

Overwegende

dat de adressant den 22 Julij 1879 aan Ged. Staten van Limburg heeft verzocht, dat de bovengenoemde verkiezing mogt worden vernietigd op grond dat de Burgemeester, tevens aftredend lid van den Raad, bij gelegenheid dier verkiezing beloften omtrent het aftreden van raadsleden zou hebben gedaan, dat de kiezers hunne stembriefjes door den candidaat Krijn zouden hebben doen invullen en vervolgens in de bus gedaan, en dat de kiezer H. Lang ten gevolge daarvan een halfuur zou hebben moeten wachten om de bus te naderen;

dat Ged. Staten dit verzoekschrift hebben gezonden aan het gemeentebestuur van Ohé en Laak ten einde daaromtrent bij het onderzoek der geloofsbrieven mede te beslissen;

dat de gemeenteraad in zijne vergadering van 6 Augustus de bezwaren van Goossens ongegrond heeft verklaard, en de beide gekozen raadsleden heeft toegelaten;

dat Ged. Staten daarop bij hunne resolutie van 22 Augustus ll. aan Goossens hebben te kennen gegeven, dat er geene aanleiding bestond om aan zijn verzoek tot vernietiging der verkiezing, die overigens regelmatig was afgeloopen, gevolg te geven;

Overwegende:

dat tegen het besluit van den gemeenteraad om de gekozenen toe te laten, geene bezwaren zijn ingediend en dat ook Ged. Staten, aan wie de taak is opgedragen om te waken, dat de verkiezingen overeenkomstig de voorschriften der wet geschieden, geene termen hebben gevonden om ambtshalve omtrent de beslissing van den Raad uitspraak te doen;

Overwegende:

dat tegen de afwijzende beschikking van Ged. Staten, op het verzoek van adressant om niettemin de verkiezieg nietig te verklaren, geen beroep op Ons is toegelaten;

Gezien de wet van 29 Junij 1851 (*Stbl.* no. 85);

Hebben goedgevonden en verstaan:

den adressant in zijn beroep niet-ontvankelijk te verklaren.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, 20 November 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
SIX.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

2°. van 20 November 1879, no. 18, houdende beschikking op het beroep van den *gemeenteraad van Ooststellingwerf, van een besluit van Ged. Staten van Friesland, dd.* 29 *Augustus* 1879, *n°.* 37, 2*e afd., tot niet-toelating van C. Prins als raadslid.*
(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in jaargang 1879, bl. 440.)

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van den gemeenteraad van Ooststellingwerf van een besluit van Ged. Staten van Friesland, dd. 29 Augustus 1879, N°. 37, 2e afd., tot niet-toelating van C. Prins als raadslid;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van den 5 November 1879, no. 87;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 17 November 1879, La. K, afd. Binnenl. bestuur;

Overwegende:

dat bij de verkiezing van vier leden van den gemeenteraad van Ooststellingwerf, gehouden 15 Julij 1879, blijkens het proces-verbaal van stemopneming, zijn ingeleverd 251 geldige stembriefjes;

dat daarbij met volstrekte meerderheid gekozen zijn drie der aftredende leden, Zijlstra, Hofstee en Tadema, en verder stemmen zijn uitgebragt op E. G. Akkerman 78, C. Prins 76 (aftredend lid) en Marten Foppes ten Hoor 76, M. F. ten Hoor 28, M. ten Hoor 13 en eenige stemmen op verschillende andere personen;

dat het stembureau met meerderheid van stemmen besloot de stemmen op M. F. ten Hoor en M. ten Hoor niet aan Marten Foppes ten Hoor toe te kennen, daar uit de aldus uitgebragte stemmen niet duidelijk bleek of de kiezers daarmede bedoeld hadden Marten Foppes ten Hoor dan wel zijn broeder Melle F. ten Hoor, in dezelfde gemeente woonachtig;

dat het stembureau derhalve, als de meeste stemmen verkregen hebbende, op de lijst, bedoeld in art. 11 der gemeentewet, plaatste E. G. Akkerman, C. Prins en Marten F. ten Hoor, waaruit op 29 Julij 1879 gekozen werd C. Prins;

dat de gemeenteraad in zijne vergadering van 14 Augustus jl., met 8 tegen 4 stemmen besloot tot toelating van C. Prins;

dat Ged. Staten bij besluit van 29 Augustus jl. verklaarden, dat C. Prins ten onregte was toegelaten;

dat de gemeenteraad van dit besluit bij Ons in beroep is gekomen;

Overwegende:

dat wanneer de stemmen op M. F. ten Hoor uitgebragt aan Marten Foppes ten Hoor waren toegekend, eene herstemming zoude hebben plaats gehad tusschen dezen en E. G. Akkerman, zoodat de thans toegelatene C. Prins, niet had kunnen zijn verkozen;

dat derhalve te beslissen valt of die bewuste stemmen teregt niet zijn toegekend aan Marten F. ten Hoor;

Overwegende:

dat Marten F. ten Hoor was oud-lid van den gemeenteraad en bij advertentiën, geplaatst in de Provinciale Drentsche Courant van 12 Julij en 14 Julij jl. kandidaat was gesteld voor het lidmaatschap van den gemeenteraad;

dat de kiezers, die in deze omstandigheden hun stem wenschten uit te brengen op Melle ten Hoor, ongetwijfeld hunne bedoeling duidelijker zouden hebben geopenbaard, ten einde te voorkomen, dat hunne stemmen wierden toegekend aan den in één der genoemde advertentiën slechts met de benaming van M. ten Hoor aanbevolen kandidaat;

dat echter geen enkel der in de stembus gevonden briefjes den naam bevatte van Melle Foppes ten Hoor of Melle ten Hoor;

dat derhalve niet twijfelachtig is, dat de kiezers, die hunne stem uitbragten op M. F. ten Hoor, daarmede bedoelden het in 1877 afgetreden raadslid, den aanbevolen kandidaat, en niet diens broeder, van wiens verkiezing volgens eigen verklaring nooit sprake is geweest;

dat derhalve de bewuste stemmen aan Marten Foppes ten Hoor hadden behooren te zijn toegekend, zoodat C. Prins niet op de lijst, in art. 11 der gemeentewet bedoeld, had kunnen zijn gebragt en dus door den gemeenteraad niet als raadslid had moeten zijn toegelaten;

dat dus eene nieuwe verkiezing zal noodig zijn;

Gezien de wet van 4 Julij 1850 (*Stbl.* n°. 37) en de wet van 29 Junij 1851 (*Stbl.* no. 85);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van het besluit van Ged. Staten van Friesland van 29 Augustus jl. het daartegen door den gemeenteraad van Ooststellingwerf ingesteld beroep te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 20 November 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
SIX.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

3°. van 22 November 1879, n°. 15, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *den schoolopziener in het 4e district van Groningen, tegen een besluit van Ged. Staten dier provincie, van* 6 *Junij* 1879, *n°* 82, *waarbij is vernietigd zijne verklaring, dat het lokaal der openbare lagere school te Delfzijl onvoldoende en schadelijk is voor de gezondheid der leerlingen.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 431.)

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door den schoolopziener in het 4e district van Groningen, tegen een besluit van Ged. Staten dier provincie van 6 Junij 1879, no. 82, waarbij is vernietigd zijne verklaring, dat het locaal der openbare lagere school te Delfzijl onvoldoende en schadelijk is voor de gezondheid der leerlingen;

Den Raad van State, Afd. voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van den 5 November 1879, no. 67;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 19 November 1879, la. D., Afd. Onderwijs;

Overwegende:

dat de schoolopziener de genoemde school heeft afgekeurd op grond van slechte plaatsing van het licht, de ligging beneden den beganen grond, gebrek aan ventilatie en de vochtigheid der muren;

dat Ged. Staten daarop, erkennende dat het voor eene plaats als Delfzijl wel wenschelijk zou zijn, dat een nieuw schoolgebouw op eene ruime open plaats werd gebouwd, hebben verklaard, dat hun niet gebleken was, dat het bestaande gebouw schadelijk is voor de gezondheid;

Overwegende:

dat de schoolopziener het locaal wel heeft genoemd onvoldoende, maar dat hij daarmede kennelijk niet heeft bedoeld, dat het geene genoegzame ruimte aanbiedt voor het aantal schoolgaande kinderen; dat dit toch door hem nergens is beweerd en ook van elders niet is gebleken;

dat dus alleen behoeft te worden onderzocht, of de gebreken der school van dien aard zijn, dat het gebouw als schadelijk voor de gezondheid moet worden afgekeurd;

dat het licht voor het grootste gedeelte aangebragt wordt van de Noordzijde, terwijl de kinderen met het aangezigt naar de Zuidzijde gekeerd zijn;

dat het van achteren invallende licht én in de Ooster- én in de Westerafdeeling nog wordt aangevuld door een raam van ter zijde, terwijl in de middenafdeeling een raam aan de zuidzijde wel licht, maar geen zonneschijn inlaat;

dat deze plaatsing der ramen, hoewel eenigermate afwijkende van de hoofdregelen, die de ondervinding als wenschelijk voor schoolbouw heeft doen kennen, evenwel niet geacht kan worden voor de gezondheid der kinderen schadelijk te zijn;

dat de nabijstaande gebouwen het licht wel kunnen temperen en de school eenigszins somber kunnen maken, maar dat ook dit geenen nadeeligen invloed zal uitoefenen op de gezondheid der kinderen;

dat de vloer slechts aan éene zijde, de zuidzijde, beneden den beganen grond ligt en dat hij nog 2.25 meters boven den waterstand ligt; dat Ged. Staten bij een plaatselijk onderzoek geen bewijzen van vochtigheid aan den vloer hebben gevonden en dat de vloer in locaal III, waar hij het meest onder den beganen grond ligt, geheel gaaf is bevonden;

dat in locaal I zich bevinden 7 tuimelramen en 2 buitendeuren, in locaal II, 5 tuimelramen en 1 buitendeur, in locaal III, 7 tuimelramen, 1 deur en 1 raampje;

dat wanneer men die gelegenheden tot luchtverversching doelmatig gebruikt, er geen vrees behoeft te bestaan óf voor benauwde lucht in de school óf voor togt;

dat Ged. Staten van de vochtigheid der muren niets hebben bemerkt en dat in allen geval geen bewijs is aangevoerd, dat de vochtigheid van dien aard zou zijn, dat er schade door zou kunnen worden toegebragt aan de gezondheid;

dat het gemeentebestuur van Delfzijl niet alleen zijn voornemen heeft te kennen gegeven om een geheel nieuw schoolgebouw op te rigten, zoodra een geschikt terrein daarvoor kan worden aangekocht, maar zich ook bereid verklaard heeft om zoo spoedig mogelijk eenige verbeteringen aan te brengen;

dat onder die omstandigheden een bevel tot sluiting der school niet geregtvaardigd zou zijn;

Gezien de wet van 13 Augustus 1857 (*Stbl.* n°. 103);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te handhaven het bovenvermeld besluit van Ged. Staten van Groningen van 6 Junij 1879, en het daartegen ingesteld beroep ongegrond te verklaren.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 22 November 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
SIX.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

4°. van 23 November 1879, n°. 29, houdende beschikking op het beroep van *den gemeenteraad van Hennaarderadeel van een beslnit van Ged. Staten van Friesland, dd.* 17 *April* 1879, 3e *afd.*, *n°.* 36, *waarbij de vermeerdering is bevolen van het getal openbare scholen in die gemeente met eene ten behoeve van het dorp Spannum.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 434).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, van den gemeenteraad van Hennaarderadeel van een besluit van Ged. Staten van Friesland, dd. 17 April 1879, 3e afd., no. 36, waarbij

de vermeerdering is bevolen van het getal openbare scholen in die gemeente met ééne ten behoeve van het dorp Spannum;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van den 5 November 1879, n°. 72;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken, van 20 November 1879, L. G., afd. Onderwijs;

Overwegende:

dat de gemeenteraad van Hennaarderadeel, nadat kerkvoogden der Hervormde gemeente te Spannum, besloten hadden de huur van het lokaal, waarin de openbare lagere school aldaar was gevestigd, met 12 Mei jl. op te zeggen, ten einde in die lokalen eene bijzondere school te vestigen, in zijne vergadering van 15 Februarij jl., besloot de openbare lagere school te Spannum met 12 Mei d. a. v. tijdelijk op te heffen;

dat Ged. Staten van Friesland — nadat de Burgemeester van Hennaarderadeel en de betrokken schoolopziener hunne bezwaren tegen die opheffing hadden doen kennen en de Inspecteur van het lager onderwijs zich met die bezwaren had vereenigd — bij besluit van 17 April jl., bevalen vermeerdering van het getal openbare scholen in de gemeente Hennaarderadeel met éénе ten behoeve van het dorp Spannum;

dat de gemeenteraad van dit besluit bij Ons voorziening vraagt;

dat verreweg het grootste getal hoofden van huisgezinnen, wier kinderen de openbare school te Spannum plachten te bezoeken, aan den gemeenteraad hebben te kennen gegeven, dat zij geen andere dan de nieuw opgerigte bijzondere school begeeren;

dat slechts enkele weinige hoofden van huisgezinnen voor hunne schoolgaande kinderen er op aandringen, dat te Spannum gelegenheid tot het ontvangen van openbaar lager onderwijs behouden blijve;

dat ongetwijfeld aan laatstgenoemde ouders de gelegenheid moet blijven opengesteld om hunne kinderen lager onderwijs op eene openbare school te doen genieten, doch daarmede niet tevens is uitgemaakt dat stichting eener openbare school te Spannum noodzakelijk is, daar toch zoodanige maatregel niet geregtvaardigd zou zijn, wanneer de kinderen die zoodanige school zouden bezoeken en een uiterst gering getal uitmaken, zonder bezwaar gebruik kunnen maken van het onderwijs op eene openbare school in de nabijheid;

dat de openbare school te Baijum op $^3/_4$ uur gaans afstand en die te Wommels op één uur gaans afstand van de kom van het dorp Spannum is gelegen;

dat een zoodanige afstand niet te boven gaat dien, welke in zeer vele plattelandsgemeenten de over de uitgestrektheid daarvan verspreid liggende huizen van het schoollokaal scheidt;

dat het dorp Spannum met de dorpen Baijum en Wommels door goed onderhouden kunstwegen is verbonden;

dat ook voor de kinderen uit Edens, voor welke openbaar lager onderwijs verlangd wordt, geene behoefte bestaat aan eene school te Spannum, daar de bestaande school te Wommels voor hen gemakkelijker bereikbaar is;

dat derhalve voor het oogenblik geen volstrekte behoefte bestaat aan vestiging eener school van openbaar lager onderwijs te Spannum;

Gezien de wet van 13 Augustus 1857 (*Stbl.* n°. 103);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te vernietigen het bovenvermeld besluit van Ged. Staten van Friesland, waarbij vermeerdering werd bevolen van het getal openbare scholen in de gemeente Hennaarderadeel.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur).

Het Loo, den 23 November 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
Six.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Alewijn.

Aan de orde is:

II. het geschil over het onderhoud van *de toegangswegen tot het Rhijnspoorwegstation te Loenen/Vreeland.*

De *Staatsraad* Heemskerk Azn. brengt het volgend verslag uit:

Bij Kon. besluit van 4 Maart 1879, n°. 11, is op een beroep van de Nederl. Rijnspoorwegmaatschappij beslist, dat op den ligger van toegangswegen naar spoorwegstations in de provincie Utrecht, voor elk der twee toeganswegen naar het station Loenen—Vreeland, voorkomende onder n°. 11 *b* en *c* en n°. 12 *d*, *e* en *f* van dien ligger, eene der gemeenten waarin de weg ligt, nader door Z. M. den Koning volgens art. 70 al. 2 der wet van 9 April 1875 (*Stbl.* n°. 67) aan te wijzen, als onderhoudspligtige zal worden opgegeven, en dat in de voorlaatste kolom van den ligger bij elk der twee genoemde wegen zal worden vermeld, dat hij aan de als onderhoudspligtige opgegeven gemeente zal worden overgedragen.

Beide de genoemde toegangswegen liggen beoosten den Rijnspoorweg, die sub n°. 11 is een weg van Loenen naar het genoemde station; daarvan is het gedeelte *a* rijksweg; ligt het gedeelte *b*, lang 95 M. (puinweg) in de gemeente Loenen en het gedeelte *c*, lang 180 M. (puinweg) in de gemeente Loenersloot; die sub n°. 12, is een weg van Vreeland naar hetzelfde station; daarvan is het gedeelte *d* (puinweg) aanvangende aan de Vreelandschelaan, lang 117 M., in de gemeente Loenersloot; het gedeelte *e* (puinweg) lang 45 M., in de gemeente Loenen, en het gedeelte *f* (puinweg), lang 110 M., in de gemeente Loenersloot. Ter uitvoering van het evengemelde Kon. besluit hebben Ged. Staten van Utrecht de betrokken gemeentebesturen gehoord en getracht zich met haar te verstaan. Blijkens hunne missives van 8 September en 20 October ll. aan den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid zijn Ged.

Staten gekomen tot het voorstel, dat de perceelen, no. 11, *b* en *c*, gezamenlijk lang 275 M., zouden komen in onderhoud bij de gemeente Loenen, en de perceelen no. 12, *d*, *e* en *f*, gezamenlijk lang 272 M., bij de gemeente Loenersloot. Met dit voorstel hebben B. en W. van Loenersloot zich vereenigd. Die van Loenen daarentegen achten het onbillijk, dat omstreeks de helft van de geheele lengte der beide wegen ten laste hunner gemeente zou komen, terwijl slechts 140 M. op haar grondgebied ligt; verder merken zij op, dat de inwoners van Loenen in het geheel geen belang hebben bij den toegangsweg van Vreeland naar het station en slechts weinig belang bij dien van Loenen naar het station Loenen—Vreeland, omdat zij bijna altijd gebruik maken van het station Nieuwersluis. Daar het altoos beter is, dat het onderhoud uit ééne hand geschiede, wenschen zij dat tusschen de beide gemeenten worde overeengekomen, dat Loenersloot het geheele onderhoud op zich neme en Loenen verpligt worde tot restitutie van een derde der kosten. Ged. Staten blijven bij hun voorstel. Zij achten dat van het gemeentebestuur van Loenen strijdig met het beginsel van art. 70 der wet van 9 April 1875 en met het bepaalde bij het Kon. besluit van 4 Maart 1879, en voeren aan dat genoemd gemeentebestuur ten onregte de beide toegangswegen als één geheel beschouwt, terwijl zij integendeel gescheiden zijn door het stationsplein, waarop zij beide uitloopen.

Nadat de minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid met magtiging des Konings dit geschil bij deze afdeeling van den Raad van State heeft aanhangig gemaakt, zijn van de beide betrokken gemeentebesturen berigten ontvangen, dat zij geene stukken denken over te leggen.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Negen en dertigste Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 10 *December* 1879.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. VAN REENEN.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff,
Mr. J. Heemskerk Azn.

Referendarissen: Mr. L. P. Op den Hooff en Mr. G. J. Roijaards.

I. Door den VOORZITTER wordt voorlezing gedaan van de volgende Koninklijke besluiten:

1o. van 22 November 1879, no. 16, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *J. Santing en J. Duiven, ingelanden van het waterschap, "de vereenigde polders Nijeveen en Kolderveen," tegen een besluit van Ged. Staten van Drenthe van* 1 *Aug.* 1879, *no.* 4/34, *waarbij is afgewezen hun reclame tegen de verkiezing van bestuursleden in genoemd waterschap.*
(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, blz. 425).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door J. Santing en J. Duiven, ingelanden van het waterschap "de vereenigde polders Nijeveen en Kolderveen", tegen een besluit van Ged. Staten van Drenthe van 1 Augustus 1879, no. 4/34, waarbij is afgewezen hun reclame tegen de verkiezing van bestuursleden in genoemd waterschap;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 29 October 1879, no. 81;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 18 Nov. 1879, no. 3, afd. Wat. A;

Overwegende:

dat adressanten aan Ged. Staten van Drenthe de vernietiging hebben gevraagd der, op 4 Junij 1879, gehouden verkiezing van bestuursleden van genoemd waterschap, op grond dat, 1°. de oproeping voor de vergadering geen acht dagen te voren heeft plaats gehad, zooals art. 15, al. 1, van het Reglement voorschrijft, en 2°. tot het uitbrengen van stemmen ook zijn toegelaten personen met schriftelijke lastgevingen, die uitsluitend voor vroegere vacatures waren afgegeven en derhalve niet voor de periodieke verkiezing geldig waren;

dat Ged. Staten daarop hebben verklaard, dat elk ingeland moet geacht worden de bepaling van het Reglement te kennen, die voorschrijft dat voor de periodieke verkiezing van bestuursleden eene vergadering moet gehouden worden den eersten Woensdag der maand Junij; dat daarenboven de adressanten zeker geene onwetendheid van het houden der vergadering kunnen voorwenden, daar de een die vergadering, op 1 Julij, door afkondiging in het kerkgebouw te Nijeveen heeft bekend gemaakt, en de ander, bij de inlevering van stembriefjes, in de zaal is aanwezig geweest; voorts dat het tweede ingebragte bezwaar is gebleken onjuist te zijn, daar de overgelegde schriftelijke lastgevingen zijn algemeen, en niet voor bepaalden tijd;

Overwegende:

dat het ter zake niet afdoende is dat de adressanten kennis hebben gedragen van de te houden vergadering, daar men hun het regt niet kan betwisten van tegen de wettigheid der vergadering op te komen wanneer anderen, naar hunne meening, ten onregte van de gelegenheid zijn verstoken hunne stemmen uit te brengen;

dat de oproeping voor de vergadering van 4 Junij in de Meppeler courant van 31 Mei en bij afkondiging en aanplakking op 1 Junij is geschied en dus werkelijk enkele dagen te laat heeft plaats gehad, maar dat deze onregelmatigheid in dit speciaal geval niet tot vernietiging der verkiezing behoeft te leiden;

dat het hier toch niet gold eene vergadering op een, ter keuze van het Bestuur bepaalden aan ingelanden onbekenden dag, maar eene vergadering die, ingevolge art. 3 van het Reglement, op den eersten Woensdag in Junij *moet* gehouden worden;

dat ieder ingeland dus kon weten dat die vergadering zou gehouden worden, en zich daarop had kunnen voorbereiden;

dat onder deze omstandigheden, het niet aannemelijk is dat de te late oproeping eenige ingelanden verhinderd heeft de vergadering bij te wonen of tijdig eene volmagt aan een ander te verstrekken om namens hen te stemmen;

dat de overgelegde schriftelijke lastgevingen gebleken zijn voldoende te wezen voor de stemming ter verkiezing van bestuursleden;

Gezien art. 34 van het Algemeen Reglement voor de waterschappen in de provincie Drenthe, goedgekeurd bij Ons besluit van 18 October 1862, no. 56 (Provinciaal Blad n° 51) en de artt. 3 en 15 van het bijzonder Reglement voor het waterschap "de vereenigde polders Nijeveen en Kolderveen", goedgekeurd bij Ons besluit van 28 Januarij 1863 n°. 73 (Provinciaal Blad n°. 2), gewijzigd bij besluit der Staten, goedgekeurd bij Ons besluit van 26 September 1876 n°. 2. (Provinciaal Blad n°. 56);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te handhaven het bovenvermeld besluit van Ged. Staten van Drenthe van 1 Aug. 1879, en het daartegen ingesteld beroep ongegrond te verklaren.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 22 November 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
G. J. G. KLERCK.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

2°. van 24 November 1879, n_0. 20, houdende beschikking op het *adres. dd.* 31 *Augustus* 1879, *waarbij D. Merkx, te Dreumel, in beroep komt van de uitspraak van Ged. Staten van Gelderland, van* 26 *Augustus bevorens, n°.* 65, *houdende vervallenverklaring van den appellant van zijn lidmaatschap van den Raad van genoemde gemeente.* (Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 427).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het adres, dd. 31 Aug. 1879, waarbij D. Merkx, te Dreumel, bij Ons in beroep komt van de uitspraak van Ged. Staten van Gelderland van 26 Aug. bevorens, no. 65, houdende vervallenverklaring des appellants van zijn lidmaatschap van den Raad van genoemde gemeente;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 5 November 1879 no. 82;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 21 November 1879, La. D., afd. Binnenl. bestuur;

Overwegende:

dat de appellant op 21 Maart 1878 bij openbare inschrijving gepacht heeft van het gemeentebestuur van Dreumel, de zoogenaamde gemeentenering, bestaande in het schenken van ververschingen bij de door het gemeentebestuur van Dreumel te houden verpachtingen van gemeentegoederen en verkoop van rijshout gedurende het jaar 1878;

dat één van de artikelen van het contract, ter zake dier openbare verpachting opgemaakt, inhield, dat de pachter zou genieten eene som van *f* 20 van de gemeente

voor te gebruiken ververschingen door het gemeentebestuur bij de bedoelde verpachtingen en verkoop;

dat dienovereenkomstig eene som van *f* 20 uit de gemeentekas te dier zake aan den appellant is uitbetaald;

dat, toen in de gemeenteraadszitting van 24 Julij ll. de gemeenterekening over 1878 met de daarbij behoorende bevelschriften en andere bescheiden werd overgelegd, en daarbij de aandacht was gevallen op een mandaat, groot *f* 20, voor bovengenoemde levering ten name van Merkx afgegeven, de gemeenteraad staande gezegde vergadering Merkx heeft geschorst in zijne betrekking van raadslid, als zijnde door hem gehandeld in strijd met art. 24 der gemeentewet;

dat, nadat van dit besluit aan Ged. Staten was kennis gegeven, deze bij hun aangevallen besluit den appellant van het door hem bekleede lidmaatschap van den gemeenteraad krachtens art. 26 j°. art. 24 der gemeentewet hebben vervallen verklaard,

Overwegende:

dat art. 24 der gemeentewet den leden van den Raad verbiedt, middelijk of onmiddelijk deel te nemen aan leveringen ten behoeve der gemeente;

dat niet betwist wordt, dat door Merkx ververschingen aan het gemeentebestuur zijn geleverd tijdens de door dat bestuur gehouden verpachtingen en verkoop, en dat de daarvoor door hem ontvangen vergoeding is gekweten uit de gemeentekas, zoodat de levering het kenmerk heeft eener levering ten behoeve der gemeente;

dat de omstandigheid, dat de handeling voortvloeit uit eene openbare verpachting der zoogenaamde gemeentenering, haar geenszins het karakter van levering ontneemt;

dat mitsdien art. 26 der gemeentewet op adressant toepasselijk moet worden geacht;

Gezien de wet van 29 Junij 1851 (*Stbl.* n°. 85);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van het besluit van Ged. Staten van Gelderland van 26 Aug. ll., n°. 65, het door adressant daartegen ingesteld beroep te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 24 November 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
SIX.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

3°. van 24 November 1879, n°. 21, houdende beslissing omtrent het *geschil over de woonplaats van de behoeftige krankzinnige Johanna Dumoulin.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 450).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beslissende het geschil over de woonplaats van de behoeftige krankzinnige Johanna Dumoulin;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 12 Nov. 1879, n°. 90;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 21 November 1879 l^a F, Afd. Binnenl. Bestuur;

Overwegende:

dat Johanna Dumoulin, geboren te Keulen, en volgens eigen opgave thans omtrent 60 jaren oud, vele jaren heeft gewoond te Mheer;

dat zij op 29 Aug. 1876 die gemeente heeft verlaten met een getuigschrift van verandering van woonplaats en volgens hare opgave naar Maastricht is vertrokken om in een dienst te gaan;

dat het getuigschrift te Maastricht niet is ingeleverd en zij aldaar in de bevolkingsregisters niet is ingeschreven, en dat het niet blijkt, dat zij aldaar is verbleven;

dat zij in het begin van 1878 naar Mheer is teruggekeerd, waar zij eene kamer huurde, die zij met haren zoon bewoonde, en nu en dan uit de armenfondsen bedeeld werd;

dat zij in October 1878 wegens poging tot brandstichting door den brigadier der marechausseé, te Eijsden gestationeerd, is aangehouden te Mheer en naar Maastricht overgebragt;

dat alras bleek, dat zij krankzinnig was, zoodat zij drie weken na hare inhechtenisneming, na verkregen regterlijke magtiging, is geplaatst in een geneeskundig gesticht voor krankzinnigen;

dat het gemeentebestuur van Mheer, dat bij schrijven van 11 Februarij ll. die gemeente als woonplaats der behoeftige erkende, later op die erkenning is teruggekomen;

Overwegende:

dat de genoemde behoeftige tot in 1876 woonplaats heeft gehad te Mheer, dat zij alstoen die gemeente heeft verlaten, maar het niet blijkt, of zij zich elders heeft gevestigd;

dat zij in den aanvang van 1878 naar Mheer is teruggekeerd en aldaar op nieuw woonplaats heeft gevestigd;

dat zij toch aldaar eene kamer huurde, die zij gezamenlijk met haren zoon bewoonde, en aldaar uit de armenfondsen nu en dan bedeeld werd;

dat aan dat verblijf slechts een einde is gemaakt door hare arrestatie en hare overbrenging naar de gevangenis te Maastricht, alwaar bleek, dat zij krankzinnig was;

dat derhalve Johanna Dumoulin op het tijdstip van hare plaatsing in een geneeskundig gesticht voor krankzinnigen moet geacht worden woonplaats te hebben gehad in Mheer;

Gezien de wet van 28 Junij 1854 (*Stbl.* n°. 100), zooals zij is gewijzigd bij de wet van 1 Junij 1870 (*Stbl.* n°. 85);

Hebben goedgevonden en verstaan:

Mheer aan te wijzen als de woonplaats van Johanna Dumoulin tijdens hare plaatsing in een geneeskundig gesticht voor krankzinnigen.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 24 November 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
SIX.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

4°. van 24 November 1879, n°. 25, houdende beschikking op het *den* 30 *Augustus* 1879, *ingediend adres van G. Krafft, commissionair te Dordrecht, daarbij verzoekend de uitoefening van de tapijtklopperij door H. Norenburg Azn., te verbieden of te doen verbieden.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 449).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het in d°. 30 Augustus 1879 aan Ons ingediend adres van G. Krafft, commissionair te Dordrecht, daarbij verzoekend de uitoefening van de tapijtklopperij door H. Norenburg Azn., gedreven in het perceel kadastraal bekend onder n°. 1367 van sectie F dier gemeente, te verbieden of te doen verbieden.

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord (advies van den 12 November 1879, n°. 85);

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, van 20 November 1879, n°. 32, Afd. Handel en Nijverheid;

Overwegende:

dat de adressant eigenaar en bewoner van een perceel aangrenzend aan dat waarop

de bedoelde tapijtklopperij wordt uitgeoefend onder beklag over den hinder en de schade bij hem te dier zake ondervonden, tot grond van zijn verzoek aanvoert, dat de gezegde inrigting in werking zou zijn zonder de vereischte vergunning en dat alzoo op haar zou behooren te worden toegepast art. 21 der wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* no. 95).

Overwegende:

dat volgens die wet voor de daarbij genoemde inrigtingen alleenlijk wat hare oprigting betreft, vergunning wordt vereischt en dat het bij art. 21 dier wet, tegen inrigtingen die zonder de vereischte vergunning in werking zijn, bedreigde verbod derhalve alleen daar kan worden uitgevaardigd, waar tot oprigting vergunning vereischt en niet verkregen is, of wel deze verkregen doch vervallen of ingetrokken is;

dat echter voor de oprigting van tapijtklopperijen vóór de invoering der aangehaalde wet bij geenerlei wettelijke bepaling vooraf verkregen vergunning verpligtend was gesteld;

dat het toch niet aannemelijk is, dat zij bij art. 3 van het Kon. besluit van 31 Januarij 1824 (*Stbl.* no. 19), waar dit klopperijen van visch, katoen, metaal enz. verbiedt, onder het woord enz. zouden zijn begrepen, vermits de tapijtklopperijen, daar zij alleen tot reiniging strekken, van geheel anderen aard zijn dan de uidrukkelijk genoemde klopperijen;

dat de tapijtklopperij waarover de adressant zich beklaagt opgerigt is in of omstreeks 1866, in allen gevalle vóór 1 Julij 1875;

dat bij die inrigting mitsdien geen sprake kan komen van het ontbreken eener vereischte, dat is van eene tot hare oprigting vereischte vergunning;

en dat derhalve Burg. en Weth. van Dordrecht teregt zich onthouden hebben van toepassing van art. 21 voornoemd en van het nemen van zoodanige maatregelen als door den adressant waren verlangd;

Gezien het Kon. besluit van 31 Januarij 1824 (*Stbl.* no. 19) en de wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* no. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te verklaren dat er geene termen aanwezig zijn om op des adressants verzoek gunstig te beschikken.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 24 November 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
G. J. G. KLERCK.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

Aan de orde is:

II. het *geschil over de woonplaats van de arme krankzinnige C. Hollenberg, weduwe van der Schaft.*

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF brengt het volgend verslag uit:

Op 22 Februarij 1879, is Cornelia Hollenberg, weduwe van der Schaft, op 5 Junij 1805 te Winsum geboren, door de politie te Utrecht zwervende gevonden, en wegens krankzinnigheid overgebragt naar het geneeskundig gesticht voor krankzinnigen aldaar, en wel, voorloopig, voor rekening van genoemde gemeente.

Uit de inlichtingen door de gemeentebesturen van Mijdrecht en Leiden, en door de gewestelijke besturen van Utrecht en Zuidholland verstrekt, blijkt:

dat de thans te Utrecht verpleegde krankzinnige jaren achtereen hare woonplaats heeft gehad te Mijdrecht, tot 2 Julij 1878, toen zij met getuigschrift van woonplaatsverandering naar Leiden is vertrokken, waar zij op 16 Julij d. a. v. in het bevolkingsregister is ingeschreven; en dat zij daar bij voortduring ingeschreven is gebleven.

De gemeente Mijdrecht beweert op dien grond, dat de kosten van plaatsing en verpleging gebragt behooren te worden ten laste der gemeente Leiden, als wettige woonplaats ten tijde der plaatsing, Februarij 1879; immers en in allen gevalle, dat die kosten niet kunnen komen ten laste van Mijdrecht, waar de verpleegde nà medio Julij 1878 geen woonplaats meer zou hebben gehad.

Het gemeentebestuur van Leiden bestrijdt die bewering. Geenszins ontkennende, dat de verpleegde, die, zooals gezegd is, op 16 Julij 1878 op het bevolkingsregister dier gemeente was ingeschreven, daarvan niet is afgeschreven, acht het dat feit geheel onvoldoende tot staving der stelling, dat de verpleegde ook nog in Februarij 1879 te Leiden domicilie zou hebben gehad. Burg. en Weth. vermeenen, dat hier te doen is met een toeleg van de zijde van Mijdrecht om zich aan dreigende onderhoudskosten te onttrekken. Zij voeren daarvoor aan de verklaring op 24 April 1879 ten hunnen overstaan afgelegd door Barend Bink, schoonzoon van den verpleegde, waaruit zou blijken, dat deze, destijds te Leiden gevestigd, op pressie en onder belofte van vergoeding van kosten van het hervormd armbestuur van Mijdrecht voor eenige weken tot opneming der weduwe van der Schaft was overgehaald; dat dat verblijf slechts een viertal weken geduurd heeft — en alzoo te kortstondig en van te voorbijgaanden aard om een ernstig gemeende woonplaatsverandering te mogen doen aannemen; al zijn dan ook door de ijverige zorg van die van Mijdrecht de formaliteiten vervuld, die aan dusdanige woonplaatsverandering moesten doen gelooven. Bovendien, zoo beweert Leiden verder, van medio Augustus 1878 af, toen Barend Bink haar wegens hare ongedurigheid niet langer bij zich wilde houden, is Leiden door de weduwe van der Schaft verlaten — en, onverschillig of zij zich nu daarna wederom te Mijdrecht gevestigd heeft, dan wel elders, of welligt een zwervend leven is gaan leiden — in geen geval was na het feitelijk opbreken der inwoning te Leiden in Augustus 1878, Leiden meer hare wettige woonplaats, ook al stond zij daar nog op het bevolkingsregister ingeschreven.

Ged. Staten van Utrecht en van Zuidholland zijn eenstemmig van gevoelen, dat Leiden in deze als onderhoudspligtige gemeente behoort te worden aangewezen; beide collegiën voeren tot regtvaardiging dier zienswijze uitsluitend aan, dat de verpleegde (van wie uit niets blijkt, dat ze destijds reeds aan krankzinnigheid zou hebben geleden) op 16 Julij 1878 op het bevolkingsregister van Leiden is ingeschreven, en dat zij, nimmer daarvan afgevoerd, op dat van geenerlei andere gemeente is overgeschreven.

Het is aan Ged. Staten van Zuidholand niet gelukt het gemeentebestuur van Leiden tot erkenning van dien onderhoudslast te brengen. En dientengevolge is op 's Konings magtiging van 26 Augustus ll. n°. 5 de overweging van het geschil bij deze afd. aanhangig gemaakt. Op aanvraag der Ged. Staten van Utrecht en Zuidholland, daartoe door den voorzitter dezer afdeeling verzocht, hebben daarop nog de kantonregters te Breukelen—Nijenrode en te Leiden een tal van personen gehoord over feiten, die tot betere beoordeeling van dit geschil konden dienen; en wel bijzonderlijk met betrekking tot der verpleegde verblijf van medio Augustus 1878 af tot Februarij 1879 toe.

Onderanderen is ook Barend Bink, boven reeds genoemd, daarbij nader gehoord, omtrent den aandrang bij zijn vrouw en hem zelven door de diaconie van Mijdrecht uitgeoefend — in dien zin, dat de vrouw, waarover thans het geschil is, door hem van Mijdrecht uit metterwoon te Leiden zou worden opgenomen — omtrent de bereidvaardigheid dier diaconie niet alleen om daartoe zich tot een driemaandelijksche uitkeering van *f* 3 per week te verbinden, maar ook om dat geheele bedrag vooruit al te betalen; omtrent dat een en ander heeft Bink in den breede nader verklaard. En hij heeft ook meêgedeeld, „dat, nadat aan het verlangen van die van Mijdrecht voldaan en zijn schoonmoeder bij hem ingetrokken was, kort daarop hem over de post zijn toegezonden haar verhuisbiljet en haar attestatie als lidmaat der Hervormde Gemeente, met opgave waar die stukken moesten worden bezorgd; dat hij daaraan, wat het verhuisbiljet betreft, heeft voldaan; en dat toen zijn schoonmoeder, 4 weken later, reeds weêr van hem vandaan wilde, hij haar met het bewijs van woonplaats naar het Bureau van den Burg. Stand heeft gebragt, doch niet langer kon blijven om zijn werk, en daarom niet gezien heeft of zijne schoonmoeder het stuk werkelijk heeft ingeleverd; dat zijne schoonmoeder eenige dagen na haar vertrek weder teruggekomen is om haren inboedel (een kistje, eene tafel en zes oude stoelen) te halen; dat hij haar echter alleen wat schoongoed heeft medegegeven en haar geraden heeft haren inboedel bij hem te laten, totdat zij te Mijdrecht een huisje zou hebben; dat zij dien raad heeft opgevolgd, na twee dagen weder is vertrokken, en dat hij na dien tijd haar niet heeft teruggezien, noch iets van haar heeft gehoord; dat hij zich echter nu herinnert dat zij in de maand November van het vorige jaar nog eens te Leiden is gekomen, en toen acht dagen bij hem heeft gewoond; dat hij haar echter heeft gezegd dat zij niet langer bij hem kon blijven, en maar moest zien dat zij in het Armenhuis kwam; dat zij dit echter niet wilde, en daarom weder is vertrokken en wel met de stoomboot naar Uithoorn".

Die verklaring van Bink is door zijn vrouw in allen deele bevestigd, ook volgens haar is de wed. van der Schaft voor het laatst in November nog eens te Leiden

geweest. Dat zij in die periode (Augustus '78—Febr. '79) in Mijdrecht zou hebben gewoond, verklaart geene der voor eerstgenoemden kantonregter gehoorde getuigen; maar onderscheidene hunner erkennen wel, dat zij er af en aan verblijf heeft gehouden of van tijd tot tijd heeft rondgezworven. Onderstand intusschen, zegt men, dat haar in dat tijdperk door of voor rekening van Mijdrecht of van de Diaconie aldaar, niet is verstrekt.

De heer Mr. Kist, secretaris der gemeente Leiden, treedt als gemagtigde voor Burg. en Weth. van Leiden op. Hij betoogt dat van voortdurende woonplaats van de arme krankzinnige in de gemeente Leiden volstrekt geen sprake kan zijn. Zij is bij vergissing in het bevolkingsregister aldaar blijven staan, totdat zij in het krankzinnigengesticht te Utrecht werd opgenomen. Burg. en Weth. blijven ontkennen dat Leiden als onderhoudspligtige is aan te merken.

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff. Uit de stukken blijkt, dat zij op het stadhuis is geweest om zich van het bevolkingsregister te laten afschrijven. Ik wenschte wel te weten, of er iemand iets van bekend is, dat zij zich daar werkelijk heeft aangemeld; en zoo ja, welke ambtenaar dan met die afschrijving was belast, en wat zij aan dezen heeft gezegd.

De heer Mr. Kist. De ambtenaar van Driesten is met die taak belast. Hij heeft op de vraag tot afschrijving geantwoord: Ga maar naar Mijdrecht toe, het verhuisbiljet zal achterna worden gezonden. Dat gebeurt meermalen; die opzending heeft echter geen plaats gehad.

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff. Hieruit schijnt dus te blijken, dat bedoelde ambtenaar zou kunnen verklaren dat werkelijk de vrouw bij hem geweest is om zich te doen afschrijven, en dan zou daaruit volgen, dat het de schuld van dien ambtenaar is, dat zij niet is afgeschreven.

De heer Mr. Kist. Er zijn op die kamer meer ambtenaren nl. 3; wie de vrouw nu juist gesproken heeft durf ik op dit oogenblik niet te verklaren.

De *Staatsraad* Heemskerk Azn. Ik begrijp nu zeer wel wat er niet gebeurd is, maar ik zou wenschen te weten, wat er wel gebeurd is. En daarom zou ik nadere verklaring verlangen van hetgeen op het raadhuis te dezer zake is voorgevallen.

De heer Mr. Kist. Men heeft geantwoord, dat men het verhuisbiljet wel naar Mijdrecht zou opzenden, zooals bij gemeentebesturen dikwerf geschiedt.

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff. Ik kan zeer goed begrijpen dat uwe ambtenaren bij het verzoek om afschrijving eene afwachtende houding hebben ingenomen, maar niet dat later toen de vrouw vertrokken was men aan Mijdrecht daarvan geen kennis heeft gegeven.

De heer Mr. Kist. Zoo de Raad het noodig mogt achten, dan ben ik bereid die ambtenaren daarover nader te hooren.

III. het beroep van *A. van de Poll c. s., geërfden in het polderdistrict Bommelerwaard boven den Meidijk, van een besluit van Provinciale Staten van Gelderland, betreffende de kosten van buitengewone dijkwerken in* 1876.

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF brengt het volgend verslag uit:

Zooals in de zitting dezer Afdeeling van 30 April ll. bij de behandeling van het toen aan de orde zijnde beroep van A. van de Poll en andere geërfden in het polderdistrict Bommelerwaard boven den Meidijk, is medegedeeld, is op 12 Junij 1878 door het gecombineerd collegie van dat waterschap besloten, dat de kosten der door het district bij gelegenheid der stormen in het voorjaar van 1876 gemaakte werken zouden genomen worden voor rekening van de kas van het district.

Na zich vruchteloos tot Ged. Staten van Gelderland te hebben gewend, hadden de bedoelde geërfden bij adres van 24 October 1878 op daarbij ontwikkelde gronden de Prov. Staten van dat gewest verzocht gezegd besluit van voornoemd gecombineerd collegie te vernietigen. Doch de Prov. Staten hadden bij hun besluit van 8 Nov. d. a. v. de adressanten in dat verzoek niet-ontvankelijk verklaard, „op grond dat „het reglement op het beheer der rivierpolders in Gelderland geen aanleiding zou „geven om van besluiten van gecombineerde collegiën, die niet door Ged. Staten zijn „geschorst, in beroep te komen bij de Provinciale Staten."

Het heeft Z. M. behaagd op 27 Mei ll. het ontwerp-besluit te bekrachtigen, dat, toen de belanghebbenden zich tegen die beslissing der Prov. Staten in hooger beroep bij Z. M. voorzien hadden, door deze afd. is aangeboden. Bij dat besluit is het aangevallen besluit der Prov. Staten vernietigd „met vrijlating aan de adressanten om „zich met hunne bezwaren op nieuw tot genoemde Staten te wenden."

Dienovereenkomstig hebben de adressanten in dd. 12 Junij ll. andermaal hunne grieven bij de Prov. Staten ingebragt, en deze 's Konings beslissing in achtnemende, zijn daarop getreden in een onderzoek van de gronden en beweringen der adressanten, doch hebben, als resultaat van dat onderzoek, geoordeeld het verzoek als ongegrond te moeten afwijzen. Zooals dat besluit der Staten, in dd. 3 Julij ll. genomen, vermeldt, steunt zulks hierop, „dat de Staten in de gegeven omstandigheden zich gedragen aan het oordeel van Ged. Staten, die zoowel uit de rapporten van den dijkstoel en meer bepaaldelijk van de betrokken heemraden der verschillende posten tijdens de hevige stormen van Maart 1876, als uit dien van eene commissie uit hun midden, welke den staat der dijken onmiddellijk na dien storm heeft opgenomen, de vaste overtuiging hebben geput, dat de dijken van den Bommelerwaard boven den Meidijk destijds in groot en dadelijk gevaar hebben verkeerd, van voor de woede der stormen te bezwijken en daarvoor alleen zijn behoed door de doelmatige en energieke werken op last en onder toezigt van die heemraden aangelegd, en dat die werken, als „noodkeeringen" moeten beschouwd worden, welke overeenkomstig art. 292 van het rivierpolderreglement uit de kas van het district moeten worden betaald."

Tegen dat besluit hebben zich de meergenoemde geërfden thans bij adres van 18 Aug. ll. in appel voorzien bij Z. M. Na herinnerd te hebben wat bereids in deze is voorgevallen, voeren zij, tot adstructie van dat appel, aan, dat door het afwijzend besluit der Prov. Staten van 3 Julij ll. bekrachtigd is een besluit waarbij ten laste

van de districtskas zijn gebragt uitgaven voor gewoon onderhoud der dijken, hetwelk, krachtens de bepalingen van het Geldersche Polderreglement, geheel komt voor rekening der dijkplichtigen.

dat derhalve het besluit in strijd is met genoemd reglement en ten nadeele strekt van het district;

dat volgens de bepaling van art. 280 van dat reglement onder gewoon onderhoud verstaan wordt "alles wat in art. 292 (regelende het buitengewoon onderhoud) niet uitdrukkelijk is opgenomen;"

dat bijgevolg volgens het reglement buitengewoon onderhoud uitzondering is, en elk dijksonderhoud, dat niet bepaaldelijk onder de in art. 292 genoemde werken kan gebracht worden, volgens het reglement behoort tot het gewoon onderhoud, ook al ware het aangebracht in omstandigheden, welke naar het spraakgebruik voor buitengewoon zouden doorgaan;

dat nu ten bewijze dat hier de uitzondering plaats vindt en van buitengewoon onderhoud de rede is, in het besluit a quo (blijkens het hierbij daarvan overgelegd afschriftt) niets anders wordt aangevoerd, dan: "dat de dijken van den Bommelerwaard destijds (dat is in Maart 1876) in groot en dadelijk gevaar hebben verkeerd van voor de woede der stormen te bezwijken en daarvoor alleen zijn behoed door de doelmatige en energieke werken op last en onder toezicht van de Heemraden aangelegd en dat die werken als noodkeeringen moeten beschouwd worden, welke overeenkomstig art. 292 van het Rivierpolderreglement uit de kas van het district moeten worden betaald."

dat, daar het tweede gedeelte dezer redenering, als zijnde eene bloote petitio principii, geene wederlegging behoeft, thans alzoo alléén de vraag overblijft of de omstandigheid dat de dijken, ten gevolge van storm, in gevaar verkeeren volgens den geest van het Polderreglement, voldoende is om de ter afwending van dat gevaar genomen beveiligingsmaatregelen, tot buitengewoon onderhoud te stempelen;

dat deze vraag haar ontkennende beantwoording vindt in de bepaling van art. 267 van het meergenoemde reglement;

dat toch in dat art. juist het geval omschreven wordt dat de dijken door stormen en hoog water in gevaar gebracht zijn en spoedige bescherming vereischen en zoodanige bescherming, blijkens dat art., geheel valt onder het gewoon onderhoud;

dat derhalve de eenige bewijsgrond voor het aannemen in casu van buitengewoon onderhoud geheel onafdoende en in strijd is met het Polderreglement;

dat inderdaad in Maart 1876 de toestand in den Bommelerwaard juist zóó is geweest als in art. 267 bedoeld wordt, en geene andere maatregelen genomen zijn, dan die daar met name opgesomd worden, maatregelen welke op zijn vroegst den dag volgende op dien waarop zij bevolen en besteld waren uitgevoerd zijn, zonder dat daarbij van doorwerken des nachts, of van die buitengewone werken welke in art. 292 als uitzonderingen opgenoemd worden, ook maar sprake is geweest."

De appellanten verzoeken mitsdien Z. M. dat het Haar moge behagen, met vernietiging van het aangevallen besluit der Staten van Gelderland, alsnog te vernietigen het besluit van het gecombineerd collegie van het Polderdistrict Bommelerwaard boven den Meidijk van 12 Junij 1878.

Ged. Staten van Gelderland op dat adres gehoord doen opmerken, dat het besluit

der Provinciale Staten geheel overeenkomt met hunne zienswijze en met hun, copielijk overgelegd, aan die Staten uitgebragt preadvies. Zij schrijven verder ter toelichting nog het volgende:

1°. Blijkens de betrekkelijke stukken en een uittreksel uit de berigten gedurende de stormen in Maart 1876 per dijkpatrouilles verzonden, waarvan hierbij afschrift wordt gevoegd, verkeerden de dijken van Bommelerwaard boven den Meidijk tijdens die stormen in groot en dadelijk gevaar, dat op geene andere wijze dan door noodkeeringen op de bevelen van de heemraden der posten, naarmate het gevaar toenam, of zich verplaatste, was te bestrijden. Voor dat geval kan art. 267 van het rivierpolderreglement, dat adressanten volstrekt als toepasselijk willen beschouwd hebben, niet geschreven zijn, want de dijkpligtigen, die dikwijls ver van hunne in gevaar verkeerende en verspreide dijkvakken verwijderd wonen, gesteld dat er tijdsruimte bestond, om de vereischte aanzeggingen te doen, zijn onvermogend om aanstonds genoeg manschappen en materialen aan te voeren ter uitvoering van het spoed-vereischend werk. Dat kan niet anders geschieden dan door of van wege den Dijkstoel, die bevoegd is al het noodige te rekwireren en op te koopen, ten koste van het district, gelijk hij gedaan heeft. Met dat te doen naar aanleiding van art. 292 van het reglement, heeft de Dijkstoel zijn pligt vervuld en den dijk behouden.

Het doet niets ter zake, dat het gecombineerd collegie van Bommelerwaard boven den Meidijk, aanvankelijk in dwaling verkeerde met de ter afwering van dringend en dreigend gevaar verrigte werken ten laste van de wegens gewoon onderhoud dijkpligtigen te willen brengen, en zulks in strijd met het voorstel van den Dijkstoel. Bij zijn besluit van 12 Junij 1878, dat adressanten thans bij herhaling aanvallen, is dat gecombineerd collegie daarop teruggekomen. Dit laatste besluit is naar ons gevoelen geheel overeenkomstig het reglement genomen.

Op grond van het bovenstaande achten Ged. Staten het bij Z. M. ingestelde beroep geheel ongegrond.

Nadat daarop krachtens Z. M. magtiging van 1 October ll. no. 11 de overweging van dit beroep bij deze afd. was aanhangig gemaakt — zijn deels op aanvrage van den voorzitter der afdeeling, deels door de zorg van Mr. P. Rink, gemagtigde der appellanten, nog eenige stukken ingekomen. Uit dat alles schijnt bij dit verslag in het bijzonder de aandacht te moeten gevestigd worden op:

1o. de in dd. 24 Sept. 1878 door het gecombineerd collegie gearresteerde missive aan Ged. Staten, luidende als volgt:

„Het zal wel niet in UEd. Gr. Achtb. bedoeling liggen, dat het gecombineerd collegie in eene wederlegging trede van de valsche begrippen, de scheeve voorstellingen en de onwaarheden waarvan het adres des heeren A. van de Poll c. s. overvloeit; wij zullen er ons dierhalve ook alleen toe bepalen om aan te toonen, dat het gecombineerd collegie zijn aangevallen besluit teregt heeft genomen en daarmede eene verkeerd behandelde zaak op haar juist standpunt teruggebragt.

„Wanneer er ten gevolge van storm en hoog water afslag aan de dijken ontstaat, geeft art. 267 van het polderreglement de wijze aan de hand, waarop daartegen voorzieningen kunnen worden genomen. De Dijkstoel of de Heemraad van den post doet aan de onderhoudspligtigen der beschadigde dijkvakken aanzeggen, dat die vak-

ken moeten worden beslagen en doet alsdan tevens den tijd bekend maken, waarop de schouw over het bevolen werk zal plaats hebben. Zijn de dijkvakken alsdan niet beslagen, zoo vervalt de dijkpligtige in eene boete, wordt een zekere tijd tot herstel verleend en eene herschouw bepaald. Tusschen de schouw en deze herschouw moeten, volgens art. 266 in verband met art. 265, ten minste drie dagen verloopen. Wanneer de vakken dus dan nog niet in orde zijn, kan het beslaan ten koste van den nalatige onder de hand gegund of in daghuur worden volvoerd.

„Uit het hier medegedeelde volgt, dat een heemraad of nood-heemraad eerst dan ten koste der dijkgeslaagden werken kon laten uitvoeren, wanneer alvorens de formaliteiten van aanzegging, schouw en herschouw hebben plaats gehad

„Is de toestand nu van dien aard, dat er geen tijd is om die formaliteiten in acht te nemen, dan kunnen de kosten ook niet op de dijkplichtigen worden verhaald en moeten de gemaakte werken worden beschouwd als noodkeeringen, waarvan blijkens art. 292 van het polderreglement, de kosten uit de kas van het district worden betaald, zoo als dit ook overal elders is geschied. En dat de omstandigheden op 25 Maart 1876 en volgende dagen, toen de door adressanten bedoelde werken zijn gemaakt, van dien aard waren, dat die formaliteiten niet konden worden in acht genomen, behoeft voor ieder die den toestand gekend heeft, geen betoog. Het collegie behoeft er slechts op te wijzen dat gedurende die dagen de gevaarseinen, bedoeld bij art. 4 van het reglement in cas van ijsgang en hoogwater, in overleg met den Heemraad van den post, aan den toren van Zalt-Bommel waren uitgestoken, en dat schier overal in het district, de ingezetenen hunne goederen en vee, tegen de gevreesde overstrooming trachtten in veiligheid te brengen. Ook de heeren leden van UEd. Gr. Achtb. collegie, die toenmaals of eenige dagen daarna dit district hebben bezocht, zoomede de heer Hoofdingenieur in Gelderland, hebben zich kunnen overtuigen, tot welk eene hoogte de nood hier geklommen was.

„Ten slotte mogen enkele hierbij overgelegde uittreksels uit de waterberigten, die in die dagen per wachtpatrouille circuleerden, nog nader aantoonen, wat er van de beweringen der adressanten gegrond overblijft.

„Weshalve wij de eer hebben UEd. Gr. Achtb. te adviseren, om aan adressanten te berigten, dat er geen termen bestaan, om aan hun verzoek te voldoen,

„en 2° de nota van den Heemraad van der Kaaij, geïnsereerd in de Notulen van de vergadering van het gecombineerd collegie van 4 Junij 1877, luidende als volgt:

„De ondergeteekende beschouwt de werken die in Maart 1876 op last en onder toezigt van de leden des dijkstoels, ten behoeve van de dijksverdediging zijn gemaakt, als behoorende tot die bedoeld bij art. 280 van het polderreglement, en mitsdien als gewone;

dat artikel, handelende over het gewoon onderhoud der dijken, zegt uitdrukkelijk „dat het herstellen van allen afslag zoowel in de glooijingen als kruin, het beru-„waarden of bespreiden enz., en voorts alles wat in art. 292 niet uitdrukkelijk is „opgenomen, aan de dijkpligtigen zal verblijven, tenzij enz.„

„En is het herstellen van allen afslag ten laste van den dijkpligtige, hoeveel te meer en te eerder is te zijnen laste het nemen van voorzieningen ter voorkoming of vermindering van dien afslag, art. 267 van het polderreglement, waardoor allereerst

zijn eigendom wordt beschermd en hij zich in de tweede plaats voor groote kosten vrijwaart.

„Door zijn dijk wordt, wel is waar, het district beschermd, maar dat is een verpligting die op hem dijkpligtige rust, sints hij eigenaar werd van dien dijk.

„Van die verpligting behoeft hij niet ontheven te worden, of beter gezegd, hij mag daarvan niet ontheven worden ten koste van anderen, want hij heeft daarvoor het zijne genoten; het land, belast met dijk, is in den regel zonder groote geldelijke offers verkregen, hij is er dus voor betaald;

„En dat de werken hiervoor bedoeld, inderdaad zijn van gewonen aard, de herstelling daarvan heeft bewezen, dat alle dijkpligtigen, zonder onderscheid, dit zelve stilzwijgend hebben erkend, door voor eigen rekening hunne afgeslagen dijkvakken te herstellen;

„Waren zij eene andere meening toegedaan geweest, en hadden zij die werken beschouwd in den zin van buitengewone, — de herstelling had welligt niet zoo eenstemmig en zonder verzet plaats gehad;

„De door sommigen wel eens geuite meening, als zouden voorbedoelde werken vallen onder de rubriek „noodkeeringen" art. 292 van het polderreglement, komt den ondergeteekende onaannemelijk voor;

„Naar zijn bescheiden oordeel, moet door het woord „noodkeeringen" worden verstaan het maken van eene keering op- of tegen den dijk, dienende ter geheele of gedeeltelijke vervanging van dien dijk, als bijvoorbeeld eene kisting, omringing of dergelijke, en mag daarmede vooral niet verward worden het beschermen van den dijk ter voorkoming of vermindering van afslag, art. 267 van het polderreglement, zooals hier werkelijk het geval is geweest;

„Ware de bedoeling van het woord „noodkeeringen" in zóó uitgebreiden zin aan te nemen, dat men ter voorkoming of vermindering van afslag voor rekening der districtskas werken kon doen uitvoeren, wat zou het gevolg en waar het einde zijn?

„De ondergeteekende is alzoo van meening, dat alle kosten van dijksverdediging in Maart 1876, ter voorkoming of vermindering van afslag aangewend, behooren te worden gedragen door de dijkpligtigen en niet door het district.

„Men vermag zijns bedunkens de lasten van een bijzonder persoon, niet overdragen op het algemeen, want, daargelaten nog de grove onbillijkheid van dergelijke willekeurige handeling, zou deze voor het district een hoogst gevaarlijk antecedent kunnen zijn, want het spreekt van zelve, dat de dijkpligtigen voortaan bij dergelijke of soortgelijke onverhoopte gelegenheden, gerugsteund door de onderwerpelijke onbillijke handeling, zich weinig of in het geheel geene moeite tot opoffering zullen getroosten tot behoud van hunne dijken, maar die taak wel eerder zullen overlaten aan de bereidvaardigheid en goedwilligheid van een bestuur, dat in deze toont hunne bijzondere belangen zeer ter harte te nemen, ja, die zelfs voor te staan boven die van het algemeen.

„Op grond van het vorenstaande kan de ondergeteekende zich niet vereenigen met het gevoelen des dijkstoels om namelijk die kosten te nemen voor rekening van het district, als zijnde naar zijne overtuiging in strijd met alle regelen van recht en billijkheid, in strijd tevens met de bedoeling van het polderreglement."

Eindelijk dient hier nog vermeld te worden het rapport der commissie uit de Staten van Gelderland in de vergadering van 2 Julij ll. uitgebragt, van den volgenden inhoud:

„Door heeren Ged. Staten wordt voorgesteld het verzoek van adressanten als ongegrond van de hand te wijzen.

„In uwe vergadering van 8 November jl., zijn adressanten in dit verzoek niet-ontvankelijk verklaard.

„Bij Koninklijk besluit van 27 Mei jl., no. 11, is dat door u genomen besluit vernietigd, met kennisgeving aan adressanten, dat niet hun verzoek tot vernietiging van het besluit van het gecombineerd collegie van 12 Junij 1878 tot u te wenden.

„Op dit verzoek zal dus thans door u eene beslissing moeten genomen worden.

„De strijd die adressanten en het genoemd gecombineerd collegie verdeeld houdt, loopt over de vraag of de kosten van de werken, die in Maart 1876 aan de dijken van den Bommelerwaard boven den Meidijk zijn verrigt, ten laste van het geheele district dan wel ten laste van de dijkpligtigen moeten gebragt worden.

„Bij art. 292 van het polderreglement, wordt bepaald, welke kosten uit de kas van het district moeten betaald worden.

„Daaronder vinden wij, „die van het maken van noodkeeringen.”

„Is het nu juist wat door het gecombineerd collegie volgehouden, doch door adressanten betwist wordt, dat de in casu bedoelde werken als „noodkeeringen” moeten beschouwd worden?

„Aan het beantwoorden van die vraag zijn voor uwe commissie eigenaardige moeijelijkheden verbonden.

„Wat is eene noodkeering?

„In het polderreglement wordt zulks niet gedefinieerd en van daar, dat het vinden van de nauwkeurige grens tusschen hetgeen men verstaan moet onder het gewoon onderhoud, het onderhoud waarbij spoed vereischt wordt en het maken van noodkeeringen, eene vrij lastige taak is.

„Naar onze opvatting moeten in de eerste categorie gebragt worden die werken welke noodig zijn tot het in gewone tijden in een goeden staat houden van den dijk en in de tweede der herstellingen, die weinig of geen verschil kunnen lijden en bedoeld worden bij art. 267 van het polderreglement; en eindelijk in de derde der werken die onder den drang van onmiddelijk gevaar op last van de heemraden uitgevoerd worden, in de hoop daardoor den hevig bedreigden dijk te zullen behouden.

„Door het gecombineerd collegie worden tot staving van zijne bewering, dat op 15 Maart 1876 en volgende dagen, waarop de bedoelde werken gemaakt werden, de toestand van den dijk hoogst gevaarlijk was, verschillende feiten opgenoemd.

„Adressanten — en wij vestigen te dien einde uwe aandacht op de overgelegde stukken — spreken sommige feiten tegen en ontkennen bovendien, dat daardoor het vereischte bewijs zou geleverd worden; zij zeggen o. a. in hun verzoekschrift dat de toestand van den dijk op gezegde dagen geen buitengewoon onderhoud, maar alleen eene spoedige herstelling vorderde, zooals dit bij art. 267 van het polderreglement voorzien wordt.

„Onder deze omstandigheden meenen wij U te moeten adviseren de overtuiging van heeren Ged. Staten tot de uwe te maken.”

„Wij worden daartoe vooral geleid door de wetenschap, die wij uit de stukken verkregen hebben, dat eene commissie uit hun midden onmiddellijk na de hevige stormen in Maart 1876, den toestand van den bewusten dijk hebben opgenomen.

„Partijen zijn het oneens, niet alleen in de beoordeeling der kwestie, maar ook over de feiten, die daarvan den grondslag moeten uitmaken.

„Na een zoo lang tijdsverloop zou zelfs het instellen van eene enquete om de waarheid tot haar volle regt te laten komen, ten eenenmale vruchteloos zijn.

„Is het dan niet geraden af te gaan op het gevoelen van hen, die als onpartijdigen boven partijen staan? Wij althans zien geen anderen uitweg.

„En wat zeggen nu heeren Ged. Staten o. a. in hun besluit van 1 October 1878?

„Dat zij zoowel uit de rapporten van den Dijkstoel, bepaaldelijk uit die van de heemraden der verschillende posten, tijdens de hevige stormen van Maart 1876, als uit die van eene commissie uit hun midden, welke den staat der dijken onmiddellijk na die stormen heeft opgenomen, de vaste overtuiging hebben geput, dat de dijken van den Bommelerwaard boven den Meidijk in groot en degelijk gevaar hebben verkeerd van voor de woede der stormen te bezwijken en daarvoor alléén zijn behoed door de doelmatige en energieke werken op last en onder toezigt van die heemraden aangelegd, welke zich daardoor den dank en de waardering van het geheele district hebben waardig gemaakt."

„Het is op deze gronden, dat wij U adviseren het voorstel van heeren Ged. Staten aan te nemen, en mitsdien het verzoek van adressanten af te wijzen."

De heer Mr. P. Rink, advocaat te Tiel, treedt als gemagtigde voor de geërfden op en licht het beroep toe.

De heer Mr. A. P. Th. Eijssell, advocaat te 's Gravenhage, bestrijdt het beroep, als gemagtigde van den Dijkstoel.

Na re- en dupliek vraagt de *Staatsraad* Verniers van der Loeff aan den heer Eijssell eenige nadere inlichtingen omtrent het voorstel door den Dijkstoel gedaan en het besluit door de gecombineerde vergadering genomen, zooals dat voorkomt in de notulen van 18 April. Immers uit de pleidooi van Mr. Eijssell meent hij verstaan te hebben, dat toen het voorstel gedaan zou zijn om *alle* kosten voor rekening der kas te nemen, en in die notulen wordt slechts gesproken van een gedeelte dier kosten.

De *Staatsraad* de Vries merkt op, dat het verschil hierin kan gelegen zijn dat het voorstel door den Dijkstoel den 13 April werd gedaan en dat het besluit den 18 April werd genomen.

De heer Mr. Eijssell kent geen ander besluit, dan dat van 18 April. De bedoeling was om de *f* 60.000 die gevorderd werden te splitsen, zoodat *f* 13.000 voor rekening van het district zouden blijven.

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff herinnert dat uit de overgelegde stukken blijkt, dat het primitieve besluit strekte om de *f* 34.000 van de individueele dijkpligtigen in te vorderen.

De heer VAN OS zegt, dat de dijkstoel niet eenstemmig was om de kosten van *ƒ* 34.000 ten deele ten laste van het district te nemen.

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF. Als ik het dus wel begrijp, dan is juist in de dagen, toen men nog geheel was onder den verschen indruk van het gevaar dat gedreigd had en van de werken, die gedaan waren, van den dijkstoel *niet* uitgegaan het denkbeeld dat nu wordt voorgestaan.

De heer VAN OS antwoordt daarop ontkennend.

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF vraagt, of er tegen de begrooting, zooals die in April 1876 was vastgesteld, met de *ƒ* 34.000 contributie der individueele dijkpligtigen er op, bij Ged. Staten door niemand bezwaren zijn ingebracht?

De heer VAN OS antwoordt: neen; en hervat verder dat het eerste voorste van den dijkstoel werd verworpen; dat omtrent een ander voorstel de stemmen staakten, maar dat tegen de vastgestelde begrooting van ontvangsten en uitgaven geen bezwaren werden gemaakt.

De *Staatsraad* DE VRIES vraagt, of van de gemaakte onkosten geen gedetailleerde opgaven bestaan; zou het namelijk mogelijk zijn om het bedrag van *ƒ* 60.000 gesplitst te krijgen in verschillende rubrieken, zoodat het duidelijk zijn zou, wat voor gewone en wat voor buitengewone onkosten is besteed?

De heer Mr. RINK zegt, dat hij wel gehoord heeft dat zulke lijsten ter tafel zijn gebragt maar dat hij meent dat ze later zijn teruggenomen.

De heer Mr. EIJSSELL merkt op, dat de *ƒ* 60.000 in 3 rubrieken waren verdeeld; *ƒ* 13.000 voor materialen, *ƒ* 13.000 voor het opgeruimde beslag en dat dus de strijd eigenlijk loopt over de *ƒ* 34.000. Nu spreekt het van zelf dat men in den drang van het oogenblik niet kan splitsen wat gewoon of buitengewoon is. Uit dien hoofde is men approximatief te werk gegaan. Hij legt nog nader bloot hoe men in die moeijelijke omstandigheden waarin men verkeerde, tot die verdeeling is gekomen. Het was onmogelijk eene meer juiste opgave vast te stellen.

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF vraagt waartoe die *ƒ* 13.000, die voor het district gehouden zijn, zijn aangewend?

De heer VAN OS geeft daaromtrent inlichting.

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF. Als ik het dan goed begrijp, dan zijn onder die *ƒ* 13.000 dus ook begrepen uitgaven die *niet* uitsluitend voor dijken, die ten laste zijn van het district, bestemd waren.

De heer Mr. RINK geeft te kennen, dat de heer van de Poll, een dergenen voor wie hij is opgetreden, zich herinnert, dat het besluit om de *ƒ* 34.000 van de individueele dijkpligtigen in te vorderen, met algemeene stemmen was aangenomen. Die *ƒ* 34.000 zijn ook vòòr 15 en nà 18 Maart uitgegeven.

De heer VAN Os verklaart, dat geen andere kosten in rekening zijn gebragt dan die van 15 tot 18 Maart gemaakt zijn.

IV. het verzoek van *Mr. J. F. L. E. E. Scheidius, te Arnhem, tot vernietiging van het besluit van Burg. en Weth, waarbij hem vergunning is geweigerd van zerken te laten herstellen op de gesloten begraafplaats tusschen de Koehoornstraat en het nieuwe plein.*

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Z. M. magtiging van 6 Oct. 1879, n°. 2, is bij deze afd. door den Min. van Binn. Zaken de overweging aanhangig gemaakt van een adres in dd. 26 Mei bevorens door Mr. J. F. L. E. E. Scheidius, te Arnhem, aan Z. M. ingediend.

Deze namelijk had zich in den loop van het voorjaar gewend tot Burg. en Weth. van Arnhem, met het verzoek, dat hem ten behoeve van 1°. de erven van Mr. Everard Scheidius te Arnhem, 2°. Mevr. Reuchlin, geboren Gordon, te Tiel, en 3°. den Generaal Majoor van Willes, te 's Gravenhage, toegang mogt worden verleend tot het Oude Kerkhof te Arnhem, bij de Station- en Koehoornstraat, ten einde de steenen zerken boven de graven, in eigendom aan genoemde drie familiën toebehoorende, die verzakt en gebroken waren, te doen teregt leggen en herstellen: alsmede om de bepoting rondom die graven behoorlijk op te snoeijen en enkele nieuwe heestergewassen in te poten.

Als beschikking op dat verzoek, was den adressant uitgereikt een extract uit de Notulen van het verhandelde bij Burg. en Weth. van Arnhem, in dd. 11 April 1879, blijkens hetwelk op dat verzoek door Burg. en Weth. voornoemd: „gelet op art. 25 der begrafeniswet," zooals het stuk zegt, besloten is, „adressant te kennen te geven, „dat Burg. en Weth. zwarigheid maken aan de aanvrage een gunstig gevolg te geven, „doch dat in het onderhoud der graven van gemeentewege zal worden voorzien; en dat „ook van gemeentewege voor het opsnoeijen der heestergewassen zal worden zorg „gedragen."

Daarop heeft Mr. Scheidius aan Z. M. in dd. 26 Mei ll. ingediend het volgende adres:

„Geeft met den meest verschuldigden eerbied te kennen:

Mr. Jan Filip Lodewijk Ernest Everard Scheidius, wonende te Arnhem dat hij zich ten behoeve van:

1°. de erven van Mr. Everard Scheidius, te Arnhem;

2o. Mevrouw Reuchlin, geboren Gordon, te Tiel; en

3o. den Generaal Majoor van Willes, te 's Gravenhage,

in den loop van dit voorjaar heeft gewend tot HH. Burg. en Weth. der gemeente Arnhem, verzoekende verlof om toegang te mogen hebben tot het Oude Kerkhof te Arnhem, gelegen bij de Station- en Coehoornstraat, ten einde de steenen zerken boven de graven, in eigendom toebehoorende aan bovenvermelde drie familjes die verzakt en gebroken zijn, te doen teregt stellen en herstellen, alsmede, om de bepoting rondom die graven behoorlijk op te snoeijen en enkele nieuwe heestergewassen in te poten;

dat dit verzoek dus alleen strekt om toegelaten te worden tot het plegen van

daden van onderhoud aan bedoelde graven, terwijl adressant nog opmerkt, dat het eigendomsregt niet is weêrsproken en dat voormeld kerkhof is gesloten met 1 Oct. 1862;

dat Burg. en Weth. voormeld evenwel zwarigheid hebben gemaakt aan adressants aanvrage een gunstig gevolg te geven, en zijn verzoek dus is afgewezen bij besluit van Burg. en Weth. der gemeente Arnhem, van 11 April 1879, hierbij copielijk overgelegd;

dat in dit besluit wel is waar geene motieven zijn vermeld, en adressant daaromtrent dus in het onzekere verkeert, doch dat hij uit de aanhaling van art. 25 der begrafeniswet van 10 April 1869 (*Stbl.* n°. 65), in verband met de in het besluit vermelde toezegging „door Burg. en Weth., dat in het onderhoud der graven van „gemeentewege zal worden voorzien, en dat ook van gemeentewege voor het afsnoeijen „der heestergewassen zal worden zorg gedragen,” opgemaakt dat het dagelijksch bestuur beslist heeft, dat het onderhoud, vermeld in alinea 3 van het aangehaalde wetsartikel, met uitsluiting der eigenaren, is opgedragen aan het gemeentebestuur, en dat op die wetsuitlegging is gegrond de weigering om de respectievelijke eigenaren toe te laten tot de graven met het doel om daden van onderhoud te plegen;

dat adressant meent, dat door deze beslissing is geschonden het meergemeld wetsartikel, vermits dit onderhoud juist aan de eigenaren, hetzij zij volledig eigenaar (gelijk in casu) zijn, hetzij zij eigenaar zijn in den zin van art. 12, is opgedragen of overgelaten;

dat dit eerstens voortvloeit uit de geheele economie der wet, die blijkbaar het onderhoud van de graven opdraagt of althans overlaat aan de eigenaren, en tweedens meer dan duidelijk is, wanneer men let op de beraadslagingen in de Tweede Kamer der Staten-Generaal op art. 25, daar de betrokken Minister uitdrukkelijk zegt: „dat de eigendom van graven, zooals die vóór 1869 in handen van deze of gene is „gekomen, eigendom blijft,” en dat dat eigendomsregt juist volkomen wordt gewaarborgd door de laatste alinea;

dat dit dus niet anders kan worden uitgelegd, dan dat het onderhoud werd opgedragen of overgelaten aan de eigenaren, en dat zij daardoor hunne regten konden bewaren; dat dan ook een uitleg, dat dit onderhoud berust bij Burg. en Weth., tot deze ongerijmdheid zoude leiden, dat de beslissing wanneer eigen graven mogten worden aangeroerd, zoude berusten bij Burg. en Weth.;

dat dit nooit 's wetgevers bedoeling is geweest, en deze bepaling blijkbaar alleen daarom is in het leven geroepen om het eigendomsregt ongeschonden te eerbiedigen, wanneer van hunne zijde de eigenaren slechts zorg voor den eigendom hebben;

dat adressant alzoo meent, dat Burg. en Weth., door implicité te ontkennen, dat de eigenaars van graven op gesloten kerkhoven regt hebben om zelve behoorlijk te voorzien in het onderhoud daarvan, hebben geschonden art. 25 der Begrafeniswet;

dat adressant zich derhalve met vorigen eerbied, uit kracht van art. 115 der Grondwet en art. 153 der gemeentewet, wendt tot Uwe Majesteit met het verzoek, dat het Uwe Majesteit moge behagen:

1°. te beslissen dat door het aangehaalde besluit van Burg. en Weth. der gemeente Arnhem, is geschonden art. 25 der wet van 10 April 1869 (*Stbl.* n°. 65);

2°. mitsdien dat besluit te vernietigen,”

Burg. en Weth. van Arnhem, op dat adres gehoord, hebben bij eene breedvoerige missive, dd. 27 Aug. ll., vóór alles er op gewezen, dat, naar hun inzien althans, aan een gunstige beschikking niet zou te denken zijn, reeds alleen omdat de adressant „niet voor zich zelven uit door hem beweerd regt iets vraagt,” maar dat doet „ten name en ten behoeve van anderen,” en dat „alle bewijs omtrent bestaan en omvang van” de beweerde regten dier anderen” ontbreekt. Art. 25 voornoemd had, zeggen zij verder, in de afwijzende beschikking niet moeten zijn vermeld. Noch dat, noch eenig ander artikel der wet van 10 April 1869, heeft iets met de zaak te maken, zeggen zij: want het geldt hier eene begraafplaats, die reeds ongeveer zeven jaren vóór de invoering dier wet gesloten was, en waarop die wet alzoo niet geacht zou kunnen worden van eenigen invloed te zijn. Ten deze, beweren zij, geldt alleen het decreet van 23 Prairial an XII en daaraan kan, naar de missive in het breede betoogt, geen regt ontleend worden als hier beweerd wordt. In welke bewoordingen onder de werking van dat decreet terreinen zoogenaamd „verkocht” mogen zijn, daarmede is in werkelijkheid niets anders kunnen verkregen worden dan „een regt om, met uitsluiting van anderen, op de afgestane plaats te mogen begraven, zoolang de begraafplaats hare bestemming behoudt.” Meer niet en „geen regt” zoo besluit de missive, „kan gedacht worden, dat aanspraak zou geven om het gemeentebestuur te noodzaken toegang te verleenen om op een gesloten begraafplaats te werken en naar eigen inzigt vernieuwingen of herstellingen aan te brengen.”

Ged. Staten van Gelderland, die zich overigens met die beschouwingen van het gemeentebestuur in substantie verklaren te vereenigen, wijzen er echter in hun advies, dd. 16 Sept. ll., op, „dat hier niet is ingesteld een hooger beroep van eene afwijzende beschikking, en dan ook geen sprake kan zijn van een uitspraak in hooger beroep als in een administratief-regterlijk geschil, waartoe de wet immers geene aanleiding geeft; maar dat het hier alleen geldt een verzoek om vernietiging van een besluit van een gemeentebestuur wegens strijd met de wet, zoodat het verzoek daartoe slechts kan worden beschouwd als eene aanleiding voor de regering om in het belang der wet, zoo noodig, tusschen beiden te treden.”

Van den adressant is bij deze afd., nadat tot het indienen van productie een verlenging van termijn door hem was gevraagd en verkregen, medio Nov. ll. het berigt ontvangen, dat hij van overlegging van stukken, immers vooralsnog, afzag.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Veertigste Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 17 *December* 1879.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. VAN REENEN.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff,
Mr. J. Heemskerk Azn.

Referendarissen, Mr. L. P. Op den Hooff en Mr. G. J. Roijaards.

I. De VOORZITTER. Is ingekomen eene missive van *W. Donker, te Meppel, houdende kennisgeving, dat hij intrekt zijn beroep van een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente, waarbij hem vergunning is geweigerd tot het oprigten eener bewaarplaats van buskruid op een pand aan de Eerste Hoofdstraat.*

Wordt besloten de verdere behandeling van dit beroep uit te stellen.

[Ten gevolge van een gelijk adres, door W. Donker, aan den Koning gerigt, heeft de Minister van Waterstaat enz., bij missive van 22 December jl., den Raad van State verzocht hem de stukken tot deze zaak betrekkelijk, alsnu terug te zenden.]

II. Door den VOORZITTER wordt voorlezing gedaan van de volgende Koninklijke besluiten:

1o. van 30 November 1879, no. 14, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *Chr. van Alphen, de wed. Roovers en G. Hoppenbrouwers, allen wonende te Rijsbergen, tegen een besluit van Ged. Staten van Noordbrabant van* 8 *November* 1878, *G*, *no.* 44 *a, waarbij is afgewezen hunne reclame tegen den ligger der openbare wegen en voetpaden in de gemeente Rijsbergen.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 347).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door Chr. van Alphen, de weduwe Roovers

en G. Hoppenbrouwers, allen wonende te Rijsbergen, tegen een besluit van Gedep. Staten van Noordbrabant van 8 November 1878, G, nº. 44*a*, waarbij is afgewezen hunne reclame tegen den ligger der openbare wegen en voetpaden in de gemeente Rijsbergen;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 5 November 1879, nº. 50;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 27 November 1879, nº. 6, afd. Wat. A.;

Overwegende:

dat op den genoemden ligger, zooals die door den gemeenteraad is opgemaakt, onder anderen onder nº. 29 voorkomt een voetpad, genaamd "het Brandslootpad," loopende van het Laagstraatje over perceel sectie H, nº. 584, eigendom van Van Alphen, dáár met eenen vonder de Brandsloot overgaande, vervolgens Zuidwestwaarts strekkende over nº. 654 en het aan de weduwe Roovers en hare kinderen toebehoorende nº. 650, voorts doorsnijdende den openbaren weg, genaamd "de Hofdreef," daarna over perceel nº. 838 en het aan Hoppenbrouwers toebehoorend perceel nº. 621, uitkomende op eene openbare straat, genaamd "de Oude Baan," op een vijf-en-twintigtal meters van den grooten weg van Brussel naar Amsterdam;

dat adressanten de afvoering van dit pad van den ligger hebben verzocht, bewerende, dat het bij het perceel sectie H, nº. 828, zou doodloopen;

dat Ged. Staten dit beweren onjuist verklaard, en den ligger ongewijzigd hebben vastgesteld;

dat adressanten nu van Ons de wijziging van den ligger hebben gevraagd, bewerende, dat voor dit voetpad geene behoefte, noch gemak voor het publiek, veelmin eenig openbaar nut, bestaat; dat het publiek niet ongestoord gebruik van het pad heeft gemaakt, daar enkele eigenaars reeds in 1872 het gebruik van het pad hebben verboden, en dat, zoo al daarvan gebruik is gemaakt, dit dan geschied is bij gedoogen; dat het voetpad bij het kadaster niet bekend is en dat sedert 1874 het bij het Laagstraatje door een hek is afgesloten, terwijl ook de vonder niet meer bestaat bezuiden dat perceel; dat ook perceel nº. 650 sints jaren aan den kant van de sloot door een hek is afgesloten;

Overwegende:

dat reeds den naam, waaronder het bedoelde pad bekend staat, "Brandslootpad," doet denken, dat het tot gemeene dienst van allen bestemd is; dat het pad eene doorgaande verbinding daarstelt van het Laagstraatje met de Hofdreef en de Oude Baan en door de laatste tevens met den Rijksweg van Brussel naar Amsterdam, en dat het mede dient om de bewoners der dorpsstraat toegang te geven tot de Brandsloot, waarvan het water voor een groot deel der bewoners van de Laagstraat onmisbaar is;

dat het pad vóór Maart 1872 op het perceel nº. 584 door heggen afgebakend was en dat toen in het voetpad tusschen de perceelen nº. 584 en 654 een vonder over de Brandsloot was gelegen;

dat de tegenwoordige eigenaar van perceel 584 wél de heg heeft uitgeweid en het voetpad heeft afgesloten, maar dat daaruit niets valt af te leiden, omdat het ge-

meentebestuur die handelingen slechts heeft toegelaten in afwachting van hetgeen omtrent de openbaarheid van het pad beslist zou worden bij den op te maken ligger;

dat de zoo even gemelde vonder over de Brandsloot door het gemeentebestuur werd onderhouden, ook vóór dat de gemeente den eigendom van het perceel no. 584 had verkregen, en dat alleen de afsluiting van het pad op dat perceel, nadat dit door de gemeente verkocht was, de reden is geweest, waarom in de laatste jaren door de gemeente tijdelijk niets meer aan het onderhoud van dien vonder is gedaan;

dat verscheidene perceelen door middel van vonders uitweg hebben over de Brandsloot op het pad, en dat het niet wel aannemelijk is, dat de eigenaars dier perceelen zich het vrij kostbare onderhoud van eenen vonder zouden getroosten, indien zij daardoor niet in verbinding kwamen met eenen openbaren weg;

dat het langdurig bestaan van het pad niet is tegengesproken en dat het ook voorkwam op den ligger, opgemaakt ingevolge het Provinciaal Bijblad van 1869 (no. 110);

dat onder die omstandigheden de openbaarheid van het pad in geschil genoegzaam bewezen kan geacht worden;

Gezien het Provinciaal Reglement op de openbare wegen en voetpaden in de provincie Noordbrabant van 8 Julij 1874, goedgekeurd bij Ons besluit van 25 Julij 1874, no. 23 (Provinciaal blad no. 21);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te handhaven het bestreden besluit van Ged. Staten van Noordbrabant en het daartegen ingesteld beroep ongegrond te verklaren.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 30 November 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
G. J. G. Klerck.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Alewijn.

2o. van 30 Nov. 1879, no. 15, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *G. Trijters, landbouwer te Rijsbergen, tegen een besluit van Ged. Staten van Noordbrabant, van* 8 *Nov.* 1878, *G, no.* 41*d, waarbij is afgewezen eene reclame tegen den ligger der openbare wegen en voetpaden in de gemeente Rijsbergen enz.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in aargang 1879, bl. 347).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door Gerardus Trijters, landbouwer te Rijsbergen, tegen een besluit van Ged. Staten van Noordbrabant van 8 Nov. 1878, G, n°. 41*d*, waarbij is afgewezen zijne reclame tegen den ligger der openbare wegen en voetpaden in de gemeente Rijsbergen, voor zoover het na te melden pad betreft;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 5 November 1879, no. 50;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 27 November 1879, n°. 6, Afd. Wat. A.;

Overwegende:

dat op genoemden ligger, zooals die door den gemeenteraad is opgemaakt, onder anderen onder n°. 26 voorkomt een voetpad, genaamd „het Oude Kerkpad" (Oostelijk gedeelte), loopende van de Kerkakkerstraat tot de Konijnstraat, over de perceelen H, n°s. 437, 441, 442, 463, 462, 728 en 451;

dat de adressant de afvoering van dit pad van den ligger heeft verzocht, bewerende dat het pad in het openbaar belang niet noodig is en alzoo niet kan worden geacht te zijn bestemd tot gemeene dienst van allen;

dat Ged. Staten daartegen hebben verklaard, dat het voetpad reeds bestaat sints het midden der 17e eeuw, als dienende tot toegang naar een noodkerk, waarin toen de godsdienstoefening der Roomsch-Katholieken gehouden werd, dat het daarin is blijven bestaan als verbinding van verschillende gedeelten der gemeente, en dat het ten allen tijde voor het openbaar verkeer is bestemd geweest;

dat zij mitsdien de reclame ongegrond hebben verklaard en den ligger ongewijzigd hebben vastgesteld;

dat de adressant nu van Ons wijziging van den ligger heeft gevraagd, bewerende dat er aan het pad geene behoefte bestaat en dat het gebruik daarvan voor het publiek geen nut of gemak zou opleveren;

Overwegende:

dat het bedoelde voetpad schijnt te zijn ontstaan door de kerkgangers die in de 17e eeuw eene in dat gedeelte der gemeente gelegen noodkerk bezochten;

dat het gebruik van het pad echter heeft opgehouden toen die noodkerk is opgeheven;

dat het pad gaat midden door een smal blok, „de Kerkakkers" genaamd, waarin slechts weinige perceelen lands gelegen zijn en dat van alle zijden door drie openbare wegen omgeven is, terwijl de enkele huizen, die men in dat blok vindt staan, allen onmiddelijk aan een der drie gezegde openbare wegen grenzen;

dat welligt bij gedoogen van het pad gebruik gemaakt kan zijn, maar dat er geen enkel bewijs is, dat het een openbaar karakter heeft en geacht moet worden tot gemeene dienst van allen bestemd te zijn;

Gezien het prov. reglem. op de openbare wegen en voetpaden in de prov. Noordbrabant van 8 Julij 1874, goedgekeurd bij Ons besluit van 25 Julij 1874, n°. 23 (*Provinciaal blad* n°. 21);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met vernietiging van het bestreden besluit van Ged. Staten van Noordbrabant, voor zooveel betreft het onder n°. 26 op den ligger voorkomende „Oude Kerkpad," te bepalen, dat dit pad van den ligger moet worden afgevoerd.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 30 November 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
G. J. G. KLERCK.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

3o. van 30 November 1879, n°. 16, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *Mr. H. A. D. van der Meer, te Breda, tegen een besluit van Ged. Staten van Noordbrabant van* 8 *November* 1878, *G, n°.* 41*c, waarbij is afgewezen zijne reclame tegen den ligger der openbare wegen en voetpaden in de gemeente Rijsbergen.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in jaargang 1879, bl. 347.)

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door Mr. H. A. D. van der Meer te Breda, tegen een besluit van Ged. Staten van Noordbrabant van 8 November 1878, G, n°. 41*c*, waarbij is afgewezen zijne reclame tegen den ligger der openbare wegen en voetpaden in de gemeente Rijsbergen;

Den Raad van State, Afd. voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 5 November 1879, n°. 50;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 27 November 1879, n°. 6, afd. Wat. A.;

Overwegende:

dat op genoemden ligger, zooals die door den gemeenteraad is opgemaakt, onder

n°. 1 en 4 voorkomen twee wegen toebehoorende aan adressant, loopende over de perceelen Sectie A, n°. 151 en 247 en over no. 256;

dat de adressant de afvoering dezer wegen van den ligger heeft verzocht, beweerende, dat de weg over perceel n°. 256 alleen dient ten gerieve der landerijen in den omtrek gelegen en dat de weg over de perceelen n°. 151 en 247 nooit een openbare weg is geweest en door den vorigen eigenaar van die perceelen in 1848 is daargesteld;

dat Ged. Staten niettemin de beide wegen op den ligger hebben gehandhaafd op grond dat de laatstgenoemde weg deel uitmaakt van den weg, die het dorp Rijsbergen met Sprundel verbindt. terwijl de eerstgenoemde een gedeelte is van den weg van Sprundel naar Breda, zoodat beide wegen krachtens art. 2 1a b van het reglement op den ligger moeten vermeld worden; dat verder de omstandigheid, dat in het gedeelte weg, onmiddelijk aansluitende aan de wegen over de perceelen van den adressant, twee bruggen zijn gelegen, die door de gemeente zijn onderhouden, duidelijk aantoont, dat de bedoelde wegen tot gemeene dienst van allen bestemd zijn;

dat de adressant nu van Ons wijziging van den ligger heeft gevraagd;

Overwegende:

dat Ged. Staten ten onregte den weg, loopende over het perceel n°. 256, hebben aangemerkt als een gedeelte van den weg van Sprundel naar Breda; dat het niet aannemelijk is dat van dezen weg gebruik zal gemaakt worden om van Sprundel naar Breda te gaan, aangezien er een betere weg bestaat, die belangrijk korter is;

dat de weg, loopende over de perceelen n°s. 151 en 247, inderdaad eerst voor eenige jaren schijnt te zijn aangelegd; dat zulks bevestigd wordt zoo door verklaringen van ingezetenen, waaronder oud-leden van het gemeentebestuur, als door de inzage der vroegere kaarten, waarop die weg niet voorkomt en dat hij voor de verbinding tusschen Rijsbergen en Sprundel niet onmisbaar is, aangezien daardoor een betere weg is over de Russche baan en door de Ettensche heide;

dat de grond, ontleend aan het bestaan der twee bruggen over den Bijloop en de Turfvaart, in deze niets kan bewijzen, vooreerst omdat die bruggen hebben bestaan lang vóór dat de weg over de perceelen n°. 151 en 247 was daargesteld, ten tweede omdat het onderhoud der bruggen door de gemeente het gevolg is van Ons besluit van 7 November 1869, n°. 28, waarbij de zorg voor de instandhouding der Turfvaart verklaard is, op Burg. en Weth. van Rijsbergen te rusten, en ten derde omdat de weg, die over de twee bedoelde bruggen loopt, verbinding daarstelt tusschen Sprundel en Zundert en de bruggen ten behoeve dier verbinding kunnen gemaakt zijn;

dat er alzoo geen bewijs is bijgebragt, dat de bedoelde wegen voor de gemeene dienst van allen bestemd zijn;

Gezien het Provinciaal Reglement op de openbare wegen en voetpaden in de provincie Noordbrabant van 8 Julij 1874, goedgekeurd bij Ons besluit van 25 Julij 1874, n°. 23 (*Provinciaal blad* n°. 21);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met vernietiging van het bestreden besluit van Ged. Staten van Noordbrabant, te bepalen, dat de twee boven omschreven wegen, loopende over de perceelen sectie A,

n°s. 151 en 247 en over n_o. 256 derzelfde sectie, van den ligger moeten worden afgevoerd.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 30 November 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
G. J. G. KLERCK.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

4°. van 30 November 1879, n°. 17, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *C. Rens, bouwman, wonende te Rijsbergen, tegen een besluit van Ged. Staten van Noordbrabant, van* 8 *November* 1878, *G, n°.* 41*b., waarbij is afgewezen zijne reclame tegen den ligger der openbare wegen en voetpaden in de gemeente Rijsbergen.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 347).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door Cornelis Rens, bouwman, wonende te Rijsbergen tegen een besluit van Ged. Staten van Noordbrabant van 8 November 1878, G, n°. 41*b*, waarbij is afgewezen zijne reclame tegen den ligger der openbare wegen en voetpaden in de gemeente Rijsbergen;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van den 5 November 1879, n_o. 50';

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 27 November 1879, N_o. 6, Afd. Waterstaat A.;

Overwegende:

dat op genoemden ligger, zooals die door den Gemeenteraad is opgemaakt, onder anderen onder no. 27 voorkomt „het Hooge pad" loopende over de perceelen sectie H, n°. 498, 499*a* en 500;

dat de adressant de afvoering van dit pad van den ligger heeft verzocht, bewerende, dat het niet tot gemeene dienst van allen bestemd is en dat de eigenaar van het pad eenige jaren geleden van de puie van het gemeentehuis heeft laten aflezen, dat het gebruik van dat voetpad verboden was;

dat Ged. Staten niettemin het pad op den ligger hebben gehandhaafd op grond dat het eene verbinding zou daarstellen van de Konijnstraat met den Rijksweg van

Rijsbergen naar Breda; dat het sints onheugelijke jaren heeft bestaan en voor het openbaar verkeer moet worden onmisbaar geacht;

dat de adressant nu van Ons wijziging van den ligger heeft gevraagd;

Overwegende:

dat in het Konijnstraatje niet meer dan twee huisjes staan, zoodat het belang van het publiek bij het gebruik van het daarheen leidend voetpad niet kan geacht worden groot te zijn;

dat het voetpad ligt tusschen twee publieke wegen, die beiden op den Rijkssteenweg naar Breda uitkomen; dat de lengte van het pad van het Konijnstraatje tot den Rijksstraatweg is 303 meters, terwijl de weg van den ingang van het voetpad, loopende steeds over de bestaande wegen door het dorp, tot het punt waar het voetpad op den Rijkssteenweg komt, is 473 meters, dus zeer weinig langer;

dat het voetpad is een vervolg van het pad, loopende over het land van Trijters, zoodat er geen gebruik meer van zal kunnen gemaakt worden, wanneer „het Oude Kerkpad" van den ligger zal zijn afgenomen;

dat in allen geval het gemeentebestuur geen enkel bewijs heeft bijgebragt, dat het hier bedoelde voetpad zou zijn een openbaar pad tot gemeene dienst van allen bestemd;

Gezien het Provinciaal Reglement op de openbare wegen en voetpaden in de provincie Noordbrabant van 8 Julij 1874, goedgekeurd bij Ons besluit van 25 Julij 1874, no. 23 (*Provinciaal blad* no. 21);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met vernietiging van het bestreden besluit van Ged. Staten van Noordbrabant, te bepalen, dat het onder n°. 27 op den ligger voorkomende „Hooge pad" daarvan moet worden afgevoerd.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 30 November 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
G. J. G. Klerck.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Alewijn.

5°. van 1 December 1879, n°. 32, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *P. Slothouwer te Tiel, tegen een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente van* 23 *Julij* 1879, *waarbij aan J. W. Egberts vergunning is verleend, om in het perceel, kadastraal bekend sectie E, n°.* 353, *in de Klijbergsche straat, te Tiel eene spekrookerij op te rigten.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 465.)

Het besluit luidt aldus:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door P. Slothouwer, te Tiel, tegen een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente van 23 Julij 1879 waarbij aan J. W. Egberts vergunning is verleend om in het perceel kadastraal bekend sectie E n°. 353, in de Klijbergsche straat, te Tiel, eene spekrookerij op te rigten;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van den 19 November 1879, n°. 93;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 28 November 1879, n°. 35, afd. Handel en Nijverheid;

Overwegende:

dat J. W. Egberts bij request, gedagteekend 14 Julij 1879, aan het gemeentebestuur van Tiel, vergunning heeft gevraagd voor de boven omschreven inrigting;

dat tegen de inwilliging van het verzoek bezwaren van onderscheiden aard zijn ingebragt door P. Slothouwer, verwer en behanger, bewoner van het naast aangelegen pand, alsmede door andere eigenaars en bewoners van naburige perceelen;

dat Burg. en Weth. van Tiel, niettemin op 23 Julij ll. de gevraagde vergunning hebben verleend, onder voorwaarde dat de schoorsteen zal moeten gemaakt worden onder toezigt en goedkeuring van den gemeente-architect, voorts dat de inrichting des nachts niet in werking zal zijn;

dat, toen de concessionaris onmiddelijk daarop met de exploitatie der bewuste inrigting was aangevangen, P. Slothouwer in dd. 5 Augustus daaraanvolgende de intrekking dier vergunning van Ons heeft gevraagd, bewerende, dat de inrigting door verspreiding van zwaren rook eenen ondragelijken last veroorzaakt aan de gansche omgeving, dat de verwwaren en behangselpapieren, in zijn huis voorhanden, er door worden bedorven en dat de gezondheid der naburen er door benadeeld wordt;

Overwegende:

dat Burg. en Weth. van Tiel, op dit adres gehoord, hebben verklaard, dat hun, nu de inrigting in werking is, in strijd met hunne verwachting gebleken is, dat de uitoefening der spekrookerij eenen rook veroorzaakt, die bij stil weder de geheele straat vult en naar alle zijden heen, langs openstaande deuren en ramen, de woningen binnendringt; dat die rook werkelijk het schilderwerk en het behangselpapier van den adressant aantast, zwart maakt en bederft; dat rook en stank voor de bewoners der naburige huizen hinderlijk, zoo niet ondragelijk zijn;

dat in dit geval niet door het stellen van voorwaarden aan de gevreesde nadeelen kan worden tegemoetgekomen, daar het bij eene spekrookerij de bedoeling is den rook zoo lang mogelijk te behouden en niet te verbranden of snel te doen opstijgen;

dat het niet kan aangaan eene inrigting, die zooveel schade aan eigendommen en bedrijven en hinder van ernstigen aard veroorzaakt, in de bebouwde kom der gemeente toe te laten;

Gezien de wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* n°. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met vernietiging van het bestreden besluit van Burg. en Weth. van Tiel. van 23 Julij ll., te verklaren dat geene vergunning voor de uitoefening der bedoelde spekrookerij kan worden verleend.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 1 December 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
G. J. G. Klerck.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Alewijn.

6°. van 4 December 1879, n°. 28, houdende beschikking op het hooger beroep van *G. Karsten, te Kolderveen, tegen een besluit van Ged. Staten van Drenthe van 25 April* 1879, *n°.* 3, *waarbij zijne bezwaren tegen den door den Raad der gemeente Nijeveen voorloopig vastgestelden ligger van voetpaden in die gemeente zijn afgewezen.* (Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, blz. 459.)

Het besluit luidt aldus:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op het hooger beroep van G. Karsten, te Kolderveen, tegen een besluit van Ged. Staten van Drenthe van 25 April 1879 n°. 3, waarbij zijne bezwaren tegen den door den Raad der gemeente Nijeveen voorloopig vastgestelden ligger van voetpaden in die gemeente zijn afgewezen;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 12 November 1879, n°. 61;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 1 December 1879, n°. 9, afd. Waterstaat A.;

Overwegende:

dat de Raad der gemeente Nijeveen bij herziening, overeenkomstig art. 10 van het Provinciaal reglement op de wegen en voetpaden in de provincie Drenthe, op 3 Januarij ll. voorloopig heeft vastgesteld eene tabel van de voetpaden in die gemeente, waarop onder anderen gebragt is het zoogenaamde Molenpad, zijnde een zandvoetpad strekkende van de Nijeveensche Grift naar Kolderveen, eerst in Westelijke en dan in Noordelijke rigting tot aan den straatweg te Kolderveen;

dat adressant over wiens eigendommen een deel van dat Molenpad loopt tegen die tabel bezwaar heeft ingebragt bij Ged. Staten, bewerende dat dit voetpad geen openbaar voetpad is en zijne eigendommen in elk geval niet met den onderhoudslast van een gedeelte van dat pad zijn bezwaard, verzoekende Ged. Staten mitsdien die tabel niet vast te stellen, in elk geval de eigendommen van hem, adressant, daarop niet te vermelden, als bezwaard met den onderhoudslast van een gedeelte van dit pad;

dat Ged. Staten bij hun bovenvermeld besluit zijn verzoek hebben afgewezen en adressant nu verzoekt dat hunne beslissing door Ons moge worden vernietigd;

dat het bedoelde voetpad niet voorkomt op de eerste tabel na het in werking treden van het reglement op de wegen en voetpaden, goedgekeurd bij Ons besluit van 5 Augustus 1868, no. 55, opgemaakt;

dat echter art. 6 van dat reglement voorschrijft dat, wanneer na het vaststellen der tabellen noodzakelijkheid bestaat om een weg, voetpad of voorwerp op de tabel te brengen, er eene suppletoire tabel moet worden opgemaakt; dat deze bepaling is algemeen, onverschillig uit welke oorzaak die noodzakelijkheid is ontstaan, en dus niet, zooals adressant beweert, uitsluitend van toepassing is wanneer nieuwe wegen of voetpaden zijn aangelegd;

dat het Molenpad thans op de tabel gebragt sinds langen tijd bestaat;

dat het is erkend, dat in de vorige eeuw aan dat pad op het perceel, thans bij het kadaster bekend onder sectie E, n_0. 491, een molen en eene grutterij hebben gestaan; dat alzoo destijds dat pad door het publiek gebruikt werd;

dat nadat in 1802 de grutterij en in 1814 de molen van daar naar elders waren verplaatst, het pad bij voortduring door het publiek is gebruikt en als een gedeelte van het voetpad van Kolderveen naar Meppel, vooral voor de inwoners van Kolderveen en Giethoorn dienende is;

dat het openbaar karakter van dit pad wordt bevestigd door het feit, dat in een ontwerp-reglement voor den polder Kolderveen door de vergadering van ingelanden van dien polder opgemaakt, de bepaling werd opgenomen, dat in het onderhoud van de vonders in het pad door den polder zou worden voorzien en dat vervolgens de Provinciale Staten bij het reglement voor de vereenigde polders Nijeveen en Kolderveen, goedgekeurd bij Ons besluit van 28 Januarij 1863, n_0. 73, het onderhoud dier vonders aan het bestuur van dat waterschap hebben opgedragen zonder dat het blijkt dat daartegen door iemand bezwaar is gemaakt; dat alzoo dit pad, als bestemd en dienende tot openbaar gebruik, teregt op de tabel der voetpaden is gebragt;

dat wat de verpligting tot onderhoud betreft, wel is beweerd dat enkele malen één der eigenaars, over wier gronden het pad ligt, daaraan eenig onderhoudswerk heeft doen verrigten, maar dat niet is gebleken dat, veelmin op welken grond, die eigenaars tot dat onderhoud zouden zijn verpligt;

dat ook behalve door adressant door enkele anderen van die eigenaars die verpligting wordt betwist;

dat mitsdien, alzoo het niet blijkt, dat er onderhoudspligtigen zijn die bij de invoering van het reglement op de wegen en voetpaden met het onderhoud van dat pad belast waren volgens art. 11 alinea 2 van dat reglement de gemeente tot dat onderhoud is verpligt en de tabel dus in dien zin behoort te worden gewijzigd;

Gezien het reglement op de wegen en voetpaden in de provincie Drenthe, goedgekeurd bij Ons besluit van 5 Augustus 1868, n°. 55 (*Provinciaal blad* 1868, n°. 31) en het reglement op het waterschap „de vereenigde polders Nijeveen en Kolderveen", goedgekeurd bij Ons besluit van 28 Januarij 1863, n°. 73 (*Provinciaal blad* 1863, n°. 2) en gewijzigd bij besluit dier Provinciale Staten, goedgekeurd bij Ons besluit van 26 September 1876, n°. 2 (*Provinciaal blad* 1876, n°. 56);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met wijziging van het besluit van Ged. Staten van Drenthe van 25 April ll., n°. 3, te bepalen, dat op de daarbij vastgestelde tabel als onderhoudspligtige van de negen panden van het zandvoetpad strekkende van de Nijeveensche Grift naar Kolderveen, in plaats van de eigenaars der perceelen, waarover dat pad loopt, behoort te worden aangewezen de gemeente Nijeveen;

voorts met die wijziging de vaststelling der genoemde tabel te bekrachtigen.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 4 December 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
G. J. G. KLERCK.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Een en veertigste Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 24 *December* 1879.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff,
Mr. J. Heemskerk Azn.

Referendarissen: Mr. L. P. Op den Hooff en Mr. G. J. Roijaards.

I. Door den Voorzitter wordt voorlezing gedaan van de volgende Koninklijke besluiten:

1°. van 29 November 1879 (*Stbl.* n°. 204), houdende *bekrachtiging van het besluit van Ged. Staten van Friesland, dd.* 14 *Augustus* 1879, 2e *afd., n°.* 50, *waarbij de toelating van Egge Pieters Pieterzen, als lid van den gemeenteraad te Menaldumadeel, is verklaard te zijn in strijd met de wet.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 419).

De *Staats-Courant* van 14/15 December 1879, n°. 292, bevat het volgend rapport:

Lit. P.

Afdeeling
Binnenlandsch Bestuur.

Berigt op kantbeschikking van 12 November jl., n°. 23, betreffennde: verkiezing te Menaldumadeel.

Aan den Koning.

's Gravenhage, 25 *November* 1879.

Eerbiedig wordt Uwer Majesteit hierbij weder aangeboden het mij om berigt en raad toegezonden advies van den Raad van State, afdeeling voor de geschillen van bestuur, van 5 dezer, no. 80, betreffende het hooger beroep van den gemeenteraad van Menaldumadeel tegen het besluit van Ged. Staten van Friesland tot niet-toelating

van E. Pieters Pieterzen als raadslid. Bij dit advies is een ontwerp-besluit gevoegd, luidende als volgt:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, bij adres dd. 25 Augustus 1879 ingesteld door den gemeenteraad van Menaldumadeel, van het besluit van Ged. Staten van Friesland van 14 Augustus 1879, 2e afdeeling, n°. 50;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van den 5 November 1879, n°. 80;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van

Overwegende:

dat bij de opening der stembriefjes voor de verkiezing van vier raadsleden, ingeleverd op 16 Julij 1879, in de bussen aanwezig gevonden zijn 265 stembriefjes;

dat het bureau van stemopneming twee daarvan van onwaarde heeft verklaard; het eene, omdat het was in blanco, en het andere, als bevattende den naam van den kiezer;

dat van de 263 geldige stemmen bleken verkregen te hebben:

de heer P. F. de Vries . . . . 184 stemmen,
" " J. L. Dijkstra . . . . 182 "
" " E. L. baron thoe Schwartzenberg en Hohenlansberg. . 160 " en
" " Egge Pieters Pieterzen . . . . 132 "

terwijl de overige stemmen over een reeks andere personen verdeeld waren;

dat het bureau van stemopneming mitsdien genoemde vier heeren, als hebbende de volstrekte meerderheid (132) op zich vereenigd, zonder dat daartegen door de aanwezige kiezers bezwaar was ingebragt, tot leden van den raad verkozen heeft verklaard;

dat de raad van Menaldumadeel in zijne zitting van 5 Augustus daaraanvolgende, na onderzoek der geloofsbrieven, de vier genoemde heeren met algemeene stemmen heeft toegelaten, wat den laastgenoemde betreft, na voorafgaande opening van het pakket, waarin de twee van onwaarde verklaarde stembilletten besloten waren en na daarbij bevonden te hebben, dat het eene dier billetten in blanco was en dat het andere "vastgehecht was aan den oproepingsbrief, gerigt aan den kiezer Tjeerd Sijes Bosch te Deinum, die op de lijst van kiezers, welke op den 15 Julij bevorens een stembriefje hadden ingeleverd, onder n°. 47 voorkwam";

dat Gedep. Staten van Friesland, ambtshalve, bij hun aangevallen besluit, in den hoofde dezes vermeld, die toelating van den heer Egge Pieters Pieterzen verklaard hebben te zijn in strijd met de wet, uit overweging, dat art. 61 der kieswet wel van onwaarde verklaart de stembriefjes, die onderteekend zijn, doch niet die "welke den naam van den kiezer bevatten"; dat er derhalve niet 263, doch 264 geldige stemmen waren uitgebragt, en dat mitsdien de genoemde persoon, die slechts 132 stemmen

had erlangd, niet op zich had vereenigd de volstrekte meerderheid (133) der uitgebragte stemmen;

en dat de gemeenteraad van Menaldumadeel bij zijn bovenvermeld adres nu van Ons verzoekt de vernietiging van dat besluit,

1o. als gevende eene onjuiste uitlegging en toepassing van art. 61 der kieswet; en

2o. subsidair, als genomen praematuur, zonder onderzoek van de feitelijke vraag, of bij het billet in geschil, niet welligt mede op den toegelatene E. Pieters Pieterzen is gestemd;

Overwegende:

dat het voorstel tot invoeging der woorden: „die onderteekend zijn," in art. 61 der kieswet in de zitting van de Tweede Kamer der Staten-Generaal van 13 Junij 1850 is aangenomen, nadat het eenerzijds toegelicht en verdedigd, anderzijds, en dit ook door de Regering, bestreden was als bepaaldelijk ten doel hebbende om — in navolging van het elders bestaande voorschrift: les bulletins dans lesquels le votant se ferait connaître, sont nuls, — het geheim der stemming zooveel doenlijk in bescherming te nemen tegen onregtmatigen invloed en te stellen buiten contrôle;

dat aan de alzoo onbetwistbare bedoeling dier woorden zou worden te kort gedaan, bijaldien zij letterlijk opgevat werden en beperkt tot zóó engen zin, dat alleenlijk die kenbaarmaking van des kiezers naam, die bij wijze van teekening onder aan het stembillet mogt geschieden, dit ongeldig zou maken;

dat zoo dan ook, naar des wetgevers voorschrift — zal dit bij zijne uitvoering den waarborg en de bescherming geven, die bij zijne uitvaardiging zijn beoogd — van onwaarde behoort te worden verklaard zoodanig stembillet als waarvan in deze de rede is, hetwelk, blijkens onderzoek, door den Raad van State (afdeeling voor de geschillen van bestuur) gedaan, met des kiezers adres en oproepingsbrief één onafgescheiden geheel uitmaakt en als van dien kiezer afkomstig even goed herkenbaar is, als ware diens naam, in stede van er vóór, er onder vermeld;

dat alzoo de van-onwaarde-verklaring van bedoeld billet door het bureau van stemopneming ten onregte door Ged. Staten geoordeeld is te zijn in strijd met de wet;

Gezien art. 61 der kieswet en art. 37 der gemeentewet;

Hebben goedgevonden en verstaan:

met vernietiging van het aangevallen besluit van Ged. Staten van Friesland dd. 14 Augustus 1879, 2e afd., no. 50, te bekrachtigen het besluit van den Raad der gemeente Menaldumadeel van 5 Augustus bevorens, waarbij E. Pieters Pieterzen als lid van dien Raad is toegelaten.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State. Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Blijkens dit ontwerp-besluit geldt het hier de vraag, of een stembillet, in strijd met de bedoeling niet afgescheiden van den oproepingsbrief waarmede het den kiezer is toegezonden, als geldig kan worden aangemerkt.

De afdeeling van den Raad van State beantwoordt die vraag ontkennend. Ik kan mij met dit gevoelen niet vereenigen.

Art. 61 der kieswet verklaart van onwaarde de stembilletten die onderteekend zijn. De afdeeling van den Raad van State leidt uit de geschiedenis dezer bepaling af, dat zij strekt om het geheim van 's kiezers naam te beschermen. Dit is juist, maar wettigt niet de bewering, dat ook de stembilletten die op eenigerlei wijze den naam des kiezers kunnen verraden, van onwaarde zouden zijn. Integendeel, de wetgever heeft, ten einde zijn doel — bescherming der geheime stemming — te bevorderen, slechts één enkele soort van stembilletten uitgesloten, namelijk die, welke, zoo als art. 61 met zoovele woorden zegt, onderteekend zijn. Uit de in het ontwerp-besluit aangehaalde beraadslaging blijkt, dat men ten opzigte van andere middelen tot verbreking van het geheim der stemming wettelijke regeling onraadzaam achtte.

Voor deze uitlegging bestaat te meer grond, omdat men hier te doen heeft met eene bepaling op de overtreding waarvan de straf van nietigheid is gesteld. Zoodanige bepalingen zijn toch reeds naar algemeene regtsbeginselen, van strenge uitlegging, en dit zal wel bij uitnemendheid moeten gelden bij de beoordeeling van stembilletten, aangezien het bij verkiezingen vóór alles aankomt op den in die billetten uitgedrukten wil der kiezers.

De afdeeling voor de geschillen van bestuur heeft derhalve aan de bedoelde bepaling naar mijn inzien eene min juiste uitlegging gegeven. Al ware echter die uitlegging juist, dan nog zou het onzeker zijn of een stembillet, waarvan de oproepingsbrief niet werd afgescheiden, den naam des kiezers kenbaar maakt. Het is toch zeer wel mogelijk, dat het billet in de bus werd geworpen door een anderen kiezer dan die, aan wien de daaraan verbonden oproepingsbrief is gerigt.

Bij inzage van het billet is gebleken, dat het den naam van Pieters Pieterzen niet bevat. Deze heeft dus van de 264 geldige stemmen slechts 132 op zich vereenigd, zoodat hij als raadslid niet kan worden toegelaten.

Het zou Uwer Majesteit derhalve kunnen behagen het besluit te nemen, hetwelk hierbij eerbiedig in ontwerp wordt overgelegd.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
SIX.

(*Staatsblad no* 204.) *BESLUIT van den* 29 *November* 1879, *houdende bekrachtiging van het besluit van Ged. Staten van* Friesland, *dd.* 14 *Augustus* 1879, 2e *afd.*, *n°.* 50, *waarbij de toelating van* Egge Pieters Pieterzen *als lid van den gemeenteraad te* Menaldumadeel, *is verklaard te zijn in strijd met de wet.*

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, bij adres dd. 25 Augustus 1879 ingesteld door den gemeenteraad van Menaldumadeel, van het besluit van Ged. Staten van Friesland, van 14 Augustus 1879, 2e afdeeling, n°. 50;

Den Raad van State, Afd. voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van den 5 November 1879, no. 80;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 25 November 1879, lit. P, afd. Binnenl. bestuur;

Overwegende:

dat bij de opening der stembriefjes voor de verkiezing van vier raadsleden ingeleverd, op 16 Julij 1879 in de gemeente Menaldumadeel in de bussen aanwezig gevonden zijn 265 stembriefjes;

dat het bureau van stemopneming twee daarvan van onwaarde heeft verklaard, het eene omdat het was in blanco en het andere "als bevattende den naam van den kiezer";

dat van de 263 geldige stemmen bleken verkregen te hebben:

de heer P. T. de Vries . . . . 184 stemmen;
" " J. L. Dijkstra . . . . 182 "
" " T. L. baron thoe Schwartzenberg en Hohenlansberg. . 160 " en
" " Egge Pieters Pieterzen . . . . 132 "

terwijl de overige stemmen over een reeks andere personen verdeeld waren;

dat het bureau van stemopneming mitsdien genoemde vier heeren, als hebbende de volstrekte meerderheid (132) op zich vereenigd, zonder dat daartegen door de aanwezige kiezers bezwaar was ingebragt, tot leden van den raad verkozen heeft verklaard;

dat de raad van Menaldumadeel, in zijne zitting van 5 Augustus daaraanvolgende, na onderzoek der geloofsbrieven, de vier genoemde heeren met algemeene stemmen heeft toegelaten, wat den laatstgenoemde betreft na voorafgaande opening van het pakket, waarin de twee van onwaarde verklaarde stembilletten besloten waren, en na daarbij bevonden te hebben, dat het eene dier billetten in blanco was, en dat het andere "vastgehecht was aan den oproepingsbrief, gerigt aan den kiezer Tjeerd Sijes Bosch te Deinum, die op de lijst van kiezers, welke op den 15 Julij bevorens een stembriefje hadden ingeleverd, onder no. 47 voorkwam";

dat Ged. Staten van Friesland, ambsthalve, bij hun aangevallen besluit, in den hoofde dezes vermeld, die toelating van den heer Egge Pieters Pieterzen verklaard hebben te zijn in strijd met de wet, uit overweging, dat art. 61 der kieswet wel van onwaarde verklaart de stembriefjes, die onderteekend zijn, doch niet die, "welke den naam van den kiezer bevatten" dat er derhalve niet 263, doch 264 geldige stemmen waren uitgebragt, en dat mitsdien de genoemde persoon, die slechts 132 stemmen had erlangd, niet op zich had vereenigd de volstrekte meerderheid (133) der uitgebragte stemmen;

en dat de gemeenteraad van Menaldumadeel, bij zijn bovenvermeld adres, nu van Ons verzoekt de vernietiging van dat besluit,

1o. als gevende eene onjuiste uitlegging en toepassing aan art. 61 der kieswet; en

2°. subsidiair, als genomen praematuur, zonder onderzoek van de feitelijke vraag, of bij het biljet in geschil, niet welligt mede op den toegelaten E. Pieters Pieterzen is gestemd;

Overwegende, dat het biljet, waarvan hier sprake is, niet is onderteekend en derhalve als geldig behoort te worden aangemerkt;

Overwegende, dat dit biljet niet bevat den naam van E. Pieters Pieterzen, en deze derhalve niet heeft verkregen de volstrekte meerderheid der geldige stemmen;

Gezien art. 61 der kieswet. art. 37 der gemeentewet en art. 40 der wet van 21 December 1861 (*Stbl.* no. 129):

Hebben goedgevonden en verstaan:

het besluit van Ged. Staten van Friesland, van 14 Augustus 1879, 2e afd., no. 50, te bekrachtigen.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, dat in het *Staatsblad* en, tegelijk met het rapport van Onzen genoemden Minister, in de *Staatscourant* zal worden geplaatst, en waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 29 November 1879.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
SIX.

Uitgegeven den *veertienden* December 1879.

De Minister van Justitie,
A. E. J. MODDERMAN.

2o. van 3 December 1879, no. 21, houdende beschikking op het beroep van *Dijkgraaf en Hoogheemraden van den Lekdijk Bovendams, van een besluit van Ged. Staten van Utrecht van* 31 *Julij* 1879, *no.* 1, *waarbij wordt bevolen onmiddelijk over te gaan tot eene verhooging van den onder hun beheer staanden dijk.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, blz. 446).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van Dijkgraaf en Hoogheemraden van den Lekdijk Bovendams, van een besluit van Ged. Staten van Utrecht, van 31 Julij 1879, no. 1, waarbij wordt bevolen onmiddelijk over te gaan tot eene verhooging van den onder hun beheer staanden dijk;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord (advies van den 19 November 1879, no. 84);

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, van 29 November 1879, no. 3, Afd. Waterstaat A;

Overwegende:

dat sints onheugelijke jaren de Lekdijk Bovendams, die een groot gedeelte van

Utrecht, Noordholland en Zuidholland tegen overstrooming beveiligt, steeds aanzienlijk hooger was dan de Zuider Lekdijken;

dat echter in de laatste jaren die verhouding is gewijzigd, sedert met Onze goedkeuring eene belangrijke verhooging der Zuider-Lekdijken tot stand kwam;

dat het appellerend collegie, nadat deze verandering was tot stand gebragt, in den jongsten tijd maatregelen heeft beraamd om aan den Lekdijk Bovendams op nieuw een overwigt te verzekeren en te dien einde een plan heeft doen ontwerpen om den dijk in die mate te verhoogen en te verzwaren, dat de kruin eene hoogte zou erlangen, de verhanglijn der rivier volgende, van 10.83 M. + A. P. bij Amerongen, tot 7.12 M. + A. P. van het Klaphek;

dat eene onderhandeling van het Hoogheemraadschap van den Lekdijk Bovendams met de besturen der andere achtergelegene waterschappen is gevoerd, maar tot geene uitkomst bleek te leiden, ten gevolge waarvan Ged. Staten van Utrecht bij hun besluit van 31 Julij 1879 aan genoemd Hoogheemraadschap, als eenig en alleen met het beheer en de zorg van den dijk belast, hebben bevolen onmiddelijk over te gaan tot eene verhooging van dien dijk, als volgt:

a. van Amerongen tot minstens 10.30 M. + A. P. dalende tot het Beusichemsche Veer tot ongeveer 8.90 M. + A. P.;

b. van de spoorwegbrug tot Kuilenburg tot minstens 7.88 M. + A. P., dalende tot aan het Klaphek tot 6.80 M. + A. P.;

dat Ged. Staten dit bevel grondden op de overweging dat, hoewel de staat, waarin de bewuste dijk zich thans bevindt voor omstandigheden, die zich bij open water kunnen voordoen, den noodigen graad van veiligheid aanbiedt, het echter noodig is, dat steeds gezorgd worde, dat de dijk niet lager zij dan de tegenoverliggende waterkeering, omdat voor den dijk, welke het eerst en langdurigst mogt overloopen, daardoor reeds meer gevaar van doorbraak zal ontstaan;

dat het appellerend collegie van dit besluit bij Ons voorziening vragende, aanvoert, dat het bevolen werk niet noodzakelijk is daar toch eenstemmig erkend wordt, dat de dijk, én wat aanleg én wat hoogte betreft, voor alle omstandigheden bij open rivier volkomen voldoende is; dat geene hoogte van eenen dijk is aan te geven, die in ieder geval de hoogte van het door ijs opgestuwde rivierwater zal overtreffen;

dat tegen een gevaar, waarvan de omvang in de verte niet is te berekenen, geene maatregelen als absoluut noodig zijn voor te schrijven; dat in elk geval het thans bevolen werk daartoe ten eenenmale onvoldoende zou zijn;

Overwegende:

dat het niet voldoende moet geacht worden, dat de dijk, waarvan hier spraak is, krachtig genoeg zij om bij open water het rivierwater te keeren;

dat de veiligheid van het achtergelegen land daarenboven eischt, dat ook bij ijsverstopping het gevaar zooveel mogelijk worde gekeerd;

dat al moge de vrees voor ijsverstoppingen door de rivierverbeteringen der laatste tijden verminderd zijn, zij niet is weggenomen; dat het derhalve noodzakelijk moet geacht worden maatregelen te nemen, die strekken om, indien zich zulk eene ramp mogt voordoen, het dan dreigende gevaar te bestrijden;

dat Ged. Staten teregt hebben geoordeeld, dat daartoe een eerste vereischte is, dat

een rivierwaterkeerende dijk ten minste niet lager zij dan de tegenover liggende waterkeering;

dat dit te meer geldt voor den Noorder-Lekdijk om de omstandigheid, dat bij het losgaan der rivieren in den regel zuidwesten winden heerschen, waardoor het water tegen den Noorder-Lekdijk wordt opgezet.

dat om die reden, volgens het oordeel van alle bevoegde deskundigen, de Noorder-Lekdijk, om gelijke mate van veiligheid aan te bieden als de Zuider-Lekdijk, hooger en zwaarder dan deze behoort te zijn en daardoor ook de noodzakelijkheid wordt bevestigd van de meerdere hoogte, volgens het bevel van Ged. Staten aan het gedeelte van den Noorder-Lekdijk beneden de brug te Kuilenburg boven den daartegenover liggenden Zuider-Lekdijk te geven;

dat alzoo de verhooging van den Lekdijk Bovendams, door Ged. Staten bevolen, niet alleen wenschelijk, maar volstrekt noodzakelijk moet geacht worden;

dat er welligt grond is voor het beweren van het Dijksbestuur, dat bij de onzekerheid, tot welke hoogte de rivier achter eene ijsverstopping kan rijzen, die verhooging nog onvoldoende te achten is, maar dat bij eene voorziening krachtens art. 8 der wet van 12 Julij 1855, wel het punt der noodzakelijkheid van een door Ged. Staten bevolen werk door Ons wordt beoordeeld, maar niet kan worden uitgemaakt, dat meer dan het bevolene behoort te worden gedaan, en dat, al neemt men aan, dat om eenen in alle gevallen voldoenden toestand te verkrijgen nog krachtiger maatregelen van voorziening noodig zouden zijn, daaruit volstrekt niet volgt, dat het nu bevolen werk, dat zeer zeker het gevaarlijke van den toestand verminderen zal, als onnoodig beschouwd en nagelaten zou mogen worden;

dat ook het nu bevolene niet belet, dat vervolgens tot verdere verbetering worde overgegaan;

Gezien de wet van 12 Julij 1855 (*Stbl.* n°. 102);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van het besluit van Ged. Staten van Utrecht van 31 Julij ll. n°. 1, het daartegen door het collegie van den Lekdijk Bovendams ingesteld beroep te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 3 December 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
G. J. G. Klerck.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Alewijn.

3°. van 10 December 1879, n°. 21 houdende beschikking op het beroep van *het bestuur van den polder het Nieuwland, onder de Gemeente 's Gravesande, tegen een besluit van Ged. Staten van Zuidholland van* 12/21 *Augustus* 1879, *n°.* 23, *waarbij dat bestuur niet-ontvankelijk is verklaard in zijn beroep tegen een besluit der vereenigde vergadering van Delfland, van* 6 *Maart bevorens, n°.* 1828.

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1879, bl. 462).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van het bestuur van den polder het Nieuwland, onder de gemeente 's Gravesande, tegen een besluit van Ged. Staten van Zuidholland van 12/21 Augustus 1879, n°. 23, waarbij dat bestuur niet-ontvankelijk is verklaard in zijn beroep tegen een besluit der vereenigde vergadering van Delfland van 6 Maart bevorens, n°. 1828

Den Raad van State, afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 19 November 1879, n . 91;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 5 December 1879, no. 5., afd. Waterstaat A;

Overwegende:

dat de vereenigde vergadering van Delfland, krachtens art. 153 van het reglement voor het Hoogheemraadschap van Delfland, goedgekeurd bij Ons besluit van 20 Dec. 1852, n°. 35, op 16 September 1854 heeft vastgesteld het bedrag der uitgaven, benoodigd tot het aanleggen van elf steenen hoofden met eenen zanddijk daarachter, buiten den Maas- of Zeedijk ter zeeoeververdediging achter de polders het Noord- en Nieuwland, die beide polders heeft aangewezen als buitendijks gelegen gronden, welke door die werken worden gebaat, en de bijdragen in de kosten daarvoor door den polder het Nieuwland te dragen heeft bepaald op *ƒ* 2200 's jaars gedurende 24 jaren en op *ƒ* 2000 's jaars voor het vervolg, welk besluit indertijd door Ged. Staten is goedgekeurd;

dat het Bestuur van den polder het Nieuwland, na gedurende 24 jaren de opgelegde bijdragen te hebben voldaan, zich tot de vereenigde vergadering heeft gewend, haar verzoekende, met wijziging van het besluit van 16 September 1854, voor het vervolg aan het Nieuwland geene zwaardere lasten van onderhoud der zeewering op te leggen dan aan andere deelen van Delfland;

dat de vereenigde vergadering, 6 Maart 1879, op dat verzoek afwijzend heeft beschikt, en het polderbestuur daarop in beroep is gekomen bij Ged. Staten van Zuidholland, verzoekende dat, met vernietiging dier afwijzende beschikking, het besluit der vereenigde vergadering van Delfland van 16 September 1854 mogt worden buiten werking gesteld, voor zooveel den polder het Nieuwland betreft, met bepaling dat voor het vervolg, van 1 Januarij 1879 af, die polder niet meer dan zijn evenredig

aandeel in het onderhoud der zeeoeververdediging buiten den Maas- of zeedijk zal hebben te betalen in gelijke verhouding als het overige Delfland;

dat Ged. Staten, van oordeel, dat noch bij het reglement van Delfland, noch bij eenige andere wet of wettelijke verordening, tegen beschikkingen der vereenigde vergaderingen van Delfland als die van 6 Maart 1879, regt van hooger beroep wordt gegeven, het Polderbestuur in zijn beroep hebben verklaard niet-ontvankelijk en dat nu het Polderbestuur verzoekt, dat het Ons behage, met vernietiging van die beschikking van Ged. Staten, het besluit van de vereenigde vergadering van Delfland van 16 September 1854, althans voor zoover den polder het Nieuwland aangaat, te vernietigen en op zijn verzoek regt te doen;

Overwegende:

dat meergemeld besluit der vereenigde vergadering van 16 September 1854, door Ged. Staten van Zuidholland den 12 December daaraanvolgende is goedgekeurd, dat van die goedkeuring binnen veertien dagen na de kennisgeving bij Ons in beroep had kunnen worden gekomen krachtens art. 180 van het reglement bovengemeld; dat echter die termijn is verloopen, zonder dat zoodanig beroep is ingesteld, en het besluit alzoo is in werking getreden en gedurende 24 jaren nageleefd: dat mitsdien tegen dat besluit uit krachte van de bepalingen van het reglement, zooals het thans in werking is, niet meer kan worden opgekomen, terwijl de bevoegdheid tot vernietiging van besluiten van het bestuur des Hoogheemraadschaps, bij art. 177 van dat reglement gegeven, niet tegen besluiten, die door de goedkeuring van Ged. Staten zijn bekrachtigd, kan worden aangewend;

dat het polderbestuur voornoemd aan de vereenigde vergadering verzocht heeft het besluit van 16 September 1854 te wijzigen, en toen die vergadering dat weigerde, bij Ged. Staten is in beroep gekomen;

dat echter wijziging van een besluit alleen kan uitgaan van dezelfde magt, die tot de vaststelling bevoegd is, en dus, zoolang de vereenigde vergadering geene aanleiding vindt tot die wijziging over te gaan, geen ander gezag bevoegd is, die tot stand te brengen; dat daarom van een besluit dier vereenigde vergadering, waarbij zij een verzoek om haar vroeger besluit te wijzigen heeft afgewezen, geen hooger beroep openstaat;

dat dus Ged. Staten van Zuidholland bij hunne aangevallen beslissing den adressant teregt hebben verklaard niet-ontvankelijk in zijn bij hen ingesteld beroep en de adressant door die beslissing niet is bezwaard;

Gezien het Reglement voor het Hoogheemraadschap van Delfland, zooals het is goedgekeurd bij Ons besluit van 20 December 1852, n°. 35 (*Provinciaal blad* n°. 151), en zooals het is gewijzigd bij besluit der Staten, goedgekeurd bij Ons besluit van 15 September 1855, n°. 64 (*Provinciaal blad* n°. 111).

Hebben goedgevonden en verstaan:

te verklaren, dat er geene termen zijn om aan het verzoek van adressant te voldoen.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur).

Het Loo, den 10 December 1879.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
G. J. G. Klerck.

Accordeert met deszelfs origineel,
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Alewijn.

Aan de orde is:

II. het beroep van *Roeloff Visschers Jzn. en andere geërfden in de Maas-afdeeling van het polderdistrict Bommelerwaard, boven den Meidijk, tegen een besluit der Prov. Staten van Gelderland, van* 3 *Julij* 1879, *n*°. 5, *waarbij adressanten niet-ontvankelijk zijn verklaard in hun verzoek om vernietiging der besluiten van het gecombineerd collegie van* 12 *Junij en* 31 *Julij* 1878, *betreffende de oprigting van een tweede stoomgemaal in de Maas-afdeeling van genoemd polderdistrict.*

De *Staatsraad* de Vries brengt het volgend verslag uit:

In de zitting van 26 Februarij jl., is door mij verslag uitgebragt in zake het beroep van eenige eigenaars van gronden in den Bommelerwaard boven den Meidijk, gerigt tegen een besluit van het gecombineerd collegie van dat polderdistrict, genomen op 31 Julij 1878. Datzelfde besluit en het daaraan voorafgegane van 12 Junij zijn de aanleiding tot het tegenwoordig geschil.

Bij het besluit van 12 Junij 1878, besloot het gecombineerd college eene commissie te benoemen, ten einde plannen te ontwerpen en voorstellen te doen voor het bouwen van een tweede stoomgemaal voor de Maas-afdeeling te Nederhemert, van zoodanig vermogen als door deskundigen noodig zou worden geacht om te voorzien in eene afdoende bemaling dier afdeeling; en de commissie te machtigen zich daartoe met deskundigen in verbinding te stellen, het noodige onderzoek te verrigten en de vereischte plannen te doen ontwerpen; de kosten te dragen door de Maas-afdeeling. Den 31 Julij d. a. v. besloot het collegie de begrooting van het stoomgemaal Maas-afdeeling dienst 1878/79 aan te vullen in ontvang met de opbrengst eener geldleening ten bedrage van *f* 157.000, in uitgaaf met gelijke som voor de stichting van een tweede stoomgemaal voor de Maas-afdeeling met daarmede in verband staande werken, en voorts die leening aan te gaan op de voorwaarden in het besluit vermeld; renten en aflossing te vinden door omslag over de landen in de afdeeling gelegen.

De aanvulling der begrooting en de geldleening zijn door Ged. Staten van Gelderland goedgekeurd bij besluit van 27 Aug. 1878.

Het beroep tegen dit besluit bij Z. M. ingesteld, is bij Z. M. besluit van 24 Maart jl., n°. 2, niet-ontvankelijk verklaard, omdat het reglement op het beheer der rivierpolders in Gelderland zoodanig beroep niet toelaat; terwijl evenzoo het verzoek om vernietiging van het besluit van het gecombineerd collegie niet-ontvankelijk werd verklaard omdat daaromtrent nog geene beslissing door de Staten was genomen. Na dit besluit van Z. M. is de zaak bij de Prov. Staten in behandeling gekomen. Adressanten hadden aan dat college verzocht te vernietigen de besluiten van het gecombineeerd college van 12 Junij en 31 Julij 1878, voor zooverre deze, in verband met een verslag uitgebragt door de commissie benoemd in de vergadering van 12 Junij en met de door den dijkstoel vastgestelde cieringen, inhouden de oprigting van een nieuw stoomgemaal te Nederhemert, met bijbehoorende werken, en tevens te vernietigen het besluit tot het aangaan eener geldleening en tot vaststelling der suppletoire begrooting voormeld. De Prov. Staten hebben echter bij hun besluit van 3 Julij 1879, n°. 5, de adressanten in hun verzoek niet-ontvankelijk verklaard op grond dat het rivierpolderreglement geen aanleiding geeft om van besluiten van gecombineerde college's, die aan de goedkeuring van Ged. Staten onderworpen zijn (en derhalve niet vallen in de termen om door dat college te worden geschorst) in beroep te komen bij de Prov. Staten, daar eene andere opvatting zou leiden tot de gevolgtrekking, dat de Prov. Staten bevoegd zijn besluiten van Ged. Staten te vernietigen, welke macht alleen aan den Koning is toegekend.

Van die beslissing van de Prov. Staten van Gelderland komen adressanten nu in beroep bij Z. M. Zij beweren, dat het vernietigen van besluiten van gecombineerde college's, welke de noodige goedkeuring van Ged. Staten verworven hebben, ten onregte wordt beschouwd als eene vernietiging van het besluit van Ged. Staten zelf, waarbij die goedkeuring verleend is; dat wel de vernietiging van zoodanig besluit van het gecombineerd college aan de goedkeuring van Ged. Staten haar practisch gevolg zou ontnemen, maar dat dit volstrekt niet met vernietiging dier goedkeuring is gelijk te stellen; voorts dat wel bij art. 12 van het rivierpolderreglement in het algemeen en bij andere artikelen voor bijzondere gevallen aan den Koning het regt is toegekend besluiten van Ged. Staten te vernietigen, maar daaruit niet volgt dat alleen aan den Koning de magt toekomt om besluiten van Ged. Staten te vernietigen, of dat aan de Prov. Staten verboden zou zijn beslissingen (overigens geheel binnen den kring hunner bevoegdheid) te nemen, welke in de gevolgen van gelijke kracht kunnen zijn als zoodanige vernietiging. Adressanten voeren verder aan dat wel de besluiten regelende de uitvoering van het besluit tot oprigting van een tweede stooomgemaal en de dekking der kosten daarvan, besluiten zijn aan de goedkeuring van Ged. Staten onderworpen, maar het besluit zelf tot oprigting van het stoomgemaal voor de Maas-afdeeling te Nederhemert dit niet is; dat dit besluit genomen is in de vergadering van 12 Junij 1878 en dat zij in de allereerste plaats van dat besluit de vernietiging aan de Prov. Staten hebben gevraagd. Op die gronden vragen adressanten dat Z. M. zal vernietigen voormeld besluit der Prov. Staten van Gelderland van 3 Julij 1879, n°. 5, en hen alsnog zal verklaren ontvankelijk in het tot dat college gerigt verzoek.

Ged. Staten, op dit adres gehoord, verdedigen nader het besluit der Prov. Staten. De wet belast Ged. Staten met de dagelijksche leiding der zaken en de uitvoering. Daarom is hun de goed- of afkeuring van enkele besluiten van waterschapsbesturen

opgedragen. Zij zijn voor die leiding en uitvoering verantwoording schuldig aan de Staten, maar deze kunnen, ook wanneer zij de besluiten van Ged. Staten afkeuren nooit zoover gaan die ongedaan te maken of te vernietigen; daardoor zouden zij zich op het terrein der uitvoering begeven, wat hun niet behoort. Het regt tot vernietiging van besluiten van Ged. Staten behoort volgens de Grondwet en de Prov. wet alleen aan den Koning. Vernietiging der besluiten zelve van het gecombineerd college, op grond, dat zij in strijd zijn met het rivierpolderreglement en met het algemeen belang van de Maas-afdeeling van het district, zou ook de besluiten tot goedkeuring van Ged. Staten treffen, welke goedkeuring in zich sloot, dat Ged. Staten de besluiten niet in strijd met het reglement en het waterschapsbelang achtten. Ged. Staten merken verder aan dat het besluit van 12 Junij 1878, waarvan adr. vernietiging vragen en dat geen goedkeuring behoefde noch verkregen heeft, niet strekte tot oprigting van een tweede stoomgemaal, maar alleen tot benoeming van eene commissie ter voorbereiding van die oprigting. Een afzonderlijk besluit van het gecombineerd college tot stichting van een stoomgemaal bestaat niet en is dus niet vernietigd kunnen worden. Het stoomgemaal is reeds geheel voltooid en in werking.

Voor de appellanten treedt als gemagtigde op de heer Mr. G. M. VAN DER LINDEN, die het beroep breedvoerig toelicht, en voor het bestuur van het polderdistrict, de heer Mr. A. P. TH. EIJSSELL, die het beroep uitvoerig bestrijdt. Eerstgemelde heeft gerepliceerd en laatstgemelde gedupliceerd.

III. het beroep van *H. Luttenberg, te Zwolle, van een besluit van Burg. en Weth., waarbij aan A. H. Wissink vergunning is verleend voor de oprigting eener slagterij.*

De *Staatsraad* DE VRIES brengt het volgend verslag uit:

Burg. en Weth. van Zwolle hebben, bij besluit van 27 Sept. jl., aan A. H. Wissink, op zijn verzoek, vergunning verleend om in het kadastrale perceel, sectie F, n°. 876, staande in de Diezerstraat, eene slachterij op richten.

Tegen de inwilliging van het verzoek waren de volgende bezwaren door verschillende eigenaars van aangrenzende perceelen aangevoerd als: vermindering van de waarde hunner gebouwen: bederf van het drinkwater der pomp, staande op eene gemeenschappelijke plaats achter het perceel voor slachterij bestemd; ongelukken door het leiden van vee door een gemeenschappelijken gang, die uit de Broerenstraat naar die plaats leidt; vernieling van dien gang; hinder van het loeien van het vee, onaangename reuk door het slachtwerk en ongeregelde verwijdering van den afval te veroorzaken.

Burg. en Weth. oordeelden dat deze bezwaren niet konden leiden tot weigering der vergunning, maar dat daaraan door eenige voorwaarden kon worden tegemoet gekomen. Zij stonden daarom het verzoek onder zekere voorwaarden toe.

Van die beslissing is de adressant H. Luttenberg bij Z. M. in beroep gekomen. Hij heeft echter verzuimd aan den verkrijger der vergunning bij exploit van zijn beroep kennis te geven, om welke reden Ged. Staten, op zijn adres gehoord, adviseren dat hij niet-ontvankelijk zal worden verklaard.

In een schrijven aan den Raad van State dringt ook de verkrijger dier vergunning op die niet-ontvankelijkverklaring aan.

Ook de appellant heeft aan den Raad van State een schrijven ingediend. Hij beveelt daarbij zeer aan een onderzoek door deskundigen.

IV. het verzoek van *J. Kooiker, te Holslootbrug, om te worden ontheven van de lasten hem door het bestuur van het waterschap Drostendiep opgelegd.*

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Z. M. magtiging heeft de Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid bij missive van 21 November ll., afd. Waterstaat A, no. 20, bij deze afdeeling de overweging aanhangig gemaakt van een beroep door J. Kooiker te Holslootbrug, gemeente Sleen, ingesteld bij tot Z. M. gerigt adres van 10 Sept. ll.

De Secretaris-Boekhouder van het waterschap Drostendiep heeft namelijk in Julij ll. dwangbevelen verleend tegen den adressant ter zake van den aanslag ten zijnen laste op de kohieren van omslag van genoemd waterschap voor de dienstjaren 1877/78 en 1878/79 uitgetrokken. De adressant nu voert bij zijn daarop ingediend bovenvermeld adres aan, dat zijn grond in het waterschap door de reglementaire bepalingen eer benadeeld dan bevoordeeld wordt; dat hij alzoo minder belang bij het Waterschap heeft; en dat zijn gronden juist door de van wege het Waterschap genomen maatregelen nadeel lijden; en mitsdien vraagt hij, zooals hij het noemt, bij dit zijn hooger beroep, ontheffing van de lasten hem door het Waterschap opgelegd.

Terwijl het bestuur van het Waterschap, ter zake gehoord, in zijne missive van 10 October ll., die feitelijke grieven weerlegt, wijzen Ged. Staten van Drenthe in hunne missive van 24 October ll. er op: dat reclamant zich niet op grond van art. 13 der wet van 9 October 1841 (*Stbl.* no. 42) bij request tot het betrokken bestuur of tot hen heeft gewend en dat dus van een hooger beroep op den Koning geen sprake kan zijn; dat door hem evenmin tegen zijne aanslagen op de kohieren van 't waterschap Drostendiep, voor de dienstjaren 1877/78 en 1878/79, ingevolge art. 31 van het reglement op de waterschappen, vastgesteld bij besluit der Staten van 30 September 1862, goedgekeurd bij Koninklijk besluit van 18 October daaraanvolgende, no. 56, gewijzigd bij 't besluit der Staten van 5 Julij 1878, no. 6, goedgekeurd bij Koninklijk besluit van 12 November 1878, no. 12, 't zij bij 't bestuur, 't zij in beroep bij hen, Ged. Staten, bezwaren zijn ingebragt en dat door hem evenmin bedenking is gemaakt tegen de verdeeling der gronden in klassen, door Ged. Staten goedgekeurd naar aanleiding van art. 3 van 't reglement voor 't waterschap Drostendiep, vastgesteld bij besluiten der Staten van 4 November 1875, no. 4, en 6 Julij 1876, no. 5, goedgekeurd bij Koninklijk besluit van 5 Augustus 1876, no. 21.

Ged. Staten merken daarbij nog op, "dat ook al had reclamant op grond van een dier bepalingen gereclameerd, geen daarvan een hooger beroep op den Koning toelaat."

Niets meer aan de orde zijnde wordt de vergadering gesloten.

Twee en veertigste Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 31 *December* 1879

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff,
Mr. J. Heemskerk Azn.

Referendarissen: Mr. L. P. Op den Hooff en Mr. G. J. Roijaards.

Aan de orde is:

I. het beroep van *R. L. van der Veen, tegen een besluit van het gemeentebestuur van Opsterland, waarbij hem vergunning is geweigerd voor de oprigting van een stookhok tot het koken van lijnolie.*

De *Staatsraad* Heemskerk Azn. brengt het volgend verslag uit:

Burg. en Weth. van Opsterland hebben bij hunne beschikking van 30 Augustus ll. afwijzend beslist op het verzoek van Rinse Lonmes van der Veer, huis- en rijtuigschilder, strekkende om vergunning te bekomen tot het oprigten van een stookhok en aldaar koken van lijnolie, hars enz. op zijn erf, gelegen in de kom van het dorp Gorredijk, waarop een huis en andere getimmerten staan, zijnde kadastraal bekend gemeente Gorredijk, Sectie C, n°. 130 en 140. Door drie eigenaren van naburige perceelen waren tegen het verzoek de volgende bezwaren ingebragt: 1°. dat de stookplaats wordt opgerigt in het meest bebouwde gedeelte van Gorredijk en aldaar gevaar voor brand oplevert; 2°. dat hunne woningen door den rook en door de onaangename lucht geheel of gedeeltelijk ongeschikt ter bewoning zouden worden. Deze bezwaren oordeelden Burg. en Weth. allezins gegrond. Van bovengemelde beschikking is de adressant tempore utili in beroep gekomen bij Z. M. en heeft van dat beroep kennis gegeven aan het gemeentebestuur. Hij voert als bezwaren daartegen aan, dat Burg. en Weth. de plaatselijke gesteldheid niet in oogenschouw hebben genomen, dat het gebouwtje door adressant voor stookhok bestemd, is geheel van steen, met een steenen

vloer, een steenen fornuis voorzien van een ijzeren deurtje en een schoorsteen geheel van steen opgetrokken, gedekt met een pannen dak; dat het koken van lijnolie, hars enz., in dat gebouwtje geen brandgevaar kan opleveren; dat hoezeer zijn huis en werkplaats in het meest bebouwde gedeelte van Gorredijk zijn gelegen echter het voormelde gebouwtje aan drie van de vier zijden aan onbebouwden grond grenst; dat het koken van lijnolie geen onaangename lucht verspreidt, althans niet in die mate dat daardoor hinder van ernstigen aard zou kunnen worden veroorzaakt, of dat deze niet door het verlengen van den schoorsteen zou worden weggenomen. Om deze redenen verzoekt hij vernietiging van het besluit, waarvan geappelleerd, en dat hem alsnog de vergunning alsvoren worde verleend, des noods onder zulke voorwaarden als het Z. M. zal goeddunken daaraan te verbinden. Ter zake gehoord hebben Burg. en Weth. van Opsterland medegedeeld, dat het questieuse gebouwtje, hetwelk zuidoostelijk paalt aan eene bergplaats van turf van adressant, en aan twee zijden omgeven is door diens onbebouwd erf, aan de vierde ligt aan eene smalle steeg welke het afscheidt van een huis, waarin vier gezinnen wonen. Burg. en Weth. verklaren te weten, dat het stookhok met veel zorg is daargesteld, maar oordeelen dat ter aangewezen plaatse het koken van olie, hars enz. te veel brandgevaar oplevert, dan dat de gevraagde vergunning zou mogen worden verleend.

Van een ander gevoelen is de Hoofdingenieur van den provincialen Waterstaat in Friesland. Deze merkt op dat het stoken zal plaats hebben met turf en slechts een paar keeren in het jaar, hoofdzakelijk tot het bereiden van de materialen, die adressant tot de uitoefening van zijn bedrijf behoeft; dat de meeste verwers (huisschilders) stookinrigtingen tot eigen gebruik bezitten, die gewoonlijk binnenshuis of in een bijgebouwtje zonder eenige voorzorgen zijn opgesteld; dat adressant, volgens aan hem gegeven voorschriften, om alle moeijelijkheden te voorkomen, een nieuw stookhok heeft gebouwd dat aan alle eischen van veiligheid voldoet. De hoofdingenieur is van oordeel dat het éénige brandgevaar, verbonden aan eene olie- en harskokerij, is gelegen in het overkoken van het verhitte vocht, en dat in gevaar genoegzaam is voorzien, wanneer het stookhok geheel van steen en ijzer is gemaakt, zooals geschied is. De rook en onaangename lucht zijn, volgens den hoofdingenieur, niet zoo hinderlijk dat zij eene reden tot weigering der vergunning opleveren. Mogt de ondervinding later leeren dat het noodig ware daarin te voorzien, dan zoude, met toepassing van art. 17 der wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* no. 95), het plaatsen van een ijzeren verlengstuk op den schoorsteen, reikende tot boven de omringende daken, kunnen bevolen worden. Ged. Staten van Friesland vereenigen zich geheel met het gevoelen van den hoofdingenieur en adviseren tot inwilliging van het verzoek van adressant.

Nadat met 's Konings magtiging, de Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid bij missive van 20 Nov. ll., het beroep bij deze afdeeling had aanhangig gemaakt, zijn ingekomen 1°. eene missive van adressant houdende verzoek, voor het geval dat memoriën door Burg. en Weth. of door zijne geburen werden ingediend, daarvan mededeeling te ontvangen; 2°. een negatief berigt van Burg. en Weth. van Opsterland; 3°. eene memorie van Rijkele Alberts de Jong, koopman te Gorredijk, zijnde een der geburen die reeds bij Burg. en Weth. bezwaar hebben gemaakt tegen de gevraagde vergunning en zeggende ook namens de overigen het woord te voeren;

hij geeft te kennen, dat het stookhok ten Noordwesten door een smallen gang van ongeveer 1 M. breedte, gescheiden is van een huis aan hem, de Jong, toebehoorende, en waarin vier gezinnen wonen; dat drie kamers in dat huis geen anderen toegang naar de openbare straat hebben dan den voormelden gang en op het stookhok uitzien; dat deze kamers onbewoonbaar zouden worden door het nederslaan van den rook en brandgevaar loopen, door de voorgenomen inrigting; verder dat Van der Veer zijn stookhok zou kunnen plaatsen op de noorderlijkste punt van zijn erf, in welk geval zijne geburen daarvan geen hinder zouden hebben en het gevaar van brand in nabu-rige perceelen niet zoude bestaan; om deze redenen verzoekt voornoemde de Jong, dat het besluit van Burg. en Weth. van Opsterland worde gehandhaafd.

II. het beroep van *Mevrouw de weduwe J. P. L. van Lawick van Pabst, te Maarssen, tegen een besluit van den burgemeester van Delft, waarbij haar verlof is geweigerd voor het vervoer van een lijk.*

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff brengt het volgend verslag uit:

Bij beschikking van 22 October 1879, heeft de Burgemeester van Delft afgewezen het verzoek van Mevrouw de weduwe J. P. L. van Lawick van Pabst, te Maarssen, om vergunning tot het overbrengen van het lijk van haren zoon Charles Gustave, van de geslotene gemeentebegraafplaats te Delft, naar de nieuwe begraafplaats Jaffa aldaar.

Tegen die beschikking, die gegrond werd op art. 25 der wet van 10 April 1869, St. n°. 65, is Mevr. van Lawick van Pabst, bij adres van 19 November ll., in beroep gekomen bij Z. M.

De Inspecteur van het Geneeskundig Staatstoezigt in Zuidholland, ter zake gehoord, en evenzoo de Burgemeester van Delft en de Ged. Staten van Zuidholland adviseren tot inwilliging van het verzoek, met het oog op vroeger in soortgelijke zaken door Z. M. genomen besluiten, en op de omstandigheid, dat het bewuste lijk reeds in 1863 is ter aarde besteld.

De overweging dezer zaak is op 's Konings magtiging van 30 November ll., n°. 6, bij deze afdeeling aanhangig gemaakt.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.
